МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Національний університет «Одеська юридична академія»
Факультет адвокатури та антикорупційної діяльності
Кафедра організації судових,
правоохоронних органів та адвокатури

АДВОКАТУРА: МИНУЛЕ, СУЧАСНІСТЬ ТА МАЙБУТНЄ

МАТЕРІАЛИ
XIII Міжнародної
науково-практичної конференції

10 листопада
2023 року,
м. Одеса

Одеса
«Юридична література»
2023

УДК 347.965(063)
А288

Редакційна колегія:

завідувач кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури ***Н. М. Бакаянова*** (голова);
доцент ***Є. С. Хижняк***;
доцент ***О. Г. Свида***;
доцент ***А. В. Кубаєнко***;
доцент ***О. О. Храпенко***;
доцент ***І. О. Кісліцина***;
доцент ***М. О. Кравченко***;
старший викладач ***Л. П. Нестерчук***;
старший викладач ***О. В. Курганський***

Рекомендовано до друку вченою радою Національного університету «Одеська юридична академія» *(протокол № 3 від 01.12.2023 р.)*

Адвокатура: минуле, сучасність та майбутнє : матер. XIII Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 10 листопада 2023 р.) / редкол.: Н. М. Бакаянова (гол.), Є. С. Хижняк, О. Г. Свида [та ін.]. — Одеса : Юридична література, 2023. — 532 с.
А288
ISBN 978–966–419–427–0

У збірнику містяться матеріали доповідей XIII Міжнародної науково-практичної конференції «Адвокатура: минуле, сучасність та майбутнє», яка відбулася 10 листопада 2023 р. у Національному університеті «Одеська юридична академія». Доповіді учасників присвячені актуальним питанням адвокатури і здійснення адвокатської діяльності в Україні, історії адвокатури, проблемам і перспективам розвитку адвокатського самоврядування, правилам адвокатської етики та дисциплінарної відповідальності адвокатів, зарубіжному досвіду організації та діяльності адвокатури.

УДК 347.965(063)

Відповідальність за зміст та достовірність поданого матеріалу несуть учасники конференції, їхні наукові керівники та рецензенти, які рекомендували ці матеріали до друку.

ISBN 978–966–419–427–0

© Національний університет «Одеська юридична академія», 2023

ВІТАЛЬНЕ СЛОВО ПРЕЗИДЕНТА НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ «ОДЕСЬКА ЮРИДИЧНА АКАДЕМІЯ»

учасникам XIII Міжнародної науково-практичної конференції «Адвокатура: минуле, сучасність та майбутнє»

Шановні учасники конференції!

Воєнні події, в яких Україна живе вже 624 дні, кожен з яких призвів до трагічних наслідків, — не повинні зупинити розвиток правової освіти і науки. Національний університет «Одеська юридична академія» у ці складні часи продовжує працювати на благо України, втілювати у життя інноваційні підходи до організації освітнього процесу, наукової діяльності та набуття студентами практичних навичок.

Продовжуючи традиції Одеської школи права, університет відіграє суттєву роль у практичній підготовці та формуванні особистостей майбутніх адвокатів, підвищенні кваліфікації адвокатів, удосконаленні законодавства про адвокатуру та адвокатську діяльність, розвитку наукових знань про адвокатуру.

Наше стале партнерство з Національною асоціацією адвокатів України протягом багатьох років забезпечує взаємодію адвокатів з викладачами, студентами, науковцями, прискорює обмін інформацією з питань історії розвитку та організації адвокатури, актуальних питань здійснення адвокатської діяльності, дозволяє вивчати проблеми у сфері захисту прав і свобод людини та знаходити шляхи їх вирішення.

Плідна співпраця Ради адвокатів Одеської області з університетом сформувалась і завдяки внеску видатної особистості — Йосипа Львовича Бронза — адвоката-легенди, Голови Ради адвокатів Одеської області у період 2012–2021 років, заслуженого юриста України. Бронзовські читання, присвячені його пам'яті та запроваджені минулого року у межах конференції, продовжують дослідження найскладніших питань професійної діяльності адвоката — питань адвокатської етики.

Сучасна юридична наука розвивається завдяки обміну досвідом між різними науковими школами, пошуку можливостей для апробації та впровадження результатів досліджень. Тісна взаємодія з колегами з Київського національного університету імені Тараса Шевченка, Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого, Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича, представниками інших вищих навчальних закладів є такою, що взаємно збагачує.

У світлі підписання Угоди про асоціацію України та ЄС особливої популярності набувають компаративні дослідження, у зв'язку з чим можна лише привітати постійну комунікацію з науковцями та адвокатами з зарубіжних країн. У межах сьогоднішнього науково-практичного заходу беруть участь наші колеги з Франції, Люксембургу, Молдови, Румунії, Марокко та Китаю, за що ми їм щиро вдячні.

Наукове життя у сфері юриспруденції не мислиме без студентів та аспірантів, які тільки починають свій шлях на науковій ниві. Звертаючись до нашої молоді, хочу зазначити, що участь у конференції дозволяє вам розширити науковий світогляд, теоретичний кругозір і ерудицію, почути відомих правників, адвокатів, але водночас ваш свіжий погляд на сучасні проблеми адвокатури здатний допомогти у пошуку оригінальних рішень завдань, які ставить перед собою наука і практика.

Бажаю учасникам Міжнародної конференції здоров'я та наснаги, мирного щасливого життя, подальших професійних успіхів!

Президент
Національного університету
«Одеська юридична академія»,
доктор юридичних наук, професор,
академік НАПрН України,
заслужений юрист України
С. В. КІВАЛОВ

ВІТАЛЬНЕ СЛОВО ГОЛОВИ НАЦІОНАЛЬНОЇ АСОЦІАЦІЇ АДВОКАТІВ УКРАЇНИ, РАДИ АДВОКАТІВ УКРАЇНИ

учасникам XIII Міжнародної науково-практичної конференції «Адвокатура: минуле, сучасність та майбутнє»

Шановні колеги!

Міжнародна науково-практична конференція «Адвокатура: минуле, сучасність та майбутнє», яка традиційно проходить у листопаді кожного року, стала потужною дискусійною фаховою площадкою в стінах Національного університету «Одеська юридична академія». Ні пандемія коронавірусу, ні повномасштабні військові дії на території України, ні вибухи в Одесі не стали перешкодою для її проведення.

Нові часи, на жаль, не можна назвати прихильними для адвокатів та адвокатури. Сьогодні перед адвокатурою постало чимало викликів. Ми спостерігаємо спроби запровадити механізми, що унеможливлюють повноцінний і ефективний захист прав людей. І це посягання на принцип верховенства права, посяганням на Конституцію України.

Сьогодні парламентарями розглядається низка проектів, де з метою пришвидшення розгляду судами справ пропонується притягати адвокатів до відповідальності за так зване зловживання процесуальними правами. Йдеться про штрафування безпосередньо суддями або ж констатацію ними факту зловживання (замість встановлення ознак проступку) та передачі відповідної ухвали для виконання дисциплінарними органами адвокатури.

Реформатори чомусь забувають, що активний адвокат майже завжди є подразником для суду. І намагання тлумачити діяльність із захисту прав людини як зловживання процесуальними правами є знищенням ідеї справедливого судочинства. До того ж спотворюється

існуюча модель незалежної адвокатури, а дисциплінарні процедури відносно адвокатів заміщуються прямим судовим втручанням. Фактично адвокатів спонукають до мовчання, до бездіяльності в суді.

Саме тому у Національній асоціації адвокатів України постійно моніторять наявні проблеми адвокатської діяльності, аналізують їх та виробляють ефективні шляхи їх подолання. Про ініціативи, які загрожують принципам адвокатської діяльності, повідомляються Президент України, керівництво Верховної Ради та її профільні комітети, а також міжнародна спільнота. Мотивована позиція інституту адвокатури на системній основі доноситься і до громадськості через юридичні засоби масової інформації.

У тих питаннях, де необхідна широка підтримка, залучається адвокатська спільнота. Так, нещодавно було ініційоване публічне обговорення проблеми ефективності і доступності правосуддя. Ця проблема дійсно існує і потребує поглибленого дослідження. Аби з'ясувати її коріння, ми запросили усіх практикуючих адвокатів розповісти про власний досвід роботи в судах.

Надмірна радикалізація суспільства, зумовлена бідами війни, формує в українцях підвищений запит на покарання ворогів, воєнних злочинців та їхніх посібників. Тому змагальність сторін у суді та забезпечення якісного захисту для підозрюваних та обвинувачених іноді сприймаються (і це намагаються використати) як чинення перешкод правосуддю та відновленню бажаної справедливості. Тому ми не можемо схвалювати спроби криміналізувати адвокатську діяльність із захисту громадян України на тимчасово окупованих територіях.

Усі ці та інші аспекти адвокатської діяльності постійно обговорюються на кожному засіданні Ради адвокатів України. За десятиліття своєї роботи цей орган адвокатського самоврядування вже виробив ефективні механізми розв'язання поточних проблем та готовий до нових викликів.

Від імені Національної асоціації адвокатів України хочу подякувати керівництву юридичної академії та організаторам конференції за вірність усталеним традиціям, відкритість для всіх точок зору та конструктивний підхід до розгляду складних теоретичних та практичних питань. І хочеться сподіватися, що вчені-юристи разом із практиками зможуть напрацювати ті якісні рішення, що необхідні на шляху розбудови України як правової держави.

Голова
Національної асоціації адвокатів України,
Ради адвокатів України,
заслужений юрист України
Лідія ІЗОВІТОВА

ЧИТАННЯ «ПИТАННЯ АДВОКАТСЬКОЇ ЕТИКИ», ПРИСВЯЧЕНІ ПАМ'ЯТІ ВИДАТНОГО АДВОКАТА ЙОСИПА БРОНЗА

Бакаянова Н. М.
завідувач кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури
Національного університету «Одеська юридична академія»,
доктор юридичних наук, професор, адвокат,
секретар дисциплінарної палати кваліфікаційно-дисциплінарної
комісії адвокатури Одеської області,
голова Комітету з адвокатської етики Ради адвокатів Одеської області,
заслужений юрист України

СИСТЕМА ПРИНЦИПІВ АДВОКАТСЬКОЇ ЕТИКИ ЗА ПРАВИЛАМИ АДВОКАТСЬКОЇ ЕТИКИ

Адвокатська етика охоплює чимало питань дискусійного характеру: ці питання доволі часто обговорюються в адвокатському середовищі, а іноді навіть становляться предметом того чи іншого наукового дослідження. Відомий вислів «скільки людей — стільки думок» означає й відмінності в уявленнях про етичні категорії. Тим не менш, спільне сприйняття певної поведінки як гідної, належної, високопрофесійної, є необхідним. Ми маємо усвідомлювати значення єдності у підходах до визначення основних, фундаментальних положень у сфері адвокатської етики. Найменш безспірними нормами мають бути ті, які визначені у Правилах адвокатської етики (далі — Правила) як основні принципи адвокатської етики.

Принципами у науці є керівні начала, наріжні каміння, основоположні ідеї, які покладено у зміст всіх інших норм з метою регулювання певної сфери відносин. Фундаментальний характер норм-принципів обумовлює увагу до їх визначення. Принципи проникають у кожне положення Правил. Саме в них відображені найважливіші традиції адвокатури, які передаються з покоління в покоління для забезпечення дотримання адвокатами етичних норм при здійсненні професійної діяльності.

Клод Гельвецій стверджував, що знання принципів легко відшкодовує незнання деяких фактів. Стосовно адвокатів це означає, що розуміння основних принципів адвокатської етики дозволяє адвокату обрати вірний варіант поведінки у випадку, коли він не може точно визначити, що саме наказує окрема норма Правил адвокатської ети-

ки, а також тоді, коли нормативне регулювання конкретної ситуації в Правилах відсутнє.

Аналізуючи систему принципів адвокатської етики, закріплену в діючих Правилах, слід звернути увагу на:

1) відповідність назв принципів положенням національного та міжнародного законодавства у сфері організації та діяльності адвокатури;

2) зміст принципів з точки зору їх релевантності законодавчим вимогам до здійснення адвокатами професійної діяльності;

3) кількість закріплених принципів;

4) зв'язки принципів адвокатської етики між собою.

Слід нагадати, що ІІ розділ Правил «Основні принципи адвокатської етики» визначає наступні основоположні ідеї професійної етики адвокатів: *1) незалежність та свобода адвоката у здійсненні адвокатської діяльності (ст. 6); 2) дотримання законності (ст. 7); 3) пріоритет інтересів клієнта (ст. 8); 4) неприпустимість конфлікту інтересів (ст. 9); 5) конфіденційність (ст. 10); 6) компетентність та добросовісність (ст. 11); 7) повага до адвокатської професії (ст. 12); 8) чесність та добропорядна репутація (ст. 12–1); 9) вимоги до рекламування адвокатської діяльності (ст. 13).*

Отже ми маємо дев'ять самостійних за змістом норм, які закріплюють принципи адвокатської етики. Водночас звернення до тексту Правил дозволяє стверджувати, що Правила передбачають й інші принципи адвокатської етики, які містяться поза межами розділу ІІ.

Так, стаття 53 у розділі VI Правил визначає новий, не передбачений розділом ІІ, *принцип взаємної поваги між адвокатами*, зокрема має назву «Окремі аспекти дотримання принципу взаємної поваги між адвокатами».

У розділі VII абзац 3 частини 1 статті 57 Правил встановлює, що використання адвокатом соціальних мереж, інтернет-форумів та інших форм спілкування в мережі Інтернет повинно відповідати наступним принципам: *незалежності; професійності; відповідальності; чесності; стриманості та коректності; гідності; недопущення будь-яких проявів дискримінації; толерантності та терпимості; корпоративності та збереження довіри суспільства; конфіденційності*. Зміст принципів, закріплених ст. 57, розкрито у ст. 58–60 Правил. Окрім незалежності та конфіденційності, всі перелічені принципи не передбачені розділом ІІ Правил.

Таким чином, формально в нас є обґрунтовані підстави виокремити самостійну групу принципів адвокатської етики, окрім основних, що вимагає осмислення.

Так, виходячи з підходу, який наразі застосований Правилами, у стороннього читача виникають підстави стверджувати, що існу-

ють основні принципи адвокатської етики (ст.ст. 6–13) та неосновні принципи — ті, що стосуються використання адвокатом соціальних мереж (ст.57–60) або виключно відносин між адвокатами (ст.53). Виникає запитання, чи дійсно йдеться про різні принципи та чи відповідає така нормотворча техніка сучасним доктринальним підходам?

Насамперед, варто зазначити, що Правила адвокатської етики врегульовують будь-яку поведінку адвоката, на яку розповсюджується їх дія. Не може бути різних етичних принципів, які закладено в основу регулювання такої поведінки, незалежно від того, якої сфери діяльності адвоката вона стосується. Одні й ті самі принципи, а саме ті, що визначені Правилами як основні принципи адвокатської етики, мають формувати всі інші норми Правил.

По-друге, природа принципів є такою, що всі ідеї, які відіграють ключову роль у певній діяльності, є основними положеннями — таким є визначення принципів у науці. Отже, не варто говорити про основні принципі і просто принципи. З цієї точки зору, обґрунтовано було б назвати розділ ІІ «Принципи адвокатської етики», адже якщо принципи — основні ідеї, то термін «основні принципи», по суті, означає «основні *основні ідеї*».

По-третє, ідеї-принципи, на мій погляд, не можуть бути настільки чисельними, тим більш, що принципи, які зазначені у статтях 53 та 57 Правил, фактично стосуються змісту принципів, визначених як основні принципи адвокатської етики у розділі ІІ Правил. Наприклад, чесність та гідність охоплюються принципом чесності та добропорядної репутації адвоката; корпоративності та збереження довіри суспільства, стриманості та коректності, взаємної поваги між адвокатами відповідають змісту ст. 12, тобто принципу поваги до адвокатської професії; професійності та відповідальності — компетентності і добросовісності, недопущення будь-яких проявів дискримінації, толерантності та терпимості — ст. 7, яка описує принцип дотримання законності.

Щодо назв принципів, то в окремих нормах вони потребують більш коректного підходу.

Так, у юридичній літературі вже приверталась увага до дискусійності назви ст. 13 Правил, а саме — «Вимоги до рекламування адвокатської діяльності», виходячи з того, що вона не відповідає закладеному в Правилах адвокатської етики підходу до назв принципів адвокатської етики [1]. У зв'язку з цим постає питання щодо узгодження назви цієї статті з іншими, до прикладу, шляхом перейменування її на «Дотримання вимог до рекламування» або на іншу, релевантну основним ідеям, назву.

Ймовірно, удосконалення назви зазначеного принципу сприяло би попередженню дискусій щодо того, чи є вимоги до рекламування

адвокатської діяльності одним з принципів адвокатської етики. На мій же погляд, як би не була названа норма, вимоги до рекламування є складовою принципу поваги до професії адвоката. Вимогам до рекламування не притаманний характер та ознаки інших принципів як визначальних ідей, що пронизують всі інші норми Правил. За своїм змістом обмеження в частині реклами адвокатів є наслідком дій інших принципів — наприклад, дотримання законності, поваги до адвокатської професії.

Відштовхуючись від розділу ІІ «Основні принципи адвокатської етики», нескладно виявити ще одне питання, що потребує вдосконалення — усунення розбіжностей у застосуванні назв основних принципів в різних розділах Правил.

Так, назви принципів незалежності та свободи адвоката у здійсненні адвокатської діяльності та пріоритету інтересів клієнта зазнають змін у статті 43 «Дотримання принципів *незалежності адвоката* та *пріоритетності* інтересів клієнта у відносинах адвоката з судом». Так само стаття 48 Правил має назву: «Дотримання принципу *незалежності та пріоритетності інтересів клієнта* у відносинах адвоката з органами досудового розслідування, адміністративної юрисдикції та іншими державними органами та органами місцевого самоврядування». Такі вільні скорочення назви першого з вказаних принципів та заміна терміну «пріоритет» на «пріоритетність» з точки зору нормативної техніки є необгрунтованими.

Крім того, стаття 17 Правил має назву «Дотримання *принципів* компетентності та добросовісності під час прийняття адвокатом доручення клієнта», а стаття 27 — «Дотримання *принципу добросовісності* під час виконання адвокатом доручення клієнта».

Проте один з основних принципів адвокатської етики називається «компетентність та добросовісність». Поняття «компетентність» і «добросовісність» є різними за змістом. Ми добре розуміємо, що можна мати високий кваліфікаційний рівень, проте не бути сумлінним і старанним при виконанні доручення. І навпаки, діяти добросовісно, ретельно, але все ж таки не мати необхідний для конкретної справи рівень професійної підготовки. Водночас, якщо Правила розглядають ці два поняття в межах *одного принципу*, встановленого ст. 11, з точки зору нормотворчості помилково в інших нормах називати лише частину назви принципу (як то у ст. 27) або посилатись на компетентність та добрововісність як на окремі, самостійні принципи (ст. 17).

Слід зазначити, що звернення до структури Правил дозволяє визначити закладений в них підхід, відповідно до якого, майже кожний розділ документу містить положення щодо дії кожного з принципів у відносинах з різними особами, у різних сферах діяльності адвоката та

на різних стадіях виконання ведення справи. Проте при цьому спостерігається очевидна неспіврозмірність у посиланні на необхідність дотримання тих чи інших принципів.

Наприклад, у розділі ІІІ принцип дотримання законності фігурує у назвах статей 19 «Дотримання принципу законності під час прийняття доручення клієнта», 25 «Дотримання принципу законності під час виконання адвокатом доручення клієнта», а принципи пріоритету інтересів клієнта, поваги до професії адвоката або вимоги до рекламування взагалі не виокремлені як самостійні норми.

Можна запропонувати прибрати назви принципів з назв статей Правил, окрім безпосередньо розділу ІІ, в якому визначається їх зміст. У всіх інших розділах принципи мають деталізовуватися, розкриватися у нормах Правил, але без окреслення їх у назвах статей. Наприклад, у розділі ІІІ норма може мати назву «Прийняття доручення клієнта» та містити різні положення, які відображують вимоги, встановлені всіма, одним або більшістю принципів.

Такий підхід вартий уваги й в контексті дисциплінарної практики. За моїм переконанням, неможливо притягувати особу до відповідальності за порушення принципу. Принцип — це основна ідея. Можна порушити норму, положення, яке ґрунтується на певній ідеї або ідеях. Тож, виходячи з правової доктрини, обґрунтовано наказувати за порушення етичних правил стосовно прийняття доручення, поведінки в суді, взаємовідносин з колегою, спілкування в мережі інтернет, і т.і., які сформульовані на підставі основоположних ідей адвокатської етики, її принципів, а не за порушення ідеї, адже ідею порушити неможливо, її можна лише не сприйняти.

Обов'язок дотримання Правил, який адвокат покладає на себе під час проголошення присяги адвоката України та який повинен виконувати все свої професійне життя, не має, тим не менш, ставитись у залежність від наукових дискусій щодо ідеальності конструкції положень Правил. Принципи адвокатської етики діють у тісних зв'язках між собою, забезпечуючи результат — високий професіоналізм адвоката.

Йосип Львович Бронз нам часто нагадував: «Адвокатура створила такі правила поведінки і моралі, які не існують ні в одній вільній професії. Якщо ми будемо дотримуватись цих правил, то будемо відповідати своєму високому призначенню» [2].

Водночас, враховуючи значення Правил, про яке говорив Йосип Львович, варто прагнути забезпечити чіткість, ясність, досконалість всіх формулювань. Посилення ролі Правил адвокатської етики в адвокатській діяльності вимагає усунення дискусійних і суперечливих за змістом норм, внесення до Правил покращень, необхідних для підвищення їх ефективності. Важливо, щоби такі зміни ґрунтувалися

на реальних потребах адвокатської спільноти в закріпленні етичних правил поведінки, враховували проблеми здійснення адвокатської діяльності з метою їх вирішення.

Список використаної літератури

1. Фляжнікова Я. В. Правила адвокатської етики та юридична відповідальність за їх порушення : дис. ... доктора філос. / Національний університет «Одеська юридична академія». Одеса, 2022. 114 с.
2. Бронз И. Л. Этические проблемы адвокатской деятельности: повторение уроков и задачи на будущее. *Вісник одеської адвокатури. Спец. випуск: Адвокатська етика*. 2019. С. 17.

Джабурія О. О.
адвокат, в.о. Голови Ради адвокатів Одеської області,
доктор філософії

МИРНЕ ВРЕГУЛЮВАННЯ КОНФЛІКТІВ МІЖ АДВОКАТАМИ

Готуючись до конференції, я довгий час міркувала щодо вибору теми для виступу на Бронзовських читаннях. Постали запитання: яка тема є актуальною для адвокатів у контексті правил адвокатської етики; що турбує адвокатську спільноту в етичній сфері; з якими проблемними питаннями етичного характеру ми стикаємось у роботі Ради адвокатів Одеської області?

І так трапилось, що протягом останніх тижнів до мене неодноразово звертались колеги-адвокати щодо різних суперечливих ситуацій, в яких вони опинились під час здійснення адвокатської діяльності. І саме питання відносин адвокатів-колег найчастіше є предметом таких звернень, зокрема конфліктні ситуації, які виникають між ними (адвокатами).

Тема етичних принципів діяльності адвоката завжди була актуальною для Одеської адвокатури. Важливо зазначити, що представники Одеської спільноти адвокатів були біля витоків розробки етичного кодексу адвоката. Саме Йосип Львович Бронз, видатний адвокат, велика постать української адвокатури, запропонував необхідність розроблення етичного кодексу для адвокатів в 1990 році на Установчому з'їзді Спілки адвокатів України, зокрема його пропозиція стосувалась і врегулювання взаємовідносин між адвокатами-колегами. Тільки 16 червня 1995 року на засіданні правління Спілки адвокатів України було створено робочу групу з розроблення Кодексу адвокатської ети-

ки. До складу вказаної групи, разом з Йосипом Львовичем Бронзом, входили такі одеські адвокати, як Юрій Мойсейович Полонський та Володимир Григорович Маслов.

Я можу зазначити, що під керівництвом Йосипа Львовича Бронза Рада адвокатів Одеської області завжди намагалася вирішувати конфлікти та уникати їх загострення. Звісно, велика заслуга в цьому належить саме Йосипу Львовичу.

Необхідно відзначити, що питання взаємовідносин між адвокатами є актуальними не тільки для Одеської адвокатури, а й для адвокатів України. Так, на засіданні РАУ 11–12 серпня було прийнято рішення «Про затвердження роз'яснення щодо застосування ст. 52 Правил адвокатської етики про мирне врегулювання конфлікту між адвокатам».

Для нас, як адвокатів, Правила професійної етики є основним документом, яким, на нашу думку, ми повинні керуватися не лише у процесі виконання адвокатських обов'язків, а й у повсякденному житті.

Передусім, ст. 12 Правил адвокатської етики встановлює основоположний принцип — принцип поваги до адвокатської професії, якого кожен з адвокатів має дотримуватись.

Всією своєю діяльністю адвокат повинен стверджувати повагу до адвокатської професії, яку він уособлює, її сутності та громадського призначення, сприяти збереженню та підвищенню поваги до неї в суспільстві. Цього принципу адвокат зобов'язаний дотримуватись у всіх сферах діяльності: професійній, громадській, публіцистичній та інших [1].

При здійсненні професійної діяльності адвокат зобов'язаний дотримуватись загальноприйнятих норм ділового етикету, в тому числі щодо зовнішнього вигляду [1].

Про що йдеться?

Кожен представник адвокатури, адвокат, уособлює собою всю адвокатуру України. Тобто адвокат повинен дотримуватися цього принципу незалежно від ситуації. Адже, беручи до уваги суперечливу поведінку окремого адвоката, у суспільстві виникають негативні настрої стосовно інституту адвокатури в цілому.

Вказаний принцип прямо кореспондується з принципом чесності та добропорядної репутації. Це стосується як взаємовідносин адвоката з клієнтами, так і взаємовідносин між колегами адвокатами.

Особливу увагу у Правилах адвокатської етики присвячено саме відносинам між адвокатами (розділ 6).

Взагалі, конфлікти між адвокатами можна класифікувати на декілька видів:

• конфлікти між адвокатами, які виникли в процесі здійснення адвокатської діяльності безпосередньо на досудовому слідстві, в залі суду та інше;

• конфлікти, які мають особистий характер та вже розповсюджуються на професійну діяльність;

• конфлікти, пов'язані з діяльністю адвокатів в органах адвокатського самоврядування

Загальні етичні засади взаємин між адвокатами встановлюють, що відносини між адвокатами мають будуватися на засадах взаємної поваги, дотримання професійних прав адвокатів та гарантій професійної діяльності, слідування принципам адвокатської діяльності, передбачених Законом України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», Правилами адвокатської етики, рішеннями З'їзду, актами РАУ, НААУ [1].

Дуже часто ми стикаємось з проблемою, коли наші колеги-адвокати в гонитві за клієнтом, за формуванням у клієнта думки про високий рівень власного професіоналізму та відданості справі, за бажанням продемонструвати свій професійний рівень у тій чи іншій справі, відстояти порушені права довірителя, забувають і нехтують Правилами адвокатської етики, і, як наслідок, вдаються до особистісних нападів та образ щодо інших адвокатів. Зокрема, це включає в себе суперечки під час судових засідань щодо компетентності колег, образи, адресовані опонентам з застосуванням нецензурної лексики, безпідставні обвинувачення і подібні прояви.

Багато статей присвячено забороні ототожнення адвоката зі своїм клієнтом з боку влади, громадськості та правоохоронних органів, показуючи недопустимість таких випадків. Проте, можна констатувати, що часто адвокати самі себе ототожнюють із своїм клієнтом. Намагаючись допомогти і відстоювати правову позицію, наші колеги-адвокати іноді переходять межу допустимого, звинувачуючи своїх колег-опонентів у порушенні принципу законності та правил адвокатської етики.

При розгляді скарг адвоката неодноразово були випадки, коли колеги оцінюючи активну позицію контрагента, звинувачували його в використанні завідомо неправдивих документів, в формуванні хибної правової позиції, тактики та стратегії ведення справи яка сформована та погоджена з клієнтом.

Ми стикаємося з випадками, коли один адвокат подає заяву щодо притягнення іншого адвоката до дисциплінарної відповідальності. Наприклад, у своїй заяві адвокат вказує на використання своїм колегою доказів у кримінальному процесі, які, на його думку, є підробленими. Варто відзначити, що вирішення належності та допустимості доказів належить виключно суду, і цей судовий орган будує свій вирок на основі взаємних обвинувачень. Такий підхід є невірним, порушує закони та, на жаль, може мати ознаки зловживання правами.

Стаття 52 Правил адвокатської етики встановлює допустимі форми реагування адвоката на незаконні або неетичні дії іншого адво-

ката: звернення (заяви, скарги) до органів адвокатського самоврядування, в тому числі наділених дисциплінарними повноваженнями щодо адвокатів, а також використання інших форм захисту прав та законних інтересів особи, передбачених законодавством України [1].

Не допускається зловживання правом на звернення до органів адвокатського самоврядування, в тому числі наділених дисциплінарними повноваженнями, щодо ініціювання питання про дисциплінарну відповідальність адвоката без достатніх підстав і використання зазначеного права як засобу тиску на адвоката [1].

У деяких випадках спроби на примирення колег радою адвокатів не дають ніякого результату або, навіть, навпаки розпалюють конфлікт, на жаль.

Якщо розглядати конфлікти між адвокатами, які мають особистий характер, то такі питання виходять за межі адвокатської етики і стають частиною загальної етики, культури та навіть психології. Розуміючи, що адвокати — це в першу чергу люди з власними характерами, в рамках спілкування вони можуть стикатися з конфліктами між колегами та партнерами (наприклад, в адвокатських об'єднаннях). Ці конфлікти можуть виникати через розбіжності у поглядах та точках зору щодо керівництва, адміністративно-організаційної діяльності та з інших питань.

Дуже часто ми стикаємося з ситуаціями, коли конфлікт між адвокатами виникає з особистих розбіжностей, навіть з незначних питань, і потім набуває значущих масштабів. На жаль, такі конфлікти можуть спричинити публічні висловлювання у соціальних мережах, образливі коментарі, необґрунтовані обвинувачення, та навіть переходити на особисті атаки на членів сім'ї опонента. Також стало відомо про випадки, коли один з адвокатів, свідомо ігноруючи принципи адвокатської етики, або штучно створює судовий спір, або вступає до справи у ролі представника опонента свого колеги, хоча останній не є представником певної особи, а виступає стороною у справі. Такі дії є шкідливими для репутації адвокатів і спотворюють уявлення про нашу професію взагалі. Використання наших процесуальних можливостей як інструменту для вирішення конфліктів між колегами є недопустимим. Такі дії адвокатів порушують не лише основні етичні принципи нашої професії, а й загальнолюдські етичні стандарти.

З урахуванням вищезазначеного, для Ради адвокатів Одеської області робота з примирення адвокатів була і залишається одним із найважливіших напрямків діяльності.

Так, 19 червня 2023 року на засіданні Ради адвокатів Одеської області було обрано Голову комітету з адвокатської етики — Бакаянову Нану Мезенівну, адвоката з 25-річним досвідом, завідувача кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури

Національного університету «Одеська юридична академія», доктора юридичних наук, професорку, заслуженого юриста України, авторку численних статей, зокрема присвячених темі адвокатської етики. Починаючи з червня 2023 року, комітет почав працювати за новими стандартами, а саме: регулярні засідання; обговорення проблемних питань; публікації в періодичному виданні Ради адвокатів Одеської області — «Вісник Одеської адвокатури»; запровадження попередньої процедури мирного врегулювання конфлікту між адвокатами, наслідком якого є звернення одного з них (адвокатів) зі скаргою до Кваліфікаційно-дисциплінарної комісії регіону.

У підсумку, хотілось б завершити мудрими, і в рамках цієї теми — найбільш влучними, словами нашого Великого Вчителя, Йосипа Львовича Бронза: *«Клієнти приходять та зникають, а колеги залишаються»*.

Список використаної літератури

1. Правила адвокатської етики. Затверджені Звітно-виборним з'їздом адвокатів України 2017 року 09 червня 2017 року. URL: //unba.org.ua/ assets/ uploads/legislation/pravila/2019–03–15-pravila 2019_5cb72d3191e0e.pdf2

Тарасова А. М.
адвокат, член Вищої кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури,
член Комітету з питань адвокатської етики
при Національній асоціації адвокатів України,
лектор Вищої школи адвокатури Національної асоціації адвокатів України

ВІДНОСИНИ АДВОКАТА З КЛІЄНТОМ В АСПЕКТІ ДИСЦИПЛІНАРНОЇ ПРАКТИКИ

Перше, на чому я би хотіла акцентувати увагу, — договірні відносини адвоката з клієнтом.

Відповідно до частини 1 статті 26 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», адвокатська діяльність здійснюється на підставі договору про надання правової допомоги, ця ж норма закріплена в частині 1 статті 14 Правил адвокатської етики.

До договору про надання правової (правничої) допомоги застосовуються наступні вимоги: загальні вимоги договірного права, Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» (далі — Закон), Правил адвокатської етики (далі — Правила).

Саме з цього і виникає велика та принципова різниця у відповідальності сторін: відповідно до рішення суду (як правило, це стосуєть-

ся гонорарних питань та витрат, пов'язаних з виконанням доручення) для обох сторін та для адвоката -притягнення до дисциплінарної відповідальності та застосування до нього дисциплінарного стягнення. В разі застосування дисциплінарного стягнення у вигляді зупинення права на заняття адвокатською діяльністю (пункт 4 частини 1 статті 31 Закону) та припинення права на заняття адвокатською діяльністю в (пункт 4 частини 1 статті 32 Закону) в разі накладання дисциплінарного стягнення у вигляді позбавлення права на заняття адвокатською діяльністю, адвокат не може здійснювати діяльність відповідно до рішення строком до одного року, у другому випадку, відповідно до рішення взагалі, що позбавляє права на професію.

Всі дисциплінарні провадження стосовно адвокатів, де стороною, яка його ініціювала, є клієнт вимагають обов'язкову наявність договору про надання правової (правничої) допомоги.

Разом з тим, у адвоката, як сторони договору, є певна перевага, так як саме він майже завжди пропонує до погодження та підписання текст договору. Дуже прикро, коли адвокат, використовуючи так звані типові договори, що розроблені ним, не адаптує їх під конкретного клієнта та його справу, конкретні обставини та особливості виконання доручення, фактично «прирікаючи» себе на високу ймовірність привіду для звернення клієнта до дисциплінарного органу адвокатури зі скаргою, яка може мати наслідком притягнення адвоката до дисциплінарної відповідальності та застосування до нього дисциплінарного стягнення.

Крім того, адвокати не користуються можливістю закріплення в договорі обов'язків клієнта, які можуть негативно вплинути на якість виконання доручення та наслідки, обмежуючись обов'язком клієнта сплатити гонорар.

Як приклад, адвокат Д. уклав договір про надання правової допомоги з клієнтом, який утримувався в слідчому ізоляторі в іншому регіоні, на оскарження вироку суду першої інстанції (захист в суді першої інстанції не здійснював), для чого повинен був скласти апеляційну скаргу та здійснювати захист в суді апеляційної інстанції в іншому регіоні. Так як для складання апеляційної скарги необхідно ознайомитись з матеріалами кримінального провадження, адвокат зазначив, що правова допомога надається в тому числі, в районному суді який виніс вирок, але не визначив, що тільки для ознайомлення з матеріалами кримінального провадження. Апеляційна скарга адвоката Д. судом задоволена, вирок скасований, справа направлена в суд першої інстанції. До кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури регіону за адресою робочого місця адвоката надійшла скарга від клієнта, в якій зазначено, що відповідно до умов договору адвокат Д. ухиляється від здійснення обов'язку надання правової допомоги в

якості захисника в суді першої інстанції та вимагає притягнення адвоката до дисциплінарної відповідальності.

В своїй професійній діяльності у відносинах з клієнтами адвокат повинен дотримуватись основних принципів адвокатської етики, визначених в Розділі ІІ Правил: незалежність та свобода адвоката у здійсненні адвокатської діяльності; дотримання законності; пріоритету інтересів клієнта; неприпустимості конфлікту інтересів; конфіденційності; компетентності та добросовісності; поваги до адвокатської професії; чесності та добропорядної репутації; дотриманні вимог до рекламування адвокатської діяльності, в тому числі унеможливлення заяв про вірогідність успішного виконання доручення та інших заяв, що можуть викликати безпідставні надії у клієнтів та гарантії успіху.

Так, адвокат Я. розмістив на огорожі біля воріт кладовища самовироблену рекламу з повідомленням про високу якість надання правової допомоги та успішний результат по справам про спадщину, про що зазначив у скарзі до дисциплінарного орану адвокатури скаржник К., вказавши не тільки на недоцільне місце розташування адвокатом реклами, а й на некоректність обіцянок по результатам справ, які ще не були в провадженні адвоката, але надавали високу надію клієнту.

Законом та Правилами визначені дії, які адвокат повинен виконати під час прийняття доручення з врахуванням всіх підстав для відмови в укладанні договору, відповідно до статті 28 Закону; дії під час надання правової допомоги та завершення виконання доручення, в разі розірвання договору про надання правової допомоги, які зобов'язаний здійснити.

Саме недотримання цих норм адвокатом, навіть якщо вони не зазначені в договорі про надання правової (правничої) допомоги, може бути підставою для порушення питання про дисциплінарну відповідальність адвоката.

Окремої уваги заслуговують етичні аспекти відносин адвоката з недієздатним (обмежено, частково дієздатним) клієнтом. Клієнти, які через вік, психічне захворювання, інші об'єктивні причини, у клієнта знижена можливість приймати виважені рішення, пов'язані зі змістом доручення, а відтепер нова і дуже велика кількість клієнтів, які приймали/приймають участь в бойових діях та мають контузії, діти, які залишились без батьків внаслідок війни. Визначені особливості та обставини не можуть бути підставою, що виправдовує невиконання (неналежне виконання) адвокатом професійних обов'язків таким клієнтам.

Так, адвокат В., який відповідно до поданої заяви до Ради адвокатів регіону зупинив діяльність, уклав декілька договорів про надання правової допомоги з особами обмежено дієздатними та здійснював їх захист в кримінальних провадженнях, були ухвалені процесуаль-

ні документи — угоди про визнання винуватості між прокурором та підозрюваним. Адвоката було притягнуто до дисциплінарної відповідальності та він був позбавлений права на заняття адвокатською діяльністю.

Особливої уваги в наданні правової допомоги заслуговують етичні засади прийняття доручення на здійснення посередництва між клієнтами з обов'язковим дотриманням умов, за яких адвокат може виступати посередником та особливостями виконання такого доручення (статті 21, 40 Правил) та етичні аспекти відносин адвоката з клієнтом — юридичною особою, особливості застосування Правил щодо конфлікту інтересів у відносинах з клієнтом-юридичною особою (статті 38,40 Правил).

Найбільш актуальними та великими за кількістю скарг, поданих до кваліфікаційно-дисциплінарних комісій адвокатури, з найтяжчими наслідками для адвоката (зупинення права на заняття адвокатською діяльністю та позбавлення права на заняття адвокатською діяльністю), є скарги на порушення адвокатом принципу конфіденційності (адвокатської таємниці) та неприпустимості конфлікту інтересів.

Частиною 1 статті 10 Правил визначено, що дотримання принципу конфіденційності є необхідною і щонайважливішою передумовою довірчих відносин між адвокатом і клієнтом, без яких є належне надання професійної правничої (правової) допомоги, здійснення захисту та представництва. На притягнення адвоката до дисциплінарної відповідальності за порушення принципу конфіденційності не розповсюджуються строки та сам факт звернення особи до адвоката вже має статус адвокатської таємниці.

Важливою є вимога, що адвокат зобов'язаний проінформувати та роз'яснити дотримання принципу конфіденційності своїм помічникам, стажистам та іншим особам, які перебувають у трудових відносинах з адвокатом (адвокатським бюро, адвокатським об'єднанням), та, відповідно до вимог статті 67 Правил, може бути притягнутий до дисциплінарної відповідальності за порушення Правил вищезазначеними особами.

Виходячи з пріоритету інтересів клієнта, адвокат має залишатися незалежним від свого клієнта.

Окрім відповідальності сторін — адвоката та клієнта в наслідок недотримання, невиконання прийнятих на себе обов'язків в межах договірних відносин, про які зазначено вище, особливої уваги заслуговують і наслідки. Вирішення спірних питань в судовому порядку: для адвокатів — дисциплінарні провадження, для клієнтів — пропущені строки, невстановлені факти, втрачені кошти та надії, тощо і для обох сторін велике розчарування, неприємні відчуття, негативний досвід тощо.

Треба звернути увагу, що систематичні, грубі одноразові порушення Правил адвокатської етики у відносинах адвоката з клієнтом, можуть підривати та негативно впливати на авторитет адвокатури в цілому, тому адвокат повинен уникати порушень.

Слід відзначити велику системну роботу Ради адвокатів України, Національної Асоціації Адвокатів України, щодо вирішення питань, які виникають між адвокатами та клієнтами, розробку та прийняття нормативних актів, які роз'ясняють та удосконалюють питання відносин адвокатів з клієнтами, вимагаючи від адвокатів високих стандартів надання правової допомоги.

Вищою кваліфікаційно-дисциплінарною комісією адвокатури узагальнено практику кваліфікаційно-дисциплінарних комісій адвокатури щодо конфлікту інтересів (Рішення ВКДКА № Х-017/2019 від 04.10.2019 року) та адвокатської таємниці (Рішення ВКДКА № VII-010/2020 від 25.07.2020 року).

Delignieres P.
avocat au Barreau de Hauts-de-Seine, Président de
la Commission déontologie (France),

Khouili M.
Avocat au Barreau de Hauts-de-Seine, Membre du Conseil
de l'Ordre (France)

LA DEONTOLOGIE DES AVOCATS EN FRANCE

Ordre
des Avocats
Hauts-de-Seine

Barreau des Hauts-de-Seine

Déontologie des avocats

10 Novembre 2023

Pascal DELIGNIERES
Président de la Commission déontologie

Madiha KHOUILI
Membre du Conseil de l'Ordre

Ordre
des Avocats
Hauts-de-Seine

Sommaire

1. Le serment et les obligations de l'avocat
2. Le secret professionnel
3. La confidentialité des correspondances entre avocats

Ordre
des Avocats
Hauts-de-Seine

1. Le serment et les obligations de l'avocat

L'avocat est soumis aux règles de déontologie de sa profession.

1.1 - TEXTES APPLICABLES

- **Loi n° 71-1130 du 31 décembre 1971** portant réforme de certaines professions judiciaires et juridiques et **Décret n° 91-1197 du 27 novembre 1991** organisant la profession d'avocat

- Décret n° 2005-790 du 12 juill. 2005 relatif aux règles de déontologie de la profession d'avocat, abrogé par **Décret n° 2023-552 du 30 juin 2023** portant code de déontologie des avocats

- **Règlement intérieur national** de la profession d'avocat

- **Règlement intérieur du Barreau des Hauts-de-Seine** (version actualisée octobre 2022)

- **Code de déontologie des avocats européens** (Mod. par Décis. à caractère normatif n° 2007-001, adoptée par AG du CNB du 28 avr. 2007, JO 11 août 2007)

Ordre des Avocats Hauts-de-Seine

1. Le serment et les obligations de l'avocat

1.2 - LE SERMENT ET LES 17 PRINCIPES ESSENTIELS

- L'avocat prête **serment** : « *Je jure comme Avocat d'exercer mes fonctions avec **dignité, conscience, indépendance, probité** et **humanité*** »

- L'avocat respecte en outre les principes **d'honneur**, de **loyauté**, de **désintéressement**, de **confraternité**, de **délicatesse**, de **modération** et de **courtoisie** » (art. 3 Décret n° 2023-552 du 30 juin 2023) mais aussi les principes **d'honneur**, de **loyauté**, d'**égalité et de non-discrimination**, de **désintéressement**, de **confraternité**, de **délicatesse**, de **modération** et de **courtoisie**.

- Ces principes ont un champ d'application large puisqu'ils ***« guident l'avocat en toutes circonstances »*** (art. 1er Décret n° 2023-552 du 30 juin 2023 portant code de déontologie des avocats).

- L'avocat ne peut exercer une activité annexe qui contrevient aux règles de déontologie et à ce titre, des **incompatibilités** ont été fixées (art. 111 Décret 27 nov. 1991 et arts 21 à 35 Décret 30 juin 2023). Extension du champ de l'article 111.

Ordre
des Avocats
Hauts-de-Seine

3. Le serment et les obligations de l'avocat

a. Principes envers le client

- L'avocat développe une relation de confiance avec son client. Il fait preuve, à l'égard de ses clients, de **compétence**, de **dévouement**, de **diligence** et de **prudence.**
- L'avocat est également tenu d'un devoir de conseil envers son client.
- L'avocat est le confident de son client. Il est soumis au **secret professionnel.** (art. 4 Décret du 30 juin 2023)
- L'avocat peut être confronté à un **conflit d'intérêt.** C'est pourquoi l'article 7 du décret du 30 juin 2023 prend en compte cette possibilité, afin de protéger les intérêts du client. Ainsi, l'avocat ne peut être défenseur de plus d'un client, sauf avec l'accord des parties.
- L'avocat peut refuser de prendre un dossier, s'il n'est pas compétent ou par option de conscience, afin que le client puisse voir ses intérêts défendus au mieux.
- Au titre de ces principes, l'avocat peut engager sa responsabilité professionnelle s'il laisse passer un délai, omet de réaliser un acte ou de vérifier les informations détenues, etc.

Ordre des Avocats Hauts-de-Seine

3. Le serment et les obligations de l'avocat

b. Principes envers la partie adverse et le confrère

- L'avocat est tenu, envers ses confrères, d'un **devoir de confraternité, de courtoisie, de loyauté, de diligence et de délicatesse**. (arts 16 à 20 Décret 30 juin 2023)

- L'avocat s'engage à respecter les **principes fondamentaux du procès**. L'article 16 du décret du 30 juin 2023 prévoit que *« l'avocat se conforme aux exigences du procès équitable. Il se comporte loyalement à l'égard de la partie adverse. Il respecte les droits de la défense et le principe du contradictoire ».*

- L'avocat doit également faire preuve de diligence lors de l'initiative d'un règlement amiable du litige. Par exemple, il doit conseiller à l'adversaire de recourir à un avocat lorsque celui-ci n'en dispose pas.

- En outre, l'avocat doit faire preuve de diligence lorsqu'il succède à un confrère. Celui-ci ne peut défendre les intérêts du client contre le prédécesseur. Il doit inciter le client à payer les sommes dues au prédécesseur. Le successeur doit prendre contact avec le prédécesseur. Ce dernier, quant à lui, doit lui transmettre le dossier.

3. Le serment et les obligations de l'avocat

c. Principes lors d'une procédure

Face aux magistrats, l'avocat est tenu aux **principes de courtoisie, de dignité, d'indépendance, de respect, de conscience et de diligence**.

L'avocat doit également respecter le **secret de l'instruction.** En effet, il ne peut communiquer de renseignements composant le dossier pénal, hormis pour l'exercice des droits de la défense (art. 5 Décret 30 juin 2023). La transmission des pièces, actes et informations du dossier est encadrée par l'article 114 du code de procédure pénale.

Ordre des Avocats Hauts-de-Seine

2. Le secret professionnel

2.1 - PRINCIPES GÉNÉRAUX

Le **secret professionnel** – **un des éléments essentiels** de l'exercice même de la profession d'avocat (art 2.1 RIN)

- ✓ L'avocat est le confident nécessaire du client.
- ✓ Le secret professionnel de l'avocat est **d'ordre public**. Il est **général**, **absolu** et **illimité dans le temps**

La **violation** du secret professionnel est un **délit pénal** et une **faute déontologique** susceptible de sanctions disciplinaires

Le secret professionnel est destiné à **assurer la protection des confidences entre l'avocat et son client**.

Sa protection doit être assurée tant à l'égard des administrations que dans le cadre du cabinet et du domicile de l'avocat ainsi que chez le client

Le secret professionnel doit être **distingué** de la **confidentialité** des **échanges avec l'avocat**.

Ordre des Avocats Hauts-de-Seine

2. Le secret professionnel

2.2 - DOMAINE

Sont **couvertes par le secret professionnel** :

- ✓ Les **consultations** adressées **par un avocat à son client ou** qui lui sont **destinées**
- ✓ Les **correspondances** échangées **entre l'avocat** et **son client**
- ✓ Les **correspondances** échangées **entre l'avocat** et ses **confrères** (sauf celles portant la mention « officielle »)
- ✓ Les notes d'entretien
- ✓ Toutes les **pièces du dossier échangées** dans le **cadre** de l'**activité professionnelle** de l'**avocat**

→ Et ce, quel que soit le support utilisé matériel ou immatériel

→ Et ce, quelle que soit la matière (**conseil** ou **défense**)

Cette obligation s'étend au **personnel des cabinets d'avocats**

Ordre des Avocats Hauts-de-Seine

2. Le secret professionnel

2.3 - RÉGIME

- L'**avocat ne peut être délié** de cette obligation **par son client**
- Le secret professionnel **ne s'impose qu'à l'avocat** mais **pas au client.** Le client peut décider de produire en justice des consultations ou courriers échangés avec l'avocat sans avoir à solliciter son accord.
- **Levée** du secret :
  - **Par l'avocat** :
    - **Pour sa propre défense** (article 2.1 RIN) : par exemple, dans le cadre de la mise en jeu de sa RCP ou pour les questions de taxations d'honoraires
    - **Dans certains cas prévus par la loi** : à titre d'exemples, dans le cas de procédures d'appel d'offre public ou privé et d'attribution de marchés publics, mention du nom des clients avec leur accord exprès et préalable (art 2.2 RIN) / obligations fiscales / déclarations de soupçon - lutte contre le Blanchiment
  - **A l'encontre de l'avocat** : par exemple, les éléments protégés sont susceptibles d'établir la participation éventuelle de l'avocat à une infraction pénale

Ordre
des Avocats
Hauts-de-Seine

3. La confidentialité des correspondances entre avocats – Principes

- Les **correspondances entre avocats** échangées dans le cadre professionnel sont **confidentielles**.
  - Sont visés : les échanges entre avocats, verbaux ou écrits, quel qu'en soit le support (papier, télécopie, voie électronique …)
  - La confidentialité **couvre l'ensemble des documents faisant l'objet d'une même correspondance échangée entre avocats**. Aucune distinction ne doit être faite entre la lettre couverte par la confidentialité et les documents qui y sont joints.

- La confidentialité des échanges entre avocats **bénéficie de la protection offerte au secret professionnel ce qui interdit toute divulgation aux tiers comme aux clients**. Seule une information orale ou par l'intermédiaire d'un compte-rendu peut être admise.

Ordre des Avocats Hauts-de-Seine

3. La confidentialité des correspondances entre avocats – Principes

- La confidentialité est **opposable au client**. Un client ne peut en aucun cas réclamer à son avocat la communication des correspondances échangées avec son confrère adverse durant la procédure.

- **Absence de pouvoir du Bâtonnier**. Le Bâtonnier ne peut en aucun cas lever la confidentialité des correspondances entre avocats.

- **Levée** de la confidentialité :
  - **Exceptions inhérentes au secret professionnel** (défense de l'avocat et cas prévus et autorisés par la loi)
  - **Correspondances** portant la **mention « officielle » -** Une correspondance pour pouvoir porter la mention « Officiel » doit respecter **deux conditions cumulatives** (art. 3.2 du RIN) :
    - être équivalent à un acte de procédure
    - ne faire référence à aucun écrit ou propos ou éléments antérieurs confidentiels et respecter les principes essentiels de la profession.

Ordre
des Avocats
Hauts-de-Seine

3. La confidentialité des correspondances entre avocats – Sanctions

- **Rejet des débats.** Une correspondance entre avocats qui viendrait à être produite devant une juridiction ne pourrait être que rejetée des débats.

- **Délit de violation du secret professionnel.** Un avocat qui communiquerait une correspondance avec un confrère à un tiers, à son client ou en justice commettrait le délit de violation du secret professionnel et encourrait des sanctions pénales et ce même si le contenu de la lettre aurait pu donner lieu à une lettre officielle.

- **Manquement à la confraternité.** Un avocat qui communiquerait une correspondance couverte par la confidentialité commettrait un manquement aux principes de confraternité et de loyauté ainsi qu'un manquement grave à l'honneur, à la probité et à la délicatesse, susceptible de sanctions disciplinaires.

Master Khalid EL Fataoui
advocate at the Marrakech Bar, President
general director of the el Fataoui Law firm business center,
Marrakech (Morocco)

THE DEONTOLOGY OF ADVOCATES IN MOROCCO

The practice of law in Morocco is subject to a distinct regulatory framework that governs the legal profession. This framework is anchored in the concept of the Bar Association (l'Ordre des Avocats), which represents a permanent and mandatory organization of lawyers who practice near a Court of Appeal or the Court of Cassation. The Bar Association is an integral part of the judicial system and is closely linked to the public service, possessing legal personality and enjoying significant independence and autonomy. It is overseen by various internal bodies, with the most prominent being the Council of the Bar Association.

The Council of the Bar Association is vested with administrative authority and holds considerable disciplinary powers. Its primary role is to address matters related to the practice of law and to ensure the observance of lawyers' duties while safeguarding their rights. The Council of the Bar Association wields extensive regulatory, administrative, disciplinary, and financial powers.

Of these powers, the most conspicuous one dedicated to the Council of the Bar Association is the disciplinary authority. This disciplinary power is arguably the most evident characteristic of the Bar Association's authority. It is bestowed upon them to ensure the protection of citizens and users of legal services against ethical or professional lapses by lawyers and to uphold the cardinal virtue of independence within the legal profession.

By taking an oath, lawyers commit themselves to adhering to a set of ethical rules, all under the watchful eye of the ввtonnier and the Council of the Bar Association. Lawyers must abide by both the professional rules and the ethical code of their respective bar association. They are not only obliged to comply with the existing laws like any other citizen but are also obligated to strictly follow the regulations of their profession. Additionally, lawyers are expected to conduct themselves with dignity, conscience, independence, probity, and humanity. They must practice their profession with honor, loyalty, delicacy, moderation, courtesy, disinterestedness, and camaraderie, all of which represent essential duties.

Failure to uphold any of these duties can lead to disciplinary action initiated by the Council of the Bar Association, which has the authority to impose disciplinary sanctions on lawyers found to be in breach of their obligations. These principles that govern the legal profession ensure its longevity over time and space and constitute the bedrock of professional ethics.

Today, lawyers face even greater demands from a more discerning clientele and, as such, must exhibit a heightened level of rigor in their practice. The strength necessary for the exercise of their profession is drawn from their competence, integrity, and adherence to ethical principles. Failing to meet these standards can result in lawyers being subject to disciplinary proceedings initiated by the Bar Association of their respective bar.

Before delving into the roles of lawyers, the president of the bar, the public prosecutor, and the council chamber in the disciplinary procedure, we will first attempt to characterize the nature of disciplinary action in comparison to public action and civil action.

I — The Legal Nature of Disciplinary Action in the Legal Profession

Disciplinary action conducted by the Council of the Bar Association is fundamentally distinct from public action and civil action and has a familial character.

A — Distinction from Public Action

Public action is undertaken either by the public prosecutor, judges, or the victim themselves, whereas disciplinary action is initiated by the president of the bar. It is him who receives complaints and determines the appropriate course of action. Only the Attorney General has the authority to appeal the president of the bar decision, whether implicit or explicit, following the notification of the decision. Furthermore, disciplinary action is never initiated by the Council members themselves.

While a victim of a lawyer's misconduct causing harm can indeed file a complaint with the bвtonnier, it is not an automatic initiation of disciplinary action, unlike in public law. It is the president of the bar who triggers disciplinary proceedings, not the victim. Moreover, a significant distinction exists when it comes to the prescription of disciplinary action, which differs from that of public action.

The goals of both actions are also fundamentally different. Public action aims to enforce penalties as provided by the Penal Code, whereas disciplinary action seeks to enforce one of the disciplinary sanctions specified in Article 62 of Law No. 28.08 dated October 20, 2008.

B — Distinction from Civil Action

It is sufficient to observe that civil action seeks a judgment for damages. This is not the case with disciplinary action.

C — Independent Nature of Disciplinary Action

Disciplinary action stands as an independent legal procedure, distinct from both public action and civil action, with its own set of rules outlined in Law No. 28.08 and the bar association's internal regulations. These rules are of public order.

TO SUM UP:

The ethics of lawyers in Morocco are governed by the «Code of Ethics for Lawyers», which was adopted by the National Council of the Bar Asso-

ciation in Morocco (CNOA). This code outlines the ethical principles and rules that lawyers in Morocco are required to adhere to. Here are some of the key points regarding the ethics of lawyers in Morocco:

1. Professional Secrecy: Lawyers are obligated to maintain professional secrecy. They must not disclose their clients' confidential information, except with the explicit consent of the client or when required by law.

2. Independence: Lawyers are required to practice their profession independently and faithfully. They must advocate for their clients' interests without external pressures.

3. Loyalty to the Client: Lawyers must act in the best interests of their clients with competence, diligence, and loyalty. They must work to protect their clients' rights to the fullest extent.

4. Integrity: Lawyers are expected to demonstrate integrity, honesty, and probity in all their professional actions.

5. Conflict of Interests: Lawyers must avoid conflicts of interest between their clients. They cannot represent two clients with opposing interests without the informed consent of all parties involved.

6. Fees and Billing: Lawyers' fees must be reasonable and commensurate with the nature and complexity of the case. They should be transparently agreed upon with the client.

7. Ongoing Education: Lawyers must engage in continuous professional development to keep their skills up-to-date.

8. Compliance with Laws and Regulations: Lawyers must adhere to applicable laws and regulations and act in a manner that preserves the integrity of the judicial system.

9. Respect for the Dignity of the Profession: Lawyers must respect the dignity of the legal profession and refrain from engaging in behavior that harms the reputation of the profession.

It is important to note that the Code of Ethics for Lawyers in Morocco is binding, and lawyers who violate these rules may be subject to disciplinary sanctions. Ethical rules are essential to ensure the integrity and credibility of the legal system in Morocco and to protect the interests of clients.

Mihaela Perepelitsa
advocate, member of the Commission on Ethics and
Discipline, trainer at the Center for Advanced Training of Advocates (Moldova)

PROFESSIONAL ETHIC OF THE LAWYER AND DISCIPLINARY SANCTIONS IN THE REPUBLIC OF MOLDOVA

In the Republic of Moldova, an advocate in the exercise of the profession is independent and is subject only to the Law on Advocacy adopted on 19.07.2002 with the latest amendments from 21.01.2022, the Statute of the advocate profession from 29.01.2011 with the latest amendments from 27.05.2022 and the Code of Ethics from 20.12.2002.

The ethical code is a legal, non-normative act, adopted by the professional association of advocates. The normativity of these provisions comes from the quality of regulating a type of social relations or models of conduct. It is indisputable the positive action of moral responsibility, which appears not only in the case of the violation of a legal norm, but also of a moral norm. In the last case, the deontological norms can prevent those actions, which could not be avoided by normative regulations.

The deontological code is approved by the supreme authority of the body of advocates in the Republic of Moldova, namely, the Congress of Advocates, to regulate the general principles and rules of the advocate profession, the minimum necessary and mandatory standards for its exercise. These rules are intended to increase the level of responsibility of advocates in the exercise of their duties, and according to the EU Code of Ethics, their acceptance must be «freely consented» (the Code of Ethics of European Union advocates adopted on October 28, 1998 and later amended in the Sessions plenary meetings of the Council of Bars of the European Union (CCBE) of November 28, 1998, December 6, 2002 and May 19, 2006). Violation of ethical rules is subject to disciplinary sanctions by the competent authority, namely the Commission for Ethics and Discipline.

In the Republic of Moldova, most of the rules provided for in the Charter of Fundamental Principles of the European Advocate have been incorporated into the Code of Ethics for advocates in the Republic of Moldova.

The ethical norms are interpreted based on the general principles of the advocate profession. Failure to comply with these rules by advocates constitutes grounds for filing disciplinary proceedings.

Likewise, one of the missions of the Ethics and Discipline Commission of the Advocates' Union of the Republic of Moldova is the protection of the honor and prestige of the profession. Thus, the Statute of the advocate profession of the Republic of Moldova establishes that the act committed by the advocate that damages the honor or prestige of the profession or the body of advocates, constitutes a disciplinary offense. The Commission for

Ethics and Discipline will establish which impacts were brought to the client's rights and freedoms in the process of granting legal assistance — (art. 48). Because the special role of the advocate in society is undoubtedly that of protecting his client from the abuses of the state or natural and legal persons.

In particular, the deontological norms come to continue the advocate's obligations provided by art. 54 of Law no. 1260 of 19.07.2002 regarding the legal profession. They create additional prohibitions and limitations in the advocate's activity. The advocate has various strategic, tactical and moral means that he is free to use in the defense process. Failure to apply at least one of these can be grounds for initiating disciplinary proceedings.

Thus, by assisting natural and legal persons before the courts, authorities and institutions, the advocate is obliged to treat each case promptly and professionally. The activity of the advocate is based on trust, and this is acquired through merits, capabilities, attitude — created on the path of the conscious fulfillment of the professional duty.

In this sense, qualified legal assistance will be reflected in a respectful attitude, high professionalism, involvement and correct guidance of its client, appeal to reputation, which must be the basic quality in its activity.

For a professional assessment and the formation of a position, the advocate is obliged to analyze the situation thoroughly, to examine the evidence, documents and any act critically, to refer to scientific or normative sources, to refer to the experience and practice of colleagues.

In order to maintain the level of professionalism, the advocate is obliged to improve his level of professional training periodically.

As illegal means used by the advocate in the exercise of the profession can be: absence without reason from carrying out criminal prosecution actions, signing documents with an earlier date, when in fact he did not attend the given action, passivity shown in situations when he had the obligation to act, the lack of attitude towards the illegal actions of the other participants in the process, the exposure of a position different from that of the client, the disclosure of some information without the client's consent, the refusal of legal assistance.

If the client proposes the use of means of this kind or which are devoid of moral content, the advocate must refuse.

The advocate's independence can also be questioned from another aspect. When the advocate encourages the client to continue the legal process, even if he realizes that his client will not win the case, but only unnecessary expenditure of financial resources and time, he pursues his personal interest to obtain additional income or additional experience. Such behavior of the advocate can be qualified as dishonest conduct.

Consenting to such actions renders the advocate liable. The given actions can be qualified as serious violations of the Code of Ethics and lead to

the undermining of the profession, the dignity and the honor of the body of advocates.

In the Commission's jurisprudence, there are cases of advocates being sanctioned at the request of courts or other subjects within the justice system (e.g. Prosecutors). These usually refer to: a) unjustified absence at the court session or in procedures where the advocate's participation was mandatory, b) intentional delay of some cases pending before the court.

In accordance with the provisions of the Law on Advocacy, in the exercise of his profession, the advocate is independent and is subject only to the law, the statute of the advocate profession and the advocate's Code of Ethics. The advocate is free to choose his position and is not obliged to coordinate this position with anyone, apart from the client (art. 51 of Law no. 1260/2002)

However, the advocate's independence from the bodies of the profession is relative assuming some limitations, such as the organization of the profession, where the advocate is obliged to participate in the meetings convened by the AU (General Assembly, Congress), in the professional activities, he is also obliged to pay membership fees, established for the formation of the budget of these bodies.

The deontological code provides in the trust and moral integrity chapter — both the relations between the advocate and the client which are based on honesty, probity, equity, correctness, sincerity and confidentiality, as well as the responsibility of the advocate and his behavior, outside of the exercise of the profession.

The advocate's behavior outside the exercise of the profession can lead to sanctions only in exceptional cases, when the rules of conduct and behavior compromise the reputation of the advocate or the Advocates' Union, as well as public trust in the advocate's profession. The advocate is obliged to refrain from dishonorable conduct in his professional activity, in other activities, even outside the exercise of the profession. In the practice of the Commission, petitioners filed complaints against advocates for violating the rules of behavior in society (e.g. refusing to pay the bill in a restaurant, citing the quality of an advocate, cursing the neighbor, posting pictures with inappropriate content, hitting the opponent, breaking the neighbor's tires, wearing robes outside the court, etc.)

Regarding professional secrecy, the Statute of the advocate profession provides that — The advocate is obliged to maintain professional secrecy regarding any aspect of the case entrusted to him.

(2) The advocate cannot be forced under any circumstances and by any person to divulge professional secrecy. The advocate cannot be absolved of professional secrecy neither by his client nor by another authority or person. However, the cases in which the advocate is prosecuted criminally, disciplinaryly or when there is a dispute regarding the agreed fees, exclusively for

the strict needs of his defense are excluded (Commission members are also obliged to maintain professional secrecy regarding the information known in the exercise of their functions and duties).

(3) Disclosure of professional secrecy constitutes a serious disciplinary offence.

Personal advertising — (1) The advocate's advertising must be accurate and truthful, in form and content, respecting professional secrecy and other essential principles of the profession, must not contain misleading or potentially misleading information and must not affect the image of the profession or the reputation of his colleagues.

In the Republic of Moldova, the advocate is allowed to advertise his professional activity, but only in a form regulated by the Union of Advocate, having the right to provide the public with information about the activity carried out. And this advertising of the advocate must be truthful, respect professional secrecy and be carried out with dignity and prudence. Thus, the advocate is forbidden to use means of advertising through procedures incompatible with the dignity of the profession

All comparative or laudatory mentions or references to the identity of customers are prohibited. Failure to comply with the rules regarding advertising constitutes a serious disciplinary offence.

Regarding the relationship between the advocate and the client, ensuring the standards of trust, the advocate must respect secrecy and confidentiality regarding the information received from the client, but also show an attitude that gives the client the certainty that he was loyal to him at the time who consulted and assisted him. Thus, the advocate has certain obligations, namely: to explain to the client the circumstances of the case, the current situation, the possible future developments and possible results, according to the concrete circumstances of the case; to inform the client about the current situation of assistance and representation and respond promptly to any requests for information from the client; to exercise its activity in good faith, according to honest customs, respecting the interests of clients and the requirements of fair competition; to communicate to the client the information he has in relation to his case, even if their communication would contravene his personal interest. Violation of the mentioned obligations serve as grounds for bringing advocates to disciplinary liability.

The advocate must be very careful that his interest does not become more important than the interest of his client, refrain from actions that may be detrimental to the client, to satisfy his interests, lie to the client, evade to communicate all the relevant information to him, or to do other things to prioritize his interest.

In the practice of the Commission for Ethics and Discipline, there are many cases of unscrupulous advocates who misconsult the Client, unreasonably delay the examination of the case or without his consent, unjustifi-

ably increase the requirements invoked by the plaintiff in the declared civil action in order to receive a higher fee than the one he would have received, if the case had been examined more quickly.

The law on advocacy forbids the advocate to act contrary to the legitimate interests of the client, to take a legal position without coordinating it with him (except for cases when the client admits his guilt), to refuse, without good reasons, the defense of the suspect, the accused, the defendant or of the convict, to which he obliged.

The advocate is not entitled to provide legal assistance to the person if, in the given case, he provides or has provided legal assistance to persons whose interests conflict with the interests of the person in question (art. 54 paragraph (2) of the Law), or when such a risk is real (p. 3.1 of the Code of Ethics). A similar prohibition is provided by art. 67 para. (5) point 3 of the Criminal Procedure Code. 3. The Law on Advocacy also prohibits the acceptance of the case in which the advocate was previously involved as a judge, prosecutor, criminal investigation body, expert, specialist, interpreter or witness, or if he is in family or kinship relations with such of persons (art. 54 para. (2) letter b) and c)). Also, the advocate will not accept the case of a new client if this risks violating the confidentiality entrusted by an old client, or would favor the new client unjustifiably. The advocate is not prohibited from simultaneously representing two persons in the same case, as long as there are no contradictions between the clients' interests. For this, the Statute of the profession requires the consent of all parties (art. 57 paragraph 34). Throughout the assistance or representation, the advocate will constantly consult with each of the assisted or represented clients regarding the decisions to be adopted and the determining reasons for their adoption, so that each client can make their own decisions, based on complete information (art. 57 paragraph (10) of the Statute of the profession). Between jointly represented clients, the rule of confidentiality does not apply (art. 57 para. (11) of the Statute of the profession).

In the practice of the Ethics and Discipline Commission, the Commission found disciplinary misconduct in the advocate's actions in connection with the determination of the exaggerated fee; in connection with the collection of the success fee until the filing of the summons and the filing of the civil case. In the same way, the Commission has established disciplinary misconduct when collecting the success fee in criminal cases.

According to art. 56 para. (1) of Law no. 1260/2002 regarding the legal profession, the violation of the provisions of this law, of other normative acts that regulate the activity of an advocate, as well as the serious violation of the rules of the Code of Ethics of the advocate constitute grounds for holding the advocate to disciplinary responsibility.

According to art. 48 para. (1), (5) of the Statute of the advocate profession, the protection of the honor and prestige of the profession, compliance

with the Law, the Statute of the profession and the binding decisions of the professional bodies are entrusted to the Commission for Ethics and Discipline, this being the only disciplinary court of the Union of Advocates.

* * *

The Committee for Ethics and Discipline within the Union of Advocates from the Republic of Moldova examines the disciplinary violations committed by advocates registered in the List of advocates who have the right to practice the profession of advocate. The act committed by the advocate, which violates the provisions of the Law, the Statute of the profession, the Code of Ethics, the mandatory decisions of the bodies of the profession likely to prejudice the honor or prestige of the profession or the body of advocates, constitutes a disciplinary offense and is sanctioned according to the Law.

It is a serious disciplinary offense to violate the provisions of the Law and of this Statute that expressly provide for such a qualification.

According to art. 59 para. (1) of the Statute of the advocate profession, advocates are disciplinary liable for actions that violate the provisions of the Law, the rules of the Code of Ethics of the advocate, this Statute and the provisions of other normative acts that regulate the activity of the advocate.

According to art. 18 para. (6) of the Statute of the advocate profession, the trainee advocate bears disciplinary responsibility for the actions by which he violated the provisions of the Law, the rules of the Code of Ethics of the advocate, the rules of this Statute and the provisions of other normative acts that regulate the activity of the advocate.

According to art. 6 of the Law on Advocacy no. 1260-XV of 19.07.2002, advocates from other states can practice the profession of advocate on the territory of the Republic of Moldova if they meet the conditions provided by the law, except for the condition regarding the possession of citizenship.

The advocate from another state can carry out activity on the territory of the Republic of Moldova if he certifies the quality of a advocate in his state of origin and is registered in the special register kept by the Council of the Union of Advocates from the Republic of Moldova, hereinafter referred to as the Union of Advocates.

The advocate from another state cannot represent the interests of natural or legal persons in courts and in relations with other public authorities except in international commercial arbitration. If the client's interests require it, as well as at his request, the advocate from another state can assist the advocate from the Republic of Moldova.

The advocate from another state can work in the advocate's office or in the associated office of advocates on a contract basis.

The register of advocates from other states who have the right to practice the profession of advocate on the territory of the Republic of Moldova is published on the official website of the Union of Advocates.

The ethical norms will apply to advocates and trainee advocates with a license issued by the Republic of Moldova, both on the territory of the Republic of Moldova and abroad regarding: (a) any professional relationship between an advocate or trainee advocate from the Republic of Moldova with an advocate from another country state; (b) the professional activity of the advocate or trainee advocate from the Republic of Moldova in another state, regardless of whether the advocate is there or not.

Mutual respect between colleagues from different countries facilitates the efficient administration of justice, serves to resolve conflicts amicably and is in the interest of clients. The activity of the advocate in different countries will demonstrate integrity, respect for the profession, keeping a liberal role of the profession.

Disciplinary sanctions according to the Law on Advocacy (Article 57).

(1) Disciplinary sanctions are:

a) warning;

b) reprimand;

c) the fine from 1000 (52 euros) to 3000 (157 euros) lei, which is paid to the budget of the Union of Advocates. The payment of the fine is made within 30 days from the date of issuing the decision regarding the application of the disciplinary sanction in the form of a fine;

d) the suspension of the activity of an advocate (pursuant to art. 13 para. (1) letter c) and d) is applied by the decision of the Commission for Ethics and Discipline to bring to disciplinary responsibility with the penalty of license withdrawal and the activity is suspended until the issuing order of the Ministry of Justice. Or, the Licensing Commission issues the Decision regarding the admission to the profession of advocate of the person who took the qualification exam, and the Ministry of Justice issues the license to exercise the activity of advocate and the Ministry of Justice also issues the order to withdraw the license based on the Decision of the Commission for Ethics and Discipline.

e) withdrawal of the license to practice the profession of advocate (pursuant to art. 25 paragraph (1).

(1^1) Disciplinary sanctions for trainee advocates are:

a) the warning;

b) reprimand;

c) fine from 500 to 1000 (52 euros) lei;

d) suspension of the professional internship for up to 6 months;

e) exclusion from the professional internship.

When applying the disciplinary sanction, the seriousness of the misconduct, the circumstances in which it was committed, the activity and be-

havior of the advocate or trainee advocate during and after committing the misconduct are taken into account.

When individualizing the disciplinary sanction, the Commission is guided by the general principles of application of the disciplinary sanction established in the provisions of art. 57 para. (2) in the Law on Advocacy, namely: when applying the disciplinary sanction, the seriousness of the misconduct, the circumstances in which it was committed, the receptivity, collaboration and communication with the Commission, the lack of previous disciplinary sanctions, is taken into account, and the conclusion is reached that the purpose of the disciplinary punishment will be achieved by applying to the advocates a lighter disciplinary sanction than the one provided by law, for example — the advocate will be sanctioned not with the withdrawal of the license, but with a fine, in concrete cases. During the disciplinary proceedings, the advocate shall reasonably cooperate with the Commission for Ethics and Discipline in order to express his position. The advocate within the disciplinary procedures is obliged to show a rational, conscious and responsible behavior in the process of cooperation with the Ethics and Discipline Commission in order to identify the violation, establish the causal link between the act and the negative consequence brought to the client, the objective and subjective circumstances that favored its production and if there were no other justifying reasons. The position can be argued through various evidence: the level of professional training, experience or degree of involvement in the case being examined, the busy schedule of the advocate in other cases, acting with bad intentions or with good will, the presence of objective causes that prevented the fulfillment of obligations professional (illness, work travel, illegal actions of third parties).

2. According to art. 13 of the Law on Advocacy no. 1260-XV of 19.07.2002, the activity of an advocate is suspended:

(1) The activity of an advocate is suspended:

a) on the basis of the advocate's written request, from the moment of submitting the original license and the advocate's identification card, with the subsequent recording of this fact, within 3 working days, in the List of advocates who have the right to practice the profession of advocate;

b) in case of incompatibility, during the existence of this condition;

c) during the period of the prohibition to activate, ordered by court decision or decision to apply the disciplinary sanction, from the day the court decision remains irrevocable or from the day the decision regarding the application of the disciplinary sanction is published on the official website of the Union of Advocates, under the heading «Recent AU Acts»;

d) during the period of application of the preventive measure depriving of liberty;

e) in the case of failure by the advocate to make breakdowns in the budget of the Advocates' Union, at the expiration of 6 months from the due

date, until the full payment of the arrears; c) the fine from 1000 to 3000 lei, which is paid to the budget of the Advocates' Union.

f) upon expiry of the term provided for in art. 57 para. (1) lit. c), until the fine is paid. — The payment of the fine is made within 30 days from the date of issuing the decision regarding the application of the disciplinary sanction in the form of a fine;

(2) In the cases provided for in para. (1) lit. b)–f), the license and identification of the advocate whose activity is suspended are sent, within 10 working days, to the Council of the Advocates' Union, where they are kept during the period of suspension of the advocate's activity.

Upon the exhaustion of the circumstances that led to the suspension of the activity as an advocate, the advocate submits, to the Union of Advocates, a request for recording the resumption of the activity as an advocate, with the attachment of the documents justifying the exhaustion of the circumstances that were the basis of the suspension.

Carrying out the activity of an advocate during the period of suspension constitutes a serious disciplinary offense.

3. According to art. 25 para. (1), (2) of the Law on Advocacy no. 1260-XV of 19.07.2002,

(1) The license to practice the profession of advocate is withdrawn in the case of:

a) committing a disciplinary offense by not honoring the contractual obligations or by violating the rules of the Advocate's Code of Ethics for one year from the application of the disciplinary sanction;

b) exercising the profession of advocate after the legal suspension of the advocate's activity or the failure to transmit, by the advocate whose activity is suspended, to the Council of the Advocates' Union the license and identification within the established term;

c) systematic violation by the advocate of the conditions for granting legal assistance guaranteed by the state;

d) the repeated, unmotivated refusal to grant state-guaranteed legal assistance at the request of the territorial offices of the National Council for State-Guaranteed Legal Assistance;

e) detecting the circumstances that prove the illegitimate actions of the advocate when obtaining the license (fraud, presentation of forged documents, etc.);

f) serious, one-time violation of the rules of the Advocate's Code of Ethics;

g) the irrevocable remaining of the decision establishing the advocate's guilt in the intentional commission of a crime that is likely to affect the dignity of the advocate's profession;

h) loss, by the advocate, of the citizenship of the Republic of Moldova after obtaining the license to practice the profession of advocate;

j) not indicating, in the legal assistance contract, the fees collected from the client or indicating reduced amounts.

(2) In the cases provided for in para. (1) lit. a)–c), e)–g) and j), the license to practice the profession of advocate is withdrawn by the Ministry of Justice based on the decision of the Commission for Ethics and Discipline, and in the case provided for in para. (1) lit. h) — ex officio. In the case provided for in para. (1) lit. d), the license to practice the profession of advocate is withdrawn by the Ministry of Justice, upon the proposal of the National Council for Legal Assistant Guaranteed by the State, with the approval of the Ethics and Discipline Commission.

According to art. 28 of the Law on Advocacy no. 1260-XV of 19.07.2002, the list of advocates who have the right to exercise the profession of advocate is published on the official website of the Union of Advocates, under the headings «List of advocates» and «Recent UA Acts», and its copy is sent to the Ministry of Justice. The list is constantly updated.

Although there are situations when advocates have their activity suspended through the lens of the legal framework, or, even worse, when the license to practice the profession of advocate is withdrawn, or advocates from other states not registered in the special register kept by the Council of the Union of Advocates from the Republic of Moldova, actually practice the activity of «advocate» on the territory of the Republic of Moldova, these illegal actions are not properly sanctioned.

In the final result, through illegal actions, the right to defense of the client and the injured party etc. is effectively violated, imminent damages are caused to the interests of justice as well as natural and legal persons, or any act signed/countersigned by the advocate produces legal effects.

In the situation where the advocate is in one of the situations described — he acts and provides legal assistance when his license is suspended, or his license has been withdrawn, but he continues to practice the profession of advocate, then the procedural documents drawn up with the participation of the advocate are null.

According to art. 251 para. (2) Code of criminal procedure, violation of the legal provisions related to the competence by matter or by the quality of the person, to the notification of the court, to its composition and to the publicity of the court session, to the participation of the parties in mandatory cases, to the presence of the interpreter, the translator, if they are mandatory according to the law, leads to the nullity of the procedural act.

Such illegal actions can be qualified, by interpretation, as a misdemeanor.

Article 541 Criminal Code — Unlawful practice of a profession or an activity

Practicing a profession or an activity, other than the activity of an entrepreneur, without holding a license or other authorization, if the law provides that its possession is mandatory, is sanctioned with a fine from 30 to 48 con-

ventional units applied to the natural person or with unpaid work in community service from 40 to 60 hours, with a fine from 48 to 72 conventional units applied to the responsible person, with a fine from 120 to 180 conventional units applied to the legal person with deprivation, in all cases, of the right to to carry out a certain activity for a period of 6 months to a year.

In the criminal code of the Republic of Moldova, there is no article for «Practicing the activity of an advocate by the person whose license to practice the profession of advocate has been withdrawn, if these actions were undertaken in the framework of criminal cases regarding the investigation of light, less serious or serious crimes» or «Practicing the activity of an advocate by the person whose license to practice the profession of advocate has been withdrawn, if these actions were taken within the framework of criminal cases regarding the investigation of particularly serious and exceptionally serious crimes» or «The actions provided for in para. (3) and (4) if they led to the illegal deprivation of liberty of the person or to the declaration of nullity of the procedural documents in criminal cases regarding the investigation of serious, particularly serious and exceptionally serious crimes»....

Секція 1

СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ ЗДІЙСНЕННЯ АДВОКАТСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Вільчик Т. Б.
доктор юридичних наук, професор кафедри цивільної юстиції та адвокатури
Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого,
член Науково-консультативних рад при Голові Верховної Ради України при НААУ,
адвокат

НЕЗАЛЕЖНІСТЬ АДВОКАТУРИ VS РЕГУЛЮВАННЯ СУДОВОЇ ВЛАДИ

Сутність інституту адвокатури полягає в тому, що він одночасно є невід'ємною частиною системи відправлення правосуддя, незалежність якої базується на принципі розподілу влади, і яка може функціонувати лише за наявності дійсно незалежної адвокатури [1].

Поняття «незалежність адвокатів» часто розглядається як корелят іншого, поняття незалежності — «незалежності судової влади». При цьому суть даних категорій незалежності має різну правову природу. У своєму правовому становищі адвокати органічно не належать до державної служби правосуддя, проте відповідно до міжнародних стандартів їх незалежність має гарантуватися так само, як і незалежність суддів. Так, у параграфі 7 Рекомендації CM/Rec (2010) 12 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо суддів: незалежність, ефективність та обов'язки зазначається: «незалежність адвокатів, так як і незалежність суддів, має гарантуватися на найвищому законодавчому рівні».

Цікаво, що ще в концепції 19 століття незалежність адвокатів прирівнювалася за важливістю до судової незалежності і слугувала обґрунтуванням обмеження повноважень судів щодо регулювання діяльності адвокатів [2]. На цей час зарубіжними науковцями також висловлюються думки, що професійна незалежність адвокатів перебуває у суперечності з регулюванням адвокатури з боку судової влади [3; 4].

Дійсно, у деяких правових системах країн Європейського Союзу судові органи мають більш-менш широкі повноваження щодо регулювання діяльності адвокатури. Наприклад, адвокатура в Республіці Франція будується на поєднанні функцій контролю держави (в особі Вищих судів) за адвокатською діяльністю з чіткою організаційною

пов'язаністю адвокатів усередині кожної колегії. Адвокатура в Німеччині організована на з'єднанні державного контролю (в особі Земельного Міністерства юстиції та вищих земельних судів) за адвокатською діяльністю з самоврядуванням адвокатських утворень у палатах, які мають такі органи самоврядування, як правління, президія та Загальні збори членів палати [5]. У будь-якому випадку слід констатувати, що суди перебувають у такому становищі, в якому вони виконують подвійну роль — і сторони, і органу, що регулює. Регулюючий вплив судової влади на інституційну адвокатуру може виражатися, зокрема, у перевірці рішень щодо притягнення адвокатів до дисциплінарної відповідальності чи самостійного винесення таких рішень. Така доктрина «субсидіарності» залишається потенційною перешкодою для претензій на абсолютну «незалежність» корпоративних органів адвокатів.

Не виключається також і можливість притягнення адвокатів до адміністративної відповідальності за неповагу до суду безпосередньо у судовому процесі та тим самим складом суду, який розглядав справу. При цьому підстави такого рішення суду, наслідком якого є призупинення розгляду справи, є не досить чіткими, мають оціночний характер, і, відповідно, застосовуються на розсуд, що не виключає зловживань з боку останнього [6]. Відповідальність за прояв неповаги до суду або Конституційного суду України передбачена ст. 185–3 КУпАП. Виходячи з аналізу законодавства України, можна дійти висновку, що за здійснення будь-якої із зазначених дій (наприклад, недотримання вказівки головуючого), навіть при першому їх вчиненні, адвокат може бути притягнутий до адміністративної відповідальності. У разі застосування до адвоката заходів адміністративного впливу суддя також може звернутися до відповідної кваліфікаційно-дисциплінарної комісії з приводу застосування до адвоката заходів дисциплінарного характеру.

Як свідчить аналіз практики, іноді судді притягують адвокатів до адміністративної відповідальності за неповагу до суду без законних підстав. Найбільш поширеною підставою закриття адміністративних проваджень щодо адвокатів в Україні є відсутність у їхніх діях належним чином зафіксованого складу адміністративного правопорушення [6]. Разом з тим, рішеннями Європейського Суду з прав людини у справі «Корнєв та Карпенко проти України» від 21.01.2011 року [7], «Гуріпка проти України» від 08.07.2010 [8] року констатовано, вказане правопорушення по суті є кримінальним та таким, на яке поширюється положення статті 6 Конвенції про захист прав людини та основних свобод.

Існує певна небезпека у наданні судів додатковими повноваженнями щодо реагування на зловживання адвокатами їхніми процесу-

альними правами, яка може набувати форми заміщення дисциплінарних процедур щодо адвокатів надмірним судовим втручанням та порушенням незалежності адвокатів. Так, проектом Закону № 5661 від 14.06.2021, який 05.09.2023. включено до порядку денного Верховної Ради України, пропонується наділити слідчих суддів повноваженнями визнавати дії адвоката зловживанням процесуальними правами та притягувати їх за це до відповідальності у вигляді грошового стягнення [9]. Водночас, притягнення адвокатів, як та інших учасників судового процесу до відповідальності, не входить до завдань кримінального судочинства. Для цього створено інший механізм, передбачений Законом «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», а ухвалення цих доповнень може стати інструментом тиску на адвокатів та порушенням принципу незалежності [10].

Консультативна рада європейських суддів (КСЕС) вважає, що «судді та адвокати мають бути не тільки незалежними при виконанні своїх обов'язків, а також повинні бути незалежними один від одного». Ця незалежність підтверджується статутом та етичними принципами, прийнятими кожною професією. КСЕС розглядає таку незалежність як «життєво важливу для належного відправлення правосуддя» [11].

Виходячи з вищесказаного можна зробити висновок про необхідність закріплення на нормативному рівні певних правил (на скільки це можливо), які забезпечують належний баланс між потребою дотримуватися поважного ставлення до авторитету судової влади та необхідності адвоката в межах своїх повноважень виконувати обов'язки захисника (представника) у справі. Необхідність дотримання балансу між повагою до авторитету судової влади та ефективним виконанням своїх обов'язків і адвокатами, і суддями, повинна розглядатися як одна з основних умов належного відправлення правосуддя [12].

В свою чергу адвокатській спільноті слід сприяти дотриманню незалежності судової влади. Зокрема, шляхом: реагування на несправедливу критику, коли правила поведінки не дозволяють окремим суддям робити публічні заяви; сприяти підвищенню авторитету судової влади серед громадськості та своїх клієнтів. Наприклад, у деяких штатах США із цією метою в органах адвокатури створюються спеціальні комітети із забезпечення належного та своєчасного реагування на критику щодо суддів та судів [13]. У коментарях до правила 8.2 Типових правил професійної поведінки АВА зазначається, що «для підтримки справедливого та незалежного відправлення правосуддя адвокатам рекомендується продовжувати традиційні зусилля щодо захисту суддів та судів, які зазнали несправедливої критики». Правило також визнає шкоду, яку зазнає судова система, якщо несправедлива критика суддів і судів зустрічає мовчання в колегії адвокатів [14]. Метою прийнятого у цьому році Американською радою судових

адвокатів Протоколу реагування на несправедливу критику на адресу суддів, є «зберігання та підтримання довіри громадськості до судової влади шляхом надання своєчасної допомоги членам суддівського корпусу у реагуванні на негативну рекламу, дезінформацію або необґрунтовану критику окремого судді чи судової системи» [15]. Протокол встановлює продумані рекомендації щодо визначення того, коли критика суду або судді вимагає реакції, а коли повинна залишатися без відповіді. Якщо критика є справедливою думкою чи коментарем, ніякої реакції не потрібно. Але, якщо критика є суттєво неточною чи спотворює правову систему чи суддю, чи коли критика серйозно та негативно впливає на суспільство та відправлення правосуддя, необхідна реакція. У Протоколі також зазначено, що відповідь має бути «швидкою та точною», в ідеалі протягом 24–48 годин. Зрештою, документ визнає, що для ефективності необхідна загальнонаціональна мережа для реагування на несправедливу критику суддів та судової системи по всій країні.

Багато відомих юридичних організацій у США мають такі ж обов'язки та інтереси, а саме, протидіяти несправедливій критиці суддів та судової системи. До списку входять Американська асоціація адвокатів, Національна асоціація юристів, Федеральна асоціація адвокатів, Юристи за цивільне правосуддя, Інститут досліджень захисту, Американська асоціація правосуддя, Американська рада судових адвокатів та асоціації адвокатів штатів [13]. Відповідний комітет із забезпечення належного та своєчасного реагування на критику щодо суддів та судів може бути створено і в Україні, що однозначно сприяло б встановленню зазначеного балансу між судовою владою та адвокатурою.

Неприпустимим є певне неприродне відчуження, що виникло зараз між судом та адвокатурою, між суддями та адвокатами. Зокрема, в Україні з початком військових дій загострилось таке негативне явище як ототожнення адвоката з клієнтом, його кейсом: адвокати, які захищають військових злочинців, зазнають тотального засудження, критики і навіть відвертої ненависті. Створилася ситуація, коли і судді ставляться до адвокатів як до представників злочинного світу, здійснюючи тиск на адвокатів та ототожнюючи їх з клієнтами. Так, на сайті ВАКС було опубліковано відео з попередженням судді застосувати більш суворий запобіжний захід у відповідь на дії захисників [16]. Такі факти фактично призводять до втрати вказаного балансу під час взаємодії адвоката із судовою владою. Більш того, ігнорування заборони ототожнювати адвокатів із клієнтами дискредитують Україну як демократичну правову державу, де у кожного є право на захист, а адвокатурі гарантована незалежність від будь-якого тиску та втручання [17].

З огляду на те, що адвокат є учасником процесу відправлення правосуддя та одночасно виконує обов'язки, пов'язані з приватними інтересами свого клієнта, виникає потреба у розмежуванні таких можливих ситуацій, коли захист інтересів окремої особи може вступити у конфлікт зі служінням праву як такому. Міжнародні документи не характеризує однаковість у вирішенні цього питання (детально ця проблема була досліджена у наших попередніх роботах [6]). Навіть питання про те, чи адвокати можуть критикувати суддів, створює протиріччя між обов'язками адвокатів перед судом і концепцією незалежності адвокатів. Свобода висловлювання своїх думок адвокатом може розцінюватися як проявлення неповаги до суду. І межа між першим і другим дуже тонка.

Адвокат повинен діяти в інтересах клієнта, але при цьому він має підтримувати верховенство права та сприяти належному відправленню правосуддя. Але на практиці завжди можуть мати місце складні ситуації, коли підтримувати правильний баланс між обов'язками непросто, і всі питання, звісно, мають вирішуватись на основі фактів. Для адвокатів важливо усвідомлювати свої обов'язки та не виправдовувати неправомірні дії на тій хибній підставі, що їх єдиним обов'язком є обов'язок перед клієнтом. В свою чергу розв'язання питань, коли обов'язки можуть суперечити один одному, є важливим елементом адвокатської етики. Нездатність адвокатів діяти сумлінно чи етично може суттєво підірвати належне відправлення правосуддя та довіру суспільства до судової влади та адвокатури.

Положення про те, що обов'язок адвоката перед судом має першорядне значення, чітко відображено у нормативній базі деяких країн. Наприклад, у Кодексі поведінки баристерів Великої Британії чітко зазначено, що обов'язок перед судом при відправленні правосуддя має переважну силу над будь-яким іншим основним обов'язком [18]. Довідник органу регулювання діяльності соліситорів містить аналогічні положення [19]. Як відмічається на сайті Наглядової ради за діяльністю соліситорів у Англії та Уельсі (SRA), «незважаючи на регулюючі повноваження судів щодо адвокатури, незалежність від судової влади повинна дозволити адвокатам вирішувати як питання професійної честі, так і збалансувати зобов'язання, що конфліктують, перед клієнтами та перед громадськістю» [20]. (До речи, SRA — найбільший юридичний регулятор Великої Британії, який був створений Юридичним товариством (TLS) для реалізації регулятивних функцій. До складу цього органу зараз входять 10 членів — чотири адвокати та шість непрофесійних юристів, один з яких очолює Наглядову раду).

В той час як у Великої Британії обов'язок адвоката перед судом має привалююче значення, у Сполучених Штатах обов'язок перед клієнтом, як правило, розглядається в якості основного обов'язку

адвоката. Законодавець Австралії ж займає чітку та однозначну позицію щодо обов'язків адвоката, визнаючи обов'язок адвоката перед судом першочерговим щодо обов'язку адвоката перед своїм клієнтом [21]. Так, відповідно до статті 3.1 Закону про юридичні професії Австралії 2014 року, обов'язки адвоката перед судом та відправленням правосуддя мають першочергове значення та мають переважну силу в тій мірі, якою вони несумісні з будь-якими іншими обов'язками [22]. У Канаді обом обов'язкам приділяється однакова увага, що може зробити етичний вибір в адвокатської діяльності більш складним [23].

Вважаємо, що адвокатура має прагнути відродження концепції незалежності від судової влади та відстоювати позиції, відповідно до яких адвокатам слід виявляти більший ступінь незалежності в судах, діючи при цьому відповідно до норм професійної етики та правил поведінки учасників судового процесу. Для забезпечення верховенства закону необхідна «належна взаємодія адвокатури і судової влади». Вказана взаємодія робить процесуальну діяльність адвоката та суду «більш ефективною та результативною» (справа Correia de Matos v / Portugal, (4 квітня 2018 р.) [24].

Список використаної літератури

1. Вільчик Т. Б. Інститут адвокатури України: нові підходи та тенденції розвитку. URL: https://vestnik-pravo.mgu.od.ua/archive/juspradenc16/part_1/8.pdf
2. Див. напраклад: Ex parte Secombe, 60 U. S. 9, 13 (1857) ; Ex parte Wall, 107 U. S. 265, 302 (1883) (Field, J., dissenting).
3. Bruce A. Green. (2015). Lawyers' Professional Independence: Overrated or Undervalued?
4. Alan Uzelac. The independence of lawyers. (2002). The Independence of the Bars and their Relationship with the Public Authorities. P. 106–122. P. 117.
5. Вільчик Т. Б. Системи органів адвокатського самоврядування в країнах Європейського Союзу: Італія, Німеччина, Франція. *Право та інноваційне суспільство* : електронне видання. 2015. Вип. 2 (5). URL: http://apir.org.ua/wp-content/uploads/2015/12/Vilchyk5.pdf.
6. Vilchyk T. (2018). Duties of a lawyer to a court and to a client: foreign scientific doctrine and proposals for the legislation of Ukraine. Russian Law Journal. 2018;6(4):62–99. URL: https://doi.org/10.17589/2309–8678–2018–6-4–62–99. https://www.russianlawjournal.org/jour/article/view/583?locale=ru_RU
7. Рішення Європейського Суду з прав людини від 21.01.2011 у справі «Корнєв і Карпенко проти України» (Заява № 17444/04). URL: https://goo.gl/kiS7Ex
8. Рішення Європейського Суду з прав людини від 08.07.2010 у справі Гурепка проти України (№ 2) (Заява № 38789/04). URL: https://goo.gl/nmp1zv

9. Про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України та деяких інших законодавчих актів України щодо удосконалення окремих положень про судовий розгляд та досудове розслідування: Проект Закону України (реєстр. № 5661 від 14.06.2021 р., Д. Маслов та ін.). URL: https://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?id=&pf3511=72224\
10. Втручання суду в дисциплінарні процедури щодо адвокатів суперечить Конституції — НААУ. URL: https://unba.org.ua/news/8243-vtruchannya-sudu-v-disciplinarni-proceduri-shodo-advokativ-superechit-konstitucii-naau.html
11. Висновок № (2013) 16 Про відносини між суддями та адвокатами, принято на 14-м пленарном заседании КСЕС (Страсбург, 13—15 ноября 2013 г.). URL: https://regionallawyersnetwork.coe.int/images/Standarts-CoE_Bodies/CCJE16_tRu.pdf
12. Вильчик Т. Б. Коммуникация судей и адвокатов: международные стандарты и практика Украины. Сучасні виклики та актуальні проблеми судової реформи в Україні: Материалы междунар. конференции. Черновцы. 2019. С. 269–262.
13. Paul Grimm (2023). The Judiciary Is Under Attack. Lawyers Have a Duty to Defend It. URL: https://news.bloomberglaw.com/us-law-week/the-judiciary-is-under-attack-lawyers-have-a-duty-to-defend-it
14. Правило 8.2: Судові та юридичні посадові особи (americanbar.org) Rule 8.2: Judicial & Legal Officials (americanbar.org)
15. Protocol for Responding to Unfair Criticism of Judges Presented by the American Board of Trial Advocates. URL: https://cal-abota.org/pdf/UnfairCriticismofJudges.pdf
16. Дроздов О. Ототожнення адвоката з клієнтом є інструментом тиску на захисників у ВАКСі / НААУ. URL: unba.org.ua)
17. Про недопущення ототожнення адвокатів з клієнтами та втручання в професійні права адвокатів: Рішення НААУ № 49 від 5 серпня 2020 року. URL: https://unba.org.ua/assets/uploads/legislation/rishennya/2020–08–05-r-shennya-rau-49_5f4637e9c8bd4.pdf
18. Основні обов'язки (barstandardsboard.org.uk). URL: https://www.barstandardsboard.org.uk/for-barristers/compliance-with-your-obligations/the-core-duties.html
19. Parklane Plowden. Nicola Twine. LITIGATING WITH LITIGANTS IN PERSON: USEFUL POINTERS ON BALANCING DUTIES. (2021). URL: https://www.parklaneplowden.co.uk/litigating-with-litigants-in-person-useful-pointers-on-balancing-duties/
20. Balancing duties in litigation (2018). URL: https://www.sra.org.uk/sra/research-publications/balancing-duties-litigation/
21. Western Australian Barristers' Rules at 23 February 2017. URL: https://www.wabar.asn.au/images/file/Western %20Australian %20Barristers' %20Rules %20(23 %20February %202017).pdf
22. Basharat Ahmad. Duties of a Lawyer as an Officer of the Court and the Best Interest of the Client. URL: https://www.jattlawyers.com.au/; https://www.jattlawyers.com.au/practice-area/australian-law/

23. MacKenzie, Gavin «The ethics of advocacy»,The Advocates' Society Journal (September, 2008) at p.26.
24. Справа Correia de Matos v / Portugal, (4 квітня 2018 р.). URL: https://www.echr.coe.int/w/correia-de-matos-v.-portugal-no.-56402/12-

Безега Т. М.
кандидат історичних наук, доктор філософії, докторант кафедри цивільного права та адвокатури Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого, адвокат

ЗНАЧЕННЯ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ТА АДМІНІСТРУВАННЯ В РОЗВИТКУ ІНСТИТУТУ АДВОКАТУРИ УКРАЇНИ

Зі здобуттям державної незалежності України починають відбуватися трансформаційні зміни в організації і діяльності системи захисту прав і свобод людини й громадянина нашої країни. Важливу роль у забезпеченні реалізації правозахисної функції в конституції України відведена адвокатурі, адже для цього безпосередньо і створений такий самоврядний правозахисний інститут.

Розвиток інституту адвокатури України в тому числі і його адміністративної і управлінської складової був зумовлений не лише інтеграційними процесами, що їх спричиняє глобалізація, а й потребою гармонійного розвитку вітчизняної системи правосуддя, що також є загальносвітовою тенденцією та кореспондується з європейськими стандартами здійснення судочинства.

За твердженням Л. Волкової публічне адміністрування в адвокатурі — це своєрідний вплив державної влади на незалежний та специфічний інститут громадянського суспільства (адвокатуру), що здійснюється спеціальними суб'єктами судово-виконавчої адміністрації для організаційного, правового, інформативного забезпечення адвокатів, кадрового наповнення адвокатури, розвитку координації і співпраці держави з адвокатурою з метою реалізації права кожного на правову допомогу і судовий захист [2].

Як бачимо, публічне адміністрування і управління в адвокатурі є важливою складовою розвитку сучасної держави. Досягнення належного рівня ефективності та якості адвокатської діяльності визначається багатьма факторами, найважливішими з яких є: нормативне регулювання, освітня, науково-практична підготовка, професіоналізм, правова активність та інші. Ці чинники складають основу для визначення інституційної характеристики адвокатури України.

В свою чергу, особливість адвокатського інституційного середовища можна розглядати у двох аспектах: широкому — у даному випадку йдеться про сукупність всіх інститутів певної галузі; вузькому — мається на увазі внутрішня побудова основного інституту, сукупність всіх структурних, організаційних і функціональних складових, які його формують.

В. Грисюк підкреслює, що інституційне середовище як система складається з субінститутів, які регламентовані відособленими соціальними нормами, взаємопов'язані між собою та відцентровані на виконання окремих положень певного генерального завдання (мети) основного для них інституту [4]. У зв'язку з наведеним вважаємо, що під адвокатським самоврядуванням необхідно розуміти гарантоване державою право адвокатів безпосередньо або через самостійно сформовані представницькі органи вирішувати питання діяльності адвокатури в порядку та межах, встановлених законодавством.

На наш погляд, усі завдання адвокатського самоврядування можна класифікувати на внутрішні та зовнішні. До внутрішніх завдань належать: формування та забезпечення діяльності органів адвокатського самоврядування, формування високопрофесійного адвокатського корпусу, а також підтримання високого професійного рівня адвокатів, вирішення питань про притягнення адвокатів до дисциплінарної відповідальності, створення сприятливих умов для здійснення адвокатської діяльності, ведення Єдиного реєстру адвокатів України. Зовнішніми завданнями є забезпечення незалежності адвокатів, захист від втручання у здійснення адвокатської діяльності, участь у формуванні Вищої ради правосуддя у порядку, визначеному законом тощо [5].

На підтвердження вищесказаного, можна зазначити, що Рада адвокатів України протягом тривалого часу на своїх засіданнях приймає та постійно вдосконалює ключовий документ, який визначає місію, бачення, основні цінності та пріоритети діяльності НААУ. Так на засіданні РАУ 23.04.2016 р. прийняла Рішення № 102 «Про затвердження Стратегії розвитку Національної асоціації адвокатів України на 2016 рік» [10], трохи згодом 17.11.2016 р. Рішення № 199 «Про затвердження Стратегії розвитку Національної асоціації адвокатів України до 2020 року» [6] та діюче на даний час Рішення № 38 від 02.07.2021 р. «Про затвердження Стратегії розвитку Національної асоціації адвокатів України на 2021–2025 роки» [11].

Дане стратегічне планування служить дороговказом НААУ як авторитетної, незалежної, самоврядної та монолітної організації. Тут вона репрезентує мету забезпечити активну участь своїх членів у конституційному процесі та втіленні конституційних змін у чинне законодавство, удосконалити процедури професійної підготовки та

розвитку адвокатів, покращити ефективність системи комунікацій з усіма суб'єктами та учасниками правової реформи в Україні, забезпечити ефективний розвиток міжнародної співпраці з метою обміну досвідом кращими практиками адвокатського самоврядування та з питань діяльності інституту адвокатури в цілому [9].

З 2021 р. Національна асоціація адвокатів України впроваджує рішення, що відповідають положенням розвитку адвокатури, закріпленим в «Стратегії розвитку системи правосуддя та конституційного судочинства на 2021–2023 роки», яку затвердив Президент Володимир Зеленський.

«Завдання, які поставили ми самі для себе: як зробити так, щоб ці дві стратегії запрацювали, відбулися зміни до нашого профільного законодавства за нашої участі і вони відповідали усім міжнародним стандартам нашої адвокатської діяльності і принципу самоврядності професії», — про це під час засідання Ради адвокатів України повідомила голова НААУ і РАУ Лідія Ізовітова [1].

Для досягнення поставлених завдань, що повстають перед органами адвокатського самоврядування, як зазначено у звіті НААУ за 2020 р. було створено єдиний секретаріат (НААУ і РАУ), профільні комітети (станом на 01.01.2023 р. їх налічувалось 49), Вищу школу адвокатури, як адміністратора з підвищення кваліфікації адвокатів та Центр дослідження адвокатури та права [7].

О. Каденко звертає увагу, що НААУ у своєму звіті виділяє секретаріат та комітети як основні органи, що здійснюють її функціональне та організаційне забезпечення. Серед інших утворень найбільш значущими є Вища школа адвокатури, Центр дослідження адвокатури та права і Рада Старійшин адвокатів. Інші ж утворення, хоч і представлені в звітах та інформаційній діяльності НААУ, однак виконують умовно менш значущі функції [8].

Отже, аналізуючи розділ VII адвокатське самоврядування, а саме статті 43–57 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» можна констатувати, що органи адвокатського самоврядування виконують всі без винятку функції публічного управління та адміністрування. Більше того, законодавець у частині першій статті 57 профільного Закону додатково акцентував увагу на обов'язковості рішень органів адвокатського самоврядування [3].

На підставі викладеного вище можна зробити висновок, що органи адвокатського самоврядування, до яких належать З'їзд адвокатів України, Рада адвокатів України, Вища кваліфікаційно-дисциплінарна комісія адвокатури, Вища ревізійна комісія адвокатури, Конференція адвокатів регіону, Рада адвокатів регіону, Кваліфікаційно-дисциплінарна комісія, Ревізійна комісія регіону, а також Національна асоціація адвокатів України, здійснюють прогнозування, плануван-

ня, регулювання, координацію, облік та контроль. Відповідно, за допомогою цих функцій реалізовується публічне адміністрування і управління в системі адвокатського самоврядування. В свою чергу, подальше удосконалення адміністративно-правового статусу органів адвокатського самоврядування має сприяти не лише підвищенню ефективності адвокатської діяльності та функціонування вказаних органів, але й позитивно позначитися на стані правоохоронної та правозахисної сфери нашої держави.

Список використаної літератури

1. Адвокатура вже працює над впровадженням положень президентської Стратегії розвитку правосуддя / Лідія Ізовітова. 10.09.2021 р. URL: https://ukranews.com/ua/news/800277-advokatura-vzhe-pratsyuye-nad-vprovadzhennyam-polozhen-prezydentskoyi-strategiyi-rozvytku
2. Волкова Л. М. Публічне адміністрування адвокатури України. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2019. Том 1, випуск 3. С. 106–110.
3. Гвоздій В. А. Провідні тенденції адміністративно-правового забезпечення функціонування органів адвокатського самоврядування. *Теоретичні питання юриспруденції і проблеми правозастосування: виклики XXI століття:* тези доп. учасників II Всеукр. наук.-практ. конф. (Харків, 10.12.2019 р.). С. 86–87.
4. Грисюк В. В. Теоретичні засади юридичних технологій здійснення адвокатської діяльності: дис. .... док. філософ. Одеса. 2021. 202 с.
5. Забзалюк Д. Організаційні та функціональні основи адвокатського самоврядування в Україні. URL: https://nzlubp.org.ua /index.php/journal/article/view/210
6. Збірка рішень Ради адвокатів України за 2012–2017 роки. Х.: Фактор, 2017. 576 с.URL: http://raro.in.ua/attachments/article/496/zbirka_rishen.pdf
7. Звіт НААУ за 2020 рік. URL: https://unba.org.ua/assets/uploads/news/zvity/UNBA_ANNUAL_REPORT_2020.pdf
8. Каденко О. О. Правовий статус Національної асоціації адвокатів України : дис. ... доктора філос. Одеса, 2022. 283 с.
9. РАУ ухвалила Стратегію розвитку на найближчі 5 років. 02.07.2021 р. URL: https://unba.org.ua/news/print/6742-rau-uhvalila-strategiyu-rozvitku-na-najblizhchi-5-rokiv.html
10. Про затвердження Стратегії розвитку Національної асоціації адвокатів України на 2016 рік: Рішення № 102 від 23.04.2016 р. URL: https://unba.org.ua/assets/uploads/legislation/rishennya/2016–04–23-r-shennya-rau-102_5735949fcfec9.pdf
11. Про затвердження Стратегії розвитку Національної асоціації адвокатів України на 2021–2025 роки: Рішення № 38 від 02.07.2021 р. URL: https://unba.org.ua//assets/uploads/files/UNBA_Strategy_2021_1(2).pdf

Борщевська О. М.
кандидат юридичних наук (PhD), доцентка,
доцентка кафедри публічно-правових дисциплін
Одеського національного морського університету

ПСИХОЛОГО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ ДІЯЛЬНОСТІ АДВОКАТА ПІД ЧАС ВІЙНИ

Триваючий воєнний стан в Україні через військову агресію росії вносить свої корективи в усі сфери життєдіяльності, зокрема, це стосується правничої діяльності, в тому числі й адвокатів.

Усі аспекти адвокатської діяльності, такі як участь адвоката в судових процесах, слідчих діях; виконання адвокатом взятих зобов'язань перед клієнтом представництво інтересів, здійснення захисту, повернення оригіналів документів тощо; доступ до матеріалів судової справи; відносини з податковим органом; відносини з органами адвокатського самоврядування; мобілізація, залучення до трудової повинності; відносини з найманими працівниками тощо мають бути оцінені та спроектовані через додаткову призму психологічного сприйняття тих реалій, які існують на сьогодні в розрізі правозастосовчої діяльності, та можливості реалізації повноважень адвоката.

Виходячі з презумпції дотримання адвокатом Правил адвокатської етики, можна припустити, що, як правило, адвокат — це людина ввічлива, уважна, зацікавлена, освічена, високоінтелектуальна, бюрократична та прискіплива (у професійному сенсі).

Але такий узагальнений психологічний портрет адвоката дещо деформується накладанням на нього не тільки характерних рис особистого темпераменту, якостей конкретної людини, а наразі, ще станом війни, під час якого негативного впливу зазнала не лише сфера здійснення професійної діяльності адвоката, в повному обсязі, але, що не властиво мирному часу, й їх особисте життя. Звісно, на професійну діяльність в ідеалі не повинні впливати фактори не пов'язані з професійною діяльністю. Але слід зауважити, що адвокати, перш за все є людьми, які потрапили в незвичну для себе обстановку, де неможливо в повному обсязі здійснювати адвокатську діяльність через деяку обмеженість інформації, перебої з дістанням до електронного суду, обмеженням можливості повноцінного розгляду справи через оголошення повітряної тривоги під час судового засідання, надання дистанційної правової допомоги населенню, у разі коли особи знаходяться у віддалених місцях проживання чи з інших підстав не мають змоги на особисту зустріч з адвокатом, інші правові та організаційні невизначеності, які є об'єктивними перешкодами здійснення адвокатської діяльності під час війни.

Тому на даному етапі слід запровадити заходи, які б на законодавчому рівні визначили правові аспекти діяльності адвоката, зважаючи на психологічну компоненту здійснення його професійної діяльності в розрізі правового контексту.

В цьому сенсі слід зазначити, що законодавством України чітко врегульовано діяльність адвоката, яка органічно пов'язану з моральними засадами його діяльності. Тому особливо в умовах війни адвокат в своїй діяльності повинен не нехтувати моральними принципами здійснення своєї професійної діяльності. Зважаючи на баланс детермінант «правова діяльність адвоката-правова культура адвоката-психологія адвоката» під час триваючої військової агресії росії в Україні, слід зауважити, що виконання своїх професійних обов'язків адвокат повинен здійснювати у стані безпеки та психологічної впевненості, що буде позитивно визначатися на відносинах з клієнтом та процесі захисту.

Отже, можна змоделювати певні ситуації, список яких можна буде розширювати з огляду на виконання вищезазначеного балансу. Зрозуміло, що така формула балансу є відносною, може бути визначена як суб'єктивна та мати сама по собі ознаки оціночного судження, не відображаючи імперативу поведінки. Але при цьому слід мати на увазі, що норма гарантування права на життя та здоров'я, в тому числі й психічне, є першочерговим обов'язком держави, який закріплений в Конституції України як закону прямої дії.

Тож, на першому місці повинні стояти питання безпеки. Особиста участь у тих чи інших діях за умови наявної реальної загрози життю та здоров'ю адвоката чи його клієнта буде нести певні ризики, тому слід врегулювати це питання в законодавстві, розуміючи, що, з одного боку, неявка адвоката та відкладення процесуальних дій може спричинити шкоду клієнтові, а з іншого боку — може бути і небезпечною для осіб задіяних в даній процесуальній дії. Також, саме в цьому випадку проявляється правова культура адвоката, з огляду на його доброчесність щодо недопустимості зловживання правом.

Інша ситуація може виникнути у разі, якщо адвокат вже остаточно через будь-які обставини фізичного, технічного, психологічного характеру не може надалі представляти інтереси клієнта, то тоді потрібно вирішувати питання щодо заміни адвоката чи залучення адвоката чи на окремі дії чи як іншого адвоката.

Безперечно, що стан війни не повинен впливати на психолого-етичні та правові аспекти діяльності адвоката, тому слід пам'ятати про положення Закону «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» [1] та Правила адвокатської етики [2] щодо розірвання договору, яке повиннно відбутися у тій самій формі, що і саме укладення договору про правову допомогу.

Адвокат має обов'язок повернути оригінали документів та інші документи, які має у своєму розпорядженні щодо виконання адвокатського доручення відносно справи. Адвокатом повинно бути наданий звіт про частину виконаної роботи, зроблено розрахунок гонорару та повернуті кошти, які не відпрацьовано.

Якщо також є запит клієнта, надати доступ до всієї документації, з якою була проведена робота і яка була створена і у разі вступу іншого адвоката у справу, то, на його прохання, адвокат має надати своє бачення перспектив подальшої роботи. І саме це повинно стати імперативом при неможливості надалі виконувати адвокатом свій професійний обов'язок, тому що тут на перший план виходить дотримання інтересів клієнта у розрізі виконання законодавства, а не негативного стану психологічної особливості адвоката у плеканні власних амбіцій.

Трохи по-іншому виглядає ситуація в цьому сенсі з виконанням частини 4 статті 47 Кримінального процесуального кодексу України, щодо неможливості за певних умов відмови адвоката від захисту клієнта [3]. В цьому випадку, необхідно саме на період дії воєнного часу внести зміни щодо доповнення переліку обставин, які нададуть змогу адвокату відмовитися від виконання професійних обов'язків адвоката у справі, наприклад, через мобілізацію адвоката до лав ЗСУ чи вимушений виїзд жінки-адвоката закордон.

Отже, як бачимо, правові аспекти діяльності адвоката під час війни є органічно залежними від етико-психологічної компоненти особистості адвоката, на що також слід звертати увагу. Але вищеокреслені питання психолого-правових аспектів діяльності адвоката під час війни є не вирішеними навіть зараз, понад півтора роки після початку повномасштабної агресії росії в Україні, хоча не втрачають своєї актуальності і потребують негайного вирішення.

Список використаної літератури

1. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 5 липня 2012 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076–17#Text
2. Правила адвокатської етики, затверджені Звітно-виборним з'їздом адвокатів України 9 червня 2017 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/n0001891–17#n4
3. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13 квітня 2012 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651–17#Text

Городовенко В. В.
суддя Конституційного Суду України, доктор юридичних наук, професор,
лауреат Премії імені Ярослава Мудрого, член-кореспондент НАПрН України,
заслужений юрист України

ВЗАЄМОРОЗУМІННЯ ТА ВЗАЄМОПОВАГА ДО РОЛІ СУДДІВ ТА АДВОКАТІВ

Консультативна рада європейських суддів 15 листопада 2013 року на своєму пленарному засіданні в місті Страсбург (Французька Республіка), на підставі своїх основних попередніх Висновків, відповідних документів Ради Європи, ООН, а також проведених спільних конференцій 7 листопада 2012 року з Паризькою асоціацією адвокатів та 13 червня 2013 року з Вищою радою Італії з питань судочинства і Національною радою адвокатів Італії, прийняла Висновок № 16 (2013) «Про відносини між суддями та адвокатами«, з метою підвищення якості та ефективності здійснення правосуддя. Питання висвітлені у цьому Висновку актуальні для української адвокатури і судової системи й в теперішній час — час важких випробувань для нашої держави та суспільства.

Зважаючи на те, що загальна ефективність судового процесу залежить від співпраці між суддями та адвокатами, Консультативна рада європейських суддів зазначала, що судді та адвокати хоча і відіграють різні ролі в судовому процесі, проте внесок представників обох професій є необхідним для прийняття справедливого та дієвого рішення в усіх судових процесах відповідно до закону. В цьому випадку Консультативна рада європейських суддів підтвердила, що дотримання спільних правових принципів і етичних цінностей усіма фахівцями, що беруть участь в судовому процесі є обов'язковою умовою для належного відправлення правосуддя.

Разом з цим, виклики, які існують перед українськими адвокатурою та правосуддям, мають достатньо багато спільних рис та чинників, й ці виклики можна класифікувати по різному, але вони завжди мають спільну природу.

З точки зору ролі, позиції та місії адвокатури в сучасному суспільстві Консультативна рада європейських суддів зазначала, що повага до професійної діяльності адвокатів є важливою передумовою принципу верховенства права та демократії в суспільстві. Виклики, які на сьогодні існують, вони не тільки стосуються адвокатури, а й безпосередньо принципу верховенства права і його реалізації в державі та демократичному суспільстві.

Аналізуючи спільну місію суддів та адвокатів у демократичному суспільстві, Консультативна рада європейських суддів відзначала,

що судді та адвокати мають бути незалежними у процесі виконання своїх обов'язків, а також повинні бути незалежними один від одного учасниками. Тому ці системні, інституційні виклики виникають безпосередньо при реалізації процесуальних функцій, але кожний з них підлягає окремому обговоренню і заслуговує на увагу, оскільки вони в цілому впливають на реалізацію принципу верховенства права в нашій державі.

Взагалі Консультативна рада європейських суддів рекомендувала розглядати питання викликів або взаємодії у двох аспектах: 1) відносини між суддями та адвокатами, які походять від процесуальних принципів і правил у кожній країні і які прямо впливають на ефективність та якість судочинства; 2) відносини суддів та адвокатів, що випливають з професійної поведінки представників цих професій, де є потреба у взаємній повазі до обов'язків один одного та в конструктивному діалозі.

Повертаючись до реалізації процесуальних відносин і діалогу під час судового провадження, зазначалось, що виклики, які існували вже 10 років не вичерпали себе та знайшли нові відображення безпосередньо в процесуальних нормах і в проєктах законів, які пропонуються до обговорення і прийняття у Верховній Раді України.

В аспекті реалізації процесуальних повноважень спільної місії адвокатів і суддів по здійсненню правосуддя надзвичайно важливим, з точки зору Консультативної ради європейських суддів, є те, щоб процес розробки законопроєктів які стосуються суддів та адвокатів, мав передбачати обговорення з ними, але не в інтересах кожної із професій, а в інтересах забезпечення справедливого правосуддя. Тому, на жаль, іноді виникають випадки, коли адвокати та асоціації адвокатів відмовляються брати участь у зазначених обговореннях, що може мати негативні наслідки і створювати неприємну канотацію.

Консультативна рада європейських суддів у своєму Висновку, зазначаючи про забезпечення участі суддів та прокурорів в законодавчому процесі, з точки зору обов'язковості їх участі в обговоренні, вказала, що суддям та адвокатам повинен бути забезпечений рівний та якомога повний доступ до процесуального та матеріального законодавства, а також до судової практики. З цього приводу варто зазначити, що за останні 10 років в Україні спостерігається значний прогрес у наданні повного доступу до матеріального та процесуального законодавства, а також до судової практики.

Що стосується питання співпраці суддів та адвокатів, то Консультативна рада європейських суддів в цьому випадку виснувала про необхідність співпраці суддів та адвокатів для задоволення потреб сторін. Для цього необхідно застосовувати планування судових засідань та складати графіки розгляду справ, щоб полегшити ефективну

співпрацю між суддями та адвокатами в інтересах сторін. Також судді й адвокати повинні співпрацювати для задоволення потреб сторін та заохочувати укладення мирових угод. Надзвичайно важливо, щоб спільні навчальні курси, які повинні поліпшувати взаєморозуміння та взаємоповагу, взаємодопомогу, проводилися частіше; щоб безпосередньо в умовах навчання судді розуміли потреби адвокатів, процесуальних опонентів — прокурорів, та інших учасників судового провадження, а також поліпшувалося розуміння відповідних обов'язків суддів та адвокатів стосовно мирового вирішення спорів шляхом примирення чи медіації. Іноді цей неформальний, саме в процесі навчання, діалог надає можливість віднайти спільні способи взаєморозуміння.

Етичні принципи, на думку Консультативної ради європейських суддів, є найбільш важливими, з точки зору забезпечення взаєморозуміння та взаємоповаги. Існування цих етичних принципів для суддів і прокурорів закріплено в різних джерелах, проте є спільні їх риси, на які безпосередньо повинні звертати увагу представники суддів та адвокатів — дотримання закону, професійна таємниця, честь і гідність, професіоналізм, справедливість, повага до сторін та взаємоповага.

Отже, підсумовуючи вказане, можна стверджувати, що судді та адвокати відіграють різні ролі в судовому процесі, проте відносини між ними мають гуртуватися на розумінні обов'язків один одного, взаємоповазі один до одного та незалежності один від одного. Виклики, які існували 10 років тому, і про які зазначала Консультативна рада європейських суддів у своєму Висновку, існують й сьогодні. Проте тільки шляхом взаєморозуміння і взаємоповаги ми зможемо гідно відповідати на всі ці виклики і будувати нашу незалежну, правову і сильну державу.

Ковальчук І. С.
кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри організації судових,
правоохоронних органів та адвокатури
Національного університету «Одеська юридична академія»

ПІДСТАВИ ДЛЯ ЗДІЙСНЕННЯ АДВОКАТСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ: ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ

Незважаючи на чітке нормативне закріплення документів, відповідно до яких адвокат підтверджує своє право надавати правову допомогу, на сьогоднішній день це питання в юридичній практиці залишається відкритим, виникає неоднорідне застосування норм вітчизняного законодавства.

Дане питання врегульовано в статті 26 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», в якій визначено чіткий перелік документів, якими підтверджуються повноваження адвоката, а саме: 1) договір про надання правничої допомоги; 2) довіреність; 3) ордер; 4) доручення органу (установи), уповноваженого законом на надання безоплатної правничої допомоги.

За загальним правилом, договір про надання правничої допомоги повинен викладатися у письмовій формі та до нього застосовуються загальні вимоги договірного права. Проте є випадки, коли договір про надання правничої допомоги, може викладатися в усній формі. Цей вичерпний перелік випадків визначено у частині 2 статті 27 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність». Отже, договір про надання правничої допомоги може укладатися в усній формі у наступних випадках, а саме:

1) надання усних і письмових консультацій, роз'яснень із правових питань з подальшим записом про це в журналі та врученням клієнту документа, що підтверджує оплату гонорару (винагороди);

2) якщо клієнт невідкладно потребує надання правничої допомоги, а укладення письмового договору за конкретних обставин є неможливим — з подальшим укладенням договору в письмовій формі протягом трьох днів, а якщо для цього існують об'єктивні перешкоди — у найближчий можливий строк [1].

Як видно зі змісту даної норми, у першому випадку адвокатом надається лише усна або письмова консультація з правових питань. В другому випадку законодавцем було передбачено можливість укладання договору про надання правничої допомоги в усній формі, зважаючи на види адвокатської діяльності, які може здійснювати адвокат. Тому можуть виникати випадки, наприклад, при залученні

адвоката на платній основі при проведенні такої слідчої дії, як обшук, а заздалегідь договір про надання правничої допомоги не був укладений і органи досудового розслідування не надають час на укладення цього договору. В такому випадку договір про надання правничої допомоги може бути заключений у усній формі, а вже згодом викладений у письмовій формі.

Ще одним документом, що підтверджує повноваження адвоката, є ордер. Відповідно до частини 2 статті 26 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», під ордером розуміється письмовий документ, що у випадках, встановлених Законом України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» та іншими законами України, посвідчує повноваження адвоката на надання правничої допомоги [1]. Типова форма ордеру адвоката та порядок його заповнення закріплено в Положенні про ордер на надання правничої (правової) допомоги затверджене рішенням Ради адвокатів України від 12 квітня 2019 року № 41 (із змінами, внесеними рішенням Ради адвокатів України від 11 вересня 2021 року № 107). Відповідно до цього положення ордер має містити назву органу, в якому надається правова допомога адвокатом клієнту. Під назвою органу розуміється як безпосередня назва конкретного органу, так і назва групи органів, визначених пунктом 2 частини 1 статті 20 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» [2].

Слід відмітити, що саме з назвою органу в ордері про надання правничої (правової) допомоги як документу, що підтверджує повноваження адвоката, виникають випадки щодо правильності його заповнення у юридичні практиці. Існують непоодинокі випадки, коли суд відмовляється відкривати провадження з підстави того, що в ордері не було вказаного конкретну назву суду, а лише зазначено було, що правова допомога може надавався в судових органах. Таке застосування чинних норм права, що регулюють питання ордеру на надання правничої (правової) допомоги, в першу чергу, суперечить пункту 12.4 положенню Положенні про ордер на надання правничої (правової) допомоги затверджене рішенням Ради адвокатів України від 12 квітня 2019 року № 41 (із змінами, внесеними рішенням Ради адвокатів України від 11 вересня 2021 року № 107).

Крім того, слід зазначити і позицію Верховного Суду з цього питання. У постанові Верховного Суду від 30.11.2021 у справі № 826/17175/18 зазначено, що:

– під назвою органу розуміється як безпосередньо назва конкретного органу, так і назва групи органів, визначених пунктом 2 частини першої статті 20 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» (наприклад, судові органи, органи державної влади, органи місцевого самоврядування, органи досудового слідства, правоохоронні органи тощо);

– зазначення в ордері, що правова допомога надається «в судових органах» є достатнім для висновку про наявність у адвоката повноважень діяти від імені сторони у справі;

– вимога судів зазначати в ордері найменування конкретного суду є надмірно формалізованою і створює невиправдані перешкоди для звернення до суду [3].

У Постанові Верховного Суду від 22.02.2023 року № 280/11599/21 зазначено, що під назвою органу розуміється як безпосередньо назва конкретного органу, так і назва групи органів, визначених пунктом 2 частини першої статті 20 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», зокрема суд, органи державної влади та органи місцевого самоврядування [4]. Тотожна за змістом правова позиція викладена Верховним Судом у постанові від 08.02.2023 у справі № 640/30856/21.

Отже, вище зазначеними рішеннями Верховний Суд поставив крапку в питанні щодо формулюванні назви органу в ордері.

Підсумовуючи, слід сказати, що одним з найважливіших та найпоширеніших правових документів, що підтверджують право адвоката надавати правову допомогу, є договір про надання правничої допомоги. Адже лише за умови його укладення між адвокатом і клієнтом виникають правовідносини. І тільки після його укладення можуть складатися такі документи, як ордер та доручення.

Список використаної літератури

1. Про адвокатуру та адвокатську діяльність : Закон України від 5 липня 2012 року № 5076-VI. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076–17#Text
2. Положення про ордер на надання правничої (правової) допомоги затверджене рішенням Ради адвокатів України від 12 квітня 2019 року № 41 (із змінами, внесеними рішенням Ради адвокатів України від 11 вересня 2021 року № 107). URL: https://unba.org.ua/assets/uploads/legislation/pologennya/2021–09–11-polozhennya-107_617fb920d0588.pdf
3. Постанова Верховного Суду від 30.11.2021 у справі № 826/17175/18. URL: http://iplex.com.ua/doc.php?regnum=101502620&red=1000030e6f3df6 4ac9c33b8038c9b134994823&d=5
4. Постанова Верховного Суду від 22.02.2023 року № 280/11599/21. URL : http://iplex.com.ua/doc.php?regnum=109138483&red=10000342f227065d927bd697e3030558a6db7a&d=5

Крижановська О. В.
доцент кафедри адміністративної діяльності поліції
Одеського державного університету внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук, доцент

АДВОКАТ ЯК ГАРАНТ ДОТРИМАННЯ ПРАВ ЛЮДИНИ ПРИ АДМІНІСТРАТИВНОМУ ЗАТРИМАННІ

Правнича допомога — це можливість отримати професійну юридичну підтримку в будь-яких юридичних питаннях, що гарантується державою для будь-якої особи, незалежно від її фінансових можливостей. Це право є важливим для забезпечення рівних можливостей доступу до правосуддя та захисту прав усіх громадян, незалежно від їхнього соціального положення.

Згідно зі статтею 59 Конституції України [1], право на правничу допомогу означає гарантовану державою можливість отримання кожною особою, незалежно від її стосунків з державними органами, місцевими владними структурами, громадськими об'єднаннями та юридичними особами, необмеженого за обсягом та формою надання правничої допомоги.

Професійний захист завжди є важливою складовою для адвокатів, які дійсно працюють на користь своїх клієнтів. Але значна частина успіху також залежить від того, як сам клієнт діє на початкових етапах, коли він вчинив протиправні дії.

У більшості випадків правоохоронні органи мають певний алгоритм дій, що є для них ефективним при порушенні громадського порядку, безпеки та правопорядку в цілому. Однак цей алгоритм може ускладнити подальший захист, якщо клієнт діє недбало чи необачно. Так, участь адвоката при адміністративному затриманні має важливе значення для забезпечення прав людини та гарантії справедливого розгляду справи.

Адвокат надає правничу допомогу особі, яка була затримана у зв'язку з адміністративними порушеннями, такими як порушення громадського порядку чи правилами перебування в певних місцях.

В частина 1 статті 262 Кодексу України про адміністративні правопорушення вказує, в яких випадках працівники Національної поліції провадять адміністративне затримання [2]. Частиною 1 статті 261 КУпАП визначено, що адміністративне затримання особи допускається з метою припинення адміністративних правопорушень, коли вичерпано інші заходи впливу, встановлення особи, складання протоколу про адміністративне правопорушення за неможливості складання його на місці вчинення правопорушення, якщо складання протоколу є обов'язковим, забезпечення своєчасного та правильного

розгляду справ та виконання постанов у справах про адміністративні правопорушення.

Виходячи з положень Закону України «Про правовий режим воєнного стану» [3] та Указу Президента України «Про введення воєнного стану в Україні» [4] на час воєнного стану заборонено перебувати на вулицях без документів, які посвідчують особу. Разом з тим, стаття 32 Закону «Про Національну поліцію» [5] залишається незмінною, що стосується переліку обставин, при яких правоохоронці мають законне право перевіряти документи осіб.

Зокрема, частина 4 статті 8 вказаного Закону [5] встановлює права поліції під час дії воєнного стану, та є бланкетною у частині певних обмежень прав і свобод громадян, а також прав і законних інтересів юридичних осіб, що визначаються відповідно до Конституції України та Закону України «Про правовий режим воєнного стану». Саме тому, якщо представники поліції вимагають перевірити документи, особа має право вимагати пояснення причини такої перевірки, оскільки без належних пояснень ця дія може бути неправомірною.

Відповідно до пункту 9 частини 1 статті 23 Закону про Національну поліцію України, поліцейські виконують свої повноваження відповідно до Закону та здійснюють затримання осіб у випадках і порядку, визначених законодавством, які є підозрюваними у вчиненні кримінального правопорушення або вчинили адміністративне правопорушення [5].

Під час складання протоколу про адміністративне затримання посадова особа, яка здійснює це затримання, пояснює особі, яка порушила адміністративне правило, її права, що гарантовані статтями 55, 56, 59, 63 Конституції України [1] та статтею 268 Кодексу України про адміністративні правопорушення [2]. Зокрема, затриманому пояснюються такі права: ознайомлення з матеріалами справи, можливість надавати пояснення, представляти докази, висловлювати свої клопотання, мати можливість скористатися юридичною допомогою під час розгляду справи, використовувати свою рідну мову та мати право на послуги перекладача, якщо він не розуміє мову, на якій ведеться провадження; також особа має право оскаржити рішення щодо цієї справи (згідно зі ст. 268 Кодексу України про адміністративні правопорушення).

Участь адвоката під час адміністративного затримання є важливим заходом для гарантування справедливості, дотримання законності та захисту прав особи.

Слід зауважити, що відповідно до пункту 3 частини 1 статті 14 Закону України «Про безоплатну правничу допомогу» особи, до яких застосовано адміністративне затримання, мають право на правничі послуги, що полягають у: захисті, здійсненні представництва їх ін-

тересів у судах, інших державних органах, органах місцевого самоврядування, іншими особами; складання документів процесуального характеру [6]. Про це в протоколі про адміністративне затримання робиться відповідний запис та вказуються число, місяць, рік та час, кого повідомлено та яким чином.

Безоплатна правнича допомога є неодмінною складовою будь-якої системи правосуддя з урахуванням її особливостей на міжнародному та національному рівнях. Ці принципи охоплюють відповідальність уряду, фінансові гарантії, організаційну структуру, обсяг послуг та юридичну відповідальність за надання правничої допомоги. Вони мають відповідати рівню економічного, правового та соціального розвитку і завжди забезпечувати додержання принципів верховенства права. Правила, пов'язані із правничою допомогою, мають враховувати актуальні потреби сучасної реформи та розвитку.

Участь адвоката під час адміністративного затримання є важливим заходом для гарантування справедливості, дотримання законності та захисту прав особи.

Якщо працівники поліції порушили норми законодавства під час затримання, адвокат може вжити наступні дії:

– *документування,* тобто збирання доказів та документування подій, пов'язаних із затриманням (це може включати свідчення свідків, фіксацію подій на відео або збір інших доказів);

– *взаємодія з владними органами,* а саме звернення до органів влади або внутрішніх служб контролю за правопорядком, наприклад, до прокуратури або служби внутрішнього контролю в поліції з офіційною заявою про можливе порушення закону;

– *звернення до правозахисних організацій*, що передбачає консультації з правозахисними групами або організаціями, які надають правову підтримку громадянам у подібних ситуаціях;

– *звернення до засобів масової інформації та соціальних мереж:* якщо ситуація потребує публічного розгляду, захисник може звернутися до ЗМІ, щоб привернути увагу до можливого порушення прав і законних процедур працівників поліції;

– *проведення правових заходів:* виступи в суді щодо неправомірних дій поліції під час затримання, подання позовів, апеляцій для захисту прав та інтересів клієнта.

Загалом, адвокат може скористатися різними правовими та організаційними можливостями для захисту прав свого клієнта та вирішення ситуації, де були порушені норми законодавства під час затримання.

Адвокат під час адміністративного затримання — це не лише захисник прав особи, а й гарант законного проведення процедур. Його участь може виявитися ключовою при оскарженні прийнятих рішень

та допомогти забезпечити належний захист у суді. Загалом, присутність адвоката гарантує додержання закону та захист прав тих, хто опинився в цій ситуації.

Список використаної літератури

1. Конституція України: Закон від 28 червня 1996 р. № 254к/96-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141. URL: http://zakon.rada.gov.ua/go/254к/96 (дата звернення: 02.11.2023)
2. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 01.12. 1984 р. № 8073-X. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. 1984. № 51. Ст. 1122. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2329-19 (дата звернення: 02.11.2023).
3. Про правовий режим воєнного стану : Закон України від 12.05.2015 № 1647-III. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19 (дата звернення: 02.11.2023).
4. Про введення воєнного стану в Україні: Указ Президента України від 24.02.2022 № 64/2022 URL:https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/64/2022 (дата звернення: 02.11.2023).
5. Про Національну поліцію: Закон України від 2 липня 2015 № 580-VIII. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/580-19 (дата звернення: 02.11.2023).
6. Про безоплатну правничу допомогу: Закон України від 02.06.2011 р. № 3460-VI. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/3460-17 (дата звернення: 02.11.2023).

Кубаєнко А. В.
доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури
Національного університету «Одеська юридична академія»,
кандидат юридичних наук, доцент, адвокат

ЦИФРОВА ТРАНСФОРМАЦІЯ ТА МАЙБУТНЄ АДВОКАТУРИ

Цифрова трансформація стає визначальним фактором еволюції сучасного суспільства та бізнесу. Адвокатська професія не вийшла за межі цього загального тенденційного руху. Все більше адвокатів розуміють, що для підтримання конкурентоспроможності в сучасному світі необхідно адаптуватися до нових реалій і інтегрувати цифрові технології в юридичну практику.

Суть цифрової трансформації полягає у перетворенні та оптимізації процесів, використовуючи цифрові ресурси та інструменти. Для адвокатури це означає впровадження сучасних технологій, які допо-

магають покращити обробку і аналіз даних, спростити рутинні завдання, забезпечити безпеку і конфіденційність інформації клієнтів, а також надавати послуги в більш доступний і зручний спосіб.

Актуальність цифрової трансформації для адвокатури, безсумнівно, обумовлена стрімким розвитком технологій, а також змінами в очікуваннях і потребах клієнтів. Сьогодні клієнти вимагають більшої швидкості, ефективності та доступності юридичних послуг. Адвокати повинні відповісти на ці вимоги, і цифрова трансформація є ключовим інструментом для досягнення цих цілей.

У цьому контексті, майбутнє адвокатури полягатиме в здатності адаптуватися до цифрових зрушень, розвивати власні цифрові навички, забезпечувати високий рівень кібербезпеки та гарантувати конфіденційність даних клієнтів.

Для тих, хто обирає активно впроваджувати цифрові інновації, відкриваються необмежені можливості для оптимізації процесів та підвищення якості юридичних послуг.

Цифрова трансформація адвокатури має ряд позитивних і негативних наслідків. З одного боку, вона відкриває нові можливості для адвокатів, дозволяючи їм працювати більш ефективно і продуктивно. З іншого боку, вона також створює нові виклики, які адвокати повинні вміти вирішувати.

Цифрові технології дозволяють адвокатам автоматизувати багато рутинних завдань, таких як обробка документів, пошук інформації та комунікація з клієнтами. Це звільняє час адвокатам для більш складних та творчих завдань. Цифрові технології дозволяють адвокатам надавати клієнтам більш персоналізований та якісний сервіс. Вони можуть використовувати технології для кращого розуміння потреб клієнтів та надання їм більш актуальної та корисної інформації.

Цифрові технології дозволяють людям отримати доступ до правосуддя, незалежно від їхнього місця проживання або фінансового становища. Вони можуть використовувати технології для консультації з адвокатами, подання позовів та отримання юридичної допомоги.

Наслідки, що можуть мати негативний вплив, включають зростання конкуренції. Цифрові технології сприяють появі нових учасників на ринку юридичних послуг, таких як стартапи та онлайн-платформи, і це може призвести до зниження цін на юридичні послуги. Також важливо враховувати, що автоматизація деяких завдань може призвести до зменшення кількості робочих місць в галузі юриспруденції. Зростання ризику зловживань — цифрові технології можуть бути використані для розповсюдження неправдивої інформації або порушення конфіденційності. Тому адвокати повинні бути обережні у використанні цих технологій та приділяти увагу заходам для захисту інтересів своїх клієнтів.

Останнім часом у науковій літературі вже неодноразово досліджувалися питання щодо цифровізації адвокатської діяльності. Так, під цифровою трансформацію адвокатської діяльності та адвокатури розуміють стратегію та набір процесів, які включають в себе впровадження інформаційних технологій (інформатизацію), перетворення адвокатських процесів у цифрову форму (цифровізацію) та автоматизацію певних бізнес-процесів та функцій, пов'язаних з наданням юридичних послуг. Це також охоплює керування адвокатською практикою та корпорацією за допомогою цифрових інструментів і систем. Ця трансформація спрямована на підвищення якості надання правової допомоги, а також на оптимізацію управління адвокатськими організаціями та органами, що включає в себе керування різними корпоративними бізнес-процесами та функціями [1, с. 65].

Адвокатська діяльність є важливою складовою правозахисного інституту суспільства. Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» не надає вичерпного переліку завдань НААУ, але чітко визначає завдання адвокатського самоврядування, включаючи створення сприятливих умов для здійснення адвокатської діяльності. Таким чином, НААУ має важливе завдання сприяти розвитку та вдосконаленню правової допомоги в Україні, включаючи застосування сучасних технологій та забезпечення безпеки обробки інформації. Зберігання даних на хмарних серверах може сприяти забезпеченню конфіденційності та доступності даних для адвокатів і їх клієнтів.

В цьому контексті заслуговує на увагу позиція Л. А. Остафійчук, яка слушно зауважує, що Національній асоціації адвокатів України слід розглянути можливість розширення функціоналу Особистого онлайн-кабінету адвоката та пов'язаних із ним сервісів. Це може включати в себе можливість сканування та зберігання всієї необхідної інформації на захищених хмарних серверах. Такий підхід дозволить адвокатам зручно та безпечно зберігати та обмінюватися документами та інформацією, особливо у випадках розгляду справ у судах [2, с. 68].

Окремі питання запровадження хмарних технологій в адвокатській діяльності стали предметом дослідження П. П. Бадзелюка, який слушно зауважує, що впровадження хмарних обчислень та електронного зберігання даних має низку значущих переваг для професійної правової діяльності адвокатів. По-перше, це підвищує доступність і зручність роботи. Адвокати можуть легко отримувати доступ до програм, документів та інших матеріалів з будь-якого місця зі стабільним Інтернет-з'єднанням, що надає їм постійний доступ до даних навіть під час подорожей чи у віддалених локаціях. Зміни вносяться автоматично, що допомагає уникнути помилок у процесі використання, та не існує обмежень на обсяг даних, до яких можна отримати доступ.

По-друге, впровадження хмарних технологій допомагає заощадити ресурси. Витрати на обладнання, постачальників, технічне обслуговування та IT-персонал можуть значно зменшитися, що сприяє ефективному здійсненню адвокатської діяльності та розвитку юридичних послуг [3, с. 335].

Таким чином, цифрова трансформація адвокатури є суттєвим кроком в еволюції цієї професійної галузі. Вона передбачає комплексний процес впровадження цифрових технологій для оптимізації діяльності адвокатів та підвищення рівня надання юридичних послуг. Важливою передумовою цього процесу є створення нових цифрових інструментів і платформ, які мають бути доступними для всіх представників адвокатського корпусу, незалежно від спеціалізації.

В сучасних умовах є необхідність створення центрів компетенції з цифрових технологій в адвокатурі, які в умовах цифрової трансформації, зможуть надавати адвокатам можливість отримувати спеціалізоване навчання і підтримку в галузі цифрових інновацій. Розробка освітніх програм з цифрових технологій для адвокатів має на меті надати їм компетентність та необхідні навички для успішного використання цифрових ресурсів у своїй професійній діяльності.

Наукові дослідження та розробка теоретичних моделей в галузі цифрової трансформації адвокатури становлять важливу основу для підготовки адвокатів до роботи в умовах цифрової економіки, а також для подальшого удосконалення системи юридичної освіти та професійного розвитку адвокатів. Впровадження запропонованих заходів сприятиме не лише успішній адаптації адвокатури до вимог сучасності, але й забезпечить громадянам доступ до високоякісних юридичних послуг у цифровому світі.

Список використаної літератури

1. Кубаєнко А. В. Цифрова трансформація адвокатської діяльності та адвокатури: переваги і можливі недоліки. *Адвокатура: минуле, сучасність та майбутнє* : матеріали XII Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 11 листопада 2022 р.) / редкол.: Н. М. Бакаянова (гол.) та ін. ; НУ «Одеська юридична академія». Одеса : Фенікс, 2022. С. 63–66.
2. Остафійчук Л. А. Цифровізація діяльності адвоката як спосіб захисту прав клієнта на професійну правничу допомогу в умовах воєнного стану. *Адвокатура: минуле, сучасність та майбутнє* : матеріали XII Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 11 листопада 2022 р.) / НУ «Одеська юридична академія». Одеса : Фенікс, 2022. С. 66–70.
3. Бадзелюк П. П. Адвокатура в «хмарі»: нові цифрові виклики та реалії сьогодення. *Науковий вісник Ужгородського національного університету.* Серія: Право. 2022. № 71. С. 333–337.

Саінчин С. О.
адвокат, кандидат юридичних наук,
голова Комітету військового права та правоохоронної діяльності
Ради адвокатів Одеської області

ПРОБЛЕМИ ВЗАЄМОДІЇ АДВОКАТІВ

Спільна участь адвокатів у взаємодії з іншими адвокатами, експертами, спеціалістами в розслідуванні конкретного злочину, дозволяє розглядати їх як певну соціальну систему, що представляє собою об'єднання (групу) людей, які діють із загальною метою (під системою розуміють сукупність елементів, певним чином упорядкованих, взаємопов'язаних та взаємодіючих, які внаслідок цього складають цілісне утворення). Це об'єднання може мати процесуальні підстави для свого існування, але зміст спільної діяльності від цього не змінюється.

Тому, якщо підходити до взаємодії з позиції системно-структурного аналізу, її можна розглядати як певну організацію, що має свою структуру, утворену для досягнення загальної мети. При цьому на перший план висувається організація як спосіб координації різних видів діяльності (під координацією розуміється діяльність суб'єкта керування стосовно органів нижчого підпорядкування).

Взаємодія припускає діяльність різних ланок системи, не підлеглих одна одній. У процесі взаємодії її учасники, володіючи необхідною інформацією, діють на основі загального плану і кожен у межах своєї компетенції.

В процесі спільної діяльності з розслідування злочину між її учасниками виникають певні відносини, що формуються в результаті співпраці. Такі відносини можуть бути різними, залежно від того, на чому вони базуються. Умовно їх можна поділити на офіційні та неофіційні. Офіційні відносини виникають між суб'єктами взаємодії як носіями визначених соціальних функцій та базуються на законах і підзаконних актах. Неофіційні відносини складаються на основі симпатії чи антипатії, співвідношення певних індивідуально-психологічних властивостей, де вирішальне значення має психофізіологічна та соціально-психологічна сумісність.

На думку професора В. І. Шепітько, «під взаємодією розуміється заснована на законах та підзаконних нормативних актах погоджена діяльність посадових осіб різних підрозділів правоохоронних органів, спрямована на розкриття, розслідування і попередження злочинів» [1].

Правову основу взаємодії учасників розслідування злочинів складають окремі норми КПК України, Закони України «Про Національну поліцію», «Про прокуратуру», «Про оперативно-розшукову діяльність» та інші, підзаконні нормативні акти (постанови, відомчі

накази тощо). На законодавчому рівні, взаємодія адвокатів між собою або з іншими учасниками процесу нормою Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» не передбачено.

Організація взаємодії при розслідуванні злочинів передбачає:

1. Аналіз матеріалів кримінального провадження, визначення задач, які вимагають спільної діяльності, конкретних виконавців.

Необхідність у спільній діяльності визначається адвокатом на основі наявних у його розпорядженні доказів й інших даних, з врахуванням ситуації й стану етапу розслідування. Ним визначаються і суб'єкти взаємодії: ті чи інші служби правоохоронних та інших органів, конкретні особи.

2. Оперативний обмін інформацією про стан і результати роботи [1].

В обміні інформацією між адвокатами виражається двосторонній характер їх допомоги. Взаємне інформування необхідне для корегування і погодження планів розслідування. Це особливо важливо при плануванні тактичної комбінації (обшуку, перехресному допиті), успіх якої цілком залежить від того, чи точно витримують її учасники намічені терміни й черговість слідчих (розшукових) дій.

3. Корегування роботи учасників взаємодії та їх завдань, що диктується отриманими результатами або зміною слідчої ситуації.

Взаємодія здійснюється на основі єдиного погодженого плану. Цей план повинен містити: 1) перелік слідчих версій; 2) усе, що випливає з цих версій (тобто перелік обставин, що підлягають встановленню, дослідженню та доказуванню, — по кожній з висунутих версій); 3) перелік необхідних дій, за допомогою яких повинні бути встановлені чи досліджені ці обставини; 4) перелік слідчих (розшукових) та інших дій, здійснюваних слідчим; 5) викладення обставин, що підлягають встановленню оперативним шляхом; 6) терміни виконання; 7) виконавці по кожній із дій (заходів).

Особливо важлива погодженість і своєчасне корегування початкового етапу розслідування, коли від цього залежить успішність розкриття злочину «по гарячих слідах», встановлення і пошук винного.

В криміналістичній літературі можна зустріти різні критерії для класифікації форм взаємодії. Зокрема, пропонується їх розподіл за системою (зовнішня та внутрішня); за часом (постійна, тимчасова, одноразова) або залежно від цілей (постійна, епізодична, разова); за суб'єктами (органів, підрозділів, осіб); за етапами розслідування (початкова, подальша, завершальна); за формою правової регламентації (процесуальна та не процесуальна або організаційно-тактична) [1].

Таким чином, нами наголошується теза про необхідність дослідження проблем взаємодії адвокатів у захисті прав осіб, які підозрюються (обвинувачуються) в кримінальних провадженнях на науково-практичному рівні.

Список використаної літератури

1. Криміналістика: підручник для студ. юрид. спец. вищих закладів освіти / кол. авт.: В. Ю. Шепітько, В. О. Коновалова, В. А. Журавель та ін.; за ред. В. Ю. Шепітька. К.: Видавничий дім «Ін Юре», 2001. 684 с.

Свида О. І.
кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», адвокат

ОКРЕМІ ПРОБЛЕМИ ЗДІЙСНЕННЯ АДВОКАТСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ

Після проголошення незалежності України і, особливо, після прийняття чинної Конституції, Україна визнала такі базові цінності демократичного суспільства, як поділ державної влади, верховенство права, пріоритет природних прав і свобод людини перед іншими соціальними цінностями тощо. В подальшому увесь процес розвитку вітчизняного законодавства був спрямований на утвердження та розвиток здобутих демократичних цінностей, на розбудову України дійсно як суверенної і незалежної, демократичної, соціальної та правової держава, якою вона проголошена у статті 1 Основного Закону. В подальшому, а саме 5 липня 2012 року, було прийнято чинний, хоч і з деякими змінами на теперішній час, Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність».

Як відомо, 24 лютого 2022 року розпочалося повномасштабне військове вторгнення Росії на територію України, у зв'язку із чим відповідно до Указу Президента України № 64/2022 від 24 лютого 2022 року на території всієї нашої держави було введено воєнний стан, який наразі продовжений до 14 лютого 2024 року.

Варто вказати, правове регулювання адвокатської діяльності, оцінюючи його з точки зору мирного часу, безумовно є втіленням найкращих демократичних начал, проте сміливо можна стверджувати, що ніхто і ні за яких умов, розробляючи проекти відповідних законодавчих положень про функціонування органів державної влади та адвокатури, не міг собі уявити, що наша держава опиниться у таких надскладних умовах свого існування та запеклої боротьби за свою незалежність ціною життів тисяч українських патріотів.

Повномасштабне вторгнення вплинуло на усі сфери нашого життя, безумовно, значно ускладнилося й здійснення адвокатської діяльності. країна-окупант всілякими засобами намагалася і намагається ускладни-

ти умови життя українців. Тут варто згадати й відсутність електроенергії по 13–15 годин на добу, внаслідок чого просто скласти будь-який документ для клієнта або підготувалися до судового засідання ставало значною проблемою; так само припиняється робота судів під час повітряних тривог, що призводить до частого перенесення засідань тощо.

Окрім того, серед проблем здійснення адвокатської діяльності варто виділити отримання адвокатами інформації, необхідної при наданні правничої допомоги. Тут варто нагадати, що майже одразу після 24 лютого 2022 року задля забезпечення збереження даних було обмежено доступ до державних реєстрів, зокрема Єдиного державного реєстру юридичних осіб, фізичних осіб підприємців та громадських формувань, Державний реєстр речових прав на нерухоме майно, Автоматизованої системи виконавчого провадження та Єдиного реєстру боржників тощо, а також до Єдиного державного реєстру судових рішень та сервісів сайту «Судова влада України». Відновлення доступу до цих ресурсів згодом відбувалося поступово, в міру розроблення додаткових заходів із захисту даних.

І якщо до вказаних ресурсів доступ вже відновлений, то значний обсяг іншої інформації наразі отримати або надто складно, або майже неможливо. Справа у тому, що в Україні зараз значно збільшилася кількість військовослужбовців, що цілком закономірно, а отже в їхньому житті також досить часто виникають обставини, коли їм потрібна кваліфікована правнича допомога, військові правовідносини мають свою специфіку, а отже, з'явилися адвокати, які спеціалізуються саме на цих питаннях. І ось тут в адвокатів виникають значні складності з отриманням інформації в інтересах клієнта від органів військового управління. Найпростіший приклад, навіть офіційна адреса військової частини є зараз службовою інформацією (з точки зору безпеки це закономірно), і часто невідомо, куди направляти адвокатський запит.

Іншим аспектом надання правничої допомоги є забезпечення гарантій адвокатської діяльності, оскільки на практиці відомі випадки, коли адвокат прибув до Територіального центру комплектування та соціальної підтримки аби подати документи в рамках надання правничої допомоги клієнту, але там його затримали та вручили повістку, а в подальшому вказали без пояснення причини, що адвокат не може покинути приміщення ТЦК та СП. Згодом адвокат звернувся до Комітету НААУ з питань захисту прав адвокатів та гарантій адвокатської діяльності. Опрацювавши звернення, Комітет направив листи до керівництва Офісу Генерального прокурора, Державного бюро розслідувань та міністра оборони України. Слідчий відділ Територіального управління ДБР у м. Києві на виконання ухвали Печерського райсуду вніс відомості до Єдиного реєстру досудових розслідувань за ознака-

ми злочину, передбаченого ч. ст. 426–1 Кримінального кодексу [1]. Так само в ЗМІ набула розголосу ситуація, коли адвоката силоміць привезли до ТЦК та СП та певний час утримували [2].

Окремої уваги потребує проблема реалізації положень статті 23 Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», оскільки поширеною та цілком виправданою є практика, наприклад, огляду на блок-постах транспортних засобів, як в'їжджають чи виїжджають з т.зв. прифронтових територій. Зрозуміло, що в умовах воєнного стану та за особливої обстановки та певних територіях, вважаю, варто погодитися із тим, аби транспортний засіб адвоката піддавався такому огляду на загальних засадах.

Список використаної літератури

1. Адвокату вручили повістку і утримували в ТЦК у Чернігові: ДБР взялось за розслідування. *Судово-юридична газета*. URL: https://sud.ua/uk/news/ukraine/275965-advokatu-vruchili-povestku-i-derzhali-v-ttsk-v-chernigove-gbr-vzyalos-za-rassledovanie
2. Напад на правозахисників УГСПЛ на блокпосту у Черкасах! *Українська Гельсінська спілка з прав людини* / Офіційний веб-сайт. URL: https://www.helsinki.org.ua/articles/napad-na-pravozakhysnykiv-uhspl-na-blokpostu-u-cherkasakh/

Стефанчук М. М.

доктор юридичних наук, професор, професор кафедри нотаріального, виконавчого процесу та адвокатури, прокуратури, судоустрою Навчально-наукового інституту права Київського національного університету імені Тараса Шевченка

УЧАСТЬ АДВОКАТУРИ У ФОРМУВАННІ ДЕРЖАВНИХ ФУНКЦІОНЕРІВ СИСТЕМИ ПРАВОСУДДЯ ЯК СТРАТЕГІЧНИЙ НАПРЯМ РОЗВИТКУ

Зважаючи на правовий статус адвокатури в Україні як недержавного самоврядного інституту, що самостійно вирішує питання своєї організації і діяльності у встановленому законом порядку, а саме через адвокатське самоврядування, тенденції розвитку цього інституту, як внутрішньо так і зовнішньо-системні, цілком підставно окреслюються при здійсненні правового аналізу змісту актів, передусім, вищих органів адвокатського самоврядування. У цьому контексті слід виокремити Стратегію розвитку Національної асоціації адвокатів України (далі — НААУ) на 2021–2025 роки, затверджену Рішенням Ради адвокатів України від 2 липня 2021 р., як один із ви-

значальних документів, що відображає тенденції розвитку адвокатури в Україні [1].

У цьому документі, серед низки стратегічних напрямів розвитку НААУ на вказаний період, окрему увагу приділено питанням представництва адвокатури України у відносинах з органами державної влади, місцевого самоврядування, громадськими об'єднаннями та міжнародними організаціями, що у системі правосуддя опосередковане, зокрема, участю у передбачених законом випадках у формуванні Вищої ради правосуддя (далі — ВРП), Вищої кваліфікаційної комісії суддів(далі — ВККС) тощо. Примітно, що перелік таких напрямів участі адвокатури у формуванні державних функціонерів системи правосуддя за способом його нормативного викладу можна охарактеризувати як відкритий, з огляду на те, що він завершується часткою «тощо», яка згідно академічного тлумачного словника української мови вживається в кінці переліку чого-небудь як вказівка на його неповноту, на можливість його продовження [2, с. 218].

Продовжуючи цей перелік підставно вказати на законодавче закріплення повноважень органів адвокатського самоврядування на участь у формуванні Кваліфікаційно-дисциплінарної комісії прокурорів (далі — КДКП), яка за своїм цілеспрямуванням має правовий статус подібний до ВККС та ВРП, однак у системі прокуратури, а не судової влади. Попри те, що ця інституція не віднайшла свого позиціонування у Стратегії розвитку НААУ, згадка про напрями представництва адвокатури у відносинах із прокуратурою у так званому кадровому контексті віднайшла своє закріплення у п. 10.2 Стратегії, у якому окреслено такий спосіб реалізації цього напряму як надання пропозицій по підвищенню якості добору прокурорів та суддів, а також вироблення етично-професійних критеріїв до колег-кандидатів при висуненні на обрання до органів, уповноважених на добір суддів і прокурорів. Враховуючи те, що у системі прокуратури стосовно переважної більшості прокурорського кадрового складу ці повноваження реалізує КДКП, видається, що було б цілком виправданим зазначити про цей орган у Стратегії розвитку НААУ, зважаючи на те, що на момент її затвердження, повноваження з'їзду адвокатів України на призначення однієї особи (адвоката) до складу КДКП були і залишаються унормовані на законодавчому рівні у п. 3 ч. 1 ст. 74 Закону України «Про прокуратуру». Водночас цей перелік доцільно залишити відкритим на випадок законодавчого уповноваження адвокатури на участь у формуванні інших або нових органів у системі правосуддя.

Досліджуючи питання представництва адвокатури України у відносинах з органами державної влади у системі правосуддя, варто зупинитися на таких аспектах: (1) зміна у законодавчих підходах до способу реалізації органами адвокатського самоврядування свого

права на участь у формуванні органів суддівського врядування; (2) особливості практичної реалізації адвокатурою свого права на участь у формуванні органу прокурорського врядування.

Щодо першого питання слід зазначити, що такі законодавчі зміни призвели до певного обмеження прав органів адвокатського самоврядування у сфері формування суддівського корпусу, зважаючи на те, що повноваження органів адвокатського самоврядування у цій сфері втратили ознаку безпосередності та стали суб'єктно опосередкованими через діяльність так званих допоміжних органів, які сприяють законодавчо визначеним суб'єктам формування ВККС та ВРП у призначенні членів цих органів [3, с. 197]. При цьому Рада адвокатів України наділена повноваженнями щодо участі у формуванні таких допоміжних органів, а саме Конкурсної комісії для проведення конкурсу для зайняття посади члена ВККС та Етичної ради для сприяння органам, що обирають (призначають) членів ВРП, крім формування першого складу цих органів, оскільки воно відбулося за участі міжнародних та іноземних організацій, які відповідно до міжнародних або міждержавних угод протягом останніх п'яти років надають Україні міжнародну технічну допомогу у сфері судової реформи та/або запобігання і протидії корупції. У цьому контексті варто зауважити, що виправданість застосування саме такого підходу у цьому питанні має бути перевірена досягнутим рівнем ефективності функціонування новосформованих інституцій, що водночас або підтвердить або спростує доцільність незалучення до цих процесів інституту адвокатури, як недержавної самоврядної організації, яка представляє собою професійний неполітичний громадський досвід як елемент демократизації судової влади, зокрема у процесах формування органів суддівського врядування. Водночас викликає інтерес офіційна позиція НААУ щодо таких законодавчих пріоритетів, які були визначені при формуванні першого складу ВККС та ВРП, а також щодо оцінки такого законодавчого підходу на предмет обмеження права адвокатської спільноти на активну та повноцінну участь у формуванні органів суддівського врядування.

Стосовно питання про практичну реалізацію адвокатурою права на участь у формування КДКП, передусім, слід зауважити на нетривалий практичний досвід функціонування цього органу у системі прокуратури, з огляду на те, що перший його склад був сформований у травні 2017 року, а у вересні 2019 року припинив свою каденцію через черговий етап реформування прокуратури в Україні, ознаменований її кадровим перезавантаженням.

Повноважний склад діючої КДКП сформовано 20 вересня 2021 року після кадрового перезавантаження органів прокуратури, однак з'їздом адвокатів України, як одним із уповноважених законом

суб'єктів на формування персонального складу КДКП, представника до цього органу прокурорського врядування не призначено [4], попри те, що до першого складу КДКП адвокатська спільнота делегувала свого представника [5]. У цьому контексті привертає увагу той факт, що участь у формуванні КДКП не лише не віднайшло свого закріплення у Стратегії, але й у практичній площині реалізації цього права, що зумовлює потребу у з'ясуванні офіційної позиції НААУ щодо обставин, які зумовили такий спосіб практичної реалізації такого стратегічного напряму діяльності НААУ як представництво адвокатури України у відносинах з органами державної влади у системі правосуддя в аспекті участі у формуванні органу прокурорського врядування.

Грунтовна позиція авторитетної адвокатської спільноти у цьому питанні вбачається надзвичайно затребуваною, оскільки втілення такого складового елементу стратегічного напряму діяльності НААУ як представництво адвокатури України у відносинах з органами державної влади у системі правосуддя в аспекті надання пропозицій по підвищенню якості добору прокурорів та суддів потребує залучення адвокатів у внутрішнє середовище системи судової влади та прокуратури з тим аби мати безпосередній доступ до емпіричного (практичного) досвіду функціонування цих систем стосовно добору суддів та прокурорів, а також притягнення їх до дисциплінарної відповідальності. Враховуючи значний досвід адвокатури у розвитку цих інститутів у власній системі, вбачається потреба у поширенні кращих практик системи адвокатури на суміжні правові інститути (добору кадрів, дисциплінарної відповідальності) у системі судової влади та прокуратури, а також у взаємному обміні досвідом у цій сфері.

Водночас, якщо адвокатська спільнота не вбачає свого професійного інтересу у реалізації наданого їй законодавчого повноваження на участь у формуванні персонального складу органу прокурорського врядування (КДКП), видається доцільним забезпечення транспарентності комунікації цих процесів через спільне обговорення та вирішення цього питання представниками правничої професії, що перспективно може забезпечити можливість внесення законодавчих змін та пошуку компенсаторних механізмів формування складу КДКП у разі, якщо якийсь із уповноважених законом суб'єктів відмовляється від реалізації такого права, зокрема на користь представників громадських об'єднань, які протягом визначеного строку здійснюють діяльність у сфері конституційної реформи та/або верховенства права, та/або захисту прав людини, та/або запобігання і протидії корупції, як це вже віднаходить своє унормування у законодавстві України, зокрема у системі конституційної юстиції.

Водночас вагомість реалізації адвокатурою таких повноважень зумовлена потребою у реалізації кращих європейських практик у створенні так званих прокурорських рад [6], аналогом яких у системі прокуратури в Україні є КДКП. Європейські експертні інституції рекомендують формувати склад прокурорських рад на збалансованій основі, наприклад, прокурорами, іншими правниками та представниками громадянського суспільства, тобто незалежними від інших державних органів суб'єктами, участь яких створює можливість, принаймні до певної міри захистити прокурорів від політичного впливу при вирішенні питань призначення прокурорів на посади, а також їхньої дисциплінарної відповідальності. За таких умов рекомендовано, щоб до складу прокурорської ради входили прокурори всіх рівнів, а також інші суб'єкти, наприклад, адвокати або науковці в галузі права, що покликано забезпечити демократичну легітимність системи прокуратури, що віднайшло відповідну імплементацію у законодавстві України, а отже потребує належного практичного втілення.

Список використаної літератури

1. Про затвердження Стратегії розвитку Національної асоціації адвокатів України на 2021–2025 роки: Рішення Ради адвокатів України від 02.07.2021 р. № 38. URL: https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/vr038871–21#Text (дата звернення: 22.10.2023).
2. Академічний тлумачний словник української мови (1970–1980) : в 11 томах / редкол.: І. К. Білодід (голова) та ін. Київ : Наук. думка, 1970–1980. Т. 10. 658 с.
3. M. Stefanchuk 'The Recovery of Ukraine in the Field of Justice: Challenges and Priority Goals' 2022 4–2 (17) Special Issue Access to Justice in Eastern Europe 186–201. URL: https://doi. org/10.33327/AJEE-18- 5.4-n000467.
4. Інформація про комісію. URL: https://kdkp.gov.ua/page/info-pro-comisiju (дата звернення: 22.10.2023).
5. У складі КДКП працює єдиний адвокат — Анатолій Коваленко. URL: https://unba.org.ua/news/2576-u-skladi-kdkp-pracyue-edinij-advokat--anatolij-kovalenko.html (дата звернення: 22.10.2023).
6. CDL-AD(2010)040-e Report on European Standards as regards the Independence of the Judicial System: Part II — the Prosecution Service — Adopted by the Venice Commission — at its 85th plenary session (Venice, 17–18 December 2010). URL: https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?ref=cdl-ad(2010)040&lang=EN (дата звернення: 22.10.2023).

Хотинська-Нор О. З.
докторка юридичних наук, професорка,
завідувачка кафедри нотаріального, виконавчого процесів
та адвокатури, прокуратури, судоустрою
ННІ права Київського національного університету імені Тараса Шевченка,
заслужений юрист України

ПРЕДСТАВНИЦТВО АДВОКАТОМ СУДДІ У ДИСЦИПЛІНАРНОМУ ПРОВАДЖЕННІ

З 1 листопада 2023 року відновлено розподіл між членами Вищої ради правосуддя (ВРП) скарг щодо дисциплінарного проступку судді. Нагадаємо, що ВРП припинила реалізовувати свою дисциплінарну функцію з серпня 2021 року. Таким чином, за оприлюдненими даними кількість нерозглянутих скарг на суддів, що накопичилися у ВРП, сягає понад 12 500. Зокрема, з 05 серпня 2021 року до 31 жовтня 2023 року надійшло близько 11 500 скарг. Ще 800 становлять справи, дисциплінарне провадження в яких було розпочато, але не завершено [1]. І за окремими прогнозами з відновленням розгляду дисциплінарних скарг на суддів звернення громадян до ВРП суттєво збільшиться, оскільки вимушена «пауза» ВРП у цьому питанні, відповідно, гальмувала ініціативи осіб.

Отже, наразі діяльність ВРП закономірно сфокусується на відновленні процедури притягнення суддів до дисциплінарної відповідальності, що є питанням стратегічним, оскільки цей напрям юрисдикційної діяльності ВРП є ключовим у забезпеченні досягнення мети існування ВРП.

Тому, для адвокатів, діяльність яких в умовах війни зазнала суттєвої трансформації, відкриваються нові можливості. Йдеться про участь адвокатів у дисциплінарних провадженнях стосовно суддів. Саме участь, оскільки адвокат у дисциплінарному провадженні стосовно судді може бути як ініціатором, за скаргою якого відкрите дисциплінарне провадження, так і представником судді з метою захисту його прав та інтересів.

Як ініціатор дисциплінарного провадження, адвокат може звертатися з дисциплінарною скаргою у власних інтересах, інтересах громадян, юридичних осіб, а також органів державної влади та органів місцевого самоврядування (ст. 107 Закону України «Про судоустрій і статус суддів»). У такому випадку Закон зобов'язує його перевірити факти, що можуть тягнути за собою дисциплінарну відповідальність судді, до подання відповідної дисциплінарної скарги. Цей обов'язок «підкріплений» відповідними заходами реагування на його невиконання: у разі подання адвокатом завідомо безпідставної дисциплінарної скарги уже сам адвокат може бути притягнений до дисциплінарної

відповідальності. Перевірити факти адвокат може використовуючи арсенал засобів, передбачених у Законі України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність». У будь-якому разі звернення до ВРП зі скаргою на суддю вимагає від адвоката знань і навиків щонайменше у питаннях підготовки та подання дисциплінарної скарги.

Однак, сьогодні вважаю за необхідне звернути увагу на перспективний, з моєї точки зору, напрям для спеціалізації адвокатів — представництво суддів у дисциплінарному провадженні. Акцент саме на розвитку спеціалізації, яка передбачає та потребує поглиблення знань у сфері професійної діяльності судді, накопичення досвіду та специфічних навичок, необхідних адвокату, що, своєю чергою, дозволить говорити про нього як про більш компетентного та фахового, а отже, вигідно позиціонувати себе на ринку юридичних послуг [2]. Адже, як юрисдикційна процедура, дисциплінарне провадження стосовно суддів має відповідати вимогам «справедливого суду» у розумінні ст. 6 ЄКПЛ, що має безліч нюансів, а правовий статус судді передбачає численні гарантії його незалежності, які повинні дотримуватися всіма без винятку. Сукупно ці два фактори специфікують діяльність щодо представництва адвокатом судді, питання про дисциплінарну відповідальність якого розглядається дисциплінарним органом. Крім того, законодавство, яке регулює питання процедури притягнення судді до дисциплінарної відповідальності, нещодавно зазнало змін. Тому навіть досвідченому у цій сфері адвокату не завадить модернізувати свої знання.

Отже, відповідно до ст. 47 Закону України «Про Вищу раду правосуддя» суддя може брати участь у розгляді справи самостійно або через свого представника.

Відразу слід звернути увагу на ряд важливих процедурних новацій, які з'явилися в чинному законодавстві з різних причин. Отже:

1) з серпня 2021 року вагому роль у дисциплінарному провадженні стосовно суддів відведено постаті дисциплінарного інспектора ВРП, який: — вивчає дисциплінарну скаргу та перевіряє її на відповідність закону; — залишає дисциплінарну скаргу без розгляду та повертає її скаржнику, якщо: та подана з порушення порядку, визначеного законом; містить виражені у непристойній формі висловлювання або висловлювання, що принижують честь і гідність будь-якої особи; стосується питання про притягнення до дисциплінарної судді, звільненого з посади або повноваження якого припинені; — готує висновок з пропозицією про відкриття або про відмову у відкритті дисциплінарної справи; — здійснює підготовку справи до розгляду Дисциплінарною палатою, визначає свідків чи інших осіб, які підлягають виклику, а також ряд інших дій, важливих для руху дисциплінарного провадження.

Однак, оскільки служба дисциплінарних інспекторів не сформована, і прогнозувати строки її формування, особливо в умовах воєнного стану, складно, до початку її роботи повноваження дисциплінарного інспектора здійснює член Дисциплінарної палати (доповідач), який визначається автоматизованою системою розподілу справ. Важливо, що в подальшому такий доповідач не бере участі в голосування Дисциплінарної палати під час ухвалення рішення про притягнення або про відмову у притягненні судді до дисциплінарної відповідальності;

2) дисциплінарне провадження стосовно судді вважається розпочатим з дня отримання ВРП дисциплінарної скарги, а не з дня відкриття дисциплінарного провадження;

3) строк попередньої перевірки дисциплінарних скарг, які надійшли до ВРП до 19 жовтня 2023 року, не може перевищувати шести місяців з дня отримання скарги доповідачем (членом Дисциплінарної палати);

4) закінчення встановленого законом строку для застосування до судді дисциплінарного стягнення є підставою для відмови у відкритті дисциплінарної скарги;

5) перебування судді у складі ЗСУ або інших утворених відповідно до закону військових формувань, що переведені на воєнний стан або залучені до безпосередньої участі у бойових діях чи здійснення заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії, перебуваючи безпосередньо в районах їх ведення (здійснення), є підставою для зупинення розгляду дисциплінарної справи. Щоправда, в цій частині йдеться про дискрецію Дисциплінарної палати ВРП;

6) підстава для притягнення судді до дисциплінарної відповідальності вважається встановленою Дисциплінарною палатою (ВРП) за результатами розгляду дисциплінарної справи, якщо докази, надані та отримані в межах дисциплінарного провадження, є чіткими та переконливими для підтвердження існування такої підстави. Чіткими та переконливими є докази, які з точки зору звичайної розсудливої людини у своїй сукупності дають змогу дійти висновку про наявність або відсутність обставин, що є підставою для притягнення судді до дисциплінарної відповідальності.

Є й інші зміни, які стосуються розгляду дисциплінарних скарг стосовно суддів, на які адвокатам слід звернути увагу, оскільки їх реалізація (дотримання/порушення) матиме значення для забезпечення належної та справедливої процедури стосовно судді, а отже впливатиме на результат такого провадження, визначаючи перспективу його оскарження.

Але, першочергово, вступаючи у дисциплінарну справу як представник судді, адвокат повинен володіти уявленням про комплекс

прав і обов'язків, якими наділений суддя як учасник дисциплінарного провадження. Адже саме вони зумовлюють його повноваження та визначають тактику та стратегію ведення адвокатом справи.

Системний аналіз положень Закону України «Про Вищу раду правосуддя» дозволяє сформувати такий комплекс прав судді у дисциплінарному провадженні: право бути повідомленим про місце та час розгляду справи; право брати участь у розгляді справи самостійно та/або через свого представника; право бути заслуханим на засіданні дисциплінарного органу; право подавати докази, надавати письмові пояснення, заявляти клопотання про виклик свідків; право ставити питання учасникам дисциплінарної справи; право висловлювати заперечення, заявляти інші клопотання або відводи; право знайомитися з проектом висновку дисциплінарного інспектора та матеріалами дисциплінарної справи; право оскаржувати рішення тощо.

Але означений комплекс прав належить також і скаржникові, хоча й може різнитися нюансами їх реалізації. Власне, в цьому проявляється принцип рівності сторін дисциплінарної справи як засади дисциплінарного провадження стосовно судді.

Принцип рівності сторін дисциплінарної справи також акцентує увагу на обов'язку дисциплінарного органу діяти неупереджено, незаангажовано, так, щоб не надавати переваг, преференцій жодній із сторін дисциплінарної справи, так само як і не створювати навмисно несприятливі умови реалізації ними своїх прав (безсторонність дисциплінарного органу [3]).

Принципу рівності сторін дисциплінарної справи кореспондує принцип змагальності, що передбачає рівність осіб у правових можливостях доведення своєї позиції у справі, наданні доказів.

Змагальна основа дисциплінарної процедури, серед інших, є елементом «справедливого суду», гарантованого ст. 6 ЄКПЛ, на чому неодноразово наголошував у своїх рішеннях ЄСПЛ. Зокрема, у справі «Olujić v. Croatia» ЄСПЛ підкреслив, що відносно дисциплінарної процедури проти судді рівність сторін означає, що судді, який перебуває під загрозою втрати посади, має бути надано належну можливість представництва у справі, включаючи надання власних доказів, за умов, що не є суттєво несприятливими порівняно з органами, які здійснюють провадження стосовно судді [4].

Реалізація у дисциплінарному провадженні того чи іншого сегменту прав, що належать судді та зумовлюють повноваження адвоката щодо представництва його інтересів, вимагає більш детальної уваги, оскільки щодо кожного має місце своя специфіка. Проте вимоги до обсягу даної роботи обмежують мене у цьому, забезпечуючи водночас подальшу перспективу наукових досліджень.

Список використаної літератури

1. Від сьогодні розпочнеться автоматизований розподіл дисциплінарних скарг між членами ВРП / офіційний сайт ВРП. 01.11.2023. URL: https://help.icc.knu.ua/uk/27/115 (дата звернення 03.11.2023).
2. Хотинська-Нор О. З. Спеціалізація як перспектива розвитку адвокатури України. *Право України*. 2019. № 12. С. 84–96.
3. Малашенкова Т. М. Принципи дисциплінарної відповідальності судді у практиці Європейського суду з прав людини. *Часопис Київського університету права*. 2020. № 4. С. 151–154.
4. Olujić v. Croatia: 05.05.2009. (*Application no*. 22330/05). URL: https://hudoc.echr.coe.int/fre#{ %22itemid %22:[%22001–91144 %22]} (дата звернення 03.11.2023).

Сокалюк В.
аспірант Київського університету права НАН України,
керуючий Адвокатського бюро Сокалюка,
член Ради адвокатів Одеської області,
член Комітету з адвокатської етики Ради адвокатів Одеської області

ЗАПРОВАДЖЕННЯ ЕЛЕКТРОННОГО СУДУ ТА ВИКОРИСТАННЯ АДВОКАТАМИ ЕЛЕКТРОННИХ ДОКАЗІВ У СУДОВИХ ПРОЦЕСАХ

З початком військової агресії Російської Федерації проти України і введенням військового стану значно ускладнилось здійснення правосуддя в Україні. В таких умовах, для забезпечення конституційного права громадян України на доступ до правосуддя, надзвичайно актуальним виглядає питання використання адвокатами та іншими учасниками судового процесу підсистеми «Електронний суд», яка, в свою чергу, спрощує надання до матеріалів відповідних проваджень електронних доказів.

27 квітня 2021 року Президент України підписав Закон «Про внесення змін до деяких законодавчих актів щодо забезпечення поетапного впровадження Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи» [1], відповідно до якого створення та забезпечення функціонування здійснюється поетапно.

17 серпня 2021 року рішенням Вищої ради правосуддя № 1845/0/15–21 було затверджено Положення про порядок функціонування окремих підсистем (модулів) Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи [2].

4 вересня 2021 року у газеті «Голос України» № 168 (7668) та на веб-порталі Судова влада України [2] було надруковане відповідне

оголошення [3], і 05.10.2021 року почали офіційно функціонувати три підсистеми (модулі) Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи (ЄСІТС) — «Електронний кабінет», «Електронний суд» і підсистема відеоконференцзв'язку.

18 жовтня 2023 року вступив в дію Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо обов'язкової реєстрації та використання електронних кабінетів в Єдиній судовій інформаційно-телекомунікаційній системі або її окремій підсистемі (модулі), що забезпечує обмін документами» [4]. У звязку з цим були внесені зміни в ст. 14 Цивільного процесуального кодексу України [5], ст. 6 Господарського кодексу України [6] та ст. 17 Кодексу адміністративного судочинства України [7], які передбачають що адвокати зобов'язані зареєструвати свої електронні кабінети в ЄСІТС або її окремій підсистемі (модулі), що забезпечує обмін документами.

Відповідно до рішення Ради Адвокатів України від 11 серпня 2023 року № 67, всі адвокаті, які здійснюють адвокатську діяльність, повинні зареєструватись у ЄСІТС із зазначенням своєї, зазначеної ними у Єдиному реєстрі адвокатів України.

З огляду на викладене, в складних, а інколи надзвичайних умовах сьогодення, учасники судових процесів, які зареєстровані в підсистемі «Електронний суд», економлячи багато дорогоцінного часу, не виходячи зі своїх офісів і кабінетів, можуть надсилати до суду не тільки процесуальні документи (позови, клопотання, заяви і т.п.), а й долучати до матеріалів справи відповідні докази та електронні докази, з дотриманням відповідних процедур, передбачених ЦПК України (далі — ЦПК України) [5].

Відповідно до частини першої статті 100 ЦПК України [5], електронними доказами є інформація в електронній (цифровій) формі, що містить дані про обставини, що мають значення для справи, зокрема, електронні документи (в тому числі текстові документи, графічні зображення, плани, фотографії, відео- та звукозаписи тощо), веб-сайти (сторінки), текстові, мультимедійні та голосові повідомлення, метадані, бази даних та інші дані в електронній формі. Такі дані можуть зберігатися, зокрема, на портативних пристроях (картах пам'яті, мобільних телефонах тощо), серверах, системах резервного копіювання, інших місцях збереження даних в електронній формі (в тому числі в мережі Інтернет).

Частиною другою статті 100 ЦПК України [5] визначено, те, яким чином подаються електронні докази відповідно до Закону України «Про електронні довірчі послуги» [6].

Частиною четвертою статті 18 Закону України «Про електронні довірчі послуги» [8] визначено, що кваліфікований електронний під-

пис має таку саму юридичну силу, як і власноручний підпис, та має презумпцію його відповідності власноручному підпису.

Статтею 7 Закону України «Про електронні документи та електронний документообіг» [9]визначено, що є оригіналом електронного документа [8].

Для підписання електронних документів можна скористатись онлайн-сервісом підписання документів електронним підписом на порталі «Дія. Державні послуги онлайн» [10].

Правовий статус електронного документа та його копії визначений статтею 8 Закону України «Про електронні документи та електронний документообіг» [9]. Юридична сила електронного документа не може бути заперечена виключно через те, що він має електронну форму. Допустимість електронного документа як доказу не може заперечуватися виключно на підставі того, що він має електронну форму. Електронний документ не може бути застосовано як оригінал: свідоцтва про право на спадщину; документа, який відповідно до законодавства може бути створений лише в одному оригінальному примірнику, крім випадків існування централізованого сховища оригіналів електронних документів; в інших випадках, передбачених законом.

Згідно зі статтею 12 Закону України «Про електронні документи та електронний документообіг» [9], перевірка цілісності електронного документа може проводитися шляхом перевірки електронного цифрового підпису за допомогою онлайн-сервісу перевірки підпису на порталі «Дія. Державні послуги онлайн» [10].

Сторони та інші учасники справи подають докази у справі безпосередньо до суду (частина перша статті 83 ЦПК України [5]). Учасники справи мають право подавати електронні докази в паперових копіях, посвідчених у порядку, передбаченому законом. Паперова копія електронного доказу не вважається письмовим доказом (частина третя статті 100 ЦПК України [5]). При поданні суду учасником справи копії електроного доказу необхідно зазначати про наявність у нього або іншої особи оригіналу електронного доказу (частина четверта статті 100 ЦПК України [5]). В разі подання копії (паперової копії) електронного доказу, суд за клопотанням учасника справи або з власної ініціативи може витребувати у відповідної особи оригінал електронного доказу. Якщо оригінал електронного доказу не подано, а учасник справи або суд ставить під сумнів відповідність поданої копії (паперової копії) оригіналу, такий доказ не береться судом до уваги (частина п'ята статті 100 ЦПК України [5]). Копії доказів (крім речових доказів), що подаються до суду, заздалегідь надсилаються або надаються особою, яка їх подає, іншим учасникам справи. Суд не бере до уваги відповідні докази у разі відсутності підтвердження над-

силання (надання) їх копій іншим учасникам справи, крім випадку, якщо такі докази є у відповідного учасника справи або обсяг доказів є надмірним, або вони подані до суду в електронній формі, або є публічно доступними (частина дев'ята статті 83 ЦПК України [5]).

Разом з тим, слід враховувати, що частинами сьомою-восьмою статті 43 ЦПК України [5]встановлено: у разі подання до суду документів в електронній формі учасник справи зобов'язаний надати доказ надсилання листом з описом вкладення іншим учасникам справи копій поданих до суду документів; якщо документи подаються учасниками справи до суду або надсилаються іншим учасникам справи в електронній формі, такі документи скріплюються електронним підписом учасника справи (його представника). Водночас, абзацем другим частини першої статті 177 ЦПК України [5] встановлено, що у разі подання до суду позовної заяви та документів, що додаються до неї в електронній формі, позивач зобов'язаний додати до позовної заяви доказ надсилання листом з описом вкладення іншим учасникам справи копій поданих до суду документів.

Строки подання до суду електронних доказів, відповідно до ст. 83 ЦПК України [5] не відрізняються від строків подання до суду письмових доказів.

Відповідно до статей 83, 84,85, 88, 116, 117, 118, 146 ЦПК України [5], порядок витребування електронних доказів, тимчасове вилучення таких доказів для дослідження судом, забезпечення їх, судові доручення щодо збирання та огляд таких доказів за їх місцезнаходженням не відрізняється від таких же процедур щодо письмових та інших доказів.

Письмові, речові та електронні докази, які не можна доставити до суду, оглядаються за їх місцезнаходженням за заявою учасника справи чи з власної ініціативи суду в мережі Інтернет з метою встановлення та фіксування їх змісту. Суд може призначити експертизу для встановлення та фіксування змісту веб-сайту (сторінки), інших місць збереження даних в мережі Інтернет за умови, якщо це потребує спеціальних знань і не може бути здійснено судом самостійно або із залученням спеціаліста.

Електронні докази оглядаються у судовому засіданні, за винятком випадків, передбачених ЦПК України, і пред'являються учасникам справи за їх клопотанням, а в разі необхідності — також свідкам, експертам, спеціалістам (частини перша-третя статті 229 ЦПК України [5]).

Протоколи огляду речових та електронних доказів, складені в порядку забезпечення доказів, виконання судового доручення або за результатами огляду доказів на місці, за клопотанням учасника справи оголошуються в судовому засіданні. Учасники справи можуть

ставити питання з приводу речових та електронних доказів свідкам, а також експертам, спеціалістам, які їх оглядали (стаття 237 ЦПК України [5]).

Електронні письмові документи досліджуються в порядку, передбаченому для дослідження письмових доказів за статтею 235 ЦПК України [5]. Відтворення звукозапису, демонстрація відеозапису і їх дослідження проводяться в судовому засіданні або в іншому приміщенні, спеціально підготовленому для цього, з відображенням у протоколі судового засідання особливостей оголошуваних матеріалів і зазначенням часу демонстрації.

У матеріалах справи залишається засвідчена суддею копія електронного доказу або витяг з нього (стаття 101 ЦПК України [5]).

При створенні модулю ЄСІТС «Електронний суд» головна увага розробників була зосереджена на зручності та «доступності» цього сервісу для позивачів та інших учасників справи. В умовах воєнного стану, питання безпеки надзвичайно актуальне для всіх учасників процесу без виключення. Однак, жодних змін з початку війни в удосконаленні діловодства суду не відбулося. Запровадження дистанційних форм роботи досі не повністю унормовано, технічні умови не прив'язані до положень процесуального закону та звичаїв судочинства. Навпаки, до існуючих проблем додались нові, серед яких, серед інших, брак коштів на послуги Інтернет-зв'язку [11]. Зазначені проблеми потребують негайного вирішення і повинні бути предметом безвідкладного розгляду Вищої ради правосуддя, а також потребують законодавчого врегулювання.

Список використаної літератури

1. Про внесення змін до деяких законодавчих актів щодо забезпечення поетапного впровадження Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи: Закон України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1416–20#Text
2. Положення про порядок функціонування окремих підсистем (модулів) Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи. URL: https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1845910–21#Text
3. Оголошення про створення та функціонування трьох підсистем ЄСІТС. *Голос України*. 2021. № 168 (7668), 4 вересня. С. 15. URL: http://www.golos.com.ua
4. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо обов'язкової реєстрації та використання електронних кабінетів в Єдиній судовій інформаційно-телекомунікаційній системі або її окремій підсистемі (модулі), що забезпечує обмін документами: Закон України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3200–20#Text
5. Цивільний процесуальний кодекс України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618–15#Text

6. Господарський кодекс України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436–15#Text
7. Кодекс адміністративного судочинства України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2747–15#Text
8. Про електронні довірчі послуги: Закон України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2155–19#Text
9. Про електронні документи та електронний документообіг: Закон України. URL:https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/851–15#Text
10. Дія. Державні послуги онлайн. URL: https://diia.gov.ua
11. Арсірій Р. Електронне судочинство в період воєнного стану: очікування та реальність. *Судово-юридична газета*. URL: https://sud.ua/uk/news/blog/242253-elektronne-sudochinstvo-v-period-voyennogo-stanu-ochikuvannya-ta-realnist

Тіпрова О. М.
адвокат,
член Комітету з адвокатської етики Ради адвокатів Одеської області

МАРКЕТИНГ В АДВОКАТУРІ: МОЖЛИВОСТІ ТА ЗАГРОЗИ

Сучасні адвокати, як самозайняті особи та платники податків, повною мірою залежать від дії звичайних ринкових законів, і було б недоречним очікувати від них надання правничої допомоги виключно з альтруїстичних міркувань.

В адвокатському середовищі все частіше проводяться заходи, присвячені проблематиці рекламування адвокатської діяльності, використання маркетингу, менеджменту та економіки.

Наразі адвокати вивчають термінологію та бізнес-процеси щодо збуту, системи продажів, сегментуванню ринку, розподілення наявних інтелектуальних, часових та фінансових ресурсів, економічної ефективності, конкуренції тощо.

Іноді високоінтелектуальний, висококваліфікований адвокат ледве зводитить кінці з кінцями, не маючи ані широкої клієнтської бази, ані високих гонорарів, при цьому інший адвокат, менш обізнаний та досвідчений, стає успішним виключно через знання законів ринку. Таким чином, знання правил ринку є не менш важливими для адвокатів, ніж знання законів.

Проблема застосування такого популярного способу просування адвокатської допомоги, якреклама, вже тривалий час є предметом гострої дискусії, в якій висловлюються діаметрально протилежні думки: від фактичної заборони реклами в діяльності адвокатів до ви-

знання адвокатської діяльності об'єктом реклами нарівні з іншими послугами на ринку.

І це закономірно, оскільки, з одного боку, за допомогою реклами, а також інших засобів маркетингу адвокати можуть донести інформацію про себе до широкої аудиторії, що дозволяє їм залучати клієнтів, які раніше не були обізнані про їхню компетенцію та досвід.

З іншого, акцентування уваги виключно на комерційній складовій адвокатської діяльності прирівнює правничу допомогу до звичайних товарів та послуг, а самих адвокатів робить залежними від клієнтів, державних інституцій та економічної ситуації.

Традиційно адвокатська практика розглядалася як привілейована та вимагала від своїх представників суворого дотримання етичних та професійних норм, а використання будь-якої реклами вбачалася потенційною загрозою принципам адвокатської етики.

Як писав відомий адвокат і публіцист Жюль Фавр, адвокат чекає, але ніколи не шукає тих, кого приваблює до нього його гарне реноме, блиск його промов, його співчуття до нещасних, його сувора сумлінність, яку він вносить у справи, що йому доручаються.

А що зараз? Ми спостерігаємо як вираз «клієнт завжди правий», що надійшов зі сфери обслуговування, почав домінувати та підмінювати принцип адвокатської етики щодо «пріоритету інтересів клієнта».

Намагаючись привернути увагу аудиторії на тлі жорсткої конкуренції, адвокати вдаються до таких засобів, як самопроголошення себе «найкращими». Так би мовити, «я пам'ятник собі спорудив нерукотворний». А деякі адвокатські об'єднання, в свою чергу, запевняють населення, що «приватні адвокати» програють їм у компетенції.

На просторах Інтернету нерідко зустрічаються оголошення, в яких адвокати буквально вимолюють у людей шанс «услужити їм».

Навряд чи така демонстрація послужливості може бути узгоджена з престижем адвокатської професії.

Зрозуміло, що зазвичай рекламні тексти та вебсайти адвокатам (адвокатським об'єднанням и адвокатським бюро) розробляють маркетологи, веброзробники та інші фахівці, які є далекими від розуміння етичних стандартів адвокатської діяльності. Проте, лише від адвокатів залежить чи використовувати запропонований спосіб створення та просування свого бренду.

Більш того, іноді маркетологи рекомендують вдаватись до залякування людей шляхом передрікання останнім як найгіршого сценарію подій, якщо вони відмовляться від правничої допомоги або будуть зволікати з прийняттям потрібного рішення.

Відомо, що страх як один із найсильніших емоційних мотивів поведінки людини дуже часто використовується маркетологами і рекламістами.

Але його використання в адвокатурі не лише не узгоджується з Правилами адвокатської етики, але й суперечить фундаментальним засадам адвокатської діяльності, вимогами моралі, її нормами та цінностям.

Слід згадати слова Франсуа-Етьєна Молло про те, що гідність приватної людини є особистим надбанням; гідність адвоката є надбання всієї спільноти. Тому, коли йдеться про адвокатуру, застосування маркетингових стратегій, особливо реклами, є джерелом серйозних ризиків.

Очевидно, що юридичний маркетинг досить специфічний і для розповсюдження інформації про адвокатську діяльність підходять далеко не всі його інструменти. Необхідно розуміти, які види реклами відповідають адвокатській етиці, а які навпаки, спотворюють образ адвокатури.

Рекламні матеріали про діяльність адвоката мають бути об'єктивними, правдивими, чіткими та зрозумілими й не повинні містити натяків, двозначностей або іншим чином утворювати підґрунтя для введення потенційних клієнтів в оману, оскільки це негативно впливає на репутацію не лише окремого адвоката, але й усієї адвокатської спільноти.

Лише здоровий баланс між маркетингом та етикою має стати ключовим фактором у вибудовуванні взаємин між суспільством та адвокатом, де фундаментальну роль мають відігравати довіра, репутація та рекомендації з боку клієнтів, колег та інших професіоналів.

Будь-яка спільнота швидко розпадається, коли знищуються принципи, що її пов'язують; саме тому важливо дотримуватись принципів адвокатської етики, підтримувати високі стандарти професіоналізму та уникати маркетингових практик, що дискредитують інститут адвокатури, створюють передумови для його зневаги, принижують професію та статус адвоката України.

Мозгальов В. Ю.
аспірант 1-го курсу кафедри організації судових,
правоохоронних органів та адвокатури
Національного університету «Одеська юридична академія», адвокат

ОКРЕМІ ПИТАННЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ТА РЕАЛІЗАЦІЇ ПРАВ АДВОКАТІВ У СФЕРІ ОБІГУ ТРАВМАТИЧНОЇ ЗБРОЇ

Держава створює належні умови для діяльності адвокатури та забезпечує дотримання гарантій адвокатської діяльності. Професійні права, честь і гідність адвоката гарантуються та охороняються Конституцією України, цим Законом та іншими законами, зокрема, крім іншого: адвокату гарантується рівність прав з іншими учасниками провадження, дотримання засад змагальності і свободи в наданні доказів та доведенні їх переконливості; життя, здоров'я, честь і гідність адвоката та членів його сім'ї, їх майно перебуває під охороною держави, а посягання на них тягнуть відповідальність, передбачену законом; адвокату гарантується право на забезпечення безпеки під час участі у кримінальному судочинстві в порядку, встановленому законом [1]. Проте при широкій системі гарантій адвокатської діяльності, можливості адвокатів у сфері придбання та застосування зброї залишаються недостатньо врегульованими.

Основним нормативно-правовим актом, який внормовує питання обігу травматичної зброї є Наказ МВС України № 379 дск від 13.06.2000, яким запроваджено відповідну Інструкцію. Право на придбання засобів активної оборони (пристроїв для відстрілу патронів, споряджених гумовими чи аналогічними за своїми властивостями метальними снарядами несмертельної дії — «травматична зброя») надається службовим особам органів державної влади, зокрема, працівникам суду та правоохоронних органів, і особам, які беруть участь у кримінальному судочинстві, передбаченим у ст. 2 Закону України «Про забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві» [2]. Вказаною статтею визначено перелік осіб та їх представників, які мають право на забезпечення безпеки шляхом застосування заходів, зазначених у статтях 1 і 7 вищевказаного Закону, за наявності відповідних підстав [3].

У разі наявності небезпеки для життя і здоров'я осіб, взятих під захист, адвокатам, можуть видаватися з додержанням вимог чинного законодавства спеціальні засоби індивідуального захисту та сповіщення про небезпеку (стаття 9 Закону [3]).

Відповідно до ч. 3 ст. 131–2 Конституції України, виключно адвокат здійснює будь-яке представництво іншої особи в суді, а також захист від кримінального обвинувачення [4]. Обов'язкова спеціалізація

адвокатів на тих, хто здійснює захист в кримінальному провадженні та тих, хто бере участь виключно у цивільних, господарських, адміністративних тощо справах — відсутня. Таким чином, існує значна кількість фахівців, що мають свідоцтво про право на заняття адвокатською діяльністю, проте не задіяні у кримінальних провадженнях [5].

У 2020 року до Комітету захисту прав адвокатів та гарантій адвокатської діяльності при НААУ надійшло 101 звернення про порушення прав адвокатів та гарантій адвокатської діяльності, зокрема, про знищення майна адвокатів — 6 звернень, погрози адвокатам — 15, факти фізичної розправи з адвокатам — 9 звернень. Також до Комітету для належного реагування було подано і заяву про замах на вбивство адвоката [6].

Впродовж 2013–2020 років до НААУ надійшло 10 повідомлень про вбивство адвокатів, 9 — про замахи на життя, 57 — про фізичну розправу з адвокатами, 59 — про погрози адвокатам. НААУ вважає, що 85 % фактів порушень професійних прав та гарантій адвокатської діяльності сталися через здійснення адвокатами професійних обов'язків [7].

За інформацією асоціації правників України з 2014 по 2018 роки в Україні сталося: 9 убивств адвокатів; 6 замахів на убивство адвокатів; 41 випадок застосування фізичного насильства щодо адвокатів; 150 випадків знищення майна адвокатів; 1378 випадків втручання та перешкоджання законній діяльності адвокатів. Щодо адвокатів вчинялися й погрози вбивством, завдання ножових поранень, постріли у голову, грудну клітку, обстріли автомобілів, обстріл будинку з гранатомета, закидання бойових гранат у двір будинку [8].

Як відповідь на вищезазначені виклики, у Верховній Раді України було зареєстровано Проект Закону про внесення зміни до статті 23 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» щодо гарантій адвокатської діяльності. За змістом пояснювальної записки до якого, законодавчими актами передбачено право на придбання засобів активної оборони (пристроїв для відстрілу патронів, споряджених гумовими чи аналогічними за своїми властивостями метальними снарядами несмертельної дії) для службових осіб органів державної влади, зокрема працівників суду та правоохоронних органів. Разом з тим, адвокат, у своїй професійній діяльності залишається беззахисним перед безпосередніми загрозами з боку зацікавлених осіб, які діють у протиправному полі і взагалі не переймаються законністю своїх дій. У чинному законодавстві не передбачена норма, якою було б забезпечено таке право адвоката на придбання та використання травматичної, що позбавляє його можливості самозахисту під час виконання адвокатом своїх професійних обов'язків, вказують автори законодавчої ініціативи [9].

Таким чином вказаним у разі ухвалення проекту фактично вирішувалось би питання рівності прав адвоката із правами представників сторони обвинувачення та інших представників правоохоронних органів.

Нажаль, як свідчить картка законопроекту [10], він все ще очікує розгляду, хоча висновки відповідних комітетів і були надані, а висновок Комітету з питань правової політики вирішив рекомендувати Верховній Раді України результатами розгляду в першому читанні прийняти за основу вказаний проект [11].

Звітом комітет захисту прав адвокатів та гарантій адвокатської діяльності НААУ за 2022 рік також встановлено факти погроз адвокатам, при здійсненні професійної діяльності [12].

Зважаючи на вищевикладене, станом на 2023 рік питання забезпечення та реалізації прав адвокатів у сфері обігу травматичної зброї вирішено не було.

Остання ж спроба вирішити вказане питання була реалізована в межах загального питання про прийняття профільного Закону про право на цивільну вогнепальну зброю. Так, вказаний проект було прийнято ВРУ за основу із скороченням строку підготовки за один день до повномасштабної війни проти нашої держави.

За текстом вказаного проекту, право на отримання категорії зброї В (гладкоствольна короткоствольна вогнепальна зброя (травматична) мають виключно особи зазначені у частині першій цієї статті професійна діяльність яких пов'язана із ризиком, для захисту життя і здоров'я внаслідок можливого вчинення щодо них відповідних протиправних діянь, а саме судді, прокурори, поліцейські, приватні виконавці, приватні детективи, нотаріуси, адвокати, журналісти, працівники органів державного екологічного контролю, працівники спеціальних підрозділів органів охорони навколишнього природного середовища, раціонального використання, відтворення і охорони природних ресурсів, а також особи, які обіймали посади у військових формуваннях та правоохоронних органах із закріпленням табельної вогнепальної зброї [13].

Інший підхід до вирішення вказаного питання було запропоновано альтернативним законопроектом, саме, надання права на придбання травматичної зброї, всім особами, які відповідають вимоги законодавства, то досягли 25-ти річного віку [14].

За результатами опитування про обіг вогнепальної зброї серед цивільного населення, яке проходило у «Дії», до якого долучилися 1 726 452 користувачі, майже 59 % дали позитивну відповідь на право громадян вільно володіти зброєю для особистого захисту [15].

Нажаль, станом на листопад 2023 вирішення цього питання так і не було реалізоване а ні законодавчою, а ні виконавчою гілками влади.

З огляду на вищевикладене, зважаючи на існуючу проблематику, беручи до уваги попередні спроби на законодавчому рівні вирішити питання, найбільш адекватним та сприйнятим виглядає варіант прийняття у другому читанні проекту Закону про право на цивільну вогнепальну зброю № 5708 [13], із урахуванням редакції альтернативного проекту 5708/1 [14], а саме: надання безумовного права адвокатам на придбання, зберігання та використання травматичної зброї, та одночасно надання права всім громадянам, які відповідають запропонованим вимогам набути таке право починаючи з 25-річного віку.

Список використаної літератури

1. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 05.07.2012 р. № 5076. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076–17#Text
2. Про затвердження Тимчасової інструкції про порядок придбання, зберігання, обліку, використання та застосування пристроїв вітчизняного виробництва для відстрілу патронів, споряджених гумовими чи аналогічними за своїми властивостями метальними снарядами несмертельної дії, та зазначених патронів працівниками суду, правоохоронних органів та їх близькими родичами, а також особами, які беруть участь у кримінальному судочинстві, народними депутатами України, членами громадських формувань з охорони громадського порядку і державного кордону, військовослужбовцями, крім тих, які проходять строкову військову службу, державними службовцями та журналістами: наказ МВС України від 13.06.2000 р. № 379 дск. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0696–00#Text
3. Про забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві: Закон України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3782–12#Text
4. Конституція України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text
5. Висновок на проект Закону України «Про внесення зміни до статті 23 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» щодо гарантій адвокатської діяльності» / Головне науково-експертне управління апарату ВРУ. URL: https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/pubFile/700354
6. Депутати пропонують надати адвокатам право на травматичну зброю. *Офіційний портал НААУ*. URL: https://unba.org.ua/news/6233-deputati-proponuyut-nadati-advokatam-pravo-na-travmatichnu-zbroyu.html
7. Законопроект про право адвокатів на травматичну зброю рекомендований Комітетом ВР до прийняття за основу / *Офіційний портал НААУ*. URL: https://unba.org.ua/news/6664-zakonoproekt-pro-pravo-advokativ-na-travmatichnu-zbroyu-rekomendovanij-komitetom-vr-do-prijnyattya-za-osnovu.html
8. Травматична зброя для адвокатів: Комітет АПУ підтримав законопроєкт № 4612 / *Офіційний портал Асоціації правників України* URL: https://uba.ua/ukr/news/8510

9. Пояснювальна записка до проекту Закону України «про внесення зміни до статті 23 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» щодо гарантій адвокатської діяльності». URL : https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/pubFile/452525
10. Картка законопроекту про внесення зміни до статті 23 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» щодо гарантій адвокатської діяльності. URL: https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/5213
11. Висновок на проект Закону України «Про внесення зміни до статті 23 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» щодо гарантій адвокатської діяльності» / Комітет з питань правової політики ВРУ. URL: https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/pubFile/648515
12. Звіт за 2022 рік. Комітет захисту прав адвокатів та гарантій адвокатської діяльності. URL: https://unba.org.ua/assets/uploads/publications/Звіт_Комітету_захисту_прав_адвокатів_2022.pdf
13. Картка законопроекту про право на цивільну вогнепальну зброю. URL: https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/27190
14. Картка законопроекту про право на самозахист та володіння цивільною вогнепальною зброєю. URL: https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/27343
15. Понад 1,7 мільйона українців взяли участь в опитуванні щодо володіння зброєю — Мінцифри / *Укрінформ*. URL: https://www.ukrinform.ua/rubric-society/3497446-ponad-17-mln-ukrainciv-vzali-ucast-v-opituvanni-sodo-volodinna-zbroeu-mincifri.html

Науковий керівник: *завідувач кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», доктор юридичних наук, професор, заслужений юрист України* ***Бакаянова Нана Мезенівна***

Адубецький А. В.
студент 4-го курсу
факультету адвокатури та антикорупційної діяльності
Національного університету «Одеська юридична академія»

АДВОКАТИ ТА МЕДІАЦІЯ: СПІЛЬНИЙ ШЛЯХ ДО РОЗВ'ЯЗАННЯ СПОРІВ

Адвокати та медіація представляють два різні, але важливі способи вирішення правових питань і спорів. Якщо раніше їх використання могло виглядати взаємовиключним, то сучасний підхід полягає в їх поєднанні для досягнення належних результатів. Цей підхід стає все більш актуальним в контексті розгляду судових справ та конфліктів у сучасному світі.

Зараз, коли судова система у багатьох країнах накопичила значну завантаженість та витратність, медіація набуває великого значення. Її принцип полягає в тому, щоб сторони конфлікту самостійно приходили до згоди, спираючись на допомогу нейтрального посередника — медіатора. Цей процес може значно заощадити час та гроші, порівняно з довгими та дорогими судовими процедурами.

Адвокати, з іншого боку, є необхідними для забезпечення правового представництва та консультацій. Їхні знання та досвід допомагають клієнтам краще розуміти їхні права та обов'язки, а також сприяють визначенню оптимального рішення.

Такий комбінований підхід до вирішення спорів відображає сучасну реальність і підтверджує важливість об'єднання ресурсів для ефективного вирішення правових питань. Все це свідчить про актуальність використання як адвокатів, так і медіації як спільного шляху до розв'язання спорів, сприяючи більш ефективному та доступному правосуддю для всіх.

У сучасному світі зростає зацікавленість в альтернативних методах вирішення конфліктів, оскільки судові процедури, призначені для захисту прав громадян, часто стають причиною численних негод і складнощів. Судові процедури можуть включати не лише розгляд у суді першої інстанції, але й можливість перегляду в апеляційній та касаційній інстанції, а також вимушене виконання судових рішень.

Довготривалість цих процедур та їх невпевнені результати можуть залишити позивачів незадоволеними навіть після витрати всіх зусиль у судових інстанціях. Саме тому альтернативні методи вирішення спорів, такі, як медіація, набувають все більшої популярності та широкого використання в різних країнах світу [1].

На підтвердження ефективності такого підходу є досвід європейських країн, де застосування медіації призвело до покращення результативності вирішення конфліктів [2, с. 35]. Проте, для українського суспільства медіація є ще новим явищем, оскільки законодавство про медіацію було прийняте в Україні не так давно.

В умовах повномасштабного вторгнення рф проти України суспільство та держава перебувають у складному становищі. Ця ситуація постає викликом для всіх галузей державної діяльності, включаючи адвокатуру.

У таких надзвичайних обставинах актуальність медіації стає вкрай важливою, оскільки вона надає можливість кожному з нас переглянути світ навколо і готувати себе до більш ефективного вирішення проблем у нових складних умовах сучасності. Це також стосується адвокатів, які у своїй професійній діяльності зіштовхуються з цими викликами.

Участь адвоката в процесі медіації відрізняється від інших учасників через кілька особливостей, пов'язаних із професійними знаннями у галузі юриспруденції:

1. Предметна сфера діяльності адвоката. Адвокат проводить глибокий аналіз протиріч і відносин в конфліктах різних предметних категорій, оскільки він має глибокі знання у багатьох галузях права.

2. Роль адвоката як посередника. Адвокат виступає як незалежний та неупереджений посередник, сприяючи сторонам у пошуку взаємовигідних та прийнятних умов для завершення конфлікту.

3. Особливості процедури медіації. Адвокат, який бере участь у медіації, надає правову допомогу сторонам та іншим учасникам процесу, одночасно сприяючи виявленню взаємовигідних рішень шляхом переговорів та досягнення добровільних угод між сторонами. Його місце в цьому процесі особливе [3].

Адвокат-медіатор має володіти як відмінними знаннями у галузі права, так і у сферах конфліктології, психології та соціології [4, с.15]. Оскільки його головне завдання полягає в сприянні сторонам у досягненні спільного рішення конфлікту та відновленні комунікації між ними, ці додаткові знання та навички є надзвичайно важливими для успішної медіативної діяльності.

Отож, в час, коли Україна бореться за свободу та демократичні цінності, які є фундаментом українського суспільства, надзвичайно важливо, щоб розвиток демократичних інститутів, таких як адвокатура, не припинявся. Важливо мати високопрофесійних адвокатів, які здатні ефективно захищати права громадян у цих умовах.

Медіація є сучасним інструментом, який може бути корисним для адвокатів у вирішенні спорів, включаючи тих, які стосуються їхніх клієнтів. Навички медіатора допоможуть адвокатам стати ще більш ефективними у цьому процесі.

Таким чином, поєднання адвокатів та медіації стає ключовим аспектом сучасного правового середовища з кількох причин. По-перше, це підвищує швидкість розв'язання спорів, оскільки медіатор, нейтральний посередник, сприяє взаєморозумінню сторін та ефективному обговоренню питань. В результаті, багато спорів вирішуються значно швидше, ніж через судові процедури, що економить час і ресурси.

По-друге, цей підхід сприяє збереженню відносин між сторонами, оскільки рішення приймається на основі взаємних домовленостей, а не примусових рішень суду. Це особливо важливо в сферах, де сторони повинні зберігати партнерські відносини, наприклад, в сімейних справах або корпоративних конфліктах.

Допомога адвокатів у медіаційних процесах також може забезпечити сторонам більшу правову впевненість і гарантувати додержання

їхніх прав і обов'язків. Адвокати можуть надати цінні консультації та підтримку щодо юридичних аспектів справи, що робить процес більш адаптивним до потреб сторін.

З урахуванням цих переваг, багато сучасних юридичних фірм та організацій починають використовувати адвокатів у медіаційних процесах, а також надавати послуги з медіації як частину свого спектру послуг. Це сприяє більшому задоволенню клієнтів та розвитку інноваційних підходів до вирішення правових питань. У майбутньому цей спільний шлях може продовжувати розвиватися і стати стандартом в сфері вирішення спорів та надання юридичних послуг.

Список використаної літератури

1. Медіація в роботі юриста. *Юридична газета*. 2020. URL: https://yur-gazeta.com/publications/practice/mediatsiya/mediaciya-v-roboti-yurista.html
2. Супрун Г. Зарубіжний досвід підготовки медіаторів та можливості його застосування в Україні. *Підприємництво, господарство і право*. 2019. № 1. С. 34–37.
3. Медіація в діяльності адвоката. 2021. URL: https://prikhodko.com.ua/my-i-zmi/my-i-zmi/stattya/mediacziya-v-advokatskij-diyalnosti/
4. Кармаза О. Медіація та переговори як альтернативні способи вирішення спорів. *Підприємництво, господарство і право*. 2020. № 5. С. 13–18.

Науковий керівник: *доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», доцент, кандидат юридичних наук* ***Кубаєнко Андрій Володимирович***

Андрусів В. М.
студент 1-го курсу факультету
судового та міжнародного права
Національного університету «Одеська юридична академія»

ГАРАНТІЇ АДВОКАТСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Адвокатська діяльність є однією з найважливіших складових правової системи, що забезпечує здійснення прав і свобод громадян. Вона відіграє надзвичайно важливу роль у забезпеченні справедливості та ефективного функціонування правової держави. Гарантії адвокатської діяльності відіграють ключову роль у забезпеченні незалежності та компетентності адвокатів.

Отже, вартими уваги є аналіз гарантій, які встановлені для адвокатів, з метою забезпечення їхньої незалежності та ефективності у ви-

конанні своїх обов'язків, висвітлення ключових аспектів правового статусу адвокатів та важливості їхньої ролі у правовій системі.

Визначаючи поняття гарантії адвокатської діяльності, слід зазначити, що гарантії адвокатської діяльності — це комплекс правових, етичних та організаційних заходів, які мають за мету забезпечити незалежність, ефективність та високий стандарт професійної діяльності адвокатів. Вони встановлюються законами.

Для якісного аналізу потрібно дослідити історію об'єкта нашого дослідження. У період існування Української Народної Республіки виникла потреба в організації адвокатської системи, яка б забезпечувала правовий захист громадян, але з причини короткого існування та важких політичних умов не було досягнуто поставлених цілей.

Під час існування Держави Української Народної Республіки питання адвокатури також було актуальним. Однак складні політичні обставини та тимчасовий характер режиму Директорії не дозволили впровадити докладну адвокатську систему.

Після отримання незалежності в Україні були прийняті ключові закони, що регулюють адвокатську діяльність. Ці закони надали адвокатам право на самостійну професійну діяльність, визначили порядок надання адвокатських послуг та встановили принципи етики.

Гарантії адвокатської діяльності містять низку ключових аспектів. По-перше, це надання адвокатам права представляти інтереси своїх клієнтів у судах та на інших правових процедурах. Це є критично важливим для забезпечення можливості ефективного захисту прав та інтересів громадян. По-друге, гарантії охоплюють високий стандарт професійної відповідальності та етики. Адвокати зобов'язані дотримуватися встановлених професійних стандартів, що включає етичні норми поведінки та відповідальність перед своїми клієнтами. Додатково, гарантії адвокатської діяльності встановлюють право адвокатів на конфіденційність інформації, отриманої від їх клієнтів у процесі надання юридичної допомоги. Це створює довіру та забезпечує відкрите спілкування між адвокатом і клієнтом. Варто також відзначити, що гарантії надають адвокатам захист від недопустимого втручання у їхню професійну діяльність. Це забезпечує незалежність адвоката від будь-яких зовнішніх впливів та дозволяє йому ефективно виконувати свої обов'язки перед клієнтами. У сукупності, гарантії адвокатської діяльності створюють необхідні умови для незалежного та ефективного надання правової допомоги, що є критично важливим для забезпечення справедливості та захисту прав громадян.

Гарантії адвокатської діяльності зазначені в статті 23 Закону «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», а саме:

«1) забороняються будь-які втручання і перешкоди здійсненню адвокатської діяльності;

2) забороняється вимагати від адвоката, його помічника, стажиста, особи, яка перебуває у трудових відносинах з адвокатом, адвокатським бюро, адвокатським об'єднанням, а також від особи, стосовно якої припинено або зупинено право на заняття адвокатською діяльністю, надання відомостей, що є адвокатською таємницею. З цих питань зазначені особи не можуть бути допитані, крім випадків, якщо особа, яка довірила відповідні відомості, звільнила цих осіб від обов'язку зберігати таємницю в порядку, передбаченому законом;

3) проведення стосовно адвоката оперативно-розшукових заходів чи слідчих дій, що можуть проводитися виключно з дозволу суду, здійснюється на підставі судового рішення, ухваленого за клопотанням Генерального прокурора, його заступників, прокурора Автономної Республіки Крим, області, міста Києва та міста Севастополя;

4) забороняється проведення огляду, розголошення, вимога чи вилучення документів, пов'язаних зі здійсненням адвокатської діяльності;

5) адвокату гарантується рівність прав з іншими учасниками провадження, дотримання засад змагальності й свободи в наданні доказів та доведенні їх переконливості;

6) життя, здоров'я, честь і гідність адвоката та членів його сім'ї, їх майно перебуває під охороною держави, а посягання на них тягнуть відповідальність, передбачену законом»[2].

Гарантії адвокатської діяльності містяться не лише в українському законодавстві, а й міжнародних актах, які ратифіковані Верховною Радою. Одним із таких актів є Стандарти ООН щодо ролі адвокатів, в якому є розділ, присвячений гарантіям адвокатської діяльності, частина з них зазначена нижче:

«1) можливість здійснювати їх професійні обов'язки без залякування, перешкод, завдання турботи й недоречного втручання;

2) можливість вільно пересуватися і консультувати клієнта у своїй країні та за кордоном;

3) виключення можливості піддавати покаранню або погрожувати його застосуванням та можливості обвинувачення, адміністративних, економічних та інших санкцій за дії, здійснювані відповідно до визнаних професійних обов'язків, стандартів та етичних норм.

4) там, де безпека адвокатів перебуває під загрозою у зв'язку з виконанням професійних обов'язків, вони мають бути адекватно захищені владою.

5) адвокати не повинні ідентифікуватися з клієнтами та їх справами у зв'язку з виконанням професійних обов'язків.

6) суд або адміністративний орган не повинні відмовляти у праві адвоката, що має допуск до практики, представляти інтереси свого клієнта, якщо він не був дискваліфікований відповідно до національного права і практики його застосування й даних положень.

7) адвокатом має бути надано право формувати самоврядні асоціації для представництва їх інтересів, постійного навчання, перепідготовки й підтримування їх професійного рівня. Виконавчі органи професійних асоціацій обираються їх членами й здійснюють свої функції без зовнішнього втручання»[3].

У висновку хотілось би зазначити роль і значення гарантій адвокатської діяльності.

Роль та значення гарантій адвокатської діяльності надзвичайно важливі у справедливому та правосвідомому суспільстві. Гарантії надають адвокатам можливість діяти незалежно від будь-яких третіх осіб, включаючи державні органи. Це є критично важливим для об'єктивного захисту прав і інтересів клієнтів. Адвокати мають право та обов'язок зберігати конфіденційність інформації, яку отримали від своїх клієнтів. Це створює довіру між адвокатом і клієнтом, дозволяючи останньому відкрито обговорювати свої проблеми. Гарантії надають адвокатам право представляти інтереси своїх клієнтів у суді та інших правових процедурах. Це забезпечує можливість ефективно захищати права та інтереси громадян. Гарантії також надають адвокатам високий стандарт професійної поведінки та відповідальності перед клієнтами. Це забезпечує якість та надійність юридичних послуг. Додатково, гарантії дозволяють адвокатам вільно спілкуватися зі своїми клієнтами та отримувати необхідну інформацію для надання юридичної допомоги. Нарешті, гарантії надають адвокатам правовий захист від будь-яких спроб втручання у їхню професійну діяльність. Це дозволяє їм вільно виконувати свої обов'язки та представляти інтереси клієнтів. Усі ці гарантії створюють умови для ефективного та незалежного здійснення адвокатами юридичної допомоги, що є критично важливим для забезпечення справедливості та правового захисту громадян. Завдяки цьому можливо справедливе функціювання правосуддя в Україні.

Список використаної літератури

1. Конституція України. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. 1996. № 30. С. 141. URL: http://zakon5.rada.gov.ua/laws /show/254к/96-вр#Text
2. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 05.07.2012 р. № 5076-VI. URL: https:// zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076 -17#Text
3. Міжнародний пакт про громадянські й політичні права (Міжнародний пакт ратифіковано Указом Президії Верховної Ради Української РСР № 2148-VIII (2148–08) від 19.10.73). Основні положення про роль адвокатів від 01.08.1990. URL: rada.gov.ua

Науковий керівник: *старший викладач кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія»* ***Нестерчук Лілія Петрівна***

Афонькіна В. Я.
студентка 1-го курсу факультету судового та міжнародного права
Національного університету «Одеська юридична академія»

РОЛЬ АДВОКАТУРИ В СУСПІЛЬСТВІ

Адвокатура — це правова інституція, яка виконує важливу суспільну функцію, що полягає в захисті прав, свобод та законних інтересів громадян.

В Україні право на захист є конституційним принципом. Роль адвокатури в забезпеченні цього права та її основні завданням.

Забезпечуючи захист прав та законних інтересів громадян і юридичних осіб, адвокатура своєю діяльністю сприяє утворенню правової держави, оскільки згідно з Конституцією України права та свободи людини і їх гарантія визначають зміст та спрямованість діяльності держави.

У цивілізованих демократичних державах невід'ємним фактором правової системи й основним недержавним інститутом захисту особистості, її прав і свобод є адвокатура. Практично всі міжнародні акти з прав людини, починаючи від «Загальної декларації» і закінчуючи «Основними положеннями про роль адвокатів» (прийнятими Конгресом ООН по запобіганню злочинам у серпні 1990 р.), одним з найважливіших прав кожної особи визнають право на отримання фахової правової допомоги. Одним з показників рівня демократичності і дотримання прав людини в Україні є існування незалежної адвокатури і ефективного виконання покладених на неї функцій [1].

Конституція України в статті 132–2 проголосила щонайважливішу соціальну функцію адвокатури — надання професійної правничої допомоги.

Роль єдиного незалежного професійного правозахисного інституту, який покликаний захищати права та свободи, представляти законні інтереси особи в державних владних структурах на закріплених Законом України «Про адвокатуру» принципах верховенства закону, незалежності, демократизму, гуманізму та конфіденційності, реалізується адвокатурою в складній системі правовідносин.

Розбудова правової держави неможлива без належного функціонування правових інститутів, діяльність яких полягає у захисті прав і свобод людини. Рівень демократизації адвокатури, обсяг професійних прав адвокатів та їх обов'язків, ступінь незалежності, гарантії здійснення адвокатської професії, забезпеченість громадян правовою допомогою, професіоналізм та доступність свідчать про демократизм держави, поважання нею прав людини. Демократичні засади побудови адвокатури, незалежний, волелюбний характер її

природи створили цьому інституту репутацію надійного гаранта забезпечення прав і свобод людей. Однією з умов участі формування громадянського правового суспільства в європейських структурах є побудова системи адвокатури, що відповідала б новим суспільно-політичним та економічним реаліям, а також створення законодавства, норми якого відповідали б моделі демократичного правового інституту адвокатури [2].

Питання правового статусу інституту адвокатури та його взаємовідносини з органами держаної влади та громадянського суспільства тою чи іншою мірою розглядалися у працях вітчизняних науковців: Т. Варфоломеєвої, Є. Васьковського, О. Святоцького, Л. Тація, П. Хотенеця, Д. Фіолевського та інших.

Сучасна українська адвокатура — це відносно організоване співтовариство українських адвокатів, призначене юридично захищати права і свободи членів українського громадянського суспільства, всіх його суб'єктів, надавати правову допомогу у всіх видах життєдіяльності українського суспільства. Призначення адвокатури — правоохоронна діяльність, захист прав і законних інтересів громадян і організацій. Держава, що визначає себе як правове, повинна бути зацікавлена в тому, щоб адвокатура була високопрофесійним інститутом. Воно повинне забезпечувати незалежність адвокатури і доступність юридичної допомоги; сприяти здійсненню заходів щодо підвищення кваліфікації адвокатів, приймати заходи до захисту адвокатів від переслідувань, необґрунтованих обмежень їх професійної діяльності [3].

Одним з найавторитетніших знавців історичного походження і організації адвокатури визнаний Є. В. Васьковський. Як він зазначав, адвокатура, як і інші соціальні інститути, не виникає відразу в організованому вигляді, а з'являється у вигляді незначного зародка, який може при сприятливих обставинах сформуватися і досягти певного розквіту.

Перспективи розвитку громадянського суспільства та правової держави в Україні пов'язані, зокрема, й з перспективами розвитку адвокатури. Адвокатура як правозахисний інститут здатна ефективно виконувати низку заходів, визначених у неї, зокрема реалізацію функцій громадського професійно-правового незалежного нагляду за відправленням правосуддя, діяльністю виконавчої влади у сфері забезпечення конституційних прав і свобод та участі у законотворчій діяльності [4].

Адвокатура є системо-утворюючим елементом сучасного громадянського суспільства та правової держави, проте на підставі правової природи адвокатури і специфічних ознак, яким має відповідати громадянське суспільство, адвокатура не може бути віднесена до його

інститутів. Діяльність адвокатури вимагає незалежності не лише від держави, а й від самого громадянського суспільства.

Адвокатура може стати на захист інтересів як держави, так і громадянського суспільства. У законодавстві України адвокатура має бути визначена як незалежний самоврядний правозахисний інститут, на який держава покладає найважливіші функції захисту прав та законних інтересів людини.

Саме адвокатуру можна визнати історично сформованим інститутом, що забезпечує гармонійне формування таких феноменів, як правова держава і громадянське суспільство.

Список використаної літератури

1. Місце адвокатури в державі та суспільстві; «Загальна декларація»; «Основне положення про роль адвокатів» (прийняті VIII Конгресом ООН по запобіганню злочинам у серпні 1990 р.). URL:https://advocateplusnin.com/uk/mistse-advokaturi-v-derzhavi-ta-suspilstvi
2. Козьміних А. В. Адвокатура як інститут громадянського суспільства. URL: http://dspace.onua.edu.ua/bitstream/handle/11300/147/app-36_Kozminuh_A_V_ %28228–235 %29.pdf?sequence=1&isAllowed=y
3. Адвокатура в сучасній Україні. URL: http://dspace.onua.edu.ua/bitstream/handle/11300/147/app-36_Kozminuh_A_V_ %28228–235 %29.pdf?sequence=1&isAllowed=
4. Адвокатура та громадянське суспільство у правовій державі. URL:https://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/7531/1/Vilch %D1 %83k_243_250.pdf

Науковий керівник: *старший викладач кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія»* ***Нестерчук Лілія Петрівна***

Баринова Є. О.
студентка 1-го курсу факультету судового та міжнародного права
Національного університету «Одеська юридична академія»

ПРИСЯГА АДВОКАТА ЯК МОМЕНТ НАБУТТЯ СТАТУСУ АДВОКАТА

Відомо, що необізнана людина з юридичної сфери ніколи не зможе сама вирішити неприємні правові ситуації, що виникли у неї або можуть виникнути; тому існує у світі адвокатура.

Адвокат — це спеціаліст у юридичній сфері, проте, він не просто юрист, а спеціаліст з набутим статусом адвоката. Для набуття статусу адвоката особа повинна попрацювати як найменше 2 роки в юридич-

ній сфері, скласти іспити, пройти стажування та скласти присягу адвоката [3].

У сучасному правовому полі України стаття 11 «Присяга адвоката України» Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» (далі — Закон) вказує на те, що особа, не пізніше тридцяти днів з дня прийняття радою адвокатів регіону рішення про видачу свідоцтва про право на заняття адвокатською діяльністю складає перед такою радою адвокатів регіону присягу адвокатів України та надає її зміст. Тільки кандидат у адвокати може підписати текст присяги адвоката України, який зберігається радою адвокатів регіону, а копія видається адвокату[1].

Слід зазначити, що наведений у п. 2 ч. 1 ст. 11 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», текст присяги передбачає тільки його визначення: «Я, (ім'я та прізвище), урочисто присягаю у своїй адвокатській діяльності дотримуватися принципів верховенства права, законності, незалежності та конфіденційності, правил адвокатської етики, чесно і сумлінно забезпечувати право на захист та надавати правову допомогу відповідно до Конституції України і законів України, з високою відповідальністю виконувати покладені на мене обов'язки, бути вірним присязі».

Незалежність, конфіденційність, законність, верховенство права, правила адвокатської етики, чесність, сумлінність, присяга адвоката — це важелі, яких має дотримуватися адвокат. Недотримання всього переліченого — це вже факт порушення присяги. Адвокат покладає не тільки певні зобов'язання, коли складає присягу, але несе й моральну відповідальність за їх виконання. Візьмемо до уваги те, що порушення присяги відбувається тільки тоді, коли відбувається порушення Закону, а саме його недотримання, за що до адвоката може бути застосоване дисциплінарне стягнення. Вважаємо, що текст присяги має бути більш зрозумілим. На тепер текст присяги адвоката за розсудом деяких практиків, вчених дозволяє говорити, що «майже кожне порушення може розглядатися і як порушення присяги» [4, с. 28].

Враховуючи вказане, ми приходимо до висновку, за яким присяга адвоката повинна слідувати відразу після отримання особою свідоцтва про право на заняття адвокатською діяльністю та її складання повинно розглядатися в якості урочистого акту, з яким пов'язаний момент набуття такою особою статусу адвоката.

Список використаної літератури

1. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 5 липня 2012 р. № 5076VI. *Офіційний вісник України*. 2012. № 62. Ст. 17.
2. Адвокати. Усі критичні питання. URL: https://ij.ogo.ua/blog/profesiya-hto-takiy-advokat/

3. Сутність адвокатської діяльності. URL: https://radako.com.ua/news/korotko-pro-sutnist-advokatskoyi-diyalnosti
4. Маляренко А. В. Про присягу судді та відповідальність за її порушення. *Вісник Верховного Суду України*. 2012. № 2. С. 2631.

Науковий керівник: *старший викладач кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія»* ***Нестерчук Лілія Петрівна***

Басай А. О.
студентка 2-го курсу ОР «Магістр»
Навчально-наукового інституту права Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ДОТРИМАННЯ АДВОКАТСЬКОЇ ТАЄМНИЦІ ПІД ЧАС ОЦІНЮВАННЯ ЯКОСТІ НАДАННЯ БЕЗОПЛАТНОЇ ПРАВОВОЇ ДОПОМОГИ ТА PEER REVIEW

Адвокатська таємниця посідає ключове місце у відносинах клієнта з адвокатом, оскільки забезпечує довіру до свого захисника. Однак, не у кожного є можливість самостійно обрати адвоката коли це необхідно, з огляду на що законодавцем передбачене надання безоплатної правової допомоги. Проте часто у громадян виникають сумніви щодо якості надання такої допомоги, що зумовлює існування інституту оцінки діяльності адвоката, що надає безоплатну правову вторинну допомогу. Актуальним, з огляду на вищевикладене, є дослідження забезпечення дотримання адвокатської таємниці у процесі оцінки якості ведення справ адвокатом.

Пунктом 2 частини 1 статті 26 Закону України «Про безоплатну правничу допомогу» передбачається, що адвокат або працівник центру з надання безоплатної правничої допомоги, який надає безоплатну вторинну правничу допомогу, зобов'язаний надавати якісно та в необхідному обсязі безоплатну вторинну правничу допомогу [1, ст. 26]. В Україні діють утворені радами адвокатів регіональні комісії з оцінювання якості надання безоплатної вторинної правової допомоги, які перевіряють роботу адвоката на предмет дотримання ним Стандартів якості надання безоплатної вторинної правової допомоги у цивільному, адміністративному процесах та представництва у кримінальному процесі, затверджених наказом Міністерства юстиції України від 21.12.2017 № 4125/5. Варто наголосити на тому, що склад комісії формується радою адвокатів регіону і складається безпосередньо з адвокатів-практиків. Крім цього, захист конфіденційності при

розгляді скарги на адвоката, яка розглядатиметься комісією забезпечується тим, що відповідний центр з надання правової допомоги надає всі наявні по справі документи без відомостей щодо особи якій надавалась правова допомога.

Водночас у 2021 році проєктом Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів щодо спрощення доступу до безоплатної правової допомоги та підвищення якості її надання» пропонувалося запровадити такий інструмент рецензування як «peer review» [2].

Peer review, або ж фахова оцінка, — це, як вказується в літературі, оцінка надання правових послуг за визначеними критеріями й рівнями ефективності роботи незалежним адвокатом з достатнім практичним досвідом у сфері, оцінювання в якій проводиться. [3] Проте, перспективи введення даного інструменту викликали побоювання в адвокатської спільноти з огляду на те, що положення щодо передбаченої законопроєктом комісії з незалежного оцінювання якості надання безоплатної вторинної правничої допомоги повинне було б затверджуватися Міністерством юстиції України. Таким чином, ставиться питання щодо ймовірного контролю якості надання адвокатами правових послуг Мін'юстом, що може розглядатися як посягання на незалежність адвокатури. Фактично, Мін'юст отримає доступ до матеріалів справ, що містять адвокатську таємницю. Тобто можуть бути порушені права, як адвокатів, так і їхніх клієнтів. Рада адвокатів України також висловила занепокоєння, що введення механізму «peer review», оскільки його запровадження суперечить таким гарантіям адвокатської діяльності як незалежність та адвокатська таємниця, а також не відповідає європейському вектору розбудови сучасного українського правового простору [4].

Натомість зауважимо, що фахова оцінка широко використовується в Англії, Шотландії, Чилі, Канаді, і в цих країнах набирає популярності думка, що адвокатська таємниця і конфіденційність не є перешкодою для розгляду матеріалів справи незалежним адвокатом при розгляді скарги на адвоката, оскільки ці ж незалежні оцінювачі теж повинні дотримуватися конфіденційності.

Таким чином, введення інституту «peer review» є можливим лише за умов, що незалежні адвокати, які здійснюватимуть оцінку якості наданої правової допомоги, призначатимуться не Міністерством юстиції, а, наприклад, Радою адвокатів регіону. Крім цього, обов'язковим є доповнення законодавства положеннями щодо отримання від клієнта письмової згоди на огляд матеріалів справи, за безумовного дотримання принципу конфіденційності.

Отже, підсумовуючи все вищезгадане, приходимо до висновку що дотримання адвокатської таємниці повинно забезпечуватись як

при виконанні адвокатом своїх професійних обов'язків, так і під час перевірки якості наданої безоплатної вторинної правової допомоги. Щоправда, тенденції до удосконалення методів оцінювання якості адвокатської діяльності демонструють певні ризики для незалежності адвокатів та дотримання їх професійної таємниці.

Список використаної літератури

1. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 5 липня 2012 р. № 5076-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2013. № 27. Ст. 23.
2. Про внесення змін до деяких законодавчих актів щодо спрощення доступу до безоплатної правової допомоги та підвищення якості її надання : Проект Закону від 19.02.2021 року. URL : http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=71159
3. Sherr A., Paterson A. Professional Competence Peer Review and Quality Assurance in England and Wales and in Scotland. 45 Alberta Law Review. 151.
4. Щодо проекту Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів щодо спрощення доступу до безоплатної правової допоомги та підвищення якості її надання»: Рішення Ради адвокатів України № 54 від 5 серпня 2020 р. URL: https://unba.org.ua/assets/uploads/legislation/rishennya/2020–08–05-r-shennya-rau-54_5f4638acd85fd.pdf

Науковий керівник: *доцент кафедри нотаріального, виконавчого процесу та адвокатури, прокуратури, судоустрою Навчально-наукового інституту права Київського національного університету ім. Тараса Шевченка, кандидат юридичних наук* ***Кухнюк Дмитро Володимирович***

Бень А. О.
студентка 4-го курсу
факультету адвокатури та антикорупційної діяльності
Національного університету «Одеська юридична академія»

ВЗАЄМОВІДНОСИНИ АДВОКАТІВ ІЗ ЗАСОБАМИ МАСОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ

В сучасному світі, насиченому інформацією, роль адвокатів у взаємодії із засобами масової інформації стає ключовою. Ці взаємовідносини визначаються складним балансом між необхідністю забезпечення громадськості інформацією та збереженням конфіденційності та етики професії адвоката.

Однією з головних функцій засобів масової інформації є забезпечення громадськості доступом до важливої інформації. У цьому контексті адвокати можуть використовувати засоби масової інформації

для публічного освітлення правових питань та важливих судових рішень. Це може сприяти підвищенню правової грамотності та свідомості громадян.

Однак використання засобів масової інформації адвокатами також супроводжується ризиками. Публічні виступи адвокатів можуть вплинути на вирішення судових справ та спричинити втручання в справедливість судового процесу. Тому адвокатам необхідно дотримуватися етичних норм та правил, які регулюють їхню взаємодію із засобами масової інформації. Вони повинні бути обережні в обранні слів, уникаючи розголошення конфіденційної інформації та забезпечуючи об'єктивність та справедливість у своїх публічних виступах.

Зважаючи на технологічний прогрес, адвокати також стикаються з викликами, пов'язаними зі соціальними мережами та іншими онлайн-платформами. Вони повинні бути уважні до впливу цих мереж на репутацію їхніх клієнтів і на справедливість судового процесу загалом [2, с.13].

У заключенні, взаємовідносини адвокатів із засобами масової інформації є невід'ємною частиною сучасного правового ландшафту. Правильне використання цих відносин може сприяти підвищенню правової свідомості суспільства та забезпеченню доступу до справедливості. Однак це також вимагає від адвокатів високої етичної свідомості та обізнаності з правилами інформаційної безпеки. Тільки у відповідальній та обачній взаємодії із засобами масової інформації адвокати можуть зберігати довіру суспільства і виконувати свою професійну місію на користь правосуддя та справедливості.

У сучасному цифровому віці, коли інформація рухається надзвичайно швидко, адвокати повинні бути не лише майстрами своєї професії, але й експертами в області комунікації та онлайн-репутації. Соціальні мережі, блоги, подкасти та відео-контент стають засобами для адвокатів висвітлення їхньої експертності та взаємодії зі справами, які можуть бути важливими для громадськості.

Проте, ця взаємодія також стикається з викликами. Загроза витоку конфіденційної інформації, змагання за увагу аудиторії та вплив судових справ на громадську думку — це тільки деякі з аспектів, які варто враховувати. За таких умов, адвокатам важливо бути обізнаними з етичними стандартами, які стосуються їхньої взаємодії з медіа.

Значущим аспектом є також відкритість до співпраці. Адвокати можуть сприяти правовій грамотності суспільства через участь у публічних дебатах, роз'яснювальних кампаніях та інших формах громадської діяльності. Це може сприяти розумінню правових процесів, що, в свою чергу, покращує довіру до правової системи загалом.

Взаємодія адвокатів із засобами масової інформації є невід'ємною частиною сучасної правозахисної діяльності. Справжні професіонали

поважають етичні норми, зберігаючи конфіденційність та оберігаючи інтереси клієнтів, одночасно долучаючи зусилля до підвищення правової культури та громадянської свідомості і це важливий компонент побудови справедливого, свідомого та правового суспільства [1, с.89].

Взаємодія адвокатів із засобами масової інформації в сучасному світі є ключовою складовою правової професії та громадського діалогу. Ця взаємодія дозволяє забезпечити доступ громадськості до важливої інформації та сприяти підвищенню правової свідомості. Однак вона також вимагає від адвокатів високої етичності, конфіденційності та відповідальності.

Адвокати мають бути відкриті до використання засобів масової інформації для освіти суспільства та висвітлення важливих правових питань. При цьому важливо дотримуватися етичних норм та зберігати конфіденційність клієнтської інформації. Взаємодія з мас-медіа повинна бути спрямована на сприяння справедливості, правовій освіті та зміцненню довіри громадськості до правової системи [3, с.45].

У світлі цього, взаємодія адвокатів із засобами масової інформації має стати зразком справжньої ефективної комунікації, що сприяє якісній роботі правової системи та сприяє формуванню правової культури в суспільстві. Ретельно виважений підхід до цієї взаємодії дозволить досягти балансу між правом на інформацію та збереженням конфіденційності, забезпечуючи таким чином якісну правову допомогу та сприяючи зростанню довіри до правосуддя та правозахисту в сучасному світі.

Список використаної літератури

1. Вільчик Т. М. Конституційно-правовий статус адвокатури України. URL: https://dspace.nlu.edu.ua/handle/123456789/18762
2. Долежан В. В. Кодекс прокурорської етики: яким йому бути? URL: https://core.ac.uk/download/pdf/50593573.pdf
3. Стеценко Ю. В. Науково-методичні засади використання засобів масової інформації при розслідуванні злочинів. URL: http://advokat-stetsenko.com/vykorystannya-zmi-pry-rozsliduvanni-zlochyniv.html

Науковий керівник: *доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», доцент, кандидат юридичних наук* ***Храпенко Олена Олегівна***

Бурдукова В. Д.
студентка 4-го курсу
факультету адвокатури та антикорупційної діяльності
Національного університету «Одеська юридична академія»

ІНОЗЕМНА МОВА ЯК ПЕРЕВАГА НА РИНКУ ЮРИДИЧНИХ ПОСЛУГ

На сьогоднішній день необхідність знання англійської мови очевидна. Англійська є міжнародною мовою. Знання англійської мови неодмінно робить професійні навички комплексними та зміцнює позиції фахівця в цілому. Багато успішних компанії здійснюють співпрацю з іноземними партнерами, а, як правило, мова партнерських відносин — англійська. Фахівець будь-якої сфери діяльності, що володіє англійською мовою, почувається набагато впевненіше не лише з професійної точки зору, а й як особистість сучасного суспільства.

На сьогоднішній день студентам юридичного профілю в усьому світі потрібно проходити досить великий обсяг спеціальних дисциплін, але і хороший рівень англійської у сфері юриспруденції може надали переваг над своїми конкурентами ринку праці. Такі адвокати зможуть працювати з клієнтами з інших країн. Якщо ви прагнете надалі працювати та спеціалізуватися в сфері міжнародного права, то для цих юристів це просто необхідно. Клієнти не будуть мати справу з адвокатом, котрий може спілкуватися з ними лише через перекладача. Менеджери вищої та середньої ланки, хочуть безпосередньо спілкуватися зі своїм адвокатом, який володіє англійською мовою не лише на рівні простого, а й на рівні професійного спілкування. Те саме можна сказати і про адвоката, який може володіти двома мовами і в своїй країні, і в іншій країні, де може бути дві офіційні мови. Адвокату, який володіє іноземної мовою, легше зрозуміти правову систему іншої країни. Це невід'ємний козир перед іншими адвокатами.

Глобалізація юридичної професії в даний час вимагає від адвоката-практика не тільки професійних знань у своїй діяльності, а й певного рівня володіння іноземною мовою [4]. Адвокати, які мають знання англійської мови, мають більше перспектив на престижну роботу та гідну оплату своєї праці. Сучасний адвокат не може бути лінгвістично безграмотним, якщо хоче досягти успіхів у своїй професії. Володіння англійською мовою, чудова перевага. Особливо цеактуально у тих компаніях, які працюють із закордонними партнерами. Знання англійської мови дає можливість вирішувати справи між міжнародними, зарубіжними корпораціями. Статус такої людини у суспільстві великий, робота добре оплачувана.

У нинішню епоху ми спостерігаємо посилення встановлення кордонів, як фізичних, так і ідеологічних, що призвело до значного зміщення ділових та особистих відносин за межі національних кордонів. Як наслідок, люди з різним культурним та етнічним походженням постійно взаємодіють і взаємодіють один з одним, у тому числі в правових питаннях. Як наслідок, для адвокатів стало необхідним володіти іноземними мовами, оскільки вони часто мають справу з клієнтами, свідками та іншими учасниками процесу, які можуть належати до різних національностей. Вміння ефективно спілкуватися іноземною мовою стало невід'ємним аспектом юридичної практики, що дозволяє юристам долати мовні бар'єри та надавати якісні юридичні послуги всім клієнтам, незалежно від країни їхнього походження.

У випадках, коли виникають конфлікти або спірні питання, дуже важливо залучити фахівця, який володіє іноземною мовою на професійному рівні, зокрема англійською мовою, яка високо цінується в діловому спілкуванні в усьому світі. Залучення мовного експерта може сприяти ефективній комунікації між усіма залученими сторонами, а також зменшити ризик непорозумінь або неправильного тлумачення.

Крім того, присутність такого експерта може допомогти в переговорах і дискусіях, що призведе до більш ефективного вирішення конфлікту або проблеми, що розглядається. Тому важливо усвідомлювати важливість залучення фахівця з мовних питань у таких ситуаціях, щоб усі залучені сторони могли ефективно донести свої погляди та проблеми.

Загалом, залучення лінгвіста може допомогти забезпечити успішне вирішення конфліктів або спірних питань, прокладаючи шлях до ефективної співпраці та комунікації в професійному або академічному середовищі.

Професіонали юридичної галузі, які демонструють вільне володіння англійською мовою, мають більше шансів брати активну участь у різноманітних міжнародних конференціях, відкритих лекціях та онлайн-тренінгах. Такі заходи покликані сприяти обміну передовими юридичними практиками з різних куточків світу, а отже, вільне володіння англійською мовою дозволяє учасникам підвищити свій професійний рівень та залишатися в курсі останніх досягнень у своїй галузі.

Здатність ефективно спілкуватися англійською мовою є ключовим активом для юристів, які прагнуть розвивати свою кар'єру та залишатися конкурентоспроможними в галузі. Вільне володіння англійською мовою дозволяє юристам взаємодіяти з колегами з різних куточків світу, отримувати цінну інформацію про інноваційні юридичні практики та розвивати глобальний погляд на юридичну професію.

Таким чином, володіння англійською мовою є обов'язковою умовою для адвокатів, які хочуть підвищити свій професійний рівень, розширити базу знань та залишатися в авангарді юридичної індустрії. Таким чином, вони будуть краще підготовлені до використання нових тенденцій, взаємодії з клієнтами та колегами з різних культурних середовищ, а також до позитивного впливу у своїх галузях.

Оскільки світ стає все більш взаємопов'язаним, здатність пропонувати юридичні послуги клієнтам з різних країн набуває все більшого значення. Адвокати, які володіють необхідними навичками для надання послуг за межами своєї країни, можуть обслуговувати ширше коло клієнтів та брати участь у міжнародних комерційних арбітражних провадженнях самостійно, без необхідності залучення перекладача [3]. Це не лише розширює їхні професійні можливості, але й допомагає вирішувати справи швидко та ефективно, забезпечуючи тим самим захист прав клієнтів.

Однак важливо зазначити, що володіння достатніми навичками англійської мови є критично важливим для доступу до цих можливостей та їх максимального використання. Адвокати, які добре володіють мовою, можуть ефективно спілкуватися та вести переговори з клієнтами з різних країн.

Роботодавці в юридичній галузі наголошують на важливості практичних навичок для випускників юридичних факультетів та вищих навчальних закладів. Майбутні адвокати повинні вміти акуратно складати юридичні документи, працювати з базами даних та реєстрами, а також майстерно використовувати технології для правових досліджень та аналізу. Окрім цих навичок, в адвокатській професії високо цінуються аналітичне та критичне мислення, ділова хватка, навички ефективної комунікації та знання іноземної мови на рівні, що дозволяє вести переговори, складати юридичні документи та перекладати їх. Англійська мова утвердилася як мова міжнародного спілкування, і її володіння надає значні переваги правникам у різних аспектах їхньої кар'єри. Володіння англійською мовою дозволяє ефективно взаємодіяти з міжнародними клієнтами та партнерами, сприяє кар'єрі в галузі міжнародного права, покращує розуміння іноземних правових систем та є важливим активом у світовій юридичній індустрії. Вміння спілкуватися англійською мовою все частіше стає життєво необхідним атрибутом для юристів, які прагнуть розвивати свою кар'єру, надавати високоякісні юридичні послуги та залишатися конкурентоспроможними в сучасному світі.

Перш за все, це передумова для ефективної комунікації з різноманітними міжнародними клієнтами та партнерами, що є вкрай важливим у сучасному глобалізованому бізнес-середовищі. По-друге, володіння англійською мовою є ключовою відмінністю для адвокатів, які

прагнуть розвивати кар'єру в галузі міжнародного права, оскільки дозволяє їм розуміти та орієнтуватися в іноземних правових системах, мати доступ до великої кількості правових ресурсів та брати участь у транскордонних транзакціях. Крім того, знання англійської мови високо цінується у світовій юридичній індустрії, де вміння спілкуватися та співпрацювати з колегами з різних культурних середовищ є надзвичайно важливим.

Таким чином, володіння англійською мовою швидко стає невід'ємною вимогою для адвокатів, які прагнуть надавати першокласні юридичні послуги, реалізовувати свої кар'єрні амбіції та залишатися актуальними в юридичному середовищі, що швидко розвивається. Тому інвестиції у вивчення англійської мови є правильним рішенням для адвокатів, які прагнуть розширити свої професійні можливості та підвищити конкурентоспроможність.

Список використаної літератури

1. Why language skills matter for lawyers in a global market: Law Society Gazette. URL: https://www.lawgazette.co.uk/law/society-issues-jr-proceedings-over-legal-aid-cuts/5064521.article
2. Why International Law is So Important for Lawyers: American Bar Association. URL: https://www.americanbar.org/groups/international_law/
3. Звіт за результатами аналітичного дослідження «Знання та навички випускників юридичних факультетів та закладів вищої освіти через призму відповідальності потребам ринку праці». Київ. 2018. URL: https://uba.ua/documents/ZVIT_Jurosvita. pdf (дата звернення 1.03.2022).
4. МОН створило Концепцію розвитку англійської в Університетах: рівень В1 — обов'язкова умова вступу, В2 — випуску, викладання профільних дисциплін іноземною та «Мовні скринінги». URL: https://mon.gov.ua/ua/news/mon-stvorilo-koncepciyurozvitku-anglijskoyi-v-universitetah-u-dodatku-riven-v1- obovyazkova-umova-vstupu-v2-vipusku-vikladannyaprofilnih-disciplin-inozemnoyu-ta-movni-skriningi (дата звернення 1.03.2022)

Науковий керівник**: доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», доцент, кандидат юридичних наук **Храпенко Олена Олегівна

Велієв Р. Е.
студент 1-го курсу магістратури факультету адвокатури
та антикорупційної діяльності Національного університету
«Одеська юридична академія»

ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ АЛЬТЕРНАТИВНИХ СПОСОБІВ ВРЕГУЛЮВАННЯ ПРАВОВИХ СПОРІВ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ

На сьогодні в нашій країні діє воєнний стан, це впливає на нормальне функціонування судової системи, бо воно може бути обмежене, або навіть неможливе, саме в цей час і виникає потреба застосування альтернативних способів врегулювання правових спорів.

Особливості застосування в України включають:

1. Медіація та посередництво: Через воєнний стан зростає кількість спорів та конфліктів між сторонами. Цей метод використовується для вирішення спорів шляхом компромісу та уникнення подальшого насилля [1].

2. Арбітраж: Використовується для вирішення правових спорів за допомогою призначення незалежної третьої сторони. Наприклад Міжнародний комерційний арбітражний суд [2].

3. Створення спеціалізованих судових органів та самостійних структурних підрозділів: В Україні були створені спеціалізовані судові органи для розгляду спорів, пов'язаних з воєнним станом. Наприклад, Спеціалізовані суди з розгляду справ про корупцію були створені для боротьби з корупцією, яка є однією з проблем під час воєнного стану [3]. А також у системі органів прокуратури створено спеціальний Департамент протидії злочинам, вчиненим в умовах збройного конфлікту, Офісу Генерального прокурора, — так званий «Департамент війни».[4] 4. Використання електронних засобів: застосування системи електронного судочинства. За допомогою цього можна проводити судові процеси в онлайн-режими [5].

5. Альтернативні методи розгляду спорів: до них слід віднести примирення, консультації. Ці методи можуть допомогти ефективно вирішити спори.

На мою думку, у цих методів є багато переваг, але є також і певні недоліки.

Щодо переваг. Альтернативні способи врегулювання правових спорів допоможуть швидше досягти вирішенню конфліктів, також зменшить навантаження на судову систему що дуже важливо через те, що під час воєнного стану судові ресурси можуть бути обмеженими. Також можна зберегти відносини між сторонами для подальшого мирного врегулювання.

В свою чергу, недоліками можуть виступати незабезпеченість безпеки, бо через те що зараз в Україна знаходиться у відкритій війні, складно забезпечити безпеку учасників альтернативних процедур. Також сторони можуть бути не готовими до застосування цих методів через недовіру до процесу. І одна з головних причин, на мою думку, це недостатність правової бази. Нам потрібно проводити правові реформи та більший розвиток альтернативних методів врегулювання правових спорів.

Отже, можна дійти до висновку, що альтернативне врегулювання правових спорів має великий потенціал для нашої країни, особливо під час воєнного стану, але щоб воно було ефективніше потрібно, по-перше, залучити міжнародних експертів у яких є досвід вирішення конфліктів та воєнних ситуацій щоб передати його нам. По-друге, можна провести інформаційну кампанію для популяризації серед населення та фахівців. По-третє: використання технологій, штучний інтелект, для полегшення процесу врегулювання правових спорів. Хоч ми і використовуємо систему електронного судочинства, але в ній все ще є певні недоліки які можна вирішити.

Список використаної літератури

1. Про медіацію: Закон України від 16 листопада 2021 року № 1875-IX. *Відомості Верховної Ради*. 2022. № 7. Ст. 51. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1875–20#Text
2. Про міжнародний комерційний арбітраж: Закон України від 24 лютого 1994 року № 4002-XII / *Офіційний сайт Верховної Ради України*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4002–12#Text
3. Про судоустрій і статус суддів: Закон України від 2 червня 2016 року № 1402-VIII. *Офіційний сайт Верховної ради України*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402–19#Text
4. Положення про Департамент протидії злочинам, вчиненим в умовах збройного конфлікту / Офіс Генерального прокурора: Затверджено наказом Генерального прокурора від 14 грудня 2023 № 312. *Офіційний сайт Офісу Генерального прокурора*. URL: https://old.gp.gov.ua/ua/file_downloader.html?_m=fslib&_t=fsfile&_c=download&file_id=239683
5. Положення про порядок функціонування окремих підсистем Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи: Затверджено Рішенням Вищої ради правосуддя від 17 серпня 2021 року № 1845/0/15–21 / *Офіційний сайт Верховної ради України*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1845910–21#Text

Науковий керівник: *доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», кандидат юридичних наук, доцент* ***Свида Олексій Георгійович***

Віхрова М. А.
студентка 1-го курсу факультету
адвокатури та антикорупційної діяльності
Національного університету «Одеська юридична академія»

НАБУТТЯ ПРАВА НА ЗАНЯТТЯ АДВОКАТСЬКОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ

Відповідно до статті 6 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» адвокатом може бути фізична особа, яка має повну вищу юридичну освіту, володіє державною мовою, має стаж роботи в галузі права не менше двох років, склала кваліфікаційний іспит, пройшла стажування (крім випадків, встановлених цим Законом), склала присягу адвоката України та отримала свідоцтво про право на заняття адвокатською діяльністю [1]. Ці умови встановлені законодавством для осіб, які бажають стати адвокатами в Україні, що дозволяє їм здійснювати адвокатську діяльність та захищати інтереси своїх клієнтів в суді та інших правозахисних органах.

Повна вища юридична освіта гарантує глибокі знання в галузі права, а стаж роботи не менше двох років вказує на досвід та експертність у вибраній сфері. Кваліфікаційний іспит перевіряє рівень знань та здатність застосовувати їх у реальних ситуаціях. Проходження стажування дозволяє майбутнім адвокатам отримати практичний досвід та вміння вирішувати реальні правові питання.

Присяга адвоката України є обітницею дотримуватися високих стандартів професійної етики, довіри та конфіденційності відносин з клієнтами. Отримання свідоцтва про право на заняття адвокатською діяльністю підтверджує право фізичної особи виконувати обов'язки адвоката та надає їй повноваження вести справи в судах та інших органах. Адвокати виконують важливу роль у правовій системі, забезпечуючи правовий захист та справедливість для громадян і підприємств.

Усі цільові обмеження щодо осіб, які можуть стати адвокатами, не лише визначають стандарти честності, довіри та професійної компетентності, але й є гарантією найвищих стандартів юридичної етики та правосуддя в Україні. Адвокатська професія в Україні вимагає бездоганної репутації. Перше обмеження, що стосується наявності непогашених або незнятих судимостей за серйозні злочини, гарантує, що адвокати є законопослушними громадянами та можуть надавати юридичну допомогу з високою моральною та етичною відповідальністю.

Друге обмеження, що стосується дієздатності, наголошує на важливості фізичної та психічної здатності адвоката відстоювати інтереси клієнтів у високонапруженому юридичному середовищі, зазначає Л. Лебідь [2].

Третє обмеження, пов'язане з позбавленням права на адвокатську діяльність, демонструє нульову толерантність до порушень професійних стандартів та корупційних правопорушень, що дозволяє забезпечити інтегритет та незалежність адвокатської професії.

Четверте обмеження, яке стосується осіб, звільнених з відповідальних посад у правоохоронних органах чи державній службі за порушення присяги або корупційних дій, підкреслює важливість чесності та незалежності адвокатів у виконанні їхніх обов'язків перед суспільством.

Ці обмеження не лише формують професійний образ адвокатів, а й забезпечують довіру громадян та інших учасників правосуддя до адвокатської діяльності, роблячи її ключовим елементом справедливості та правової стабільності в Україні, відмічають Є. Філоненко та М. Бехало[3]. Обмеження та встановлення критеріїв для осіб, які можуть бути адвокатами, вкрай важливе для забезпечення високого рівня професійної етики та довіри до адвокатів в суспільстві. Зазначені обмеження відображають ряд ключових аспектів:

1) Кримінальна історія: Вимога про відсутність непогашених чи незнятих судимостей за серйозні злочини, такі як важкі, особливо важкі чи середньої тяжкості злочини, є критичною. Це сприяє тому, щоб адвокати були бездоганні у своєму минулому, забезпечуючи довіру до їхньої професійної діяльності.

2) Дієздатність: Обмеження для осіб, які визнані недієздатними чи обмежено дієздатними, допомагають уникнути ситуацій, коли адвокат не може ефективно захищати інтереси клієнтів через свою недієздатність.

3) Заборона займатися адвокатською діяльністю: якщо особа була позбавлена права на заняття адвокатською діяльністю через порушення професійних стандартів або корупційних правопорушень, то це обмеження слугує як засіб збереження інтегритету та професійної честності в адвокатурі. Отже, висвітлені ключові аспекти, пов'язані із статтею 6 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність». Ця стаття встановлює жорсткі вимоги для осіб, які бажають стати адвокатами в Україні, щоб забезпечити високий рівень професійної етики та довіри до адвокатів у суспільстві.

Вимоги до кандидатів на посаду адвоката, такі як наявність повної вищої юридичної освіти, стаж роботи у галузі права, складання кваліфікаційного іспиту, пройдене стажування та присяга адвоката, сприяють відбору компетентних та відданих своїй професії фахівців. Також важливо враховувати обмеження для осіб, які не можуть бути адвокатами через кримінальну історію, недієздатність, позбавлення права на адвокатську діяльність або звільнення з публічної служби за порушення присяги чи корупційних правопорушень.

Ці вимоги та обмеження сприяють створенню довіри до адвокатської професії та забезпечують надійність та високий стандарт професійної етики серед адвокатів. Це важливий крок у напрямку забезпечення справедливості та правового захисту для громадян і підприємств в Україні.

Список використаної літератури

1. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 05.07.2012 р. URL: https://donadvocat.com/ru/articles/ZAKON_UKRAINY_PRO_ADVOKATURU_TA_ADVOKATSIKU_DIIALNIST. html
2. Лебідь Л. Адвокат. Клієнт. *Юридична газета online*. 2018. № 16 (618). URL: https://yur-gazeta.com/publications/practice/inshe/advokat--klient-.html

Науковий керівник: *старший викладач кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія»* ***Нестерчук Лілія Петрівна***

Vovk S. K.
student of the 1-st course of the Faculty of Judicial and International Law
of the National University «Odessa Law Academy»

EXECUTION OF ADVOCATE ACTIVITIES IN UKRAINE BY ADVOCATE OF A FOREIGN STATE: GENERAL CHARACTERISTICS

In the context of globalization and the exchange of professional experience between countries, the issue of practicing law in Ukraine by foreign attorneys is gaining increasing popularity. Foreign advocates are professionals who are licensed to practice law in a specific country or jurisdiction other than the one where they are currently operating or seeking to provide legal services.

With the intensification of cross-border activities, new challenges have arisen for the legal profession. These issues were discussed by the International Bar Association (IBA), the most representative international organization of lawyers, which unites 164 bar associations and legal firms from around the world. The discussions took place in Vienna on June 6, 1998. As a result, documents were adopted containing recommendations on the general principles of foreign advocates' activities and their regulation [1].

The IBA Council acknowledged that legal practice varies in each country due to factors such as its legal system, historical context, and economic

development level. Nonetheless, there are fundamental principles that are universally applicable to all lawyers, irrespective of these differences [1].

The IBA Council proposed a regulatory framework for foreign lawyers, taking these variations into consideration. This framework would include both full licensing option, requiring successfully completed examination or meeting other specified requirements, and limited licensing option, providing legal services in accordance with the laws of their home countries [1].

In Ukraine, a foreign lawyer has the right to practice law on an equal footing with other advocates, if he (she) meets all the requirements for advocates, including obtaining a advocate's license. The Section VIII of The Law of Ukraine «On Advocacy and Advocate Activity» establishes the legal framework for execution of advocate activities in Ukraine by an advocate of a foreign state.

According to it, an advocate from a foreign state who wishes to engage in legal practice in Ukraine must apply to the Qualification and Disciplinary Commission of the Bar Association in the region of their residence or stay in Ukraine. They should submit a written application for inclusion of their name in the Unified Register of Lawyers of Ukraine. Along with this application, the attorney must provide the necessary documents confirming their right to practice law in their home country. The list of required documents is determined by the Bar Association of Ukraine [1, 2].

The Qualification Chamber of the Qualification and Disciplinary Commission of the Bar Association reviews this application and the submitted documents within ten days from the date of their receipt. If there are no grounds for refusal as provided by the relevant rules, they make a decision to include the attorney from a foreign state in the Unified Register of Lawyers of Ukraine. This decision is communicated in writing to the foreign attorney and the respective Regional Bar Association within three days. The Regional Bar Association is responsible for entering the information about such attorney into the Unified Register of Lawyers of Ukraine [1].

According to the article 60 of The Law of Ukraine «On Advocacy and Legal Practice», if a foreign attorney listed in the Unified Register of Lawyers of Ukraine engages in disciplinary misconduct, they are held accountable under disciplinary regulations. Additionally, disciplinary measures such as issuing a warning or removing the attorney from the Unified Register of Lawyers of Ukraine can be implemented. Furthermore, if disciplinary penalties are imposed on a foreign attorney, the relevant government authority or the self-governing body representing foreign attorneys in the jurisdiction where the attorney acquired their professional status or the right to practice law must be notified accordingly [2].

Legal ethics are also an essential part of a foreign advocate's practice. Such an advocate is obligated to have a high level of professional training and competence in the field of law. They must adhere to the principle of

confidentiality and should not disclose information obtained from clients without their consent. It is their duty to act honestly and with integrity in their dealings with clients, judicial authorities, and other parties. The task of a foreign lawyer, like any other, is to protect their client's interests within the boundaries of the law and professional standards. A foreign lawyer must fully comply with Ukrainian legislation and must not commit any legal violations in the course of their legal practice.

The legal status of foreign lawyers can vary significantly from one country to another. For example, in UK foreign lawyers can work as Registered Foreign Lawyers (RFLs). This status allows foreign lawyers to practice English law without becoming fully qualified solicitors or barristers. But they might need to complete a Qualified Lawyers Transfer Scheme (QLTS) exam and then demonstrate their knowledge of English law and legal ethics. Typically, a minimum of 3 years of qualified experience is required. But Registered Foreign Lawyers do have certain restrictions, such as not being able to hold client money [3].

To practice law in France as a foreign lawyer, they should be fully qualified in their own countries, hold a law degree from a recognized institution and be a member in good standing of a foreign bar association. After 3 years of actual regular practice in France, they may apply for the title of advocate and be registered in a French bar association [4].

European Union laws allow to obtain a special status to practice law in Germany. To become a foreign lawyer in Germany, lawyers from other EU countries usually need to have a legal education and recognized qualifications as a lawyer in their home country. Full practice of German law typically requires successfully completing the German bar examination [5].

Regarding legal practice in Ukraine, there have been few instances where foreign lawyers have been involved. For example, in the case of «Violation of the Rights of a Foreign Investor in Ukraine,» a foreign investor took legal action against a Ukrainian company and the state of Ukraine for alleged violations of their investment rights and protection from discrimination. The legal proceedings took place in Ukraine, in accordance with Ukrainian legislation and international treaties related to the protection of foreign investors. In this particular case, a foreign lawyer assisted the investor in effectively defending their rights in a Ukrainian court.

This case highlights the importance of international cooperation in the field of law. Foreign lawyers play a crucial role in ensuring fair justice and legal protection for foreign individuals and businesses in Ukraine.

So, talking about benefits and challenges of working as an advocate of a foreign state, I can emphasize such aspects. Foreign advocates bring international experience and expertise, which can enhance the quality and diversity of legal services available in Ukraine. This can be especially valuable for international clients seeking legal representation in the country. Encourag-

ing the participation of foreign advocates can promote harmonization of Ukrainian legal practices with international standards, leading to improved legal frameworks and compliance. It also can have economic benefits by encouraging foreign investments and promoting the legal services industry in Ukraine.

However, this practice has difficulties such as ensuring compliance with Ukrainian legal standards and professional ethics. Also differences in language and culture can pose communication challenges between foreign lawyers and their clients, judges, and local legal professionals. The presence of foreign lawyers can be viewed with suspicion, as some may perceive them as those who take opportunities away from local professionals.

Eventually, Ukraine's legal landscape is becoming increasingly integrated into the global legal community, and the presence of foreign advocates contributes to this development. It is now up to Ukrainian authorities and legal professionals to work collaboratively and adapt to these changes, ultimately promoting a thriving and inclusive legal environment in Ukraine.

References

1. Здійснення в Україні адвокатської діяльності адвокатом іноземної держави. URL: https://studies.in.ua/advokatura-ukrainy/3891-zdysnennya-v-ukrayin-advokatskoyi-dyalnost-advokatom-nozemnoyi-derzhavi.html
2. On Advocacy and Advocate Acitivity: The Law of Ukraine dated by July, 05, 2012. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076–17#Text
3. SPA | Qualified Lawyers Transfer Scheme. URL: https://www.sra.org.uk /become-solicitor/admission/pathways-qualification/qualified-lawyers-transfer-scheme/
4. Accessing the legal profession in France. URL: https://www.cnb.avocat. fr/en/accessing-legal-profession-france
5. Regulation of the Legal Profession in Germany: Overview. URL: https://uk.practicallaw.thomsonreuters.com/2–6388145?transitionType=Default&contextData=(sc.Default)&firstPage=true

Supervisor: *associate professor of the department of organization of judicial, law enforcement bodies and advocacy of the National University «Odessa Law Academy», candidate of legal sciences* ***Kravchenko Maryna Oleksandrivna***

Волгіна В. І.
студентка 1-го курсу факультету судового та міжнародного права
Національного університету «Одеська юридична академія»

ПРОФЕСІЙНІ ПРАВА АДВОКАТА В СУЧАСНОМУ ЮРИДИЧНОМУ СЕРЕДОВИЩІ

Адвокатура є невід'ємною складовою правової системи багатьох країн і відіграє важливу роль у забезпеченні правосуддя та правопорядку. Адвокати надають правничу допомогу, здійснюють правовий захист і мають діяти виключно в інтересах своїх клієнтів.

Актуальність обговорення професійних прав адвоката надзвичайно важлива у сучасному світі, де правова система постійно розвивається і стикається з новими викликами. Розглянемо причини актуальності цієї теми.

1) Забезпечення адвокатами права на захист та справедливий судовий процес є фундаментальними аспектами прав людини. Розгляд та розуміння прав адвоката важливі для забезпечення справедливості і реформування судової системи.

2) Зростаючий обсяг правових питань: у сучасному світі зі зростанням регулювання та складних правових питань, які стосуються бізнесу, технологій та інших галузей, потреба в адвокатській допомозі зростає.

3) Глобалізація і міжнародні відносини: світ стає більш глобальним, і адвокатам часто доводиться працювати з міжнародними клієнтами або в міжнародних справах. Це ставить нові вимоги і вимагає розуміння міжнародних правових норм.

4) Технологічний розвиток і цифрова конфіденційність: з поширенням цифрових технологій важливо забезпечити конфіденційність і безпеку інформації клієнта в онлайн-середовищі.

З урахуванням цих факторів, тема професійних прав адвоката залишається актуальною та важливою для забезпечення правосуддя, прав і свобод громадян, а також функціонування правової системи в сучасному світі.

Права адвокатів і їх виникнення в історії України мають багато спільних рис з розвитком адвокатури в інших країнах, але також мають свої особливості та історичний контекст. Після отримання незалежності Україною в 1991 році і встановлення демократичної системи правосуддя було важливим створення незалежної адвокатської спільноти. Верховна Рада Україна прийняла Закон «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» 05 липня 2012 року, який визначив правовий статус та функції адвокатів. Професійні права адвоката зазначені в статті 20 цього закону, тому відповідно до нього адвокати ма-

ють право на: «1. Під час здійснення адвокатської діяльності адвокат має право вчиняти будь-які дії, не заборонені законом, правилами адвокатської етики та договором про надання правничої допомоги, необхідні для належного виконання договору про надання правничої допомоги, зокрема: 1) звертатися з адвокатськими запитами, у тому числі щодо отримання копій документів, до органів державної влади, органів місцевого самоврядування, їх посадових і службових осіб, підприємств, установ, організацій, громадських об'єднань, а також до фізичних осіб (за згодою таких фізичних осіб); 2) представляти і захищати права, свободи та інтереси фізичних осіб, права та інтереси юридичних осіб у суді, органах державної влади та органах місцевого самоврядування, на підприємствах, в установах, організаціях незалежно від форми власності, громадських об'єднаннях, перед громадянами, посадовими і службовими особами, до повноважень яких належить вирішення відповідних питань в Україні та за її межами; 3) ознайомлюватися на підприємствах, в установах і організаціях з необхідними для адвокатської діяльності документами та матеріалами, крім тих, що містять інформацію з обмеженим доступом; 4) складати заяви, скарги, клопотання, інші правові документи та подавати їх у встановленому законом порядку; 5) доповідати клопотання та скарги на прийомі в посадових і службових осіб та відповідно до закону одержувати від них письмові мотивовані відповіді на ці клопотання і скарги; 6) бути присутнім під час розгляду своїх клопотань і скарг на засіданнях колегіальних органів та давати пояснення щодо суті клопотань і скарг; 7) збирати відомості про факти, що можуть бути використані як докази, в установленому законом порядку запитувати, отримувати і вилучати речі, документи, їх копії, ознайомлюватися з ними та опитувати осіб за їх згодою; 8) застосовувати технічні засоби, у тому числі для копіювання матеріалів справи, в якій адвокат здійснює захист, представництво або надає інші види правничої допомоги, фіксувати процесуальні дії, в яких він бере участь, а також хід судового засідання в порядку, передбаченому законом; 9) посвідчувати копії документів у справах, які він веде, крім випадків, якщо законом установлено інший обов'язковий спосіб посвідчення копій документів; 10) одержувати письмові висновки фахівців, експертів з питань, що потребують спеціальних знань; 11) користуватися іншими правами, передбаченими цим Законом та іншими законами» [2].

Надважливим аспектом в адвокатській діяльності в умовах сучасності є можливість міжнародної співпраці. Вона є ключовою для забезпечення міжнародного порядку, миру і стабільності, сприяє розвитку правових стандартів, які забезпечують взаємодію і співробітництво між різними країнами. Поряд з національним законодавством значну увагу питанню підвищення кваліфікації адвокатів

приділяють і акти, які визначають міжнародні стандарти адвокатури. Так, одним із таких актів є Основні положення про роль адвокатів, де йдеться по обов'язок урядів, професійних асоціацій адвокатів та навчальних інститутів забезпечити адвокатам можливість одержати відповідну освіту, підготовку та знання як про права та основні свободи людини, що визнані національним та міжнародним правом, так і про етичні обов'язки, які покладені на адвоката (п. 9). Принцип професійної компетентності розглядається як один з базових принципів організації адвокатури, що передбачений Хартією основоположних принципів європейських адвокатів [1].

Професійні права адвокатів в європейському середовищі визнаються і захищаються на високому рівні через важливість їхньої ролі в забезпеченні справедливості та прав людини. Це має значущий вплив на українську адвокатуру з кількох причин.

По-перше, адвокати здійснюють адвокатську діяльність, спираючись на принцип презумпції невинуватості (п.2 ст. 6 Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод: «кожен, кого обвинувачено у вчиненні кримінального правопорушення, вважається невинуватим доти, доки його вину не буде доведено в законному порядку»)[4]. Це один з основних принципів справедливого судочинства та право на всіх рівнях юрисдикції. Воно впливає на українську адвокатуру, оскільки це надає можливість захищати права своїх клієнтів та забезпечувати справедливість в судових процесах.

По-друге, в Європі адвокати грають важливу роль у забезпеченні незалежності суду. Це сприяє ефективній роботі судової системи та запобігає втручанню з боку влади у судові процеси.

По-третє, в багатьох країнах Європи існують професійні асоціації та об'єднання адвокатів, які захищають їхні права та інтереси. Це стимулює участь українських адвокатів у міжнародних адвокатських організаціях і підвищує їхні професійні стандарти.

По-четверте, українські адвокати можуть взяти приклад з європейських колег і вільно здійснювати адвокатську діяльність в інших країнах Європейського Союзу та вивчати найкращі практики та професійні стандарти. Це надає змогу впроваджувати європейські стандарти та етичні норми, а також сприяє підвищенню якості юридичних послуг, наданих українськими адвокатами.

Отже, професійні права адвоката та значення адвокатури для України та правової системи в сучасному світі надають можливість захищати права та свободи громадян, забезпечують прозорість і справедливість судових процесів, а також сприяють підвищенню довіри до правосуддя та правозахисту в усьому світі. Європейська практика та стандарти в галузі професійних прав адвокатів мають безпосередній вплив на розвиток адвокатури в Україні та сприяють підвищен-

ню рівня правозахисту і справедливості в українському судочинстві. Українська адвокатура має можливість навчатися в європейських колег та вдосконалювати свою професійну діяльність, адаптуючи найкращі практики та етичні стандарти, оскільки це сприяє підвищенню якості юридичних послуг. Варто зазначити, що співпраця адвокатів з іншими країнами допомагає вирішувати міжнародні конфлікти, боротьбу з міжнародною злочинністю та зміцнювати правові стандарти прав людини.

Список використаної літератури

1. Заборовський В. В. Підвищення кваліфікації адвоката через призму міжнародних стандартів адвокатури. URL: https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/ bitstream/lib/46360/1/Заборовський %20Підвищення %20кваліфікації %20адвоката %20через %20пр изму %20міжнародних %20стандартів %20адвокатури.pdf
2. Про адвокатуру та адвокатську діяльність / Офіційний вебпортал парламенту України.URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076–17#Text
3. Презумпція невинуватості в сенсі статі 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод та практики Європейського суду з прав людини / Міністерство юстиції України. URL: https://minjust.gov.ua/m/str_7475

Науковий керівник: *старший викладач кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія»* ***Нестерчук Лілія Петрівна***

Горбенко А. М.
студентка 1-го курсу магістратури факультету адвокатури
та антикорупційної діяльності
Національного університету «Одеська юридична академія»

ПРОБЛЕМИ ЗАПРОВАДЖЕННЯ ПЕРЕДОВИХ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В ДІЯЛЬНОСТІ АДВОКАТУРИ

Сучасний етап світового розвитку характеризується численними новаціями та зростанням інформаційних технологій фактично у всіх сферах життя людини, в тому числі і у професійній діяльності кожного з нас.

Лише за останні декілька років, зважаючи на встановлення карантину з метою запобігання поширенню хвороби COVID-19, а також повномасштабне вторгнення російської федерації на територію Укра-

їни, інформаційні технології стали невід'ємною частиною професійної діяльності адвоката. Це пов'язане з багатьма факторами, і в першу чергу з тим, що кожен адвокат має справу із отриманням, обробкою, зберіганням та передачею достатньо великої кількості інформації, а на сьогодні це просто неможливо уявити без використання різноманітних реєстрів, довідково-правових систем, інформаційних (автоматизованих) систем та, звичайно, Єдиної судової інформаційно телекомунікаційної системи, у складі якої діють такі окремі підсистеми (модулі), як: «Електронний кабінет», «Електронний суд» та підсистема відеоконференцзв'язку.

Кожна з цим підсистем наділена досить розширеним та дієвим функціоналом, що значно полегшує повсякденну роботу адвоката. Так, наприклад, за допомогою підсистеми відеоконференцзв'язку особа може брати участь у судовому засіданні в режимі відеоконференції поза межами судового засідання за допомогою свого Електронного кабінету та власних технічних засобів, що однозначно сприяє економії часу та коштів кожної зі сторін. Крім того, однією із найбільших переваг цієї системи є те, що за її допомогою можна досягти максимальної присутності всіх учасників процесу, а особливо тих, хто був змушений покинути своє місце проживання та виїхати закордон.

Досить ефективною також виявилася підсистема «Електронного суду» — підсистема ЄСІТС, що забезпечує можливість користувачам у передбачених законодавством випадках відповідно до наявних технічних можливостей реалізованого функціоналу створювати та надсилати в електронному вигляді процесуальні чи інші документи до суду, інших органів та установу системі правосуддя, а також отримувати інформацію про стан і результати розгляду таких документів чи інші документи [2].

Значними перевагами цього модулю є те, що доступ до підсистеми «Електронний суд» є цілодобовим, а крім того, тепер не потрібно витрачати час та кошти на друкування та відправку різноманітних процесуальних та інших документів, а самі тексти судових рішень не є деперсоналізованими, як у Єдиному державному реєстрі судових рішень.

Цікавим також є те, що відлік процесуальних строків починається не з часу надходження інформативних повідомлень у розділі «Повідомлення» чи на адресу електронної пошти, а з самої дати надходження процесуальних документів до Електронного суду у розділі «Мої справи». Крім того, відповідно до ч.3 ст.4 Закону України «Про судовий збір» визначено, що при поданні до суду процесуальних документів, передбачених частиною другою цієї статті, в електронній формі застосовується коефіцієнт 0,8 для пониження відповідного розміру ставки судового збору [3].

Однак навіть незважаючи на усі вищевказані переваги, на сьогодні наявна певна проблематика щодо впровадження зазначених інформаційних технологій у діяльність адвокатури. В першу чергу, це пов'язане з тим, що зовсім нещодавно Верховна Рада України прийняла Закон «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо обов'язкової реєстрації та використання електронних кабінетів в Єдиній судовій інформаційно-телекомунікаційній системі або її окремій підсистемі (модулі), що забезпечує обмін документами», відповідно до якого до ГПК України, ЦПК України та КАС України були внесені такі зміни: адвокати та інші визначені особи реєструють свої електронні кабінети в Єдиній судовій інформаційно-телекомунікаційній системі або її окремій підсистемі (модулі), що забезпечує обмін документами, в обов'язковому порядку.

Тобто, якщо раніше застосування зазначеної системи було добровільним, то тепер суд постановлятиме ухвалу про залишення позовної заяви без руху також у разі, якщо позовну заяву подано особою, яка зобов'язана зареєструвати електронний кабінет, але не зареєструвала його. Окрім цього, суд також має право вирішити спір за наявними матеріалами справи у разі, якщо відзив подано особою, яка зобов'язана зареєструвати електронний кабінет, але не зареєструвала його і не навела поважних причин невиконання такого обов'язку [1].

Таким чином, вже у недалекому майбутньому усі адвокати та інші визначені законом особи будуть зареєстровані у підсистемі «Електронного кабінету» ЄСІТС, адже процесуальні наслідки невиконання зазначеного обов'язку є не дуже втішними.

І хоча така реєстрація не вимагає надзвичайних зусиль, однак саме використання підсистеми «Електронного суду» та підсистеми відеоконференцзв'язку вимагатиме від адвоката наявності відповідного технічного забезпечення, без наявності якого особа просто не зможе якісно виконувати покладені на неї обов'язки.

На сьогодні недосконалим є і саме програмне забезпечення ЄСІТС, а вчасності підсистеми «Електронного суду», яка доволі часто не працює або просто потребує значно більше часу на обробку даних у порівнянні з іншими системами чи реєстрами.

Ще одним цікавим питанням є питання щодо можливості збереження адвокатської таємниці та іншої конфіденційної інформації адвоката при використанні інформаційних технологій, а особливо в мережі Інтернет, адже на сьогодні не є новими історії про такі порушення кібербезпеки, як: викрадення або поширення інформації без згоди власника, злом особистих сторінок та інше.

Ну і, звичайно, ще однією істотною проблемою є необізнаність щодо даної теми. І хоча інститут адвокатури доволі швидко розвивається у сфері інформаційних технологій, і вже зараз ми спостерігаємо

їхнє запровадження на практиці, все ж таки відсутність чітких механізмів роботи з цими системами, а також недостатній досвід їхнього використання дає про себе знати.

Таким чином, питання щодо впровадження передових інформаційних технологій в діяльність адвокатури наразі є дуже актуальним, адже зважаючи на весь розвиток технологій у світі, цей процес є невідворотнім, а тому ми повинні досліджувати, аналізувати та удосконалювати увесь наявний на сьогодні прогрес. Звичайно, на даному етапі є відповідні труднощі, серед яких: недосконаліть програмного та технічного забезпечення, порушення кібербезпеки в мережі Інтернет, необізнаність у даній сфері, невміння використання відповідних програм, проте, на мою думку, усі ці проблеми можна вирішити з досвідом та часом. А тому вважаю, що запровадження передових інформаційних технологій у професійній діяльності адвоката безсумнівно є надзвичайно важливим та дієвим кроком у розвитку і самого інституту адвокатури.

Список використаної літератури

1. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо обов'язкової реєстрації та використання електронних кабінетів в Єдиній судовій інформаційно-телекомунікаційній системі або її окремій підсистемі (модулі), що забезпечує обмін документами: Закон України від 29.06.2023 № 3200-IX. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3200–20#Text
2. Положення про порядок функціонування окремих підсистем (модулів) Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи, затверджений рішенням Вищої ради правосуддя від 17 серпня 2021 року № 1845/0/15–21. URL: https://hcj.gov.ua/sites/default/files/field/file/polozhennya_yesits_22.02.2022.pdf
3. Рабко Т. Електронне судочинство і навички роботи адвоката з електронними сервісами *Advokat post.* 2022.12.08. URL: https://advokatpost.com/elektronne-sudochynstvo-i-navychky-roboty-advokata-z-elektronnymy-servisamy-advokat-tetiana-rabko/

Науковий керівник: *доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», доцент, кандидат юридичних наук* ***Свида Олексій Георгійович***

Горбоконь К. С.
студентка 2-го курсу
факультету цивільної та господарської юстиції
Національного університету «Одеська юридична академія»

ЗМІСТ ТА ОСОБЛИВОСТІ НАДАННЯ БЕЗОПЛАТНОЇ ПРАВНИЧОЇ ДОПОМОГИ

Право на отримання професійної правничої допомоги закріплено в статті 59 Конституції України [1]. У випадках, передбачених законом, така допомога надається безоплатно. Кожен особисто вирішує, кого обрати захисником своїх прав.

Важливо відзначити, що введення інституту безоплатної правової допомоги є ефективним інструментом, який надає людям знання про їхні права та можливість їх захисту. Право на отримання якісної юридичної допомоги є необхідним елементом механізму забезпечення всіх інших прав і свобод громадян. Звертаємо увагу, що безоплатна правова допомога повинна стати однією з основних складових сучасної правової системи, оскільки саме за таких умов вона буде доступною для більшої кількості населення та сприятиме забезпеченню юридичного захисту осіб.

Відповідно до частини 1 статті 1 Закону України «Про безоплатну правничу допомогу», безоплатна правнича допомога є правничою допомогою, що гарантується державою та повністю або частково надається за рахунок коштів Державного бюджету України, місцевих бюджетів та інших джерел [2]. Вона включає в себе надання юридичних послуг, спрямованих на підтримку, захист і відновлення порушених прав і свобод громадян.

Первинна безоплатна правнича допомога є складовою частиною державних гарантій, яка полягає в наданні особам інформації щодо їхніх прав і свобод, процедур їх здійснення, можливостей відновлення у разі їх порушення і процедур оскарження дій, рішень чи бездіяльності державних органів, органів місцевого самоврядування та посадових осіб. Вторинна безоплатна правнича допомога, з іншого боку, спрямована на створення рівних можливостей для громадян щодо доступу до суду та правосуддя.

На практиці велика кількість людей, які прагнуть отримати безоплатну правову допомогу, зіткнулися з численними труднощами. Початкові труднощі стосуються доступу до самої правничої допомоги. Наприклад, це включає в себе процес отримання та самостійну підготовку необхідних документів, які обов'язково потрібні для центрів, що надають безоплатну допомогу.

Для деяких осіб, які не можуть захищати свої порушені або оскаржені права через відсутність повноліття, недієздатність або обмежену

дієздатність, такі вимоги здаються недостатньо доступними для використання державної послуги.

Варто відзначити, що стаття 59 Конституції України гарантує право на професійну правничу допомогу на безоплатній основі у встановлених законом випадках. Відповідно до Закону України «Про безоплатну правничу допомогу», система надання безоплатної правничої допомоги включає в себе наступне:

1) Координаційний центр з надання правничої допомоги (КЦНПД);

2) суб'єкти надання безоплатної первинної правничої допомоги;

3) суб'єкти надання безоплатної вторинної правничої допомоги.

Повноваження і порядок діяльності цих центрів встановлюються Положенням про центри з надання безоплатної вторинної правничої допомоги, яке затверджується Міністерством юстиції України.

Основні завдання таких центрів включають:

1) підвищення правової освіти та правової культури громадян (правова освіта);

2) надання безоплатної первинної правничої допомоги, включаючи надання правової інформації, консультацій та складання документів, що не стосуються процесуальних питань;

3) надання безоплатної вторинної правничої допомоги певним соціально вразливим категоріям осіб у цивільних, адміністративних і господарських справах, а також потерпілим та свідкам у кримінальних справах;

4) забезпечення доступу до електронних сервісів Міністерства юстиції України [3, с.140].

Таким чином, забезпечення права на професійну правничу допомогу регулюється значним обсягом нормативних актів, включаючи Конституцію України, рішення Конституційного Суду України, чинні міжнародні договори з питань правової допомоги, нормативно-правові акти, такі як закони і кодекси, а також рішення Європейського суду з прав людини та інші регулятивні документи.

Право на професійну правничу допомогу визнається конституційним правом людини, і воно передбачає гарантії з боку держави щодо можливості отримання такої допомоги кожним, хто її потребує.

Аналізуючи вищезазначене, важливо визначити ознаки професійної правничої допомоги: 1) це вид професійної діяльності, яку здійснюють адвокати; 2) вона включає в себе юридичні послуги, такі як надання правової інформації, консультацій, складання юридичних документів та представництво осіб у судових процедурах; 3) вона може надаватися як за плату, так і безоплатно; 4) вона має ризиковий характер, оскільки результати професійної правничої допомоги не завжди гарантуються на користь клієнта; 5) вона відповідає принци-

пам правової держави, законності, незалежності, запобіжності, відсутності конфлікту інтересів, конфіденційності та якості інших.

Варто також зазначити про те, що під час воєнного стану право на безоплатно правову допомогу не зазнало обмежень. Центри з надання безоплатної правової допомоги продовжують надавати її громадянам, які цього потребують. Особлива увага надається питанням забезпечення доступу до правових послуг внутрішньо переміщеним особам та іншим вразливим верствам населення. Найбільш актуальними для таких осіб є питання соціального забезпечення, дотримання трудових гарантій, оформлення соціальних виплат, доступ до медичної допомоги, відновлення втрачених документів тощо [4].

Отож, гарантія права особи на отримання безоплатної правничої допомоги, не лише є обов'язком держави, передбаченим Конституцією, але також є відповідністю міжнародним зобов'язанням, які Україна прийняла на себе. З практики видно, що наразі система надання безоплатної правової допомоги перебуває на етапі становлення і ще не досягнула рівня європейських стандартів забезпечення доступу особи до правосуддя та якості юридичних послуг.

У цьому аспекті потрібне подальше вдосконалення та реформування системи, зокрема шляхом імплементації міжнародних норм у внутрішнє законодавство України. Оскільки питання про правову допомогу має важливе значення в різних сферах повсякденного життя, його подальше розвиток і гарантування доступності та якості послуг є важливим завданням для української системи правосуддя.

Список використаної літератури

1. Конституція України від 28.06.1996 р., прийнята на V сесії Верховної Ради України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254 %D0 % BA/96 %D0 %B2 %D1 %80#Text
2. Про безоплатну правничу допомогу : Закон України від 2 червня 2011 року. URL: http://zakon3.rada.gov. ua/laws/show/3460–17
3. Хондогій І. В. Система безоплатної правової допомоги як реалізація конституційного права громадян України на професійну правничу допомогу. *Актуальні проблеми правознавства*. 2017. Вип. 2. С. 138–146.
4. Особливості отримання безоплатної правової допомоги під час воєнного стану. 2022. URL: https://law.chnu.edu.ua/osoblyvosti-otrymannia-bezoplatnoi-pravovoi-dopomohy-pid-chas-voiennoho-stanu/

Науковий керівник**: доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», доцент, кандидат юридичних наук **Храпенко Олена Олегівна

Горовий В. С.
студент 2-го курсу факультету адвокатури та антикорупційної діяльності
Національного університету «Одеська юридична академія»

АДВОКАТУРА УКРАЇНИ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

У зв'язку з розвитком українського суспільства та комплексними перетвореннями в різних сферах життя, виникає необхідність встановлення нових стратегічно важливих завдань для правової політики. Ці завдання мають спрямовуватися на розвиток правової держави та громадянського суспільства, а також забезпечення та захист прав і свобод громадян.

Сприяння вільному, рівноправному та захищеному існуванню суспільства, а також кожного громадянина, можливо лише шляхом створення ефективних механізмів та узгоджених процесів для захисту прав і свобод людини і громадянина [1, с. 295].

Процес становлення правозахисної діяльності та системи забезпечення прав людини в Україні є тривалим та складним. Інститут адвокатури відіграє ключову роль у цьому процесі, є важливою складовою системи захисту прав людини в Україні і системоутворюючим ланцюгом громадянського суспільства. Він може стати ефективним і потужним інструментом захисту прав людини та гарантувати дотримання та реалізацію прав та свобод громадян.

Особливу важливість у цьому контексті набувають питання євроінтеграційних процесів в Україні та діяльності інституцій, спрямованої на гарантування та захист прав і інтересів всіх учасників суспільних відносин.

Однією з умов інтеграції України до Європейського Союзу є необхідність побудови системи адвокатури та створення відповідного законодавства для організації та регулювання її діяльності. Ця система має відповідати моделі демократичного правового інституту адвокатури. Такий підхід є важливим, оскільки правильне функціонування інституту адвокатури є передумовою для розвитку демократії та верховенства права. Це один із основних критеріїв для отримання членства Україною в Європейському Союзі. У прагненнях до євроінтеграції України необхідно збалансувати систему правових норм України та ЄС, зокрема, в сфері прав людини.

Запровадження стандартів для адвокатської діяльності в Україні випливає з наявності таких стандартів у світі протягом багатьох років. В більшості розвинутих правових систем вже існують стандарти для адвокатської професії, хоча іноді це може бути невиразним або неформальним. Велика Британія є одним із прикладів країн, де існують столітні стандарти в адвокатурі.

Щоб успішно впровадити «стандарти адвокатської діяльності», суспільство та адвокатська спільнота повинні розуміти і приймати їх. Ця стандартизація приваблива для адвокатів не лише через підвищення морально-професійного рівня, але й через можливість обміну знаннями та досвідом [2, с. 608].

Важливо розвивати громадянське суспільство, до складу якого входять адвокати. Адвокатська спільнота України також має врахувати євроінтеграційні процеси та впровадити нові правила для будівництва та функціонування адвокатського інституту.

Передусім саме усвідомлення необхідності розвитку громадянського суспільства, членами якого є, звичайно, й окремо взяті адвокати, робить введення стандартизації адвокатської діяльності привабливим для адвокатської спільноти. Розвиток громадянського суспільства неможливий без якісних змін у кожного з його членів, якими є й адвокати [3, с. 10].

Отже, підсумовуючи вищевикладене, можна зазначити, що однією з успішних шляхів самореалізації для юристів є адвокатська діяльність. Роль та значення адвокатури в суспільстві буде тільки збільшуватися, особливо в контексті активних євроінтеграційних процесів. Це стосується не лише монополії на процедурне консультування. Ми впевнені, що адвокати стануть надійною і незалежною правовою опорою для всіх громадян та бізнесу в розвинутій європейській державі, такій, як Україна.

Отже, для успішного функціонування інституту адвокатури в Україні важливо розробити та застосовувати такі принципи: забезпечення широких професійних прав адвокатів, надання гарантій для адвокатської діяльності, встановлення максимально чітких та прозорих механізмів у формуванні, функціонуванні та фінансуванні цього інституту.

Список використаної літератури

1. Росохата Д. І. Розвиток адвокатури України в європейському напрямку: реальність чи пусті слова. *Адвокатура: минуле та сучасність* : матеріали V Міжнар. наук. конф. (14 листоп. 2015 р., м. Одеса.) / уклад. : І. В. Гловлюк, О. В. Малахова, Л. Ю. Чекмарьова ; відп. за вип. М. М. Стоянов; Нац. ун-т «Одеська юридична академія». Одеса : Юридична література, 2015. С. 294–295.
2. Вільчик Т. Б. Регулювання адвокатської професії: світові тенденції. *Адвокатура: минуле, сучасність та майбутнє* : матер. X Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 6 листопада 2020 р.). Одеса, 2020. С. 607–611.
3. Пальона А. В., Петрик О. Л. Питання актуальності здійснення адвокатської діяльності як одного з варіантів професійної самореалізації успішного юриста в умовах євроінтеграції України. *Південноукраїнський правничий часопис.* 2022. Т. 3, № 4. URL: http://www.sulj.oduvs.od.ua/archive/2022/4/part_3/2.pdf

Демченко А. А.
студентка 4-го курсу факультету
адвокатури та антикорупційної діяльності
Національного університету «Одеська юридична академія»

АДВОКАТИ ТА ВПЛИВ ТЕХНОЛОГІЙ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ НА СФЕРУ ЮРИДИЧНИХ ПОСЛУГ

Актуальність та важливість теми впливу технологій штучного інтелекту на сферу юридичних послуг неоспоримі. Сучасний світ переживає технологічну революцію, і це має глибокі наслідки для різних сфер діяльності, включаючи юриспруденцію. Штучний інтелект здатен вирішувати ряд завдань, які колись вважалися виключно людською компетенцією, і ця тенденція має великий потенціал для змін у способі, яким надаються юридичні послуги та як вони доступні для громадян і підприємств.

З врахуванням цього фону, варто розглянути, як саме технології штучного інтелекту впливають на сферу юридичних послуг і які перспективи та виклики це створює для професії адвоката та інших юридичних фахівців. У цьому контексті, розглянемо різні аспекти впливу штучного інтелекту на юридичну сферу, переваги і обмеження використання цих технологій, а також потребу адвокатів у розвитку навичок в галузі штучного інтелекту для ефективної роботи в сучасному світі.

Штучний інтелект визначається як технічна система, яка одержує певні запити, збирає та обробляє інформацію й виробляє готові рішення. Результати, отримані від роботи цієї програми, демонструють інтелектуальну поведінку схожу на мислення людини. Головною метою створення являється допомога людині при здійсненні певних завдань, спрощення їх або взагалі заміна, при цьому не витрачаючи на це значно більше часу.

Сьогодні адвокати використовують певні юридичні проекти, які допомагають їм у роботі.

Автоматизація документообігу, яка може бути використана для автоматизації підготовки та обробки юридичних документів. Це включає створення контрактів, угод, рахунків тощо на основі готових шаблонів і критеріїв, таким чином це сприяє прискоренню самого робочого процесу і зменшує ймовірність виникнення помилок.

Крім того, штучний інтелект можна використовувати для створення спеціальних віртуальних помічників і консультантів з правових питань, які надаватимуть юридичну підтримку та поради користувачам. Вони дадуть відповідь на запитання щодо системи правосуддя, інформацію про права та обов'язки й допоможуть розібратися користувачам у складних правових питаннях.

Це можливо буде здаватися дивним, якоюсь фантастикою, але ця механічна система може спрогнозувати ризики й визначити ймовірність успішного судового процесу. Це відбувається завдяки тому, що штучний інтелект аналізує попередню судову практику, оцінює переваги та недоліки судових процесів і надає рекомендації для досягнення оптимального результату.

Це лише декілька прикладів, але зараз відбувається динамічний розвиток технологій штучного інтелекту, які відкривають двері у нові можливості, щоб підвищити продуктивність та точність адвокатської діяльності.

Питання про те, хто краще дає поради — адвокат чи штучний інтелект — не є однозначним. Вони обидва мають сильні та слабкі сторони, а їхня ефективність залежить від конкретного питання та ситуації.

Адвокати володіють великим досвідом і високою кваліфікацією, добре знають законодавство та судову практику, а також мають великий практичний досвід взаємодії з клієнтами. Адвокати здатні враховувати контекст, індивідуальні особливості клієнтів та здатні проявляти креативність у вирішенні складних юридичних запитань, враховуючи при цьому унікальні обставини кожного випадку.

А щодо штучного інтелекту, то його ефективність та швидкість аналізувати великий обсяг правової інформації не зрівняється ні з чим. Він дає змогу надавати обґрунтовані рекомендації та прогнози. Його логічні методи та аналіз даних дозволяють прийняти об'єктивні рішення не піддаючись впливу емоцій.

Чи зможе така система повністю замінити людину у сфері юридичних послуг — є складним і суперечливим питанням. Нині нова інновація нам продемонструвала великий потенціал для підвищення ефективності та точності юридичної роботи, але здатність повністю замінити людину у сфері наданні юридичних послуг обмежена. Це пов'язано з певними аспектами, які треба взяти до уваги.

Безліч юридичних задач вимагають високого рівня розуміння контексту, творчості у вирішенні складних справ і врахування етичних питань. У деяких ситуаціях можуть знадобитися притаманні людині соціальні навички, вміння вести переговори. Крім того, в юридичній галузі існує багато неструктурованої та складної інформації, яку важко обробляти автоматично. Дефект даних спотворює якість результатів, які може надати штучний інтелект. Робота адвокатів часто передбачає особисту взаємодію з клієнтами та вимагає розуміння їхніх потреб та обставин. Міжособистісні та комунікативні навички є ключовими факторами, які складно повністю передати штучному інтелекту [1].

Тому навряд чи штучний інтелект зможе повноцінно замінити людину-адвоката, він тільки покращить його діяльність. Але дивлячись

на те, що розвиток технологій не стоїть на місці, деяких турбує дане питання.

Від самого початку створення штучного інтелекту науковці та громадськість пильно слідкують за його функціонуванням. Однак з найпоширеніших тем полягає в тому, що технології стануть наскільки досконалими, що люди не зможуть за ними встигати й почнуть розвиватися самостійно. Побоюються що такий інтенсивний розвиток технологій може призвести до безробіття. Адже в історії людства вже була ситуація коли під час промислової революції в Британії на початку XIX століття виник суспільний рух під назвою луддизм. Тоді робітники, які працювали на подібних промислових установах, руйнували машини, які забирали їхні робочі місця [2].

Сподіваємося, що цього не станеться. Юридичні приклади доводять, що штучний інтелект, яким би гарним він не був, не може повністю замінити людину. Крім того, будь-яка технологія все одно припускаються помилок, дає збій й не є абсолютно досконалими. Штучний інтелект може дуже допомогти адвокатам у їхній роботі, але остаточне рішення все одно залишається за людиною.

Оскільки він використовується людьми щодня, треба розібратися з його правовим регулюванням.

Штучний інтелект — відносно новий термін для українських законодавців. У чинному законодавстві немає його чіткого юридичного визначення, не кажучи вже про правове регулювання.

Водночас в Україні вже закладено фундамент для розвитку та контролю за штучним інтелектом. Концепція розвитку штучного інтелекту в Україні від 02 грудня 2020 р. № 1556-р була схвалена Кабінетом Міністрів України, визначає штучний інтелект як організовану сукупність інформаційних технологій, придатних для вирішення складних завдань за допомогою наукових досліджень і систем алгоритмів для обробки інформації, отриманої або згенерованої в процесі роботи, для створення і використання власних баз знань, моделей прийняття рішень і алгоритмів обробки інформації, а також для визначення шляхів досягнення поставлених завдань.[4]

Оскільки штучний інтелект є програмною системою, його правове регулювання може застосовуватися за аналогією з регулюванням комп'ютерних програм. Наразі в Україні регулювання комп'ютерних програм прирівнюється до регулювання літературних творів.

Не зважаючи на те, що існує багато викликів і завдань, пов'язаних із розвитком регулювання штучного інтелекту в країні, розуміємо як є важливим та необхідним встановлення його правового регулювання.

Технології штучного інтелекту розширюють можливості адвокатів і роблять їхню роботу більш результативною. Вони можуть використовувати штучний інтелект для швидкого аналізу великих обсягів

правової інформації, знаходження правових прецедентів та автоматизації процесів підготовки документів. Це допомагає не лише зекономити час, але і знизити витрати клієнтів, зробити послуги більш доступними та конкурентоспроможними на ринку.

З іншого боку, адвокати повинні бути обачні щодо питань етики та конфіденційності використання штучного інтелекту. Збереження інформації та захист особистих даних клієнтів залишаються завданнями критичної важливості. Крім того, необхідно пам'ятати, що адвокатська експертиза та людський фактор надалі залишаються невід'ємною частиною професії. Особистий підхід, моральні та етичні аспекти, здатність співпереживати клієнту — все це залишається поза сферою штучного інтелекту.

Таким чином, вплив технологій штучного інтелекту на сферу юридичних послуг — це не лише можливості для розвитку, але і завдання щодо збереження важливих цінностей і етики в адвокатській практиці. Розумно використовуючи ці технології, адвокати можуть піднятися на новий рівень в наданні послуг, залишаючи місце для гуманності і індивідуального підходу до клієнтів.

Список використаної літератури

1. Приходько А. А. Штучний інтелект чи юрист, хто кращий? URL: https://prikhodko.com.ua/my-i-zmi/my-i-zmi/stattya/shtuchnyj-intelekt-chy-yuryst-hto-krashhyj/
2. Іванов В. Швидко, зручно та без людини ніяк: штучний інтелект допоможе у роботі юристів, але не замінить їх. URL: https://rubryka.com/blog/artificial-intelligence-in-law/
3. Махненко Д. І знову про штучний інтелект. Допомога, загроза чи пусті балачки? URL: https://yur-gazeta.com/publications/practice/inshe/i-znovu-pro-shtuchniy-intelekt-dopomoga-zagroza-chi-pusti-balachki.html
4. Про схвалення Концепції розвитку штучного інтелекту в Україні: Розпорядження Кабінету Міністрів України; Концепція від 02.12.2020 № 1556 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556–2020- %D1 %80#Text

Науковий керівник: *доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», кандидат юридичних наук, доцент* ***Кубаєнко Андрій Володимирович***

Дмітрієва В. С.
студентка 1-го курсу магістратури
факультету адвокатури та антикорупційної діяльності
Національного університету «Одеська юридична академія»

ОСОБЛИВОСТІ УЧАСТІ АДВОКАТА В МЕДІАЦІЇ

15 грудня 2021 року набув чинності Закон України «Про медіацію», яким на законодавчому рівні було закріплено можливість застосування процедури медіації. Відповідний закон визначає правові засади та порядок проведення медіації, статус медіатора, вимоги до його підготовки, принципи медіації, та інші питання, пов'язані з цією процедурою.

Відповідно до п. 4, ч. 1 ст. 1 ЗУ «Про медіацію», медіація — позасудова добровільна, конфіденційна, структурована процедура, під час якої сторони за допомогою медіатора (медіаторів) намагаються запобігти виникненню або врегулювати конфлікт (спір) шляхом переговорів. Така процедура може застосовуватись у будь-яких спорах, які виникають, зокрема, з цивільних, сімейних, трудових, господарських, адміністративних правовідносин, а також у кримінальних провадженнях при укладенні угод про примирення між потерпілим та підозрюваним (обвинуваченим) [2].

Головною умовою медіації є врахування інтересів сторін спору. Процес медіації, на відміну від судового, не потребує підготовки і надання значної кількості документів, дотримання процесуальних норм, порушення яких у суді може закінчитися програшем справи. Медіації властивий неформальний та гнучкий характер [6, с. 252].

Законодавець визначає медіатора, як спеціально підготовлену нейтральну, незалежну, неупереджену фізичну особу, яка проводить медіацію [2]. Термін «медіатор» означає будь-яку третю особу, до якої звернулися сторони з проханням провести медіацію ефективно, неупереджено та компетентно, незалежно від віросповідання або професії цієї третьої особи у відповідній державі-члені, та способу, у який ця третя особа була призначена або отримала запит провести медіацію [3]. З цього випливає, що, зокрема, і адвокат може бути медіатором.

Останнім часом інтерес до медіації в Україні зростає. У зв'язку з розвитком та великим потенціалом інституту медіації стати достойним інструментом вирішення спорів, а також з огляду на особливий статус адвоката, слід дослідити деякі аспекти та виокремити особливості участі адвоката в медіації.

Так, визначаючи роль адвоката в медіації, необхідно зазначити, що вона може зводитись до двох напрямків діяльності. По-перше, ми можемо розглядати адвоката, як представника однієї зі сторін в

медіації, по-друге, адвокат може бути, власне, медіатором, після проходження базової підготовки медіатора в Україні або за кордоном.

Якщо розглядати перший, класичний варіант, то тут головною задачею адвоката, як представника однієї зі сторін є вжиття всіх можливих, передбачених законом заходів, спрямованих на ефективний захист прав та законних інтересів клієнта (переговори, медіація, суд). Іншими словами, адвокат за будь-яких обставин стоїть на боці свого довірителя, супроводжуючи його тим шляхом, який обрав довіритель.

Під час проведення процедури медіації для вирішення багатьох питань правового характеру може знадобитись допомога адвоката, адже медіатором, як ми пам'ятаємо, може бути особа, яка не є юристом. Така допомога може виявлятись в укладенні договору про проведення медіації, укладенні угоди за результатами медіації та підготовці інших процесуальних документів.

При цьому, якщо розглядати в даній процедурі адвоката саме як медіатора, то він не ставить собі за мету захист прав та законних інтересів клієнта, адже він є незалежним та неупередженим щодо будь-якої точки зору. В даному випадку медіатор виступає в ролі арбітра. Також медіатор не надає консультацій сторонам по суті спору — це є саме задача представників сторін, тобто адвокатів.

Як влучно зазначає Т. Б. Вільчик, медіація докорінно відрізняється від звичної для адвокатів діяльності. Здійснюючи функцію медіатора, адвокат повинен не тільки і навіть не стільки розглядати особливості правового регулювання відносин сторін та їх правове становище у правовому конфлікті, скільки надавати сторонам допомогу в пошуку відповідних законних варіантів припинення розбіжностей з точки зору узгодження їхніх інтересів [5, с. 146].

Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», а саме п.8 ч.1 ст.1, визначає конфлікт інтересів, як суперечність між особистими інтересами адвоката та його професійними правами і обов'язками, наявність якої може вплинути на об'єктивність або неупередженість під час виконання адвокатом його професійних обов'язків, а також на вчинення чи невчинення ним дій під час здійснення адвокатської діяльності [1]. При цьому уникнення конфлікту інтересів є одним із базових принципів адвокатської діяльності, порушення якого має наслідком притягнення адвоката до визначеної законом відповідальності.

Отже, адвокат може бути медіатором тільки у випадку, якщо така особа не представляє одну зі сторін, підходить обом сторонам спору та будуть дотримані принципи адвокатської діяльності та медіації з метою недопущення конфлікту інтересів.

На сьогодні, можна казати про медіацію, як про чудовий інструмент для розширення компетенцій, який збагачує професійну діяль-

ність адвокатів додатковими можливостями та, як наслідок, підвищує їх цінність в очах клієнтів [4, с. 38].

Таким чином, на підставі вище викладеного, можно зробити висновок, що особливість участі адвоката в медіації простежується через призму форм участі в даній процедурі. Слід розрізняти дві можливі форми участі адвоката в процедурі медіації, а саме: як представник(захисник) сторони та як медіатор. Такі дві форми участі адвоката відрізняються, зокрема, метою, роллю та функціями.

Участь адвокатів в медіації, на нашу думку, призведе до більш ефективного вирішення спорів, а також дозволить частково розвантажити судову систему та прискорити вирішення спорів, зробивши цей процес максимально ефективним, менш затратним та швидким, а саму процедуру- більш якісною, адже адвокат-особа, яка є кваліфікованим юристом, має відповідні знання в юриспруденції, практичний досвід та комунікативні здібності, які дозволяють їй в майбутньому стати професійним медіатором. Саме це і відрізняє адвоката від інших кандидатів на здійснення діяльності медіатора (психологів, соціологів тощо).

Список використаної літератури

1. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 5 липня 2012 р. № 5076-VI. *Відомості Верховної Ради України*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076–17
2. Про медіацію: Закон України від 16 листопада 2021 року № 1875-IX. URL: htt https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1875–20#Text. %202
3. Про деякі аспекти медіації в цивільних та господарських пра- вовідносинах: Директива Європейського Парламенту та Ради Європи № 2008/52 від 21. 05. 2008 р. / База даних «Законодавство України». Міжнародні організації та органи. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/ show/994_a95#Text
4. Адвокат та медіація: навчальний посібник / Г. Гаро, А. Зернова, Г. Єременко та ін. Х.: Фактор-медіа, 2022. 112 с.
5. Вільчик Т. Б. Роль адвоката у реалізації функції медіації у кримінальному судочинстві. *Право та інновації.* 2015. № 4(12). С. 144–150. URL: https://ndipzir.org.ua/wp-content/uploads/2016/04/Vilchyk12.pdf
6. Розман Ю. В. Медіація як альтернативний спосіб вирішення приватноправових спорів. *Актуальні проблеми політики:* зб. наук. пр. / ред. кол.: С. В. Ківалов (голов. ред.), Л. І. Кормич (заст. голов. ред.), Ю. П. Аленін [та ін.]; МОН України, НУ ОЮА. Одеса, 2013. Вип. 49. С. 245–256.

Науковий керівник: *доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», кандидат юридичних наук, доцент* ***Свида Олексій Георгійович***

Доможирська Н. О.
студентка 2-го курсу
факультету цивільної та господарської юстиції
Національного університету «Одеська юридична академія»

ТАКТИКА ЗДІЙСНЕННЯ АДВОКАТОМ ЗАХИСТУ В СУДОВОМУ ПРОЦЕСІ

Ефективність адвоката у судовому процесі безпосередньо залежить як від відносної досконалості чинного законодавства, так і від оптимізації професійної діяльності адвоката шляхом розробки, вдосконалення та професійного використання тактичних прийомів у сфері судочинства.

Для повного розуміння дефініції «тактика захисту» доцільним є зробити лінгвістичний аналіз понять «тактика» і «захист» окремо. Термін «тактика» найчастіше тлумачиться як визначення методів, шляхів, засобів, форм боротьби, що найбільше відповідають конкретним обставинам у даний момент і забезпечують стратегічний успіх [3, с. 737]. Що стосується «захисту», то відповідно до закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» захист –це вид адвокатської діяльності, що полягає в забезпеченні прав, свобод і законних інтересів підозрюваного, підсудного, обвинуваченого, засудженого, виправданого, особи, стосовно якої передбачається застосування примусових заходів медичного чи виховного характеру або вирішується питання про їх застосування у кримінальному провадженні, особи, стосовно якої розглядається питання про видачу іноземній державі (екстрадицію), а також особи, яка притягується до адміністративної відповідальності.

Враховуючи викладене вище та проаналізувавши думку науковців, зокрема Т. В. Варфоломеєвої, О. В. Остроглядa та Я. О. Береського, стає можливим дійти висновку, що «тактика захисту» являє собою систему, створену на основі досягнень науки і досвіду адвокатської діяльності, що охоплює певні засоби (прийоми, комбінації, рекомендації) щодо виведення найраціональніших варіантів поєднання здійснення та організації захисної діяльності адвоката у судовому процесі, з метою захисту прав, свобод і законних інтересів клієнта [1, с. 48; 4, с. 134].

Таку систему складають тактичні прийоми, застосування яких є ситуаційним, залежно від обставин конкретної справи. Їх реалізація обумовлена сферою судочинства, у якій веде професійну діяльність адвокат, оскільки від характеру та обсягу прав і повноважень, зокрема доказових, вибір тактики адвокатського захисту істотно різний. Проте в усіх випадках тактика має на меті відповідати стратегічній цілі — ефективному захисту підсудного.

Відповідно до ст. 129 Конституції України, однією із основних засад судочинства є змагальність сторін та свобода у наданні ними суду своїх доказів і у доведенні перед судом їх переконливості.

Оскільки тактика важлива там, де зустрічаються протилежні процесуальні інтереси сторін, доцільно визнати, що найбільш широко дозволяє розкрити питання тактики захисту аналіз діяльності адвоката-захисника саме в кримінальному провадженні, де ціль сторони обвинувачення — доказати винуватість підсудного, ціль сторони захисту прямо протилежна, а саме використання доказової інформації з метою спростування обвинувачення або виявлення обставин, що пом'якшують винуватість підсудного.

В практичному аспекті здійснення адвокатом захисної діяльності в кримінальному судочинстві використовуються тактичні прийоми, що беруть свій початок у криміналістиці та містять рекомендації щодо організації та планування дій суб'єктів кримінального провадження, в тому числі адвоката.

Для визначення меж, допустимих для використання тактичних прийомів, слід наголосити на низці принципів, яких має дотримуватися адвокат у судовому процесі.

Законність тактичного прийому передбачає унеможливлення застосування способів захисту, прямо заборонених кримінальним, кримінально-процесуальним та іншими законами. Мається на увазі заборона взяття показань шляхом насильства, перешкоджання здійсненню законних прав іншим суб'єктам судового процесу. Тобто дозволяє використання тактичних прийомів захисту в межах, встановлених та передбачених чинним законодавством.

Підготовка клієнта до дачі показань у суді є чи не найважливішим прийомом захисника. Адвокат має завчасно подбати про такі аспекти підготовки, як суто юридичний та психологічний підходи. Правова обізнаність клієнта допоможе слідувати стратегії захисту, не втрачаючи при цьому єдності позиції та дотримуючись гідної поведінки у суді, без прояву зайвих емоцій, з урахуванням можливої реакції обвинуваченого на стресову ситуацію.

Наступним, досить поширеним в адвокатській практиці прийомом є тактика «відводу». У ч. 2 ст. 344 КПК України згадані ст. ст. 75–81 КПК України, які визначають підстави відводу учасників судового процесу [1].Такий прийом, в свою чергу, крім бажання безпосереднього відводу судді чи інших учасників судового процесу, може мати на меті отримання додаткового часу на підготовку до належного захисту.

У випадку раптової появи інформації у сторони захисту щодо можливої наявності документів, які потенційно здатні спростувати показання свідків сторони обвинувачення; у випадку призначення

захисника напередодні засідання, та за умови недостатньої кількості часу для перевірки та підготовки цих документів; ознайомлення з матеріалами справи, виникає необхідність відкладання судового розгляду. Користуючись положенням ч. 1 ст. 323 КПК України закономірно спричинить відкладання судового розгляду тактичний прийом, який передбачає неприбуття обвинуваченого до судового засідання [1].

Прийом «допомоги свідку», передбачений п. 2 ч. 1 ст. 66 КПК України, де зазначено право свідка користуватися під час давання показань правовою допомогою адвоката [1]. Такий прийом дає змогу свідку узгодити відповідь з адвокатом, скорегувати лінію поведінки свідка.

Тактичний прийом аналізу показань, під час якого адвокат докладно досліджує показання свідків, звертаючи увагу на будь-які суперечності або невідповідності з іншими доказами чи раніше наданими показаннями. Під час здійснення аналізу захисник враховує психологічні аспекти показань свідків. Адвокат повинен розуміти, які мотиви або переконання можуть впливати на свідків і їхні показання. Паралельно з аналізом адвокат готує питання для перехресного допиту, спрямовані на виявлення суперечностей у показаннях свідків, що сприяє перевірці достовірності їхніх показань.

Отже, тактика захисту адвоката у судовому процесі є надзвичайно важливою для забезпечення справедливого та ефективного судового процесу. Адвокат, як суб'єкт захисту, відіграє значущу роль у гарантуванні прав та інтересів свого клієнта в рамках закону, в процесі чого тактичні прийоми та їх комбінації допомагають оптимізувати діяльність адвоката з метою підвищення його ефективності задля задоволення інтересів підзахисного у суді.

Список використаної літератури

1. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 № 4651-VI. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651–17#Text
2. Варфоломеева Т. В. Криминалистика и профессиональная деятельность защитника. К.: Вища школа, 1987. 150 с.
3. Куньч З. Й. Універсальний словник української мови. Тернопіль, 2007. 848 с.
4. Острогляд О. В., Береський Я. О. Окремі теоретичні аспекти розуміння тактики захисту в кримінальному процесі України. *Науково-інформаційний вісник Івано-Франківського університету права імені Короля Данила Галицького*. 2012. № 5. С. 129–135.

Науковий керівник**: доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», доцент, кандидат юридичних наук **Храпенко Олена Олегівна

Драмарецька Д. Є.
студентка 2-го курсу факультету
прокуратури та слідства (кримінальної юстиції)
Національного університету «Одеська юридична академія»

СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РЕФОРМУВАННЯ АДВОКАТУРИ УКРАЇНИ

Сучасний хід подій в Україні відзначається певними змінами в політиці та правовій сфері, що вплинули на життя громадян та наштовхнули до необхідності переосмислення системи судочинства та вдосконалення діяльності суміжних правових інститутів.

В Україні налічується понад 70 000 адвокатів за даними Єдиного реєстру адвокатів України. Вони виконують важливу роль, надаючи професійну правову допомогу різним категоріям осіб, включаючи громадян України, іноземних громадян, осіб без громадянства, юридичних осіб, державні органи та органи місцевого самоврядування.

Проте аналіз сучасного стану адвокатури вказує на те, що поточна організація та функціонування адвокатської сфери потребують кардинальних перетворень [1, с. 77]. Зважаючи на важливу роль адвокатів у гарантуванні прав та свобод громадян, реформація адвокатури стає ключовим аспектом забезпечення правової стабільності та політико-соціального прогресу в українському суспільстві. Ця реформа є необхідною умовою для подальшого розвитку України як демократичної та правової держави, а також важливим кроком у процесах інтеграції.

Успішність реформи адвокатури насамперед залежить від глибокого теоретичного обґрунтування її основних принципів, що потребує уваги як наукової спільноти, так і робочих спеціалістів.

Згідно зі статтею 131–2 Конституції України, адвокатура виконує важливу роль з надання професійної правничої допомоги в Україні. Гарантується незалежність адвокатів, але засади організації та функціонування адвокатури та виконання адвокатських обов'язків в Україні регулюються законами. Виключно адвокати мають право представляти інших осіб в суді та захищати їх від кримінальних обвинувачень. Закон може встановлювати винятки щодо представництва в судах у випадках трудових суперечок, порушення соціальних прав, виборів та референдумів, а також стосовно представництва малолітніх, недієздатних або обмежено дієздатних осіб.

Щоб забезпечити відповідність законодавства України міжнародним стандартам у сфері організації та функціонування адвокатури, необхідно визначити мету та завдання реформи, що повинні відображати цільовий результат та шляхи до його досягнення [2, с. 32].

Важливо розрізняти мету реформи від її завдань. Мета є кінцевим результатом, якого слід досягти завдяки реформі, тоді як завдання — це конкретні дії, які допомагають досягти цієї мети. Мету і завдання слід розрізняти, оскільки мета визначає стратегічний напрямок та бажаний результат, тоді як завдання є тактичними кроками для досягнення цієї мети [3, с. 54].

Отож, реформування адвокатури України є важливим кроком, що вплине на багато аспектів життя суспільства і сприятиме закладанню міцного фундаменту для подальшого розвитку країни як демократичної та правової держави. Ця реформа відіграє вирішальну роль у забезпеченні правової стабільності та політико-соціального прогресу в українському суспільстві.

По-перше, реформа адвокатури забезпечить ефективний доступ громадян до справедливого правосуддя та захисту їх прав та свобод. Це сприятиме будівництву демократичної системи, в якій кожен громадянин має можливість отримати правову допомогу і захист в судових процедурах.

По-друге, реформа адвокатури сприятиме підвищенню довіри до правосуддя та правопорядку в цілому. Гарантування незалежності адвокатів є важливим елементом цього процесу, оскільки вони, адвокати, виступають як захисники громадян, що потребують захисту, та гарантів справедливого судового процесу.

По-третє, реформа адвокатури сприятиме уніфікації законодавства України з міжнародними стандартами організації та діяльності адвокатури. Це сприятиме інтеграції України у світову спільноту та розвитку міжнародних відносин.

Список використаної літератури

1. Адвокатура України: сучасний стан та перспективи розвитку : матеріали II Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Харків, 17 груд. 2020 р.) / редкол.: Т. Б. Вільчик (голова) та ін. Харків: Право, 2020. 490 с.
2. Фурса С. Я., Фурса Є. І. Стан і перспективи реформування адвокатури України. *Адвокатура: минуле, сучасність та майбутнє* : матеріали VIII Міжнар. наук.-практ. конф. : (м. Одеса, 17 листопада, 2018 р.) / редкол.: Н. М. Бакаянова (голова) та ін. Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2018. С. 31–40.
3. Бакаянова Н. М. Основи адвокатури України: функціональні та організаційні аспекти : монографія / М-во освіти та науки України, Нац. ун-т «Одес. юрид. акад.». Одеса : Юридична література, 2017. 356 с.

Науковий керівник: *старший викладач кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія»* ***Курганський Олександр Валерійович***

Дороніна В. С.
студентка 1-го курсу факультету судового та міжнародного права
Національного університету «Одеська юридична академія»

ПРИНЦИПИ ТА ЗАСАДИ ЗДІЙСНЕННЯ АДВОКАТСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Питання дотримання адвокатами принципів здійснення адвокатської діяльності на сьогодні є однією з найактуальніших тем.

Принципи та засади здійснення адвокатської діяльності базуються на дотриманні високих професійних стандартів та етичних принципів. Основні принципи включають незалежність конфіденційність представництво інтересів клієнта ретельну підготовку справи та дотримання права.

Відповідно до ч. 1 ст. 4 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» (далі — Закон), адвокатура здійснює свою діяльність за принципами: верховенства права, законності, незалежності, конфіденційності та уникнення конфлікту інтересів.

Згідно зі ст. 8 Конституції України визначається і діє принцип верховенства права. Оскільки закони повинні відповідати Конституції України, а її норми є нормами прямої дії, то одним з принципів діяльності адвокатури слід вважати принцип верховенства права. Для адвокатів принцип верховенства права набуває особливого значення, оскільки вони мають спрямовувати свою діяльність на захист загальновизнаних принципів і норм міжнародного права, основним пріоритетом якого є права і свободи людини і громадянина. Визнання та дотримання цього принципу є однією з основних ознак правової держави, у побудові якої, керуючись своїм конституційним призначенням, бере активну участь адвокатура.

Основні засади адвокатської діяльності встановлюються відповідними законами та нормативними актами країни, в якій діють адвокати. Важливі принципи адвокатської діяльності, які загалом визнаються в багатьох правових системах включають:

1. Принцип незалежності. Адвокати повинні мати повну незалежність від будь-яких незаконних або неналежних впливів що можуть обмежувати їх спроможність виконувати свої професійні обов'язки. Цей принцип забезпечує що адвокати можуть діяти в інтересах своїх клієнтів незважаючи на будь-які зовнішні тиски або впливи.

2. Принцип конфіденційності. Адвокати повинні додержуватись принципу конфіденційності що означає що вони не мають розкривати конфіденційну інформацію отриману від своїх клієнтів без їх згоди. Цей принцип є важливим для забезпечення довіри до адвокат-

ської професії та забезпечення того що клієнти можуть бути впевнені в конфіденційності своїх проблем та інформації.

3. Принцип вірності і етики. Адвокати повинні діяти з високими стандартами професійної етики та досягати максимального рівня вірності своїм клієнтам суду та правосуддю. Цей принцип передбачає зобов'язання адвокатів діяти чесно добросовісно та строго в межах закону у такий спосіб щоб забезпечити результати які найкращим чином відповідають інтересам їх клієнтів.

4. Принцип справедливості та права на захист. Адвокати є захисниками прав і свобод своїх клієнтів та мають бути здатними забезпечити справедливу процедуру і рівноправну вимогу закону для всіх сторін. Цей принцип вимагає від адвокатів стежити за тим щоб їхні клієнти отримували належну захисту та права гарантовані законом.

В Україні Закон встановлює певні гарантії принципу незалежності в адвокатській діяльності. Зокрема, містить заборони: будь-якого втручання і перешкоди здійсненню адвокатської діяльності (п. 1 ч. 1 ст. 23); розголошування відомостей, що становлять предмет адвокатської таємниці (п. 2 ч. 1 ст. 23); втручання у приватне спілкування адвоката з клієнтом (п. 9 ч. 1 ст. 23); внесення подання слідчим, прокурором, а також винесення окремої (постанови) суду щодо правової позиції адвоката у справі (п. 10 ч. 1 ст. 23); втручання у правову позицію адвоката (п. 11 ч. 1 ст. 23).

До засад адвокатської діяльності Закон відносить правило, що надає адвокатам України здійснювати адвокатську діяльність не тільки на всій території України, але й за її межами, якщо інше не передбачено міжнародним договором, згода на обов'язковість якого надана Верховною Радою України, або законодавством іноземної держави; а адвокатам іноземної держави — здійснювати адвокатську діяльність на території України відповідно до цього Закону, якщо інше не передбачено міжнародним договором, згода на обов'язковість якого надана Верховною Радою України. Адвокат може здійснювати адвокатську діяльність індивідуально або в організаційно-правових формах адвокатського бюро чи адвокатського об'єднання.

Отже, ці принципи і засади допомагають забезпечити здійснення адвокатської діяльності відповідно до вимог права етики та інтересів клієнтів. Адвокати мають бути компетентними уважними до деталей. Загалом виконання цих принципів та засад допомагає адвокатам виконувати свої професійні обов'язки і забезпечує високий стандарт та довіру в справі правосуддя об'єктивними і добросовісними у своїй роботі щоб забезпечити справедливість правову захищеність та довіру у юридичній системі.

Список використаної літератури

1. Про доступ до публічної інформації: Закон України від 13 січня 2011 р. / Верховна Рада України; офіційний веб-сайт. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2939–17
2. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 05 липня 2012 р. / Верховна Рада України; офіційний веб-сайт. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076–17
3. Конституція України: прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 року / Верховна Рада України; офіційний веб-сайт. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80

Науковий керівник: *старший викладач кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія»* ***Нестерчук Лілія Петрівна***

Дрига Є. В.
студентка 2-го курсу магістратури
факультету адвокатури та антикорупційної діяльності
Національного університету «Одеська юридична академія»

МОБІЛІЗАЦІЯ АДВОКАТІВ: ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ

24 лютого 2022 року почалось повномасштабне вторгнення Російської Федерації в Україну. Збройна агресія проти України продовжується і до сьогодні. Президент, з метою захисту України, своїм указом від 24 лютого 2022 року оголосив загальну мобілізацію, яка неодноразово продовжувалася і триває і досі. Цей процес не зупинявся на жодну хвилину, і в його рамках діють призовні дільниці та центри соціальної допомоги, де здійснюється набір громадян з відповідними військовими спеціальностями. Таким чином, Збройні сили України постійно поповнюються. Як не дивно, адвокати теж військовозобов'язані і підпадають під мобілізацію. Проте, у разі призову адвоката, виникає ряд проблем, які потребують вирішення.

Норми Конституції — це найперше, на що посилаються при постановці даного питання, адже вони гарантують право на захист, а оскільки в нашій державі діє монополія адвокатури, то це право забезпечують безпосередньо адвокати. Проте, вони можуть бути призвані на військову службу, в той час як судді та правоохоронці звільняються від мобілізації. З цього вбачається дещо нерівне становище рівнозначних суб'єктів забезпечення прав особи на судовий захист. Адвокати стверджують, що це може загрожувати порушенням одного з основних принципів судового процесу- змагальності.

Виходячи з актуальності даної проблеми, в Парламенті зареєстровано законопроєкт № 9631 «Про внесення змін до Закону України «Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію», щодо забезпечення кожному права на захист в умовах воєнного стану». Такий законопроєкт передбачає, що військовозобов'язані адвокати, які мають стаж адвокатської діяльності 10 і більше років, або ж надають безоплатну вторинну правничу допомогу не підлягають мобілізації. Така норма допоможе вирівняти процесуальне становище адвоката поряд з вищезгаданими суб'єктами, та не допустити порушення прав особи [1].

Ряд адвокатів, посилаючись на п.2 ч.1 ст.7 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», стверджують, що адвокатська діяльність є несумісною з військовою службою. Водночас звертають увагу на той факт, що особа призвана на військову службу, як правило не має часу, щоб подати заяву про зупинення адвокатської діяльності, і як наслідок через об'єктивні підстави порушує вимоги щодо несумісності [2]. Проте, тут варто звернути увагу на рішення Ради адвокатів України № 24 від 3 березня 2022 року, в якому ідеться про те, що проходження військової або альтернативної служби під час воєнного стану не вважається порушенням вимог щодо несумісності із статусом адвоката. І за таких умов адвокати не притягаються до дисциплінарної відповідальності. Тому вищенаведені твердження є безпідставними [3].

Проте, оскільки, в період воєнного стану не діє пряма заборона щодо несумісності, то виникає ряд проблем зі здійсненням захисником його безпосередніх професійних обов'язків. Так, наприклад, відсутність адвоката від час проведення слідчих дій чи судового розгляду може бути підставою для відкладення відповідної справи.

З одного боку, неявка у зв'язку з проходженням військової служби вважається поважною причиною. З іншого боку, клієнт має право вільно обирати захисника і якщо він задоволений уже виконаною роботою адвоката і не хоче відмовлятися від правової допомоги свого захисника, то такий призов може означати зупинення провадження у справі на невизначений строк. Водночас, представники вказують, що примушування клієнта до зміни захисника порушує його конституційні права, а особливо право на захист.

Керуючись цими аргументами, адвокати стверджують, що необхідно терміново вирішити дане питання на користь звільнення адвокатів від мобілізації, на рівні з іншими суб'єктами, зокрема, судового процесу. Поруч з тим, наголошують, що це суттєво не змінить як процес мобілізації, так і кількісний склад української армії, оскільки адвокати становлять лише незначну частку військовозобов'язаних, але допоможе уникнути серйозних проблем у функціонуванні судової системи та забезпеченні прав людини.

Також варто вказати, що частково дане питання нашим законодавством все ж врегульовано. Статтею 23 «Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію» передбачена можливість бронювання певних категорій військовозобов'язаних [4]. До таких категорій Рада адвокатів України відносить і адвокатів, які здійснюють виключні повноваження, зазначаючи у своєму рішенні № 67, що юридичні особи і місцеві органи адвокатського самоврядування, мають право звернутися в загальному порядку з клопотанням про бронювання такого адвоката [5].

Виходячи з вищесказаного, можу стверджувати, що органи адвокатського самоврядування оперативно зреагували на воєнний стан та проблеми, які виникли у зв'язку з ним. Своїми рішеннями Рада адвокатів України змогла не лише забезпечити захист прав адвоката і особи, яку він представляє, а ще й убезпечити адвокатів від дисциплінарних стягнень у певних випадках.

Крім того, Рада адвокатів України роз'яснила та конкретизувала загальні норми законів, і тим самим забезпечила можливість бронювання певних категорій адвокатів. Також, вважаю доречним не повне скасування мобілізації військовозобов'язаних адвокатів, а надання відстрочки лише певним категоріям, що передбачується відповідним законопроєктом. Вважаю, що такий підхід забезпечить рівність безпосередньо у судовому процесі і рівність у обов'язках громадян.

Список використаної літератури

1. Проєкт Закону про внесення змін до Закону України «Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію» щодо забезпечення кожному права на захист в умовах воєнного стану. URL: https://www.kmu.gov.ua/bills/proekt-zakonu-pro-vnesennya-zmin-do-zakonu-ukraini-pro-mobilizatsiynu-pidgotovku-ta-mobilizatsiyu-shchodo-zabezpechennya-kozhnomu-prava-na-zakhist-v-umovakh-voennogo-stanu
2. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 05.07.2012 р. № 5076-VI. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/ show/5076–17
3. Про особливості проходження адвокатами військової або альтернативної (невійськової) служби у період воєнного стану: Рішення РАУ від 03.03.2022 р. URL: https://unba.org.ua/assets/uploads/legislation/rishennya/2022–03–24-r-shennya-rau-24_6244383f5d80a.pdf
4. Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію: Закон України від 21.10.1993 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3543–12#Text
5. Щодо можливості бронювання військовозобов'язаних адвокатів на період воєнного стану та мобілізації: Рішення від 02.08.2022 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0067871–22#Text

Науковий керівник**: доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», доцент, кандидат юридичних наук **Храпенко Олена Олегівна

Дрикін Д. М.
студент 1-го курсу магістратури
факультету цивільної та господарської юстиції
Національного університету «Одеська юридична академія»

ГАРАНТІЇ ПРОФЕСІЙНОЇ НЕДОТОРКАННОСТІ АДВОКАТІВ

Безперечно, правова допомога виступає одним із найважливіших складових системи забезпечення прав і свобод людини і громадянина. При покладанні на адвокатів обов'язків з надання професійної правничої допомоги, держава також повинна забезпечити їм відповідний комплекс прав та гарантій, яких має бути достатньо для належного надання такої допомоги.

На законодавчому рівні для адвоката встановлено значне коло гарантій здійснення його професійної діяльності. Незалежність адвокатури у розумінні правового інституту, який наділений виключними правами для представництва інших фізичних та юридичних осіб в судах, а також захисту від кримінального обвинувачення, гарантована, зокрема, положеннями статті 131–2 Конституції України [1].

Гарантії адвокатської діяльності не є особистими привілеями адвоката, а слугують засобом захисту інтересів суспільства в отриманні кваліфікованої правової допомоги, реальність і повнота якої можлива лише за умов гарантованої адвокатської діяльності. Чинне законодавство України, яке регулює гарантії адвокатської діяльності, в цілому відповідає міжнародним та європейським стандартам [2, с. 95].

Основним Законом держави регламентовано, що виключно Закони України визначають керівні основи організації і функціонування адвокатури. Пряме регулювання організації і функціонування системи адвокатури здійснюють нормативні акти, котрі прийняті відповідними органами адвокатського самоврядування. Відтак законодавством та нормативно-правовими актами, якими врегульовані організація та діяльність адвокатури, в загальному відповідають міжнародно-правовим стандартам незалежності адвокатури. Резолюцією № 67/187 «Принципи та керівні принципи ООН щодо доступу до правової допомоги в системах кримінального правосуддя» не тільки закріплені такі складові професійної незалежності адвокатів, як незалежність від держави, судових і правоохоронних органів, а також наголошує на необхідності забезпечити правові гарантії їх захисту з боку держави супроти утисків держаними апаратами держав-членів професійної незалежності діяльності.

Адвокатурою України, зокрема, через органи адвокатського самоврядування, упевнено відстоюється правило, яке визначене в Загаль-

ному кодексі правил адвокатів країн Європейського Співтовариства, що передбачає вимогу абсолютної незалежності та відсутності будь-якого впливу на адвоката, пов'язаного, насамперед, з його особистою зацікавленістю чи тиском ззовні, для виконання завдань адвоката під час здійснення своїх обов'язків.

Професійний імунітет, або «індемнітет» адвоката, особливо цікавий у контексті дослідження сутності гарантій адвокатської діяльності.

Відповідно до п. 14 ч. 1 ст. 23 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», забороняється притягувати адвоката (особу, щодо якої припинено або призупинено право на заняття адвокатською діяльністю) до кримінальної чи іншої відповідальності або погрожувати застосуванням відповідальності в зв'язку із здійсненням ним юридичної діяльності відповідно до закону [3]. Така норма дає нам можливість зробити висновок про наявність у адвоката свого роду імунітету від кримінального переслідування у зв'язку із здійсненням ним професійної діяльності. У юридичній літературі таку гарантію називають власне індемнітетом [4].

Розкриття змісту зазначеної гарантії певною мірою має місце у п. 15 ст. 23 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», де зазначено, що висловлювання в засобах масової інформації, у тому числі ті, що відображають позицію клієнта, не може бути підставою для притягнення адвоката до відповідальності, крім випадків порушення професійних обов'язків адвоката. Реалізація цієї гарантії адвокатської діяльності зумовлена також наявністю інших гарантій, зокрема таких: заборона вносити подання слідчому, прокурору, а також винесення окремої ухвали (постанови) суду щодо правової позиції адвоката у справі (п. 10); заборони втручання в правове становище адвоката (п. 11); заборона ототожнювати адвоката з клієнтом (п. 16) [3].

Слід звернути увагу на те, що в юридичній літературі існує також позиція, згідно з якою індемнітет адвоката розуміється як неможливість притягнення адвоката до відповідальності за правову позицію у справі, якщо вона ґрунтується на законі та відповідає зібраним у справі фактам, а також у зв'язку з наданням правової допомоги громадянам та організаціям [5].

Ми ставимо під сумнів цю позицію, оскільки вона містить певне обмежене уявлення про обсяг адвокатського імунітету (неможливість притягнення адвоката до відповідальності за правову позицію у справі). На нашу думку, таке обмеження може бути зумовлене лише професійною діяльністю адвоката. Наприклад, індемнітет адвоката застосовується також у разі ухвалення судом чи іншим органом рішення не на користь його клієнта, скасування чи зміни судового рішення чи постанови іншого органу, винесеного у справі, у якій адвокат здійснював захист, представництво чи надання ін-

ших видів правової допомоги. Відповідно до ч. 3 ст. 34 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», такий випадок не є підставою для притягнення адвоката до дисциплінарної відповідальності, але лише за умови, що адвокат не вчиняв дисциплінарного проступку.

Підкреслимо, що положення про індемнітет адвокатів містяться і в міжнародних актах про адвокатуру. Так, у частині 4 Принципу I (Загальні принципи свободи професійної діяльності адвокатів) Рекомендації № R(2000)21 щодо свободи здійснення професії адвоката зазначено, що адвокати не повинні зазнавати наслідків або піддаватися впливу небезпеки будь-яких санкцій чи тиску, коли вони діють відповідно до своїх професійних стандартів [6].

Крім того, Основні положення про роль адвокатів (відповідно, і в Основних принципах, що стосуються ролі адвокатів), а саме пункт 20, вказує на те, що адвокат повинен мати кримінальний та цивільний імунітет від переслідування за заяви, пов'язані зі справою, зроблені у письмовій чи усній формі при сумлінному виконанні своїх обов'язків і професійних обов'язків у суді, трибуналі чи іншому судовому чи адміністративному органі.

Аналіз положень зазначених актів свідчить про наявність певних обмежень щодо реалізації такої гарантії, як адвокатський індемнітет. Таким чином, можливість його реалізації зумовлена лише випадками, коли адвокати діють «відповідно до своїх професійних стандартів», «відповідно до визнаних професійних обов'язків, стандартів та етичних норм» та «для сумлінного виконання своїх обов'язків та професійних обов'язків» [4]. В українському законодавстві застосування адвокатського індемнітету також пов'язується із здійсненням адвокатської діяльності відповідно до закону.

З огляду на викладене, можна стверджувати, що положення Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» встановлюють досить позитивні норми, які передбачають наявність індемнітету адвоката як гарантії його професійної діяльності.

Список використаної літератури

1. Конституція України, прийнята на 5-й сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.
2. Горбань Н. С. Гарантії адвокатської діяльності: актуальні проблеми. *Адвокатура: минуле, сучасність та майбутнє* : матер. IX Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 15 листоп., 2019 р.) / редкол.: Н. М. Бакаянова (голова) та ін. Одеса: Фенікс, 2019. С. 94–97.
3. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 05.07.2012 № 5076-VI. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076–17#Text (дата звернення: 12.10.2023).

4. Заборовський В. В. Індемнітет адвоката як одна з основних гарантій адвокатської діяльності. *Порівняльно-аналітичне право*. 2016. № 4. С. 287–291.
5. Горбань Н. С. Гарантії адвокатської діяльності: поняття, ґенеза, значення. *Часопис Київського університету права*. 2018. № 2. С. 284–289.
6. Рекомендація № R (2000) 21 Комітету Міністрів державам-членам про свободу професійної діяльності адвокатів. URL: https://supreme.court.gov.ua/userfiles/R_2000_21_2000_10_25.pdf

Науковий керівник: *доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», кандидат юридичних наук, доцент* ***Кубаєнко Андрій Володимирович***

Духневич А. А.
студентка 2-го курсу магістратури
факультету адвокатури та антикорупційної діяльності
Національного університету «Одеська юридична академія»

ВПЛИВ ВОЄННОГО СТАНУ НА ДІЯЛЬНІСТЬ АДВОКАТУРИ В УКРАЇНІ

Воєнний стан — це особливий правовий режим, що вводиться у разі збройної агресії чи загрози нападу, небезпеки державній незалежності, її територіальної цілісності. Воєнний стан не може не вплинути на всі аспекти життя суспільства, і на адвокатуру в тому ж числі.

Для кожного громадянина України чоловічої статі віком від 18 до 60 років, захист батьківщини є обов'язком. Адвокати не є винятком, багато з них опинились у складі Збройних сил України. Але виникла проблема, оскільки військова служба в будь-якому її виді згідно з переліком, визначеним у пункті 6 статті 2 Закону України «Про військовий обов'язок і військову службу» та альтернативна (невійськова) службу як заміна конкретного виду військової служби — строкової військової служби, є несумісною із діяльністю адвокатів [1].

За пропозицією Голови Національної асоціації адвокатів України, Лідії Ізовітової, Рада адвокатів України вирішила, що ця підстава не буде використовуватися для притягнення адвокатів до дисциплінарної відповідальності. Це рішення було прийнято з урахуванням указу Президента України № 64/2022 від 24 лютого 2022 року, яким в Україні було введено воєнний стан. Проходження військової або альтернативної служби під час воєнного стану не буде вважатися порушенням вимог щодо несумісності зі статусом адвоката, згідно з рішенням Ради адвокатів України № 24 від 3 березня 2022 року [2].

Адвокатам, які через війну отримали тілесні ушкодження або загинули, захищаючи нашу державу, НААУ, а саме члени Опікунської ради, надають матеріальну допомогу. Рішення про надання допомоги приймається Опікунською радою згідно з встановленими критеріями, розподіляючи допомогу в порядку пріоритету, дана Рада була утворена майже відразу після початку збройної агресії з боку Росії, а саме 3 березня 2022 року [3].

У зв'язку з тим, що багато адвокатів втратили свою практику, доходи або були змушені залишити свої місця проживання в регіонах України, Вища школа адвокатури провела ряд безкоштовних заходів для підвищення кваліфікації, що є наразі дуже важливим для підтримки належного професійного рівня адвокатів, які не мають можливості купувати «дорого вартісні курси» для підвищення кваліфікації.

Згідно з Порядком підвищення кваліфікації адвокатів України, затвердженим рішенням Ради адвокатів України від 03.07.2021 р. № 63 (далі — Порядок), кожен адвокат повинен набрати щороку не менше 10 залікових балів (п. 19 Порядку), при цьому 2 з цих балів мають бути з етики. Натомість, молоді адвокати повинні набрати не менше 16 залікових балів (п. 20 Порядку). Адвокатам, які не оплатили щорічні внески на забезпечення реалізації адвокатського самоврядування, заборонено отримувати доступ до системи підвищення кваліфікації адвокатів, відповідно до пункту 31 Порядку.

Дія згаданих вище п. п. 19, 20 Порядку призупинена на період воєнного стану відповідно до рішення Ради адвокатів України від 16 березня 2022 року № 30.

Практично з початку введення воєнного стану й до його закінчення, не існує обов'язку підвищувати свою кваліфікацію у сфері адвокатури, відповідно це стало добровільним [4].

Комендантська година для представників Комітету НААУ із захисту прав адвокатів та гарантій адвокатської діяльності, не обмежує адвокатів у пересуванні містом в цей час, оскільки адвокат повинен мати можливість надавати свою допомогу цілодобово.

Відбулось спрощення процедури отримання ордеру адвоката. Тепер дозволяється видача адвокатським бюро/адвокатським об'єднанням ордеру без скріплення його печаткою юридичної особи та без підпису керівника адвокатського об'єднання, адвокатського бюро. Правовідносини між адвокатом, який надає правничу (правову) допомогу на підставі цього ордера та адвокатським об'єднанням, адвокатським бюро врегульовуються внутрішніми документами цих організаційно правових форм здійснення адвокатської діяльності.

Також важливим є те, що Радою адвокатів України було спрощено вимоги до процедури складання кваліфікаційного іспиту на період запровадження воєнного стану в Україні. РАУ дозволила допуск до

іспиту без надання довідки про несудимість і документів про володіння державною мовою, оскільки через ряд відомих причин отримання даних документів в деяких регіонах не є можливим. РАУ повідомила, що тепер бажаючі скласти іспит повинні засвідчувати дану інформацію в особистих заявах. Відповідно після закінчення воєнного стану цю інформацію вони будуть зобов'язанні надати до Кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури [5].

Навіть в період дії воєнного стану громадяни повинні отримувати належну та своєчасну правову допомогу. Трансформація адвокатської діяльності і так зване «спрощення» роботи адвокатів дає цю можливість здійснювати. Тому дані зміни позитивним чином впливають на можливість адвоката практикувати свою діяльність, а громадянам отримувати кваліфікаційну допомогу.

Список використаної літератури

1. Особливості проходження адвокатами військової або альтернативної (невійськової) служби у період воєнного стану. URL: http://dspace.onua.edu.ua/bitstream/handle/11300/23428/ОСОБЛИВОСТІ %20ПРОХОДЖЕННЯ %20АДВОКАТАМИ %20ВІЙСЬКОВОЇ %20АБО %20АЛЬТЕРНАТИВНОЇ %20 %28НЕВІЙСЬКОВОЇ %29.pdf?sequence=1&isAllowed=y
2. Військова служба під час воєнного стану не вважатиметься порушенням вимог несумісності для адвокатів / Сайт НААУ. URL: https://unba.org.ua/news/7361-vijs-kova-sluzhba-pid-chas-voennogo-stanu-ne-vvazhatimet-sya-porushennyam-vimog-nesumisnosti-dlya-advokativ-rishennya-rau.html
3. НААУ продовжує надавати матеріальну допомогу постраждалим від війни адвокатам / Сайт НААУ. URL: https://unba.org.ua/news/7410-naau-prodovzhue-nadavati-material-nu-dopomogu-postrazhdalim-vid-vijni-advokatam.html
4. Підвищення кваліфікації під час війни. URL: https://uz.ligazakon.ua/ua/magazine_article/EA015975
5. Діяльність адвокатури в умовах воєнного часу. URL: http://dspace.onua.edu.ua/bitstream/handle/11300/23424/ДІЯЛЬНІСТЬ %20АДВОКАТУРИ %20В %20УМОВАХ %20ВОЄННОГО %20ЧАСУ. pdf?sequence=1&isAllowed=y

Науковий керівник**: доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», доцент, кандидат юридичних наук **Храпенко Олена Олегівна

Zagorets R. G.
student of the 1st course of the Faculty of Judicial and International Law
of the National university «Odessa Law Academy»

THE ADVOCATE OF A CHILD IN UKRAINE

Over the past 40 years, the issue of protecting the rights of the child has become popularized and developed. The child turned from an object into a subject of legal relations, received the status of a holder of rights. These rights are enshrined in the UN Convention on the Rights of the Child and other international legal instruments. The United Nations and the Council of Europe have developed a number of legal instruments, both binding and advisory, dealing with standards for the implementation of criminal and administrative proceedings involving children in conflict and in contact with the law [1].

As a rule, a child's advocate is a person, who is called upon to protect the welfare of a child who has experienced trauma.

The advocate provides legal assistance in:

1) civil cases (issues of guardianship and care, on the recovery of alimony, the procedure for the parents' participation in education, on the determination of residence, deprivation of parental rights, etc);

2) criminal cases where the child is a suspect, accused, victim, witness;

3) cases of administrative offenses– where a person who committed an administrative offense is a child [2].

We should to mention, that the most important duties of a children's advocate are:

– complete collection of the most necessary information, connected with the case (legal and social origin of parents, listening to the child's opinion, his experiences and feelings regarding this situation);

– clarification and representation of the interests of the child in court, providing official recommendations to judges;

– help the child to understand the proceedings, inform him/her about the progressing of a case, maintain confidentiality;

– attend court hearings and provide arguments in support of the interests of the child;

– participate in other sessions of the case (visit the school and discuss the situation with the child's teachers).[2]

In order to become a professional in protecting the rights of a child, a person needs to obtain not only a legal education, but also in the field of psychology or social work. Candidates and lawyers have advanced training at the Ukrainian National Bar Association. Training is carried out by experienced workers with significant experience in the field of child welfare

It's a quiet interesting fact that in August 2020, L. Gretchenko established a center called «Child Advocate» at the Higher School of Advocacy of the

National Academy of Advocacy of Ukraine. This project is an association of community, including experts of various specialties in the field of legal protection of children and children's law, employees, public activists, and teachers. He, directly, plays an outstanding role in protecting the rights of the child. This community is actively working to develop proposals for changes in the relevant legislative acts and forms a sustainable practice of protecting the rights of the child, guided by the principle of the best interest of the child [3].

The main activities of the center «Child Advocate» of the Higher School of Higher Education of NAAU are holding training events to improve the skills of children's lawyers, creating an anti-bullying educational platform for human rights defenders and teachers, the functioning of an educational and advisory center for parents and children and the development of a youth career guidance center. Equally important is the issue of specialization of advocacy in Ukraine, which is currently unofficial and is developing outside the framework of legal regulation [3].

In summary, I want to note, that current legislation of Ukraine does not currently include the concept of «child advocate» and the relevant requirements for such specialization. But I sincerely hope that it will appear in the future, because it is very important nowadays.

It is worth noting that the Higher School of Advocacy of the National Academy of Advocacy of Ukraine and the advocates themselves in Ukraine are actively developing the specialization «child advocate.» Each year, advocates deal with cases in this area, improve their skills and form a register of lawyers specializing in the protection of children's rights, and appropriate judicial practice.

The rights of the child, his (her) life, health and well-being depend entirely on adults. Therefore, they should take care of everyone. Children are the future of Ukraine. Therefore, I believe that every child will be happy, because a happy child is the key to a happy country!

Referemces

1. Garo G., Babishena M. «Child Advocate» to be in Ukraine / National Association of Advocates of Ukraine: website. 22.04.2019. URL: https://cutt.ly/E7onQo2_
2. Yushkevych O. G. Child's lawyer in Ukraine. *Law and Safety*. 2023. 88(1). P. 66–76. doi: 10.32631/pb.2023.1.06.
3. Gaiduk S. I. Specialization of an advocate as a guarantee of competence. *Advocacy of Ukraine: current state and prospects for development*: materials of II Mezhnar. scientific-practical. conf. (Kharkov, 17 Dec. 2020) / ed. Col.: T. B. Vilchik (chairman) and other. Kharkov: Law, 2020. P. 146–148.

Supervisor: *associate professor of the department of organization of judicial, law enforcement bodies and advocacy of the National University «Odessa Law Academy», candidate of legal sciences* ***Kravchenko Maryna Oleksandrivna***

Канівець А. Д.
студентка 1-го курсу магістратури факультету адвокатури
та антикорупційної діяльності
Національного університету «Одеська юридична академія»

ОСОБЛИВОСТІ АДВОКАТСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Повномасштабне військове вторгнення Російської Федерації на територію України 24 лютого 2022 року покликало за собою суттєві зміни не тільки в буденності суспільства, а й зумовило початок формування нових нормативів та новацій в національній законодавчій базі. Дані процеси були направлені для забезпечення та підтримання діяльності інституту правової допомоги, що є гарантом та фундаментом реалізації прав та свобод людини. Важливим елементом представленого інституту є саме адвокатура, яка також зазнала реформувань у методах та способах здійснення професійної діяльності.

По-перше, для того щоб розкрити нагальність та значимість заданої теми, необхідно навести повне та грунтовне визначення дефініції воєнного стану, який передував встановленню певних обмежень та особливостей здійснення й забезпечення адвокатської діяльності. Так, необхідно звернутися до чинних нормативно-правових актів, а саме закону України «Про правовий режим воєнного стану», відповідно до якого воєнний стан — це особливий правовий режим, що вводиться в Україні або в окремих її місцевостях у разі збройної агресії чи загрози нападу, небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності та передбачає надання відповідним органам державної влади, військовому командуванню, військовим адміністраціям та органам місцевого самоврядування повноважень, необхідних для відвернення загрози, відсічі збройної агресії та забезпечення національної безпеки, усунення загрози небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності, а також тимчасове, зумовлене загрозою, обмеження конституційних прав і свобод людини і громадянина та прав і законних інтересів юридичних осіб із зазначенням строку дії цих обмежень[2]. Таким чином, з огляду на зазначене визначення, можна виділити утвердження нових важелів впливу та контролю в суспільстві, які організовані задля запровадження та здійснення заходів воєнного правового режиму.

Серед негативних проявів встановлення режиму воєнного стану для здійснення повноцінної незалежної адвокатської діяльності, є встановлення обмежень доступу до інформації та припинення роботи державних реєстрів, які значно полегшують роботу правників. Серед таких можна виділити: Єдиний державний реєстр юридичних осіб,

фізичних осіб підприємців та громадських формувань; Державний реєстр речових прав на нерухоме майно; Державний реєстр актів цивільного стану. Лімітування права на доступ до інформації може бути здійснене відповідно до частини 3 статті 34 Конституції України, в якій зазначено, що здійснення цих прав може бути обмежене законом в інтересах національної безпеки, територіальної цілісності або громадського порядку з метою запобігання заворушенням чи злочинам, для охорони здоров'я населення, для захисту репутації або прав інших людей, для запобігання розголошенню інформації, одержаної конфіденційно, або для підтримання авторитету і неупередженості правосуддя[1]. Таким чином, це ускладнило процес отримання даних шляхом направлення адвокатських запитів, обґрунтування такого письмового звернення, наразі, потребує належної та кропіткої підготовки.

Окрім того, варто виділити й позитивні аспекти щодо укріплення та розширення меж функціонування адвокатури, шляхом утворення представництв в інших країнах задля надання правової допомоги та захисту прав і інтересів людей, які перебувають за кордоном. Представники Національної асоціації адвокатів України за кордоном не є юридичними особами і здійснюють діяльність самостійно в інтересах НААУ та в межах законодавства країни-перебування (реєстрації) [3]. Наразі списки адвокатів-представників, які здійснюють свої повноваження в інших країнах опубліковані та закріплені на офіційному сайті НААУ, серед представлених держав можна виділити такі як: Канада, Сполучені Штати Америки, Федеративна Республіка Німеччина.

Наразі можна виділити також наявність особливої уваги до осіб-переселенців, які були вимушені покинути своє місце проживання через ведення бойових дій чи встановлення режиму окупації в їх рідних населених пунктах. Чимало спеціалістів-правників приєдналися до надання безоплатної первинної правової допомоги для постраждалих верств населення, також відомо про діяльність «гарячої лінії» з юридичних питань для переселенців, що організовується та забезпечується Благодійною організацією «Всеукраїнська коаліція з надання правової допомоги». Такі юридичні питання включають теми щодо правових обмежень, оформлення виплат, фіксації збитків і пошкоджень, забезпечення отримання гуманітарної допомоги тощо. Окрім того, варто зазначити, що якщо Комісія при Мінреінтеграції встановить факт позбавлення цих осіб свободи внаслідок збройної агресії проти України, то вони можуть безоплатно отримати й вторинну правову допомогу. Вона передбачає захист, представництво інтересів осіб у судах, органах державної влади та місцевого самоврядування, а також складення документів процесуального характеру [4].

Таким чином, можна дійти висновку, що правове становище адвокатури на час встановлення режиму воєнного стану зазнало значних змін, важке моральне та матеріальне становище в середині країни наклало свій відбиток на якості надання правничих послуг. Однак, ускладнення функціонування правового поля на тлі збройної агресії також дало й поштовх для розвитку та оновлення законодавчої бази, розширення спектру діяльності адвокатів, вихід на міждержавний рівень шляхом утворення представництв за кордоном і посиленням використання альтернативних способів захисту прав та свобод людини в умовах обмежених ресурсів та доступу до інформації.

Список використаної літератури

1. Конституція України : від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР : станом на 1 січ. 2020 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text
2. Про правовий режим воєнного стану : Закон України від 12.05.2015 р. № 389-VIII : станом на 20 серп. 2023 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389–19#Text
3. Офіційна сторінка Національної асоціації адвокатів України. URL: https://unba.org.ua/predstavniki-naau-za-kordonom
4. Офіційна сторінка Міністерства з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій України. URL: https://minre.gov.ua/

Науковий керівник: *доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», кандидат юридичних наук, доцент* ***Свида Олексій Георгійович***

Карманчук В. О.
студента 1-го курсу факультету судового та міжнародного права
Національного університету «Одеська юридична академія»

ВІДМОВА В НАДАННІ ІНФОРМАЦІЇ НА АДВОКАТСЬКИЙ ЗАПИТ ЯК ПЕРЕШКОДА В ЕФЕКТИВНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ АДВОКАТА

Для забезпечення можливості адвоката впевнено та ефективно виконувати свої конституційні обов'язки, закон наділяє його певними правами. Серед цих прав є можливість подавати адвокатські запити до органів влади на одержання копій документів, звертатися до органів державної влади, місцевого самоврядування, їх посадових осіб, підприємств, установ, організацій, громадських об'єднань та фізичних осіб (за їх згодою).

Відповідно до частини першої статті 24 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» (надалі — Закон), адвокатський запит — письмове звернення адвоката до органу державної влади, органу місцевого самоврядування, їх посадових та службових осіб, підприємств, установ і організацій незалежно від форми власності та підпорядкування, громадських об'єднань про надання інформації, копій документів, необхідних адвокату для надання правової допомоги клієнту.

До адвокатського запиту додаються посвідчені адвокатом копії свідоцтва про право на заняття адвокатською діяльністю, ордера або доручення органу (установи), уповноваженого законом на надання безоплатної правової допомоги.

Вимагати від адвоката подання разом з адвокатським запитом інших документів забороняється (частина перша статті 24 Закону).

Крім того, статтею 26 Закону встановлено, що адвокатська діяльність здійснюється на підставі договору про надання правової допомоги. Документами, що посвідчують повноваження адвоката на надання правової допомоги, можуть бути:

1) договір про надання правової допомоги;

2) довіреність;

3) ордер;

4) доручення органу (установи), уповноваженого законом на надання безоплатної правової допомоги.

Відповідно до пункту 1 частини першої статті 20 Закону, під час здійснення адвокатської діяльності адвокат має право вчиняти будь-які дії, не заборонені законом, правилами адвокатської етики та договором про надання правової допомоги, необхідні для належного виконання договору про надання правової допомоги, зокрема, звертатися з адвокатськими запитами, у тому числі щодо отримання копій документів, до органів державної влади, органів місцевого самоврядування, їх посадових і службових осіб, підприємств, установ, організацій, громадських об'єднань, а також до фізичних осіб (за згодою таких фізичних осіб).

Вимоги Закону роз'яснені в рішенні Ради адвокатів України від 30 серпня 2014 року № 122 «Про затвердження роз'яснень з питань, які виникають при оформленні адвокатського запиту», згідно з яким подання адвокатом адвокатського запиту є професійним правом адвоката, у зв'язку із наданням правової допомоги на підставі договору про надання правової допомоги. Вимоги до подання адвокатського запиту є однаковими для всіх адвокатів, незалежно від організаційних форм, в яких вони здійснюють адвокатську діяльність — індивідуально, або в організаційно-правових формах адвокатського бюро чи адвокатського об'єднання.

Адвокатський запит має відповідати вимогам статті 24 Закону, якою зокрема встановлено, що до нього додаються посвідчені адвокатом копії свідоцтва про право на заняття адвокатською діяльністю, ордера або доручення органу (установи), уповноваженого законом на надання безоплатної правової допомоги.

У відповідності до частини другої статті 24 Закону, орган державної влади, орган місцевого самоврядування, їх посадові та службові особи, керівники підприємств, установ, організацій, громадських об'єднань, яким направлено адвокатський запит, зобов'язані не пізніше п'яти робочих днів з дня отримання запиту надати адвокату відповідну інформацію, копії документів, крім інформації з обмеженим доступом і копій документів, в яких міститься інформація з обмеженим доступом.

У разі якщо адвокатський запит стосується надання значного обсягу інформації або потребує пошуку інформації серед значної кількості даних, строк розгляду адвокатського запиту може бути продовжено до двадцяти робочих днів з обґрунтуванням причин такого продовження, про що адвокату письмово повідомляється не пізніше п'яти робочих днів з дня отримання адвокатського запиту.

Підстави для відмови у наданні доступу до інформації на адвокатський запит можуть включати такі випадки:

– запит інформації, яка не має прямого відношення до надання правової допомоги клієнту;

– запит інформації з обмеженим доступом;

– запит документів, які відповідають конфіденційній інформації;

– запит інформації, яка не претендує на надання правової допомоги.

Судова практика підтверджує, що відмова у наданні відповіді на адвокатський запит, якщо запитувана інформація не пов'язана з наданням правової допомоги, є правомірною.

До прикладу, згідно постанови від 01.12.2017 р. у справі № 757/56130/17-п, суд встановив, що вимоги адвокатського запиту стосувалися отримання інформації щодо правовідносин певних юридичних осіб, з якими у клієнта, в інтересах якого адвокат звертався з таким запитом, відсутні будь-які правовідносини. Отже, суд зробив висновок про порушення адвокатами вимог ст. 24 та ч. 4 ст. 26 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність». Встановивши, що запитувана інформація за адвокатськими запитами не є інформацією, необхідною адвокатам для надання правничої допомоги клієнтам, суди визнали правомірною відмову у наданні такої інформації у відповідь на адвокатський запит.

Достатньо розповсюдженою є відмова у наданні інформації на адвокатський запит у зв'язку з неналежним оформленням документів,

що додаються до адвокатського запиту. Згідно із законом, до адвокатського запиту додаються:

– посвідчені адвокатом копії свідоцтва про право на заняття адвокатською діяльністю;

– ордера або доручення органу (установи), уповноваженого законом, на надання безоплатної правової допомоги.

Як свідчить судова практика, адвокати часто допускають формальні помилки під час заповнення адвокатських запитів, особливо у графі «назви органу» та на зворотній стороні ордеру. Наприклад, замість конкретного органу можна вказати загальне найменування виду органу. Така практика, якщо вказується, наприклад, «в усіх органах державної влади», може бути неприпустимою, суди будуть вважатися вказаними неправильно. У таких випадках суди можуть правомірно відмовитися від надання інформації на адвокатський запит (наприклад, постанова Дніпровського районного суду м. Києва від 19.05.2016 р. у справі № 755/6876/16-п, постанова Печерського районного суду м. Києва від 01.12.2017 р. у справі № 757/56130/17-п).

Тому можна зробити висновок, що адвокатський запит, як основний інструмент, наразі є менш ефективним через різні обмеження та формальні вимоги. Формалізованість вимог до його оформлення та демонстрація дієвих механізмів адміністративної відповідальності може привести до безпідставних відповідей у наданні відповіді на запит та порушення строків розгляду запиту. Однак, для мінімізації ризиків відмови у наданні відповіді на запит, адвокатам потрібно більше обґрунтувати запит, поставити запитання, на які можна отримати очікувану відповідь, а також виконати вимоги щодо оформлення документів, які додані до адвокатського запиту.

Список використаної літератури

1. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 05.07.2012 № 5076-VI / Офіційний веб-сайт Верховної Ради України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076–17#n2
2. Правила адвокатської етики: Правила від 09.06.2017 / Офіційний веб-сайт Верховної Ради України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/n0001891–17#n343
3. Про затвердження роз'яснень з питань, які виникають при оформленні адвокатського запиту: Рішення Ради адвокатів України від 30 серпня 2014 року № 122. URL: https://advokatrada.org.ua/wp-content/uploads/2015/11/2014.08.30-rishennya-122.pdf
4. Про доступ до публічної інформації: Закон України від 13.01.2011 № 2939-V / Офіційний веб-сайт Верховної Ради України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2939–17#Text

5. Прудкий О., Гутник І. Адвокатський запит: ефективність інструменту. *Юридична газета*. 2018. № 51–52 (653–654). URL: https://yur-gazeta.com/publications/practice/sudova-praktika/advokatskiy-zapit-efektivnistinstrumentu.html

Науковий керівник: *старший викладач кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія»* ***Нестерчук Лілія Петрівна***

Карповець А. В.
студентка 2-го курсу магістратури
Навчально-наукового інституту права
Київського національного університету імені Тараса Шевченка

АДВОКАТ ЯК СПЕЦІАЛЬНИЙ СУБ'ЄКТ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ ЩОДО КОЛАБОРАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Система правосуддя в Україні, як і в багатьох інших країнах, включає в себе захист прав громадян та дотримання високих етичних стандартів, для цього й існують адвокати. Проте іноді вони самі можуть стати суб'єктом кримінального провадження, зокрема обвинувачуватись у колабораційній діяльності.

Потреба доповнити законодавство даним видом правопорушення виникла разом із початком повномасштабної війни в Україні. Слід зауважити, що колабораційна діяльність вказує на співробітництво громадянина держави із ворогом, спрямована на забезпечення інтересів ворога та заподіяння шкоди власній державі. Важливим є те, що згідно із статтею 111–1 доповненого Кримінального кодексу України, об'єктивна сторона даного правопорушення полягає в:

1) публічному запереченні громадянином України:

а) здійснення збройної агресії проти України;

б) встановленні та утвердженні тимчасової окупації на частині території України;

2) публічних закликах громадянином України до:

а) підтримки рішень та/або дій держави-агресора, збройних формувань та/або окупаційної адміністрації держави-агресора;

б) співпраці з державою-агресором, збройними формуваннями та/або окупаційною адміністрацією держави-агресора;

б) невизнання поширення державного суверенітету України на тимчасово окуповані території України. [1]

На думку О. Маріна, колабораціонізм, як явище, можливе лише на окупованих територіях [2]. Одним із прикладів цього можна на-

вести адвоката-зрадника, який шпигував за українськими блокпостами у Краматорську. Збираючи розвіддані на прифронтовій території Донеччини, зловмисник співпрацював із спецслужбою країни-агресора. Перш за все, окупантів цікавили точні координати українських блокпостів та кількість присутніх там військових, їхнє озброєння та військова техніка. Отриману інформацію особа передавала до ФСБ через анонімний чат у месенджері, де він надавав геолокацію об'єктів Збройних сил України та їхні «характеристики». На підставі зібраних доказів слідчі Служби безпеки повідомили затриманому про підозру за ч. 7 ст. 111–1 Кримінального кодексу України (колабораційна діяльність) [3].

Проте оцінка та кваліфікація діяння залежить від конкретних обставин. Адже життя на окупованих територіях триває, а громадяни мають право на реалізацію своїх прав та захист інтересів, в чому їм покликані допомагати адвокати. Г. Лазарчук, нагадучи про конституційну гарантію права кожного на правничу допомогу, зазначає: «Це є обов'язком нашої держави перед громадянами на території України. Адже ми визнаємо, що ТОТ — це Україна». Відповідно до Закону України «Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України», метою державної політики на ТОТ із збереження державного суверенітету України є забезпечення захисту прав, свобод і законних інтересів фізичних та юридичних осіб у передбаченому законом обсязі. А захист прав громадян у даному випадку забезпечують саме адвокати [4].

Відповідно до Проєкту Закону № 8077 від 26.09.2022 р. «Про внесення змін до статті 111–1 Кримінального кодексу України щодо вдосконалення кримінальної відповідальності за колабораційну діяльність», пропонується доповнити чинну редакцію ст. 111–1 КК України «Колабораційна діяльність» частиною 5 «Здійснення громадянином України на тимчасово окупованій території України і на підставі законодавства держави-агресора професійної діяльності, пов'язаної з наданням послуг адвоката, аудитора, оцінювача, експерта, арбітражного керуючого, приватного виконавця, незалежного посередника, члена трудового арбітражу, третейського судді, а також виконання повноважень нотаріуса або державного реєстратора чи суб'єкта державної реєстрації прав, або наданням інших публічних послуг» [5]. У разі прийняття даного законопроекту, кожен адвокат, який з різноманітних причин, вимушений залишатись на окупованій території, постає перед вибором: продовжувати здійснювати свою адвокатську діяльність в нових умовах, які не можна назвати цілком добровільними, або ж обрати припинення свого професійного адвокатського життя. Адже сама по собі діяльність адвокатів на тимчасово окупованих територіях буде носити протиправний та кримінально караний характер.

З одного боку, проблема стосується кожного адвоката, який залишається на тимчасово окупованій території. Але з іншого боку, це питання доступу до правосуддя, отримання професійної правової допомоги та захисту населення, яке також продовжує жити в окупації. Адвокатська діяльність повинна мати імунітет від переслідування за факт здійснення такої діяльності за законом держави-агресора під час окупації. Місцеве населення має право на належний професійний захист своїх прав та інтересів. Адвокати не мають піддаватись кримінальному переслідуванню у разі, якщо в їх діях не вбачається ознак складу іншого правопорушення.

Аналізуючи міжнародну практику, можна дійти висновку, що за наявності збройного конфлікту, існує примус, і в даній ситуації, як правило, не можна припускати існування добровільної згоди з боку жертви.

Варто враховувати й те, що під час проведення незаконного судочинства щодо військовополонених адвокат може певним чином допомогти забезпечити їх захист в рамках кримінального провадження, та проконтролювати про потрапляння його до списків на обмін. Адже практика показує, що досить часто військовополонених включають до списків на обмін лише після засудження судами незаконних органів влади.

Список використаної літератури

1. Кримінальний кодекс України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/ laws/ show/2341–14#Text
2. Колабораційна діяльність: юрист зі Львова пояснює, що підпадає під це визначення. URL: https://suspilne.media/300038-kolaboracijna-dialnist-urist-zi-lvova-poasnue-so-pidpadae-pid-ce-viznacenna/#:~:text=За%20словами%20Олександра%20Маріна%2C%20законодавець,добровільній%20усвідомленій%20співпраці%20з%20ворогом
3. СБУ затримала адвоката-зрадника, який шпигував за українськими блокпостами у Краматорську. URL: https://ssu.gov.ua/novyny/sbu-zatrymala-advokatazradnyka-yakyi-shpyhuvav-za-ukrainskymy-blokpostamy-u-kramatorsku
4. Заборона адвокатської діяльності та ТОТ є посяганням на суверенітет. URL: https://unba.org.ua/news/8444-zaborona-advokats-koi-diyal-nosti-tatot-e-posyagannyam-na-suverenitet-dumka.html
5. Проект Закону № 8077 «Про внесення змін до статті 111–1 Кримінального кодексу України щодо вдосконалення кримінальної відповідальності за колабораційну діяльність». URL: https://ips.ligazakon.net/document/JI08148I?from=draft_laws&hide=true

Науковий керівник: *доцент кафедри нотаріального, виконавчого процесу та адвокатури, прокуратури, судоустрою Навчально-наукового інституту права Київського національного університету імені Тараса Шевченка, кандидат юридичних наук* ***Кухнюк Дмитро Володимирович***

Ковальчук А. С.
студент 1-го курсу факультету судового та міжнародного права
Національного університету «Одеська юридична академія»

ІНДИВІДУАЛЬНА ТА КОЛЕКТИВНА ФОРМИ ОРГАНІЗАЦІЇ ДІЯЛЬНОСТІ АДВОКАТА

Регулювання правових засад адвокатської організації і діяльності адвокатів в Україні визначаються Законом України від 05.07.2012 № 5076 «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» (далі — Закон № 5076), пунктом 3 статті 4 якого є визначено, що адвокат має право займатися адвокатською діяльністю індивідуально або в організаційно-правових формах, а саме адвокатського бюро чи адвокатського об'єднання (організаційні форми адвокатської діяльності).

Індивідуальна діяльність адвоката є однією з організаційних форм здійснення адвокатського діяльності. Питання, що стосується індивідуальної адвокатської діяльності як організаційної форми, регламентується статтею 13 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», яка є відносно короткою. Відповідно до неї, адвокат, що здійснює свою діяльність в індивідуальному порядку, є самозайнятою особою. Крім того, адвокат, який займається адвокатською діяльністю самостійно, може мати штампи, печатку, бланки (зокрема ордери), де зазначено його прізвище, ім'я та по батькові, дати і номера видачі свідоцтва про право займатися адвокатською діяльністю, відкривати рахунки в банках. Однак адвокат, що здійснював адвокатську діяльність індивідуально і прийняв рішення займатися нею як найманий робітник в адвокатському об'єднанні чи бюро, повинен пройти особливу процедуру пов'язану зі зняттям з обліку в контролюючих органах як самозайнята особа.

Адвокат, що вибрав адвокатську діяльність індивідуально, власноруч її організовує, самостійно забезпечує себе робочим контингентом, не є найманим робітником, проте може бути роботодавцем, самостійно розпоряджається доходами, що надходять з цієї діяльності та особисто несе усі пов'язані з нею ризики. Адвокат у рамках своєї індивідуальної діяльності встановлює та формує своє робоче місце, заключає договір щодо оренди приміщення, у разі потреби інформує про місце розташування та найменування своєї організації, номери засобів зв'язку, адресу свого робочого місця раду адвокатів регіону. Адвокат може мати робоче місце без прив'язки до обраної ним організаційної форми адвокатської діяльності в будь-якому місці, оскільки це фактично дозволяється законом; щодо адвоката, який займається індивідуальною адвокатською діяльністю, указане положення означає, що зазначене ним у по-

відомленні до ради адвокатів регіону робоче місце і є адресою робочого місця адвоката.

Адвокату, що займається індивідуальною діяльністю, за згодою клієнта дозволяється залучати до здійснення угоди про надання правової допомоги інших адвокатів, адвокатські об'єднання, адвокатські бюро на договірних засадах, при цьому зберігаючи перед клієнтом відповідальність за надання належної правової допомоги. На підставі загальних принципів законодавства щодо адвокатської діяльності, адвокат може залучати таку допомогу, оскільки це прямо не заборонено законом. Це допустимо у тому випадку, якщо це не суперечить договору про надання правової допомоги. Проте якщо у договорі передбачено надання правової допомоги виключно адвокатом, який його уклав, то він зобов'язаний надати правову допомогу особисто.

Щодо створення, ліквідації чи реорганізації адвокатського об'єднання, а також про заміну членів у його складі адвокатське об'єднання повинне письмово повідомляти конкретну раду адвокатів регіону у строк трьох днів з того дня, коли було занесено відомості до Єдиного державного реєстру юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців. Питання щодо порядку створення, діяльності, реорганізації та ліквідації адвокатських об'єднань, а також їхня структура, функції, штати, відповідний порядок витрачання коштів, права і обов'язки керівних органів, система їх обрання та інші питання, пов'язані з діяльності адвокатського об'єднання, регулюються статутом відповідного об'єднання. Крім цього, адвокатське об'єднання володіє самостійним балансом, має можливість відкривати рахунки в банках, мати печатку, штампи і бланки зі своїм найменуванням.

Отже, індивідуальна та колективна форма організації діяльності адвокатів забезпечують захист прав та інтересів громадян, дотримання закону та справедливості, виконують важливу роль у правовозахисній системі.

Список використаної літератури

1. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 5 липня 2012 року / Офіційний сайт Верховної Ради України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076–17#Text
2. Джабурія О. О. Індивідуальна адвокатська діяльність як організаційна форма адвокатської діяльності. *Науковий вісник Ужгородського уаціонального університету*. Серія: Право. URL: https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/handle/lib/39767
3. ДФС у Закарпатській області. Поєднання видів діяльності: нюанси для адвокатів. URL: https://legalaid.gov.ua/novyny/poyednannya-vydiv-diyalnosti-nyuansy-dlya-advokativ/

4. Організаційні форми адвокатської діяльності: законодавче врегулювання та практика, що склалась в Україні. URL: https://studies.in.ua/advokatura-ukrainy/3890-organzacyn-formi-advokatskoyi-dyalnost-zakonodavche-vregulyuvannya-ta-praktika-scho-sklalas-v-ukrayin.html
5. Організаційні форми адвокатської діяльності. URL: http://mego.info/

Науковий керівник: *старший викладач кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія»* ***Нестерчук Лілія Петрівна***

Колодій Н. А.
студентка 1-го курсу магістратури факультету
адвокатури та антикорупційної діяльності
Національного університету «Одеська юридична академія»

ПРОБЛЕМАТИКА ПРАВОВОГО СТАТУСУ АДВОКАТА ПІД ЧАС ЗДІЙСНЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ В ІНТЕРЕСАХ КЛІЄНТА У СПРАВАХ ПРО ВІЙСЬКОВІ ПЕНСІЇ

Положення частини першої статті 59 Конституції України «Кожен має право на професійну правничу допомогу» треба розуміти як гарантовану державою можливість будь-якій особі незалежно від характеру її правовідносин з державними органами, органами місцевого самоврядування, об'єднаннями громадян, юридичними та фізичними особами вільно, без неправомірних обмежень отримувати допомогу з юридичних питань в обсязі і формах, як вона того потребує. В Україні для надання професійної правничої допомоги діє інститут адвокатури.

Правовий статус адвоката визначається законодавством країни і включає в себе права, обов'язки і привілеї, які надаються особами, що є адвокатами, тобто юристами, що надають професійну правову допомогу учасникам правовідносин. Адвокати є професіоналами, які здійснюють захист прав та інтересів своїх клієнтів у суді та інших правових процедурах.

Правовий статус адвоката може включати такі аспекти:

1. Привілеї і незалежність. Адвокати мають право на незалежну практику і нерозголошення конфіденційної інформації, яку їм довіряють клієнти. Вони також можуть брати участь у судових засіданнях, мати доступ до документів та використовувати спеціальні привілеї, наприклад, привілей адвокатської таємниці.

2. Право на представництво. Адвокати мають право представляти своїх клієнтів у суді та інших правових процедурах. Вони можуть ви-

ступати в якості захисника, представника або консультанта з питань права.

3. Етичні обов'язки. Адвокати повинні дотримуватися етичних норм і правил професії, включаючи зобов'язання діяти в інтересах своїх клієнтів, зберігати конфіденційність, уникати конфлікту інтересів і забезпечувати справедливий процес.

4. Обмеження і відповідальність. Адвокатам можуть бути накладені обмеження щодо практики, наприклад, заборона представляти обидві сторони в конфлікті. Вони також несуть відповідальність за свої дії та можуть бути позбавлені адвокатського статусу в разі порушення етичних норм або законодавства.

Загалом, правовий статус адвоката надає їм спеціальні права, привілеї і обов'язки для забезпечення виконання їх професійних обов'язків і захисту прав індивідуальних осіб у правовій системі.

Дослідження цього питання проводились прямо чи опосередковано різними видатними науковцями у сфері права, зокрема, Н. Бакаяновою, А. Бірюковою, В. Заборовським, О. Храпенко та багатьма іншими.

Статус адвоката під час спілкування з різними структурами може бути проблематичним через наявність конфлікту інтересів або нерозуміння ролі адвоката у правовій системі. Наприклад, у взаємодії з правоохоронними органами адвокат повинен бути в змозі ефективно захищати інтереси свого клієнта, одночасно дотримуючись етичних стандартів та вимог закону. Однак, можуть виникати ситуації, коли адвокат стикається з тиском або обмеженнями у своїй діяльності з боку правоохоронних органів та інших структур. Особливо це питання загострилось у період воєнного стану, коли такі структури максимально намагаються перешкодити отримати запитувану інформацію.

Специфіка роботи адвоката різних напрямків робить очевидним нехтування правового статусу адвоката. Під час роботи з клієнтами щодо військових пенсій, адвокат звертається до різних структур, службу в яких проходить відповідно клієнт. Такими структурами є: обласні територіальні центри комплектування та соціальної підтримки, головні та регіональні управління Служби безпеки України, Державна прикордонна служба України, Державна служба з надзвичайних ситуацій та регіональні управління з питань виконання кримінальних покарань. У своїй роботі адвокат керується Законом України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», а також рядом інших документів, що дозволяють йому успішно відновлювати порушене структурою право клієнта, скажімо на виплату певних коштів, що приписані йому законом. Така робота можлива лише за вивчення чіткої бази, на яку може опиратись адвокат у своїй діяльності.

Так, у справах по військових пенсіях адвокат звертається з заявою до відповідною структури і, за законом, має отримати відповідь, проте тут з'являються певні проблеми. Одні структури можуть сумлінно виконувати свої обов'язки: видають довідку, розміри грошового забезпечення відповідно до посади яку займав клієнт на момент звільнення. Інші ж структури апелюють до законодавчих норм, тим самим доходячи навіть до зловживанням права.

Приведемо конкретний приклад. Адвокат, звертаючись в інтересах клієнта до Фінансово-економічного управління Служби безпеки України, досить часто отримує відмову у наданні необхідної інформації, апелюючи до того, що для уточнення особи клієнта їм необхідно більше інформації про нього. Така інформація міститься у пенсійній справі клієнта (оскільки специфіка роботи полягає саме у відновленні порушеного права військового пенсіонера), а тому до ФЕУ СБУ потрібно подати протокол призначення пенсії. Навіть з наданням таких документів не факт, що структура надасть необхідну нам відповідь, аргументуючи це тим, що на таку заяву вони вже відповідали, а отже вони не зобов'язані надавати запитувану інформацію. Це призводить до того, що порушуються права адвоката, зокрема, п. 3, ч. 1, статті 20 Закону України про адвокатуру та адвокатську діяльність», «ознайомлюватися на підприємствах, в установах і організаціях з необхідними для адвокатської діяльності документами та матеріалами, крім тих, що містять інформацію з обмеженим доступом».

Інший же випадок, коли структура відмовляється приймати запити та заяви від адвоката, надаючи перевагу тим заявам, які приносить клієнт особисто. Цим здебільшого зловживають територіальні центри комплектування, а також органи Пенсійного фонду. У цьому випадку, ігноруються знову ж таки ті самі норми, не визнаючи таким чином правовий статус адвоката в межах його професійної діяльності.

Також слід зазначити, що у зв'язку з російським вторгненням на територію України, права адвоката можуть обмежуватись з інших причин, не пов'язаних з вище зазначених. Наприклад, після окупації Херсона, в структурах, що перебували там, було знищено документи, аби ті не потрапили до ворогів. Таким чином, відмова у наданні запитуваної інформації не є порушенням прав адвоката, оскільки є вимушеним кроком.

Загалом, проблема виникає саме у специфічному статусі цих органів у період воєнного стану, адже інформація, що зберігається у таких структурах нерідко може становити державну таємницю, а її розголошення може вплинути на осіб, яких вона стосується.

Аби вирішити дане питання є кілька шляхів. Перш за все, окрім теоретичного опису поняття «правовий статус адвоката», слід закріпити його на законодавчому рівні. Під правовим статусом адвоката

слід розуміти поєднання прав та обов'язків адвоката, відповідальності та гарантій його діяльності, які закріплені не тільки в Законі України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», а і в інших нормативно-правових актах [3].

Один із шляхів вирішення проблем, є Закон України «Про адміністративну процедуру»[1], де внесені зміни, щодо заяв, які подаються і залишення їх без руху. Тепер, в частині 4 статті 43 вказано: «Не допускається повторне залишення без руху заяви, в якій усунуто виявлені недоліки, зазначені в повідомленні про залишення заяви без руху». Цим зазвичай і зловживали вищезазначені структури, відмовляючись розглядати заяви адвоката.

Спілкування з судовими органами може бути проблематичним через можливу недовіру до адвоката з боку суддів або неправильне тлумачення ролі адвоката у судовому процесі. Адвокат повинен мати можливість виступати перед судом вільно та незалежно, але іноді можуть виникати ситуації, коли адвокат стикається з обмеженнями або перешкодами у своїй діяльності в суді.

Отже, статус адвоката під час спілкування з різними структурами може бути складним і вимагає вміння балансувати між захистом інтересів клієнта та дотриманням етичних стандартів. Разом з тим, слід удосконалити правове регулювання правового статусу адвоката як у судовому процесі, так і у діяльності, що супроводжується постійними контактами з органами державної влади, правоохоронними органами та іншими субєктами правовідносин.

Список використаної літератури

1. Про адміністративну процедуру: Закон України редакція від 31.03.2023 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2073–20#Text
2. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 5 липня 2012 р. № 5076-VI. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076–17#Text
3. Заборовський В. В. Правовий статус адвоката в Україні. *Науковий вісник*
4. *Ужгородського національного університету*. 2012. Серія: Право. Т. 1. Вип. 19. С. 162–164.
5. Конституція України, прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. URL: http://zakon4.rada.gov.ua/rada/show/1875-IV Page 2 10.

Науковий керівник: *доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», доцент, кандидат юридичних наук* ***Свида Олексій Георгійович***

Конончук М. В.
студентка 4-го курсу
факультету адвокатури та антикорупційної діяльності
Національного університету «Одеська юридична академія»

АДВОКАТ ЯК СУБ'ЄКТ ФІНАНСОВОГО МОНІТОРИНГУ: РИЗИКИ ДЛЯ НЕЗАЛЕЖНОСТІ

Адвокатура України є недержавним самоврядним інститутом, що забезпечує здійснення представництва, захисту та надання інших видів правової допомоги на професійному рівні. Організація та функціонування цього інституту врегульовані Законом України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність». В рамках нашої роботи увагу буде приділено одному з законодавчо закріплених принципів здійснення адвокатської діяльності, а саме — принципу незалежності [1].

У найбільш загальному сенсі незалежність є відсутністю будь-яких незаконних обмежень у наданні адвокатами правової допомоги під час виконання їхніх обов'язків [2, с.163]. Надважливим є те, що цей принцип згадується і в Конституції України, а саме в статті 131–2, що дає підстави вважати його одним з фундаментальних. Видається логічним, що для належного та ефективного здійснення своєї професійної діяльності адвокатам необхідна повна незалежність від сторонніх осіб (органів державної влади, місцевого самоврядування, їх посадових та службових осіб, інших адвокатів тощо).

6 грудня 2019 року Український парламент прийняв Закон № 361-IX «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення». Цей Закон, зокрема, включив адвокатські бюро, об'єднання адвокатів і адвокатів, які займаються адвокатською діяльністю індивідуально, серед суб'єктів первинного фінансового моніторингу (стаття 6) [3].

Цим Законом покладено на адвокатів обов'язки щодо проведення перевірки клієнтів з метою виявлення можливості проведення фінансових операцій, таких як купівля-продаж нерухомості або управління майном під час фінансування будівництва житла, купівля-продаж підприємств та корпоративних прав, управління коштами, цінними паперами або іншими активами клієнта, відкриття і управління банківськими рахунками або рахунками в цінних паперах, а також залучення коштів для створення юридичних осіб і фондів, забезпечення їх функціонування чи управління ними (згідно зі статтею 10 цього Закону).

Внаслідок цього, можна говорити про порушення деяких аспектів ідеї незалежності, на яких базується професійна діяльність адво-

ката. Задля деякого «пом'якшення» цього вкрай складного питання та задля забезпечення дотримання адвокатами принципу конфіденційності до частини 3 статті 10 Закону України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення» було включено положення, яке дозволяє адвокатським бюро, об'єднанням адвокатів і адвокатам, які займаються індивідуально адвокатською діяльністю не виконувати обов'язків щодо перевірки клієнта і не повідомляти уповноважений орган у тих випадках, коли надаються послуги що стосуються захисту клієнта, представництва в суді та справах досудового врегулювання спорів або консультацій з питань представництва та захисту клієнта.

Така подія видається вкрай логічною, адже держава зобов'язана створювати необхідні умови для належного функціонування інституту адвокатури, у тому числі, реалізації принципу незалежності.

Список використаної літератури

1. Про адвокатуру і адвокатську діяльність: Закон України від 05.07.2012 № 5076-VI. URL: http://zakon.rada.gov.ua
2. Северин К. М. Основні елементи принципу незалежності адвокатської діяльності на сучасному етапі. *Науковий вісник Ужгородського національного університету.* Серія: Право. 2014. Вип.28 (3). С. 162–165.
3. Шкурко В. І. Правове регулювання фінансового моніторингу в адвокатській діяльності. *Проблеми законності*. 2019. № 147. С. 230–243.

Науковий керівник**: доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», кандидат юридичних наук* ***Кравченко Марина Олександрівна

Контарь М. О.
студентка 1-го курсу магістратури факультету
адвокатури та антикорупційної діяльності
Національного університету «Одеська юридична академія»

ПОЄДНАННЯ АДВОКАТСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ІЗ ДІЯЛЬНІСТЮ МЕДІАТОРА: ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ

Відповідно до Конституції України, кожному без винятку гарантується право на професійну правничу допомогу. Водночас реалізація захисту прав та свобод громадянин є можливою не тільки завдяки зверненню до правозахисних інститутів, але й завдяки впровадженню

альтернативних способів вирішення спорів. До цих способів відноситься і медіація.

У сучасному світі медіацію можна розглядати як вирішення спорів та конфліктів з використанням посередника — медіатора. При цьому він не приймає рішення за якусь сторону, а є незалежним від усіх та шукає вирішення конфлікту, рішення якого задовільнить усіх учасників процесу. Завдяки медіації можна уникнути втрати часу у судовому процесі. На сьогоднішній день медіація має великий потенціал для розвитку в спорах з органами влади, комерційних спорах, сімейних, трудових тощо [3].

За досвідом практики багатьох європейських країн можна зазначити, що звернення адвокатами щодо застосування навичок медіатора є доволі поширеним явищем. Це можна пояснити тим, що звернення до медіатора зберігає час та ресурси клієнта та має низку переваг для адвоката. Отже, злагоджена робота між адвокатом та медіатором — це змога підвищити ефективність та конкурентоспроможність на сучасному ринку праці [4].

Завдяки медіації для адвокатів відкриваються низка можливостей у їхній професійній діяльності. Для початку, хотілося б зазначити, що завдяки медіатору підвищується рівень майстерності адвоката у його діяльності. Основними інструментами медіаторів є перефразування тих чи інших питань або тверджень. Також вони активно слухають обидві сторони та задають відповідні питання, постановка яких є інструментом для повного розуміння сторін та психологічної взаємодії. За допомогою таких технік, завдяки ментору знімається емоційне напруження та вдається налагодити конфлікт. Адвокат при цьому бере участь у переговорах та зустрічах, при цьому захищаючи та представляючи інтереси клієнта [2].

Медіація також відкриває новий напрямок професійної діяльності адвоката, а саме супровід клієнта в процедуру медіації. Допомога адвоката є ключовою в вирішенні питань, таких як укладення договору про проведення медіації, укладення угоди за результатами медіації, підготовка на базі самої угоди, яка є результатом медіації мирної угоди та інші процесуальні документи, при відкритому судовому провадженні. Медіація може виступати як досить ефективна можливість врегулювання спорів позасудово. Таким чином, адвокат не втрачає свого клієнта, але при цьому є нього є вільний час для зайняття адвокатською діяльністю, що є хорошою альтернативою та ефективним способом для роботи адвоката [5].

Варто зазначити, що у деяких випадках адвокат може виконувати функцію медіатора. Водночас це може суперечити професійній адвокатській діяльності. При цьому виникає важливе питання щодо суміщення адвокатської діяльності з медіаційною. Відповідь на це

питання є особливо важливим на даний час, так як потрібно враховувати, що наше законодавство ще формується, проте така практика вже активно вводиться. Питання постає у тому, що адвокат не може представляти або захищати двох та більше учасників спору, так як це напряму суперечить адвокатській етиці. У разі виникнення конфлікту інтересів, договір між адвокатом та клієнтом має бути розірваний. Адвокатська діяльність здійснюється на принципах верховенства права, законності, незалежності, конфіденційності та уникнення конфлікту інтересів. Адвокату заборонено входити в будь-які стосунки з іншою стороною, інтереси якої не збігаються з інтересами його клієнта, та бути представником одночасно обох сторін [1].

Проте є випадки, коли адвокат може виступати посередником між сторонами. Згідно зі ст. 9 Правил адвокатської етики, одним із основних принципів адвокатської діяльності є неприпустимість конфлікту інтересів. Проте адвокат може за письмового погодження з клієнтами, щодо яких виник конфлікт інтересів, представляти або захищати одночасно двох або більше клієнтів у цивільному процесі, якщо їхні інтереси прямо не суперечать один одному [1].

Таким чином, можна сказати, що в Україні є можливість поєднання адвокатської роботи з медіаційною. Проте, проблема щодо зайняття одночасно адвокатською та медіаційною діяльністю потрібує вирішення на законодавчому рівні, так як на разу це прямо суперечить адвокатській діяльності щодо питань конфіденційності та конфлікту інтересів.

Список використаної літератури

1. Правила адвокатської етики України, затверджені звітно-виборчим з'їздом адвокатів України 9 червня 2017 р., із змінами, затвердженими з'їздом адвокатів України 15 лютого 2019 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/n0001891–17#Text
2. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 5 липня 2012 р. № 5076-VI. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076–17#n564
3. Про медіацію: Закон України від 16 листопада 2021 року № 1875-IX. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1875–20#Text
4. Міжнародний інститут медіації. URL: https://imimediation.org/
5. Крестовська Н., Романадзе Л. Медіація у професійній діяльності юриста. Одеса : Право, 2019. 411 с.

Науковий керівник: *доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», доцент, кандидат юридичних наук* ***Свида Олексій Георгійович***

Конченко Н. М.
студентка 6-го курсу Навчально-наукового інституту права
Київського національного університету
імені Тараса Шевченка

СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ ДОТРИМАННЯ ГАРАНТІЙ АДВОКАТСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Інститут адвокатури в Україні постає перед проблемою послідовного запровадження в законодавстві гарантій адвокатської діяльності і їх реалізацію в практиці. Гарантії адвокатської діяльності в Україні виражаються у нормах чинного законодавства, що конкретизують механізм захисту професійних прав адвокатів.

Через порушення прав адвокатів порушуються і права людини, яка є незахищеною від держави. Держава повинна забезпечувати реалізацію права людини на правову допомогу і створювати необхідні умови для реалізації державних гарантій адвокатської діяльності. Проблема даної теми полягає в тому, що на законодавчому рівні за адвокатом закріплюється значний перелік гарантій, яких повинен дотримуватися адвокат для здійснення ним професійної діяльності.

Адвокатура в Україні має бути не лише незалежною, а ще всебічно бути забезпеченою комплексом необхідних правових і організаційних гарантій, як із боку держави, так і з боку громадського суспільства.

Відповідно до Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», передбачено статтю 23, де передбачено гарантії адвокатської діяльності. Крім того, статтею передбачено, необхідність дотримання Конвенції про захист прав людини й основоположних свобод 1950 р. та протоколів до неї, та практики Європейського суду з прав людини.

Гарантії адвоката є основоположним елементом будь-якої діяльності й правового статусу, зокрема адвоката, як процесуального учасника та адвокатської діяльності в цілому. Потрібно виділити, що серед гарантій професійної діяльності адвоката важливе місце займає особливий порядок проведення відповідно до адвоката оперативно-розшукових заходів чи слідчих дій і заборона проведення огляду, розголошення, витребування чи вилучення документів, пов'язаних з здійсненням адвокатської діяльності в Україні, відповідно до п. 3 ч. 1 ст. 23 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність».

Також, однією з основних гарантій для збереження адвокатської таємниці під час проведення слідчої дії є закріплення норми про необхідність присутності представника ради адвокатів регіону. Для забезпечення участі такого представника службова особа, яка проводитиме відповідну слідчу дію, завчасно повідомляє про це раду адвокатів регіону. Даний представник наділений повноваженнями, які

надають йому можливість запобігти втручанню в адвокатську таємницю і належне закріплення даних положень на законодавчому рівні.

В чинному законодавстві не визначено ані строків, ані порядку повідомлення раду адвокатів регіону про обшук. Отже, можемо зазначити про відповідні ризики — навності у службової особи практичної можливості обходити дану гарантії адвокатської діяльності.

Розглянувши судову практику, слід зазначити, що Верховний Суд у постанові № 9901/987/18 від 23 липня 2020 року визначив важливу річ, відповідно до якої, погоджуючи клопотання слідчого про обшук, прокурор має перевірити, чи не є особа, якій приміщення належить на праві приватної власності, адвокатом. Якщо є підстави для обшуку в адвоката, то вказана слідча дія повинна бути проведена без порушення норм чинного закону «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», тобто виключно на підставі судового рішення, ухваленого за клопотанням Генерального прокурора або його заступників, а не прокурора Геніческої місцевої прокуратури, — вказав ВС в своєму рішенні. Вважаємо необхідним закріпити дане положення у чинному законодавстві.

В ході здійснення обшуку відносно до адвоката головним є нагляд з боку незалежного спостерігача за процесом здійснення слідчої дії.

Проаналізувавши судову практику Європейського суду з прав людини, можна зазначити справу «Головань проти України» від 5 липня 2012 року. ЄСПЛ визначив, що «відповідні гарантії, такі як присутність та дійова участь незалежного спостерігача, завжди повинні бути доступними під час обшуку офісу адвоката для забезпечення того, щоб матеріали, які захищаються адвокатською таємницею, не було вилучено. При цьому такий спостерігач повинен мати обов'язкову юридичну кваліфікацію, щоб фактично брати участь у процесі. Крім того, він також повинен бути зв'язаний адвокатською таємницею, щоб гарантувати захист конфіденційного матеріалу та прав третіх осіб.

Крім того, спостерігач повинен бути наділений необхідними повноваженнями, щоб бути спроможним запобігти будь-якому можливому втручанню у адвокатську таємницю». Європейським судом з прав людини підтримується позиція, відповідно до якої якщо законодавство країни передбачає можливість обшуку адвокатських приміщень, така можливість повинна супроводжуватися спеціальними гарантіями.

Отже, проаналізувавши вищевикладене, можна зробити висновок, що інститут адвокатури в Україні є основою захисту прав людини. Відповідно до чинного законодавства, система гарантій адвокатської діяльності побудована з урахуванням міжнародних нормативних актів, судової практики й запровадження світових стандартів функціо-

нування інституту адвокатури. Також Європейський суд з прав людини підтримується позиція, відповідно до якої, якщо законодавство країни передбачає можливість обшуку адвокатських приміщень, така можливість повинна супроводжуватися спеціальними гарантіями для адвокатів для збереження їх прав.

Список використаної літератури

1. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 5 липня 2012 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076–17#Text
2. Рішення Верховного Суду від 23 липня 2020 у справі № 9901/987/18. URL: http:// www.reyestr.court.gov.ua/Review/90590923
3. Рішення ЄСПЛ у справі «Головань проти України» від 05.07.2012, заява № 41716/06, п.п.62, 63. URL: https://precedent.in.ua/2016/02/25/golovan-protyv-ukrayny.
4. Уштаніт О. М. Сучасні проблеми дотримання гарантій адвокатської діяльності. *Адвокатура: минуле, сучасність та майбутнє* : матеріали XII Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 11 листопада 2022 р.) / редкол.: Н. М. Бакаянова (гол.) ; НУ «Одеська юридична академія». Одеса : Фенікс, 2022. С. 206–208.
5. Демчина Т. Ю. Проблеми дотримання адвокатської таємниці під час проведення обшуків житла та іншого володіння адвоката. URL: https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/35687/1/%D0%9F%D0%A0%D0%9E%D0%91%D0%9B%D0%95%D0%9C%D0%98%20%D0%94%D0%9E%D0%A2%D0%A0%D0%98%D0%9C%D0%90%D0%9D%D0%9D%D0%AF%20%D0%90%D0%94%D0%92%D0%9E%D0%9A%D0%90%D0%A2%D0%A1%D0%AC%D0%9A%D0%9E%D0%87.pdf

Науковий керівник: *доцент кафедри нотаріального, виконавчого процесу та адвокатури, прокуратури, судоустрою Навчально-наукового інституту права Київського національного університету ім. Тараса Шевченка, кандидат юридичних наук* ***Кухнюк Дмитро Володимирович***

Криворука О. С.
студентка 1-го курсу магістратури факультету цивільної та господарської юстиції
Національного університету «Одеська юридична академія»

ОКРЕМІ ПИТАННЯ НАДАННЯ БЕЗОПЛАТНОЇ ПРАВНИЧОЇ ДОПОМОГИ

Роль адвокатури в механізмі захисту прав людини важко переоцінити, адже, за загальним правилом, виключно адвокат має право представляти особу в суді та здійснювати її захист від кримінального обвинувачення. З появою в Конституції України норми, яка закрі-

плює адвокатську монополію, зросла й увага до адвокатів, з'явились численні дослідження науковців щодо доступу до професії, особистих якостей адвоката, «моральності» в поведінці адвоката, але при цьому, виникла необхідність полегшити доступ до правової допомоги і окремих верств населення [1].

Перш за все, досліджуючи питання проблем надання безоплатної правничої допомоги, варто зосередити увагу на тому, що є безоплатна первинна та безоплатна вторинна правнича допомога. Різниця полягає, щонайменше, в колі осіб які можуть претендувати на допомогу та в переліку послуг, які надаються.

Відповідно до законодавства, безоплатна первинна правнича допомога — це вид державної гарантії з надання інформації особі щодо її прав та обов'язків, порядку їх реалізації, роз'яснення порядку відновлення прав або ж порядку, в якому можна оскаржити рішення, дії чи бездіяльність органів державної влади, органів місцевого самоврядування, їх посадових чи службових осіб, надання такої допомоги повністю або частково відбувається за кошти Державного бюджету України, місцевих бюджетів та інших джерел фінансування [2].

Безоплатна вторинна правнича допомога передбачає надання ширшого переліку послуг, до них відносимо: захист клієнта, складання документів процесуального характеру та здійснення його представництва в судах або ж в органах державної влади, органах місцевого самоврядування.

Наступна відмінність полягає у суб'єкті надання безоплатної правовничої допомоги. Говорячи про первинну безоплатну правовничу допомогу, маємо на увазі, в основному, інформування особи, тому такий вид допомоги надають:

1. органи виконавчої влади
2. органи місцевого самоврядування
3. центри з надання безоплатної правничої допомоги
4. установи, які працюють в окремих напрямках, залежно від потреб територіальної громади, створені органами місцевого самоврядування
5. юридичні особи приватного права, які мають право надавати правничу допомогу, які залучаються органами місцевого самоврядування в порядку передбаченому законом.
6. адвокати та інші фахівці у різних галузях права, яких, задля надання безоплатної правничої допомоги, залучають органи місцевого самоврядування.

Що ж стосується надання вторинної безоплатної правничої допомоги, то з огляду на перелік послуг, які можуть надаватись, цілком обґрунтованим є те, що перелік цих суб'єктів значно вужчий, отож до них відносяться:

1. центри з надання безоплатної правничої допомоги

2. адвокати, інформація щодо яких міститься в Реєстрі адвокатів, які надають безоплатну вторинну правничу допомогу.

Для можливості в повному обсязі користуватись своїми правами, варто знати, хто може звернутись за безоплатною правовою допомогою. Отже, розраховувати на безоплатну первинну правову допомогу можуть усі особи, які перебувають під юрисдикцією України, до них відносимо громадян України, іноземців, осіб без громадянства, в тому числі біженців, осіб, які потребують тимчасового або додаткового захисту.

Щодо осіб, які можуть отримати безоплатну вторинну правничу допомогу, питання трішки складніше, оскільки законом передбачені певні критерії, яким має відповідати особа. Для цілісного розуміння їх можна поділити на три основні групи.

До першої групи відносимо категорії осіб, які можуть отримати всі види правових послуг (наприклад, внутрішньо переміщені особи, діти, особи (викривачі), які повідомили правоохоронні органи про вчинення корупційного правопорушення або пов'язаного з корупцією).

Друга група включає перелік осіб, які мають право на захист та складання процесуальних документів (до них відносимо: осіб, у кримінальних провадженнях, коли захисних залучається для проведення окремої процесуальної дії (у випадках коли укладається угода про визнання особою винуватості (таку угоду з прокурором може укласти підозрюваний або обвинувачений), особи, стосовно яких у кримінальному провадженні обрано запобіжний захід у вигляді тримання під вартою.

Наступна група, вона найчисленніша, відповідно, особам цієї групи забезпечується здійснення представництва їх інтересів, в основному, в суді та інших державних органах, органах місцевого самоврядування, перед іншими особами (відповідно до законодавства, реабілітовані особи, постраждалі від домашнього насильства особи, особи, стосовно яких суд розглядає питання про обмеження цивільної дієздатності такої особи та інші) [3].

Певні недоліки має ч.3 ст.14 Закону України «Про безоплатну правничу допомогу»: дана норма стосується права на отримання правової допомоги особами, які не перебувають під юрисдикцією України, але перебувають під юрисдикцією іншої держави, за умови що між такою державою та Україною наявний міжнародний договір, який є відповідним чином легалізований в Україні, в порядку та обсягу, який передбаченим таким договором вони отримують правничу допомогу. Ця норма викликає питання, виключно через те, що закон не містить переліку правових послуг, які можуть отримати особи, які не перебувають під юрисдикцією України.

Наразі для всіх українців важливе значення має доступ до правових послуг, це пов'язано з повномасштабним вторгненням, адже з часу введення воєнного стану, з метою протидії військові агресії, деякі передбачені Конституцією України права можуть обмежуватись. Тому, постало і питання доступу до безоплатної правничої допомоги.

Центри з надання безоплатної правової допомоги усіма силами стараються забезпечити до неї доступ усім особам. Насамперед, є офіційний номер телефону системи безоплатної правової допомоги, створено декілька телефонних додатків, серед яких: «IDPRights — Захист прав ВПО», «Безоплатна правова допомога», також можна скористуватись допомогою у месенджерах Телеграм https://legalaid.gov.ua/telegram.html та Вайбер https://legalaid.gov.ua/viber.html та у кабінеті клієнта на сайті системи Безоплатної правової допомоги https://cabinet.legalaid.gov.ua/

Отже, враховуючи вищенаведене, для того, щоб в повній мірі скористатись своїм правом на безоплатну правову допомогу варто проаналізувати такі аспекти: яка саме правова допомога вам потрібна, яке коло суб'єктів її може надати, чи підлягаєте ви під перелік осіб які можуть отримати таку допомогу та наостанок виберіть зручний для вас спосіб взаємодії з уповноваженим суб'єктом.

Список використаної літератури

1. Конституція України: Закон від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#n4174 (дата звернення: 10.10.2023).
2. Про безоплатну правничу допомогу: Закон України від 02.06.2011 р. у редакції 10.04.2023 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3460–17#n85
3. Шестерніна Н. П Актуальні проблеми надання безоплатної вторинної правової допомоги малозахищеним громадянам у контексті судової реформи в Україні. *Науковий вісник Ужгородського національного університету.* Серія ПРАВО. 2018. Т. 2, вип. 50. С. 69–72.

Науковий керівник: доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», доцент, кандидат юридичних наук ***Кісліцина Ірина Олександрівна***

Кулинич В. М.
студентка 2-го курсу магістратури
факультету адвокатури та антикорупційної діяльності
Національного університету «Одеська юридична академія»

МОНОПОЛІЯ АДВОКАТУРИ В УКРАЇНІ: ПЕРЕВАГИ ТА НЕДОЛІКИ

Доцільність існування в Україні «адвокатської монополії» досі залишається одним із найбільш дискусійних питань, остаточне вирішення якого матиме значення не лише для інституту адвокатури, а й для ефективної діяльності судової системи в цілому. Без сумніву, будь-якій особі надається конституційне право на судовий захист, проте для його повноцінної та правильної реалізації, зазвичай, звертаються по професійну юридичну допомогу. Тому важко не погодитися з твердженням, що тут мова іде про суспільний інтерес.

Практика введення адвокатської монополії активно використовується у таких розвинених країнах, як Канада, США, Нова Зеландія, в усіх країнах Латинської Америки. А от в Італії, Туреччині та Німеччині адвокатура діє на всіх рівнях судового представництва, цікаво й те, що в Японії здійснення представницької діяльності без статусу адвоката вважається злочином. Тому не дивно, що в нашій державі велика кількість прибічників адвокатської монополії, серед яких вже традиційним є посилання на те, що лише адвокат може надати кваліфіковану професійну правничу допомогу. Як наслідок, існування адвокатської монополії, на їх думку, забезпечує реалізацію права особи на отримання професійної правничої допомоги. Це у своїх роботах вказують В. Заборовський [1], Д. Брага [2] та інші.

На противагу цьому Я. Ковальова та Б. Якубов виносять аргумент, що нині адвокатська монополія має тенденцію до обмеження вибору асортименту цін, що вже породжує нерівність суб'єктів у представлені їхніх інтересів. Так, одна особа може обрати висококваліфікованого адвоката із «захмарним» гонораром, тоді як інша не зможе дозволити собі й низькооплачуваного адвоката, таким чином не отримає реалізації свого права ще на початковій стадії [3].

В. Нор та А. Войнарович зазначають, що послуги адвоката зазвичай є значно дорожчими, ніж просто дипломованого юриста, і цьому є об'єктивні причини. Адже адвокат здобув додатковий статус, надає клієнту додаткові гарантії і бере на себе відповідальність перед органами адвокатського самоврядування [4]. Окрім цього адвокату необхідно сплачувати внески на адвокатське самоврядування, та підвищувати рівень своєї кваліфікації на постійній основі, що також потребує затрат.

Відповідно до Рішення Ради адвокатів України № 54 від 7 квітня 2017 року «Про затвердження роз'яснення щодо деяких питань представництва адвокатом юридичної особи», адвокат має право представляти юридичну особу, у якої працює, за умови укладення окремого договору про правову допомогу. При укладенні такого договору, представництво інтересів юридичної особи не вважається виконанням трудових обов'язків. За договором: адвокат зобов'язується надати правові послуги, а клієнт (юридична особа), — оплатити ці послуги і фактичні витрати. Тобто, якщо на підприємстві є адвокат, то йому, крім заробітної плати за щоденну загальну юридичну роботу, ще повинні оплатити правничі послуги і фактичні витрати за договором про правову допомогу [6].

Певним ускладненням є те, що юридична особа бере участь у справі через свого керівника, або члена виконавчого органу, уповноваженого діяти від її імені на підставі закону, статуту, положення, або через представника. Іншими словами, штатний юрист чи адвокат може представляти інтереси підприємства, на якому працює, якщо буде членом його виконавчого органу.

Таким чином, для підприємств, які бажають мати адвокатів в штаті, ускладняється процес документування таких відносин і з'являється додаткове матеріальне навантаження. До того ж, далеко не усі власники бізнесу будуть змінювати структуру свого підприємства, установчі документи і вводити у виконавчий орган штатного юриста або адвоката.

Проблемою вбачається ще і те, що право бути представником в суді отримає особа, яка немає відповідної освіти та кваліфікації, то з'являється ризик надання послуг неналежної якості, більше того притягнення такої особи до відповідальності є неможливим, оскільки у законодавстві не передбачені норми які б регулювали дане питання. Натомість адвокат несе дисциплінарну відповідальність, зокрема за неналежне здійснення своїх обов'язків та зловживання процесуальними правами. Саме це і являється однією з гарантій права на судовий захист.

Хотілось би звернути увагу на те, що у адвоката ширший обсяг процесуальних прав, порівно з представником, що не має статусу адвоката. Тут варто згадати про такий інструмент захисту, як адвокатський запит, що надає можливість лише адвокату звертатися до органів державної влади фізичних і юридичних осіб, для отримання інформації або ж документів, що мають значення для справи. У такому випадку надання відповіді є обов'язком особи чи органу, до яких направлений запит, а її ненадання тягне за собою відповідальність. В кінцевому результаті це сприяє швидкому та справедливому вирішенню справи з урахуванням всіх обставин. Тобто таким чином забезпечуються права та інтереси особи, яка звернулася до адвоката за допомогою.

Важливе значення має і встановлення довірчих відносин між адвокатом і представником. Це право клієнту простіше реалізувати

саме у відносинах з адвокатом, оскільки однією з гарантій адвокатської діяльності є збереження адвокатської таємниці. Це означає, що забороняється втручатися у спілкування між адвокатом та клієнтом, допитувати адвоката, або ж вилучати, чи випробовувати документи, що пов'язані зі здійсненням адвокатської діяльності [5]. У випадку коли представником є не адвокат, то право на таємницю відсутнє, відповідно права особи реалізуються не в повному обсязі, більше того вони можуть бути порушені.

На даний момент діє кваліфікаційно-дисциплінарна комісія адвокатури, до якої клієнт може звернутися зі скаргою, якщо є претензії до роботи адвоката. Водночас такий контроль відсутній для представників, які не є адвокатами.

З усього вищесказаного можна зробити висновок, що адвокатська монополія є безумовно позитивним явищем для нашої держави, а її скасування може призвести до суттєвих порушень гарантованих державою прав особи на професійну правничу допомогу та судовий захист. Крім того, поруч зі скасуванням монополії суттєво зменшиться кількість способів захисту прав особи у випадку їх порушення представником, який не є адвокатом, оскільки такі механізми та гарантії у нашому законодавстві відсутні, а законопроекти не передбачають їх введення, або ж зміни чи доповнення існуючих. Саме тому адвокатська монополія сприяє реалізації прав людини в повному обсязі, а її подальший розвиток допоможе створити сильну адвокатську спільноту та забезпечити ефективне виконання права особи на судовий захист.

Список використаної літератури

1. Брага Д. Скасування «адвокатської монополії» на представництво особи в суді: до актуальності питання. *Конституційно-правові академічні студії*. 2020. № 2. С. 306–314.
2. Заборовський В. В. Місце і роль адвокатури у механізмі здійснення правосуддя в Україні. *Конституційно-правові академічні студії*. 2017. № 2. С. 51–60.
3. Ковальова Я. О., Якубов Б. В. Проблема адвокатської монополії: якість чи доступність. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2020. № 8. С. 479–483.
4. Нор В., Войнарович А. Адвокат як єдиний суб'єкт надання правничої допомоги у судовому провадженні: міжнародний досвід та вітчизняні законодавчі новели. *Право України*. 2016. № 12. С. 9–18.
5. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 05.07.2012 р. № 5076-VI. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/ show/5076–17
6. Рішення Ради адвокатів України № 54 від 7 квітня 2017 року «Про затвердження роз'яснення щодо деяких питань представництва адвокатом юридичної особи». URL: https://unba.org.ua/assets/uploads/legislation/rishennya/2017–04–07-r-shennya-rau-54_591c02d1d1ab4.pdf

Науковий керівник**: доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», доцент, кандидат юридичних наук **Храпенко Олена Олегівна

Кучанська І. В.
студентка 4-го курсу факультету адвокатури
та антикорупційної діяльності
Національного університету Одеська юридична академія»

ПРАВОВА ГРАМОТНІСТЬ ЯК КЛЮЧОВА КОМПЕТЕНЦІЯ АДВОКАТА

Чинним законодавством про адвокатуру визначено ряд вимог, яким має відповідати особа, яка бажає набути статусу адвоката. «Суворість» цих вимог обумовлюється не лише специфікою адвокатської професії, але й очікуваннями від суспільства та обов'язком підтримувати авторитет усього інституту адвокатури. В сучасних умовах стрімкої зміни законодавства особливо гостро постає проблема правової грамотності, у тому числі, й адвокатів.

Вважаємо, що правова грамотність адвоката є однією з ключових його компетенцій. Вона має комплексний характер та не обмежується лише знанням чинного законодавства, а передбачає також обізнаність щодо національної судової практики, практики ЄСПЛ, міжнародних стандартів у різних сферах. Однією з її складових видається також вміння готувати правові документи різного характеру.

Неналежний або низький рівень правової грамотності адвоката зводить нанівець усі спроби з надання професійної правничої допомоги. Видається логічним, що саме для підтримання правової грамотності, чинним законодавством передбачено обов'язок адвокатів підвищувати власну кваліфікацію. Нагадаємо, що відповідно до Порядку підвищення кваліфікації адвокатів (нова редакція), затвердженого Рішенням Ради адвокатів України від 03.07.2021 р.: «Адвокати, які набули статусу адвоката, протягом перших трьох років своєї адвокатської діяльності зобов'язані підвищити свій професійний рівень на рівні 48 годин з яких не менше 16 годин — щороку. У разі отримання свідоцтва на право заняття адвокатською діяльністю у другому півріччі відповідного року, такий адвокат має право отримати меншу кількість балів у першому році отримання свідоцтва, за умови, що загальна кількість балів за 3 роки становитиме не менше 48 годин. Всі адвокати, за виключенням адвокатів, зазначених у пункті 19 цього порядку, зобов'язані підвищувати кваліфікацію адвоката на рівні 10 годин на рік (10 залікових балів). Адвокат за рік має отримати не

менше ніж 2 залікових бали за навчання з питань Правил адвокатської стики» [1].

Зазначимо, що заходи з підвищення кваліфікації можуть мати як оплатний, так і безоплатний характер. В сучасних умовах воєнного стану та складних економічних умовах можливість взяти участь у такому заході безоплатно є вкрай позитивною. Крім того, достатня кількість безоплатних заходів вказує на те, що наявність платних заходів жодним чином не є перешкодою для адвоката на шляху вдосконалення своїх знань або здобуття нових.

Оминаючи детальну процедуру підвищення кваліфікації адвокатами, що не є безпосереднім предметом нашого дослідження, вважаємо за доцільне повернутися до правової грамотності адвоката та зробити деякі висновки.

1. Правова грамотність адвоката має комплексний характер. Деякі аспекти цієї риси нами вже було висвітлено, проте вважаємо за потрібне додати, що вона передбачає також знання законодавства про адвокатуру та адвокатську діяльність (у т. ч. корпоративних актів), правових позиції Верховного Суду, практики ЄСПЛ, орієнтування у прогалинах та колізіях національного законодавства, міжнародних та європейських стандартах.

2. Правова грамотність адвоката сприяє підвищенню рівня довіри між адвокатом та клієнтом. Як зазначає О. Фоміна, «довіра між адвокатом і клієнтом» є результатом дій адвоката й клієнта, що залежить від морально-психологічних, особистісних і професійних якостей адвоката та морально-психологічних і особистісних якостей клієнта, знаходить прояв в особливому психологічному кліматі взаємовідносин і сприяє ефективному наданню професійної правничої допомоги» [2, с. 168]. Безумовно, перше враження у клієнта буде сформовано з урахуванням зовнішнього виду адвоката, атмосфери у його офісі (кабінеті) та інших «поверхневих факторів», проте, вважаємо, що саме обізнаність з шляхів вирішення проблеми клієнта буде мати превалююче значення у кінцевому враженні від взаємодії клієнта з адвокатом.

3. Правова грамотність адвоката сприяє підвищенню престижу адвокатської професії та поваги до інституту адвокатури загалом, що в сучасних умовах упередженості населення до представників всіх правничих професій є вкрай необхідним.

Список використаної літератури

1. Порядок підвищення кваліфікації адвокатів України (нова редакція): рішенням Ради адвокатів України від 03.07.2021 р. URL: https://unba.org.ua/assets/uploads/legislation/poryadki/2021–07–03-poryadki-63_60f53b3b70d63.pdf

2. Фоміна О. І. Відносини адвоката з клієнтом за договором про надання правової допомоги: дис. ... докт. філософ. Одеса, 2021. 234 с.

Науковий керівник: *доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», кандидат юридичних наук* ***Кравченко Марина Олександрівна***

Кушнір А. А.
студентка 1-го курсу магістратури факультету цивільної та господарської юстиції
Національного університету «Одеська юридична академія»

ДОТРИМАННЯ АДВОКАТОМ ПРИНЦИПУ ЗАКОННОСТІ В АДВОКАТСЬКІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

Особливим інститутом громадянського суспільства в Україні є інститут адвокатури. Адвокатура завжди стояла на захисті прав, свобод і законних інтересів громадян. Адвокат повинен бути своєрідним «щитом», який оберігає приватний інтерес від неправомірних дій та помилок правосуддя. Важливість функціонального навантаження адвокатури вимагає від адвокатів слідування високим етичним стандартам поведінки. При цьому специфіка, комплексний характер обов'язків, що покладені на адвокатуру, обумовлюють необхідність збалансування засад служіння адвоката інтересам окремого клієнта та інтересам суспільства в цілому, дотримання принципів законності.

На сьогоднішній день розвиток цього інституту відбувається в рамках процесу модернізації правової системи — комплексу соціальних, економічних, правових, політичних, культурних та інтелектуальних трансформацій. Для інституту адвокатури України цей процес є дуже складним і суперечливим, оскільки в державі ще не сформувалися надійні механізми практичної реалізації громадянських прав і свобод.

Самостійність адвокатури, незалежність її від державних органів є однією з основних засад організації цього правового інституту. Зазначені фактори безпосередньо впливають на рівень здійснення професійної діяльності адвокатів, оскільки будь-яка підлеглість, підконтрольність, залежність адвоката від посадової особи чи якого-небудь органу не виключає можливості тиску на адвоката, спонукання його до компромісу, відходу від принципового виконання професійного обов'язку, порушення принципу законності в його діяльності.

Правовою основою діяльності адвокатури України є Конституція України [1], Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» [2] (далі – Закон), процесуальні кодекси, інші закони України. На сьогодні адвокатська діяльність – незалежна професійна діяль-

ність адвоката щодо здійснення захисту, представництва та надання інших видів правової допомоги клієнту, а адвокат – особа, яка цю діяльність здійснює.

В інституті адвокатури важливе місце займають принципи діяльності адвокатури, тобто, основні керівні засади організації і діяльності адвокатури. Відповідно до ст. 4 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», адвокатська діяльність здійснюється на принципах верховенства права, законності, незалежності, конфіденційності та уникнення конфлікту інтересів.

Суть принципу верховенства права означає абсолютний і безумовний пріоритет права, незалежно від того, хто стоїть перед законом. Головним критерієм верховенства права і законності будь-якого нормативного акта передусім є його відповідність Конституції як Основному Закону України, який має найвищу юридичну силу.

«Якщо верховенство права — поняття науково-теоретичне і визначальне для усієї системи права, — відзначає Д. П. Фіолевський, — то феномен законності, зароджуючись у теоретично-правовій сфері правотворення, охоплює величезну територію правозастосувальної практики через компетентні органи й організації країни, але одночасно законність як принцип діяльності адвокатури є фактором повсякденної оцінки застосування Закону у кожній конкретній справі. Для адвокатури законність — це орієнтир і суть курсу в організаційній і повсякденній діяльності, для адвоката законність — це інструмент повсякденної практики, це робочий і постійно діючий принцип. Він потребує від адвоката перш за все бездоганного знання закону, з яким йому довелося зіткнутися у даний момент [6]. Адвокат повинен орієнтуватися в «найсвіжіших» змінах у сфері законодавства. Немає і не може бути юриста, який знає все, і, як це не дивно, до неможливого і не слід прагнути. Головне для адвоката — швидко орієнтуватися у пошуках потрібного закону чи норми, які діють на даний момент. Це головна зброя адвоката у будь-якій справі.

Так, адвокат повинен обрати лінію захисту в інтересах клієнта, виходячи з принципу професійного обов'язку захисту законних інтересів особи і виключно законними способами. Проте можливі й інші точки зору. Адже «до тих пір, поки істину не встановлено й не закріплено в судовому рішенні чи вироку, неможливо визначити, правомірний інтерес підзахисного чи ні. До моменту постановлення рішення адвокат зобов'язаний керуватися презумпцією законності інтересів підзахисного» [4, с. 54]. Через відсутність законодавчого закріплення питання у писаному праві, виявляється суперечність в адвокатській діяльності.

З огляду на це, вбачається доречним, закріпити безпосередньо в законі «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» дефініцію про те,

що, адвокатам заборонено приймати від особи, що звернулася до нього за наданням юридичної допомоги, доручення у випадку, якщо воно має свідомо незаконний характер.

Крім того, в адвокатській діяльності слід дотримуватися законності засобів і методів захисту інтересів клієнта. Законні способи захисту – це способи, які застосовуються відповідно до закону та з метою з'ясування усього, що свідчить на користь клієнта, спростовує обвинувачення підзахисного чи пом'якшує його відповідальність.

Стаття 7 Правил адвокатської етики [3] зобов'язує адвокатів у своїй професійній діяльності використовувати всі свої знання та професійну майстерність для належного захисту й представництва прав та законних інтересів фізичних і юридичних осіб, дотримуючись чинного законодавства України, сприяти утвердженню та практичній реалізації принципів верховенства права та законності. Адвокат не може давати клієнту поради, свідомо спрямовані на полегшення скоєння правопорушень, або іншим чином умисно сприяти їх скоєнню його клієнтом або іншими особами. Адвокат не має права в своїй професійній діяльності вдаватися до засобів та методів, які суперечать чинному законодавству або цим Правилам.

Ще одна яскрава дилема сучасної адвокатської діяльності пов'язана з проблематикою співвідношення понять право і закон. Як підкреслює С. П. Головатий, «вже досконало опрацьовано нашими зарубіжними колегами і що вже давно стало класичним здобутком у розумінні й тлумаченні верховенства права виключно в рамках доктрини права, відповідно до якої верховенство права у сучасному розумінні — це сучасний закон природи» [5, с. 35]. Між тим, саме верховенство закону, радше ніж права, повинно домінувати; принцип законності як принцип, що домінував у радянській науковій та практичній традиції права, не втратив своєї актуальності. Як видається, для адвоката зазначена дилема в адвокатській діяльності вирішується на користь верховенства права як з філософсько-правових, так і практичних міркувань: цей принцип відображає природно-правове праворозуміння адвоката, пропонує ширші можливості захисту прав клієнта, зокрема в контексті їх захисту як прав людини, що не залежать від волі держави. Таким чином, право стає обґрунтованою, конкретною й домінуючою (понад закон) цінністю адвокатської діяльності.

Як це не прикро, але слід визнати, що негативні наслідки моральної деградації суспільства не могли не відбитися на духовному стані судової і правоохоронної систем і не обійшли стороною адвокатський корпус. Жадоба до швидких заробітків на чужій біді, поєднана з низькими професійними якостями і безпринципністю, стали чи не найпоширенішим симптомом важкої хвороби корпусу нинішньої адво-

катури. Багаторічна історія адвокатури давно довела, що справжнього визнання і вдячності, а відтак істинного щастя від своєї професії адвокат може отримати лише за умов виявлення високої професійності і самоповаги, збереження людської і професійної гідності, хоч би як важко це іноді не давалося в житті.

Як відзначає Д. П. Фіолевський, професіоналізм і порядність — це головний капітал адвоката, який хоче набути ділової популярності і широкого попиту. «Легкі» заробітки за рахунок знайомств зі слідчими чи суддями рано чи пізно завершуються закономірним фіналом. Принцип законності у поєднанні з вимогами професійної та загальнолюдської моралі слід розглядати і як своєрідну техніку професійної безпеки, як надійне страхування адвоката від власного «падіння» [6]. Адвокатура — шляхетна професія, що керується піднесеними ідеалами... Адвокатура повинна постійно пам'ятати про небезпеку перетворення зі шляхетної професії, що присвятила себе безкорисливому і чесному служінню суспільству і правосуддю, в нікчемне ремесло, що підкоряється лише негідному інстинкту грошової наживи [6, с. 98].

Таким чином, приходимо до висновку, що принцип законності – основний в роботі адвоката при наданні правової допомоги. Адвокати не повинні приймати від особи, що звернулася до нього за наданням юридичної допомоги, доручення у випадку, якщо воно має свідомо незаконний характер, а також повинні дотримуватися законності засобів і методів захисту інтересів клієнта.

Список використаної літератури

1. Конституція України від 28 червня 1996 року / Верховна Рада України. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. 1996. № 30. С. 141.
2. Про адвокатуру та адвокатську діяльність : Закон України від 5 липня 2012 р. № 5076-VI / Верховна Рада України. URL : http:// zakon2.rada.gov.ua/ laws/show/5076–17/page
3. Правила адвокатської етики : затв. Звітно-виборним з'їздом адвокатів України 2017 року 09 червня 2017 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/rada/ show/n0001891–17#Text
4. Бакаянова Н. М. Етичні принципи адвокатури в Україні : монографія. Одеса, 2005. 151 с.
5. Головатий С. П. Верховенство права: глухі кути вітчизняної юридичної доктрини. *Наукові записки. Юридичні науки* / НУ «Києво-Могилянська академія». 2008. Т. 77. С. 31–36.
6. Фіолевський Д. П. Адвокатура: підручник. 3-тє вид., випр. і доп. К. : Алерта, 2014. 624 с. URL: http://pidruchniki.ws/1770071255523/pravo/advokatura_-_fiolevskiy_dp
7. Юридична деонтологія : підручник / В. Д. Ткаченко, С. П. Погребняк, Д. В. Лук'янов та ін.; за ред. В. Д. Ткаченка. Х. : Одіссей. 2006. 256 с.

Науковий керівник: *доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», кандидат юридичних наук, доцент* ***Кісліцина Ірина Олександрівна***

Лесик В. І.
студентка 2-го курсу факультету
адвокатури та антикорупційної діяльності
Національного університету «Одеська юридична академія»

АДВОКАТУРА В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

З моменту введення в нашій країні воєнного стану не залишилось сфер суспільного життя, які б не зазнали впливу від військової агресії. Адвокатура як важливий інститут сучасного громадянського суспільства не стала винятком.

Згідно зі ст. 2 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», адвокатура — недержавний самоврядний інститут, що покликаний здійснювати захист, представництво та надання інших видів правничої допомоги на професійній основі, а також самостійно вирішувати питання організації і діяльності адвокатури [1].

Варто почати з того, що відразу перед усією адвокатською спільнотою постало питання щодо захисту особливої категорії осіб — військовослужбовців. Вкрай позитивно, що за сприяння органів адвокатського самоврядування було організовано велику кількість семінарів, тренінгів, конференцій, які були спрямовані не тільки на підвищення кваліфікації адвокатів з різних аспектів військового права, але й на вирішення питань щодо захисту прав та інтересів самих адвокатів, які постраждали від воєнних злочинів. Крім того, при Національній асоціації адвокатів України було створено Центр координації добровільної правової допомоги військовослужбовцям, який разом з Вищою школою адвокатури НААУ, забезпечує безкоштовне навчання адвокатів, які надають правову допомогу військовослужбовцям. Вважаємо, що подібні рішення були вкрай актуальними та своєчасними.

Ще одним напрямком, який в умовах воєнного стану отримав розвитку, є міжнародне співробітництво НААУ. В рамках такого співробітництва члени асоціації за межами нашої країни долучаються до надання допомоги всім, хто змушений був покинути Україну та потребує правової допомоги. Так, вдалося налагодити діяльність адвокатів з надання безоплатної правової допомоги у багатьох країнах Європи, зокрема у Бельгії, Болгарії, Німеччині, Польщі, Румунії, Словаччині, Угорщині, Фінляндії, Франції, Швейцарії. Молодіжний

комітет Національної асоціації адвокатів України активно долучається до даної діяльності.

Досить цікавими є зміни у законодавчих положеннях щодо несумісності адвокатської діяльності з військовою або альтернативною службою. Так, відповідно до ст.7 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» така діяльність є несумісною з адвокатською. Проте у той час час рішенням РАУ № 24 від 3 березня 2022 року зазначається, що у період дії воєнного стану така вимога несумісності не є підставою застосування до адвоката дисциплінарного провадження [2].

Видається, що важливу роль у функціонуванні інституту адвокатури в сучасних умовах воєнного стану відіграє Опікунська Рада, яка надає благодійну допомогу адвокатам, членам їхніх сімей, що постраждали від воєнних дій. Звернемо увагу, що першочергово допомога надавалась адвокатам та (або) членам їх сімей, що загинули внаслідок воєнних дій на території України або які отримали тяжкі тілесні ушкодження чи повністю втратили житло внаслідок воєнних дій на території України, а також самотнім адвокатам старше 70 років, які не мають змоги евакуюватись або евакуйовані, але не мають засобів до існування.

До другої групи відносяться адвокати та члени їх сімей, чиє житло частково зруйновано внаслідок воєнних дій на території України або що отримали тілесні ушкодження середньої тяжкості внаслідок воєнних дій та адвокати, які є батьками-одинаками та не мають засобів до існування внаслідок початку воєнних дій на території України з 24.02.2022 та за відсутності доходу. І до останньої групи відносимо адвокатів та(або) членів їх сімей (дітей), які потребують постійного прийому життєво необхідних лікарських препаратів та не мають засобів для придбання таких препаратів [3].

Зазначимо, що деякі зміни відбулися й в процедурі набуття статусу адвоката: застосовується спрощена процедура під час складання кваліфікаційного іспиту. Зокрема, Рада адвокатів України тимчасово дозволила допуск до складання даного іспитів без надання довідки про несудимість і документів про володіння українською мовою (у деяких випадках надання даних документів є просто неможливим).

Отже, можемо зробити висновок, що інститут адвокатури мав підлаштовуватись під виклики сьогодення задля подальшого виконання покладеного на нього Конституцією України завдання з надання професійної правничої допомоги.

Список використаної літератури

1. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 5 липня 2012 року. *Відомості Верховної Ради (ВВР)*. 2013. № 27. Ст. 282.

2. Про особливості проходження адвокатами військової або альтернативної (невійськової) служби у період воєнного стану : рішення Ради адвокатів України № 24. URL: https://unba.org.ua/assets/uploads/legislation/rishennya/2022–03–24-r-shennya-rau-24_6244383f5d80a
3. Для розподілення благодійної допомоги адвокатам під час воєнного стану створена Опікунська Рада. 2022. URL: https://advokatpost.com/dlia-rozpodilennia-blahodijnoi-dopomohy-advokatam-pid-chas-voiennoho-stanu-stvorena-opikunska-rada/

Науковий керівник: *доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», кандидат юридичних наук* ***Кравченко Марина Олександрівна***

Лисенко О. Ю.
студент 1-го курсу факультету судового та міжнародного права
Національного університету «Одеська юридична академія»

ВІДШКОДУВАННЯ ВИТРАТ НА ПРАВОВУ ДОПОМОГУ

Відповідно до ч. 1 ст. 137 ЦПК України, всі витрати, що пов'язані з правовою допомогою адвоката, повинні нести сторони, окрім інших випадків надання правничої допомоги за державний рахунок. Згідно з результатами розгляду судової справи, всі витрати на правничу допомогу адвоката підлягають розподіленню поміж сторонами спільно із іншими наявними судовими витратами.

Для визначення обсягу витрат на правничу допомогу адвоката, а також гонорару адвоката за представництво в судовому процесі та іншу правову допомогу, що є пов'язаною з справою, в тому числі, збір доказів, підготовку до розгляду і загальна вартість послуг помічника адвоката, будуть визначатись згідно з умовами договору про надання правничої допомоги і за підставою відповідних доказів що стосуються обсягів наданих послуг і виконаної роботи та їх вартості, яка була сплачена або підлягає сплаті відповідною стороною або третьою особою.

Для відшкодування витрат на правничу допомогу необхідно виконати такі дії:

1) Позивачеві необхідно з позовною заявою подати заяву про попередній розрахунок судових витрат, відповідачеві окреслити вимогу про відшкодування судових витрат на правову допомогу у відзиві на позовну заяву та надати орієнтовний розрахунок судових витрат. Хочу навести приклад, Верховний Суд своєю постановою від 14.09.2022 року по справі № 295/190/20 відмовив у відшкодуванні витрат на

правову допомогу, так як однією зі сторін не було надано детального опису виконаної роботи. Крім того, постановою Великої Палати Верховного Суду від 12.11.2019 р. у справі № 904/4494/18, стороні було відмовлено у задоволенні відшкодування витрат на професійну правову допомогу у зв'язку з неподанням із першою заявою по суті спору відповідного розрахунку судових витрат.

2) Задля відшкодування необхідно до часу закінчення судових дебатів подати заяву про відшкодування витрат на правову допомогу разом з додатком, який підтверджує отримання даних послуг. У випадку, якщо з певних причин особа не може подати докази до закінчення судових дебатів, суд має право вирішити питання щодо відшкодування витрат на правову допомогу після ухвалення рішення по суті.

3) Всі докази, що особа подає до суду для розгляду, треба перед цим направити іншим учасникам справи, бо в іншому випадку, суд має право відхилити докази та не відшкодувати витрати на правничу допомогу (посилаючись при цьому на ст. 81 ч. 5 ЦПК України).

Можливість відшкодування витрат на правову допомогу є за умови їх співмірності із:

1) складністю судової справи та виконаної адвокатом роботи,

2) обсягом послуг та виконаної адвокатом роботи;

3) ціною позову та важливістю збереження публічної репутації особи.

Будь-яка сторона судового розгляду має право на подання відповідного клопотання щодо зменшення суми судових витрат на правову допомогу, що підлягає розподіленню. У випадку призначення суми відшкодування витрат, суд має врахувати такий чинник як реальність і розумність суми і розміру відшкодувань відповідно до пункту 21 додаткової постанови Великої Палати Верховного Суду від 19.02. 2020 р. по справі № 755/9215/15-ц.

Європейський суд з прав людини визначає витрати сторін відповідно до ст. 41 «Конвенцій про захист прав людини і основоположних свобод».

У висновку можна зазначити, що впродовж звернення до суду із заявою щодо відшкодування витрат на правничу допомогу необхідною умовою є чітке дотримання всіх вимог процесуального законодавства України. Важливим є те, що недотримання хоча б одієї з вимог може бути підставою для відмови судом у відшкодуванні витрат на професійну правничу допомогу.

Список використаної літератури

1. Цивільний процесуальний кодекс України. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. 2004. № 40–41, 42. Ст. 492. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618–15#Text
2. Додаткові постанови Касаційного господарського суду у складі Верховного Суду від 20.05.2019 у справі № 916/2102/17, від 25.06.2019 у справі № 909/371/18, у постановах від 05.06.2019 у справі № 922/928/18, від 30.07.2019 у справі № 911/739/15 та від 01.08.2019 у справі № 915/237/18. URL: https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/supreme/Oglyad_KGS_2021.pdf
3. Рішення Європейського суду з прав людини від 12 жовтня 2006 року у справі «Двойних проти України» (пункт 80), від 10 грудня 2009 року у справі «Гімайдуліна та інші проти України» (пункти 34–36), від 23 січня 2014 року у справі «East/West Alliance Limited» проти України», від 26 лютого 2015 року у справі «Баришевський проти України» (пункт 95). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_994#Text
4. Постанова Верховного суду № 215/1191/17. URL: https://zakononline.com.ua/court-decisions?q=%D1%81%D0%BF%D1%80%D0%B0%D0%B2%D0%B0%20%E2%84%96%20215%2F1191%2F17&page=1&limit=10&target=title&mode=sph04&sort=weight
5. Додаткова постанова Великої Палати Верховного Суду від 19 лютого 2020 року у справі № 755/9215/15-ц (пункт 21). URL: https://verdictum.ligazakon.net/document/87951334
6. Постанова Великої Палати Верховного Суду від 12.11.2019 р. у справі № 904/4494/18. URL: https://zakononline.com.ua/court-decisions/show/86656836
7. Постанова Верховного Суду від 14.09.2022 року по справі № 295/190/20. URL: https://protocol.ua/ru/postanova_ktss_vp_vid_14_09_ 2022_roku_u_spravi_295_190_20

Науковий керівник: *старший викладач кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія»* ***Нестерчук Лілія Петрівна***

Макутіна С. О.
студентка 1-го курсу факультету судового та міжнародного права
Національного університету «Одеська юридична академія»

ЗАСАДИ АДВОКАТСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Адвокатура є невід'ємною складовою правової системи, гарантує права громадян та забезпечує справедливість у судових процесах. Засади адвокатської діяльності визначають не лише професійну етику

адвокатів, але й їхню роль у суспільстві, що вимагає від них виконання певних функцій у захисті прав і свобод громадян. Проте, в сучасному світі засади адвокатської діяльності стикаються з численними викликами, включаючи суперечливі питання щодо доступу до юстиції, ефективного представництва та забезпечення справедливості.

Протягом багатьох років, адвокатська діяльність була предметом дослідження та наукового аналізу в роботах багатьох вітчизняних вчених. Наприклад, теорія та практика адвокатської діяльності були об'єктом дослідження таких авторів, як Н. Бакаянова, А. Бірюкова, Т. Вільчик, В. Долежан, В. Заборовський, В. Святоцька, П. Хотенець та ін. При дослідженні цієї тематики важливо також враховувати внесок зарубіжних учених: Р. Давид, М. Молло, Р. Гарріс, Л. П. Уайнреб і інші внесли важливий вклад у розуміння адвокатської діяльності.

Законодавство, що стосується адвокатської діяльності, встановлює два основних набори принципів. Перший набір стосується самої діяльності адвокатів і базується на принципах верховенства права, законності, незалежності, конфіденційності та уникнення конфлікту інтересів. Другий набір стосується самоврядування адвокатів і ґрунтується на принципах виборності, гласності, обов'язковості виконання рішень органів адвокатського самоврядування, підзвітності та заборони втручання органів адвокатського самоврядування у професійну діяльність адвоката. Раніше, в Законі України «Про адвокатуру» від 1992 року, були визначені інші принципи діяльності адвокатів, такі як демократизм, гуманізм і конфіденційність [4, с. 11].

Правила адвокатської етики, затверджені звітно-виборним зїздом адвокатів України 09.06.2017 р., визначають основні принципи адвокатської етики [3].

Незалежність та свобода адвоката у здійсненні адвокатської діяльності. Головною метою дотримання цього принципу в професійній діяльності адвоката є стійкий опір будь-яким спробам втручання у його незалежність. Важливо, щоб адвокати виявляли сміливість і рішучість у виконанні своїх професійних обов'язків, а також відстоювали свої професійні права та гарантії, пов'язані з адвокатською діяльністю, і використовували їх ефективно в інтересах своїх клієнтів. Такий підхід є важливим для забезпечення справедливості та дотримання принципів адвокатської професії [1, с. 112].

Дотримання законності, тобто, провадження адвокатської діяльності виключно на основі чинного законодавства та положень Конституції України. Це означає, що адвокати зобов'язані дотримуватися всіх норм і правил, встановлених законами України, і регулювати свою діяльність в межах закону. Забезпечення законності в адвокатській практиці є невід'ємною частиною професійних стандартів і гарантує дотримання правових норм та захист прав громадян. Такий

підхід підтримує і зміцнює принципи демократії та правової держави в Україні [5, с. 175].

Пріоритетність інтересів клієнтів проявляється у конкретному обов'язку адвоката поважати свободу та вибір свого клієнта, надаючи перевагу його позиціям і потребам. Це означає, що адвокати мають за завдання віддавати перевагу та захищати інтереси своїх клієнтів, враховуючи їхні права та вибір. Цей принцип визнає, що клієнти мають право на свою власну точку зору та право на вільний вибір представника в справі. Такий підхід сприяє створенню довіри між адвокатом і клієнтом і забезпечує ефективну захист їхніх прав та інтересів у правовій системі [4, с. 88].

Неприпустимість конфлікту інтересів, або створення ситуації, коли його поява найбільш вірогідніша. В даному випадку конфлікт інтересів виникає внаслідок протиріччя між особистими інтересами адвоката і його професійними правами та обов'язками. Наявність такого конфлікту може суттєво вплинути на об'єктивність і нейтральність, які адвокат повинен зберігати під час виконання своїх професійних обов'язків. Забезпечення відсутності конфлікту інтересів є важливим аспектом збереження інтегритету та довіри до адвокатської професії [3, с. 9].

Конфіденційність вважається одним із фундаментальних та надзвичайно важливих принципів в сфері адвокатської діяльності. Присутність цього принципу гарантує надійний захист особистих даних та іншої конфіденційної інформації про клієнтів, які використовують послуги адвокатів, від можливого розголошення чи неправомірного використання цієї інформації проти них. Конфіденційність є основним стовпом довіри між адвокатом і клієнтом. Вона означає, що адвокат зобов'язаний зберігати всю інформацію, одержану від клієнта, в суворій конфіденційності, і не може розкривати чи використовувати цю інформацію без вираженого дозволу клієнта. Захист конфіденційності є необхідною передумовою для забезпечення справедливості та недоторканості прав в сфері адвокатської допомоги, і він забезпечує, що інформація клієнтів залишається в надійних руках і не може бути використана проти їхніх інтересів [3, с. 10].

Оскільки адвокатська діяльність має велику суспільну вагу і вимагає від адвоката виконання складних професійних обов'язків, велика увага приділяється його професійній підготовці. Вимагається високий рівень знань чинного законодавства, глибоке розуміння практики його застосування, володіння тактичними прийомами та методами адвокатської діяльності, а також майстерності в ораторському мистецтві. Адвокат повинен мати глибокі знання закону та бути відданим своїй професії, оскільки від нього залежить забезпечення законності і правосуддя в суспільстві. Все це свідчить про важливість принципів компетентності і добросовісності в адвокатській професії [5, с. 177].

Повага до адвокатської професії проявляється у впевненості адвоката у важливості та корисності своєї роботи для суспільства. Ця повага виражається не лише під час виконання професійних обов'язків, але і у громадському житті. Адвокат має бути впевненим у тому, що його професія відіграє важливу роль у забезпеченні справедливості і правового порядку в суспільстві. Він повинен розуміти, що його діяльність сприяє захисту прав і свобод громадян і допомагає зберегти правовий порядок. Повага до адвокатської професії вимагає від адвокатів активно долучатися до громадських ініціатив і заходів, спрямованих на підтримку прав та свобод громадян, а також на зміцнення правового порядку. Ця повага до професії є важливим елементом професійної етики адвоката і сприяє підвищенню авторитету адвокатського корпусу в суспільстві [2, с. 56].

У висновку слід відзначити, що адвокатська діяльність базується на ряді ключових принципів, які є фундаментальними для ефективного функціонування цієї професії та забезпечення її ролі в правосудді. Зокрема, ці принципи включають незалежність, конфіденційність, повагу до професії та інші. Адвокат повинен дотримуватися цих засад, як під час виконання своїх професійних обов'язків, так і в громадській сфері. Вони є важливими для забезпечення справедливості, правового порядку та захисту прав та свобод громадян. Дотримання цих принципів не тільки зміцнює довіру до адвокатської професії, але й сприяє підтримці правового порядку та створенню справедливого суспільства. Таким чином, адвокатська діяльність виступає як важливий напрям в системі правосуддя та правозахисту, що вимагає від адвокатів високого рівня професійної підготовки та відповідальності перед суспільством.

Список використаної літератури

1. Адвокатура: минуле та сучасність: *матеріали II Міжнар. наук. конф. молодих вчених, аспір. та студ.* (м. Одеса, 2 березня 2013 р.) / відп. за вип. В. М. Дрьомін. Одеса : Фенікс, 2013. 592 с.
2. Бакаянова Н. М. Функціональні та організаційні основи адвокатури України: дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.10. Одеса, 2017. 395 с.
3. Правила адвокатської етики від 09.06.2017 р. URL: https://unba.org.ua/assets/uploads/legislation/pravila/2017–06–09-pravila-2017_596f00dda53cd.pdf
4. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 05.07.2012 № 5076-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2013. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076–17#Text
5. Святоцька В. О. Етичні (деонтологічні) засади професійної діяльності адвокатів в Україні та країнах ЄС. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2016. № 3. С. 174–177.

Науковий керівник: *старший викладач кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія»* ***Нестерчук Лілія Петрівна***

Мерзлюк Є. С.
студент 4-го курсу
факультету адвокатури та антикорупційної діяльності
Національного університету «Одеська юридична академія»

ДО ПИТАННЯ ЕЛЕКТРОННОГО ДОКУМЕНТООБІГУ У СУЧАСНІЙ АДВОКАТУРІ

Сьогодні важко уявити життя без сучасних інформаційних технологій. Одним з здобутків науково-технічного прогресу можна вважати запровадження електронних документів, що значно сприяло оптимізації багатьох процесів. Сучасний етап розвитку українського суспільства, інституціональні зміни, а також зміни у сфері права вимагають удосконалення організації та функціонування такого важливого інституту громадянського суспільства як адвокатура.

Вважаємо, що створення ефективної системи документного супроводу адвокатської діяльності в Україні є актуальним завданням, що сприяє розвитку цієї професії [1].

Відповідно до Закону України «Про електронні документи та електронний документообіг», електронний документ — це документ, в якому інформація зафіксована у вигляді електронних даних, включаючи всі необхідні реквізити документа [2]. Зазначимо, що електронний документ вважається оригіналом, якщо електронна копія документа містить всі обов'язкові реквізити, включаючи електронний цифровий підпис його автора, накладення якого завершує процес створення документа.

Основними перевагами використання електронних документів можна вважати: економію місця під час зберігання; швидкість підготовки документа та зручність у роботі з ним; наявність механізмів захисту інформації у документі.

Документообіг та організація роботи з документами є важливою складовою для органів влади на всіх рівнях, соціальних інституцій, юридичних осіб та інших організацій. Ця діяльність спрямована на забезпечення ефективного обігу та збереження інформації, а також забезпечення доступу до неї відповідно до потреб та вимог законодавства [3, с. 34].

У якості висвітлення однієї з сторін електронного документообігу, звернемо увагу на той факт, що Рада адвокатів України затвердила

роз'яснення щодо використання електронного підпису та кваліфікованого електронного підпису адвокатами у своїх адвокатських запитах. Ці роз'яснення були ухвалені на засіданні Ради адвокатів України, яке відбулося 16–17 листопада 2022 року і позначене як рішення № 132.

В них зазначено, що питання, пов'язані з наданням електронних послуг, довірчих послуг та електронною ідентифікацією, регулюються Законом «Про електронні довірчі послуги». Згідно цього закону, використання електронних довірчих послуг не змінює порядок вчинення правочинів, встановлений законом. Результати надання кваліфікованих електронних довірчих послуг повинні визнаватися в усіх державних установах та іншими користувачами цих послуг.

Згідно зі статтею 1 Закону «Про електронні довірчі послуги»:

– електронний підпис — це електронні дані, які додаються особою, яка підписує, до інших електронних даних або логічно пов'язуються з ними, і використовуються як підпис.

– кваліфікований електронний підпис — це покращений електронний підпис, який створюється з використанням засобу кваліфікованого електронного підпису та ґрунтується на кваліфікованому сертифікаті відкритого ключа.

– особистий ключ — це параметр алгоритму асиметричного криптографічного перетворення, який використовується для створення електронного підпису або печатки. Цей ключ доступний лише особі, яка підписує або створює електронну печатку, та використовується лише в обсязі та для цілей, визначених кваліфікованими стандартами для сертифікатів відкритого ключа.

– удосконалений електронний підпис — це електронний підпис, який створюється шляхом криптографічного перетворення електронних даних, з якими пов'язаний цей підпис, з використанням засобу удосконаленого електронного підпису та особистого ключа, що однозначно пов'язаний з підписувачем. Удосконалений електронний підпис також дозволяє електронну ідентифікацію підписувача та виявлення порушень цілісності електронних даних, з якими пов'язаний цей підпис.

У контексті вищенаведеного, Рада адвокатів України визначила, що:

– електронний підпис фізичної особи — адвоката не потребує додаткового підтвердження статусу адвоката, оскільки на підтвердження своїх повноважень адвокат надає ордер, у якому вже зазначається такий правовий статус;

– адвокатський запит з додатками (поданий без фізичного письмового підпису адвоката), який підписаний за допомогою електронного підпису, є належним документом, що підтверджує повноваження адвоката у розумінні Закону «Про адвокатуру та адвокатську діяльність».

Отже, у сучасному інформаційному суспільстві застосування нових інформаційно-комунікаційних технологій в значній мірі трансформує процеси документування в адвокатській діяльності. Використання електронних документів та електронних систем управління документами дозволяє зменшити час і ресурси, необхідні для обробки документів, що сприяє суттєвому звільненню часу адвоката.

Список використаної літератури

1. Ваньчак М. В. Адвокатська етика: історичні паралелі. *Адвокатура: минуле, сучасність, майбутнє:* матеріали Міжнар. наук. конф., 6 лист. 2020 р., м. Одеса. Україна. Нац. ун-т «Одеська юридична академія» (Україна) Одеса, 2020. С. 382.
2. Про електронні документи та електронний документообіг: Закон України № 851-IV від 22.05.2003 / Офіційний сайт Верховної Ради України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/851–15#Text
3. Бакаянова Н. М. Функціональні та організаційні основи адвокатури України: дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.10. Одеса. 2017. 395 с.

Науковий керівник: *доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», кандидат юридичних наук* ***Кравченко Марина Олександрівна***

Михальчук А. М.
студентка 4-го курсу
факультету адвокатури та антикорупційної діяльності
Національного університету «Одеська юридична академія»

ОСОБЛИВОСТІ НАДАННЯ ПРАВОВИХ ПОСЛУГ АДВОКАТАМИ У СФЕРІ ВІЙСЬКОВОГО ПРАВА

Починаючи із 2014 року усе більш актуальними стали звернення за правничою допомогою з питань військового права, а через повномасштабне збройне вторгнення РФ із 24 лютого 2022 року та введення воєнного стану на території України ця сфера зазнала численних змін, призвела до великої кількості запитань та міфів. У зв'язку з цим, загальновживаним у суспільстві став термін «військовий адвокат», під яким розуміють такого адвоката, що здійснює захист, представництво та надання інших видів правничої допомоги клієнту у сфері військового права.

На жаль, рекордно зросла кількість кримінальних проваджень щодо військових злочинів та щодо незаконного обороту зброї. З іншого боку кількість інших довоєнних проваджень значно зменши-

лася. Упродовж 2022 року слідчими Національної поліції до ЄРДР зареєстровано 259,7 тис. кримінальних правопорушень, що на 14 % менше, ніж у 2021 році (303,5 тис.) [1, с. 10]. Тому перспективи розвитку спеціалізації адвокатів, які готові працювати саме у сфері військового права, доволі масштабні, але потребують особливої та ретельної підготовки для надання правових послуг.

До основних принципів та засад відносин адвоката з клієнтом, які зазначені у Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» та Правилах адвокатської етики, а також загального підходу постійно навчатися і вдосконалювати свої професійні навички, слідкувати за останніми тенденціями судової практики через їх активні зміни (особливо у сфері військового права), можна додати ряд специфічних якостей та вмінь.

По-перше, адвокат повинен мати особливу психологічну підготовку та навички спілкування з військовими, які отримали різного роду травми або членами сім'ї загиблих військовослужбовців. Варто ознайомитися з методичними рекомендаціями психологів щодо співчутливої і притому ефективної взаємодії з такими клієнтами. Адвокатам, які працюють у військовій сфері, доводиться стикатися з потенційно високими рівнями стресу, агресії та емоційної напруги, тому варто реально оцінити свої дані щодо емоційної стійкості та спроможності сприймати стрес, відпрацювати можливі реакції у подібних ситуаціях.

Адвокати повинні створити сприятливу та конфіденційну атмосферу, у якій військовослужбовці, чи інші громадяни, яким потрібна допомога у сфері військового права, відчуватимуть, що можуть обговорювати свої питання та проблеми без страху перед наслідками й суспільною критикою, які можуть виникнути в результаті їх правового питання. Це може впливати на відкритість та співпрацю з адвокатом.

По-друге, адвокат повинен розуміти складність спілкування з клієнтом, коли той перебуває в зоні бойових дій. Серед основних проблем можна виділити такі: спілкування лише по телефону, відсутність мобільного зв'язку та інтернету, невпевненість у конфіденційності, неможливість повно ознайомитися з усіма доказами або встановити їх наявність. Тут можливі також порушення ст. 26 Правил адвокатської етики, адже адвокат не зможе з розумною періодичністю інформувати клієнта про хід та результати виконання доручення і своєчасно відповідати на запити клієнта про стан його справи.

Частина військових, які звертаються, перебувають у короткотривалій відпустці, після якої знову вирушають у зону бойових дій, тому в адвоката є надто короткий термін на вирішення питання, яке зазвичай займає більше часу. Часто пояснювати ситуацію клієнта при-

ходять найближчі родичі чи друзі, але отримати об'єктивну і точну інформацію по справі таким чином буває вкрай важко, тому особистий зв'язок з клієнтом має першочергове значення.

Адвокат повинен підготувати алгоритм дій у зазначених ситуаціях, аби якнайшвидше та найповніше отримати всі найважливіші дані від клієнта, обговорити стратегію, періодичність спілкування та інформування клієнта про хід та результати виконання доручення.

По-третє, у питаннях пов'язаних з військовослужбовцями активно залучають адвокатів центру з надання безоплатної вторинної правової допомоги. З практики, питання щодо пред'явлення підозри, допиту в якості підозрюваного та обрання запобіжного заходу відбувається без участі захисника по договору, тому що орган досудового розслідування не має часу чекати його приїзду. У провадженнях з обов'язковою участю захисника — процесуальні дії відбуваються з залученням адвокатів Центру БВПД, що найчастіше проводять участь у дії у режимі відеоконференції [2]. Також тут варто зазначити про певну дискримінацію щодо адвокатів, які надають правову допомогу за договором, відносно тих, що співпрацюють із системою БПД. Адже вони позбавлені права пересуватись під час комендантської години, що є надважливим для надання правової допомоги у сфері військового права.

Отже, надання правових послуг у сфері військового права потребують особливих знань та ретельної підготовки адвокатів через ряд факторів. Загальний підхід, який базується на ґрунтовній психологічній взаємодії та виняткових навичок спілкування, відпрацьованому алгоритму дій в різного роду ситуаціях, а також повазі до запиту кожного клієнта, встановлення вдалого, відкритого контакту, може допомогти адвокатам ефективно спілкуватися з військовослужбовцями, членами їх сімей, чи іншими громадянами, які потребують допомоги у сфері військового права для надання їм необхідних правових послуг.

Список використаної літератури

1. Звіт Національної поліції України про результати роботи у 2022 році. URL: https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/17-civik2018/zvit2022/Zvit_polic_2022.pdf
2. Ріяко Є. Особливості захисту військовослужбовців під час воєнного стану. URL: https://jurliga.ligazakon.net/aktualno/12282_osoblivost-zakhistu-vyskovosluzhbovtsv-pd-chas-vyskovogo-stanu

Науковий керівник: *доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», доцент, кандидат юридичних наук* ***Храпенко Олена Олегівна***

Мялківська Я. Ю.
студентка 1-го курсу факультету судового та міжнародного права
Національного університету «Одеська юридична академія»

АДВОКАТУРА УКРАЇНИ: ДЕЯКІ ХАРАКТЕРИСТИКИ

У сучасних демократичних державах невід'ємною складовою правової системи й головним недержавним інститутом захисту життя, прав і свобод особистості є адвокатура. Майже всі міжнародні акти з питань прав людини, починаючи від Загальної декларації і закінчуючи Основними положеннями про роль адвокатів, найважливішим правом кожної окремої особи визнають право на одержання фахової правової допомоги. Одним з індикаторів рівня розвитку демократичності і додержання прав людини в Україні виступає існування незалежної адвокатури і результативного виконання покладених на неї функцій.

Адвокатура України — це недержавний самоврядний інститут, який забезпечує реалізацію захисту, представництва, а також надання інших видів правової допомоги на фаховій основі. Адвокатура в Україні самостійно вирішує усі питання з організації своєї роботи та діяльності в порядку, встановленому чинним законодавством.

Адвокатуру України складають абсолютно усі адвокати України, котрі мають право реалізовувати адвокатську діяльність.

Правові основи організації і діяльності адвокатури в Україні та здійснення адвокатської діяльності визначено Законом України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», який вступив у дію 15 серпня 2012 року [1].

Адвокатська діяльність в Україні здійснюється на засадах, законності верховенства права, незалежності, уникнення конфлікту інтересів та конфіденційності.

Адвокатура не залежить від органів державної влади, місцевого самоврядування, їхніх посадових й службових осіб.

Всього за **даними Національної асоціації адвокатів України,** станом на 01.08.2022 р. в Єдиному реєстрі адвокатів України (**ЄРАУ)** було **зареєстровано майже 65 000 адвокатів, з них 46 500, які здійснювали адвокатську діяльність,** а 36,2 тисячі адвокатів — зареєстровані та активно користуються послугами в онлайн-кабінеті. Зазначено, що за період воєнного стану лави адвокатської спільноти поповнили 1800 нових адвокатів [2]**.**

У статті 131–2 Конституції України проголошено про надання адвокатурі найважливішої соціально-правової функції — професійної правничої допомоги [3].

Роль єдиного та незалежного фахового правозахисного інституту, котрий покликаний захищати права та свободи особи, представляти

її законні інтереси в державних структурах на визначених законом принципах верховенства права, законності, незалежності, конфіденційності та уникнення конфлікту інтересів, здійснюється адвокатурою в досить складній системі правовідносин.

Національна асоціація адвокатів України є э та діє через організаційні форми адвокатського самоврядування, передбачені Законом.

Національна асоціація адвокатів України утворюється з'їздом адвокатів України та не може бути реорганізована.

З моменту державної реєстрації Національної асоціації адвокатів України її членами стають всі особи, які мають свідоцтво про право на заняття адвокатською діяльністю. Інші особи стають членами Національної асоціації адвокатів України з моменту складення присяги адвоката України.

Вища кваліфікаційно-дисциплінарна комісія адвокатури є колегіальним органом, завданням якого є розгляд скарг на рішення, дії чи бездіяльність кваліфікаційно-дисциплінарних комісій адвокатури [1].

Вища кваліфікаційно-дисциплінарна комісія адвокатури підконтрольна і підзвітна з'їзду адвокатів України та Раді адвокатів України.

До складу Вищої кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури входять 30 членів, стаж адвокатської діяльності котрих має становити не менше 5 років.

Вищим органом самоврядування адвокатів в Україні є з'їзд адвокатів. До складу з'їзду адвокатів входять делегати, котрі обираються конференціями адвокатів регіонів через голосування відносною більшістю голосів делегатів, котрі беруть участь у конференції.

Рада адвокатів України є підконтрольною та підзвітною з'їзду адвокатів України.

До складу Ради адвокатів України входять 30 членів, стаж адвокатської діяльності котрих становить не менше 5 років. Секретар обирається Радою адвокатів України зі складу її членів.

Характерним є той факт, адвокатські об'єднання на професійному та фаховому рівнях прагнуть досягнення адвокатурою України незалежності, розвитку демократичних засад діяльності адвокатів, участі адвокатів у розбудові демократичної держави, створення ефективних гарантій адвокатської діяльності, захисту професійних і соціальних прав адвокатів [3].

Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» гарантує здійснення адвокатської діяльності, встановлює, що професійні права, честь і гідність адвоката охороняються законом; забороняється будь-яке втручання у адвокатську діяльність [4, с. 54].

Список використаної літератури

1. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 05.07.2012 № 5076-VI. URL: www.rada.gov.ua
2. Кінах М. Які питання зараз турбують адвокатську спільноту: результати засідання РАУ. *Юридична газета online*. URL: https://yur-gazeta.com/golovna/yaki-pitannya-zaraz-turbuyut-advokatsku-spilnotu-rezultati-zasidannya-rau.html
3. Адвокатура України. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/ HYPERLINK «https://uk.wikipedia.org/wiki/Адвокатура_України» Адвокатура_України
4. Варфоломеєва Т. В. Довідник майбутнього адвоката / Акад. адвокатури України [та ін.]. К.: Прецедент, 2020. 371 с.

Науковий керівник: *старший викладач кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія»* ***Нестерчук Лілія Петрівна***

Овчіннікова В. О.
студентка 1-го курсу факультету судового та міжнародного права
Національного університету «Одеська юридична академія»

ДЕЯКІ АСПЕКТИ ФУНКЦІОНУВАННЯ ІНСТИТУТУ АДВОКАТУРИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

24 лютого 2022 року на території нашої держави було запроваджено воєнний стан. Ця подія вплинула на всі сфери суспільного життя та на функціонування усіх органів та інститутів в державі. Інститут адвокатури не став виключенням та був змушений пристосовуватися до викликів сьогодення. У зв'язку з цим вважаємо за доцільне приділити увагу деяким змінам, що відбулися в цьому інституті.

Перш за все нагадаємо, що в Законі України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» передбачено, що несумісною з діяльністю адвоката є військова або альтернативна (невійськова) діяльність. Зазначимо, що з початком війни на території України значна кількість адвокатів вступили до Збройних сил України задля найшвидшого настання миру в державі. Відповідно до ч. 2 ст. 7 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» у разі виникнення обставин несумісності, адвокат у триденний строк з дня виникнення таких обставин подає до ради адвокатів регіону за адресою свого робочого місця заяву про зупинення адвокатської діяльності [1]. Проте, 3 березня 2022 р. Рада адвокатів України прийняла рішення у якому зазначила, що: «У період воєнного стану не вважати порушенням вимог щодо несумісності проходження військової або альтернативної(невійськової)

служби адвокатами та не застосовувати таку підставу для притягнення адвоката до дисциплінарної відповідальності» [2].

Деяких змін зазнав також порядок отримання адвокатського ордеру. Так, Національна асоціація адвокатів України внесла зміни до Положення про орден та надання правничої (правової) допомоги для того, аби спростити оформлення необхідних для адвокатської діяльності документів під час дії воєнного стану. НААУ було зазначено, що: «Під час дії воєнного стану на території України дозволяється видача адвокатським бюро/адвокатським об'єднанням ордеру без підпису керівника адвокатського об'єднання, адвокатського бюро», — таке рішення має РАУ від 29 квітня 2022 року» [3]. Нагадаємо, що з 2019 року бланки ордерів можна згенерувати онлайн через «Особистий кабінет адвоката», що в сучасних умовах діджиталізації є вкрай позитивним нововведенням.

Зазначимо, що діяльність адвоката не обмежується лише денним часом. Непоодинокі випадки, коли клієнт потребує правової допомоги вночі. Наразі на в областях нашої держави встановлено комендантську годину різної тривалості (до прикладу, в Одеській області комендантська година діє з півночі до п'ятої ранку). Вкрай позитивно, що НААУ може робити запити до військової частини щодо надання перепустки для пересування під час комендантської години. Вважаємо, що така можливість сприяє реалізації конституційного права особи на професійну правничу допомогу.

Не можна також не звернути увагу на діяльність Національної асоціації адвокатів України, що спрямована на підтримку адвокатів. До прикладу, при НААУ створено Центр координації добровільної правової допомоги військовослужбовцям, який разом з Вищою школою адвокатури НААУ, забезпечує безкоштовне навчання адвокатів, які надають правову допомогу військовослужбовцям *pro bono* у рамках волонтерського руху. Крім того, цей центр також організовує семінари, конференції та лекції з актуальних питань правової допомоги військовослужбовцям.

Враховуючи той факт, що значна кількість громадян України виїхала за межі держави, вкрай позитивним є той факт, що керівництво НААУ та органи адвокатського самоврядування проводять велику роботу не тільки в Україні, а й за кордоном, на міжнародному рівні, співпрацюючи з колегами з різних країн світу, організаціями та адвокатами з метою надання допомоги громадянам України. Крім того, при НААУ було створено Опікунську раду НААУ, яка колегіально приймає рішення про надання благодійної допомоги з рахунку Благодійного фонду НААУ. Ця Рада була утворена майже відразу після початку збройної агресії з боку Росії, а саме 3 березня 2022 року, з метою розподілу благодійної допомоги адвокатам та їх сім'ям, що по-

страждали внаслідок воєнних дій. На засіданнях цієї Ради, до прикладу, було прийнято рішення щодо надання матеріальної допомоги:

– сім'ї загиблого адвоката-військовослужбовця з Вінниці, двом родинам адвокатів з Харківщини, родині загиблих адвокатів з м. Чернігів, м. Дніпро, м. Ірпінь, м. Буча, м. Сєвєродонецьк (допомога в розмірі близько 100 тис. грн);

– на лікування адвокатам, внаслідок ушкодження їх здоров'я, в тому числі й через отримання бойових поранень;

– адвокатам, які потребують життєво необхідного лікування;

– адвокатам, внаслідок руйнування їхнього житла повністю або частково (зокрема, адвокатам, що проживали в Маріуполі, Чернігові, Гостомелі, Ірпіні, Бучі тощо) [4, с. 281–282].

У якості підсумків можна зазначити, що інститут адвокатури зазнав деяких змін задля пристосування до сучасних умов воєнного стану. Вкрай позитивним є той факт, що вищенаведені зміни були зроблені швидко та у стислий проміжок часу.

Список використаної літератури

1. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 03.08.2023. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076–17#Text
2. Про особливості проходження адвокатами військової або альтернативної (невійськової) служби у період воєнного стану: Рішення Ради адвокатів України від 3 березня 2022 року. URL: https://unba.org.ua/assets/uploads/legislation/ rishennya/2022–03–24-r-shennya-rau-24_6244383f5d80a.pdf
3. Хомин Д. Р., Шандрук А. М. Особливості діяльності адвокатури в умовах воєнного стану. URL: http://lsej.org.ua/1_2023/117.pdf
4. Заборовський В. В., Орлова О. С., Манзюк В. В. Особливості професійної діяльності адвоката та української адвокатури в умовах воєнного стану. *Аналітично-порівняльне правознавство*. С. 279–285. URL: http://journal-app.uzhnu.edu.ua/article/view/264978/260965

Науковий керівник: *доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», кандидат юридичних наук* ***Кравченко Марина Олександрівна***

Одорошенко Є. І.
студентка 4-го курсу
факультету адвокатури та антикорупційної діяльності
Національного університету «Одеська юридична академія»

АДВОКАТИ ЯК ГАРАНТИ ЮРИДИЧНОЇ СТАБІЛЬНОСТІ: АНАЛІЗ ІНСТИТУЦІЙНИХ ВЗАЄМОДІЙ

Адвокати, як гаранти юридичної стабільності, відіграють ключову роль у сучасному правовому просторі. Їхня професійна діяльність не обмежується лише представництвом клієнтів у судах, але також включає в себе широкий спектр послуг, спрямованих на забезпечення функціонування правової системи в цілому. В цьому контексті, роль адвокатів виявляється не лише у вирішенні конкретних правових питань, але й у підтримці і розвитку правових інституцій та процесів.

Інституційні взаємодії адвокатів мають величезне значення для забезпечення стабільності в правовій системі. Адвокатські об'єднання та органи адвокатського самоврядування взаємодіють з органами влади, професійними групами та громадянським суспільством з метою забезпечення дотримання прав і свобод громадян, а також вдосконалення законодавства та практики його застосування. Така взаємодія допомагає підтримувати рівновагу між інтересами різних сторін, а також розвивати правову систему, адаптуючи її до змін в суспільстві та нових викликів.

Згідно статті 124 Конституції України, правосуддя в Україні здійснюється виключно судами. Це означає, що суди здійснюють розгляд справ, дотримуючись чітко визначених процесуальних правил. Ця концепція хоч і може здаватися формальною, відображає суть роботи судів та їх функцію у правовій системі. Дана інтерпретація була підтверджена Конституційним Судом в рішенні від 14.10.1997 року у справі № 44-з (абзац 1 пункту 3).

Роль адвокатів у забезпеченні юридичної стабільності в системі правосуддя та юридичних інституцій є важливою та впливовою. Їхній внесок у розвиток правової системи та підтримку правопорядку визнається як ключовий для забезпечення справедливості та законності у суспільстві. У цьому тексті розглянемо основні аспекти ролі адвокатів у системі судоустрою та їхній вплив на забезпечення правопорядку.

Адвокати відіграють незамінну роль у забезпеченні справедливих судових рішень. Однією з основних функцій адвокатів є захист прав і інтересів своїх клієнтів у суді. Вони не лише надають юридичну консультацію своїм клієнтам, але і розробляють стратегії захисту, допомагають складати процесуальні документи та представляють інтереси клієнтів у суді. Цей аспект роботи адвокатів відіграє критичну роль

у забезпеченні справедливих та обґрунтованих рішень, оскільки адвокати забезпечують дотримання прав та інтересів їхніх клієнтів [1, с. 142].

Варто зазначити про те, що заснування Національної асоціації адвокатів України (НААУ) у 2012 році вважається однією з ключових подій у процесі розвитку України як правової, соціальної та демократичної держави. НААУ, об'єднуючи всіх адвокатів у єдину професійну організацію, не лише забезпечує функціонування адвокатського самоврядування, але й представляє інтереси адвокатури перед різними сторонніми учасниками. Нормативні та практичні моделі взаємодії між НААУ та державними та недержавними суб'єктами формують унікальний досвід для України, оскільки адвокати та їх професійна організація не належать до жодної гілки влади, але виконують важливі функції, які випливають із конституційного статусу адвокатури. Саме через це характер і специфіка взаємодії НААУ з іншими учасниками представляють значний інтерес для наукових досліджень.

Гарантії для діяльності НААУ, які визначають основи її взаємодії з державою, включають:

– законодавче визначення основ її функціонування;

– створення та ліквідація НААУ можливі лише на підставі закону;

– імперативне визначення складу її членів у законодавстві;

– законодавчо закріплена здатність до саморегуляції, включаючи нормотворчі функції, виконання публічних та інших обов'язків;

– фінансова автономність;

– покладення на НААУ унікальної місії представництва адвокатури України, включаючи її відносини з усіма зовнішніми сторонами.

Дослідники стверджують, що адвокатура, не входячи до жодної з гілок державної влади згідно з Конституцією України, має важливу роль як «дружній посередник» між державою та іншими суб'єктами права у громадянському суспільстві.

Вона також забезпечує демократію, що є проявом взаємозв'язку та взаємодії суспільства та держави. Взаємодія між органами державної влади та адвокатурою повинна базуватися на партнерстві та об'єднанні зусиль в контексті будівництва правової держави та розвитку громадянського суспільства в Україні [1, с.142].

Для підтвердження цих думок, слід зазначити, що НААУ активно співпрацює з органами державної влади, судами та органами суддівського врядування і бере участь у найбільш актуальних процесах реформування органів судової влади. НААУ також має досвід спільної роботи з членами та експертами Венеціанської комісії, Вищою радою правосуддя, Верховним Судом та іншими органами в цьому контексті [2].

У сфері фінансового моніторингу діяльності адвокатів, НААУ активно взаємодіє з різними відомствами, включаючи Міністерство

юстиції України, Державну службу фінансового моніторингу та Нотаріальну палату України. Щодо оподаткування адвокатської діяльності, НААУ співпрацює з Державною податковою службою України. Щодо порушень прав людини, організація взаємодіє з Офісом Генерального прокурора, Державним бюро розслідувань, Національною поліцією України та іншими відомствами.

НААУ також підтримує комунікацію щодо діяльності адвокатів за кордоном з Міністерством закордонних справ. Організація здійснює окремі форми спілкування щодо окремих аспектів взаємодії адвокатів та адвокатури з Вищим антикорупційним судом, Офісом Генерального прокурора, Державною податковою службою України, Національним агентством з питань запобігання корупції, Уповноваженим Верховної Ради України з прав людини, Уповноваженим Президента з прав дитини та іншими відомствами.

Ця активна взаємодія допомагає забезпечити ефективність та відповідність діяльності адвокатів у різних аспектах їхньої роботи, включаючи фінансовий контроль, оподаткування, права людини та міжнародну взаємодію.

Таким чином, адвокати є важливими гарантами юридичної стабільності, вони забезпечують дотримання прав та законів, захищають права людини та громадянина, та сприяють правосуддю та правопорядку. Вони є невід'ємною частиною правової системи і сприяють її ефективному функціонуванню.

Функції адвокатури в Україні включають захист прав і інтересів клієнтів, допомогу в забезпеченні прав людини, а також забезпечення додержання правопорядку та законності. Їхні зусилля сприяють створенню справедливого та законного суспільства, де права та свободи громадян захищені.

Список використаної літератури

1. Рибалко Г. С. Роль і місце адвокатури у державі. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна*. Серія: Право. 2020. № 30. С. 141–146.
2. Звіт НААУ за 2021 рік. URL: https://unba.org.ua/assets/uploads/news/zvity/UNBA_REPORT_2021_compressed.pdf

Науковий керівник: *доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», кандидат юридичних наук, доцент* ***Кубаєнко Андрій Володимирович***

Петрова Д.
студентка 2-го курсу магістратури
факультету адвокатури та антикорупційної діяльності
Національного університету «Одеська юридична академія»

РОЛЬ ІНСТИТУТУ АДВОКАТУРИ У СУЧАСНОМУ СУСПІЛЬСТВІ

Адвокатура є важливою складовою громадянського суспільства. Цей інститут сприяє захисту прав, свобод громадян, забезпечує доступ до справедливості та є гарантом демократії правової держави.

Відповідно до ст. 2 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», адвокатура України — недержавний самоврядний інститут, що забезпечує здійснення захисту, представництва та надання інших видів правової допомоги на професійній основі, а також самостійно вирішує питання організації діяльності адвокатури в порядку, встановленому цим Законом [1].

Ст.131^{-2} Конституції України також зазначає, що для надання професійної правничої допомоги в Україні діє адвокатура. Незалежність адвокатури є гарантованою. Засади організації й діяльності адвокатури та здійснення адвокатської діяльності в Україні визначаються законом. Винятково адвокат здійснює представництво іншої особи в суд, а також захист від кримінального обвинувачення. Отож, можна простежити, що Основний Закон України закріплює норму і виходячи з неї, можна вважати, що адвокатура виступає одним з ключових елементів системи правосуддя в Україні [2].

Доречною є думка Прилуцького С. В., який вважає, що адвокатурі відведено особливе місце в правовому механізмі правосуддя. Так, можна погодитися з позицією вченого і зазначити, що адвокатура виступає не лише інститутом соціального суспільства, вона водночас виступає і корпорацією, яка має мету. Дана мета полягає у захисті прав і свобод громадян України [3, с. 12].

Для розуміння ролі адвокатури у суспільстві слід визначитись з такими поняттями як «функції адвоката» і «завдання адвоката», які окремо один від одного мають своє унікальне змістовне значення.

Як слушно зазначає Єфіменко М. Ю., «функції адвоката» і «функції адвокатури», «завдання адвоката» і «завдання адвокатури» є близькими за змістом, але не тотожними поняттями. Завдання адвоката — це визначені, заплановані для виконання обсяги роботи адвоката, які здійснюються ним із метою здійснення захисту, представництва та надання інших видів правової допомоги клієнту. Функції адвоката — це основні напрямки діяльності адвоката, що здійснюються ним із метою здійснення захисту, представництва та надання інших видів правової допомоги клієнту [4, с. 347].

Необхідно зазначити певні особливості української адвокатури як інституту громадянського суспільства, серед яких адвокатура це:

1) публічно — правовий інститут українського громадянського суспільства, оскільки адвокати мають публічний статус та роблять свою роботу в інтересах суспільства;

2) соціально — державне об'єднання громадянського суспільства, оскільки вона функціонує відповідно до законів та норм, прийнятих державою, і спрямована на охорону та захист свобод та прав людини і громадянина;

3) адвокатура виступає як самостійна правозахисна ланка, що стоїть на захисті інтересів своїх клієнтів та перед іншими органами влади;

4) адвокатура впливає на розвиток правової культури населення, оскільки сприяє популяризації знань про права та обов'язки громадян перед законом.

Очевидно і зрозуміло, що роль адвокатури неможливо переоцінити, вона постійно посилюється, це відбувається водночас із розвитком правового суспільства, тому важко не погодитися з тим, що на сьогодні адвокатура знаходить свій прояв в різних сферах життєдіяльності. Це і є показником того, що адвокатура розширює своє поле, її роль з кожним днем зростає. І як наслідок, можна простежити значну довіру громадян до даної правозахисної структури.

Аналізуючи роль інституту адвокатури у суспільстві, гадаю, що для того, щоб він прогресував та ставав дещо кращим в умовах сьогодення, потрібно, перш за все, сформувати вірне розуміння щодо ролі адвокатури у державі, а також як саме вона може з користю вплинути на суспільство. Вкрай важливо, щоб суспільство мало чітке розуміння того, яка роль адвокатів у державі. Адвокати є невід'ємною частиною правової системи, вони захищають права та інтереси громадян, забезпечують реалізацію принципу «правосуддя для всіх». Своєю роботою вони сприяють збереженню законності та справедливості у суспільстві.

Крім того, було б доречно, зробити правову допомогу більш доступною для всіх прошарків нашого суспільства. Це включає в себе забезпечення можливості отримання безкоштовної або відповідної за фінансовими можливостями правової консультації та підтримки.

І звичайно, інститут адвокатури може впливати на суспільство не лише через захист прав та інтересів клієнтів, але і через участь у громадській діяльності, розробці законопроектів, ініціативах щодо правової реформи та інших діях, спрямованих на поліпшення правової системи.

Отож, наведене вище дозволяє зробити висновок, що інститут адвокатури відіграє значну роль у підвищенні правової культури в суспільстві, надаючи громадянам освіту та консультації щодо їхніх прав

та обов'язків. Безперечно, інститут адвокатури в Україні є важливою складовою правової системи країни, яка допомагає забезпечити захист прав і свобод громадян, зміцнює правосуддя та сприяє відкритому та справедливому суспільству.

Список використаної літератури

1. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України. *Відомості Верховної Ради*. 2013. № 27. Ст. 282 / База даних «Законодавство України». ВР України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076–17#Text
2. Конституція України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076–17#Text
3. Прилуцький С. В. Судова влада в умовах формування громадянського суспільства та правової держави в Україні, 2013.URL: http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/36862/47Prilutsky.pdf?sequence=1
4. Єфіменко М. Ю. Завдання та функції адвоката в адміністративному процесі. URL: https://dspace.univd.edu.ua/server/api/core/bitstreams/f237e67b-6162–4187-b047-d50d2dafb49f/content

Науковий керівник**: доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», доцент, кандидат юридичних наук **Храпенко Олена Олегівна

Прокопенко А. О.
студентка 1-го курсу факультету судового та міжнародного права
Національного університету «Одеська юридична академія»

ГАРАНТІЇ АДВОКАТСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Професійні права, честь і гідність адвоката охороняються законом. З метою дотримання принципів адвокатської незалежності та свободи в адвокатській діяльності адвокати зобов'язані протистояти спробам посягання на їх незалежність, принципово здійснювати свої професійні права, захищати законні права та інтереси адвоката. Забороняється втручатися в адвокатську діяльність і вимагати інформацію, що становить адвокатську таємницю, від адвокатів та їх помічників, працівників адвокатського об'єднання та технічного персоналу. Вони не можуть бути допитані як свідки з цих питань [1].

Предмет правових гарантій адвокатської діяльності — різноманітні за своєю суттю процесуальні права та обов'язки адвокатів, що визначаються законом; обов'язки державних органів, юридичних і фізичних осіб щодо адвокатської діяльності. Проте практика показує, що можливості адвокатів реалізувати свої права не в усіх випадках по-

вністю гарантуються. Допускаються грубі порушення цих прав. Для усунення такої ситуації важливо, крім інших заходів, за допомогою практики оскарження та скасування обвинувальних вироків звернути увагу державних органів, слідчих, прокуратури та судів на те, що вони за законом зобов'язані забезпечити наявність захисника, який би мав можливість користуватися кожним зі своїх процесуальних прав і виконувати свої обов'язки безперешкодно.

В Основних положеннях про роль адвокатів, прийнятих VIII Конгресом ООН по запобіганню злочинам у березні 1990 року, зазначено, що адвокат повинен мати кримінальний і цивільний імунітет від переслідувань за заяви, що стосуються справи, а уряди мають забезпечити їм можливість здійснювати їх професійні обов'язки без залякування, перешкод, завдання турботи і недоречного втручання [3].

Двома ключовими загальними труднощами, з якими стикаються адвокати є те, що: а) судді не завжди об'єктивні в процесі і б) прокурори, слідчі та інші представники правоохоронних органів мають занадто широкі повноваження, часто не дотримуються вимог закону і маніпулюють його вимогами.

В результаті, професійні права адвокатів та гарантії адвокатської діяльності систематично і регулярно порушуються, а права клієнтів (звичайних людей) адвокатів не поважаються.

Найтиповіші порушення прав і захисту адвокатів можна розділити на сім категорій, які коротко охарактеризуємо так:

1. Незабезпечення доступу адвокатів до клієнтів.

2. Порушує право клієнта на конфіденційне спілкування з адвокатом.

3. Несвоєчасне або ненадання адвокату інформації та матеріалів справи (суттєво перешкоджає підготовці захисту.

4. Незаконні обшуки в адвокатських офісах та вилучення документів, що становлять адвокатську таємницю (спроба у такий спосіб отримати інформацію про справу, в якій адвокат захищає інтереси клієнта, і тим самим вчинити тиск на адвоката).

5. Зловживання адвокатами дисциплінарними обов'язками та порушувати кримінальні справи проти адвокатів.

6. «Позазаконні» заходи впливу на адвокатів (зокрема, залякування, погрози, словесні образи, знищення майна, фізичні розправи, вбивства).

Адвокати також мають право на самостійні дії у разі порушення їх прав та гарантій законної діяльності. Залежно від об'єктивних обставин та ступеня суспільної небезпеки порушення професійних прав і гарантій професійної діяльності адвоката до відповідних органів можуть бути подані заяви і скарги про притягнення посадової особи до дисциплінарної відповідальності (декларація Комісія з кримінальних

правопорушень). Такі претензії повинні супроводжуватися доказами протиправної поведінки. Особливо важливо стежити за термінами розгляду цих звернень відповідними органами. Якщо протягом 24 годин заява про кримінальне правопорушення не внесена до Єдиного Державного Реєстру Правопорушень (далі — ЄДРП), протягом 10 днів краще подати до суду скаргу на бездіяльність слідчого, прокурора. Кримінального процесуального кодексу України починається з моменту подання заяви Обчислюється з дати. Про такі дії необхідно своєчасно та детально повідомляти Комітет з питань захисту та гарантування прав адвокатів у професійній діяльності адвокатського об'єднання.

Гарантії адвокатської діяльності відіграють ключову роль у системі правосуддя, забезпечуючи правопорядок і захищаючи права людини. Ці гарантії надають юристам необхідні можливості для ефективного та незалежного виконання своєї професійної місії. Професійна незалежність, адвокатська таємниця, право на справедливий суд та інші аспекти гарантій діяльності адвоката сприяють збереженню прав і свобод громадян, забезпечують їм доступ до кваліфікованої правової допомоги незалежно від їх соціального та економічного становища.

Список використаної літератури

1. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 05.10.2017 № 5076-VI / *Офіційний веб-сайт Верховної ради України*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076–17#Text
2. Киченок А. Гарантії адвокатської діяльності. URL: https://kychenok.com/garanti-ukr/
3. Основні положення про роль адвокатів (прийняті VIII Конгресом ООН по запобіганню злочинам) від 01.08.1990 № 995_835. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_835#Text

Науковий керівник: *старший викладач кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія»* ***Нестерчук Лілія Петрівна***

Реброва А. Є.
студентка 3-го курсу Навчально-наукового інституту права
Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ПЕРСПЕКТИВИ ЗАЛУЧЕННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В АДВОКАТСЬКІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

В останні роки принципово нова та унікальна тема використання штучного інтелекту (далі — ШІ) привертає великий інтерес у зв'язку зі розширенням сфер застосування та його невпинним розвитком. На сьогодні ChatGPT, а також інші інструменти штучного інтелекту, можуть бути досить результативними та корисними в юридичній сфері, насамперед в адвокатській діяльності. Наприклад, ШІ в теоретично може надавати правові консультації стосовно незначних питань, робити аналіз потрібної інформації та навіть допомогти при взаємодії з клієнтами. Проте цілковите витіснення юристів цим інструментом малоймовірно, оскільки, окрім зазначених переваг, він теж має свої недоліки [1]. Відповідні аспекти будуть враховуватися країнами, по мірі того, як розвивається ШІ, та в майбутньому ця галузь буде детально регулюватися законодавством.

Хотілося б розпочати дослідження з розгляду переваг використання ШІ в адвокатській діяльності. По-перше, ChatGPT та інші штучні інтелектуальні системи можуть використовуватися для автоматизації ряду завдань у сфері юриспруденції, до прикладу надання консультування. Тобто за його допомогою клієнти можуть отримувати рекомендації щодо певних дій та отримувати загальну інформацію про закони та/або правові процедури.

Якщо розглядати безпосередній прямий зв'язок адвокатів та ШІ, то останній може знаходити та досліджувати правову інформацію у справах, що ведуться. Такі дії будуть доречними при подальшому прийнятті обґрунтованих рішень, формулюванні стратегій і аргументацій в суді. Це відповідно призводить до підвищення продуктивності, оскільки таке використання пришвидшує, спрощує та прискорює процеси підготовки документів, скорочує час на пошук необхідної інформації та сприяє більш ефективному рішенню казусів.

Варто також звернути увагу, що ШІ може організовувати навчання та створювати навчальні програми для студентів-юристів, які прагнуть отримати унікальні знання, та надавати їм доступ до доволі реалістичних юридичних сценаріїв, задач і практичних завдань. Це дозволить зменшити витрати на навчання, бо спроститься процес навчання для нових адвокатів через такий ресурс, який містить необхідну інформацію.

З боку клієнтів, ChatGPT є гарним способом реалізації права доступу до суду, яке закріплено у ст. 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, та права на захист, бо він дозволяє робити юридичні послуги більш доступними для широкого кола осіб, навіть включаючи тих, хто має обмежені фінансовий статус, оскільки є можливість широкому колу осіб отримати потрібні юридичні послуги майже будь-де, будь-коли й найголовніше — безкоштовно.

Крім того, буде належно реалізовано принцип конфіденційності, який закріплено в ст. 4 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність». При використанні певних цифрових заходів безпеки робота та взаємодія з ChatGPT будуть безпечними для клієнтів, і безпосередньо забезпечиться дотримання адвокатської таємниці, захист персональних даних особи тощо.

Найосновнішою перевагою є саме впровадження інновацій у цю галузь, оскільки залучення ШІ в адвокатську діяльність демонструє підтримку нових явищ і виходить за межі традиційного підходу до юриспруденції. Вже багато країн у світі активно створюють законодавство щодо регулювання ШІ в різних сферах життя. Наприклад, Канада робить акцент на заохоченні використання ШІ в юриспруденції. А ЄС взагалі працює над проєктом Регламенту про штучний інтелект (Artificial Intelligence Act), який має на меті впровадити норми, що зорієнтовані на взаємодію людини та надійного штучного інтелекту; забезпечення високого рівня захисту здоров'я, безпеки, основоположних прав людини, демократії та верховенства права, а також довкілля від можливого негативного впливу ШІ. Україна як держава з євроінтеграційним курсом розвитку буде вимушена імплементувати цю норму та навчитися її застосовувати на практиці [2].

З іншого боку, якщо говорити про недоречність ШІ, то можна зазначити, що адвокатська діяльність охоплює складні завдання. Вони вимагають глибокого усвідомлення контексту норм (ШІ може надавати інформацію на основі доступних даних, але він не може розуміти контекст та реальну ситуацію так, як це може робити досвідчений юрист), наявності морально-етичних засад, логічної інтерпретації закріплених правил (ChatGPT може надавати інформацію, але не має розсуду), уміння стратегічно мислити та здатності фізично/морально взаємодіяти з клієнтами. Адвокати також відповідальні за належне ведення судових справ, кваліфіковану дорадчу діяльність та багато інших функцій, які вимагають наявність реального досвіду, вмінь та відповідальності.

Слід звернути увагу на казус, який тільки нещодавно відбувся, і вже змушує провідну країну світу змінювати свою юридичну сферу та впроваджувати нові правові норми. Йдеться про резонанс в Нью-Йорку, США, де адвокати використовували в суді прецеденти, які

були створені інструментом ChatGPT. Після виявлення такої поведінки деякі судді були вимушені заявити про обов'язок адвокатів розкривати факт використання в їхній роботі технологій ШІ. Реакція юридичної спільноти в особі Колегії адвокатів Флориди виявилася в підготуванні консультативного висновку, який присвячений використанню ШІ в адвокатській діяльності. Комітет з професійної етики цієї Колегії має намір підготувати Правила використання ШІ, які б регулювали: аспекти використання адвокатами ШІ стосовно клієнтів; можливість контролю ШІ з боку адвокатів, як їхніх помічників; питання гонорару адвоката у разі використання ним ШІ; випадки, коли адвокати можуть рекомендувати клієнтам якраз покладатися на документи і юридичну аналітику, створені ШІ тощо [3].

Таким чином, ШІ може слугувати інструментом, який допомагає адвокатам у покращенні продуктивності та розширенні надання юридичних послуг. Також він є корисним і для клієнтів, оскільки допомагає забезпечувати конкретні потреби та такі права, як право на доступ до суду, право на захист тощо. Якщо розглядати ШІ в юридичному контексті, то як правило, в такому випадку його метою є не заміна юристів, а надання підтримки шляхом виявлення проблем і вказівки на ймовірні наслідки фактів справи. При використанні ChatGPT адвокатам і клієнтам слід враховувати аспекти конфіденційності, етики та надійності при використанні штучного інтелекту в юриспруденції. Загалом, ШІ може забезпечити доступність юридичних послуг і сприяти розвитку сучасної юриспруденції, бо це є інноваційна категорія, яка потребує належного законодавчого регулювання, що вже починає відбуватися.

Список використаної літератури

1. AI в праві: Чи здатний ChatGPT замінити професію юриста? Протокол. URL: https://protocol.ua/ua/ai_v_pravi_chi_zdatniy_ chatgpt_zaminiti_ profesiyu_yurista/ (дата звернення: 26.10.2023).
2. Як у ЄС врегулюють штучний інтелект та чого чекати Україні? / Вища школа адвокатури НААУ. URL: https://www.hsa.org.ua/blog/iak-u-jes-vreguliuiut-stucnii-intelekt-ta-cogo-cekati-ukrayini (дата звернення: 26.10.2023).
3. Використання штучного інтелекту адвокатами врегулюють у США — готуються Правила / НААУ. URL: https://unba.org.ua/news/8456-vikoristannya-shtuchnogo-intelektu-advokatami-vregulyuyut-u-ssha-gotuyut-sya-pravila.html (дата звернення: 26.10.2023).

Науковий керівник: *доцент кафедри нотаріального, виконавчого процесу та адвокатури, прокуратури, судоустрою Навчально-наукового інституту права Київського національного університету ім. Тараса Шевченка, кандидат юридичних наук* ***Кухнюк Дмитро Володимирович***

Рязанцева О. В.
студентка 2-го курсу
факультету цивільної та господарської юстиції
Національного університету «Одеська юридична академія»

ДО ПИТАННЯ ПРО ГОНОРАР АДВОКАТА

Зі статті 30 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» вбачається, що «гонорар є формою винагороди адвоката за здійснення захисту, представництва та надання інших видів правничої допомоги клієнту» [1]. Порядок обчислення гонорару (фіксований розмір, погодинна оплата), підстави для зміни розміру гонорару, порядок його сплати, умови повернення тощо визначаються в договорі про надання правничої допомоги. При встановленні розміру гонорару враховуються складність справи, кваліфікація і досвід адвоката, фінансовий стан клієнта та інші істотні обставини. Гонорар має бути розумним та враховувати витрачений адвокатом час» [1].

Питання адвокатського гонорару, його сутність, значення, формування тощо було предметом досліджень багатьох вчених: Заборовського В. В., Фляжнікової Я. В., Фурси С. Я. та інших.

Проте, не дивлячись на різні аспекти висвітлення цього інституту, недостатньо досліджуються питання значення гонорару адвоката, а також, залишається поза увагою таке поняття як «гонорар успіху». Саме тому, вважаємо дану тематику актуальною та такою, що потребує висвітлення.

Отже, спершу вважаємо за необхідне розкрити суть поняття «гонорар». У сучасних тлумачних та юридичних енциклопедичних виданнях під «гонораром» розуміється «грошова винагорода авторам праць з науки, літератури, мистецтва і т. ін., яка видається за договором» [2, с. 191], «винагорода за працю ліберальних професій (лікарів, адвокатів, літераторів, професорів та ін.)». Гонорар «може бути у вигляді одноразової винагороди, у формі відрахувань (відсотків) або складатися у вигляді змішаних платежів» [3, с. 615]. Відтак, можемо констатувати, що гонорар — це оплата виконаної роботи певними категоріями спеціалістів.

Варто відзначити, що у чинному законодавстві України, питання формування та виплати гонорару адвокату врегульоване не належним чином. З огляду на принцип свободи договору законодавець закріплює положення, згідно з яким адвокат і клієнт самостійно визначають умови договору про надання правової допомоги [4, с. 155], в тому числі і ті, що стосуються порядку обчислення та сплати гонорару.

Досліджуючи різноманітні системи оплати послуг професійного адвоката, науковці зазначають, що гонорар може:

1) бути безумовно заборонений (абсолютна безоплатність);

2) сплачуватись урядом у вигляді постійної оплати;

3) розглядатись як добровільний дар, що надається клієнтом, відповідно до своїх можливостей (відносна безоплатність);

4) визначатись грошовим еквівалентом, який одержується адвокатом від клієнта за надану послугу (своєю чергою такий еквівалент поділяється на кілька видів, залежно від того, яким способом визначається розмір гонорару:

а) за угодою з клієнтами,

б) за ухвалою суду,

в) за визначенням ради адвокатів,

г) за таксою

д) за двома або кількома з цих способів відразу, наприклад, за угодою, яка доповнюється в деяких випадках таксою, або ухвалою суду (змішана система) [5, с. 141].

Досліджуючи сутність гонорару адвоката, цілком логічним постає питання: «Чи може гонорар (його наявність, розмір, тощо) свідчити про успішність адвоката?» Для того, щоб відповісти на це питання, вважаємо потрібно розкрити поняття «успішність адвоката». Так, в українській мові поняття успіх трактується в двох значеннях. Перше визначається як «позитивний наслідок роботи, справи; значні досягнення, друге — громадське визнання, схвалення чого-небудь, чиїхось досягнень». Поняття успішності в тлумачному словнику означає «наявність успіхів у чомусь. Успішність повинна розглядатись в певному виді діяльності, яка повинна супроводжуватись наявністю певних успіхів, тобто досягнень, здобутків, перемог тощо» [6].

У науковій літературі розглядають поняття успіху через призму категорій мета — процес — результат. Н. Вебстер вказує, що «успішність — це вдале досягнення бажаної мети». Психолог Г. Л. Холлінгуерт теж відмітив, що «для досягнення успішності потрібна проблема (мета) плюс позиція, яка виражала б готовність відповісти на проблему дією, ведучою до її рішення (процес)». І. В. Бондарєва стверджує, що «успішна — це людина, що ставить перед собою перспективні цілі і що уміє грамотно їх досягати: своєчасно, з мінімальними витратами енергії, в гармонії з життям і обставинами». Л. Н. Лабунська вважає, що «досягнення успішності — це самореалізація особистості (процес) та її самоствердження в соціумі (результат). Успішність, на її думку, можна визначити як позитивний результат діяльності суб'єкта по досягненню значущих для нього цілей, що також відображають орієнтири суспільства» [7, с.342].

Отже, враховуючи вищевикладені визначення, можемо сказати, що успіх адвоката — це досягнення ним позитивних результатів у вигляді виграшних справ, захисті прав та інтересів своїх клієнтів, тощо. В свою чергу, як нам відомо, у судовому процесі є дві сторони,

і одна з них у будь якому випадку програє. Вважаємо, що не правильно говорити про те, що гонорар є показником успішності адвоката. Гонорар — це оплата за роботу, за виконані дії, а не за гарантований результат. Відповідно до чинного законодавства, адвокат не може гарантувати виграшу справи або позитивного вирішення питання клієнта. Він може лише гарантувати виконання ним своїх обов'язків належним чином. Крім того, правова допомога може надаватися безоплатно адвокатом, і це не свідчить, що такий адвокат вважається не успішним.

В свою чергу, у адвокатській діяльності існує таке поняття як «гонорар успіху». «Гонорар успіху» адвоката в зарубіжній науці та практиці називають: «pactum de quota litis», «contingent fee», «success fee», «no cure no pay» «third party litigation funding» (умовний гонорар, непередбачений збір, гонорар успіху, немає успіху — не має винагороди, фінансування судових процесів третьою стороною). В Україні «гонорар успіху» зазвичай покриває додаткову частину гонорару адвоката, однак встановлення у договорі якихось чітких відсотків від присудженої судом суми не прослідковується. Фактична ситуація застосування адвокатами «гонорару успіху» як форми винагороди є схожою із тією, яка застосовується у Великій Британії. В основному, за договором клієнт сплачує адвокату гонорар за фіксованою або погодинною ставкою. В разі позитивного рішення для клієнта — у договорі обумовлюється виплата додаткового бонусу — «гонорару успіху» у твердій ставці, як правило, — у розмірі до 100 відсотків основного гонорару, обумовленого договором за фіксованою або погодинною ставкою [8, с.739].

Отже, гонорар успіху — це додаткова винагорода за успішне завершення справи, за отримання очікуваного результату клієнтом. В свою чергу, сама наявність гонорару не може говорити про успішність адвоката. Гонорар — це оплата за роботу адвоката, за вчинення ним його професійних обов'язків. В свою чергу успішність адвоката — це позитивна практика, виграш ним великої кількості справ тощо. Ми вважаємо, що гонорар не може бути показником успішності адвоката.

Список використаної літератури

1. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 05.07.2012 р. № 5076-VI. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076–17#Text
2. Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. К.; Ірпінь: ВТФ «Перун», 2001. 1440 с.
3. Юридична енциклопедія: в 6 т. / ред. кол.: Ю. С. Шемшученко (відп. ред.) та ін. К.: Укр. енцикл., 1998. Т. 1: А–Г. 672 с.
4. Заборовський В. В. Правова природа договору про надання правової допомоги як документа, що підтверджує повноваження адвоката в

контексті змін до процесуальних кодексів. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія: Право. 2018. Вип. 48. Т. 2. С. 152–156.
5. Заборовський В. В., Манзюк В. В., Стойка А. В. Правова природа винагороди за правову допомогу (гонорару) адвоката. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія ПРАВО. 2020. Вип. 61. Т. 2. С. 138–142.
6. Міщук І. П. До питання про якість та ефективність діяльності адвоката-захисника в кримінальному проваджені. *Вісник Пенітенціарної асоціації України*. 2019. Вип. 2. С. 178–185.
7. Фалес О. Г. Критерії успішності адвокатської діяльності. *Адвокатура: минуле, сучасність та майбутнє* : матер. X Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 6 листоп., 2020 р.) / редкол.: Н. М. Бакаянова (голова) та ін. Одеса : Фенікс, 2020. С. 341–343.
8. Остафійчук Л. А. Про гонорар успіху адвоката. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2022. № 11. С. 736–740.

Науковий керівник: *доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», доцент, кандидат юридичних наук* ***Храпенко Олена Олегівна***

Самойленко С. А.
студентка 1-го курсу факультету судового та міжнародного права
Національного університету «Одеська юридична академія»

АКТУАЛЬНІСТЬ АДВОКАТСЬКОЇ МОНОПОЛІЇ

Питання адвокатської монополії є не лише актуальним, воно має гостре соціальне значення. Спір щодо того, кого допускати до участі у судових справах, триває не один рік і, навіть, не одне десятиріччя. В 2016 році в Україні відбулася конституційна реформа, яка запровадила адвокатську монополію, відповідно до ч. 4 ст. 131–2 Конституції України, лише адвокат може здійснювати представництво іншої особи в суді, а також захист від кримінального обвинувачення. Саме дане питання в концепції реформування адвокатури вважається одним з найбільш дискусійних.

Уведення виключного права адвокатів на представництво в судах не виникло одномоментно, а було результатом плодотворної та тривалої праці галузевих експертів та спеціалістів. Воно є результатом багаторічного лобіювання певними соціальними групами для отримання відповідних змін. Під час передвиборчої кампанії чинного Президента скасування «адвокатської монополії» пропонували і навіть прямо обіцяли зробити це [1].

Головною метою цього процесу було запровадження професійного інституту щодо захисту прав і свобод громадян, органів державної влади та місцевого самоврядування тощо. Результатом цього Україна стала єдиною країною, де «монополія» адвокатів представляти інтереси інших у суді закріплена в Конституції.

Як зазначав свого часу виконавчий директор Української Гельсінської Спілки з прав людини А. Бущенко, було б «великою помилкою» закріпити цю монополію в Конституції України, подібно до того, як це зроблено щодо корпорацій [2]. Але незважаючи на плюралізм цієї позиції, ми твердо переконані, що скасування «адвокатської монополії» є величезним кроком назад від проєвропейського вектору нашої країни, через те що практика передових країн Європейського союзу, зокрема Нідерландів, Бельгії, Норвегії, Німеччини та Італії, показує, що монополія адвокатського представництва активно сприяє професійному правовому захисту клієнтів та їхніх інтересів, а високий рівень захисту прав і свобод громадян відповідає належному рівню розвитку громадянського демократичного суспільства, до якого прагне Україна [3].

Більше того, українська адвокатура, завдяки монополії, вже довела свою успішність у цьому відношенні вдалося:

1) значно покращити якість правосуддя;

2) запровадити єдину, якісну систему юридичного представництва адвокатури у суді;

3) сприяти ефективній реалізації прав і гарантій учасників процесу та права на справедливий судовий розгляд.;

4) посилення поваги до адвокатури в суспільстві та посилення їхньої незалежності;

5) посилити статус адвокатури.

З вищезазначеного можна зробити висновок, що внесення змін до Конституції та скасування монополії на адвокатуру є недоцільним з правової та соціально-економічної точки зору, оскільки відсутній баланс між цілями та наслідками даної монополії. Водночас скасування монополії на адвокатуру дозволить вийти на ринок юридичних послуг некваліфікованим юристам, що, безсумнівно, вплине на якість юридичних послуг, які надаються населенню.

Список використаної літератури

1. Велика палата КСУ розглядає скасування адвокатської монополії: трансляція. *Судово-юридична газета*. URL: https://sud.ua/ru/news/publication/152630-velika-palata-ksu-rozglyadaye-skasuvannya-advokatskoyi-monopoliyi-translyatsiya
2. Бірюкова А. М. Монополія адвокатури як прояв впливу глобалізації. *Прикарпатський юридичній вісник*. 2015. Т. 3, № 3(9). С. 3–6.

3. Брага Д. Скасування «адвокатської монополії» на представництво особи в суді: до актуальності питання. *Юридичний вісник*. 2020. № 2. С. 306–314. URL: https://doi.org/10.32837/yuv.v0i2.1737 (дата звернення: 01.10.2023).

Науковий керівник: *старший викладач кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія»* ***Нестерчук Лілія Петрівна***

Санченко А. М.
студентка 4-го курсу факультету
адвокатури та антикорупційної діяльності
Національного університету «Одеська юридична академія»

ЦИФРОВА АВТОМАТИЗАЦІЯ ЮРИДИЧНИХ ПОСЛУГ: ВПЛИВ НА ДОСТУПНІСТЬ ТА ЯКІСТЬ ПРАВОЗАХИСТУ

Під час здійснення юридичної діяльності часто виникає необхідність в обробці широких масивів інформації, в отриманні швидкого доступу до нормативно-правових актів, створенні та опрацюванні великої кількості документів. Інформаційні технології знаходяться в неспинному розвитку, вирішуючи зазначені завдання, які постають перед юристом, саме тому в умовах сучасності інформаційні технології є невід'ємним інструментом діяльності у сфері юридичних послуг.

Цифрова автоматизація в юридичній, як і в будь-якій іншій діяльності, допомагає підвищити продуктивність та помітно спростити роботу, але для повного дослідження її впливу на юридичні послуги варто спершу визначитись з суттю поняття цифрових технологій. О. О. Берназюк зазначає, що цифрові технології в праві можна визначити як: «особливим чином організований процес застосування засобів комп'ютерної та іншої електронно-обчислювальної техніки, програмного забезпечення, інформаційно-комунікаційних мереж та інших цифрових засобів, за допомогою яких здійснюється збирання, фіксація, обробка, зберігання та поширення правової інформації, а також створення нових документів в електронній формі» [1]. Цифрові технології досить успішно впроваджуються практично в усі галузі суспільної діяльності, такі як державне управління, освіта, наука та культура, і правозахист не є винятком.

У юридичній сфері цифрова автоматизація основним чином виявляється у кількох аспектах. Перший з них полягає у можливості надавати правничу допомогу віддалено. Зокрема, цифрові технології дозволяють цілодобово мати доступ до правових джерел, реєстрів та баз даних; надавати юридичні послуги онлайн; так само, онлайн, прово-

дити і оплату за вказані послуги. Такий вплив цифрової автоматизації є радше позитивним, адже робить юридичну допомогу доступнішою для клієнтів і легшою в наданні для юристів. Більш того, мати доступ до правових ресурсів можливо поза межами робочого місця, в будь-який час доби, що також підвищує ефективність надання юридичних послуг. Н. О. Левицька зазначає, що юристами використовуються, зокрема, онлайн-консультації [2]. Консультування в такому режимі, звісно, дещо ускладнюється необхідністю у відповідному програмному забезпеченні та вмінні ним користуватись, а також потребою у стабільному підключенні до Інтернету як з боку юриста, так і клієнта, але після належного налагодження процесу обміну інформацією проведення консультацій в онлайн-режимі безумовно є результативним, допомагає скоротити зайві витрати ресурсів для проведення зустрічі офлайн. Особливо актуальним даний аспект є у період воєнного стану, коли у великої кількості осіб змінюється місце проживання. Так, із застосуванням цифрових технологій для клієнта відпадає необхідність пошуку нового надавача юридичних послуг поблизу з новим місцем перебування.

Цифрова автоматизація юридичних послуг неодмінно торкається і документообігу. Застосування програмного забезпечення суттєво прискорює виробництво юристом документів і полегшує їх зберігання. Підвищити продуктивність надання юридичної допомоги дозволяють різноманітні доступні додатки та програми, з застосуванням яких можливо, наприклад, швидко сканувати документи, конвертуючи їх у потрібний формат. Більш того, немає необхідності створювати вручну однотипні, до прикладу, договори; знайти потрібний електронний документ серед аналогічних помітно простіше, ніж паперовий. До того ж, в порівнянні з паперовою, електронна форма забезпечує значно менші ризики випадкового знищення або пошкодження документів.

Іншим суттєвим аспектом впливу цифрової автоматизації на юридичні послуги є забезпечення можливості підтримувати взаємодію з державними установами в режимі онлайн. Зокрема, через систему «Електронний суд» можливо створювати та надсилати до суду процесуальні та інші документи, отримувати інформацію про стан і результати їх розгляду [3]. Такий сервіс дає змогу надавати правову допомогу ефективніше та оперативніше, а його існування свідчить про те, що цифрова автоматизація безпосереднім чином торкається державних установ.

М. В. Дубняк та В. С. Соловйова зазначають: «найближчим часом слід очікувати, що адвокати та юристи будуть отримувати свої справи в електронному вигляді більше, ніж традиційно, з приходом клієнта в офіс» [4]. Також науковці стверджують, що у довгостроковій перспек-

тиві можна уявити систему електронних суддів, що вирішує незначні юридичні спори на підставі введених параметрів, без фізичної участі сторін та їх представників [4]. Таким чином, разом із кількістю послуг, які особи можуть отримати онлайн, для юристів росте необхідність опановувати новітні інструменти надання правничої допомоги, чим і зумовлюється потреба в цифровій трансформації юридичних послуг.

Проте цифрова автоматизація юридичних послуг не позбавлена і недоліків. Зокрема, значної незручності додає надмірна складність деяких ресурсів та програм, коли інновації з'являються та розвиваються набагато швидше, ніж їх встигає сприймати та адаптувати до використання суспільство. Так, Н. О. Левицька слушно зазначає, що доцільним видається введення юридичної технології в частину юридичних досліджень у вищих навчальних закладах, оскільки вони є досить складними інструментами дослідження, які будуть використовуватися в юридичній практиці [2]. Така практична спрямованість освітнього процесу забезпечить більшу ефективність підготовки майбутніх юристів, що, в свою чергу, значно підвищить якість надання правової допомоги в майбутньому.

У підсумку можна зазначити, що таке явище, як цифрова автоматизація юридичних послуг, багато в чому може видатись складним для сприйняття в силу ґрунтовних змін, які воно вносить у механізм надання правничої допомоги. Проте на практиці можна відслідкувати безліч позитивних проявів цифровізації у професійній діяльності юриста, які роблять правозахист доступнішим та ефективнішим.

Список використаної літератури

1. Берназюк О. О. Напрями застосування та види цифрових технологій у праві. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2017. № 4(19). С. 34–38.
2. Левицька Н. О. Цифрова трансформація в юридичній діяльності. *Інтернаука:* міжнародний науковий журнал. 2020. № 7(29). С. 61–66.
3. Про затвердження Положення про порядок функціонування окремих підсистем Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи: Рішення Вищої ради правосуддя від 17.08.2021 р. № 1845/0/15–21. URL: https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1845910–21#Text
4. Дубняк М., Соловйова В. Цифрова трансформація юридичних послуг. *Інформація і право*. 2022. № 2(41). С. 52–57.

Науковий керівник: *доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», кандидат юридичних наук, доцент* ***Кубаєнко Андрій Володимирович***

Сєбова Ю. М.
студентка 4-го курсу
факультету адвокатури та антикорупційної діяльності
Національного університету «Одеська юридична академія»

ГАРАНТІЇ АДВОКАТСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ: СУЧАСНИЙ ПОГЛЯД

Гарантії здійснення адвокатської діяльності, перш за все, закріплюються Конституцією України, але більш детально розглянути це питання ми можемо за допомоги статті 23 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» [1].

Провівши системний аналіз, можна дійти висновку, що існування гарантій здійснення адвокатської діяльності стосується не тільки адвокатів та виконання ними професійних прав та обов'язків, а й безпосередньо конституційних прав та свобод громадян України.

Статтею 23 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» встановлено певні заборони будь-якого зовнішнього впливу, тиску або втручання в адвокатську діяльність, яка в свою чергу пов'язання з захистом, представництвом та наданням інших видів правничої допомоги клієнту, що також закріплено на законодавчому рівні.

Для ефективної реалізації законних прав, свобод та інтересів адвокатів повинна існувати певна система соціально-економічних, політичних, моральних та організаційних умов, засобів і способів, що є змістом дефініції «гарантії адвокатської діяльності», визначення якої є необхідним елементом у розгляді даного питання.

В законодавстві України чіткого визначення поняття «гарантії адвокатської діяльності» не існує, однак в такому випадку, ми можемо посилатися на погляди науковців, які викладені в наукових працях.

Отже, свою позицію щодо поняття гарантій адвокатської діяльності висловив В. В. Заборовський, в якій зазначав, що під гарантіями адвокатської діяльності слід розуміти один із елементів правового статусу адвоката, який являє собою сукупність умов, способів та засобів передбачених законодавством про адвокатуру, що спрямовані на забезпечення належної реалізації всіх інших елементів такого статусу, з метою створення відповідних умов надання професійної правничої допомоги [2, с. 146].

В свою чергу Н. А. Бедюк, досліджуючи питання визначення поняття «гарантії адвокатської діяльності», дійшла висновку, що під гарантіями адвокатської діяльності слід розуміти встановлені нормами закону засоби та умови, які спрямовані на забезпечення можливості здійснення та реалізації адвокатом його професійних повноважень

з метою надання ефективної правової допомоги своєму клієнту [3, с. 160].

Аналізуючи два підходи щодо поняття «гарантії адвокатської діяльності», які є досить схожими, можна дійти висновку, що наведений зміст дефініції вищенаведеного поняття є досить влучним та доречним.

Дотримання гарантій адвокатської діяльності є обов'язковою умовою реалізації завдань адвокатури, однак починаючи з середини 2013 року, поширеною проблемою стає порушення професійних прав та адвокатів, так як почав функціонувати Єдиний реєстр досудових розслідувань до якого вносяться відомості про вчинення кримінальних правопорушень.

Розповсюдженими кримінальними правопорушеннями щодо адвокатів є втручання в діяльність захисника чи представника, що кваліфікується статтею 397 Кримінального Кодексу України (далі — ККУ).

Менш поширеними кримінальними правопорушеннями є погроза або насильство щодо захисника чи представника, умисне знищення або пошкодження майна захисника чи представника та посягання на життя захисника чи представника особи у зв'язку з діяльність, пов'язаною з наданням правової допомоги, які в свою чергу кваліфікується статтями 398, 399 та 400 ККУ.

Говорячи про кримінальні правопорушення, слід зазначити орган, яким здійснюється виявлення, облік та аналіз випадків порушень гарантів адвокатської діяльності.

Так, станом на сьогодні існує постійно діючий дорадчий орган, який утворений при Національній асоціації адвокатів України — Комітет з питань захисту прав адвокатів та гарантій адвокатської діяльності (далі — Комітет).

Саме на цей орган покладаються завдання виявлення, обліку та аналізу порушень професійних прав та інтересів адвоката, окрім цього існують інші завдання, які спрямовані на створення заходів швидкого реагування на порушення гарантій адвокатської діяльності, вжиття щодо усунень порушень органами державної влади та місцевого самоврядування, оперативне реагування на звернення адвокатів, які відносяться до компетенції Комітету, в тому числі і порушення гарантій адвокатської діяльності, та багато інших завдань, що спрямовані на викоренення порушень прав та інтересів адвокатів.

У 2021 р. було опубліковано звіт Комітету захисту прав адвокатів та гарантій адвокатської діяльності НААУ за 2020 рік, з якого можна дізнатись про кількість звернень адвокатів про порушення професійних прав та гарантій. Аналізуючи звіт, слід зазначити, що загальна кількість звернень становить 101 порушень, з яким найпоширенішим є погрози адвокатам.

Отже, підсумовуючи, слід зазначити, що закріплена законодавством України система гарантій здійснення адвокатської діяльності спрямована на захист прав адвоката та забезпечення належної реалізації здійснення професійної діяльності адвокатом.

Однак, рівень повноти дотримання гарантій адвокатської діяльності, який пов'язаний з рівнем розвитку правової свідомості суспільства, не є досить високим, такого висновку можна дійти, аналізуючи вищенаведений звіт Комітету захисту прав адвокатів та гарантій адвокатської діяльності.

Список використаної літератури

1. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 05.07.2012 № 5076-VI. *Відомості Верховної Ради (ВВР)*. 2013. № 27. Ст. 282. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076–17#Text
2. Заборовський В. В., Манзюк В. В. До дефініції поняття «гарантії адвокатської діяльності». *Правова держава: історія, сучасність та перспективи формування в Україні*: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (м. Ужгород, 15–16 лютого 2019 р.). Ужгород: Ужгородський національний університет, 2019. С. 144–147. URL: https://cutt.ly/0wyRdfm3
3. Бедюк Н. А. Гарантії адвокатської діяльності в України: сучасний стан та проблеми реалізації. *Перспективні напрямки розвитку сучасної юридичної науки*: матеріали наукової конференції 20–21 березня 2015 р. (м. Івано-Франківськ). Івано-Франківськ, 2015. С. 158–161.

Науковий керівник**: доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», доцент, кандидат юридичних наук **Храпенко Олена Олегівна

Сєрова А. В.
студентка 2-го курсу магістратури
факультету адвокатури та антикорупційної діяльності
Національного університету «Одеська юридична академія»

ЦИФРОВА РЕВОЛЮЦІЯ В АДВОКАТУРІ: ПРОБЛЕМИ ЗАХИСТУ ПЕРСОНАЛЬНИХ ДАНИХ КЛІЄНТІВ

Цифрова революція проникла в усі сфери нашого життя, не оминувши правову галузь. Сучасна адвокатура все більше використовує новітні технології для оптимізації роботи. Окрім позитивних аспектів ми можемо спостерігати й проблеми, які потребують уваги. Оскільки адвокати мають доступ до конфіденційної інформації щодо своїх кліє-

єнтів, однією з таких проблем є захист персональних даних клієнтів. Адвокат отримує персональні дані в порядку:

– адвокатського запиту (стаття 24 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність»[1]);

– запиту на персональні дані (стаття 16 Закону України «Про захист персональних даних»[2]);

– інформаційного запиту (стаття 19 Закону України «Про доступ до публічної інформації»[3]).

Ч. 3 ст. 21 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» зазначає, що адвокат забезпечує захист персональних даних про фізичну особу, якими він володіє, відповідно до законодавства з питань захисту персональних даних [1].

Через зростання обсягу інформації, що обробляється адвокатами все більше документів та контактів зберігаються в електронному вигляді. Це створює великі можливості для підвищення продуктивності та зручності роботи, але одночасно висуває вимоги до безпеки цієї інформації.

Основні проблеми захисту персональних даних клієнтів в цифровій адвокатурі включають такі аспекти:

1) Конфіденційність. Адвокати зобов'язані дотримуватися високого рівня конфіденційності, що означає, що вони не повинні розголошувати інформацію про своїх клієнтів без їхньої згоди. В цифровому середовищі дані зберігають на серверах, а отже, можуть бути піддані атакам на комп'ютерні систем або зазнати інших технічних проблем, які призведуть до витоку інформації. Для уникнення проблем інформаційні системи повинні бути належно захищені від несанкціонованого доступу. Наприклад, використання захищених мереж і засобів збереження даних, виконання обов'язкових процедур і політик безпеки захистить від витоку конфіденційної інформації;

2) Захист від кібератак. Кіберзлочинці можуть спробувати отримати доступ до конфіденційної інформації адвокатів, щоб скомпрометувати їх клієнтів або використовувати інформацію для власної користі. Адвокатам потрібно приділити належну увагу кіберзахисту і використовувати сучасні заходи безпеки, такі як шифрування та антивірусне програмне забезпечення;

3) Шифрування дозволяє захистити інформацію від несанкціонованого доступу шляхом перетворення її в незрозумілий текст, який можна розкодувати лише з використанням спеціального ключа. Антивірусне програмне забезпечення призначене для виявлення, блокування і видалення шкідливих програм, вірусів, черв'яків, троянців, шпигунського програмного забезпечення і інших загроз комп'ютерній безпеці;

4) Етика та законодавство. Адвокати повинні дотримуватися етичних стандартів та законодавства, які регулюють збереження та обробку персональних даних. Вони повинні бути особливо обережні при обміні інформацією через електронні засоби зв'язку та платформи для співпраці з клієнтами;

5) Підготовка та освіта. Адвокати повинні бути належно підготовлені щодо захисту персональних даних в цифровому середовищі. Належна освіта та тренінг можуть допомогти їм розуміти ризики та приймати належні заходи забезпечення.

У світі цифрової революції, адвокати стикаються з низкою складних викликів у забезпеченні конфіденційності та захисту персональних даних своїх клієнтів. Сучасні технології надають їм нові можливості для оптимізації роботи, але разом із цим створюють підвищені ризики витоку інформації та кібератак.

Для ефективного розв'язання цих проблем адвокати повинні строго дотримуватися етичних стандартів і вимог законодавства, що регулює захист персональних даних. Вони також повинні інвестувати у захисні технології, включаючи шифрування та антивірусне програмне забезпечення, для захисту інформації в електронному вигляді. Поруч з цим, підготовка та освіта з питань цифрового безпеки є важливими компонентами забезпечення безпеки даних клієнтів.

Список використаної літератури

1. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 05.07.2012 № 5076-VI. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076–17#Text
2. Про захист персональних даних: Закон України від 01.06.2010 № 2297-VI. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2297–17/conv#Text
3. Про доступ до публічної інформації: Закон України від 13.01.2011 № 2939-VI. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2939–17/conv#Text

Науковий керівник**: доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», доцент, кандидат юридичних наук **Храпенко Олена Олегівна

Сміляне́ць Я. О.
студент 1-го курсу магістратури
факультету судового та міжнародного права
Національного університету «Одеська юридична академія»

ОСОБЛИВОСТІ ЗДІЙСНЕННЯ АДВОКАТСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УМОВАХ ВІЙНИ

В умовах війни актуальність адвокатської діяльності стає величезною, оскільки вона є невід'ємною складовою правової системи, спрямованою на захист прав і свобод громадян. Воєнні конфлікти породжують масу юридичних питань, пов'язаних з правами людини, міжнародним гуманітарним правом, а також питаннями власної безпеки та захисту.

У контексті воєнного стану в Україні адвокати стикаються з обмеженнями у доступі до інформації, особливо якщо ця інформація має конфіденційний чи службовий характер. Згідно зі ст. 131–2 Конституції України, адвокатура відіграє ключову роль у наданні професійної правничої допомоги в умовах воєнного конфлікту, і незалежність цієї професійної групи гарантована [1].

Конституційні та законодавчі норми України, зокрема Закон «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», не передбачають можливості змін у застосуванні принципів незалежності адвокатури під час воєнного стану. Однак ст. 24 Закону «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» передбачає, що право на інформацію може бути обмежене в інтересах національної безпеки, територіальної цілісності, громадського порядку, та інших важливих аспектах [2].

Таким чином, в умовах воєнного стану, обмеження доступу адвокатів до інформації може бути зумовлене потребою захисту національних інтересів та територіальної цілісності. Адвокати мають не лише посилатися на свою потребу у інформації для виконання своїх професійних обов'язків, але й надавати відповідні документи, такі як ордер або доручення органу, що уповноважений надавати безоплатну правову допомогу [3].

Адвокатам рекомендується раціонально та точно готувати адвокатські запити, чітко формулювати запитання та дотримуватися вимог щодо оформлення запитів для забезпечення належної відповіді на їхні запити. Водночас, це дозволить адвокатам ефективно захищати права та інтереси своїх клієнтів у складних умовах воєнного конфлікту.

Умови воєнного стану, зокрема введення комендантської години, створюють серйозні виклики для адвокатської діяльності. Заборона виходу на вулицю протягом певного часу ускладнює доступ адвокатів

до своїх клієнтів, особливо у випадках невідкладних справ. Важливо розглядати можливості забезпечення неперервного доступу до адвокатських послуг навіть у воєнний період.

Однак важливо відзначити, що у багатьох випадках влада враховує специфіку адвокатської діяльності та надає їм спеціальні дозволи для виходу на вулицю під час комендантської години. Це свідчить про визнання важливості ролі адвокатів у забезпеченні доступу до правосуддя в умовах війни. Такі заходи сприяють наданню правової допомоги вчасно та ефективно, зберігаючи основні принципи правозахисту в умовах надзвичайних ситуацій [4].

Однією з інноваційних відповідей на виклики війни є використання технологій для надання правової допомоги онлайн, особливо коли адвокат перебуває за кордоном. Використання електронних засобів спілкування та забезпечення конфіденційності інформації може стати ключовим для збереження доступу до справедливості під час війни.

Надання правової допомоги з-за кордону включає в себе використання сучасних засобів зв'язку та технологій електронного документообігу. Адвокати можуть вести віддалені консультації, участь у віртуальних судових засіданнях, а також надавати необхідну правову підтримку через онлайн-платформи.

Цей підхід дозволяє об'єднувати міжнародні зусилля для забезпечення доступу до справедливості та захисту прав людини в умовах конфлікту. Важливо, щоб такі ініціативи мали підтримку не тільки з боку адвокатської спільноти, але й зі сторони міжнародних організацій та урядів для забезпечення ефективного та справедливого надання правової допомоги в умовах війни.

Так, керівництво НААУ та органи адвокатського самоврядування проводять велику роботу не тільки в Україні, а й за кордоном, на міжнародному рівні, співпрацюючи з колегами з різних країн світу, організаціями та адвокатами з метою надання допомоги громадянам України.

Представники НААУ за кордоном долучаються до надання допомоги всім, хто постраждав від війни. Вони надають безкоштовну юридичну допомогу українцям, які примусово прибувають до Європи. Створено п'ять нових представництв НААУ в європейських країнах, які перебувають у постійній координації з міжнародними партнерами та благодійниками. Також ці представництва організовують діяльність, пов'язану з наданням безоплатної правової допомоги мігрантам; звертаються до місцевих асоціацій адвокатів для визначення та організації місць надання безоплатної правової допомоги, зокрема у питаннях перетину кордону, отримання статусу біженця тощо [5].

У підсумку можна сказати, що сучасна адвокатура продовжує виконувати свої завдання та реалізує свій обов'язок стосовно захисту прав і свобод людей, незважаючи на те, що у теперішніх умовах вона зазнала значних змін в організації самої адвокатської діяльності, формах її здійснення та інших аспектах. На мою думку, сучасна адвокатура України успішно підлаштовується під умови воєнного стану та продовжує свою ефективну діяльність.

Список використаної літератури

1. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text

2. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України № 5076-VI. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076–17#Text

3. Деякі питання державної реєстрації та функціонування єдиних та державних реєстрів, держателем яких є Міністерство юстиції, в умовах воєнного стану: Постанова від 06.03.2022 р. № 209. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/209–2022- %D0 %BF# Text

4. Питання запровадження та здійснення деяких заходів правового режиму воєнного стану: Постанова від 08.07.2020 р. № 573. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/573–2020- %D0 %BF#Text

5. Сергет Ю. Адвокатура України під час воєнного стану. *EYBA Journal*. 03.10.2023 р. URL: https://unba.org.ua/publications/8390-advokatura-ukraini-pid-chas-voennogo-stanu.html

Науковий керівник: *старший викладач кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія»* ***Нестерчук Лілія Петрівна***

Сучкова І. В.
студентка 4-го курсу
факультету адвокатури та антикорупційної діяльності
Національного університету «Одеська юридична академія»

ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ НА ПОЧАТКУ ПРОФЕСІЙНОГО ШЛЯХУ АДВОКАТА

Сьогодні престиж інституту адвокатури є безспірним, однак питання становлення, проблемні аспекти, з якими стикаються молоді спеціалісти на початку професійного шляху залишаються актуальними. Ключовим моментом виступає розуміння, що юриспруденція — завдання не з легких, і шлях до успіху буде довгим і тернистим, адже

з кожним роком старт в кар'єру адвоката істотно змінюється. Тому виникає питання : якими навичками треба володіти, як боротись з перешкодами і як дійти до омріяної мети — бути найкращим і затребуваним?

Кар'єру професіонала — початківця варто починати з останніх років навчання, це корисно не лише для отримання мінімального першого досвіду і розуміння внутрішньої структури своєї професії, а й для того, щоб загартувати себе, тому що на цьому етапі вже можуть виникати протиріччя з усвідомлення, що адвокатська діяльність не про романтичність, що кожна сходинка цікава й особлива, складна й унікальна.

Проаналізувавши сучасний період утвердження адвокатури, можна дійти висновку, що, крім досвіду роботи, роботодавцям важливо, аби кандидат володів такими основоположними якостями, як професіоналізм, готовність знаходити рішення зі складних ситуацій, креативний підхід, інноваційність, вміння переконувати, слухати, бути стресостійким, доброчесним тощо [1].

Якості мають нести комплексний характер з навичками адвоката виконати поставлену задачу, адже в будь-якому адвокатському об єднанні чи юридичній фірмі важлива комунікація, аналітичне і системне мислення. Безумовно без цих складових непросто, тому важливо розуміти, як їх розвивати і застосовувати, адже частіше за все відсутність критичного системного мислення — першочергова причина відмови у працевлаштуванні [1].

Важливо знайти хорошого наставника, який буде мотивувати на становленні в професійному плані, адже зі спеціалістом, який вже пройшов свій шлях, буде набагато легше [2].

Не менш цінним є правильне застосування юридичних знань, аби не виникало сутичок з клієнтами на стадії введення справи. Проблематично, коли адвокат не вміє шукати судову практику, аналізувати розповідь клієнта, не інформує про результат, безвідповідальний. Як наслідок, хибне прогнозування можливих наслідків, що може тягти втрату потенційного клієнта. Існує інша сторона медалі — клієнт вважає, що адвокат надто молодий, аби взятись за складну справу, бракує досвіду. В таких ситуаціях необхідно вибудувати чіткі кордони, розуміти, що людина, якій ви надаєте консультацію — не близький товариш, поводитись впевнено.

Найпоширеніша проблема більшості молодих адвокатів полягає в тому, що в перші роки практики вони намагаються братись за всі можливі категорії справ, в результаті менша зосередженість, вигорання [1]. У професійному зростанні істотним є досягнення результату, тому необхідно дослухатись до себе, зрозуміти, що до вподоби.

Варто підкреслити, що будь-який адвокат має навчитись відстоювати правову позицію, не боятись дискутувати з опонентами, наголошувати на аргументах. Бути сором'язливим — не бути почутим [1].

Таким чином, підсумовуючи вище сказане, зазначимо, що кар'єра молодого адвоката пронизана багатьма викликами, важливо вміти вчитися, працювати над собою, вдосконалювати професійні навички й стукати у всі можливі двері.

Список використаної літератури

1. Максимов М. Старт кар'єри правника: 10 порад для початку практичної діяльності. URL: https://uba.ua/ukr/news/8060
2. Кочеров М. Шлях молодого юриста. URL: https://yur-gazeta.com/dumka-eksperta/shlyah-molodogo-yurista.html

Науковий керівник**: доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», доцент, кандидат юридичних наук **Храпенко Олена Олегівна

Стефанчук О. Р.
студент 3-го курсу
Навчально-наукового інституту права
Київського національного університету імені Тараса Шевченка

АДВОКАТУРА В УКРАЇНІ: АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ РОЗВИТКУ

Актуальні питання розвитку адвокатури в Україні прослідковуються в низці документів, одним із яких є Проект Плану відновлення України (далі — Проект Плану), підготовленийекспертами робочої групи «Юстиція» Національної Ради відновлення України від наслідків війни. У цьому документі відзначається про цивілізаційний вибір Української держави, який воназробила на користь європейського вектору розвитку, що, серед іншого означає безумовне забезпечення верховенства права та справедливості в усіх сферах державної політики та суспільного життя. У цьому документі слушно звертається увага на те, що доступ людей до справедливого та ефективного суду неможливий без інституціонально розвинутої та незалежної адвокатури. В умовах повоєнного відновлення України адвокатура є однією з важливих гарантій дотримання та забезпечення прав громадян, зокрема потерпілих від наслідків збройної агресії. Тому ключовими цілями за цим напрямом є приведення організації та діяльності

адвокатури до кращих міжнародних стандартів та стандартів країн Ради Європи, інституційної незалежності адвокатури, створення сприятливих умов надання ефективної та якісної правової допомоги постраждалим від війни особам, забезпечення повноти їх доступу до правосуддя як в Україні, так і за кордоном [1].

У цьому ж документі державна політика в сфері адвокатури та адвокатської діяльності визнана недостатньо ефективною, а Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» від 5 липня 2012 року охарактеризований як такий, що містить значні недоліки, що мають істотний негативний вплив на виконання адвокатурою її особливої соціальної ролі у суспільстві. Разом з тим, у ньому окреслені ключові виклики інституту адвокатури, зокрема: — неповна відповідність принципів адвокатської діяльності в Україні основним принципам адвокатської професії ЄС; — посилення кваліфікаційних вимог щодо осіб, які мають намір отримати доступ до професії адвоката; — запровадження прозорої процедури проведення кваліфікаційного іспиту, удосконалення інституту стажування; — недосконаліть притягнення адвоката до дисциплінарної відповідальності; — невідповідність окремих положень правил адвокатської етики міжнародним стандартам адвокатської деонтології; — невідповідність порядку ведення Єдиного реєстру адвокатів України вимогам Закону України «Про публічні електронні реєстри»; — необхідність розширення професійних прав адвокатів та гарантій адвокатської діяльності; — необхідність врахування гендерних аспектів у здійсненні адвокатської діяльності; недосконаліть самоврядності адвокатури [1].

Рада адвокатів України охарактеризувала пропозиції робочої групи Національної Ради з відновлення України як замах на існування адвокатури [2], а також звернула увагу на те, що ці пропозиції щодо реформування адвокатури, сформовані без участі представників самої адвокатури, що є порушенням міжнародних угод і зобов'язань, які взяла на себе Україна на шляху до європейської інтеграції, оскільки реформування адвокатури без участі професійної спілки не відповідає Резолюції Парламентської асамблеї Ради Європи 1995 року, якою наголошено, що всі питання стосовно адвокатури та адвокатів мають узгоджуватись з професійною організацією адвокатів [3].

Слід зауважити, що заявлена у Проекті Плану необхідність підвищення ефективності державної політики в сфері адвокатури та адвокатської діяльності, зокрема, через запровадження прозорої процедури проведення кваліфікаційного іспиту, удосконалення інституту стажування, а також притягнення адвоката до дисциплінарної відповідальності, є продовженням вже раніше оприлюднених намірів уповноважених представників державної влади щодо реформування кваліфікаційно-дисциплінарних комісій адвокатури регіонів з метою

підвищення довіри до дисциплінарних органів адвокатури, зокрема, за рахунок включення до їхнього складу працюючих суддів та суддів у відставці по аналогії з квотним принципом формування Вищої ради правосуддя та Кваліфікаційно-дисциплінарної комісії прокурорів, на формування складу яких уповноважені також і адвокати. У відповідь на таку пропозицію уповноважені представники адвокатури висловили сумнів з приводу того, чи можливо підвищувати довіру за рахунок системи, що наразі немає довіри в суспільстві, а також звернули увагу на невиправданість законодавчих експериментів над адвокатурою, оскільки це єдиний інститут в державі, що довів свою незалежність та ефективність в системі правосуддя [4], що свідчить про потребу в узгодженні комунікації між органами державної влади та органами адвокатського самоврядування задля забезпечення ефективної співпраці всіх інститутів системи правосуддя.

З'ясовуючи актуальні напрями розвитку інститути адвокатури в Україні на сучасному етапі слід звернути увагу на положення Стратегії розвитку Національної асоціації адвокатів України (далі — НААУ) на 2021–2025 роки, затверджену Рішенням Ради адвокатів України від 2 липня 2021 р. № 38. У цьому документі, серед іншого, визначені такі стратегічні цілі: — розвивати НААУ як авторитетну, незалежну, самоврядну та монолітну організацію в Україні; — забезпечити активну участь її членів у конституційному процесі та втіленні конституційних змін у чинне законодавство; — удосконалити процедури професійної підготовки та розвитку адвокатів; — удосконалити дисциплінарні та кваліфікаційні процедури; — покращити ефективність системи комунікацій з усіма суб'єктами та учасниками правової реформи в Україні; — забезпечити ефективний розвиток міжнародної співпраці НААУ з метою обміну досвідом кращими практиками адвокатського самоврядування та з питань діяльності інституту адвокатури в цілому [5].

З урахуванням вищевикладеного слід зауважити, що актуальні напрями професійного розвитку адвокатури в Україні є предметом посиленої уваги як органів державної влади, так і органів адвокатського самоврядування. Водночас, необхідність забезпечення ефективного функціонування системи правосуддя в Україні вимагає, передусім, покращення ефективності комунікації між усіма суб'єктами та учасниками правової реформи в Україні, що водночас є однією із стратегічних цілей розвитку НААУ на найближчий час, успішна реалізації якої має сприяти підвищенню рівню довіри громадянського суспільства до системи правосуддя у цілому.

Список використаної літератури

1. Проект Плану відновлення України. URL: https://uploads-ssl.webflow.com/625d81ec8313622a52e2f031/62c4582cc5c60da902dc9ea7_Юстиція.pdf (дата звернення: 27.10.2023 р.).
2. РАУ: пропозиції робочої групи Нацради з відновлення України — це замах на існування адвокатури. URL: https://yur-gazeta.com/golovna/rau-propoziciyi-robochoyi-grupi-nacradi-z-vidnovlennya-ukrayini--ce-zamah-na-isnuvannya-advokaturi.html (дата звернення: 27.10.2023 р.).
3. Адвокатів навмисно не допустили до реформування інституту — РАУ. URL: https://zib.com.ua/ua/152357.html (дата звернення: 27.10.2023 р.).
4. Вилков С. Не слід ставити законодавчі експерименти над інститутом адвокатури. URL: https://pravo.ua/ne-slid-staviti-zakonodavchi-eksperimenti-nad-institutom-advokaturi/ (дата звернення: 27.10.2023 р.).
5. Про затвердження Стратегії розвитку Національної асоціації адвокатів України на 2021–2025 роки: Рішення Ради адвокатів України від 02.07.2021 р. № 38. URL: https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/vr038871–21#Text (дата звернення: 27.10.2023).

Науковий керівник: *доцент кафедри нотаріального, виконавчого процесу та адвокатури, прокуратури, судоустрою Навчально-наукового інституту права Київського національного університету ім. Тараса Шевченка, кандидат юридичних наук* ***Кухнюк Дмитро Володимирович***

Тимина А. О.
студентка 2-го курсу магістратури
факультету адвокатури та антикорупційної діяльності
Національного університету «Одеська юридична академія»

ГАРАНТІЇ АДВОКАТСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ: ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ

Покладаючи на адвоката обов'язок надання професійної правової допомоги, держава повинна гарантувати йому необхідний комплекс заходів, що забезпечують ефективне виконання цього завдання.

Незважаючи на те, що адвокат відповідає за захист прав і законних інтересів інших осіб, деякі дії, включаючи ті, що вчиняються державними органами, порушують його професійні права та гарантії виконання адвокатської діяльності. Ця проблема актуальна через те, що законодавчо закріплені гарантії для адвокатів не завжди мають належний механізм реалізації, що призводить до їх декларативності.

Роль адвокатів в суспільстві важлива, хоча свідомість щодо їхнього внеску часто обмежується тими, хто скористався їхніми послугами.

З метою забезпечення своїх прав адвокати мають протистояти будь-яким спробам посягання на їх незалежність і бути принциповими у виконанні своїх професійних прав [1, с.140].

В Україні адвокат — це юрист, який переважно працює з метою захисту та представництва інтересів своїх клієнтів в рамках закону. Важливо наголосити, що розвиток адвокатської діяльності і зміцнення авторитету адвокатури як незалежного професійного правозахисного інституту спрямовані на гарантування прав і свобод людини, створення гідних умов для життя, та дотримання принципу верховенства права.

Зважаючи на сучасні процеси і глобальні тенденції до глобалізації та євроінтеграції, законодавство постійно реформується, що включає в себе прийняття нових законів або внесення змін до існуючих, включаючи адвокатуру. Ця ситуація призводить до активних дискусій серед науковців та юристів, оскільки важливо забезпечити належні умови і гарантії, спрямовані на утвердження цього інституту як самостійного та незалежного.

Варто зауважити про те, що на практиці існують такі проблемні аспекти дотримання гарантій адвокатської діяльності:

– спеціальні дії, проведені щодо адвокатів у зв'язку з обставинами, пов'язаними з наданням ними юридичної допомоги, можуть призвести до неправомірного розкриття адвокатської конфіденційності та порушення приватності відносин між адвокатом і клієнтом [2, с. 56]. Ці порушення закону включають у себе: прослуховування, аудіоконтроль, незаконний доступ до засобів зв'язку, порушення конфіденційності кореспонденції, включаючи електронну пошту, та допит відносно обставин надання юридичної допомоги тощо. Ці дії не тільки порушують національне законодавство, але також суперечать нормам Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, а також численним іншим міжнародним угодам, ратифікованим Україною;

– зміщення сприйняття національного інституту захисту прав людини є роботою влади, спрямованою на дискредитацію професії адвоката та спробу втрутитися у незалежність професійної діяльності за допомогою інструментів кримінального права. Адвокатура є одним з ключових інститутів громадянського суспільства, і вона, буваючи незалежною від держави, має за мету забезпечити баланс між виконанням правоохоронними органами їхніх функцій та захистом прав і свобод людини. Для здійснення цих функцій адвокати повинні мати професійні знання і бути незалежними від держави, яка зобов'язана забезпечити високі стандарти адвокатської професії та гарантувати їхню діяльність. Визначення адвоката в ролі адвоката порушує його правову позицію, оскільки реалізація цієї ролі стає залежною від

позиції правоохоронного органу, який адвокат повинен опонувати, виконуючи головну місію адвокатури — забезпечення захисту, представництва та надання інших видів юридичної допомоги на професійній основі (згідно зі статтею 2 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність») [3, с.66].

Отож, адвокати можуть бути піддані кримінальному переслідуванню через виконання своєї професійної діяльності, через свою правову позицію та за виконання їхніх правових обов'язків, які визначаються як законодавством, так і угодою про надання юридичної допомоги. Державні органи, включаючи вищих посадових осіб правоохоронних органів, можуть використовувати ганебні висловлювання щодо представників незалежної професійної адвокатської діяльності, використовуючи при цьому свій статус і процесуальні можливості.

Список використаної літератури

1. Глєбова А. С. Гарантії адвокатської діяльності. *Адвокатура: минуле, сучасність та майбутнє* : матер. X Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 6 листопада 2020 р.) / редкол.: Н. М. Бакаянова (голова) та ін. Одеса, 2020. 140 с.
2. Бакаянова Н. М., Деменчук М. О. Актуальні проблеми правового регулювання адвокатської діяльності: навчально-методичний посібник (для здобувачів вищої освіти денної форми навчання). Одеса: Фенікс, 2020. 126 с.
3. Адвокатура України: Книга 1: Організація адвокатури (з практикумом): Підручник у двох книгах / за заг. ред. С. Я. Фурси та Бакаянової Н. М. 2-ге вид. доповн. і перероб. К.: Алерата, 2016. 864 с.

Науковий керівник**: доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», доцент, кандидат юридичних наук **Храпенко Олена Олегівна

Тимків В. Б.
студент 1-го курсу магістратури
факультету цивільної та господарської юстиції
Національного університету «Одеська юридична академія»

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ НЕЗАЛЕЖНОСТІ АДВОКАТІВ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ

Незалежність адвокатів є важливим принципом у будь-який час, що забезпечує умови діяльності адвокатів для захисту законних прав та інтересів людини, що визначені законодавством. Проте при здійсненні своєї професійної діяльності адвокати можуть стикатися з проблемами щодо дотримання цього принципу, особливо під час воєнного стану. Ця тема є актуальною, оскільки значення принципу незалежності адвокатів є вагомим для розвитку суспільства та держави.

Для кращого розуміння проблематики цього питання слід зрозуміти сутність поняття «принцип незалежності адвоката». Н. М. Бакаянова справедливо вважає, що сутність принципу незалежності адвоката при здійсненні адвокатської діяльності полягає в тому, що при наданні правової допомоги адвокат має бути позбавлений не передбачених законом обмежень, впливу, спонукань, тиску, погроз і будь-якого втручання, прямого чи непрямого, будь-якого суб'єкта або з будь-якої підстави, а прийняті адвокатом рішення не є наслідком залежності адвоката від іншої особи, а приймаються задля виконання професійних обов'язків адвоката, дотримання присяги адвоката та правил адвокатської етики [1, с. 363].

У Правилах адвокатської етики закріплений такий принцип, як «незалежність та свобода адвоката у здійсненні адвокатської діяльності» [2]. Проте станом на сьогодні в Законі України «Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію» не передбачено право адвокатів на відстрочку [3].

Національна асоціація адвокатів України зазначає, що Конституція гарантує громадянам право на захист, який сьогодні забезпечує адвокатура, при цьому правоохоронці і судді звільнені від мобілізації, а адвокати можуть бути призвані, отже, останні мають отримати відстрочку [4].

Проєкт Закону про внесення змін до Закону України «Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію» щодо забезпечення кожному права на захист в умовах воєнного стану № 9631 від 21.08.2023 пропонує надавати відстрочку адвокатам, що мають стаж адвокатської діяльності не менше десяти років, або включені до Реєстру адвокатів, які надають безоплатну вторинну правничу допомогу [5].

Отже, законодавцем розглядається питання щодо усунення цієї правової прогалини, що сприятиме незалежності адвокатів. А це, у свою чергу, позитивно може вплинути не лише на функціонування інституту адвокатури, а й на довіру від клієнтів, в яких буде більше впевненість, що саме той адвокат допоможе ефективніше захистити їх законні права та інтереси і як наслідок, забезпечення умов для справедливого судового розгляду.

Звичайно, заходи щодо забезпечення незалежності в професійній діяльності мають в першу чергу бути здійснені адвокатами, оскільки, якщо адвокат не може захистити свої права, то постає питання, як він планує надавати правову допомогу клієнтам.

Професія адвоката є складною у зв'язку наявності певних складних життєвих обставин. Тому деякі правові норми можуть і не діяти на практиці, оскільки у адвокатів не завжди виходить дотримуватися принципу незалежності при здійсненні їх професійної діяльності у зв'язку з не до кінця розвинутими такими рисами характеру як впевненість, сміливість, мужність, а також навичок комунікації з різними категоріями людей, зокрема, вміння переконувати, вирішувати конфлікти або протистояти психологічному тиску, впливу від інших осіб та стресу, негативних емоцій від зовнішніх обставин.

Крім того, адвокат має вміти виступати публічно, щоб його позицію та принципи було зрозуміло всім учасникам судового процесу, слухачам під час публічних виступів, щоб його слова не були застосовані проти нього ж самого чи осіб, яким він надає професійну правничу допомогу, щоб відстоювати свої права та законні права та інтереси клієнтів.

В той же час, адвокати не повинні залишатись наодинці із завданнями та викликами сьогодення, забезпечити умови незалежності адвокатів мають допомагати й органи адвокатського самоврядування та Національна асоціація адвокатів України, оскільки ці органи представляють інтереси адвокатури і можуть звернути увагу всього суспільства на проблеми щодо незалежності адвокатів і шукати також шляхи вирішення існуючих проблем, чим вони й займаються.

Отже, законодавець шукає шляхи вирішення існуючих правових колізій у питанні незалежності адвокатів під час здійснення ними професійної діяльності. Адвокату слід завжди бути добре підготовленим у психологічному плані, розвивати комунікаційні здібності та ораторське мистецтво, щоб дотримуватися принципу незалежності адвокатської діяльності незалежно від того, яке б складне життєве випробування не постало перед ним. Також адвокати мають не тільки самі шукати шляхи вирішення своїх проблем, але й активно залучати до цього спеціально створені органи адвокатського самоврядування, які й призначені, щоб представляти інтереси адвокатів перед суспільством та державою.

Список використаної літератури

1. Бакаянова Н. М. Про сутність та межі адвокатської незалежності. *Правове життя сучасної України* : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 15 трав. 2020 р.) : у 3 т. / відп. ред. М. Р. Аракелян. Одеса : Гельветика, 2020. Т. 1. С. 361–364. URL: http://dspace.onua.edu.ua/handle/11300/13015
2. Правила адвокатської етики, затверджені Звітно-виборним з'їздом адвокатів України 9 червня 2017 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/n0001891–17#Text
3. Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію: Закон України від 21.10.1993 р. № 3543-XII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3543–12#Text
4. Адвокатам пропонують дати відстрочку від мобілізації. Але не всім / Національна асоціація адвокатів України. 26.08.23. URL: https://unba.org.ua/news/print/8280-advokatam-proponuyut-dati-vidstrochku-vid-mobilizacii-ale-ne-vsim.html
5. Проект Закону про внесення змін до Закону України «Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію» щодо забезпечення кожному права на захист в умовах воєнного стану від 21.08.2023 р. № 9631. URL: https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/42559

Науковий керівник: *доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», доцент, кандидат юридичних наук* ***Кісліцина Ірина Олександрівна***

Тодощак В. О.
студент 1-го курсу факультету судового та міжнародного права
Національного університету «Одеська юридична академія»

КОНФІДЕНЦІЙНІСТЬ ЯК ОСНОВОПОЛОЖНИЙ ПРИНЦИП ОРГАНІЗАЦІЇ ТА ДІЯЛЬНОСТІ АДВОКАТУРИ

Правовою основою функціонування адвокатури України та здійснення адвокатської діяльності є Конституція України, Закон України (далі — ЗУ) «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» від 05.07.2012 року, Правила адвокатської етики від 09.06.2017 року, інші нормативні акти, а також акти, які прийняті органами адвокатського самоврядування.

Актуальність даної теми полягає у тому, що принципи адвокатської діяльності мають вагоме значення для інституту адвокатури як недержавного самоврядного інституту, для його побудови та функціонування. Особливе значення має «конфіденційність» як принцип адвокатської діяльності та фундаментальний елемент взаємодії між адвокатом та клієнтом, у зв'язку із тим, що адвокат забезпечує

здійснення захисту та представництва фізичної або юридичної особи в інтересах яких здійснюється адвокатська діяльність (клієнт), законодавець надає правовий захист інформації клієнта, яка стає відома адвокату у зв'язку із його діяльністю.

Відповідно до ЗУ «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», адвокатська діяльність базується на принципах верховенства права, законності, незалежності, конфіденційності та уникнення конфлікту інтересів [1]. Аналізуючи відповідний нормативно-правовий акт, можемо спостерігати, що законодавець не розкриває дефініцію «принципи адвокатської діяльності» та «конфіденційність», а надає перелік принципів, яких має дотримуватися особа, яка отримала право здійснювати адвокатську діяльність.

Задля доповнення та конкретизації норм чинного законодавства України, З'їздом адвокатів України були прийняті Правила адвокатської етики (далі — Правила), які розкривають не тільки питання взаємовідносин адвоката з клієнтами, іншими учасниками судового провадження, органами державної влади, адвокатами, тощо, а й розкривають в окремому розділі питання основних принципів адвокатської етики в однойменному розділі.

Відповідно до статті 10 Правил, принцип конфіденційності розкривається у вигляді збереження адвокатом будь-якої інформації, яка визначена як предмет адвокатської таємниці або становить персональні дані про фізичну особу, які охороняються законодавством, тобто щоб така інформація залишалася конфіденційною [2].

Нормативно-правове регулювання інформації як об'єкту правової охорони здійснює ЗУ «Про інформацію», де інформацією є будь-які відомості та/або дані, які можуть бути збережені на матеріальних носіях або відображені в електронному вигляді [3]. Класифікація інформації здійснюється за різними характеристиками, проте у контексті даного дослідження, актуальним буде звернути увагу на класифікацію інформації за порядком доступу.

Інформація, відповідно до вищезазначеного нормативно-правового акту, за порядком доступу поділяється на відкриту інформацію та інформацію з обмеженим доступом. У свою чергу, інформацією з обмеженим доступом поділяється на конфіденційну, таємну та службову інформацію. Відповідно до статті 21 ЗУ «Про інформацію», конфіденційною є інформація про фізичну особу, інформація, доступ до якої обмежено фізичною або юридичною особою, крім суб'єктів владних повноважень, а також інформація, визнана такою на підставі закон. [3].

Що стосується питання адвокатської таємниці, яке також охоплюється принципом конфіденційності, то дефініція «адвокатська таємниця» регулюється ЗУ «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» і

тлумачиться як будь-яка інформація, що стала відома адвокату або іншим особам, які перебувають у трудових відносинах з адвокатом, про клієнта. Також зазначається, що до такої інформації входить: питання, зміст порад та консультацій, роз'яснення з яких клієнт звертався до адвоката; складені адвокатом документи; інформація, що зберігається на електронних носіях; інші документи і відомості, одержані адвокатом під час здійснення адвокатської діяльності [1].

В юридичній літературі, «конфіденційність» також визнається як один із найважливіших принципів, який надає особі, яка звернулася за юридичною допомогою, гарантії збереження таємниці її розмови з адвокатом [6, с. 124]. Також слушною є думка О. Джабурії, яка розглядає принцип конфіденційності адвокатської діяльності як особливий правовий режим дій та обігу інформації пов'язаної з клієнтом, тобто мета принципу конфіденційності направлена на заборону несанкціонованого доступу або розголосу даних, які стосуються клієнта. У випадку, якщо клієнтом письмово не знято «режим конфіденційності», то відповідно особа, яка порушить принцип конфіденційності буде притягнута до відповідальність згідно із чинним законодавством України [4, с. 198–199].

При подальшому вивчені цього питання було виявлено, що в юридичній літературі принцип конфіденційності може тлумачитися як сукупність правових положень, які регулюють та визначають механізм дотримання адвокатської таємниці, захисту персональних даних особи та інших видів інформації з обмеженим доступом у процесі здійснення адвокатської діяльності, тощо [5, с. 57].

Отже, інформація може втратити статус конфіденційної, що відображається у чинному законодавстві України, де вказано, що за письмовою заявою клієнта інформація або документи можуть втратити статус адвокатської таємниці [1], яка у свою чергую регулюється принципом конфіденційності і прямо пов'язана з ним. Слушним буде зауважити, що конфіденційна інформація, може поширюватися за бажанням або згодою особи у визначеному нею порядку відповідно до передбачених нею умов, якщо інше не встановлено законом [3].

Відповідно до вищезазначеного, можна дійти до висновку, що інформація є невід'ємним елементом адвокатської діяльності, бо саме за допомогою відомостей або даних, які клієнт надає адвокату є можливість надавати правову допомогу/юридичні консультації.

Враховуючи те, що основною метою адвокатської діяльності та адвокатури як інституту в цілому є забезпечення здійснення захисту, представництва та надання інших видів правничої допомоги на професійній основі, законодавець за допомогою основних засад та принципів адвокатської діяльності чітко окреслює, що «конфіден-

ційність» є фундаментом адвокатської діяльності, бо обіг інформації, що пов'язаний з клієнтом стає доступним не тільки адвокату, а й помічникам адвоката/стажиста адвоката тощо, а також спроби різних органів/осіб отримати конфіденційну інформацію є слушною підставою для законодавчого закріплення цього принципу.

Аналізуючи чинні нормативно-правові акти, можна помітити, що чіткого визначення цієї дефініції немає. ЗУ «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», який окреслює правові засади організації і діяльності адвокатури та здійснення адвокатської діяльності в Україні, не тлумачить принцип конфіденційності, а лише відносить його до переліку принципів здійснення адвокатської діяльності, а Правилами окреслюється необхідність і важливість конфіденційності як передумови довірчих відносин між адвокатом і клієнтом, без яких є неможливим належне надання професійної правничої (правової) допомоги, а також розуміння принципу конфіденційності через інформацію, яка є предметом адвокатської таємниці.

Принцип конфіденційності в юридичній літературі розглядається як правовий режим або як сукупність норм, що визначають механізм дотримання адвокатської таємниці та як право адвоката у відносинах з усіма суб'єктами права, які можуть вимагати розголошення такої інформації, тобто єдиної думки серед науковців немає.

Питання, що стосується конфіденційності в адвокатурі є важливим і вимагає вдосконалення в чинному законодавстві України та подальшого дослідження серед науковців так як відіграє важливу роль у взаємовідносинах не тільки між адвокатом та клієнтом, а й між іншими суб'єктами судового провадження, тощо.

Список використаної літератури

1. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 05.07.2012 № 5076-VI / Офіційний веб-сайт Верховної Ради України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076–17#n2
2. Правила адвокатської етики: Правила від 09.06.2017 / Офіційний веб-сайт Верховної Ради України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/n0001891–17#n343
3. Про інформацію: Закон України від 02.10.1992 № 2657-XII / Офіційний веб-сайт Верховної Ради України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657–12#n3
4. Джабурія О. О. Принципи організації і діяльності адвокатури та їх вплив на організаційні форми адвокатської діяльності в умовах реформування адвокатури України: постановка проблеми. *Часопис Київського університету права*. 2018. Випуск 3. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/Chkup_2018_3_45.pdf

5. Іваницький С. О. Конфіденційність як основоположний принцип організації та діяльності адвокатури. *Аналітично-порівняльне правознавство:* електронне наукове видання. 2021. Випуск 2. URL: http://journal-app.uzhnu.edu.ua/article/view/232064/235273
6. Обловацька Н. О. Принципи організації та діяльності адвокатури в Україні та Росії. *Науковий часопис НПУ імені МП Драгоманова*. 2010. 10. Серія 18: Економіка і право. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/Nchnpu_018_2010_10_21.pdf

Науковий керівник: *старший викладач кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія»* ***Нестерчук Лілія Петрівна***

Фуртат Д. Г.
студент 1-го курсу факультету судового та міжнародного права
Національного університету «Одеська юридична академія»

ДО ПИТАННЯ ПРО НЕЗАЛЕЖНІСТЬ АДВОКАТУРИ ВІД ДЕРЖАВИ

Принцип незалежності адвокатури означає насамперед її самостійність у вирішенні поставлених перед нею завдань незалежно від впливу будь-яких органів державної влади, органів місцевого самоврядування, їх посадових та службових осіб. Цей принціп забезпечується в першу чергу недержавним характером формування адвокатури і її самостійністю як добровільного професійного об'єднання юристів.

Адвокати, які працюють індивідуально або в рамках відповідних адвокатських бюро, об'єднань, мають право здійснювати свої обов'язки на засадах заборони будь-якого втручання і перешкоди здійснення адвокатської діяльності. Держави не втручається в професійну в їхню діяльність, оскільки законом заборонене їх кримінально-правове або цивільно-правове переслідування за письмові або усні заяви в справі, висловлені у процесі здійснення своїх функцій у суді чи іншому юридичному або адміністративному органІ. Потрібно зважати також на ч. 2 ст. 131–2 Конституції України, у якій на законодавчому рівні вперше зазначено норму про гарантії незалежності адвокатури [1]. Це показує кардинальну зміну в системі взаємовідносин між державою та адвокатурою (згадавши про запровадження більшовиками потрійного державного нагляду стосовно адвокатури), оскільки «на державу

покладається обов'язок не контролювати та наглядати за діями адвокатури, як це було раніше, а забезпечити лише гарантії незалежності адвокатури» [2, с. 6]. Як уже зазначалося, держава має бути зацікавленою в існуванні незалежної й сильної адвокатури, без якої не є можливим те, щоб існували й громадянське суспільство, й правова держава в цілому. По суті, незалежність адвокатури, як зазначає Т. Б. Вільчик, трактується як «стан балансу між інтересами інституту адвокатури та держави й відповідає вищій конституційній цінності, зокрема забезпеченню прав людини, яке дозволяє адвокатурі ефективно реалізовувати її конституційні функції» [3].

Отже, незалежність адвокатури варто сприймати, по-перше, як незалежність недержавного самоврядного інституту, що виявиться як у неможливості втручання з боку органів законодавчої, виконавчої й судової влади, інших установ та організацій, так і в можливості адвокатурою самостійно вирішувати питання організації й діяльності; по-друге, в аспекті незалежності всіх адвокатів під час здійснення ними своєї професійної діяльності.

Терміни «незалежність адвокатури» й «незалежність адвоката» є взаємопов'язаними і можуть бути реалізовані тільки за умови абсолютного дотримання кожного з них. Розкриваючи сутність дефініції «незалежність адвоката», як і «незалежність адвокатури», більшість науковців покладалася на неможливість саме зовнішнього впливу на професійну діяльність адвоката. Ось чому незалежність адвокатури доцільно сприймати як незалежність від будь-якого зовнішнього впливу, зокрема від держави, тоді як незалежність адвоката розуміти як здійснення адвокатської діяльності, яка розкриватиметься за допомогою гарантій такої діяльності. Однак незалежність адвокатури, зокрема від зовнішнього впливу, й безпосередньо незалежність професійної діяльності адвоката мають розглядатися тільки як абсолютні категорії.

Саме тому, на відміну від незалежності, самостійність правового статусу адвоката має сприйматися як змога адвоката на свій розсуд, вільно, на підставі внутрішнього переконання й у межах повноважень надати професійну правову допомогу клієнтові. Окрім того, якщо незалежність адвоката стосується всіх сфер його діяльності (розглядається як основний принцип здійснення адвокатської діяльності), то самостійність асоціюється насамперед із процесуальною діяльністю та полягає в сприйнятті адвоката як самостійного учасника процесу, котрий у межах наданих йому повноважень вільно визначатиме методи й засоби надання правової допомоги клієнтові й нестиме дисциплінарну відповідальність за вчинені ним протиправні діяння.

Список використаної літератури

1. Конституція України: від 28 червня 1996 року. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. 1996. № 30. Ст. 141.
2. Варфоломеєва Т. Адвокатура очікує змін. *Юридичний вісник України*. 2010. № 1–2. С. 5–16.
3. Вільчик Т. Б. Реалізація принципу незалежності професійної діяльності адвокатів у взаєминах з державною владою. *Вісник Академії адвокатури України*. 2014. Т. 11, № 2. С. 63–74. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vaau_2014_11_2_10

Науковий керівник: *старший викладач кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія»* ***Нестерчук Лілія Петрівна***

Хачибабян Р.
студентка 1-го курсу магістратури факультету адвокатури
та антикорупційної діяльності
Національного університету «Одеська юридична академія»

ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ УЧАСТІ АДВОКАТА У ПРОВЕДЕННІ СЛІДЧИХ (РОЗШУКОВИХ) ДІЙ

Участь адвоката у проведенні слідчих дій є важливим гарантом прав і свобод людини, яка є учасником кримінального провадження. Адвокат має право на присутність при проведенні будь-якої слідчої дії, крім тих, які проводяться у виняткових випадках, передбачених законом.

Хоча в Кримінальному процесуальному кодексі України (далі — КПК України) надаються широкі повноваження адвокатам під час проведення слідчих дій, на практиці існують деякі проблемні аспекти, які можуть призвести до порушення прав і свобод людини.

Ряд науковців працювали над поставленою проблемою серед них: С. Іллюк, П. Ю. Світайло, О. В. Берладін, Н. В. Борзих, Л. В. Головко, А. В. Молдован, В. О. Попелюшко, Є. В. Смирнов.

Одним з таких проблемних аспектів в правозастосовній практиці є відмова слідчих і прокурорів у допуску адвоката до участі у слідчій дії. Такі відмови можуть бути незаконними, якщо вони не передбачені законом, бо вони напряму обмежують ст.59 Конституції України, яка гарантує право кожного на професійну правничу допомогу та можливість її одержання безоплатно у випадках, передбачених законом, та ст. 30 Конституції Україні, в якій вказано, що кожній особі гарантується недоторканність житла. Не допускається проникнення до жит-

ла чи до іншого володіння особи, проведення в них огляду чи обшуку інакше як за вмотивованим рішенням суду [1].

Право на правову допомогу, за своєю природою, гарантує реалізацію інших прав людини. Його реалізація залежить від рівня розвитку суспільства та доступу до механізмів правової допомоги. Це підтверджує його позитивний характер, оскільки передбачає позитивні дії у створенні механізму реалізації права на правову допомогу, зокрема під час досудового розслідування. Іншими словами, позитивне право на правову допомогу вимагає від держави створення належних умов для його реалізації та забезпечення вільного доступу до механізмів правової допомоги. З цього погляду, перешкоджання участі адвоката в обшуку шляхом відмови у його допуску може бути кваліфіковане як перешкоджання його професійній діяльності, що передбачає юридичну відповідальність відповідно до закону, а також перешкоджає реалізації конституційного права на правову допомогу.

Іншим проблемним аспектом є ініціювання проведення слідчих (розшукових) дій, негласних слідчих (розшукових) дій та інших процесуальних дій. Це важко назвати способом «збирання» або «отримання» стороною захисту доказів у провадженні в простому розумінні. Більш доцільним буде сказати, що це «сприяння» збиранню чи отриманню, яке здійснюється стороною обвинувачення. Більше того, в даному випадку сторона захисту повністю залежить від рішення сторони обвинувачення щодо необхідності проведення різних процесуальних дій та відповідного реагування судових органів на оскарження відмови слідчого. Це чітко свідчить про нерівність сторін та недостатню процесуальну гарантію засади рівності сторін у кримінальному провадженні. Цю проблему можна вирішити лише шляхом законодавчого закріплення права сторони захисту безпосередньо звертатися до слідчого судді з клопотанням про дачу дозволу на проведення слідчих дій та порядку його реалізації.

Ініціювання захисником проведення слідчих (розшукових) дій здійснюється шляхом подання слідчому, прокурору відповідних клопотань, які, згідно зі ст. 220 КПК України, слідчий, прокурор зобов'язаний розглянути в термін не більше трьох днів з моменту подання і задовольнити їх за наявності відповідних підстав [2].

Проте, практично завжди цей встановлений строк не дотримується, особливо у зв'язку із зайнятістю слідчих органів розслідування Національної поліції України. В обласних містах та у Києві слідчі Національної поліції можуть одночасно розслідувати від 300 до 1000 кримінальних проваджень, що веде до їх перевантаження.

Підбиваючи підсумки, для вирішення проблемних аспектів участі адвоката у проведенні слідчих дій необхідно провести ряд дій: удосконалити законодавство, яке регулює участь адвоката у криміналь-

ному провадженні, зокрема, необхідно передбачити більш конкретні норми, які б гарантували право адвоката на участь у слідчій дії, а також забороняли б необґрунтоване обмеження його повноважень; покращити підготовку слідчих і прокурорів у сфері дотримання прав і свобод людини; посилити контроль за дотриманням прав і свобод людини під час проведення слідчих дій, зокрема, необхідно розширити повноваження суду щодо оскарження рішень, дій чи бездіяльності слідчого або прокурора. Також, на мою думку, важливою умовою забезпечення ефективної участі адвоката у проведенні слідчих дій є дотримання принципу незалежності адвоката. Адвокат повинен мати право на незалежне виконання своїх професійних обов'язків, без будь-якого тиску з боку слідчого, прокурора або інших осіб.

Список використаної літератури

1. Конституція України, прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. № 1875-IV *Відомості Верховної Ради України*. URL: http://zakon4.rada.gov.ua/rada/show/1875-IV.
2. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 13.04.2012 № 4651-VI (у редакції від 11.12.2022). *Офіційний вісник України*. 2012. № 37. Ст. 1370.
3. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 5 липня 2012 р. № 5076-VI. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076–17#n564

Науковий керівник**: доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», кандидат юридичних наук, доцент* ***Свида Олексій Георгійович

Чибукова О. В.
студентка 1-го курсу магістратури
факультету адвокатури та антикорупційної діяльності
Національного університету «Одеська юридична академія»

КОНФЛІКТ ІНТЕРЕСІВ В АДВОКАТСЬКІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

Однією з особливостей адвокатської діяльності є те, що вона переважно здійснюється в конфліктному середовищі, де інтереси учасників відносин так чи інакше збігаються. Водночас завдання адвоката — представляти інтереси своїх клієнтів у відносинах з іншими особами. Бувають випадки, коли адвокат, намагаючись сумлінно і добросовісно виконувати свої обов'язки, опиняється в ситуації, коли інтереси його клієнтів можуть суперечити один одному або навіть інтересам

самого адвоката. Розуміння та дотримання етичних вимог адвокатом, допоможе запобігти виникненню конфлікту інтересів або, за необхідності, усунути його.

Законодавче визначення поняття «конфлікту інтересів» міститься в Законі України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», де зазначено, що конфлікт інтересів представляє собою суперечність між особистими інтересами адвоката та його професійні права та обов'язки, наявність яких може вплинути на об'єктивність або неупередженість виконання адвокатом своїх професійних обов'язків, а також його дії чи бездіяльність під час роботи адвоката [1].

Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» також містить декілька додаткових положень, що стосуються конфлікту інтересів. Зокрема, у статті 4 вказано, що адвокатська діяльність здійснюється не лише на принципах верховенства права, законності, незалежності та конфіденційності. А ще одним визначальним принципом здійснення адвокатської діяльності є саме принцип уникнення конфлікту інтересів.

Також Закон визначає, що одним з обов'язків адвоката є своєчасне інформування клієнта про виникнення конфлікту інтересів. Необхідно зауважити, що у випадку виникнення конфлікту інтересів адвокату, адвокатському бюро чи адвокатському об'єднанню заборонено укладати договір про надання правової допомоги.

Відповідно, підставою для відмови від укладення договору є ситуація, відповідно до якої, виконання договору буде суперечити не тільки особистим інтересам адвоката, а й інтересам членів його сім'ї чи близьких родичів, адвокатського бюро чи адвокатського об'єднання, до складу якого він входить. А також, якщо це суперечить професійним обов'язкам самого адвоката чи наявні інші обставини, які так чи інакше можуть призвести до виникнення конфлікту інтересів [1].

Правове регулювання конфлікту інтересів міститься також у Правилах адвокатської етики та є дещо доповненим порівняно із Законом України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність». Саме в статті 9 Правил встановлено принцип неприпустимості конфлікту інтересів. Зокрема і визначення поняття конфлікту інтересів міститься у Правилах [3].

Значна кількість потенційно можливих конфліктів інтересів у професійній діяльності юриста зумовила існування різноманітних критеріїв їх класифікації.

Так, Ю. О. Кухарук, за ознакою реальності поділяє конфлікти інтересів (протиріччя) у діяльності адвоката на: явні, які є очевидними для всіх учасників справи та приховані, фактично вони можуть бути явними тільки для захисника, якщо ніхто з учасників судочинства про них не знає [6, с.10].

Однією з найпоширеніших є класифікація конфліктів інтересів у сфері адвокатської діяльності за джерелом. В цьому випадку розрізняють: вертикальні (між інтересами адвоката та клієнта), горизонтальні (між інтересами клієнта) та змішані (конфлікти і між інтересами клієнтів, і між інтересами клієнта та інтересами адвоката [7, с. 125].

Важливо зазначити, що безпосереднє виникнення конфлікту інтересів не є незаконним і не утворює самостійного складу правопорушення. Визначальними є дії адвоката, спрямовані на запобігання виникненню конфлікту інтересів та дії адвоката в умовах конфлікту інтересів, якщо такий вже виник.

Одним із принципів адвокатської діяльності є уникнення конфлікту інтересів. Порушення цього принципу адвокатом тягне за собою його дисциплінарну відповідальність у порядку, встановленому Законом «Про адвокатуру та адвокатську діяльність».

При розгляді скарг про неналежну поведінку адвоката кваліфікаційно-дисциплінарна комісія адвокатури повинна керуватися загальними положеннями про конфлікт інтересів у діяльності адвоката, встановленими законом.

Найпоширенішими випадками конфлікту інтересів у професійній діяльності адвоката, безперечно, є представництво двох клієнтів, інтереси яких суперечать один одному. Це стосується як випадків одночасного представництва інтересів різних учасників процесу, так і випадків захисту інтересів окремих осіб за умови, коли адвокат попередньо надавав правову допомогу іншим учасникам процесу (у тому числі в іншому процесі).

Неможливість такої діяльності пов'язана насамперед з тим, що чесність, добросовісність і порядність адвоката ставляться під сумнів як невід'ємні вимоги до його діяльності, коли адвокат намагається виконувати свої професійні обов'язки одночасно перед двома клієнтами, якщо їх інтереси є суперечливими.

Так, підставою звернення до КДКА стала одночасна участь адвоката у кількох судових процесах в судах, виступаючи у різних справах на стороні процесуальних опонентів.

В цьому випадку, дисциплінарна палата КДКА регіону дійшла висновку щодо наявності в діях адвоката ознак дисциплінарного проступку, оскільки він займав у справі позицію всупереч волі клієнта та порушив заборону укладати договори про надання правової допомоги у випадку надання правової допомоги інший особі, інтереси якої можуть суперечити інтересам особи, яка звернулася за наданням правової допомоги [5].

Слід враховувати й те, що відповідно до позиції Ради адвокатів України, представництво інтересів декількох позивачів чи відповіда-

чів одним адвокатом в одному цивільному процесі, якщо це не породжує конфлікту інтересів є можливим [4].

Підводячи підсумок, слід зазначити, що основним особистим інтересом адвоката є досягнення максимального результату для свого клієнта шляхом використання своїх власних знань і досвіду, а професійним — отримання максимально можливого і прийнятного результату для клієнта та відповідної винагороди. При здійсненні адвокатської діяльності професійні інтереси мають визначатися вище особистих. Тому при першій зустрічі з клієнтом адвокат повинен вирішити, чи не зачіпає справа клієнта його особистих інтересів.

Саме на адвоката покладається обов'язок визначити наявність або відсутність конфлікту інтересів та можливість прийняття доручення від клієнта або продовження надання правничої допомоги. Тож у випадку, якщо адвокат дійде висновку про неможливість надання правничої допомоги клієнту чи клієнтам у зв'язку з існуванням або ж потенційною можливістю виникнення конфлікту інтересів він повинен відмовитись від надання такої допомоги.

Незважаючи на те, що нині законодавча база щодо конфлікту інтересів в адвокатській діяльності є достатньою для уникнення можливих суперечностей, практика дотримання її адвокатами потребує удосконалення.

Список використаної літератури

1. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 5 липня 2012 р. № 5076-VI. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076–17#n564
2. Правила адвокатської етики. Затверджені Звітно-виборним з'їздом адвокатів України 9 червня 2017 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/n0001891–17#Text
3. Про затвердження роз'яснення щодо можливості одночасного представництва інтересів двох або більше позивачів чи відповідачів адвокатом в одному цивільному процесі: рішення Ради адвокатів України від 26 лютого 2016 року № 4. URL: https://unba.org.ua/assets/uploads/legislation/rishennya/2016–03–17-r-shennya-rau-4_56eac49204562.pdf
4. Узагальнення дисциплінарної практики кваліфікаційно-дисциплінарних комісій адвокатури щодо конфлікту інтересів, затверджені рішенням ВКДКА № Х-017/2019 від 04.10.2019. URL: https://zib.com.ua/ua/140642.html
5. Кухарук Ю. О. Правова проблема усунення захисника від участі у справі в кримінальному процесі України: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.09. К., 2010. 19 с.
6. Малєнко О. В. Принцип уникнення конфлікту інтересів при здійсненні адвокатської діяльності. *Вісник Чернівецького факультету Національного університету «Одеська юридична академія»*. 2019. № 4. С. 119–132.

Науковий керівник: *доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», доцент, кандидат юридичних наук* ***Свида Олексій Георгійович***

Шевченко Є. Д.
студентка 1-го курсу магістратури
факультету прокуратури та слідства (кримінальної юстиції)
Національного університету «Одеська юридична академія»

ПРОБЛЕМА ЗБЕРЕЖЕННЯ АДВОКАТСЬКОЇ ТАЄМНИЦІ

Відповідно до закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», адвокат зобов'язаний зберігати конфіденційність отриманої від клієнта інформації, що є основною гарантією довіри клієнта. Якщо відсутнє дотримання адвокатської таємниці, то немає довіри до адвоката, що, у свою чергу, ставить під сумнів існування і самого інституту адвокатури.

Актуальність даної теми полягає і в тому, що на сьогоднішній день, в світлі євроінтеграційних процесів, проблеми адвокатури набувають все більшого значення, і не лише через політичну систему, а й через призму соціальних процесів. Громадяни бажають отримувати гарантовану Конституцією України кваліфіковану правову допомогу та вимагають цього від адвокатів. Тут і з'являються невирішені сучасні проблеми, пов'язані з захистом та нерозголошенням адвокатської таємниці.

Питання розкриття конфіденційної інформації між клієнтами у професійній діяльності адвокатів є одним із центральних у працях сучасних авторів, серед яких Н. Бакаянова, В. Гайворонська, В. Гвоздій, О. Дроздов, О. Дроздова, О. Джабурія, І. Костін, К. Павлуненко, В. Шкурко та інші. І хоча вони торкалися проблеми визначення та змісту адвокатської таємниці, багато аспектів реалізації її дотримання залишаються дискусійними, оскільки вказана проблема не отримала єдиного комплексного підходу в юридичній науці.

Деякі науковці ототожнюють принцип конфіденційності зі збереженням адвокатської таємниці, однак С. Іваницький наполягає, «що принцип конфіденційності є ширшою категорією, ніж інститут адвокатської таємниці». Тим не менше, адвокатська таємниця виступає фундаментом й утворює основний обсяг змісту конфіденційності як принципу адвокатури [1, С. 329–330].

Нормативне визначення адвокатської таємниці міститься в ч. 1 ст. 22 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», і є на мою думку, воно є досить вичерпним і вдалим.

Проте є й автори, які дотримуються протилежної точки зору, наприклад, визначення терміну «адвокатська таємниця», як вони зазначають, є нечітким і викликає багато суперечок. Вчені обґрунтовують, що головна проблема полягає не в адвокатській таємниці, а в тому, що підсудний і його родичі, які звернулися до адвоката, повинні мати можливість сміливо розповідати адвокатам все, не побоюючись, що сказане буде використане проти них.

Важливим та водночас позитивним аспектом гарантування незалежності адвокатської діяльності в сфері конфіденційності інформації є визначення широкого кола осіб, які повинні дотримуватися адвокатської таємниці.

Дискусійним є питання щодо випадків можливого розголошення адвокатської таємниці. З цього приводу існують дві позиції. Представник першої, Р. Теліженко, прирівнюючи адвокатську таємницю з таємницею сповіді, пропонував визначити у законі адвокатську таємницю як поняття абсолютне і незмінне, яке не підлягає розголошенню у жодному з випадків [2, с. 406].

У свою чергу, представники другої позиції, серед яких І. Ю. Гловацький, зазначають, що «розголошення конфіденційної інформації, необхідне для запобігання злочину, буде законним, якщо у адвоката є достатні підстави припускати, що існує реальна ймовірність вчинення злочину і неминуче складається ситуація, коли попередження злочину шляхом розголошення інформації є єдиною можливістю його запобігання» [3, с. 58]. З одного боку, такі висловлювання є обґрунтованими, адже якщо є можливість попередити злочин — то моральним обов'язком кожної людини докласти всіх зусиль аби зробити це, а з іншого боку адвокат перетворюється на механізм зловживань та порушень прав людини і громадянина.

Що ж стосується положень чинного законодавства України, то варто зазначити, що законодавець є прихильником першого з названих вище підходів і вважає, що в окремих випадках розголошення адвокатської таємниці є допустимим. Так, у пунктах 2, 4, 6 та 7 статті 22 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» визначено випадки, за яких розголошення адвокатської таємниці буде правомірним.

Окремою підставою для притягнення адвоката до дисциплінарної відповідальності є розголошення адвокатської таємниці. При цьому можливим є застосування найбільш суворого дисциплінарного стягнення — позбавлення права на заняття адвокатською діяльністю з подальшим виключенням з Єдиного реєстру адвокатів України. Підтвердженням цього є і практика дисциплінарних органів.

Так, наприклад, дисциплінарна палата кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури Івано-Франківської області у своєму

рішенні від 03.01.2017 року № VI-005/2017 дійшла правильного висновку про наявність у діях адвоката дисциплінарного проступку, притягнула адвоката до дисциплінарної відповідальності та застосувала дисциплінарне стягнення у вигляді зупинення права на заняття адвокатською діяльністю. В цій ситуації між адвокатом та фізичною особою було укладено договір про надання правової допомоги, але адвокат дав обвинувальні свідчення проти клієнта, згоди на які вона не давала та які згодом лягли в основу обвинувачення вказаної особи в скоєнні кримінальних правопорушень.

З таким рішенням не можна не погодитись, оскільки це є не лише доведеним розголошенням адвокатської таємниці, але й явно завдає шкоди інтересам клієнта.

На мій погляд, наявність передбачених законом випадків можливості розголошення адвокатської таємниці є неприйнятим. Адвокатська таємниця є абсолютною та не може бути розголошена за жодних обставин, а у разі її розголошення особа (в тому числі адвокат), яка вчинила таке дію, повинна нести визначену та справедливу юридичну відповідальність.

Дотримання адвокатської таємниці самим адвокатом та забезпечення її недоторканості від будь-якого стороннього впливу є запорукою розвитку правової держави, формування демократичного громадянського суспільства, в якому пануватимуть законність і правопорядок, а правосуддя здійснюватиметься на засадах рівності та змагальності.

Список використаної літератури

1. Іваницький С. О. Теоретичні основи організації адвокатури в Україні: принципи та система: монографія. Київ : Інтерсервіс, 2017. 800 с.
2. Теліженко Р. Інформація, що становить адвокатську таємницю. *Науковий вісник Львівського університету внутрішніх справ*. Серія: Юридична. 2011. С. 401–408.
3. Діяльність адвоката-захисника у кримінальному процесі : навч. посіб. І. Ю. Гловацький; Львів. нац. ун-т ім. І. Франка. К. : Атіка, 2003. 352 с.

Науковий керівник: *доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», доцент, кандидат юридичних наук* ***Кісліцина Ірина Олександрівна***

Секція 2

РЕАЛІЗАЦІЯ ЗАВДАНЬ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ АДВОКАТСЬКОГО САМОВРЯДУВАННЯ

Вилков С. В.
Голова Вищої кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури,
кандидат юридичних наук

ДІЯЛЬНІСТЬ ВКДКА ТА КДКА В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Оскільки гарантія права кожного на професійну правничу допомогу, закріплена у статті 59 Конституції України [1], не була звужена із запровадженням в Україні воєнного стану [2], перед органами адвокатського самоврядування постало питання організації функціонування інституту адвокатури у нових умовах, але відповідно до норм чинного Закону «Про адвокатуру та адвокатську діяльність (далі — Закон) [3], який до цього часу не зазнав суттєвих змін. Серед іншого, відновлення роботи потребували кваліфікаційно-дисциплінарні комісії адвокатури (далі — КДКА).

Метою їхньої діяльності, згідно зі ст. 50 Закону, є визначення рівня фахової підготовленості осіб, які виявили намір отримати право на заняття адвокатською діяльністю, вирішення питань щодо дисциплінарної відповідальності адвокатів. До повноважень КДКА належать:

1) організація та проведення кваліфікаційних іспитів;

2) прийняття рішень щодо видачі свідоцтва про складення кваліфікаційного іспиту;

3) прийняття рішень про зупинення або припинення права на заняття адвокатською діяльністю;

4) здійснення дисциплінарного провадження стосовно адвокатів;

5) вирішення інших питань, віднесених до повноважень КДКА цим Законом, рішеннями конференції адвокатів регіону, Вищої кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури (далі — ВКДКА), Ради адвокатів України, з'їзду адвокатів України.

КДКА діє у складі кваліфікаційної та дисциплінарної палат. Кваліфікаційна палата утворюється у складі не більше 9 членів, дисциплінарна — не більше 11 членів палати. Засідання комісії вважається правомочним, якщо на ньому присутні більше половини членів її палат. Засідання палати вважається правомочним, якщо на ньому присутні більше половини її членів.

Скарги на рішення КДКА, дії чи бездіяльність розглядає ВКДКА (ст. 52 Закону). До складу ВКДКА входять 30 членів: по одному представнику від кожного регіону, які обираються конференцією адвокатів регіону, голова і два заступники голови, які обираються шляхом голосування з'їздом адвокатів України. Засідання ВКДКА вважається правомочним, якщо на ньому присутні більше половини від загальної кількості членів комісії. Рішення ВКДКА приймаються шляхом голосування більшістю голосів від загальної кількості членів комісії.

Оскільки формою роботи цих органів є засідання, їх організація після 24 лютого 2022 року була ускладнена або навіть заблокована по всій території України. На відміну від рад адвокатів, кваліфікаційно-дисциплінарні комісії зобов'язані як забезпечити кворум при ухваленні рішень, так і дотримати права усіх громадян, які беруть участь у засіданнях (особи, що виявили намір отримати право на заняття адвокатською діяльністю, адвокати, щодо неналежної поведінки яких були подані скарги, та скаржники).

Найбільш складним завданням виявилося забезпечення роботи ВКДКА. Адже зібрати в одному місці 16 членів (мінімальна кількість для кворуму) взагалі не представлялося можливим. Уперше після початку повномасштабної агресії «традиційне» засідання цієї комісії було проведене лише 26 жовтня 2023 року.

Але Закон визначає обов'язок роботи комісій, що регулюється встановленими строками:

– адвокат може бути притягнутий до дисциплінарної відповідальності протягом року з дня вчинення дисциплінарного проступку (ч. 2 ст. 35);

– дисциплінарна справа стосовно адвоката розглядається дисциплінарною палатою КДКА протягом тридцяти днів з дня її порушення (ч. 1 ст. 40);

– ВКДКА забезпечує розгляд скарги на рішення у дисциплінарній справі протягом тридцяти днів з дня одержання матеріалів дисциплінарної справи (ч. 2 ст. 42).

Зважаючи на ці норми, Радою адвокатів України було передбачене скликання засідань КДКА та ВКДКА «у разі необхідності вирішення питань, віднесених до компетенції, але, як правило, не рідше одного разу на місяць» (див п. 3.4 Регламенту ВКДКА [4] та п. 6.1.4 Регламенту КДКА регіону [5].

Тож на початку повномасштабної агресії актуальним стало питання вироблення Радою адвокатів України шляхів оптимізації кваліфікаційних і дисциплінарних процедур в рамках вимог Закону.

Дистанційна форма до цього не застосовувалася з двох причин, які були пов'язані з правовими вимогами щодо організації процедури:

1) потреба забезпечення таємниці нарадчої кімнати при ухваленні рішень у дисциплінарних справах, адже КДКА у розумінні практики Європейського суду з прав людини є квазісудовими органами;

2) необхідність збереження адвокатської таємниці відповідно до Закону.

Але технічне рішення було знайдене у секретаріаті ВКДКА. Програмне забезпечення та обмін інформацією забезпечувався сервером, який захищений від стороннього доступу і розміщувався у приміщенні комісії. Сама програма дозволяла організовувати закриту відеоконференцію всередині її відкритої частини.

Це уможливило з організаційно-технічного боку відновлення роботи комісій в режимі онлайн. Після цього були напрацьовані необхідні зміни до регламентів ВКДКА та КДКА регіону, а також Положення про порядок прийняття та розгляду скарг щодо неналежної поведінки адвоката, яка може мати наслідком його дисциплінарну відповідальність [6].

Менше ніж за місяць від моменту уведення воєнного стану — 25 березня 2022 року — усі необхідні зміни були ухвалені на засіданні Ради адвокатів України [7]. Вони визначили процедуру як для членів органів адвокатського самоврядування, так і для учасників справ. Ключовими правилами було встановлено наступні:

1. Рішення про проведення дистанційного засідання дисциплінарної палати КДКА регіону приймається головою дисциплінарної палати КДКА регіону, а у разі його відсутності — заступником голови дисциплінарної палати КДКА регіону. Рішення про проведення дистанційного засідання ВКДКА приймається відповідно головою ВКДКА.

2. У разі проведення дистанційного засідання всі члени дисциплінарної палати / ВКДКА беруть у ньому участь у режимі відеоконференції.

3. Адвокат, стосовно якого порушено дисциплінарну справу, та особа, яка ініціювала питання про дисциплінарну відповідальність адвоката у разі наявності технічної можливості мають право брати участь у засіданні у режимі відеоконференції. Вони мають за два дні до початку засідання повідомити комісію про своє бажання, направивши на електронну пошту документи, що підтверджують особу учасника, та, у разі наявності, особу представника, а також документи, що підтверджують повноваження такого представника. Такі документи повинні бути підписані за допомогою електронного цифрового підпису.

4. Членам комісій категорично заборонили здійснювати аудіо- чи відеофіксацію нарадчої кімнати. Адже такі дії, оскільки йдеться про розголошення таємниці нарадчої кімнати, є дисциплінарним проступком. Тут варто нагадати, що грубе одноразове порушення ПАЕ, що підриває авторитет адвокатури України, є підставою для позбав-

лення особи права на заняття адвокатською діяльністю з наступним виключенням з Єдиного реєстру адвокатів України.

5. Спрощено розгляд у ВКДКА окремих питань. Йдеться про скарги на рішення КДКА регіону про порушення дисциплінарної справи, про відмову в порушенні дисциплінарної справи; скарги на дії чи бездіяльність КДКА регіону; клопотання адвоката про вжиття заходів забезпечення розгляду скарги у ВКДКА. Було передбачено, що вони розглядаються без участі сторін. Останні лише повідомляються про розгляд їх питань на офіційному сайті ВКДКА. В даному випадку в основу спрощення було покладено позицію Верховного Суду у справі № 815/1830/18 [8]. Рішення про порушення справи містять лише попередні висновки щодо наявності в діях адвоката ознак дисциплінарного проступку та не встановлюють фактів вчинення конкретного проступку. Порушення дисциплінарної справи свідчить лише про те, що викладені у скарзі обставини потребують більш ретельного дослідження задля подальшого підтвердження або спростування певних юридичних фактів. Таке рішення не відповідає критерію юридичної значимості, не створює для адвоката жодних правових наслідків у вигляді виникнення, зміни або припинення його прав та не породжує для нього будь-яких обов'язків, оскільки правові наслідки може створювати виключно рішення, прийняте за результатами розгляду дисциплінарної справи.

З урахуванням цих оновлених положень, було організовано та проведено кілька навчальних заходів з представниками кваліфікаційно-дисциплінарних органів адвокатури, в ході яких членів комісій ознайомили з основними правилами роботи в нових умовах.

Окремим важливим напрямом забезпечення безперебійної роботи органів адвокатського самоврядування стала цифровізація документообігу, яка передбачала достатність повідомлення сторін про засідання на сайті (раніше надсилалися паперові листи кожному учаснику), а також запровадження листування між комісіями, а також подання сторонами документів в електронному вигляді з використанням електронного цифрового підпису.

Додатково з метою забезпечення належного функціонування КДКА на територіях яких ведуться бойові дії, Рада адвокатів України дозволила комісіям передавати до ВКДКА скарги на адвокатів для подальшого їх скерування та розгляду до КДКА іншого регіону [9].

Усе це в своїй сукупності створило достатню правову основу для відновлення та налагодження роботи кваліфікаційно-дисциплінарних органів адвокатури в умовах воєнного стану з дотриманням прав та законних інтересів усіх учасників дисциплінарних процедур. Правильність обраної моделі регулювання було підтверджено практикою застосування цих рішень Ради адвокатів України.

Список використаної літератури

1. Конституція України від 28.06.1996 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр
2. Про введення воєнного стану в Україні: Указ Президента України від 24.02.2022 № 64/2022. URL: https://www.president.gov.ua/documents/642022–41397
3. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 05.07.2012 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076–17
4. Регламент Вищої кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури, затверджений рішенням Ради адвокатів України від 04–05.07.2014 № 78 (з наступними змінами та доповненнями). URL: https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/vr078871–14
5. Регламент кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури регіону, затверджений рішенням Ради адвокатів України від 17.12.2013 № 268 (з наступними змінами та доповненнями). URL: https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/vr268418–13
6. Положення про порядок прийняття та розгляду скарг щодо неналежної поведінки адвоката, яка може мати наслідком його дисциплінарну відповідальність, затверджене рішенням Ради адвокатів України від 30.08.2014 № 120, із змінами. URL: https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/vr120871–14
7. Про внесення змін та доповнень до Регламенту ВКДКА, Регламенту КДКА регіону та Положення про порядок прийняття та розгляду скарг щодо неналежної поведінки адвоката, яка може мати наслідком його дисциплінарну відповідальність: Рішення Ради адвокатів України від 25.03.2022 № 34. URL: https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0034871–22
8. Постанова Касаційного адміністративного суду Верховного Суду від 24.06.2020 у справі № 815/1830/18. URL: https://reyestr.court.gov.ua/Review/90029760
9. Про повноваження ВКДКА скеровувати заяви (скарги) в інші КДКА регіонів у період воєнного часу: Рішення Ради адвокатів України від 25.03.2022 № 36. URL: https://ips.ligazakon.net/document/MUS36869

Кравченко М. О.
кандидат юридичних наук, доцент кафедри організації
судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету
«Одеська юридична академія», член Комітету з адвокатської етики
Ради адвокатів Одеської області, адвокат

МІЖНАРОДНЕ СПІВРОБІТНИЦТВО ЯК ОДИН З НАПРЯМКІВ ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ АДВОКАТСЬКОГО САМОВРЯДУВАННЯ

В сучасних умовах воєнного стану перед адвокатами постала значна кількість викликів та дилем. Зважаючи на ряд завдань, які покладено на органи адвокатського самоврядування, видається логічним, що саме вони мали розробити коло механізмів для їх вирішення та подолання задля забезпечення можливості подальшого надання адвокатами професійної правничої допомоги. З урахуванням глобалізації, що знаходить прояв у всіх сферах суспільного життя, особливої актуальності набуває проблематика міжнародного співробітництва, у тому числі в рамках інституту адвокатури.

В сучасній літературі про адвокатологію проблематика міжнародного співробітництва не знайшла належного опрацювання. Зазначимо, що відповідно до тлумачного словника, поняття «міжнародний» означає «такий, що стосується до відносин між народами і країнами», «який існує між народами, поширюється на них». У свою чергу, термін «співробітництво» визначається як «спільна діяльність, спільні дії» [1]. Можна погодитися, що у найбільш загальному сенсі міжнародне співробітництво це така система міжнародних відносин, що характеризуються регулярним цілеспрямованим і координованим самими учасниками розвитком міжнародних зв'язків у різних сферах і галузях міжнародного життя [2, с. 5].

У якості прикладів міжнародного співробітництва органів адвокатського самоврядування можна розглянути такі заходи. Так, 23 червня 2023 р. було підписано договори про партнерство, меморандуми про співпрацю та побратимство між Радою адвокатів Одеської області та Барулом Констанци, а також попередню угоду про співпрацю адвокатури Одеси (Україна), Констанци (Румунія), Кишинева (Молдова) та От де Сен (Франція). Укладені договори передбачають системні зв'язки та співробітництво між адвокатами, у тому числі спільні заходи та стажування [3, с. 14].

Національна асоціація адвокатів України не належить до органів адвокатського самоврядування, проте вона об'єднує всіх адвокатів. У зв'язку з чим корисним також буде приділення деякої уваги прикладам її діяльності в рамках міжнародного співробітництва.

Так, Міжнародна асоціація юристів або IBA в рамках співробітництва з Національною асоціацією адвокатів України з урахуванням запровадження воєнного стану на території нашої держави:

1) проводила тренінги для адвокатів, які захищають обвинувачених у національних судових процесах щодо воєнних злочинів;

2) підготували модульний навчальний курсу, який інтегровано у навчальну платформу НААУ, задля забезпечення адвокатам постійну підготовку з питань захисту у сфері міжнародного кримінального права;

3) надавала підтримку в інформуванні громадськості про важливу роль, яку відіграє адвокатура у забезпеченні представництва інтересів кожного, кого звинувачують у скоєнні злочину проти людяності [4].

Таким чином вважаємо, що міжнародне співробітництво в адвокатурі може мати як національний рівень, так і регіональний рівень. Національний рівень міжнародного співробітництва має загальний характер та, у певному сенсі, створює орієнтири для подальших напрямків співпраці, є базисом для співробітництва на локальному рівні. У свою чергу, регіональний рівень міжнародного співробітництва знаходить прояв у діяльності, до прикладу, рад адвокатів регіону та має вузькоспрямований характер.

Підсумовуючи проведене дослідження, вважаємо за можливе запропонувати визначення поняття «міжнародне співробітництво органів адвокатського самоврядування» як сукупність цілеспрямованих дій, що мають на меті створення правових, організаційних та інших умов для встановлення взаємовідносин з органами адвокатського самоврядування інших держав, міжнародними організаціями тощо.

Список використаної літератури

1. Словник української мови. URL: http://sum.in.ua_
2. Перепьолкін С. М. Міжнародне співробітництво у сфері правоохоронної діяльності. Дніпро, 2016. 54 с.
3. 23–24 червня 2023 року на запрошення декана Колегії адвокатів міста Констанца (Румунія) Каталіна Філісана делегація адвокатів Одещини на чолі з виконуючою обов'язки голови Ради адвокатів Одеської області Оленою Джабурією відвідала Констанцу, місто-побратим Одеси. *Вісник Одеської адвокатури*. 2023. № 2–3. С. 14–15.
4. У Раді IBA пригадали етапи співробітництва з НААУ / Вебсайт НААУ. URL: https://unba.org.ua/news/8484-u-radi-iba-prigadali-etapi-spivrobitnictva-z-naau.html

Личко В. С.
доцент кафедри загальної теорії права та держави
Національного університету «Одеська юридична академія»,
кандидат юридичних наук, адвокат

ЧЛЕНИ ОРГАНІВ АДВОКАТСЬКОГО САМОВРЯДУВАННЯ ЯК СУБ'ЄКТИ ДЕКЛАРУВАННЯ

Проблематика питання віднесення адвокатів-членів дисциплінарних палат кваліфікаційно-дисциплінарних комісій адвокатури до суб'єктів декларування полягає у невизначеності кола суб'єктів декларування, невичерпно окреслених у чинному законодавстві.

Правові та організаційні засади функціонування системи запобігання корупції в Україні, зміст та порядок застосування превентивних антикорупційних механізмів, правила щодо усунення наслідків корупційних правопорушень визначає Закон України «Про запобігання корупції» [1].

Підпунктом «б» частини другої статті 3 Закону України «Про запобігання корупції» визначено перелік суб'єктів, на яких поширюється дія цього Закону. Зокрема, закріплено, що до осіб, які для цілей цього Закону прирівнюються до осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, відносяться особи, які не є державними службовцями, посадовими особами місцевого самоврядування, але надають публічні послуги (аудитори, нотаріуси, приватні виконавці, оцінювачі, а також експерти, арбітражні керуючі, незалежні посередники, члени трудового арбітражу, третейські судді під час виконання ними цих функцій, інші особи, визначені законом).

Підпунктом «в» пункту другого частини першої статті 3 Закону України «Про запобігання корупції» передбачено, що особами, які для цілей цього Закону прирівнюються до осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, є представники громадських об'єднань, наукових установ, навчальних закладів, експертів відповідної кваліфікації, інші особи, які входять до складу конкурсних та дисциплінарних комісій, утворених відповідно до Закону України «Про державну службу», Закону України «Про службу в органах місцевого самоврядування», інших законів (крім іноземців-нерезидентів, які входять до складу таких комісій), Громадської ради доброчесності, утвореної відповідно до Закону України «Про судоустрій і статус суддів», і при цьому не є особами, зазначеними у пункті 1, підпункті «а» пункту 2 частини першої цієї статті.

Частиною першою статті 45 Закону України «Про запобігання корупції» передбачено, що особи, зазначені, зокрема, у підпункті «в» пункту 2 частини першої статті 3 цього Закону, зобов'язані щорічно

до 1 квітня подавати шляхом заповнення на офіційному веб-сайті Національного агентства декларацію особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, за минулий рік за формою, що визначається Національним агентством.

Правова позиція Національного агентства з питань запобігання корупції (далі — НАЗК) грунтується на віднесенні членів дисциплінарних органів адвокатури до суб'єктів, зобов'язаних подавати декларацію особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування в порядку, визначеному Законом України «Про запобігання корупції», та направленні ним відповідного повідомлення, що містить вимогу подати декларацію.

Таким чином, адвокатів, які входять до складу дисциплінарних органів адвокатури, а саме Голову, членів кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури, Голову та членів Вищої кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури (далі — ВКДКА) НАЗК на підставі підпункту «в» пункту другого частини першої статті 3 Закону України «Про запобігання корупції» відносить до суб'єктів декларування.

В обгрунтування такого підходу НАЗК посилається на те, що ВКДКА створюється та діє з метою реалізації публічно-правових функцій щодо відбору, атестування осіб, які виявили намір займатися адвокатською діяльністю, та як дисциплінарний орган у системі самоврядування адвокатури України [2]. А кваліфікаційно-дисциплінарна комісія адвокатури утворюється з метою визначення рівня фахової підготовленості осіб, які виявили намір отримати право на заняття адвокатською діяльністю, та вирішення питань щодо дисциплінарної відповідальності адвокатів [3].

У Конституції України правовий статус адвокатури не визначено, але з окреслених у ній завдань адвокатури можна зробити висновок, що остання є одним із інститутів правової системи держави, який виконує завдання, без здійснення котрих функціонування цієї системи неможливе. При цьому адвокатура не належить до жодної з гілок влади, передбачених ст. 6 Конституції України, і в певному сенсі має відігравати роль посередника між державою або іншими суб'єктами права в громадському суспільстві.

Адвокатура хоч і виконує функцію особливої державної ваги — захист прав і законних інтересів громадян, однак не є державною структурою, а є професійним об'єднанням, незалежним від органів влади. Це визначено в частині першій статті п'ятій Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», в якій закріплено, що адвокатура є незалежною від органів державної влади, органів місцевого самоврядування, їх посадових та службових осіб. [4].

Таким чином, розширене тлумачення закону, а саме віднесення Голови, членів кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури,

Голови та членів Вищої кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури до суб'єктів, визначених підпунктом «в» пункту другого частини першої статті 3 Закону України «Про запобігання корупції», може суперечити принципу правової визначеності, який є складовою принципу верховенства права.

У пункті 47 свого рішення від 26.04.1979 р. у справі № 6538/7 «Sunday Times v. The United Kingdom» Європейський суд з прав людини (далі — ЄСПЛ) вказав, що прописаний у Конвенції термін «передбачено законом» передбачає дотримання такого принципу права як принцип визначеності [5].

ЄСПЛ визначив, що термін «передбачено законом» має на увазі не лише писане право, як-то норми писаних законів, але й неписане, тобто усталені у суспільстві правила та моральні засади суспільства. До цих правил, які визначають сталість правозастосування, належить і судова практика. Конвенція вимагає, щоб усе право, чи то писане, чи неписане, було достатньо чітким, щоб дозволити громадянинові, якщо виникне потреба, з належною повнотою передбачати певною мірою за певних обставин наслідки, що може спричинити певна дія [6]. Аналогічна позиція ЄСПЛ викладена також у справі «Steel and others v. The United Kingdom» [7].

Також у рішенні в справі «The Sunday Times v. The United Kingdom» ЄСПЛ зазначив, що закон повинен бути досить доступним, він повинен служити для громадянина відповідним орієнтиром, достатнім у контексті, в якому застосовуються певні правові норми у відповідній справі; норма не може вважатися законом, якщо вона не сформульована з достатньою чіткістю, яка дає можливість громадянинові регулювати свою поведінку.

На думку ЄСПЛ, відсутність у національному законодавстві необхідної чіткості й точності, які передбачали можливість різного тлумачення, порушує вимогу «якості закону», передбачену Конвенцією, і не забезпечує адекватного захисту від свавільного втручання публічних органів державної влади в майнові права заявника.

Постановою Верховного Суду України від 02.02.2023 р. у справі № 260/3380/21 не надано правового висновку щодо правомірності або неправомірності віднесення адвокатів-членів дисциплінарних органів адвокатури до суб'єктів, зобов'язаних подавати декларацію особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування [8].

У Верховній Раді України у першому читанні прийнято законопроект № 3602, яким пропонуються зміни до частини 5 статті 45 Закону України «Про запобігання корупції» щодо усунення невизначеності обов'язків членів органів адвокатського самоврядування стосовно заповнення та подання декларацій осіб, уповноважених на виконання

функцій держави або місцевого самоврядування. До другого читання Комітет Верховної Ради з питань антикорупційної політики підтримав поправку до ст. 45 Закону, відповідно до якої обов'язкове декларування не поширюється на членів кваліфікаційних, дисциплінарних та атестаційних комісій, утворених недержавними професійними самоврядними та саморегулівними організаціями, якщо ці особи не зазначені в пункті першому підпунктах «а» — «в» і пункті другому частини 1 ст. 3 Закону.

Таким чином, національне законодавство має тлумачитися таким чином, щоб результат тлумачення відповідав принципам справедливості, розумності та узгоджувався з положеннями Європейської конвенції з прав людини.

Список використаної літератури

1. Про запобігання корупції: Закон України від 14.10.2014 р. *Голос України*. 2014. № 206. 25.10.
2. Положення про Вищу кваліфікаційно-дисциплінарну комісію адвокатури від 17.11.2012 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/rada/card/n0004418–12
3. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 05.07.2012 р. *Голос України*. 2012. № 148–149. 14.08.
4. Русанова І. О. До питання визначеності правової природи інституту адвокатури. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2014. № 5. С. 156–159.
5. Рішення Європейського суду з прав людини від 26.04.1979 р., заява № 6538/7& Аналіз випадку Колумбійської глобальної свободи слова Колумбійського університету. URL: https://globalfreedomofexpression.columbia.edu/cases/the-sunday-times-v-united-kingdom/#:~:text=Case%20Summary%20and%20Outcome,violated%20its%20freedom%20of%20expression
6. Кальова А. Принцип res judicata у практиці ЄСПЛ: судова практика. *Судово-юридична газета*. URL: https://sud.ua/ru/news/sudebnaya-praktika/194592-printsip-res-judicata-u-rishennyakh-yespl-sudova-praktika#google_vignette
7. Рішення Європейського суду з прав людини від 23.09.1998 р., заява № 24838/94. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/980_106#Text
8. Постанова Верховного Суду України від 02.02.2023 р. у справі № 260/3380/21. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: https://reyestr.court.gov.ua/Review/108930843

Щербатий Р. Р.
аспірант 2-го курсу кафедри організації судових,
правоохоронних органів та адвокатури Національного університету
«Одеська юридична академія», помічник адвоката

ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ НАБУТТЯ ПРАВОВОГО СТАТУСУ ПОМІЧНИКА АДВОКАТА В УКРАЇНІ

В контексті постійного розвитку правової системи і законодавства України роль адвокатури стає все більше важливою. Адвокатська професія й сама зазнає розвитку, змінюючись відповідно до суспільних потреб, що зумовлює дослідження правового статусу помічника адвоката, зокрема деяких проблемних аспектів його набуття з метою адаптації чинного законодавства до сучасних реалій та міжнародних стандартів.

Відповідно до частини 1 статті 16 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» № 5076-VI від 05.07.2012 року (далі — Закон № 5076-VI), адвокат може мати помічників з числа осіб, які мають повну вищу юридичну освіту. Помічники адвоката працюють на підставі трудового договору (контракту), укладеного з адвокатом, адвокатським бюро, адвокатським об'єднанням, з додержанням вимог цього Закону і законодавства про працю [1].

Визначення поняття «помічник адвоката» знаходимо у Положенні про помічника адвоката, затвердженому рішенням Ради адвокатів України від 25 вересня 2015 року № 113 (зі змінами) (далі — Положення), згідно з яким помічник адвоката — фізична особа, яка здійснює діяльність на підставі та в порядку, що передбачені Законом України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», Кодексом законів про працю України, Правилами адвокатської етики та цим Положенням [2].

Якщо звернутися до тлумачного словника української мови, то знаходимо там визначенням слова «статус» — це певний стан чогонебудь (становище) [3, с. 420].

Разом з тим, найбільш розповсюдженою у теорії права щодо розуміння поняття «правовий статус» є позиція, згідно з якою «правовий статус» становить собою ідею про певну, обумовлену соціально та/або політично, встановлену нормативно-правовими актами та гарантовану державою сукупність прав, свобод, обов'язків та відповідальності особи, відповідно до якої вона координує свою діяльність у суспільстві [4, с. 85].

Так, на нашу думку, правовий статус — це стан певного суб'єкта в правовій реальності, що визначає вимоги до нього, сукупність його прав та обов'язків, особливості його відповідальності. У зв'язку з цим, правовий статус помічника адвоката — це стан, який окреслює

права, обов'язки, відповідальність, яка настає за порушення таких прав і обов'язків, та інші юридичні аспекти, пов'язані з діяльністю помічника адвоката.

Втім, варто зазначити той факт, що відправна точка набуття правового статусу помічника адвоката може трактуватися по-різному.

Процедура набуття правового статусу помічника адвоката регламентується Законом № 5076-VI та Положенням. Пункт 2.1 Положення визначає, що помічником адвоката може бути фізична особа, яка є громадянином України або іноземним громадянином, чи особою без громадянства, які у встановленому порядку отримали дозвіл на працевлаштування в Україні на посаду помічника адвоката; має повну вищу юридичну освіту; володіє державною мовою; прослухала спеціальний курс-інструктаж введення в професію помічника адвоката у Вищій школі адвокатури НААУ [2].

Відтак, особа, яка відповідає вимогам, встановленим у пункті 2.1 Положення, може укласти трудовий договір з роботодавцем (адвокатом, адвокатським бюро чи адвокатським об'єднанням), що породжує факт виникнення трудових відносин між помічником та адвокатом. Отож, помічник адвоката де-юре набуває правового статусу, адже зі створенням трудового зв'язку із адвокатом у помічника виникають певні права та обов'язки, відповідальність та взаємодія з різними інституціями.

Натомість, законодавець встановлює дещо інші процедурні моменти, пов'язані з набуттям правового статусу помічника адвоката та реалізацією його повноважень, такі як внесення даних про помічника адвоката до Єдиного реєстру адвокатів України (далі — ЄРАУ) та отримання посвідчення помічника адвоката, адже уклавши трудовий договір з помічником адвоката, адвокат, адвокатське бюро чи адвокатське об'єднання має звернутися із заявою до Ради адвокатів регіону про видачу посвідчення помічника адвоката та внесення даних про помічника адвоката до ЄРАУ (пункт 3.2. Положення) [2].

Відповідно до пункту 4.11. Положення, особа, яка не має посвідчення помічника адвоката встановленого зразка та дані про яку не внесено до ЄРАУ, не має статусу помічника адвоката та права виконувати пов'язані з цим статусом дії [2].

Відтак, момент набуття правового статусу помічника адвоката можна визначати двояко. З одного боку, помічник адвоката, з яким було укладено трудовий договір, одразу ж наділяється правами та обов'язками. В той же час, деякі з обов'язків фізично виконати неможливо, оскільки відомості про помічника не внесені до ЄРАУ, а посвідчення помічнику не видано.

Системний аналіз прав та обов'язків помічника адвоката, визначених у Розділі 8 Положення, дає підстави вважати, що реалізація

прав та обов'язків помічника адвоката, яка полягає у виконанні дій, пов'язаних з цим статусом, можлива без умови внесення даних про помічника до ЄРАУ та отримання помічником посвідчення. Так, більша частина посадових обов'язків помічника адвоката не тягне за собою потреби у наявності в помічника адвоката посвідчення та внесення даних про помічника до ЄРАУ. Наприклад, участь у конференціях, нарадах, заходах, у підготовці судових справ для розгляду, підготовка проєктів запитів, позовних заяв, інших процесуальних документів, які використовуються адвокатом, робота технічного характеру, така як копіювання документів, складання адвокатського досьє, аналіз та пошук нормативної бази для тої чи іншої справи.

Вимога ж законодавця, яку закріплено у пункті 4.11. щодо отримання помічником адвоката посвідчення та внесення про нього даних до ЄРАУ, застосовується виключно тоді, коли помічник адвоката діє від імені адвоката поза межами робочого приміщення, зокрема під час подачі процесуальних документів (заяви, клопотання, позови, пояснення), ознайомлення із матеріалами справи, ведення під контролем адвоката нескладних судових справ та надання консультацій з питань законодавства, здійснення повноважень, в процесі яких помічник взаємодіє з іншими суб'єктами, тобто тоді, коли необхідно встановити особу помічника та переконатись в повноваженнях такої особи.

Питання внесення відомостей про помічника адвоката до ЄРАУ, на наш погляд, потребує наукового осмислення. Сьогодні процедура внесення даних про помічника адвоката до ЄРАУ іноді є тривалою в часі, що зумовлено технічними моментами, очікуванням засідання Ради адвокатів регіону, процесом звернення адвоката із відповідною заявою до органу адвокатського самоврядування, підготовкою помічником адвоката необхідного пакету документів, сплатою внесків за внесення таких відомостей.

Крім того, варта уваги думка С. Фурси та Є. Фурси, які зазначають, що з формального боку до назви ЄРАУ слід внести зміни та викласти її у такій редакції «Єдиний реєстр адвокатів, помічників адвокатів в Україні» [5, с.274].

На наш погляд, помічники адвокатів та стажисти адвокатів у широкому сенсі можуть бути включені до поняття «адвокатура України». Це випливає з їхнього правового становища: як помічники, так і стажисти адвоката вправі, за дорученням адвоката та погодженням з клієнтом, надавати професійну правничу допомогу, що є функціональним призначенням адвокатури, відповідно до ст. 131–2 Конституції України. Відповідно до Правил адвокатської етики, на них розповсюджується дія норм Правил у частині, яка застосовна до їх діяльності. Отже, варто запровадити реєстр помічників адвокатів та стажистів

адвокатів в Україні, проте, вбачається, окремий від Єдиного реєстру адвокатів України, адже все ж таки статус помічника адвоката або стажиста адвоката не дорівнюється до статусу адвоката.

Слід також звернути увагу на те, що в умовах сьогодення доступ до ЄРАУ є частково обмеженим з огляду на введення в Україні воєнного стану. Відтак, дані про помічників адвоката, які підтверджували би їх повноваження, є тимчасово закритими.

Насамкінець, відзначимо, що кожен адвокат наділений механізмом письмового доручення, тим самим підписавши письмове доручення надає своєму помічнику право діяти від його імені. На підставі письмового доручення помічник адвоката з легкістю зможе виконувати представницьку функцію, підтверджуючи свої повноваження письмовим дорученням від адвоката.

Відтак, виникає потреба в узгодженні правових норм щодо процедури видачі помічнику адвоката посвідчення та внесення даних про помічника до ЄРАУ. Досліджуючи виникнення трудових правовідносин з помічником адвоката, О. Луценко наголошує, що датою отримання посвідчення помічника адвоката має бути саме дата виникнення трудових правовідносин із ним, позаяк уже з цього моменту особа починає безпосереднє виконання своєї трудової функції. Внесення даних до реєстру та виготовлення посвідчення помічника адвоката повинні стати лише формальним підтвердженням того, що певний адвокат має власного помічника [6, с.75]. Проте з такою позицією неможливо погодитись, адже набуття будь-якого статусу вимагає дотримання певних процедурних вимог, які наразі чітко визначені.

Зазначене дозволяє виокремити певні стадії цієї процедури, пов'язані з набуттям правового статусу помічника адвоката: підготовча стадія (процес збору документів, необхідних для працевлаштування, проходження спеціального курсу-інструктажу введення в професію помічника адвоката у Вищій школі адвокатури НААУ); договірна стадія (укладення трудового договору між помічником адвоката та роботодавцем); постдоговірна стадія (видача помічнику адвоката посвідчення та внесення відомостей про помічника адвоката до ЄРАУ).

Таким чином, процедура набуття правового статусу помічника адвоката потребує удосконалення шляхом внесення змін до чинного законодавства в частині видачі помічнику адвоката посвідчення та внесення даних про помічника до ЄРАУ. Так, значно простішим вбачається процес видачі посвідчення помічнику адвоката самим адвокатом, що буде здійснюватися одразу після укладення трудового договору. Дані про помічника адвоката до ЄРАУ вноситиме відповідна Рада адвокатів регіону за заявою адвоката. Натомість, така заява може подаватися адвокатом в той же день у електронній формі з використанням новітніх інформаційних технологій, що сприятиме швидкій

та ефективній обробці заявок і, в свою чергу, скоротить таку процедуру в часі. В сукупності такі дії можуть розцінюватися як момент набуття правового статусу помічника адвоката.

Список використаних джерел

1. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України № 5076-VI від 05.07.2012 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076–17#Text
2. Положення про помічника адвоката : затверджене рішенням Ради адвокатів України від 25.09.2015 № 113 (зі змінами). URL: https://unba.org.ua/assets/uploads/legislation/pologennya/2018–07–25-polozhennya-109_5b597bee364e2.pdf
3. Новий словник української мови : у трьох томах / укладачі В. Яременко, О. Сліпушко. К.: Аконіт, 2008. Т. 3: П–Я. 862 с.
4. Скакун О. Ф. Теорія держави і права: підручник : пер. з рос. Харків : Консум, 2001. 656 с.
5. Фурса С. Я., Фурса Є. І. Помічник та стажист адвоката: мета, завдання і результати. *Адвокатура: минуле, сучасність та майбутнє* : матеріали XII Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 11 листопада 2022 р.) / редкол.: Н. М. Бакаянова (гол.); НУ «Одеська юридична академія». Одеса : Фенікс, 2022. С. 270–277.
6. Луценко О. Виникнення трудових правовідносин з помічником адвоката. *Підприємництво, господарство і право*. 2019. № 9. С. 71–76.

Науковий керівник: *завідувач кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», доктор юридичних наук, професор, заслужений юрист України* ***Бакаянова Нана Мезенівна***

Білоус К. В.
студентка 2-го курсу магістратури
факультету адвокатури та антикорупційної діяльності
Національного університету «Одеська юридична академія»

СТАЖУВАННЯ ЯК ПРОЦЕС ФОРМУВАННЯ ТА ЗАКРІПЛЕННЯ ПРАКТИЧНИХ НАВИЧОК У МАЙБУТНІХ АДВОКАТІВ

Конституція України визнає людину, її життя, здоров'я, честь, гідність, недоторканність та безпеку як найвищі соціальні цінності держави. Права та свободи людини, а також їхні гарантії, визначають спрямованість та зміст діяльності держави, яка несе відповідальність перед громадянами за свої дії. Поліпшення механізмів захисту прав

людини є важливою частиною процесу будування правової держави і відображає готовність громадянського суспільства.

Ефективна функція незалежної та сильної правозахисної інституції є критичною для існування демократичної держави та розвитку громадянського суспільства. Один із таких правозахисних інститутів — це адвокатура. Щоб адвокатура виконувала свої завдання належним чином, необхідно, щоб вона працювала з кваліфікованими, досвідченими, компетентними юристами.

Державна політика в сфері розвитку адвокатури націлена на створення конкурентоспроможної адвокатської спільноти в Україні. Адвокати повинні мати високий рівень професійної кваліфікації та дотримуватися стандартів професійної етики. Їхні навички та професійний досвід повинні бути недвозначними [4, с.120].

Стажування — це процес, під час якого формуються та закріплюються практичні навички та знання, які особа отримала внаслідок теоретичної підготовки і успішного складення кваліфікаційного іспиту. Цей процес призначений для підготовки особи до самостійної адвокатської діяльності і завершується отриманням свідоцтва на право на заняття адвокатською діяльністю.

У пункті 2 частини 3 статті 6 Закону «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» визначено, що стаж роботи в сфері права є періодом роботи особи за відповідною спеціальністю після отримання повної вищої юридичної освіти [1]. Іншими словами, за нині діючим законодавством, стаж роботи в галузі права враховується тільки після отримання особою диплому про завершення вищої юридичної освіти.

Важливо відзначити, що не всі поділяють погляди вітчизняного законодавства, в якому вимога мати відповідний стаж є обов'язковою та єдиною умовою для отримання статусу адвоката. Наприклад, В. В. Заборовський вважає, що у Законі України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» має бути встановлена норма, згідно з якою, у випадку відсутності відповідного стажу, особа має право на альтернативний шлях до отримання статусу адвоката, наприклад, через проходження стажування, але не менше трьох років [2, с. 538].

Стажування триває шість місяців і обчислюється на основі загальної кількості годин, які стажист відводить на виконання програми та плану стажування. Загалом, протягом цього періоду стажист повинен відпрацювати не менше 550 годин, з яких не менше 50 годин повинні бути присвячені практичній юридичній роботі.

Термін стажування обчислюється з моменту, коли стажист отримав направлення від Ради адвокатів регіону до керівника стажування.

З метою відповідності стандартам міжнародного документообігу, підготовка та зберігання документів, пов'язаних із стажуванням,

проводиться у паперовому або електронному форматі. Це включає в себе заяви про призначення на стажування, індивідуальні плани стажування, поточні звіти стажиста, звіти щодо оцінки стажування, результати стажування та щоденники проходження стажування.

Отож, важливо, щоб особи, які мають статус адвоката України і надають правову допомогу, були компетентними фахівцями відповідної галузі, дотримувалися основних принципів та правил адвокатської діяльності тощо. Процес набуття статусу адвоката в Україні має включати перевірку відповідності всім законодавчим вимогам і забезпечувати можливість провадити якісну адвокатську діяльність.

Список використаної літератури

1. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 05.07.2012 р. № 5076-VI. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/ show/5076–17
2. Заборовський В. В. Стаж як умова набуття статусу адвоката. *Закарпатські правові читання:* матеріали IX Міжнародної науково-практичної конференції (м. Ужгород, 20–22 квітня 2017 р.): у 2-х т. Ужгород: ТОВ «РІК-У», 2017. Т. 1. С. 535–539.
3. Заборовський В. В. Стажування як умова набуття статусу адвоката. *Науковий вісник Ужгородського національного університету.* Серія: Право. 2016. Вип. 37, т. 3. С. 112–116.
4. Задоя І. І. Проходження стажування особою для набуття права на заняття адвокатською діяльністю. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету.* Серія: Юриспруденція. 2014. Вип. 10–1 (1). С. 119–122.

Науковий керівник**: доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», доцент, кандидат юридичних наук* ***Храпенко Олена Олегівна

Єремєєва О. А.
студентка 1-го курсу факультету судового та міжнародного права
Національного університету «Одеська юридична академія»

ПРАВОВИЙ СТАТУС СТАЖИСТА АДВОКАТА

Питання необхідності проходження ефективного стажування особами, плануючими самостійно займатися адвокатською діяльністю, на сьогодні залишається актуальною темою. Це обумовлюється тим, що стажування являється найвідповідальнішою процедурою для людей, які вирішили стати адвокатами. Не лише тому, що її виконання є однією з умов для отримання свідоцтва про право на заняття адвокатською діяльністю, а ще й тому, що стажування дає можливість отри-

мати практичні навички, вкрай необхідні адвокату в його подальшій роботі, в наданні правової допомоги людям.

Порядок набуття правового статусу адвоката і проходження кандидатом відповідного стажування як умови доступу до адвокатської професії, закріплений положеннями Закону «Про адвокатуру і адвокатську діяльність». Згідно ст. 10 даного Закону, стажування полягає в перевірці готовності особи, яка отримала свідоцтво про складення кваліфікаційного іспиту, самостійно здійснювати адвокатську діяльність [1].

Дослідженням сутності інституту стажування займалися такі провідні вчені та практики-юристи, як Л. П. Ізовітова, М. С. Косенко, Т. В. Варфоломеєва, В. М. Загарія, С. Ф. Сафулько, В. А. Гвоздій, В. О. Попелюшко, Д. П. Фіолевський та ін.

Метою цієї статті є розкриття суті поняття стажист адвоката в контексті суб'єктності стажування, аналіз доцільності наявності в правовому полі інституту стажування для отримання статусу адвоката і процедури його проходження.

Значимість нашого дослідження пояснюється виключною необхідністю правового регулювання інституту стажування осіб, бажаючих набути статус адвоката, запровадження якого було схвально сприйнято вітчизняною правовою спільнотою. Наприклад, І. І. Задоя запровадження законодавцем інституту, що досліджується, розглядає як позитивний крок, зроблений в правовому полі. Адже «наявність у особи необхідного стажу у галузі права не завжди свідчить про її готовність після отримання свідоцтва про складення кваліфікаційного іспиту здійснювати захист, представляти інтереси клієнтів або ж надавати їм інші види правової допомоги» [2. ст. 119]. Вітчизняна вища освіта надає майбутнім юристам фундаментальні теоретичні знання, що, звичайно, допомагає випускникам вищої школи адаптуватися до мінливості правової дійсності, але не забезпечує їх необхідним комплексом прикладних знань і навичок. Навіть не всі юристи, маючи відповідний стаж у галузі права, в повній мірі володіють практичним компонентом професійної компетенції адвоката. Лише інститут стажування спроможний допомогти фахівцям опанувати секрети професії.

Разом з тим, не може викликати заперечень те, що юристи, які працювали помічниками адвокатів, достатньо компетентні для здійснення адвокатської діяльності і їх звільнення від проходження стажування, згідно з чинним Законом, повністю доцільне.

Основною вимогою до претендента на статус адвоката як суб'єкта стажування є наявність дійсного свідоцтва про складення кваліфікаційного іспиту (3 роки з дня складення іспиту).

Кандидат в адвокати буде мати наставника (адвоката), трудовий стаж якого в даній галузі повинен становити не менше 5 років [1]. Ке-

рівник стажування, що має достатній досвід і спроможний забезпечити належне його проходження, допоможе розібратися претенденту на статус адвоката в нюансах його майбутньої діяльності. Наставник може здійснювати одночасне керівництво стажування не більш як трьох претендентів на отримання статусу адвоката.

Аналізуючи сутність інституту стажування в якості умови отримання претендентом права на адвокатську діяльність, слід звернути увагу на те, що стажування в адвокатурі завжди мало на меті не лише навчання майбутніх адвокатів основам професійної майстерності, але й передачу їм етичних традицій професії, у відсутності яких професійна деградація особистості адвоката неминуча. Це слушна думка і тому знання, пов'язані із адвокатською етикою, повинні бути закріплені у момент застосування інституту стажування. Зважаючи на це, ми вважаємо слушним пункт 1.5 «Положення про організацію та порядок проходження стажування для отримання особою свідоцтва про право на заняття адвокатською діяльністю», в якому вказується в ряді основних завдань стажування також і вивчення деонтологічних основ адвокатської діяльності [3].

Відмітимо, що тривалість стажування в нашій країні, відповідно до Закону, складає шість місяців [1]. Це не такий вже і довгий строк, якщо порівнювати його з тривалістю стажування, встановленою в ряді зарубіжних держав. Наприклад, в Республіці Словенія стажування здійснюється протягом одного року (ст. 25 Закону «Про адвокатуру» [4]). В Італії повний обсяг стажування складає вісімнадцять місяців (ч. 5 ст. 41 Закону «Нові правила для організації юридичної професії» [5]. Законодавець Франції і Німеччини передбачив для кандидата у адвокати строк стажування від двох до трьох років. Стажисти в Голландії, відповідно до ст. 9 «b» Закону «Про адвокатуру» [6], повинні пройти трьохрічний шлях, щоб досягти своєї мети. В Австрії стажування триває 5 (!) років (параграф 2 Розділу 1 «Вимоги до здійснення адвокатської професії» Закону «Про адвокатуру») [7].

Таким чином, законодавче закріплення інституту стажування є доцільним і обов'язковим для набуття статусу адвоката в Україні, так як сам по собі стаж роботи в галузі права не є емпіричним доказом наявності відповідних практичних навиків. Вважаємо даний інститут універсальним інструментом отримання претендентом компетенцій, необхідних для подальшої адвокатської діяльності, для забезпечення абсолютного захисту прав громадян.

Список використаної літератури

1. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 05.07.2012 № 5076-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2013. № 27. Ст. 282. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076–17#Text

2. Задоя І. І. Проходження стажування особою для набуття права на заняття адвокатською діяльністю. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету.* 2014. Вип. 10–1(1). С. 119–122.
3. Положення про організацію та порядок проходження стажування для отримання особою свідоцтва про право на заняття адвокатською діяльністю, затверджене Рішенням Ради адвокатів України 16 лютого 2013 р. № 81, зі змінами, затвердженими Рішенням Ради адвокатів України 17 листопада 2020 р. № 121. URL: https://unba.org.ua/assets/uploads/legislation/pologennya/2020–11–17-polozhennya-121_5fc64e07e0a02.pdf
4. O odvetniљtvu. Zakon Republike Slovenije iz 25 marca 1993 Jьt. 740–01/90–1/3–1. URL: https://www.uradni-list.si/1/content?id=65849.
5. Nuova disciplina dell'ordinamento della professione forense : Legge 31 dicembre 2012 № 247. *Gazzetta Ufficiale*. 2013. № 15. P. 1.
6. Advocatenwet. Wet van 23 juni 1952. URL: http://wetten.overheid.nl/BWBR0002093/volledig.
7. Rechtsanwaltsordnung (RAO), ausfertigungsdatum 1 Jänner 1869 № 96/1869. URL : https://www.ris.bka.gv.at/GeltendeFassung.wxe?Abfrage=Bundesnormen&Gesetzesnummer=10001673

Науковий керівник: *старший викладач кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія»* ***Нестерчук Лілія Петрівна***

М'якішева А. Д.
студентка 2-го курсу магістратури
економіко-правового факультету
Одеського національного університету імені І. І. Мечникова

РОЛЬ ОРГАНІВ АДВОКАТСЬКОГО САМОВРЯДУВАННЯ У РАЗІ ПОРУШЕННЯ ГАРАНТІЙ АДВОКАТСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

З розвитком адвокатури та адвокатської діяльності у адвокатської спільноти з'явилось право самостійно вирішувати питання організації та діяльності адвокатури.

Адвокатське самоврядування можна охарактеризувати як можливість адвокатами самостійно визначати організаційну структуру органів адвокатури, порядок їх формування; окреслювати мету, напрямки та завдання діяльності таких органів у відповідності до чинного законодавства. Діяльність мережі адвокатського самоврядування, безперечно, спрямоване на розвиток інституту адвокатури, захист професійних прав адвокатів та ведення діалогу з представниками законодавчої гілки влади з метою напрацювання нових законодавчих

ініціатив та вдосконалення вже існуючих нормативних актів у сфері регулювання адвокатської діяльності [1, с. 512].

Такі українські науковці, як Шкарупа В. К., Філонов О. В., Титов А. М. зазначають, що «професійне самоврядування адвокатів полягає в тому, що адвокатура та її утворення не можуть бути створені, керовані чи ліквідовані державними чи іншими державними органами, організаціями та особами, які не є адвокатами. Усіма справами, пов'язаними зі створенням, діяльністю адвокатури, відають самі адвокати безпосередньо або шляхом обрання органів управління, які діють на основі прийнятих адвокатами внутрішніх нормативних актів (статутів, положень, договорів тощо)» [2, с. 285].

Відповідно до Основних положень про роль адвокатів, прийнятих VIII Конгресом ООН по запобіганню злочинам у серпні 1990 року, «адвокатам має бути надано право формувати самоврядні асоціації для представництва їх інтересів, постійного навчання, перепідготовки й підтримання їх професійного рівня. Виконавчі органи професійних асоціацій обираються їх членами і здійснюють свої функції без зовнішнього втручання» [3, п. 24].

В Законі України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» (надалі — Закон), визначено поняття адвокатського самоврядування як гарантованого державою права адвокатів самостійно вирішувати питання організації та діяльності адвокатури; вказано перелік органів адвокатського самоврядування, через діяльність яких здійснюються завдання цього інституту, які полягають у забезпеченні незалежності адвокатів, захисті від втручання у здійснення адвокатської діяльності; підтриманні високого кваліфікаційного рівня адвокатів; утворенні та забезпеченні діяльності кваліфікаційно-дисциплінарних комісій адвокатури; створенні сприятливих умов для здійснення адвокатської діяльності; забезпеченні відкритості інформації про адвокатуру та адвокатську діяльність; забезпеченні ведення Єдиного реєстру адвокатів України; участі у формуванні Вищої ради юстиції [4, ст.ст.44–46]. Організаційними формами адвокатського самоврядування та органами, через діяльність яких воно безпосередньо здійснюється є конференція адвокатів регіону (Автономної Республіки Крим, області, міста Києва, міста Севастополя), рада адвокатів регіону (Автономної Республіки Крим, області, міста Києва, міста Севастополя), кваліфікаційно-дисциплінарні комісії адвокатури (Автономної Республіки Крим, області, міста Києва, міста Севастополя), Вища кваліфікаційно-дисциплінарна комісія адвокатури, ревізійні комісії адвокатів регіонів (Автономної Республіки Крим, області, міста Києва, міста Севастополя), Вища ревізійна комісія адвокатури, Рада адвокатів України, з'їзд адвокатів України. Національна асоціація адвокатів України, яка є недержавною некомерційною професійною організацією та об'єднує всіх адво-

катів України, була утворена та здійснює свою діяльність саме з метою забезпечення реалізації завдань адвокатського самоврядування.

Серед названих органів ключова роль у питанні забезпечення гарантій адвокатської діяльності покладається на ради адвокатів регіонів, оскільки саме вони є найближчою ланкою до конкретного адвоката, який потребує захисту.

З метою практичної реалізації вищезазначених положень Закону відповідно до рішення Ради адвокатів України від 16 лютого 2013 року № 74 було утворено Комітет захисту прав адвокатів та гарантій адвокатської діяльності НААУ, аналогічні комітети створені і при кожній раді адвокатів регіону.

Визначаючи адвокатуру інститутом противаги та захисту людини перед державними інституціями у передбачених законодавством випадках, необхідно зауважити, що на відміну від державних інституцій, адвокат не має власного адміністративного ресурсу протидії, внаслідок чого стає у нерівне становище, а це в свою чергу призводить до відсутності можливості забезпечення справедливості та відновлення порушених прав власного клієнта. Саме для забезпечення рівноваги та балансу можливостей законодавство України надає адвокатам гарантії у їх діяльності.

Так, стаття 132–2 Конституції України гарантує незалежність адвокатури [5]. Професійні права, честь і гідність адвоката, відповідно до статті 23 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», якою встановлені гарантії адвокатської діяльності, — гарантуються та охороняються Конституцією та законами України [4]. Всі ці гарантії забезпечуються, в тому числі, діяльністю органів адвокатського самоврядування.

Так, під час проведення обшуку чи огляду житла, іншого володіння адвоката, приміщень, де він здійснює адвокатську діяльність, тимчасового доступу до речей і документів адвоката має бути присутній представник ради адвокатів регіону. Для забезпечення його участі службова особа, яка буде проводити відповідну слідчу дію чи застосовувати захід забезпечення кримінального провадження, завчасно повідомляє про це раду адвокатів регіону за місцем проведення такої процесуальної дії. Слідчий суддя, суд у своєму рішенні в обов'язковому порядку зазначає перелік речей, документів, що планується відшукати, виявити чи вилучити під час проведення слідчої дії чи застосування заходу забезпечення кримінального провадження [4, ч. 2 ст.23].

З метою забезпечення дотримання вимог Закону щодо адвокатської таємниці під час проведення зазначених процесуальних дій представнику ради адвокатів регіону надається право ставити запитання, подавати свої зауваження та заперечення щодо порядку проведення процесуальних дій, що зазначаються у протоколі.

Виконуючи свої функції, адвокати-члени вищезазначених комітетів постійно, в межах, визначених законодавством, беруть участь у заходах, які проводяться органами досудового розслідування відносно адвокатів, забезпечують таким адвокатам доступ до кваліфікованої правової допомоги, реагують на їх звернення, скарги тощо. Крім того, такі комітети здійснюють і превентивні заходи, зокрема шляхом проведення семінарів та тренінгів для правоохоронних органів, роз'яснюючи суть гарантій адвокатської діяльності та наводячи приклади кричущих порушень з боку правоохоронних та інших державних органів. Комітети також вступають у взаємодію з органами державної влади та місцевого самоврядування для більш швидкого та ефективного вирішення наявних проблемних питань, а також їх попередження у майбутньому.

Необхідно зазначити і про те, що як органи адвокатського самоврядування, так і створювані ними робочі органи допомагають в оскарження протиправних дій або бездіяльності органів державної влади та місцевого самоврядування у питаннях, які стосуються адвокатської діяльності. Представники органів адвокатського самоврядування залучаються до наглядових та дорадчих органів, які створюються при органах державної влади та місцевого самоврядування на всіх рівнях, де також відстоюють законні інтереси адвокатури.

Слід згадати і про те, що головам рад адвокатів регіонів або уповноваженим ними членами відповідних рад надано право на складання протоколів про адміністративні правопорушення за статтею 212–3 Кодексу України про адміністративні правопорушення, що стосується порушення права на інформацію відповідно до Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність».

Таким чином, органи адвокатського самоврядування, особливо ті, які здійснюють свою діяльність на місцях, грають ключову роль у забезпеченні незалежності адвокатури та гарантій адвокатської діяльності і належне виконання покладених на них завдань матиме наслідком утвердження авторитету адвокатури в державі та виключить можливість умисного порушення прав та гарантій діяльності будь-якого адвоката.

Система представництва та управління передбачає участь у ній тільки адвокатів, які самостійно встановлюють правила свого інституційного функціонування і користуються правовими гарантіями та захистом від втручання державних органів. Демократичний характер системи вимагає, щоб усі посади в адвокатському самоврядуванні були виборними і мали обмежений термін повноважень. Адвокатське самоврядування нині розвивається як збалансована система національного масштабу, в якій регіональні органи контролюються національними органами.

Список використаної літератури

1. Заболотна Н. Я., Добрянський М. В. Адвокатське самоврядування за законодавством України та Польщі: порівняльно-правовий аспект. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2023. № 2. С. 512–515. URL: http://www.lsej.org.ua/2_2023/121.pdf
2. Адвокатура України. Книга 1. Організація адвокатури (з практикумом): підручник /за заг. ред. С. Я. Фурси, Н. М. Бакаянової. К.: Алерта, 2016. 864 с.
3. Основні положення про роль адвокатів, прийняті VIII Конгресом ООН по запобіганню злочинам у серпні 1990 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_835#top
4. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 05.06.2012 р. № 5076-VI. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076–17#Text
5. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254 %D0 %BA/96- %D0 %B 2 %D1 %80#Text

Науковий керівник: *доцент кафедри конституційного права та правосуддя ЕПФ ОНУ імені І. І. Мечникова, доцент, кандидат юридичних наук* ***Пілюк Сулі-ко Валеріївна***

Паскаль В. В.
студент 2-го курсу магістратури
факультету адвокатури та антикорупційної діяльності
Національного університету «Одеська юридична академія»

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ СТАТУСУ ПОМІЧНИКА АДВОКАТА: ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА

На даний час в правових колах, а саме серед правників-практиків, неодноразово підкреслюється пропозиція, щодо внесення змін до законодавства про адвокатуру та адвокатську діяльність з метою оптимізації принципу забезпечення правового захисту, права на професійну правничу допомогу тощо.

При цьому, як зазначає Т. Вільчик, в умовах сьогодення інститут адвокатури відіграє значну роль у підвищенні рівня демократичності будь-якої держави, захищеності прав і свобод її громадян та відображає успіхи останньої у просуванні до розвинутої правової держави та своєю чергою до формування громадянського суспільства. Іншими словами, право на професійну правничу допомогу необхідно розглядати як одну з найфундаментальніших процесуальних гарантій, що сприяє забезпеченню справедливого судового розгляду, гарантія за-

безпечення прав і законних інтересів не тільки учасників судочинства, а й суспільства і держави в цілому [2, с. 6].

Отже, доцільним буде розпочати аналіз вищезазначеної теми саме з проблематики практичної діяльності помічника адвоката, характеристики основних повноважень останнього через призму динамічних змін у законодавстві.

Перш за все, необхідно зазначити, що правовий статус та умови діяльності особи, яка обіймає посаду помічника адвоката, регламентують норми Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» [1].

Помічник адвоката — це особа, яка має вищу юридичну освіту, є громадянином України або іноземцем чи особою без громадянства, яка в установленому законом порядку отримала дозвіл на працевлаштування в Україні, володіє державною мовою та прослухала спеціальний курс-інструктаж введення в професію помічника адвоката у Вищій школі адвокатури НААУ [2, с. 2].

Однак, на практиці дедалі частіше можливо відчути певні труднощі з розмежуванням основних ознак, рис та характеристик діяльності помічника адвоката, зокрема, деякі вчені ототожнюють правовий статус помічника адвоката та стажиста адвоката. Проте вищезазначена теза є хибною та такою, що не відповідає дійсності з огляду на наступне. Головним стимулом для помічника адвоката буде набуття професійного практичного досвіду, та, звісно, можливість отримувати відповідні матеріальні блага за набуття таких навичок, знань, вмінь тощо. Однак, як показує довготривала практика, стажист має зовсім іншу мотивацію, адже проходження стажування є однією з основних умов для набуття правового статусу адвоката. Воно полягає в перевірці готовності особи, яка отримала свідоцтво про складення кваліфікаційного іспиту, самостійно провадити адвокатську діяльність, виконувати обов'язки які покладенні на неї державою. Іншими словами, потенційного стажиста адвоката потрібно зацікавити іншими аспектами співпраці, адже основне для останнього — не досвід і фінанси, а набуття нового статусу [3, с. 1–3].

Інші проблемі аспекти полягають в доволі обмежених повноваженнях помічника адвоката, які передбачені чинним законодавством України. Це пояснюється тим, що за загальним правилом помічник адвоката виконує доручення адвоката у справах, що знаходяться у провадженні останнього, крім тих, що належать до процесуальних повноважень (прав та обов'язків) адвоката. Тобто в теорії це можуть бути будь-які дії, що не належать до процесуальної прерогативи адвоката у конкретній справі, коло доручень може стосуватися технічних питань: складання проєктів документів, упорядкування поштової кореспонденції тощо. Наприклад, Положення про помічника адвоката

закріплює право помічника адвоката бути присутнім під час судових засідань свого керівника та у слідчих (розшукових) діях, та й лише за письмовою згодою клієнта. Тобто, у цьому випадку законодавець фактично позбавив можливості помічника адвоката набувати (використовувати) відповідні процесуальні права та обов'язки на рівні повноцінного учасника справи. Окремо слід звернути увагу на те, що оновлений статус помічника адвоката був запропонований проєктом Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» № 9055 від 06.09.2018 року. Але народні депутати України в особі її законодавчого органу ініціативу щодо запровадження відповідних змін — не підтримали [1].

Також необхідно звернути увагу на те, що наразі у чинному профільному законодавстві не закріплено жодного виду юридичної відповідальності яку несе особисто помічник адвоката за свої вчинки, дії тощо. Водночас окремі правники, особливо практикуючи адвокати дедалі частіше введуть дискусії на тему запровадження інституту дисциплінарної відповідальності відносно помічників адвокатів за вчинення ними відповідних дисциплінарних проступків, навіть пропонується введення окремих реєстрів які будуть зберігати відповідні відомості саме з метою запобіганню поширення неправомірної поведінки у майбутньому та для впевненості самого адвоката під час початку оформлення трудових відносин зі своїм потенційним помічником.

Підсумовуючи, варто наголосити на тому, в умовах динамічних змін у суспільстві інституту адвокатури в Україні конче необхідно оптимізувати діяльність адвокатів, зокрема розширити перелік процесуальних дій, які має право вчиняти помічник адвоката при вирішенні тієї чи іншої правової проблеми, звичайно передбачивши при цьому відповідні запобіжники. Однак, під час запровадження вищевказаних нововведень об'єктивно виникне потреба у внесення суттєвих змін до процесуального законодавства щодо статусу помічника адвоката та його процесуальних прав/обов'язків.

Список використаної літератури

1. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 05.07.2012 р. № 5076-VI. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/ show/5076–17
2. Вільчик Т. Б. Актуальні проблеми адвокатури. Харків : Право, 2022. 376 с. URL: https://pravoizdat.com.ua/index.php?route= product/product/download&product_id=4711&download_id=1556
3. Маленький Ф. Помічник і стажист адвоката: як обирати та чого чекати від них? *Юридична практика*. 2020. 22 трав. С. 1–3. URL: https://zib.com.ua/ua/142661.html

Науковий керівник: *доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», кандидат юридичних наук, доцент* ***Храпенко Олена Олегівна***

Щербина О. В.
студентка 2-го курсу магістратури факультету
адвокатури та антикорупційної діяльності
Національного університету «Одеська юридична академія»

АДВОКАТСЬКЕ САМОВРЯДУВАННЯ: РЕФОРМУВАННЯ В УМОВАХ СЬОГОДЕННЯ

За часів свого існування інститут адвокатури набув великої значущості. Реформування законодавства про адвокатуру та адвокатську діяльність вимагає розробки та формування нормативного забезпечення організації та діяльності органів адвокатського самоврядування. Із прийняттям Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» (далі — Закон) стан української адвокатури покращився, органи адвокатського самоврядування розвиваються, однак реформування досі триває та існують певні проблеми безпосередньо на практиці.

Згідно із ч. 2 ст. 46 Закону, адвокатське самоврядування здійснюється через діяльність конференцій адвокатів регіону (Автономної Республіки Крим, області, міста Києва, міста Севастополя), рад адвокатів регіону (Автономної Республіки Крим, області, міста Києва, міста Севастополя), кваліфікаційно-дисциплінарних комісій адвокатури (Автономної Республіки Крим, області, міста Києва, міста Севастополя), Вищої кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури, ревізійних комісій адвокатів регіонів (Автономної Республіки Крим, області, міста Києва, міста Севастополя), Вищої ревізійної комісії адвокатури, Ради адвокатів України, З'їзду адвокатів України [2].

У кожного з цих органів відповідно до Закону та Правил адвокатської етики є певні завдання, покладені на них. Однак деякі норми, суперечать одна одній, принципам адвокатського самоврядування. Зокрема, це стосується відповідності повноважень окремих органів до реалізації цих принципів. Наприклад, суперечності між комісією з оцінювання якості, повноти та своєчасності надання адвокатами безоплатної правової допомоги та радою адвокатів регіону.

Відповідно до п. 10 ч. 4 ст. 46 Закону, рада адвокатів регіону фактично замість здійснення повноважень самостійно, тобто шляхом утворення комісії з числа членів ради, утворює новий орган з числа

адвокатів, які не обиралися до складу органів адвокатського самоврядування. Однак, в Законі не передбачається, що функції адвокатського самоврядування можуть здійснюватися будь-якими іншими органами або особами, навіть адвокатами, окрім тих, що визначені в законі. А склад та правовий статус органів адвокатського самоврядування дозволяють виконувати покладені на них завдання належним чином [2].

На жаль, це не єдиний спірний момент в законодавстві. Якщо порівняти норми Конституції України та Закону, то виникають питання з приводу норм про обов'язковість членства в НААУ суперечить принципу незалежності. Згідно зі ст. 36 Конституції ніхто не може бути примушений до вступу в будь-яке об'єднання громадян чи обмежений у правах за належність чи неналежність до політичних партій або громадських організацій [1].

У своїх працях Н. М. Бакаянова підтримує таку позицію, що належність адвоката до єдиної професійної організації — НААУ є обов'язковою, та вважає, що вступ до адвокатської професії, є добровільним, та не може розглядатися як тиск на адвоката. Так, особи, котрі не мають наміру здійснювати адвокатську діяльність із дотриманням вимог законодавства про адвокатуру та адвокатську діяльність, мають можливість здійснювати інші види юридичної практики, зокрема нотаріальну або юридичну підприємницьку [3, с. 55].

Відповідно до листа Ради адвокатських асоціацій та правничих товариств Європи від 10 червня 2005 р. до Голови Верховної Ради України зазначається: «Самоврядування концептуально є невіддільним від фундаментальної засади — незалежності, воно ж забезпечує колегіальну незалежність усіх членів адвокатської спеціальності».

Норми фактично суперечать одна одній, але членство в НААУ має на меті допомогти забезпечити адвокатське самоврядування, а забезпечення незалежності інституту адвокатури напряму пов'язане із колективною незалежністю органів адвокатського самоврядування та кожного його члена.

Сьогодні відбувається багато змін, особливо в умовах воєнного стану, а тому перед органами адвокатського самоврядування стоять одні із основних завдань — їх вдосконалення, справедливий та раціональний розподіл повноважень та їх ефективне здійснення відповідно до законодавства.

Узагалі для того, щоб забезпечити розвиток та функціональність адвокатського самоврядування як інституту, воно повинно здійснюватися шляхом розширення повноважень регіональних органів місцевого самоврядування [4, с. 89]. Тобто здійснити розвантаження адвокатського самоврядування, забезпечивши рівномірне здійснення їх діяльності відповідно до законодавства.

У територіальній організації та взаємодії органів місцевого самоврядування з органами адвокатського самоврядування є актуальні питання, що потребують вдосконалення та вирішення.

Свої завдання та функції органи адвокатського самоврядування не можуть здійснювати без матеріальної бази. Таким чином інституту адвокатури України притаманна певна система збору коштів, що беззаперечно виступає однією із особливостей адвокатури України в цілому. Так, адвокати щорічно сплачують внески на адвокатське самоврядування (ЄСВ), особи. Які бажають скласти кваліфікаційний іспит повинні також здійснити плату тощо. Постійний контроль за фінансовою сферою адвокатського самоврядування відповідно до Закону здійснюють ревізійна комісія адвокатів регіону та Вища ревізійна комісія адвокатури [2].

Отже, можна сказати, що об'єднання всіх адвокатів України за професійною приналежністю має перед собою основну мету — зміцнення та перспективний продуктивний розвиток інституту української адвокатури, підняття ступеня правової допомоги, що здійснюється адвокатами. Вся діяльність органів місцевого самоврядування, як і окремо кожного адвоката, повинна ґрунтуватись відповідно до міжнародних стандартів, а тому і розвиватися за стратегією чіткого формування та виконання функцій органів адвокатського самоврядування.

Список використаної літератури

1. Конституція України, прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. № 1875-IV. *Відомості Верховної Ради України*. URL: http://zakon4.rada.gov.ua/rada/show/1875-IV.
2. Про адвокатуру і адвокатську діяльність : Закон України від 05.07.2012 р. № 5076-VI. *Відомості Верховної Ради України*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076–17.
3. Бакаянова Н. Права адвокатів як членів єдиної професійної організації. *Jurnalul juridic national: teorie si practica*. 2015. № 6. С. 53–56.
4. Меліхова Ю. О. Основні проблеми та напрями вдосконалення інституту адвокатури в Україні на сучасному етапі розвитку. *Європейські перспективи*. 2017. № 2. С. 159–164.

Науковий керівник: *доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», доцент, кандидат юридичних наук* ***Храпенко Олена Олегівна***

Секція 3

ІСТОРИКО-ПРАВОВІ ПИТАННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ ТА ДІЯЛЬНОСТІ АДВОКАТУРИ

Буряченко Ю. А.
студентка 2-го курсу факультету цивільної та господарської юстиції
Національного університету «Одеська юридична академія»

ГЕНЕЗИС РОЛІ ЖІНОК У ФОРМУВАННІ СУЧАСНОГО ІНСТИТУТУ АДВОКАТУРИ

Досягнення гендерної рівності є однією з найактуальніших проблем нашого часу. У сучасному соціально-економічному контексті поняття гендерної рівності набуло різних інтерпретацій. Багато з цих визначень передбачають ідею не лише рівних прав, а й рівних можливостей для жінок і чоловіків у всіх аспектах життя.

Це означає, що жінки і чоловіки повинні мати однаковий суспільний статус, однакові умови для реалізації всіх прав людини та однакові можливості приносити свій внесок у політичний, економічний і соціальний розвиток своєї країни [1, с. 88].

Роль жінок у формуванні сучасного інституту адвокатури велика і важлива. Вона віддзеркалює довгий шлях боротьби за рівні права і можливості для жінок в цій сфері. Якщо розглянути різні історичні етапи, то жінки стикалися із забороною займатися цим видом діяльності, оскільки тривалий час адвокатура була справою лише чоловіків. Однак в умовах патріархату деяким жінкам все-таки вдавалося долучитися до адвокатури й впливати на неї.

Вважаємо за потрібне розглянути деякі етапи розвитку жіночої ролі в адвокатурі.

1. Початок XX століття. На початку XX століття жінкам було важко отримати освіту та вступити до юридичних факультетів. Адвокатура була сферою, де чоловіки переважали. У той саме час, перші жінки-адвокати з'явилися саме в цей період, хоча їх кількість була обмеженою [2].

2. 1960–1970-і роки. Друга хвиля фемінізму і соціокультурні зміни в суспільстві сприяли більшій активності жінок в адвокатурі. З'явилися жіночі об'єднання адвокатів та жіночі групи, які боролися за рівність у галузі.

3. Законодавчі зміни. Багато країн ухвалили закони, що гарантують гендерну рівність у правозахисній сфері. Це створило сприятливий фон для зростання числа жінок-адвокатів.

4. Сучасні реалії. Сьогодні жінки активно представлені в адвокатурі та, взагалі, виконують різноманітні ролі, включаючи адвокатів, суддів, професорів і адміністраторів юридичних організацій. Вони відіграють важливу роль у ствердженні справедливості та правозахисту.

Сучасна адвокатура стала більш різнорідною і включає в себе жінок, які грають ключову роль у встановленні правопорядку та правозахисті. Багато жінок-адвокатів займають високі пости в юридичних організаціях і роблять важливий внесок у розвиток юридичної професії [3].

Отож, генезис ролі жінок в адвокатурі свідчить про те, що жінкам-адвокатам довелося подолати значні труднощі, щоб отримати право працювати на рівних умовах з чоловіками. Сьогодні ж ця можливість вже вважається абсолютно нормальною і не викликає жодної негативної реакції. Історія також доводить, що жінки можуть досягти відмінних результатів в адвокатурі, вести складні справи і навіть суттєво впливати на розвиток юриспруденції загалом.

Зараз жінки мають не тільки рівні права з чоловіками, але і однакові можливості для реалізації себе в адвокатурі. Сучасне суспільство вже не розглядає абсурдним те, що жінки можуть успішно виступати в суді, вести справи. Крім того, глибокі знання та розумові здібності стають важливішими атрибутами для професійного успіху, ніж стать.

Список використаної літератури

1. Фулей Т. І. Гендерна рівність при здійсненні правосуддя. Вид. 2-ге, випр. Київ : ВАІТЕ, 2016. 180 с.
2. Аніщук Н. В. Фемінізація адвокатури: гендерний аналіз. *Наукові праці Національного університету «Одеська юридична академія»* : зб. наук. пр. / редкол.: С. В. Ківалов (голов. ред.), В. М. Дрьомін (заст. голов. ред.), Ю. П. Аленін [та ін.] ; відп. за вип. В. М. Дрьомін ; МОН України, НУ «ОЮА». Одеса : Юрид. л-ра, 2013. Т. 13. С. 375–384.
3. Венгер К. Історичне право: жіночий захист. Український юрист. 2020. № 11. URL: http://jurist.ua/article/2082

Науковий керівник: *доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», доцент, кандидат юридичних наук* ***Храпенко Олена Олегівна***

Галупа А. О.
студентка 2-го курсу
факультету цивільної та господарської юстиції
Національного університету «Одеська юридична академія»

РОЛЬ ЖІНОК У РОЗВИТКУ ІНСТИТУТУ АДВОКАТУРИ

Роль жінок в адвокатурі України визначається їх вагомим внеском у правову сферу та постійно розширюється в контексті гендерної рівності. В останні роки спостерігається зростання кількості жінок-адвокатів, що активно виконують різноманітні функції в правозахисній діяльності.

Тривалий час адвокатура була «чоловічою професією». Жінкам було заборонено зайняття адвокатською діяльністю, це було пов'язано, здебільшого, з стереотипами того, що жінки є не сприймалися рівними з чоловіками, вони це «слабка стать», а їхнє основне призначення це ведення господарства та виховування дітей. Але ситуація почала змінюватись з фемінізацією суспільства. У світі жінки-адвокати почали з'являтись тільки наприкінці XIX століття початок XX століття. Першою жінкою-адвокатом стала американка Арабелла Менсфільд в 1869 році в США [1].

В Україні першою жінкою-адвокатом стала Катерина Абрамівна Флейшиць. Вона народилась в сім'ї юриста, що напевно і вплинуло на вибір її майбутньої професії. В 1904 році вона закінчила з золотою медаллю Кременчуцьку Маріїнську жіночу гімназію і поїхала в Париж вивчати право. В 1907 році з відзнакою закінчивши юридичний факультет Сорбонни повернулася в додому.

5 листопада 1909 року вперше в судовому засіданні з'явилася жінка — К. А. Флейшиць. Перша її справа закінчилася не дуже добре, але не через те, що вона не змогла захисти свого клієнта, а через те, що прокурор — який був стороною обвинувачення, заявив протест відносно участі у процесі жінки-адвоката та покинув залу суду [2].

Багато людей чинили опір тому, щоб жінки могли брати участь в процесі, як присяжний або навіть як адвокат, здебільшого це були чоловіки які на тодішній час займали майже всі високопоставлені посади. Проведені у 1908 і 1912 рр. перші два жіночі з'їзди у прийнятих резолюціях вимагали надати право жінкам, що здобули вищу юридичну освіту, на загальних підставах вступати до стану присяжних і приватних повірених, а також обіймати судові посади. Але якихось результатів це не дало.

Однією з важливих постатей на тему роль жінок в адвокатурі є Камінська Діна Ісаківна. Вона була радянським адвокатом та право-

захисником. Стала більш відомою завдяки участі в судових процесах 1960-х — початку 1970-х років над радянськими дисидентами.

Ще однією відомих тодішніх постатей є Софія Василівна Калістратова. Вона теж була радянським адвокатом, членом Московської Гельсінкської групи, стала відомою своїми виступами та правозахисними документами на політичних процесах над радянськими дисидентами.

Перелічені вище жінки-адвокати визначаються як особи, що визначали перспективи для жінок в адвокатурі, активно захищали своє право на участь у правових процесах поряд із чоловіками.

Роль жінок в сучасній адвокатурі України визначається значущим внеском та активною участю представниць жіночої статі у правовому середовищі. Незважаючи на традиційно чоловічий характер даної професії, жінки-адвокати здобувають визнання та виконують важливі функції в різних сферах юридичної практики.

Покращення законодавства щодо гендерної рівності та рівних можливостей дало змогу жінкам-адвокатам активно взяти участь у правовому житті країни. Їх внесок полягає не лише в ефективному представництві клієнтів, а й у формуванні прецедентів, що сприяють розвитку справедливого правового середовища.

Крім того, жінки-адвокати виступають в ролі наставників та прикладів для нового покоління молодих юристів, підтримуючи їхні професійні зусилля та сприяючи створенню рівних умов для жінок у сфері адвокатури.

Список використаної літератури

1. Аніщук Н. В. Фемінізація адвокатури: гендерний аналіз. URL: http://naukovipraci.nuoua.od.ua/arhiv/tom13/39.pdf
2. Антонов В. О. Флейшиць Катерина Абрамівна. *Юридична енциклопедія*. Т. 6: Т-Я. К, 2004. С. 286. URL: https://cbsbook.com.ua/vidznachaemo/1778-persha-led-advokat.html

Науковий керівник: *доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», доцент, кандидат юридичних наук* ***Храпенко Олена Олегівна***

Петраш А. В.
студентка 2-го курсу магістратури
факультету адвокатури та антикорупційної діяльності
Національного університету «Одеська юридична академія»

ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ АДВОКАТІВ: РЕТРОСПЕКТИВА ПИТАННЯ

Одним із професійних обов'язків адвоката є підвищення його кваліфікації та професійного рівня, що являється складовою правового статусу адвоката. Суть даного обов'язку полягає у тому, щоб адвокат підтвердив свої професійні навички не тільки на початку своєї кар'єри, а й упродовж усієї професійної діяльності та постійно вдосконалював, розширював, оновлював свої професійні знання.

Початком виникнення та становлення інституту адвокатури пов'язують із судовою реформою 1864 року. Саме тоді відбулося його офіційне оформлення. Проведення даної реформи заклало основи для створення та формування професії адвоката. В той час були адвокати, які здійснювали адвокатську діяльність індивідуально та адвокати, які об'єднувались у корпорації, усі вони давали присягу адвоката. Тобто, можна сказати, що внаслідок даної реформи з'явились професійні юристи.

Щодо інституту адвокатури у радянський період, то велика увага приділялась саме підвищенню кваліфікації адвокатів. Так, в Положенні про адвокатуру СРСР 1939 року наголошувалось, що необхідно розробляти та проводити заходи задля підвищення кваліфікації адвокатів та відповідних колегій, підвищувати їх професійний рівень. Створювалися спеціальні комісії, до складу яких переважно входили досвідчені адвокати, які в свою чергу здійснювали перевірку адвокатських досьє, контроль за роботою адвокатів. До професійної діяльності адвоката входило написання скарг, заяв та інших процесуальних документів, надання роз'яснень, порад тощо на вимогу громадян чи установ. Також вони брали участь у судових процесах як захисники, представники заінтересованих осіб.

Вже в період незалежної України у 1992 році було прийнято Закон України «Про адвокатуру», однак в ньому не містилося такого обов'язку адвоката як підвищення свого професійного рівня. Зокрема адвокат повинен був додержуватися вимог законодавства, використовувати всі передбачені законом заходи задля захисту прав та інтересів громадян, використовувати надані йому повноваження без шкоди для інших осіб [1]. І лише у 1999 році в Указі Президента України «Про деякі заходи щодо підвищення рівня роботи адвокатури» було вказано, що Вища кваліфікаційна комісія адвокатури

повинна визначати порядок підвищення кваліфікації адвокатів [2]. Згодом було прийнято Порядок підвищення кваліфікації адвокатами України 2010 року. Так, на адвоката покладався обов'язок підтримувати свої знання на належному рівні, постійно працювати над вдосконаленням своїх знань, володіти необхідною інформацією про зміни в чинному законодавстві у питаннях щодо яких надається чи буде надаватися юридична допомога [3]. У випадку невиконання обов'язку щодо постійного вдосконалення своєї професійної майстерності адвоката може бути притягнуто до дисциплінарної відповідальності.

Чинний Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» було прийнято 5 липня 2012 року, в якому вже чітко зазначається, що адвокат зобов'язаний підвищувати свій професійний рівень [4].

У 2019 році було затверджено новий Порядок підвищення кваліфікації адвокатів України. Цей період характеризується низкою переваг, до яких можна віднести: спрощення доступу до інформації та створення спеціальної інтернет-платформи, де розміщується вся актуальна інформація щодо усіх заходів підвищення кваліфікації, що проводяться, спрощена процедура реєстрації для участі у таких заходах, та нарахування балів, що надавалися адвокату під час проходження заходів щодо підвищення кваліфікації здійснювалося в автоматизованому порядку [5].

Порядок підвищення кваліфікації адвокатів України було останній раз оновлено 20 травня 2023 року. Підвищення кваліфікації адвокатів спрямоване, насамперед, для зміцнення правових навичок, підвищення рівня знань в напрямку прав людини та основоположних свобод, оновленню правових навичок та знань тощо. Підвищити свою кваліфікацію адвокати можуть шляхом написання та видання підручників, монографій, наукових статей, здобутті наукового ступеня, участі у конференціях, семінарах, круглих столах, проходженні онлайн-тестування тощо [6].

З вищевикладеного можна зробити висновок, що питанню підвищення кваліфікації адвоката приділялася велика увага ще з давніх часів. Основи формування інституту адвокатури було закладено ще в середині XIX століття. Постійне вдосконалення своїх навичок дає можливість адвокату впливати на формування свідомого правового суспільства, бути обізнаним в оновленнях чинного законодавства та якісно здійснювати захист прав та інтересів громадян.

Список використаної літератури

1. Про адвокатуру: Закон України від 19.12.1992 р. № 2887-XII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2887–12#Text

2. Про деякі заходи щодо підвищення рівня роботи адвокатури: Указ Президента України від 30.09.1999 р. № 1240/99. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1240/99#Text
3. Порядок підвищення кваліфікації адвокатами України, затверджений рішенням Вищої кваліфікаційної комісії адвокатури від 03.09.2010 р. № V/21–421. URL: https://vkdka.org/doc-1433/
4. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 05.07.2012 р. № 5076-VI. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076–17#n159
5. Про внесення змін та доповнень до Порядку підвищення кваліфікації адвокатів України та Положення про помічника адвоката: рішення Ради адвокатів України від 21.09.2019 № 111. URL: https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/vr111871–19#Text
6. Порядок підвищення кваліфікації адвокатів України (нова редакція), затверджений Рішенням Ради адвокатів України від 20.02.2023 № 47. URL: https://unba.org.ua/assets/uploads/legislation/poryadki/2023–05–20-poryadki-47_648ab4a9eefef.pdf

Науковий керівник: *доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», доцент, кандидат юридичних наук* ***Храпенко Олена Олегівна***

Sevastianova M. O.
student of the 1-st year at the Faculty of Judicial and International Law
of the National University «Odesa Law Academy»

OBSTACLES FOR WOMEN IN LEGAL PROFESSIONS

With the reign of patriarchy in the Ancient World, the Middle Ages, and subsequent years, judicial functions were exclusively carried out by men. Women were entirely excluded from them, as well as from other positions of authority. It was only in the second half of the 19th century that the situation began to change.

Starting from the 19th century, the participation of women in the legal field in Ukraine and other foreign countries was uncommon. Since they were equated with minors and legally incapacitated individuals, the prevailing legislation in foreign countries was based on the discrimination of women. Therefore, the right to acquire and dispose of property, to act as plaintiffs or defendants in court, was granted to women only with the permission of their husbands. Moreover, women didn't even attempt to change this situation.

The idea of «women in law» emerged in North America in 1869. The first woman in the United States to be admitted to the legal profession was Arabella Mansfield from the state of Iowa. At that time, in Iowa, where this

significant event took place, a law was in effect that allowed eligibility for the legal profession only to white males above 21 years of age. However, change is always possible, and the law was eventually amended, making Iowa the first state in the USA to permit women to practice law.

Arabella Mansfield, born on May 23, 1846, near Burlington, Iowa, was an American educator and the first woman admitted to the legal profession in the United States.

In 1866, Arabella graduated from Iowa Wesleyan University. She taught political science, English, and history at Simpson College in Indianola, Iowa, until her marriage in 1868 to John Melvin Mansfield, a natural science professor at Iowa Wesleyan University. In the same year, Arabella started working at the university as a teacher in English and history. Alongside her husband, she began studying law, and in 1869, they both applied for admission to the bar.

Under Iowa state laws, the bar was open to «any white male person.» However, a progressive-minded judge presiding over the district court decided that this rule did not necessarily exclude Mansfield. He appointed two experts with similarly progressive views. In the summer of 1869, Arabella Mansfield passed the bar exam with high scores, becoming the first female lawyer in America [1]. The examiners noted that her performance on the exam was the «best possible refutation of the claim that women cannot practice law» [2].

Mansfield, however, did not practice law but focused on teaching and activism. In 1893, she became the dean of the College of Liberal Arts at DePauw University in Greencastle, Indiana. The following year, she led the university's School of Music.

In 2002, the Arabella Mansfield Award was established to honor outstanding women lawyers in the state of Iowa.

In the United States and Western European countries, the mass influx of women into the legal profession began in the 1970s. From that time, the number of women in the legal field gradually increased. It is evident that the involvement of women in the legal profession in the United States had an influence on the development of women in law in Western European countries.

For a long time, women were not allowed to study at law schools (or pursue higher education in general). The first woman to enroll in a law school did so in France in 1887, in Estonia in 1905, in Scotland in 1906, and in Poland in 1915. The first female lawyer emerged in the Netherlands in 1903, in Sweden in 1918, in England in 1920, and in Poland in 1925. A woman became a judge for the first time in Denmark in 1933, in Estonia in 1945, in Italy in 1963, and in Portugal in 1974. The first woman to earn a legal degree was in Estonia in 1939, in Finland in 1961, and in Germany in 1965.

As for Ukrainian women lawyers, their history did not begin with the Lithuanian Statutes. According to these statutes, only adult men with high intellectual and physical abilities could become lawyers. However, women who possessed these qualifications were still not allowed to practice law. They could only be parties to legal proceedings, either as plaintiffs or defendants. It was only in 1874 that women in Ukraine were allowed to work as private attorneys, and they needed permission from the judicial authorities where they practiced. A. F. Koni believed that female modesty had nothing to do with female advocacy. On the contrary, he thought that a female lawyer could bring changes to the moral face of the legal profession, strengthen it with her presence. This helped society understand the necessity of admitting women to the legal profession.

At the end of the 19th and the beginning of the 20th century, when these restrictions were lifted, women in jurisprudence faced condemnation and discrimination. Often, the pinnacle of their careers involved roles as secretaries or assistants to male lawyers. For a long time, women performed the preparatory intellectual and paperwork tasks, while men signed documents, as women lacked the right to sign and were not allowed to represent clients in court. Their public professional activity often subjected them to harsh negative reactions.

The history of Kateryna Abramivna Fleishitz is no less fascinating. She was a Ukrainian and Russian legal scholar, a Doctor of Law, a professor, and a distinguished scientist of the RSFSR. She was born on January 28, 1888, in Kremenchuk, Poltava Governorate, into a family of lawyers [3].

After graduating from high school in 1904 with a gold medal, Kateryna decided to continue her education in France, at the Faculty of Law at the Sorbonne (University of Paris), where she received her diploma in 1907. Upon returning to St. Petersburg, she faced her first disappointment when her application to work as an assistant lawyer was rejected due to her foreign diploma. Undaunted, Kateryna decided to take external exams for the four-year course at the local law faculty. After obtaining permission, she passed the exams at St. Petersburg University and became the first female lawyer in the Russian Empire.

Her first attempt to appear in court on November 5, 1909, caused outrage from the prosecutor, who equated granting a license to a female attorney to granting one to the insane, minors, or foreigners, and he left the courtroom. The court proceeding was practically disrupted. Interestingly, the failure of this legal case was not due to the loss of the case but because the prosecutor had protested the involvement of a woman as a lawyer. In her explanation, Kateryna A. Fleishitz responded that the law did not explicitly prohibit women from becoming lawyers, and since what was not prohibited was allowed, she requested the court's permission to participate. The court accepted her arguments and allowed Kateryna A. Fleishitz to represent her

client in the case. Nevertheless, in protest, the prosecutor left the courtroom, almost disrupting the trial.

Subsequently, the Minister of Justice, Ivan G. Shcheglovitov, addressed the Senate, seeking clarification on the matter, and lawmakers had to search for reasons to refuse women. Finally, in some judicial statutes, they found an anecdotal reason to deny her permission: a jury attorney was required to wear a badge of their university on their tailcoat lapel, and since women did not wear tailcoats, they could not act as jury attorneys. The Senate explained that «persons who have graduated from the law faculty of a university and have the right to be lawyers, in Russian law, exclusively referred to males.» This led to the reversal of the decision to admit Kateryna A. Fleishitz to represent her client in court. The situation received widespread publicity and was widely discussed [4].

Thus, even in the present day, the legal profession is evolving, and gender inequalities and prejudices remain prevalent in different regions of the world. Nevertheless, the tales of those who defied the odds and shattered barriers still serve as a source of inspiration and empowerment for women aiming to embark on legal careers. The lasting message is that equity stands as a fundamental entitlement, and the invaluable role of women within the field is indispensable for the cause of a fair and all-encompassing society.

References

1. Mansfield, Arabella (1846–1911). *Encyclopedia.com*. URL: https://www.encyclopedia.com/women/encyclopedias-almanacs-transcripts-and-maps/mansfield-arabella-1846–1911
2. Arabella Mansfield American educator. *Britannica.com*. URL: https://www.britannica.com/biography/Arabella-Mansfield
3. Флейшиць Катерина Абрамівна. *Wikipedia.org*. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Флейшиць_Катерина_Абрамівна
4. Катерина Флейшиць: як перша жінка-адвокат боролася за професію? *Loyer.com*. URL: https://loyer.com.ua/uk/17059–2/

Supervisor: *associate professor of the department of organization of judicial, law enforcement bodies and advocacy of the National University «Odessa Law Academy», candidate of legal sciences* ***Kravchenko Maryna Oleksandrivna***

Сірошенко В. В.
студент 1-го курсу факультету судового та міжнародного права
Національного університету «Одеська юридична академія»

АДВОКАТУРА УКРАЇНИ: ПОНЯТТЯ ТА СУЧАСНИЙ СТАН

Адвокатура України здійснює свою діяльність на принципах верховенства права, законності, незалежності, конфіденційності та уникнення конфлікту інтересів [1].

Розглядаючи адвокатуру, як професію в Україні, можна зазначити такі етапи її формування: починаючи з XVI століття, історія встановлення і розвитку адвокатури в Україні пройшла довгий і не легкий шлях, фактичне становлення інституту адвокатури українського зразка відбулось у литовсько-польську добу XVI–XVIII ст. Литовському Статуті (1529 р.) Функції адвокатів у XVI ст. виконували «поленіпотенти», обслуговуючи своїх родичів або друзів. Адвокати підрозділялися на дві групи: присяжних повірених, які зобов'язані були давати професійну присягу адвокатів, які перебували у корпорації, і приватних повірених, які займалися адвокатською практикою тільки індивідуально. В роки української незалежності 19 грудня 1992 року Верховною Радою України прийнято Закон України «Про адвокатуру» [2]. Та навіть на сучасному етапі вона розвивається та зазнає різних змін. Вся діяльність адвокатури відповідає чинному Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» за останньою редакцією 5 січня 2017 року (далі — Закон).

На сучасному етапі роль адвокатів стає одним з ключових елементів системи правосуддя в Україні, адже найважливішою конституційною функцією адвокатури є забезпечення права на захист від кримінального обвинувачення та представництво фізичних та юридичних осіб в суді. Не кожен, хто має вищу юридичну освіту може бути адвокатом, незважаючи на те, що професії адвоката і юриста відносяться до однієї сфери діяльності. Правовий статус адвоката — це положення, що надає адвокату певне коло прав та обов'язків, що дозволяє йому максимально ефективно виконувати свої функції. Визначено умовний поділ процедури набуття права на заняття адвокатською діяльністю на три етапи: 1. Складання кваліфікаційного іспиту; 2. Проходження стажування під керівництвом досвідченого адвоката; 3. Урочисте складення присяги адвоката України, та проаналізовано окремо кожен із цих етапів [3].

Цитуючи статтю 2 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», адвокатура України — недержавний самоврядний інститут, що забезпечує здійснення захисту, представництва та надання інших видів правничої допомоги на професійній основі, а також само-

стійно вирішує питання організації і діяльності адвокатури в порядку, встановленому Законом [1]. Під час здійснення адвокатської діяльності адвокат зобов'язаний підвищувати свій професійний рівень відповідно до пункту 4 статті 21 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність». 03 липня 2021 року було прийнято рішення Ради адвокатів України № 63 «Про затвердження у новій редакції Порядку підвищення кваліфікації адвокатів України» (далі — Порядок), у якому трактується, що загальна організація процесу підвищення кваліфікації адвокатів в Україні здійснюється Радою адвокатів України та реалізується Вищою школою адвокатури Національної асоціації адвокатів України за сприяння низка адвокатів регіонів та сторонніми операторами підвищення кваліфікації адвокатів, що акредитовані згідно цього Порядку. З Вищою школою адвокатури Національної асоціації адвокатів України з питань підвищення кваліфікації адвокатів України співпрацюють Органи адвокатського самоврядування, надають їй необхідну інформацію та пропозиції. Відповідно до даного закону, адвокат проходить зазначені курси протягом трьох місяців з моменту поновлення права на заняття адвокатською діяльністю. Адвокати зобов'язані: До досягнення ними трьох річного адвокатського стажу пройти Модульну програму «Молодий адвокат», яку розробляє та реалізовує Вища школа адвокатури НААУ.

Після набуття статусу адвоката, протягом перших трьох років своєї адвокатської діяльності, підвищити свій професійний рівень на рівні 48 годин, з яких не менше 16 годин — щороку. Адвокат має право отримати меншу кількість балів у першому році отримання свідоцтва за умови, що загальна кількість балів за 3 роки становитиме не менше 48 годин, у разі отримання свідоцтва на право заняття адвокатською діяльністю у другому півріччі відповідного року; всі інші адвокати зобов'язані підвищувати кваліфікацію адвоката на рівні 10 годин на рік (10 залікових балів); за рік отримати не менше ніж 2 залікових бали за навчання з питань Правил адвокатської етики (далі — Правила) [4].

На сьогоднішній день, загальна кількість адвокатів України приблизно складає 66,5 тисяч осіб. З них 46,7 адвокатів здійснюють адвокатську діяльність та зареєстровано 512 адвокатських об'єднань.

Адвокатські об'єднання орієнтуються на незалежність, відсутність тиску та втручання у діяльність органів адвокатського самоврядування; демократичний порядок їх формування з забезпеченням реалізації прав кожного адвоката; громадська довіра та ефективність відносин органів адвокатського самоврядування з судами, іншими органами державної влади, органами місцевого самоврядування; ефективне використання внесків адвокатів та інших джерел фінансування адвокатського самоврядування; діджиталізація та інноваційне

використання технологій; підзвітність та взаємодія між органами адвокатського самоврядування [5].

Втім слід визнати, що будь-які вимоги та стандарти не встановлюються раз та назавжди, вони є відносно-константними, тобто змінюються. Такі зміни відбуваються під впливом розвитку суспільства, виникнення нових феноменів та явищ, трансформацій правових інститутів, і як правило, це — довготривалий процес. Адвокатура прогресує (або регресує) відповідно до тенденцій розвитку інших інститутів громадянського суспільства: адвокатура звеличується зі зростанням свобод громадян і занепадає разом із їх обмеженням. Не менший вплив на адвокатуру справляють глобалізаційні процеси, що спонукають до масштабного обміну інформацією, запозичення прогресивних ідей та інститутів.

Важливо зазначити, що діяльність адвокатури є невід'ємною частиною в системі правосуддя України. Пройшовши важкий етап формування та встановлення, як недержавний самоврядний інститут, вона є ще не досконалою. В наш час адвокатура розвивається та змінюється відповідно до модернізації суспільства та внесення змін у правову систему держави. Вплив сторонніх чинників може негативно позначитися на формуванні правової свідомості суспільства, яка в подальшому вплине на встановлення цілісної системи правосуддя в Україні.

Список використаної літератури

1. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 05.07.2012 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076–17#Text
2. Бандурка С. С. Історичне місце адвокатури в розвитку суспільстві і держави. URL: https://pravo.unesco-socio.in.ua/wp-content/uploads/2020/10/11-_Bandurka_S. pdf
3. Characteristics of the procedure of acquiring the right to practice law and proposals for its improvement. URL: http://lsej.org.ua/5_2021/73.pdf
4. Порядок підвищення кваліфікації адвокатів України (нова редакція) URL:https://unba.org.ua/assets/uploads/legislation/poryadki/2021–07–03-poryadki-63_60f53b3b70d63.pdf
5. Ізовіта Л. Діджиталізація адвокатури: як впровадження інновацій зробило українських адвокатів однією з найпрогресивніших спільнот у Європі URL: https://unba.org.ua/publications/4604-didzhitalizaciya-advokaturi-yak-vprovadzhennya-innovacij-zrobilo-ukrains-kih-advokativ-odnieyu-z-najprogresivnishih-spil-not-u-evropi.html

Науковий керівник: *старший викладач кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія»* ***Нестерчук Лілія Петрівна***

Секція 4
ПРОФЕСІЙНА ЕТИКА ТА ЮРИДИЧНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ АДВОКАТА

Зубрицький О. О.
аспірант кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури
Національного університету «Одеська юридична академія», адвокат

СПРОЩЕНЕ ДИСЦИПЛІНАРНЕ ПРОВАДЖЕННЯ ЩОДО АДВОКАТА: ШЛЯХ ДО ЕФЕКТИВНОСТІ

В Україні, як і в багатьох інших країнах, адвокатура є важливою складовою системи правосуддя, і довіра до цієї системи має вирішальне значення для забезпечення справедливості та правопорядку в державі. Адвокати виконують важливу роль у захисті прав та інтересів громадян, і їхні функції надають громадянам можливість використовувати свої права в рамках закону.

В той же час, адвокатура потребує ефективної системи дисциплінарного контролю, щоб забезпечити дотримання високих стандартів поведінки та етики серед своїх членів. В цьому контексті, впровадження інституту спрощеного дисциплінарного провадження стає однією з актуальних проблем сучасної адвокатури в Україні.

Спрощене дисциплінарне провадження має на меті полегшити та прискорити розгляд порушень професійних стандартів адвокатами, зменшити бюрократичні перешкоди та забезпечити ефективний механізм відповідальності. Введення такої системи надасть можливість для покращення якості адвокатської діяльності та збільшення довіри громадськості до адвокатів.

Поряд із цим, важливо розглянути різні аспекти цієї ініціативи, включаючи її правову основу, прозорість, ефективність та взаємовідносини з існуючими дисциплінарними органами.

Відповідно до Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», дисциплінарне провадження щодо адвоката є складним і тривалим процесом, який складається з декількох етапів: ініціювання дисциплінарного провадження та проведення перевірки відомостей про дисциплінарний проступок адвоката; порушення дисциплінарної справи; розгляд дисциплінарної справи; прийняття рішення по дисциплінарній справі; оскарження рішення кваліфікаційно-дисциплінарної комісії [1].

Такий порядок дисциплінарного провадження є досить тривалим і складним, що може призводити до затягування розгляду дисциплінарних справ та порушення прав адвоката. З урахуванням положень Стратегії розвитку системи правосуддя та конституційного судочинства на 2021–2023 роки, яка затверджена указом Президента України [2] та Стратегії розвитку Національної асоціації адвокатів України на 2021–2025 роки [3], одним із важливих завдань є удосконалення процедур розгляду та опрацювання скарг із запровадженням сучасного програмного забезпечення електронного документообігу та процедур спрощеного дисциплінарного провадження.

Запровадження інституту спрощеного дисциплінарного провадження спрямоване на вирішення таких проблем:

Скорочення строків розгляду дисциплінарних справ. Спрощене дисциплінарне провадження передбачає розгляд справ у більш короткі строки, що дозволить забезпечити своєчасне притягнення адвокатів до дисциплінарної відповідальності.

Простота і прозорість процедури. Спрощене дисциплінарне провадження передбачає спрощену процедуру, яка буде більш зрозумілою для адвокатів і осіб, які ініціювали дисциплінарне провадження.

Зменшення навантаження на кваліфікаційно-дисциплінарні комісії. Спрощене дисциплінарне провадження дозволить зменшити навантаження на кваліфікаційно-дисциплінарні комісії, що дозволить їм більш ефективно розглядати більш складні дисциплінарні справи.

Можна запропонувати кілька варіантів запровадження інституту спрощеного дисциплінарного провадження щодо адвоката.

Один з варіантів передбачає, що спрощене дисциплінарне провадження може застосовуватися лише до певних категорій дисциплінарних проступків, наприклад, до проступків, які не призвели до негативних наслідків для клієнта або третіх осіб.

Інший варіант передбачає, що спрощене дисциплінарне провадження може застосовуватися до всіх категорій дисциплінарних проступків, але з певними обмеженнями. Наприклад, спрощене дисциплінарне провадження може застосовуватися лише у разі, якщо адвокат визнав свою вину у вчиненні дисциплінарного проступку.

Ще один варіант спрощеного провадження може передбачати розгляд справи без виклику сторін.

Запровадження інституту спрощеного дисциплінарного провадження щодо адвоката є позитивним кроком, який дозволить підвищити ефективність процедури притягнення адвоката до дисциплінарної відповідальності.

В той же час, при запровадженні інституту спрощеного дисциплінарного провадження щодо адвоката необхідно враховувати такі ризики:

Недостатня об'єктивність розгляду дисциплінарних справ. Спрощене дисциплінарне провадження може призвести до того, що дисциплінарні справи будуть розглядатися без належного дослідження всіх обставин справи, що може призвести до несправедливого притягнення адвоката до дисциплінарної відповідальності.

Зловживання інститутом спрощеного дисциплінарного провадження. Спрощене дисциплінарне провадження може бути використане для зловживання правами, наприклад, для необґрунтованого притягнення адвоката до дисциплінарної відповідальності.

Для мінімізації цих ризиків необхідно розробити ефективні механізми контролю за розглядом дисциплінарних справ у спрощеному порядку.

Впровадження інституту спрощеного дисциплінарного провадження щодо адвокатів в Україні є важливим і актуальним кроком у реформуванні системи дисциплінарного контролю. Ця ініціатива спрямована на полегшення та прискорення розгляду дисциплінарних справ, зменшення бюрократичних перешкод, та забезпечення ефективного механізму відповідальності адвокатів. Спрощене дисциплінарне провадження може сприяти покращенню якості адвокатської діяльності та збільшенню довіри громадськості до адвокатів.

Проте при впровадженні цієї системи необхідно удосконалювати процедури контролю із забезпеченням об'єктивності та справедливості, запобігаючи можливості зловживання цим інститутом. Важливо забезпечити доступність та публічність процесу розгляду дисциплінарних справ, а також підвищити рівень професійної етики серед адвокатів через навчальні програми.

Усі ці заходи сприятимуть створенню ефективної системи дисциплінарного контролю в адвокатурі, яка відповідатиме високим стандартам професійної поведінки та забезпечить довіру громадськості до цієї важливої складової системи правосуддя.

Список використаної літератури

1. Про адвокатуру та адвокатську діяльність : Закон України від 05.07.2012 р. № 5076-VI. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076–17#Text (дата звернення: 25.10.2023).
2. Про Стратегію розвитку системи правосуддя та конституційного судочинства на 2021–2023 роки: Указ Президента України від 11.06.2021 № 231/2021. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/231/2021#Text (дата звернення: 25.10.2023).
3. Про затвердження Стратегії розвитку Національної асоціації адвокатів України на 2021–2025 роки: Рішення Ради адвокатів України від 02.07.2021 № 38. URL: https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/vr038871–21#Text дата звернення: 25.10.2023).

Науковий керівник: *доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія» кандидат юридичних наук, доцент* ***Кубаєнко Андрій Володимирович***

Кісліцина І. О.
кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури
Національного університету «Одеська юридична академія»

ПРИНЦИП КОНФІДЕНЦІЙНОСТІ В ДІЯЛЬНОСТІ АДВОКАТІВ

Розвиток суспільного життя та сучасних технологій впливає на всі сфери професійного життя адвокатів, в тому числі на дотримання принципу конфіденційності. В сучасному світі дедалі стає важче зберігати конфіденційність своїх дій, особливо в мережі інтернет. Проте, для адвоката збереження професійної таємниці є однією із найважливіших засад діяльності, дотримання принципу конфіденційності є передумовою формування довірчих відносин між адвокатом та клієнтом.

Питання змісту принципу конфіденційності та адвокатської таємниці врегульовано на законодавчому рівні, зокрема, в Законі України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» [1], Правилах адвокатської етики та інших актах [2]. Зміни в податковому законодавстві обумовили й зміни у законодавстві, що регулює адвокатську таємницю. Так, у 2023 році ст. 22 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» була доповнена пунктом 8, відповідно до якого, протягом 10 робочих днів на обгрунтовану письмову вимогу податкового органу, що надсилається відповідно до статті 44–2 Податкового кодексу України, адвокат надає інформацію та документи, що стосуються трасту, якщо адвокат управляє діяльністю, активами чи майном (є довірчим власником) або виконує обов'язки адміністратора такого трасту [1].

Принцип конфіденційності закріплений також в низці міжнародних актів, зокрема, в Основних положеннях про роль адвокатів, прийнятих VIII Конгресом ООН по запобіганню злочинам у серпні 1990 року [3], Основних принципах, що стосуються ролі юристів, прийнятих Восьмим Конгресом ООН по запобіганню злочинності та поводження із правопорушниками (1990 р.) [4], Загальному кодексі правил для адвокатів країн Європейського Співтовариства, прийнятому делегацією дванадцяти країн-учасниць на пленарному засіданні у Страсбурзі в жовтні 1988 року [5], Хартії основних принципів європейської адвокатської професії, прийнятій 24 листопада 2006 року

[6], та багатьох інших. Зміни в національному законодавстві відбуваються з урахуванням міжнародних та європейських стандартів, це питання є особливо актуальним в контексті євроінтеграційних процесів, а також з урахуванням того, що багато українських адвокатів наразі проживають в країнах Європи та здійснюють професійну діяльність в цих країнах, залишаючись при цьому адвокатами України.

Принцип конфіденційності в діяльності адвокатів можна визначити як законодавчо закріплений базис відносин адвоката і клієнта, який полягає в невід'ємному зобов'язанні адвоката зберігати конфіденційність інформації, отриманої від клієнта (особи, яка звернулась до адвоката за правовою допомогою).

Для кращого розуміння значення принципу конфіденційності в діяльності адвокатів доцільним є аналіз деяких рішень Європейського суду з прав людини.

У справі «Claus Muller v. Germany» (№ 24173/18), адвоката викликали в якості свідка у кримінальному провадженні, що стосувалося його колишніх клієнтів. Не зважаючи на те, що клієнти відмовились від гарантій адвокатської таємниці, адвокат відмовився давати свідчення і звернувся до Європейського суду з прав людини (ЄСПЛ), заявляючи про порушення адвокатської таємниці згідно зі статтею 8 Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод, яка гарантує право на приватне і сімейне життя. ЄСПЛ відхилив його позов, не визнавши порушення в даній ситуації [7]. Рішення ЄСПЛ підкреслюють унікальність адвокатської таємниці, де кожна конкретна ситуація повинна бути оцінена індивідуально, навіть за наявності чіткого законодавчого регулювання цього питання. В національному законодавстві України також міститься положення про те, що принцип конфіденційності не має обмежень у часі.

Частими є ситуації, коли правоохоронні органи намагаються чинити тиск на адвоката, намагаються отримати інформацію, що знаходиться в листуванні між адвокатом та його клієнтом. Стосовно збереження адвокатської таємниці під час проведення обшуків у адвокатів Європейський суд з прав людини у своїх рішеннях неодноразово визначав межі адвокатської таємниці. Наприклад, у справі «Särgava v. Estonia» (№ 698/19), заявник скаржився на незаконне вилучення його ноутбука та мобільного телефону, а також на подальше їх дослідження правоохоронними органами. Відсутність процесуальних гарантій щодо захисту адвокатської таємниці не відповідає критеріям, відповідно до яких втручання повинно здійснюватися «згідно із законом». Таким чином, ЄСПЛ визнав вилучення носіїв інформації заявника та їх подальше дослідження порушенням статті 8 (право на приватне і сімейне життя) [8]. Для запобігання ситуацій, коли під час проведення обшуків у клієнтів адвокатів, працівники правоохоронних органів намагаються

незаконно вилучити мобільний телефон та ноутбук самого адвоката, адвокати безпосередньо до Єдиного реєстру адвокатів вносять інформацію про марку та серію мобільного телефону, його IMEI тощо.

У сучасному світі звичним є обмін інформацією через різні сервіси для обміну даними, хмарні сховища, листування через месенджери тощо. Адвокату слід бути особливо уважним та обережним при використанні технологій для обміну інформацією з клієнтами та зберіганні наявних даних. Криптографічні методи захисту даних і шифрування електронної пошти можуть стати важливими інструментами для забезпечення конфіденційності інформації клієнтів.

Можна зробити висновок, що сучасне суспільство стає все більш відкритим і прагне більшої прозорості, в тому числі в діяльності адвокатів. Це може породжувати конфлікти між вимогами збереження конфіденційності та суспільним інтересом до доступу до інформації. Адвокатам необхідно уважно знаходити баланс задля дотримання вказаних вимог, забезпечуючи якнайвищий рівень захисту конфіденційної інформації своїх клієнтів при врахуванні сучасних вимог до відкритості та відповідальності в юридичній сфері.

Список використаної літератури

1. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 5 липня 2012 р. № 5076-VI. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076–17#n564
2. Правила адвокатської етики, затверджені Звітно-виборним з'їздом адвокатів України 9 червня 2017 р. (зі змінами від 15.02.2019 р.). URL: https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/n0001891–17#Text
3. Основні положення про роль адвокатів, прийняті VIII Конгресом ООН по запобіганню злочинам. 1990 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_835#Text
4. Основні принципи, що стосуються ролі юристів, прийняті VIII Конгресом ООН по запобіганню злочинності та поводження із правопорушниками. 1990 р. URL: https://ips.ligazakon.net/document/mu90316?an=&ed=&dtm=&le=
5. Загальний кодекс правил для адвокатів країн Європейського Співтовариства, прийнятий делегацією дванадцяти країн-учасниць на пленарному засіданні у Страсбурзі. 1988 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_343#Text
6. Хартія основних принципів європейської адвокатської професії, прийнята Радою адвокатських асоціацій та правничих товариств Європи 24 листопада 2006 року. URL: https://ips.ligazakon.net/document/MU06301
7. Рішення Європейського суду з прав людини у справі «Claus Muller v. Germany» (№ 24173/18). URL: https://hudoc.echr.coe.int/eng#{ %22itemid %22:[%22001–206165 %22]}
8. Рішення Європейського суду з прав людини у справі «Särgava v. Estonia» (№ 698/19). URL: https://laweuro.com/?p=17289

Остафійчук Л. А.
кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри процесуального права
Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича

ПРОФЕСІЙНІ ЕТИЧНІ ЯКОСТІ АДВОКАТА ОЧИМА СТУДЕНТІВ: П'ЯТЬ РОКІВ ПОТОМУ

Право людини на отримання професійної правничої допомоги гарантовано ст. 59 Конституції України. Обов'язок забезпечення цього права покладено на адвоката, який здійснює представництво іншої особи в суді, а також захист від кримінального обвинувачення (ст. 131–2 Основного Закону). Виконання цього завдання неможливе без дотримання адвокатами Правил адвокатської етики [1], які є загальновизнаними стандартами адвокатської професії і, водночас, орієнтиром та дороговказом у діяльності кожного адвоката. Вони визначають й упорядковують наскрізні теми та цінності, що лежать в основі національних правил поведінки, та надають корисні рекомендації стосовно дій у конкретних ситуаціях під час виконання адвокатами звичайної роботи.

Цим пояснюється дуалістична природа правил адвокатської етики, які з, одного боку, відрізняються певною стабільністю, а з іншого — мінливістю задля пристосування до сучасних викликів, які постають перед адвокатами [2, с. 2].

Розпочинаючи викладання навчальної дисципліни «Адвокатська етика» у 2018 році студентам першого курсу магістратури, ми не могли уявити виклики, які постануть перед нами за короткий проміжок часу: стрімкий розвиток комп'ютерних технологій та мережі Інтернет; поширення гострої респіраторної хвороби COVID-19, спричиненої коронавірусом SARS-CoV-2; воєнний стан в країні, запроваджений Указом Президента України від 24.02.2022 р. № 64/2022.

З урахуванням цього пропонуємо до розгляду порівняльне дослідження сприйняття студентами Правил адвокатської етики у 2018 [3] та 2023 роках.

Для проведення анкетування, як і у 2018 році студентам було запропоновано відповісти на три питання (по-різному висловлені, але однакові по суті): 1) Яким вимогам має відповідати адвокат, до якого саме Ви звернулися б за правничою допомогою?; 2) Які професійні етичні якості адвоката найважливіші?; 3) Які моральні якості не мають бути притаманними ідеальному адвокатові?

За результатами узагальнення отриманих відповідей, до вимог, яким має відповідати адвокат, до якого звернулися б за правничою допомогою, студенти віднесли:

2018 рік	2023 рік
1) професіоналізм (розум, знання чинного законодавства та вміння його практично застосовувати, вміння правильно тлумачити нормативно-правові акти, компетентність, грамотність, вміння складати процесуальні документи, знання новітніх технологій, володіння іноземною мовою (мовами)); **2) доброчесність** (говорити своєму клієнту лише правду, інформування клієнта про рух справи, не розголошення довіреної клієнтом) інформації, взявшись за справу адвокат має бути впевнений в собі і своїх силах, адвокат має бути чесним в першу чергу із самим собою); **3) довіру**; **4) комунікабельність**; **5) володіння ораторським мистецтвом;** **6) недопущення неадекватних жестів, міміки та поз;** **7) безкомпромісність** (проявляється в тому, що незважаючи на всі перешкоди та вплив суб'єктивних і об'єктивних факторів, адвокат надає правову допомогу своєму клієнтові та захищає його інтереси); **8) доступність в будь-який час доби**; **9) розумність суми фіксованого гонорару за свої послуги.**	**1) професіоналізм/саморозвиток/здатність до аналізу та стратегічного мислення** (глибокі знання, розуміння, тлумачення та навички застосування закону (іншої норми) до конкретної правової проблеми; постійне прагнення саморозвитку; орієнтуватися в останніх змінах у законодавстві); **2) спеціалізацію/досвід супроводу подібних справ** (наявність репутації як відмінного професіонала у вирішенні справ серед колег та клієнтів; приклади успішних результатів у попередніх справах); **3) комунікабельність** (вміння вислухати клієнта; комфортність спілкування; розуміння потреб клієнта та вміння доступно пояснювати юридичні аспекти справи); **4) доступність** (щоб адвокат був готовий до зустрічей, консультацій та спілкування) **5) чесність та добросовісність;** **6) дотримання принципу конфіденційності адвокатської діяльності;** **7) адекватний гонорар за послуги;** **8) володіння ораторським мистецтвом;** **9) спроможність роботи в команді.**

До найважливіших професійних етичних якостей адвоката студенти віднесли:

2018 рік	2023 рік
1) довіру «адвокат — клієнт» (це тандем, де панує взаєморозуміння та взаємна зацікавленість в позитивному розв'язку проблеми); довіру, але «з розумом», адже клієнт не завжди говорить правду; **2) чесність** перед клієнтом та клієнта перед адвокатом; **3) законність**; **4) конфіденційність**;	**1) чесність і порядність** (адвокат зобов'язаний дотримуватися Правил адвокатської етики та відмовлятися від будь-яких дій, які можуть підірвати довіру та репутацію професії); **2) добросовісність;** **3) незалежність;** **4) конфіденційність;** **5) відповідальність перед клієнтом** (адвокат має брати на себе відповідальність за свою роботу і робити все можливе, щоб

2018 рік	2023 рік
5) старанність; **6) професійний досвід** (чим більше виграшних справ — тим більша, краща репутація).	досягти найкращого результату для клієнта в рамках закону та професійних стандартів) **6) відданість закону і справедливості.**

До моральних якостей, які не мають бути притаманними ідеальному адвокатові, студенти віднесли:

2018 рік	2023 рік
1) намагання адвоката вплинути на рішення суду; 2) перешкоджання законному здійсненню процесу, суперечку із судом в судовому засіданні, порушення порядку в судовому засіданні, затягування розгляду справи; 3) подання неправдивих заяв, завідомо неправдивих доказів, посилання на завідомо неправдиві фактичні обставини, схиляння підзахисного до надання завідомо неправдивих пояснень; 4) порушення етичних аспектів спілкування (приниження честі і гідності суду або інших учасників процесу).	1) нечесність та недобросовісність; 2) наявність конфлікту інтересів; 3) жагу наживи/корисливість (величезні суми гонорару коли клієнт потрапляє у безвихідну ситуацію, або надання послуг клієнтові, яких він не потребує); 4) маніпулювання та обман (зловживання довірою); 5) байдужість, жорстокість, агресивність, конфліктність, дискримінацію, егоїзм; 6) наявність корупційних зв'язків; 7) співпрацю зі злочинними елементами.

Аналіз отриманих результатів дозволяє зробити наступні висновки: 1) в переліку найважливіших професійних етичних якостей адвоката як у 2018 році так і у 2023 році студенти перше місце віддали «професіоналізму», незважаючи на те, що в Правилах адвокатської етики такий принцип відсутній; 2) в умовах поширення гострої респіраторної хвороби COVID-19 та введенням воєнного стану в Україні відчувається гостра нестача живого спілкування між людьми, внаслідок чого студенти, поряд з такою якістю адвоката як «комунікабельність», поставили «доступність адвоката», під якою розуміють готовність адвоката до зустрічей, консультацій та спілкування, а не просте спілкування по телефону; 3) із введенням воєнного стану в Україні загострилося відчуття справедливості, тому студенти у відповідях на всі три питання віддали перевагу таким принципам адвокатської етики, як «компетентність та добросовісність» і «чесність та добропорядна репутація»; 4) на тлі корупційних скандалів у владних кабінетах України [4] студенти висловили нетерпимість до будь-яких проявів корупції при здійсненні адвокатської діяльності, а також до співпраці адвоката зі злочинними елементами; 5) виживання населення України в сучасних умовах диктує нам інші правила співіснування аніж ті, до яких ми звикли, тому має бути економне витрачання будь-яких ре-

сурсів, в тому числі власних коштів та коштів клієнтів, з урахуванням чого студенти ввели у професійний обіг новий термін «адекватний гонорар за послуги».

Список використаної літератури

1. Правила адвокатської етики України, затверджені звітно-виборним з'їздом адвокатів України 9 червня 2017 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/n0001891–17#Text
2. Фляжнікова Я. В. Правила адвокатської етики та юридична відповідальність за їх порушення : дис. ... доктора філософії : спец. 081 «Право» / Національний університет «Одеська юридична академія». Одеса, 2022. 251 с.
3. Остафійчук Л. А. Професійні етичні якості адвоката очима студентів. *Адвокатура: минуле, сучасність та майбутнє:* матер. VIII Міжнар. наук.-практ. конф.: (м. Одеса, 17 листопада 2018 р.) / редкол.: Н. М. Бакаянова (голова) та ін. Одеса: Видавничий дім «Гельветика», 2018. С. 511–513.
4. Що відомо про останні корупційні скандали в Україні? URL: https://www.dw.com/uk/korupcijni-vihidni-so-vidomo-pro-ostanni-korupcijni-skandali-v-ukraini/a-64491548; Найгучніші корупційні скандали за участю представників влади. URL:https://biz.censor.net/resonance/3443404/nayiguchnishi_koruptsiyini_skandaly_za_uchastyu_predstavnykiv_vlady

Фурса С. Я.
докторка юридичних наук, професорка,
Президент ГО «Центр правових досліджень Фурси»,
заслужена юристка України

ДИСЦИПЛІНАРНЕ ПРОВАДЖЕННЯ ПРОТИ АДВОКАТА: ДОЦІЛЬНІСТЬ СТВОРЕННЯ ТРЕТЕЙСКОГО СУДУ АДВОКАТІВ

Постійні тенденції з реформування судочинства доволі часто не узгоджуються з оновленням адвокатури і гучні справи проти адвокатів залишаються без реакції з боку фахівців, які досліджують проблеми адвокатури. Тому авторська гіпотеза зводиться до нового сприйняття дисциплінарної відповідальності адвокатів і правил її застосування. По суті, держава надала адвокатам повноваження майже монопольного характеру на надання правничої допомоги і залишила за собою частково контрольні функції впливу лише щодо дотримання адвокатами вимог Кримінального кодексу. Так, згідно п. 1 ч. 2 ст. 6 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» не за всі

кримінальні правопорушення адвокат має бути позбавлений права на здійснення адвокатської діяльності, а лише за ті, які за вироком суду передбачають покарання у виді позбавлення волі. У цьому зв'язку, виникає запитання, а на скільки така умова відповідає тій ролі, яку виконують адвокати у правовій державі? Тому на фоні такої умови всі інші правопорушення адвокатів здаються менш значимими, зокрема, коли адвокат неетично себе веде у суді по відношенню до колег, суду і клієнта, а також внаслідок незаконних, недбалих або некваліфікованих дій чи бездіяльності завдає шкоди правам та інтересам свого клієнта.

Питання тут полягає в тому, що адвокатура визнана незалежною, але парадокс цієї ситуації в тому, що адвокати надають правничу допомогу фізичним та юридичним особам, отже виконують суспільну функцію. Проте суспільство не допущене до вирішення питань, які стосуються надання і позбавлення статусу адвоката. Ці питання вирішуються кваліфікаційно-дисциплінарними комісіями адвокатури (надалі — КДКА) на чолі з Вищою кваліфікаційно-дисциплінарною комісією (надалі — ВКДКА), до складу яких входять *лише адвокати*.

Виходить, що члену суспільства в Єдиному реєстрі адвокатів України [1] пропонується обрати собі адвоката за мінімальною інформацію про нього, зокрема відповідний «профіль» адвоката дозволяє встановити прізвище, ім'я та по батькові та лише дату видачі свідоцтва про право на заняття адвокатською діяльністю. Наскільки виправдана така схема взаємовідносин адвоката з клієнтом, якщо всі розуміють, що адвокати відрізняються не тільки за спеціалізацією, а й за кваліфікацією.

Так, до неоднозначного сприйняття статусу адвоката призвела й постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку і умов проведення конкурсу з відбору адвокатів, які залучаються для надання безоплатної вторинної правової допомоги» від 28 грудня 2011 р. № 1362 [2], яка за своєю суттю спрямована на надання спеціального статусу адвокату щодо участі в наданні безоплатної правничої допомоги. Цією Постановою передбачено, що крім свідоцтва про право на заняття адвокатською діяльністю адвокату слід пройти дистанційний курс «Вступ до системи надання безоплатної правової допомоги», ознайомившись з його матеріалами та склавши перевірочні тестові завдання, співбесіди з конкурсною комісією, під час якої адвокати оцінюватимуться за критеріями мотивації до надання безоплатної правової допомоги, комунікабельності, емоційної врівноваженості, вміння представити приклади надання правової допомоги [3]. Отже, держава намагається обрати найліпших адвокатів зі списку претендентів, які будуть працювати за кошти з державного бюджету. Іншим замовникам адвокатських послуг — фізичним та юридичним

особам пропонується робити вибір серед всіх інших адвокатів на свій страх і ризик.

В цьому полягає деяка непослідовність такого державного підходу до статусу адвоката, оскільки адвокатам надане монопольне становище на «ринку» правничої допомоги і суспільство має турбувати питання, а які ж кандидати отримують статус адвоката: комунікабельні, емоційно-врівноважені, кваліфіковані чи ні. Чому державу, наприклад, цікавить рівень кваліфікації бакалаврів та магістрів юридичних закладів освіти, оскільки для них був встановлений єдиний державний іспит [4] (правда, він був потім скасований [5])? Але у цьому контексті, виникає питання, а навіщо магістрам-правникам складати єдиний державний іспит, якщо для отримання спеціального статусу нотаріуса чи адвоката вони складатимуть кваліфікаційні іспити з метою отримання свідоцтва про право на заняття, відповідно, нотаріальною чи адвокатською діяльністю? Тому держава через свої уповноважені органи має здійснювати контроль за професійним рівнем усіх адвокатів, які надаватимуть правничу допомогу, а не вибірково стосовно лише тих адвокатів, які будуть працювати за кошти з державного бюджету.

Тобто, статус адвоката слід розцінювати або достатнім для надання правничої допомоги широким верствам населення, або недостатнім, а це диктує необхідність лише формалізувати відносини з адвокатом, що надаватиме правничу допомогу, а саме підписати угоду або ні. Конкурс, зазвичай, передбачає заміщення відповідних вакантних посад, але в суспільних інтересах є те, щоб кількість адвокатів, які надають безоплатну правничу допомогу була найбільшою, щоб в осіб був широкий вибір стосовно представника чи захисника його прав та інтересів. Тому обмежувати кількість адвокатів, які надаватимуть безоплатну правничу допомогу недоцільно і некоректно щодо суспільних потреб.

Так само, коли права особи порушені адвокатом, то державний інтерес полягає в тому, щоб правопорушник був належним чином покараний і відшкодував завдану шкоду, що зумовлює застосування до нього відповідних заходів дисциплінарної відповідальності. Це питання не може залежати лише від позиції самих адвокатів через все той же державний і суспільний інтерес, оскільки держава зацікавлена в тому, щоб викорінити зі сфери адвокатських послуг випадки правопорушень. Зокрема в мережі Інтернет була поширена інформація про те, що у Києві викрито адвоката, який шахрайським шляхом заволодів 10 тис. доларів свого клієнта, йому інкримінують кримінальні правопорушення за статтями 190 і 369 Кримінального кодексу України [6], однак відповідальність за цими статтями не завжди передбачатиме позбавлення волі. Отже, цілком ймовірно, що за таке правопо-

рушення адвокат не буде позбавлений права на заняття адвокатською діяльністю. Ця ситуація є сигналом для інших адвокатів, що так можна робити, тому інше повідомлення про те, що адвокат був задіяний в передачі хабаря в 2,7 мільйона доларів [7], вже не сприймається як щось виняткове.

Тому по відношенню до наведених кримінальних правопорушень говорити про дотримання правил адвокатської етики та застосування дисциплінарних санкцій складно, оскільки вони мають вигляд дрібних і таких, що не заслуговують на увагу, але ці питання так само турбують громадян і самих адвокатів, коли їх права порушуються іншими адвокатами.

Тут варто звернути увагу на відповідальну, складну та кропітку роботу ВКДКА, якою було узагальнено практику власної роботи та оприлюднено її результати[8]. Це сміливий крок і його варто високо оцінити, що свідчить про прозорість діяльності ВКДКА, реагування на випадки правопорушень і намагання створити орієнтири в застосуванні дисциплінарної відповідальності до адвокатів.

Комусь може здатися не дуже важливим питання про те, що адвокат використав в суді проти свого колеги нетактовні чи принизливі вислови як-то: «зганьбив адвокатську спільноту», «ганебно брехав», «брехня відверта» про що згадується в Узагальнені ВКДК щодо дисциплінарної практики адвокатів, оскільки в їх практиці були випадки й гірші. Але, на нашу думку, питання дотримання адвокатами етики слід підіймати як самим адвокатам, щоб усвідомити неможливість використання ними ненормативної лексики, так і у навчальному процесі, щоб студенти як майбутні фахівці розуміли важливість етичних аспектів відносин між адвокатами, відпрацьовували застосування відповідної юридичної термінології.

При цьому, виходячи із аналізу прикладів дисциплінарних провадження в Узагальненні ми не стаємо на бік жодного із адвокатів та не намагаємося зайвий раз моралізувати цю ситуацію, а вважаємо за потрібне поставити питання про те, а чи можна сприймати дисциплінарне стягнення щодо адвоката-правопорушника належним і достатнім способом реагування на таке правопорушення, адже в результаті КДКА застосувала до адвоката попередження.

Той хто брав участь в реальній судовій справі, коли необхідно швидко відповідати на питання опонента, суду і не має часу підбирати слова, і нервова система вкрай напружена, оскільки мозок сигналізує: «він говорить неправду», той зрозуміє правопорушника. В той же час, можна зрозуміти й іншого адвоката, який не змирився з тим, що його по суті публічно назвали «ганьбою адвокатської спільноти», «ганебним брехуном». Це дрібниці? На нашу думку, відчуття справедливості не може розцінюватися як дрібниця і чим більше буде вияв-

лятися повага до власної честі, гідності і ділової репутації, тим більш демократичним буде наше суспільство.

В розглядуваному рішенні про притягнення адвоката до дисциплінарної відповідальності питання стояло про використання нетактовних висловлювань щодо колеги, що були підтверджені записом судового засідання [8], але не встановлювався факт достовірності оприлюдненої адвокатом інформації. Але аналіз цього рішення має важливе значення в іншому контексті. Чи має право адвокат на спростування недостовірної інформації (ст. 277 ЦК України), чи питання має стояти лише про некоректність висловлювань, коли його права порушені. Вважаємо, що всі наявні в судовій справі відомості можуть бути відображені в судовому рішенні і з нього можна зробити висновок, чи є достовірною оприлюднена адвокатом в суді інформація, чи ні.

Якщо ж розглядати спірні або конфлікті ситуації, коли в них беруть участь два або більше адвокатів, то за загальним правилом, не допускається зловживання правом на звернення до органів адвокатського самоврядування, в тому числі наділених дисциплінарними повноваженнями, щодо ініціювання питання про дисциплінарну відповідальність адвоката без достатніх підстав і використання зазначеного права як засобу тиску на адвоката (ч. 2 ст. 52 Правил). Однак, це положення Правил здається не зовсім виправданим через те, що адвокат, який діє правомірно захищений законом. Коли ж адвокат безпідставно ініціює дисциплінарне провадження проти свого колеги, то у законі мають передбачатися відповідні заходи за вчинення таких дій. Очевидно, що таке звернення може бути спровоковане певною метою, зокрема, відволікти адвоката від вирішення тієї справи, у якій він бере участь.

Отже, може мати місце випадок, коли дисциплінарне провадження, формально, ініціює один адвокат, а інший кваліфікує таке звернення як зловживання правом і просить КДКА застосувати проти ініціатора дисциплінарного провадження санкції. Виходить має місце формула «санкції проти санкцій», тому виникає питання, а чи має тут місце відновлення або компенсація порушеного права?

Так, процедурою дисциплінарного провадження передбачена необхідність підготовки матеріалу ініціатором провадження, його участь в розгляді справи. Інший адвокат має висловити свої обгрунтовані заперечення проти звинувачень чи своє бачення у безпідставному ініціюванні щодо нього дисциплінарного провадження і результатом мають стати санкції проти одного з них, або проти обох адвокатів. Останнє положення знайшло своє відображення в узагальненні ВКДКА [8]. Тобто, адвокат, який порушив правила попереднього мирного врегулювання конфлікту з адвокатом і звернувся

безпосередньо до КДКА був притягнений до дисциплінарної відповідальності. Такий крок КДКА, на нашу думку, є сміливим і правильним та він був схвально оцінений ВКДКА, але така схема врегулювання спірних і конфліктних ситуацій між адвокатами є вузькою та не враховує усіх можливих варіантів розвитку подій. Так, заперечення адвоката проти матеріалів скарги забиратиме час, зусилля, нерви, тому, на нашу думку, має бути побудована *більш широка* схема вирішення дисциплінарних проваджень щодо адвокатів, яку варто сприймати **як третейський суд адвокатів** (*Назва суду може бути й іншою, наприклад, третейський адвокатський суд, оскільки це питання обговорюється, тому на даний момент принципового значення не має*), що дозволить розглядати спори між адвокатами і встановлювати ті компенсаційні виплати, які має сплатити той з адвокатів, який порушив права іншого.

Якщо ж адвокат порушив права *клієнта,* то такий суд має бути правомочним щодо вирішення питання про повернення гонорару, а можливо й про відшкодування завданої адвокатом шкоди.

Більше того, ні для кого не секрет, що при відборі кандидатів до адвокатури потрапляють некваліфіковані особи, прогалини в знаннях яких не можна буде заповнити шляхом підвищення їх кваліфікації, бо у таких юристів відсутні системні знання права. Це означає, що таких юристів необхідно позбавляти статусу адвоката та припинення їх адвокатської діяльності. І такими повноваженнями може бути наділений спеціальний третейський суд адвокатів, якщо під час розгляду справи ним буде отримано достатньо відомостей про те, що правопорушення зумовлене відсутністю у адвоката знань в певній галузі права та не дивлячись на це він взяв на себе зобов'язання надавати правничу допомогу із відповідних питань.

Проаналізуємо основні тези ВКДКА, висловленні в Узагальнені дисциплінарної практики щодо відносин «адвокат проти іншого адвоката», у зв'язку із вчиненням ним незаконних та неетичних дій:

4.1. Неповідомлення ради адвокатів, а також ненадання доказів мирного врегулювання конфлікту, не перешкоджає дисциплінарному провадженню та не породжує у дисциплінарних палат додаткових обов'язків.

4.2. Відсутність доказів вжиття заходів мирного врегулювання конфлікту також не є підставою для повернення заяви адвоката або залишення її без розгляду.

4.3. Факт неповідомлення ради адвокатів про конфлікт між адвокатами, або ненадання доказів мирного врегулювання конфлікту до подання адвокатом скарги до КДКА, має бути відображений у рішенні дисциплінарної палати.

4.4. Допустимі форми реагування адвоката на незаконні або неетичні дії іншого адвоката, встановлені ПАЕ, не обмежують адвокатів у ре-

алізації прав і обов'язків, пов'язаних із ініціюванням кримінального провадження в порядку Кримінального процесуального кодексу [8].

Так, згідно ч. 3 ст. 52 Правил адвокатської етики [9] (надалі — Правила) кожен адвокат *має* вжити заходи мирного врегулювання конфлікту з участю іншого адвоката і вони як фахівці повинні вміти домовлятися та усвідомлювати, що в їх стосунках не повинно бути нічого особистого і переходити цю межу не варто. Саме тому у Правилах було закріплено положення про те, що в разі ініціації адвокатом дисциплінарного провадження стосовно іншого адвоката він має попередньо повідомити про це Раду адвокатів регіону за робочим місцем адвоката згідно відомостей в Єдиному реєстрі адвокатів України, а стосовно адвоката іноземної держави — асоціацію адвокатів чи правове товариство відповідної держави для пошуку шляхів мирного залагодження конфлікту.

Вважаємо доцільним проаналізувати положення цієї норми щодо дієвості запропонованого у ній механізму мирного врегулювання конфлікту між адвокатами. Так, у ч. 4 ст. 52 Правил передбачено, що при виникненні конфлікту між адвокатами, наслідком якого є звернення одного з них зі скаргою до кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури регіону, адвокат, який ініціював звернення, ***зобов'язаний надати докази*** того, що ним вжиті заходи мирного врегулювання такого конфлікту, зокрема, документи, що свідчать про звернення останнього до Ради адвокатів регіону за робочим місцем адвоката згідно з відомостями в Єдиному реєстрі адвокатів України, а стосовно адвоката іноземної держави — асоціації адвокатів чи правового товариства відповідної держави. Тобто, у цій нормі, фактично, пропонується надати **докази звернення** потенційного скаржника до Ради адвокатів регіону, а **не докази того, що** Радою адвокатів регіону **були вжиті заходи мирного врегулювання такого конфлікту між адвокатами та які саме.**

Це пояснюється тим, що у Ради адвокатів регіону **не має заходів впливу на адвоката**, а максимальним дисциплінарним стягненням для першого випадку правопорушення може стати лише **попередження**. Тому розраховувати на те, що хтось здатен вплинути на адвоката-правопорушника в приватній бесіді важко.

З іншого боку, як себе може повести адвокат, який порушив права іншого адвоката, щоб залагодити конфлікт і, щоб скарга взагалі не подавалася, в Правилах не передбачено. Суто по-людськи, то слід вибачитися наодинці, а може і публічно. У цьому зв'язку виникає питання, а які ж тоді поради може надати Рада адвокатів регіону адвокату-правопорушнику для залагодження конфлікту мирним шляхом?

З цією метою, розглянемо випадок, коли до адвоката вже було застосовано попередження і наступним заходом дисциплінарного стягнення є зупинення адвокатської діяльності строком від місяця до

року. Отже, в такій ситуації, на нашу думку, активно повинен вести перемовини адвокат-правопорушник через те, що наступна дисциплінарна санкція безпосередньо стосуватиметься його діяльності і доходу. Отже, в такій ситуації Рада адвокатів регіону має попередити адвоката-правопорушника про те, що, якщо він не залагодить конфлікт, який виник між ними, мирним шляхом, то інший адвокат буде подавати скаргу на його дії до КДКА.

В такому разі варто розглядати також два можливих варіанти розвитку подій:

– якщо Рада адвокатів регіону не відреагує на таке звернення скаржника і останній подасть скаргу до КДКА, *то матиме місце порушення прав адвоката на інформацію про можливість мирного врегулювання конфлікту*;

– якщо після звернення до Ради адвокатів регіону скаржник не подасть скаргу до КДКА, то в справі адвоката залишатиметься матеріал про вчинене ним правопорушення, про що свідчитиме відповідна скарга, але дисциплінарне провадження може й не бути відкрите, а репутація адвоката буде заплямованою.

Вважаємо, що всі наведені варіанти розвитку дисциплінарних відносин варто зробити персоніфікованими і конкретними, за аналогією з діяльністю суду в цивільних справах, де передбачається можливість посередництва судді і мирне врегулювання спору за його участі (Глава 4 Розділу III Цивільного процесуального кодексу України [10] (надалі-ЦПК), а також рішення органу, яке сторони — адвокати зобов'язані будуть виконати.

Цей аналіз заходів дисциплінарного впливу дає підстави зробити висновок про доцільність створення ***третейського суду адвокатів****, в якому можна буде врегулювати конфлікт між адвокатами мирним шляхом і не відволікати від діяльності органи адвокатського самоврядування*.

Більше того, наслідком **невиконання рішення третейського суду адвокатів** можна передбачити застосування додаткових дисциплінарних стягнень — штрафів на користь НААУ або припинення адвокатської діяльності. При цьому, рішення третейського суду адвокатів в частині матеріальних стягнень можна буде примусово виконувати після звернення до судів загальної юрисдикції за визнанням та наданням дозволу на примусове виконання рішень третейських судів у порядку Глави 4 Розділу IX ЦПК. **Наприклад**, згідно ст. 53 Правил адвокат повинен уникати розголосу в засобах масової інформації або поширення іншим способом (в тому числі за допомогою мережі Інтернет, соціальних мереж) відомостей, що принижують честь та гідність іншого адвоката, ганьблять його чи адвокатське бюро/адвокатське об'єднання або адвокатуру України. Для забезпечення ліквідації такого правопорушення слід не тільки застосувати санкції, припус-

тимо, попередження, а й зобов'язати адвоката видалити відповідну публікацію з мережі Інтернет та встановити обов'язок компенсувати моральну шкоду від такого правопорушення, що може бути здійснено в примусовому порядку на підставі рішення суду. Особливо це питання актуалізується тоді, коли адвокат буде одночасно позбавлений права на заняття адвокатською діяльністю і зобов'язаний видалити публікацію з мережі Інтернет. Тобто, важелі впливу на адвоката зникнуть через те, що адвокат втратив свій статус і до нього вже не можуть бути застосовані дисциплінарні санкції, а відповідна компрометуюча інформація залишатиметься на його сайті в мережі Інтернет. Якщо ж рішення буде ухвалене третейським судом адвокатів, то на підставі глави 4 Розділу IX ЦПК України можна просити суд видати виконавчий лист на примусове виконання рішення цього суду.

Отже, в сучасних умовах залишається єдиний спосіб відновлення прав постраждалої особи — звернення до суду в порядку цивільного судочинства, але питання, які виникають в адвокатурі специфічні і доволі часто складні, тому варто їх вирішувати спеціалізованій установі. Якщо ж буде введений в структуру НААУ третейський суд адвокатів, то він вправі буде розглядати такі справи і вирішувати їх з урахуванням всіх вимог постраждалої особи, а не тільки застосовувати дисциплінарні стягнення. Для об'єктивності вирішення справ щодо кваліфікації правопорушень і визначення обов'язків адвоката-правопорушника вважаємо доцільним залучати до діяльності такого суду достойних і незалежних фахівців, яких обиратиме НААУ, а не тільки адвокатів.

Діяльність такого суду буде корисною як для адвокатів, так і всіх заінтересованих осіб, оскільки вони зможуть знайти в такому суді реальне відновлення та/або компенсацію власних прав, а це дозволить розвантажити суди загальної юрисдикції і вирішувати специфічні проблеми, які виникатимуть в адвокатурі спеціальним третейським судом адвокатів.

Сподіваємося, що наведені гіпотези викличуть певний інтерес у фахівців та публічну і конструктивну дискусію.

Список використаної літератури

1. Єдиний реєстр адвокатів України. НААУ. URL: https://erau.unba.org.ua/
2. Порядок і умови проведення конкурсу з відбору адвокатів, які залучаються для надання безоплатної вторинної правової допомоги, затверджений постанова Кабінету Міністрів України від 28 грудня 2011 р. № 1362.URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1362–2011- %D0 %BF#Text
3. Оголошено XI конкурс з відбору адвокатів, які залучаються для надання безоплатної вторинної правової допомоги. НААУ. URL: https://unba.org.ua/news/3818-ogolosheno-xi-konkurs-z-vidboru-advokativyaki-zaluchayutsya-dlya-nadannya-bezoplatnoi-vtorinnoi-pravovoi-dopomogi.html

4. Бакалаври і магістри складатимуть єдиний державний іспит. URL: https://svitedu.com.ua/yedynyy-derzhavnyy-ispyt/
5. Уряд скасував державні іспити для бакалаврів та магістрів за деякими спеціальностями.URL: https://www.rbc.ua/ukr/news/kabmin-otmenilo-gosekzameny-bakalavrov-magistrov-1648479301.html
6. Хомуляк Г. У Києві адвокат «розвів» клієнта на гроші: правника затримала СБУ. URL: https://www.stopcor.org/ukr/section-suspilstvo/news-u-kievi-advokat-rozviv-klienta-na-groshi-pravnika-zatrimala-sbu-12–10–2023.html
7. Михайлов Д. Справа Князєва: адвокат Горецький визнав вину і пішов на угоду із САП. URL: https://suspilne.media/593207-sprava-knazeva-advokat-goreckij-viznav-vinu-i-pisov-na-ugodu-iz-sap/
8. Узагальнення дисциплінарної практики кваліфікаційно-дисциплінарних комісій адвокатури з питань розгляду скарг адвокатів на незаконні або неетичні дії іншого адвоката, затверджене Рішенням Вищої кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури № VIII-024/2021 від 04.08.2021 р. URL: https://vkdka.org/uzagalnennya-distsiplinarnoji-praktiki-kvalifikatsijno-distsiplinarnih-komisij-advokaturi-z-pitan-rozglyadu-skarg-advokativ-na-nezakonni-abo-neetichni-diji-inshogo-advokata/
9. Правила адвокатської етики, затверджені Звітно-виборним з'їздом адвокатів України 2017 року 9 червня 2017 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/n0001891–17#n600
10. Цивільний процесуальний кодекс України. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. 2004. № 40–41, 42. Ст. 492). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618–15#Text

Адубецький А. В.
студент 4-го курсу
факультету адвокатури та антикорупційної діяльності
Національного університету «Одеська юридична академія»

АНАЛІЗ ВПЛИВУ РЕКЛАМНИХ МАТЕРІАЛІВ НА РЕПУТАЦІЮ АДВОКАТА

Вплив рекламних матеріалів на репутацію адвоката є актуальною та складною проблемою в сучасному світі. У сфері права, де довіра та професійна репутація грають важливу роль, реклама може бути подвійним клинцем — інструментом популяризації та засобом, що може підірвати впевненість клієнтів у юридичних навичках та етиці адвоката.

На сьогоднішній день рекламні стратегії стали важливою частиною ведення бізнесу для багатьох адвокатів. Однак, зрозуміло, що ефективність цих заходів визначається не лише їхньою привабливістю для клієнтів, але й тим, наскільки вони дотримуються етичних стандартів та не порушують довіри громадськості.

Реклама може мати значний вплив на перцепцію адвоката серед громадськості. Вона може стати ефективним інструментом для залучення клієнтів та підвищення відомостей про юридичну практику, але в той же час, неконтрольована чи неетична реклама може призвести до втрати довіри та погіршення репутації адвоката.

У цьому контексті важливо дослідити різноманітні аспекти впливу рекламних матеріалів на репутацію адвоката. Це включає в себе етичні аспекти реклами в юридичній сфері, реакцію громадськості на рекламні кампанії адвокатів, а також вивчення того, як ці стратегії можуть впливати на відносини з колегами та іншими представниками правової галузі.

Даний аналіз є важливим для адвокатів, які прагнуть побудувати успішну практику, зберігаючи високу репутацію, довіру клієнтів та спільноти загалом.

Як відзначено в дослідженні Храпенко О. О., коли адвокати беруть участь у телевізійних проектах, важливо розуміти, що для звичайних громадян вони стають символом адвокатури загалом і формують у їх свідомості своєрідний «образ захисника». Таким чином, адвокатам слід бути особливо обережними у своїй поведінці та виборі, як вони представляють себе, щоб уникнути недобросовісної та неетичної поведінки [1].

Соціальна активність адвокатів у мережі Інтернет має бути об'єднуючою силою та сприяти швидкому поширенню інформації, як у форматі адвокат-адвокат, так і адвокат-клієнт, а не бути причиною недовіри та тиску. Адвокат під час спілкування в мережі Інтернет може розміщувати, коментувати лише ту інформацію, використання якої не завдає шкоди авторитету адвокатів та адвокатури в цілому [2].

Реклама, чи то пряма, чи опосередкована, грає важливу роль у виборі клієнтами конкретного адвоката. Чим конкретніше вона буде, тим більше можливостей залучити потенційних клієнтів. У сучасний період Інтернет надає адвокатам численні можливості для представлення себе. Навіть ті, хто утримуються від прямої реклами адвокатських послуг, знаходять більш етичні та поміркковані способи просування, такі як створення особистих веб-сайтів, участь в соціальних мережах і співпраця зі ЗМІ [3].

Активні та інформативні сторінки в соціальних мережах сприяють збільшенню читацької аудиторії, оскільки вони надають можливість для подальшого поширення контенту, котрий публікує адвокат. Якщо адвокат опублікує свої думки у «Фейсбуці», ця інформація може потрапити до стрічки новин потенційного клієнта і бути сприйнята довірливо, особливо якщо хтось із його друзів чи колег «перепостили» цю інформацію.

Для адвокатів співпраця з діловими виданнями лишається ефективним способом витратити свій час, оскільки вони можуть консультувати велику аудиторію, а не лише одного потенційного клієнта. Проте, для максимальної ефективності в цьому підході, адвокатам рекомендується концентруватися на 1–2 сферах діяльності та продемонструвати свою експертність саме в них.

Необхідно враховувати, що комерційна реклама у сфері адвокатури має свій потенціал, проте важливо не завищувати її значущість. Найголовнішим джерелом інформації про адвоката та його діяльність є нетворкінг або так зване «сарафанне радіо», оскільки клієнти найчастіше довіряють думці своїх знайомих. Однак, варто враховувати, що деякі дослідники стверджують, що реклама адвокатської діяльності може поставити під сумнів гідність професії та зведе її до рівня побутових послуг, що порушує основи адвокатської практики [3].

Слід звернути увагу на Міжнародні принципи поведінки фахівців у сфері права в соціальних мережах, які визначають шість ключових аспектів: незалежність, чесність, відповідальність, конфіденційність, збереження довіри громадськості та визначення конкретної лінії поведінки. Крім того, ці принципи надають рекомендації юристам щодо контролю за своєю поведінкою як в інтернеті, так і за його межами.

Отже, у результаті розгляду впливу рекламних матеріалів на репутацію адвоката виокремлюються ключові аспекти, які визначають баланс між необхідністю рекламного масштабування та збереженням професійної довіри. Рекламні стратегії стали необхідною частиною розвитку адвокатської практики, проте їхня ефективність повинна враховувати етичні стандарти та вплив на репутацію.

З урахуванням міжнародного досвіду, особливо в контексті рішень Європейського суду з прав людини, визначено, що адвокатам слід дотримуватися високих стандартів чесності та відповідальності при розповсюдженні рекламної інформації. Важливо уникати порівнянь та неправдивих заяв, забезпечуючи рівновагу між інтересами професії, правом громадян на інформацію та можливістю адвокатів просувати свою практику.

У висновку можна стверджувати, що реклама в сфері адвокатури має свої переваги, проте лише тоді, коли вона відповідає етичним нормам та сприяє збереженню професійної репутації. Ретельне вивчення міжнародного досвіду та врахування принципів етики та відповідальності в інтернет-середовищі є важливими елементами успішного впливу на репутацію адвоката в еру сучасних комунікацій.

Список використаної літератури

1. Храпенко О. О. Дотримання Правил адвокатської етики на телебаченні та в Інтернеті. *Вісник Одеської адвокатури*. 2019. Спеціальний випуск «Адвокатська етика». С. 53–56.
2. Як активність у соціальних мережах може завдати шкоди адвокатові. URL: https://unba.org.ua/publications/8496-yak-aktivnist-u-social-nih-merezhah-mozhe-zavdati-shkodi-advokatovi.html
3. Бірюкова А. Реклама адвокатської діяльності як прояв впливу процесу глобалізації. *Підприємництво, господарство і право*. 2018. № 8. С. 202–206.

Науковий керівник**: доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», кандидат юридичних наук, доцент* ***Храпенко Олена Олегівна

Анисимова О. А.
студентка 1-го курсу магістратури факультету цивільної
та господарської юстиції Національного університету
«Одеська юридична академія»

ОСОБЛИВОСТІ АДВОКАТСЬКОЇ ЕТИКИ У ПУБЛІЧНОМУ ПРОСТОРІ

Життя сучасних адвокатів в Україні наповнене динамікою і неможливо залишитися осторонь тих подій, що розгортаються навколо. Те, що раніше не потребувало окремого регулювання, зараз вимагає нормування відповідно до потреб кожної сфери.

В країнах Західної Європи та США розповсюджена практика компіляції, систематизації та публікації етичних норм та стандартів для професійних юристів. В Україні наразі така ініціатива не проводилася, і тому вказаному питання приділяється недостатньо уваги. Варто відзначити, що починаючи з кінця XX століття в Україні відзначається збільшення активності у процесі створення та прийняття етичних правил для юристів [1].

Особливості цілей і завдань адвокатури визначають необхідність повної незалежності адвоката в здійсненні своєї професійної діяльності. Ця незалежність передбачає, що адвокат повинен бути вільним від будь-якого впливу, тиску або втручання у його роботу, пов'язану з наданням професійної правової допомоги, здійсненням захисту або представництва клієнта, незалежно від джерела такого впливу — чи то зі сторони державних органів, політичних партій, інших адвокатів і т. д. Також важливо зберігати незалежність від особистих інтересів.

За останнє десятиріччя представники адвокатської громади стали активніше брати участь у різних телевізійних програмах як експерти і почали вести свої Інтернет-блоги, де діляться порадами, рекомендаціями та власними поглядами на вирішення правових питань клієнтів.

Адвокати використовують соціальні мережі не лише як особистий спосіб спілкування. Багато акаунтів на Facebook призначено для професійних цілей, де адвокати вказують своє ім'я та місце роботи. Багато тем, пов'язаних як з окремими справами (особливо резонансними), так і з загальною діяльністю адвокатів, прокурорів, Національної поліції, реформами та політичною ситуацією, швидко стають предметом обговорення в фейсбук-спільноті, і адвокати завжди активно приєднуються до цих дискусій [2].

Це корисно в тих випадках, коли вноситься професійна експертиза, і коли публічні онлайн-дискусії допомагають привернути увагу суспільства до проблем, які цікавлять адвокатську спільноту. Соціальні мережі стають важливим інструментом для захисту прав громадян. Публічні кампанії підтримки, твіттер-шторми та флешмоби допомагають захисникам прав вплинути на громадську думку на користь справедливості.

Якщо адвокат розуміє, кого він представляє та які цілі він переслідує в межах захисту, то використання медіа та публічності відокремлюється від самого процесу захисту. Адвокат звертається до громадськості лише у випадках, коли необхідно висловити конкретну юридичну позицію та сформулювати певну думку серед громадян. Процес «репутаційного відбілювання» — це вже інший аспект, де створюється конкретна версія з метою покращення репутації клієнта.

У Правилах адвокатської етики відсутні прямі норми, які б точно регулювали висловлювання в мережі. Однак, сама сутність Правил підтримує принцип, що в публічній сфері адвокат повинен діяти в межах закону і правил етики.

Введення таких норм було очікуваним, оскільки сучасні адвокати активно розробляють свої веб-сайти, публікують блоги та матеріали у соціальних мережах. Таким чином, винятково важливим стало впровадження етичних норм, що регулюють цю сферу. Зрозуміло, що неможливо дотримуватись етики у реальному житті і дозволяти собі допускати неповагу до професії у віртуальному просторі.

Відповідно до статті 57 Правил адвокатської етики, використання адвокатом соціальних мереж, інтернет-форумів та інших форм взаємодії в мережі Інтернет повинно дотримуватися таких принципів: незалежність, професіоналізм, відповідальність, чесність, скромність та ввічливість, гідність, відсутність будь-яких проявів дискримінації, толерантність і терпимість, дотримання корпоративних стандартів та збереження довіри суспільства та конфіденційності [3].

Загалом, Правила адвокатської етики є відображенням сучасного життя адвокатської громади. Вони постійно адаптуються і завжди будуть піддаються змінам, оскільки це відповідає динаміці життя [4]. Проте важливо зауважити, що вічні цінності залишаються незмінними. Вони завжди будуть надійним фундаментом професійної адвокатської практики, побудованої на традиціях і доброму досвіді.

Отже, існують різні напрямки, на які може бути спрямована медійна активність адвоката. Це включає в себе стратегію захисту прав клієнта, можливість висловити певну позицію перед суспільством та владою, захист професійної спільноти та надання консультацій громадянам з різних питань [5].

Досліджуючи особливості адвокатської етики у віртуальному просторі, важливо розрізняти дії адвоката, спрямовані на захистом прав клієнта та його «відбілювання». В цілому, адвокати розуміють важливість своєї ролі в громадськості, кожен адвокат повинен пам'ятати про свою відповідальність перед колегами, оскільки поведінка окремого адвоката впливає на сприйняття всієї адвокатської спільноти громадськістю. Таким чином, участь в адвоката громадському житті є цінною, але лише за умови дотримання норм адвокатської етики.

Список використаної літератури

1. Іваницький С. О. Теоретичні основи організації адвокатури в Україні: принципи та система: монографія. Київ: Інтерсервіс, 2017. 800 с.
2. Гаєвський А. Адвокатська етика у соціальній мережі. URL: https://gaevsky.org.ua/2018/03/06/advokatskaya-etika-v-sotsialnyih-setyah
3. Правила адвокатської етики від 9 червня 2017 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/n0003418–12/conv
4. Фляжнікова Я. Адвокати в соціальних мережах. Етико-деонтологічний аспект. *Visegrad Journal on Human Rights*. 2017. Part 1, Issue 1. С. 123–127.
5. Шевчук О. А. Адвокат: необхідність публічності чи PR? URL: https://www.shevchuk.org.ua/advokat-neobhidnist-publichnosti-chy-pr/

Науковий керівник: *доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», доцент, кандидат юридичних наук* ***Кісліцина Ірина Олександрівна***

Барта Л. А.
студентка 4-го курсу факультету
адвокатури та антикорупційної діяльності
Національного університету «Одеська юридична академія»

ОСОБЛИВОСТІ ДОТРИМАННЯ ПРАВИЛ АДВОКАТСЬКОЇ ЕТИКИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Етичні аспекти практичної діяльності адвокатів є одними з найбільш дискусійних питань інституту адвокатури. Загалом, адвокатську етику можна розглядати як складову частину юридичної етики, певні уявлення про морально-етичні аспекти діяльності адвокатів в тих випадках, коли немає конкретних правил поведінки, встановлених нормативно-правовими актами.

Необхідність існування такої категорії як «етика адвоката» пояснюється низкою чинників, що характеризують інститут адвокатури. По-перше, адвокатура — досить специфічна недержавна структура, наділена функцією держави з захисту конституційних прав і свобод людини і громадянина. По-друге, репутація кожного окремого адвоката залежить не лише від його професійних навичок, а й від певних моральних норм, яких необхідно дотримуватись. Багато з цих норм не визначені нормативно-правовими актами, але це не означає, що вони є неважливими. Адвокат має навіть в повсякденному житті дотримуватись певних правил, аби не шкодити іміджу інституту адвокатури в цілому та своїй адвокатській репутації зокрема [1, с.449].

Відповідно до ст. 21 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», дотримання Правил адвокатської етики є одним з професійних обов'язків адвоката [2]. Правила адвокатської етики є важливим документом в системі законодавства про адвокатуру, що включає в себе фундаментальні положення про норми та правила поведінки адвокатів, напрацьовані розвитком як української адвокатури, так і міжнародним адвокатським співтовариством.

Актуальність вказаної теми набуває нового значення у зв'язку з повномасштабним вторгненням Російської Федерації на територію України 24 лютого 2022 року. Інститут адвокатури, основною функцією якого є захист прав громадян, також відчув характерні зміни у зв'язку з введенням воєнного стану по всій території України. Реалії, у яких доводиться знаходитись майже кожному українцю щодня, внесли свої корективи у діяльність адвокатів та дотримання ними Правил адвокатської етики.

На період воєнного стану чинним законодавством не передбачено зміни методів і форм здійснення адвокатської діяльності, проте специфіка інституту адвокатури все ж грає свою роль. Адвокати — особи,

які так чи інакше в своїй професійній діяльності мають весь час взаємодіяти з клієнтами, надаючи їм певні послуги, тобто наближеність до суспільства саме в адвокатів є виключною. А тому питання особливостей дотримання Правил адвокатської етики в умовах воєнного стану є надзвичайно актуальним в сучасних умовах правової реальності в Україні.

В першу чергу варто звернути увагу на дві статті Правил адвокатської етики, дотримання яких в умовах воєнного стану набуває нового значення. Відповідно до статті 59 Правил адвокатської етики: «Висловлювання адвоката в соціальних мережах, інтернет-форумах та інших формах спілкування в мережі «Інтернет» не повинні містити будь-який вид агресії, ворожнечі та нетерпимості» [3]. Зрозуміло, що адвокати в першу чергу є такими самими людьми, як і всі інші, їм також важливо мати змогу висловити свою думку з того чи іншого питання, в тому числі і в мережі «Інтернет». Проте проаналізувавши правила адвокатської етики можна побачити, що рамки висловлювань, які є доступними адвокатській спільноті, досить сильно обмежені. Адвокат в своїх соціальних мережах навіть під час обговорення військових злочинів російської федерації не може використовувати провокаційні чи образливі висловлювання, які так чи інакше можуть зашкодити іміджу адвокатури.

Відповідно до статті 60 Правил адвокатської етики: «Адвокату не слід здійснювати заяв у соціальних мережах, інтернет-форумах та інших формах спілкування в мережі «Інтернет» від імені адвокатської спільноти і видавати свою думку за її спільну думку, а також ураховувати, чи відповідають його дії в соціальних мережах іміджу та статусу адвоката» [3]. Ці дві схожі між собою статті несуть один меседж: адвокат має в будь-якій ситуації висловлювати свою думку так, аби не зашкодити своїй репутації та репутації інституту адвокатури.

Проте варто зазначити, що не всі адвокати з початком повномасштабного вторгнення дотримуються вказаних статей та етичних принципів в своїх публічних висловлюваннях. Незважаючи на це, практика щодо притягнення до дисциплінарної відповідальності адвокатів за вказані проступки досі відсутня.

Одним з найважливіших аспектів професійної етики адвоката є взаємодія адвоката з клієнтом. В умовах воєнного стану спілкування адвокатів з клієнтами пройшло певну трансформацію у зв'язку з розширенням потенційного кола клієнтів, серед яких особи, які так чи інакше могли бути пов'язані з росією. Статтею 17 Правил адвокатської етики передбачено право адвоката відмовитись від прийняття доручення клієнта, виходячи з будь-яких причин і без їх пояснення. В сучасних умовах адвокатам іноді доводиться приймати складні рішення про захист колаборантів, шпигунів, військовополонених під

час притягнення вказаних осіб до кримінальної відповідальності. З моральної точки зору адвокату, сім'я якого так чи інакше могла постраждати від збройної агресії росії, його особисті переживання в цьому випадку мають відігравати чільну роль в можливості відмови від такого клієнта.

Відповідно до статті 15 Правил адвокатської етики, договір про надання правової допомоги може бути укладений особою, яка діє в інтересах клієнта. Проте адвокату необхідно якомога швидше отримати письмову згоду клієнта на отримання правничої допомоги. В умовах, коли величезна кількість громадян України знаходиться за кордоном, на окупованих територіях, в зоні бойових дій, зазначена норма є як ніколи актуальною. І хоча діяти в інтересах клієнта без його згоди адвокат не може, необхідно забезпечити таку систему, яка б і перешкоджала можливості зловживання правами особи, в інтересах якої укладається договір, і дозволяла адвокату отримати згоду від клієнта в найближчий час.

Як висновок можна зазначити, що дотримання Правил адвокатської етики в умовах воєнного стану має свої певні особливості, які стосуються як висловлювань та поведінки адвоката в мережі «Інтернет», так і окремих аспектів етичних принципів взаємодії адвоката з клієнтами.

Сама суть дотримання Правил адвокатської етики не змінюється, проте виникають підстави, які змушують адвоката обирати форму реалізації тих чи інших етичних принципів, спираючись на умови об'єктивної правової реальності. В нашому випадку такими підставами є війна та введення воєнного стану на всій території України.

Список використаної літератури

1. Діденко О. Професійна етика в діяльності адвоката. *Адвокатура: минуле, сучасність та майбутнє:* матер. IX Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 15 листопада 2019 р.) / редкол.: Н. М. Бакаянова (голова) та ін. Одеса : Фенікс, 2019. С. 448–451.
2. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 05.07.2012 р. № 5076-VI : станом на 3 серп. 2023 р.URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076–17#Text (дата звернення: 22.10.2023).
3. Правила адвокатської етики: затверджені Звітно-виборним з'їздом адвокатів 09.06.2017, зі змінами, затвердженими З'їздом адвокатів України 15.02.2019. URL: https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/n0001891–17#Text (дата звернення: 22.10.2023).

Науковий керівник: доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», кандидат юридичних наук, доцент ***Кубаєнко Андрій Володимирович***

Басюк Ю. М.
аспірант 1-го року навчання
Навчально-наукового інституту права
Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ЕТИЧНІ МЕЖІ ДІЯЛЬНОСТІ АДВОКАТА НА СТАДІЇ ПІДГОТОВЧОГО ПРОВАДЖЕННЯ У ЦИВІЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ

Підготовче провадження як стадія судового процесу, зокрема й у рамках цивільного судочинства, є порівняно молодою категорією процесуального права. Незважаючи на це, як свідчить практика, підготовче провадження у цивільному процесі (як найбільш поширеному виді судочинства) відіграє досить важливу та помітну роль.

Якщо поглянути на природу підготовчого провадження у цивільному процесі з боку адвоката та клієнта, якого він представляє, то можемо зробити проміжний висновок, що досліджувана стадія цивільного судочинства сприяє тому, що адвокат та його клієнт остаточно визначиться із тим, які засоби, методи та прийоми використовувати у процесі розгляду цивільної справи по суті з огляду на позицію та налаштування протилежної сторони, суду тощо.

Очевидним є те, що підготовче провадження в рамках цивільного процесу для адвоката є з одного боку орієнтиром його подальшої діяльності у цивільній справі (що є перевагою досліджуваної стадії і для адвоката, і для його клієнта), а з іншого — полем для зловживання своїм процесуальним становищем. Таке зловживання може проявлятися насамперед у затягуванні підготовчого провадження, що, у свою чергу, відтерміновує розгляд справи по суті.

У такому контексті необхідно звернути увагу на положення ч. 3 ст. 44 Правил адвокатської етики [3], відповідно до яких «адвокат не повинен вчиняти дій, спрямованих на невиправдане затягування судового розгляду справи». Саме по собі поняття «затягування судового розгляду справи» містить у собі негативну конотацію. Тому, на мою думку, використане у досліджуваному положенні словосполучення «невиправдане затягування» є тавтологією та має бути змінене або шляхом вилучення слова «невиправдане», або шляхом заміни слова «затягування» на слово «відтермінування» чи «подовження».

Безпосередній аналіз цитованої норми дозволяє простежити певні нюанси її застосування, що були закладені у процесі розробки Правил адвокатської етики. Так, якщо звернутися до етимології дієслова «не повинен», то стає зрозумілим, що вказана норма не містить прямої заборони, оскільки у таких випадках і законодавець, і адвокатська спільнота використовують дієслово «забороняється» у різних

його формах. На противагу цьому, у даному випадку презюмується, що затягування судового розгляду справи з боку адвоката є явищем, якого необхідно уникати. Проте кожна цивільна справа є унікальною, а тому має певні особливості розгляду. Відповідно, у якості винятків можуть виникати такі ситуації, коли саме затягування справи адвокатом є необхідним для його клієнта, хоча з погляду інших учасників судового процесу така діяльність адвоката буде мати характер зловживання своїм процесуальним становищем.

Дійсно, у процесі підготовчого провадження у цивільному процесі може виникнути необхідність розтягнути дану стадію цивільного судочинства з метою забезпечення інтересів клієнта шляхом відтермінування розгляду справи по суті. Здебільшого такі ситуації виникають, коли адвокат є представником відповідача. Тобто клієнт адвоката у такому випадку бере участь у судового розгляді цивільної справи фактично у примусовому порядку. Так, може виникнути ситуація, коли відповідач об'єктивно заперечує проти позову, проте підтвердити свою позицію може обмеженою кількістю доказів, що не дозволяють відмовити у задоволенні позову у повному обсязі, проте можливо такі докази з'являться у майбутньому (наприклад, повернеться свідок з-за кордону, будуть виготовлені певні документи тощо). У такому випадку адвокат як його представник може вдатися до затягування підготовчого провадження шляхом постійного відкладення підготовчого засідання, клопотання про оголошення перерви на формальних підставах, зупинення провадження у справі, коли відповідач хоч і має право на таку процесуальну дію (наприклад, перебуває на службі у Збройних Силах України), проте одночасно має реальну можливість брати участь у режимі відеоконференції та/або через представника, оскільки він не перебуває в районі активних бойових дій, тощо.

У вказаній ситуації проявляється конкуренція двох норм Правил адвокатської етики: ч. 2 ст. 8, яка передбачає, що «у межах дотримання принципу законності адвокат зобов'язаний у своїй професійній діяльності виходити з переваги інтересів клієнт», та вже цитованої ч. 3 ст. 44 [3]. Виникає питання: як правильно вчинити адвокатові, щоб не допустити порушення Правил адвокатської етики? На мою думку, під час виникнення подібних випадків слід провести чітку межу. Так, якщо затягування розгляду цивільної справи сприятиме тому, що у майбутньому інтереси клієнта будуть забезпечені якнайкраще, тобто справа буде вирішена на його користь, то така діяльність адвоката не буде порушенням етичних стандартів адвокатської діяльності, хоча з погляду інших учасників цивільного процесу адвокат допускатиме зловживання своїм процесуальним становищем. У такому разі спрацьовує принцип конфіденційності, оскільки інші учасники розгляду цивільної справи не повинні знати стратегії, яку обрав адвокат для

забезпечення інтересів свого клієнта. Тобто адвокат забезпечує дію принципу пріоритету інтересів клієнта та, водночас, не порушує приписи ч. 3 ст. 44 Правил адвокатської етики [3], якщо буквально тлумачити вказане положення. Проте проблемним питанням буде ситуація, коли адвокат помилково вважає, що затягування розгляду цивільної справи сприятиме забезпеченню інтересів клієнта. Тобто розгляд цивільної справи розтягується, але інтереси клієнта все рівно порушуються, при цьому адвокат мав підстави сподіватися, що інтереси клієнта будуть забезпечені.

Проте якщо адвокат затягуванням розгляду цивільної справи просто відтерміновує розгляд цивільної справи по суті, віддаляючи у часі негативні наслідки для клієнта, які настануть неминуче, то така діяльність адвоката є невиправданою та містить всі ознаки зловживання своїм процесуальним становищем, а тому може бути кваліфікована як дисциплінарний проступок, передбачений п. 3 ч. 2 ст. 34 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» [2], оскільки у даному випадку адвокат хоча й забезпечує певною мірою інтереси свого клієнта, проте допускає явне порушення приписів ч. 3 ст. 44 Правил адвокатської етики [3], адже інтереси клієнта врешті-решт будуть порушені.

Варто наголосити також на тому, що затягування підготовчого провадження у цивільному процесі у першому випадку також не може бути нескінченним і повинно відповідати розумним строкам, що є досить абстрактною категорією, передбаченою ст. 121 ЦПК України [1, с. 53]. Крім того, ст. 44 ЦПК України стверджує неприпустимість зловживання процесуальними правами учасниками цивільного процесу [1, с. 24–25], що є проявом дії принципу добросовісності.

Недобросовісна поведінка адвоката у будь-якому випадку не сприяє виконанню завдань адвокатури як інституту та цивільного судочинства як судового процесу. Така поведінка може проявлятися, зокрема і через невиправдане затягування розгляду цивільної справи адвокатом. У такому випадку затягування містить всі ознаки зловживання цивільними процесуальними правами — тобто умисні недобросовісні дії учасників цивільного процесу, що супроводжуються порушенням умов здійснення суб'єктивних процесуальних прав, пов'язані із обманом щодо відомих обставин справи, з метою обмеження можливості реалізації або порушення прав інших осіб, які беруть участь у справі, а також із метою перешкоджання діяльності суду з правильного і своєчасного розгляду й вирішення цивільних справ, що тягнуть застосування заходів цивільного процесуального примусу [4, с. 116].

Необхідно підкреслити, що у зв'язку із катастрофічною потребою судової системи України у суддях затягування розгляду цивіль-

ної справи, зокрема й на стадії підготовчого провадження, виникає з вини суддів — у зв'язку із їхньою надмірною навантаженістю. Таке невиправдане затягування може бути як вигідним адвокатові та його клієнту, так і невигідним. Очевидним є те, що у першому випадку адвокатові не слід вчиняти дій, спрямованих на прискорення підготовчого провадження та призначення цивільної справи до розгляду по суті. Проте у другому випадку адвокат, забезпечуючи інтереси клієнта, повинен намагатися впливати на суд таким чином, щоб підготовче провадження у цивільній справі та призначення цивільної справи до розгляду по суті відбулися якнайскоріше. При цьому адвокат має використовувати раціональний підхід, який допоможе адвокатові обрати ефективний спосіб впливу на суддю, що забезпечить інтереси клієнта і одночасно не сприятиме виникненню протиріч між адвокатом та суддею.

Вказані положення та пропозиції досить складно обрамити правовими нормами та чітко закріпити, зокрема у Правилах адвокатської етики. Адвокатська діяльність за своєю природою вимагає подекуди застосування творчого підходу та кропіткої інтелектуальної роботи — для забезпечення насамперед законних інтересів клієнта у найкращому вигляді

Так, етичні межі діяльності адвоката на стадії підготовчого провадження у цивільному процесі на нормативному рівні чітко не визначені, проте деякі положення Правил адвокатської етики, які все ж існують, є недосконалими. У будь-якому випадку, невиправдане, а отже безпідставне та неправомірне затягування розгляду цивільної справи адвокатом є підставою для притягнення адвоката до дисциплінарної відповідальності.

Список використаної літератури

1. Цивільний процесуальний кодекс України : чинне законодавство зі змінами та доповненнями станом на 01.11.2023 (офіційний текст). К. : Правова єдність, 2023. 240 с.
2. Про адвокатуру та адвокатську діяльність : Закон України від 05.07.2012 № 5076-VI (зі змінами та доповненнями станом на 01.11.2023). URL: http://surl.li/bvzhp
3. Правила адвокатської етики : затверджені Звітно-виборним з'їздом адвокатів 09.06.2017, зі змінами, затвердженими З'їздом адвокатів України 15.02.2019. URL: http://surl.li/bvzhu
4. Дяченко С. В., Кисла К. О. Відповідальність за затягування провадження як приклад порушення принципу розумності строків у цивільному процесі. *Юридичний науковий електронний журнал.* 2019. № 6. С. 114–117.

Борисенко А. О.
студентка 1-го курсу магістратури
факультету цивільної та господарської юстиції
Національного університету «Одеська юридична академія»

ПРИНЦИП УНИКНЕННЯ КОНФЛІКТУ ІНТЕРЕСІВ В АДВОКАТСЬКІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

Проблема правового конфлікту є однією з важливих точок зіткнення ряду наук, що надає їй міждисциплінарного характеру. У будь-якому науковому дослідженні відповідальним і складним етапом є постановка методологічної проблеми, оскільки вона задає межі змістових інтерпретацій предмета пізнання. Тому потрібно поєднати методології різних наук у вивченні цієї комплексної проблеми. Аналіз правових конфліктів, зокрема у адвокатській діяльності, визначення факторів, що їх породжують, та причин, що сприяють їх виникненню та розвитку, є важливим і актуальним, оскільки спрямований на вдосконалення як законодавчої техніки в частині вираження правової норми, так і більш ефективну реалізацію правових приписів у суспільну та юридичну практику.

Окремої уваги заслуговує вивчення конфлікту інтересів між адвокатом, який надає правову допомогу клієнту, та цим клієнтом, чи між клієнтами адвоката, оскільки його уникнення є одним з принципів адвокатської діяльності, який нормативно передбачений ст. 4 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» [1] та ст. 9 Правил адвокатської етики [2], згідно яких під конфліктом інтересів слід розуміти «суперечність між особистими інтересами адвоката та його професійними правами і обов'язками перед клієнтом, наявність якої може вплинути на об'єктивність або неупередженість під час виконання адвокатом його професійних обов'язків, а також на вчинення чи не вчинення ним дій під час здійснення адвокатської діяльності».

Слід відразу зауважити, що принцип уникнення конфлікту інтересів — це новела у деякому сенсі. Новизна цього правила проявляється у тому, що цей принцип задекларований та нормативно закріплений. Правові норми, що виключали можливість здійснення адвокатом своєї діяльності через конфлікт інтересів існували і раніше. З вказаного можемо зробити також попередній висновок, що такі конфлікти можуть виникнути і вони на практиці виникають, проте у разі виникнення такого конфлікту повинні наступати правові наслідки, спрямовані на уникнення конфлікту інтересів.

Яким чином має діяти адвокат у випадку настання конфлікту інтересів вказано у статті 9 Правил адвокатської етики. Зокрема, нор-

ми ст. 9 Правил передбачають необхідність письмового погодження з клієнтами, щодо яких виник конфлікт інтересів, подальшого здійснення адвокатської діяльності у справах цих клієнтів. Без такого погодження адвокат не може представляти, захищати клієнта чи надавати йому професійну правничу (правову) допомогу. За відсутності письмового погодження клієнта, в разі виникнення конфлікту інтересів в процесі реалізації адвокатом договору, такий договір має бути розірваний з дотриманням умов, визначених цими Правилами.

Вказані норми щодо уникнення конфлікту інтересів — це не просто законодавчі норми, тобто норми права, — це і моральні норми, — це один з ідеалів на який повинен рівнятися кожний адвокат. Адже, як влучно сказано: «Адвокатура — шляхетна професія, що керується піднесеними ідеалами... Адвокатура повинна постійно пам'ятати про небезпеку перетворення із шляхетної професії, що присвятила себе безкорисливому і чесному служінню суспільству і правосуддю, в нікчемне ремесло, що підкоряється лише негідному інстинкту грошової наживи» [6, с. 98]. Професія адвоката зумовлює відповідну поведінку осіб, які працюють у сфері адвокатури.

В залежності від суб'єктного складу учасників даних правовідносин можна виділити наступні види конфлікту інтересів між клієнтами адвоката (адвокатського бюро, адвокатського об'єднання, учасником якого є адвокат):

1) між клієнтами, яким вже надається правова допомога;

2) між особою, яка звертається за правовою допомогою, та особою, якій раніше надавалась правова допомога або клієнтом, якому надається правова допомога;

3) між колишнім клієнтом та клієнтом, чи особою, яка звернулася за правовою допомогою;

4) між особистими інтересами адвоката, членів його сім'ї, близьких родичів, адвокатського бюро, адвокатського об'єднання, учасником якого є адвокат, та інтересами клієнта.

Відповідно до Хартії основних принципів європейської адвокатської професії (Charter of Core Principles of the European Legal Profession), до основних принципів, зокрема, належить принцип уникнення конфлікту інтересів як між різними клієнтами, так і між клієнтом і адвокатом.

Зауважимо, що обов'язок адвоката уникати конфлікту інтересів згаданий і у Віденській Резолюції МАЮ з приводу ослаблення регулювання спілки юристів від 06.06.1998 р. [4].

У свою чергу, Європейський парламент відсутність конфлікту інтересів відніс до основних цінностей юридичної професії (абз. 1 п. «А», п. «Е» Резолюції Європейського парламенту по адвокатурі та спільних інтересах у функціонуванні правових систем від 23.03.2006).

На рівні національного законодавства більшість країн, що реалізують ліберальну концепцію правової держави, закріпили тією чи іншою мірою принцип уникнення конфлікту інтересів в правозахисній діяльності. Так, наприклад, у розділі 3.2. «Конфлікт інтересів» Кодексу професійної поведінки датських адвокатів та юридичної спільноти відмічається необхідність уникати ситуацій виникнення конфлікту інтересів [7].

Існує проблема захисту декількох осіб (підозрюваних, обвинувачених) в межах одного кримінального провадження. Верховний Суд частково питання конфлікту інтересів врегулював лише в аспекті справ неповнолітніх та повнолітніх співучасників злочину в постанові № 2 від 27.02.2004 «Про застосування судами законодавства про відповідальність за втягнення неповнолітніх у злочинну чи іншу антигромадську діяльність», в якій зазначив, що при розгляді справ про злочини, вчинені неповнолітніми у групі з дорослими особами, має бути реально забезпечено право неповнолітніх на захист і дотримано усіх вимог закону щодо особливостей розгляду справ цієї категорії; зокрема є неприпустимим здійснення захисту неповнолітнього і дорослого співучасників злочину одним і тим же захисником (абз. 2 п. 2) [3].

Проблемним є питання наявності конфлікту інтересів, коли адвокат обслуговує юридичну особу, а потім надає правову допомогу посадовій чи службовій особі цієї юридичної особи. Тут варто ураховувати окремі роз'яснення Ради адвокатів України: «...сам факт надання адвокатом правової допомоги юридичній особі не зумовлює конфлікту інтересів з інтересами клієнта, оскільки конфлікт виникає лише за умови, якщо адвокат надавав правову допомогу юридичній особі та мав доступ та/або отримав інформацію, яка може бути використана проти такої особи. Таким чином, обов'язок адвоката відмовитись від доручення клієнта за описаних обставин не є безумовним обов'язком, а виникає лише за умови володіння адвокатом інформацією, яка отримана ним в результаті надання правової допомоги юридичній особі та може бути використана проти такої особи (рішення РАУ «Про затвердження роз'яснення щодо наявності або відсутності конфлікту інтересів під час здійснення адвокатом захисту клієнта» від 4.07.2015 № 7)» [4].

Згідно з рішенням Ради адвокатів України «Про затвердження роз'яснення з питань застосування положень Правил адвокатської етики щодо рекламування адвокатської діяльності та дотримання норм адвокатської етики при використанні мережі Інтернет» від 22.09.2017 № 196, будь-яких обмежень з питань спілкування в мережі Інтернет з використанням можливостей соціальних мереж, між адвокатом та іншими особами, у тому числі й тими, які мають відношення

до органів державної влади та місцевого самоврядування, правоохоронних органів, які є чи можуть бути процесуальними опонентами в конкретних справах за участю цього адвоката, а також із суддями чи працівниками судових органів, немає і не може бути за умови, якщо таке спілкування не порушує чинне законодавство та права людини на неупереджене правосуддя. При цьому, у кожному конкретному випадку при виникненні питань, що можуть бути трактовані як конфлікт інтересів та/або містити корупційну складову, останні повинні досліджуватися і розглядатися у встановленому порядку з огляду на специфіку правовідносин [5].

Таким чином, можемо зробити висновок, що принцип уникнення конфлікту інтересів є досить вагомим в адвокатській діяльності і адвокати повинні робити все, щоб уникнути такого конфлікту у своїй роботі. В протилежному випадку наявність конфлікту інтересів може серйозно вплинути, порушивши права та законні інтереси учасників відповідних правовідносин.

Список використаної літератури

1. Про адвокатуру та адвокатську діяльність : Закон України від 5 липня 2012 р. № 5076-VI / Верховна Рада України. URL : http:// zakon2.rada.gov.ua/ laws/show/5076–17/page
2. Правила адвокатської етики : затв. Звітно-виборним з'їздом адвокатів України 9 червня 2017 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/ rada/ show/ n0001891–17#Text.
3. Про застосування судами законодавства про відповідальність за втягнення неповнолітніх у злочинну чи іншу антигромадську діяльність: Постанова Пленуму Верховного Суду України № 2 від 27.02.2004 р.. URL: http:// zakon4.rada.gov.ua/laws/show/v0002700–04
4. Резолюція щодо послаблення регулювання спільноти юристів, Прийнята Радою МАЮ 6 червня 1998 р. у Відні. URL : https://eshra375.files.wordpress.com/2014/01/resolution-on-deregulating- the-legal-profession-1998.pdf
5. Рішення Вищої кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури від 4 жовтня 2019 року № Х-017/2019. *Закон і бізнес.* URL: https://zib.com.ua/ua/ 140642.html
6. Юридична деонтологія : підручник / В. Д. Ткаченко, С. П. Погребняк, Д. В. Лук'янов та ін.; за ред. В. Д. Ткаченка. Х. : Одіссей, 2006. 256 с.
7. Code of Conduct for the Danish Bar and Law Society (Rules and policy adopted by the General Council of the Danish Bar and Law Society). 2008. URL: http://www.advokatsamfundet.dk/Soeg.aspx?sw=code%20of%20conduct&gi=1320051238

Науковий керівник: *доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», кандидат юридичних наук, доцент* ***Кісліцина Ірина Олександрівна***

Боровиков В. О.
студент 1-го курсу магістратури
факультету прокуратури та слідства (кримінальної юстиції)
Національного університету «Одеська юридична академія»

МОРАЛЬНІСТЬ У ПОВСЯКДЕННОМУ ЖИТТІ АДВОКАТА

Сьогодення диктує усім людям свої культурно-соціальні реалії. Разом із тим як плине час, так і змінюються морально-етичні уподобання та, як наслідок, норми суспільства в цілому. У свою чергу, такі зміни відображаються на працівниках правоохоронних та правозахисних органів та інститутів.

Виходячи із плинності морально-етичних норм відносно часу, можна вважати, що держава перебуває у постійному русі, зазнає динамічних змін у самому своєму серці, проте, ці самі зміни, не завжди отримують законодавче закріплення. Кожен день ми оперуємо такими словами як «доброчесність», «добропорядність», «репутація», «аморальність» або «моральність», «повага» або «неповага», але ці слова не мають матеріального відображення, оскільки є морально-етичними категоріями.

Розмірковуючи над наведеними вище поняттями, можна дійти висновку, що всі вони є винаходом людини, речами, які не можна ані фізично торкнутися, ані побачити. Ми можемо бачити лише прояв поведінки, який ми маємо на увазі, говорячи, наприклад, «аморальна людина». У своїй оцінці ми керуємось, в певній мірі, загальновизнаними традиціями нашого суспільства. Як приклад, ще нещодавно ми могли казати про недопустимість у зовнішності адвоката певних прикрас або, наприклад, татуювань, адже це було порушенням, в першу чергу, загальновизнаних традицій. На поведінку кожного адвоката накладаються певні морально-етичні обмеження.

В Рішенні Європейського суду з прав людини (далі — ЄСПЛ) № 48427/09 від 27.06.2017 зазначено, що: *«Професія адвоката є однією з професій, представники якої повинні дотримуватися вищих і більш суворих стандартів поведінки. Не лише загальні стандарти поведінки, але також спеціальні вимоги, встановлені законами, які регулюють діяльність колегії, та правила професійної етики, застосовуються до практики адвоката. Необхідність вимог, встановлених правилами професійної етики, є об'єктивною: лише особі з високою моральною репутацією можливо довіряти брати участь у процесі здійснення правосуддя. Дозвіл будь-якій особі брати участь у цьому процесі незалежно від його або її поведінки дискредитує ідею здійснення правосуддя»*, і це твердження є цілком зрозумілим та обгрунтованим [1].

Законодавче закріплення вимог до адвокатів, в тому числі щодо їх поведінки, є стимулюючим культурним фактором для народу та

інструментом будівництва прогресивного громадянського суспільства. Притягнення до відповідальності адвокатів за непрофесійну та неетичну поведінку є показово важливою справою. Застосування дисциплінарного стягнення до адвоката за публічне вживання ненормативної лексики [2] або розповсюдження неправдивих відомостей, завдання шкоди честі та гідності особи, а особливо іншого адвоката [3] є процесом, що створює належні умови не тільки для розвитку культури у суспільстві, а ще й забезпечує належні умови для роботи іншим адвокатам, які, через неетичність колег, можуть зазнавати тиску на навіть нести шкоду репутації.

Хоч ми усі, напевне, згодимось із позиціями ЄСПЛ та ВКДКА, слід не забувати про межу між публічними проявами, обмеження щодо яких підпадають під високі вимоги до адвоката та його особистим життям, яке не може повністю диктуватись жорстким вимогами, зокрема його особисті переконання.

На підтримку диференціації професійної та особистої сфер, можна навести право на плюралістичність думки та свободу особистих переконань, оскільки коментування діяльності, наприклад, улюбленої футбольної команди, навіть в дуже емоційному (але цензурному) вигляді, не має бути віднесено до професійної сфери. Так історія знає випадки подання скарг на адвокатів, через відвідування ними барів, рок-концертів або просто вибір компанії.

Можна зробити висновок, що окрім дійсно дуже важливих вимог, зазначених у Правилах адвокатської етики [4], а саме ст. ст. 11, 12 та 12–1, інших об'єктивних вимог, викладених у Законі про адвокатуру та адвокатську діяльність [5] та узагальненнях практики [6], слід завжди враховувати морально-етичні вимоги сучасного суспільства та ураховувати це при оцінці поведінки адвоката, оскільки нові часи по-новому трактують етичні норми та правила суспільства.

Список використаної літератури

1. Рішення Європейського суду з прав людини у справі «Лекавічієне проти Литви» № 48427/09 від 27.06.2017. URL: https://hudoc.echr.coe.int/ukr#{%22tabview%22:[%22document%22],%22itemid%22:[%22001–174616%22]} (дата звернення: 26.09.2023).
2. Рішення ВКДК у справі за скаргою на рішення дисциплінарної палати кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури Одеської області від 27 серпня 2019 року про закриття дисциплінарної справи відносно адвоката: від 05.12.2019 р. № XII-009/2019. URL: https://vkdka.org/rishennya-hii-0092019-u-spravi-za-skargoyu-na-rishennya-distsiplinarnoji-palati-kvalifikatsijno-distsiplinarnoji-komisiji-advokaturi-odeskoji-oblasti-vid-27-serpnya-2019-roku-pro-zakrittya-distsipl/ (дата звернення: 26.09.2023).

3. Рішення ВКДК у справі за скаргою на рішення дисциплінарної палати КДКА м. Києва про притягнення адвоката до дисциплінарної відповідальності та застосування дисциплінарного стягнення у вигляді попередження: від 19.03.2018 р. № № VI-012/2018. URL: https://vkdka.org/rishennya-vi-0122018-u-spravi-za-skargoyu-na-rishennya-distsiplinarnoji-palati-kvalifikatsijno-distsiplinarnoji-komisiji-advokaturi-m-kijeva-vid-19–03–2018-roku-pro-prityagnennya-advokata-do-dists/ (дата звернення: 26.09.2023).
4. Правила адвокатської етики, затверджені Звітно-виборним з'їздом адвокатів України 9 червня 2017 р. (у редакції від 15.02.2019 р). URL: https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/n0001891–17#Text (дата звернення: 26.09.2023).
5. Про адвокатуру та адвокатську діяльність : Закон України від 05.07.2012 р. № 5076-VI: станом на 3 серп. 2023 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076–17#Text (дата звернення: 26.09.2023).
6. Узагальнення дисциплінарної практики КДКА щодо дотримання адвокатами норм адвокатської етики при використанні мережі Інтернет: Рішення від 01.10.2021 р. № X-020/2021. URL: https://vkdka.org/uzagalnennya-distsiplinarnoji-praktiki-kvalifikatsijno-distsiplinarnih-komisij-advokaturi-schodo-dotrimannya-advokatami-norm-advokatskoji-etiki-pri-vikoristanni-merezhi-internet/ (дата звернення: 26.09.2023).

Науковий керівник: *доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», кандидат юридичних наук, доцент* ***Кісліцина Ірина Олександрівна***

Бугор В. С.
студентка 1-го курсу факультету судового та міжнародного права
Національного університету «Одеська юридична академія»

ПРАВИЛА АДВОКАТСЬКОЇ ЕТИКИ ЯК ДЖЕРЕЛО АДВОКАТСЬКОЇ ЕТИКИ

Конституція України проголосила найважливішу соціальну функцію адвокатури — забезпечення права на захист від обвинувачення та надання професійної правничої допомоги.

Адвокатура України — недержавний самоврядний інститут, що забезпечує здійснення захисту, представництва та надання інших видів професійної правничої (правової) допомоги на професійній основі, а також самостійно вирішує питання організації і діяльності адвокатури.

Надзвичайна важливість функціонального навантаження адвокатури вимагає від адвокатів слідування високим етичним стандартам

поведінки. При цьому специфіка, комплексний характер обов'язків, що покладені на адвокатуру, обумовлюють необхідність збалансування засад служіння адвоката інтересам окремого клієнта та інтересам суспільства в цілому, дотримання принципів законності і верховенства права.

Правила адвокатської етики (далі — Правила) мають на меті уніфіковане закріплення традицій і досвіду української адвокатури в сфері тлумачення норм адвокатської етики, а також загальновизнаних деонтологічних норм і правил, прийнятих у міжнародному адвокатському співтоваристві [1]. Правила слугують обов'язковою для використання адвокатами системою орієнтирів при збалансуванні, практичному узгодженні своїх багатоманітних, іноді суперечливих професійних прав та обов'язків відповідно до статусу, основних завдань адвокатури і принципів її діяльності, визначених та іншими законодавчими актами, а також закріплюють єдину систему критеріїв оцінки етичних аспектів поведінки адвоката.

Адвокатська етика — це набір принципів та норм поведінки, які регулюють професійну діяльність адвокатів. Вона являє собою систему цінностей, яких адвокати повинні дотримуватись у своїй роботі та відносинах з клієнтами та судовою системою.

Деякі основні принципи адвокатської етики включають:

I. Адвокат зобов'язаний дотримуватися конфіденційності інформації, отриманої від клієнта в рамках професійних відносин. Адвокат не може розкривати конфіденційні дані клієнта без його згоди або на законну вимогу.

II. Адвокат має бути незалежним від зовнішніх тисків та впливів. Він повинен представляти інтереси клієнта чесно та неупереджено, навіть якщо це суперечить особистим переконанням.

III. Адвокат повинен поводитися чесно, сумлінно та справедливо у всіх професійних справах. Він не повинен займатися шахрайством, підкупом чи іншими несумлінними практиками.

IV. Адвокат повинен підтримувати високий рівень професійних навичок та знань. Він повинен постійно підвищувати свою професійну кваліфікацію та дотримуватись усіх вимог та стандартів, які застосовуються до його професії.

V. Адвокат повинен уникати конфлікту інтересів, який може виникнути між його клієнтами чи його особистими інтересами. Він повинен надати всю необхідну інформацію клієнту про можливі конфлікти та виконувати свої професійні обов'язки у найкращих інтересах клієнта.

VI. Адвокат повинен поважати права та гідність своїх клієнтів, колег, суддів та інших учасників юридичної системи. Він повинен поводитися з повагою та виявляти гідність у професійних відносинах.

Ці принципи адвокатської етики допомагають підтримувати високий стандарт професійної діяльності адвокатів та забезпечують довіру між адвокатами, клієнтами та суспільством загалом.

Адвокатська етика має свої джерела, які використовуються для формування стандартів професійної поведінки адвокатів.

Перш за все, кожна країна має свій кодекс адвокатської етики, який встановлює стандарти правила та норми які адвокати повинні дотримуватися. Ці кодекси включають обов'язки щодо збереження конфіденційності, ведення справи чесно, відмови від конфлікту інтересів та інші.

У багатьої країнах адвокатські об'єднання приймають внутрішні правила та положення, які доповнюють кодекс адвокатської етики. Ці правила можуть визначати процедури розгляду скарг на поведінку адвокатів, норми професійних взаємин з колегами та інші моменти.

Крім того, прецеденти та рішення судів є ще одним джерелом визначення адвокатської етики. Судова практика може встановлювати нові стандарти поведінки адвокатів або пояснювати та інтерпретувати наявні правила.

Вчені праці та дослідження в галузі адвокатської етики також можуть впливати на формування стандартів професійної поведінки адвокатів. Дослідження можуть виявити нові етичні проблеми або запропонувати нові підходи до вирішення вже відомих етичних питань.

Зазначені джерела спільно визначають адвокатську етику та стандарти поведінки які адвокати повинні дотримуватися. Вони спрямовані на забезпечення чесності, інтегритету та довіри до професії адвоката.

Список використаної літератури

1. Правила адвокатської етики, затверджені Звітно-виборним зїздом адвокатів України 09.06.2017 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/n0001891–17#Text

Науковий керівник: старший викладач кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія» ***Нестерчук Лілія Петрівна***

Булацевська Я. В.
студентка 1-го курсу магістратури
факультету цивільної та господарської юстиції
Національного університету «Одеська юридична академія»

ЕТИЧНІ АСПЕКТИ КОМУНІКАЦІЇ АДВОКАТА З ДІТЬМИ-ЖЕРТВАМИ ДОМАШНЬОГО НАСИЛЬСТВА

Домашнє насильство є пухлиною у суспільстві. Адже коли воно відбувається, то страждає інститут сім'ї, що згодом негативно відбивається на інші сфери суспільства.

Із січня по травень 2023 року поліція зареєструвала 349 355 випадків домашнього насильства, Протягом 2022 року в Україні зафіксовано 244 381 звернення з приводу фактів домашнього насильства, що є на 40 % більше, ніж у попередньому році (144 394) та на 15 % більше, ніж у 2020 році (208 748) і на 41 % більше, ніж у 2019 році (141 814). За даними Національної поліції України із січня по травень 2023 року поліція зареєструвала 349 355 випадків домашнього насильства, відповідно можна зробити висновок, що у зв'язку із введенням військового стану з 24 лютого 2022 року кількість випадків домашнього насильства зросла, це з тим врахуванням, що остаточної статистики за 2023 рік ще немає [1].

Марно сподіватися, що велика кількість випадків домашнього насильства не припадає на дітей. Через це під час консультування неповнолітніх у правозахисників часто виникає низка ускладнень, пов'язаних насамперед з недостатніми знаннями у сфері етики спілкування з цією категорією громадян. Таким чином, інститут адвокатів дитини в Україні, на відміну від інших країн світу, поки що існує лише на рівні обговорень, а спеціальні навчальні курси лише на стадії розробки [2].

Потрібно розуміти, що дитина, яка внаслідок події злочину, що є предметом справи, опинилася у складних життєвих обставинах або несприятливих психологічних умовах, відчуватиме себе незахищеною. Її бажанню давати свідчення заважатиме занепокоєність щодо наслідків розповіді як стосовно неї самої, так і близьких осіб, а також щодо можливої помсти з боку винуватців злочину (особливо у випадку, коли вони мають доступ до дитини). За таких умов, перш за все, необхідно повідомити дитині умови конфіденційності та переконатися, що вони їй зрозумілі.

Зважаючи на це, важливо висвітлити деякі аспекти етичного спілкування адвоката з дітьми, які постраждали від домашнього насильства. Такими правилами є наступні:

1. Розмову з дитиною, незалежно від віку, слід починати з нейтральних, безпечних тем, пам'ятаючи при цьому, що вступна фаза не може тривати занадто довго.

2. Намагайтесь створити сприятливу обстановку. Діти, які пережили насильство, часто стикаються з недовірою до навколишнього світу. Попросіть дитину розповісти, що з нею сталося. Уважно її вислухайте. Уникайте висловлювань, що засуджують або знецінюють. Якщо вам щось не зрозуміло в словах або діях постраждалої, поставте запитання. При цьому правильно формулюйте запитання, використовуйте м'який голос і інтонацію.

3. Часто виражайте свою зацікавленість дитиною жестом (хитанням головою) або інтонацією.

4. Коли ви намагаєтеся, щоб дитина розповідала про себе, покажіть готовність відкрити частину свого приватного життя, щоб стати для дитини більш реальною, ближчою людиною.

5. Обов'язково потрібно бути тактовним, ввічливим та стриманим. Дитина перебуває у вразливому емоційному стані, а тому повага і серйозне ставлення юриста до її особистості та проблеми є нагальним;

6. Запитання, що адресуються дитині, мають ставитися з урахуванням її мовних можливостей, а також знань і досвіду. Рекомендується не дотримуватися жорстких сценаріїв, прийнятих згідно з правилами, що випливають з вікових особливостей, а враховувати індивідуальні особливості дитини — темп її роботи, процес мислення й розуміння світу. Також краще звертатися до дитини виключно на «Ви».

7. Варто висловлювати розуміння емоцій та проблем дитини, аби пом'якшити напруження й тривогу, які, безперечно, перешкоджають зосередженню уваги й викладу обставин справи.

8. Чесність: чітко та простою мовою необхідно чесно пояснити неповнолітньому механізм захисту його прав, можливі наслідки та ризики.

9. Не потрібно давати дитині 100 % гарантій щодо справи, адже ми не можемо бути в чомусь впевненим. Прикладом може бути обіцянка того, що кривдник буде покараний, і така ситуація ніколи не повториться тощо.

Спілкуючись з дітьми, завжди слід пам'ятати, що жертви домашнього насильства, як правило, зазнають різних форм насильства протягом тривалого часу. Тому вони можуть відчувати втрату впевненості та самоповаги, мати почуття сорому, мати відчуття залежності від кривдника, навіть якщо воно нелогічне; можуть відчувати реальний страх перед кривдником; відсутність впевненості у тому, що їй хтось може допомогти; можуть мати проблеми психічного характеру у зв'язку з тривалим знущанням.

Враховуючи це, а також складність прийняття рішення дитиною про необхідність звернення за сторонньою допомогою стає зрозумілим, що неетичне ставлення адвоката до жертви насильства майже завжди матиме негативні наслідки для розвитку дитини, що призведе до проблем у всьому його подальшому житті.

Зрозуміло, що всі випадки домашнього насильства різні, а тому залежно від ситуації, а також рівня розвитку дитини, будуть і інші особливості спілкування адвоката з дитиною, яка постраждала від домашнього насильства. Адвокати завжди повинні відповідати критерію професіоналізму, як у контексті правових знань, так і в етиці спілкування.

Список використаної літератури

1. В Україні різко зростає кількість випадків домашнього насильства. Із чим це пов'язано? URL: https://hromadske.ua/posts/v-ukrayini-rizko-zrostaye-kilkist-vipadkiv-domashnogo-nasilstva-z-chim-ce-povyazano
2. Гаро Г., Бабішена М. «Адвокату дитини» бути в Україні! URL: https://unba.org.ua/publications/4291-advokatu-ditini-buti-v %20ukraini.html?fbclid= %20 %20IwAR0t7URGHsu2yTsq67exg9NxW78lmkclXq2DHYtIc36CrrRQyonlYjc1qAg

Науковий керівник**: доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», кандидат юридичних наук, доцент* ***Кісліцина Ірина Олександрівна

Бурдо Ю. Ю.
студентка 1-го курсу магістратури факультету судового та міжнародного права
Національного університету «Одеська юридична академія»

ПИТАННЯ РЕКЛАМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ АДВОКАТА В УКРАЇНІ: АКТУАЛЬНІСТЬ І ПРОБЛЕМИ

З плином часу та суспільного розвитку сфера права та юридичних послуг в Україні зазнала істотних змін. Зміцнення принципів правової держави, визнання прав і свобод громадян, а також наголос на забезпеченні справедливості у судових процедурах стали важливими аспектами сучасного правового середовища. Професія адвоката виконує надзвичайно важливу роль у забезпеченні справедливого судового захисту та захисту прав і свобод громадян.

Однак, поруч із підвищенням значимості адвокатської діяльності, виникають питання, пов'язані із засобами комунікації та рекламуванням цієї професійної сфери. Важливість рекламування професійної діяльності адвоката в Україні полягає в прагненні забезпечити громадянам доступ до якісних юридичних послуг, підвищити рівень професійної конкуренції та забезпечити відкритість та прозорість вибору адвокатів.

Актуальність дослідження реклами адвокатських послуг полягає у тому, що поведінка юристів у приватному житті впливає на довіру громадськості до юридичної професії, а також на забезпечення засад адвокатської діяльності.

Закон України «Про рекламу» у статті 1 чітко встановлює принципи, за якими має створюватись і транслюватись реклама, ними є: законність, точність, достовірність, використання форм та засобів, які не завдають споживачеві шкоди. Тобто реклама має бути точною і не може містити недостовірних або обманюючих висловлювань, не повинна вводити споживачів в оману щодо якості, властивостей, цінності або походження товарів чи послуг, не повинна пропагувати аморальні або нездорові цінності та норми поведінки. Для адвокатів, які планують використовувати рекламу своїх послуг, важливо бути особливо уважними до вимог закону «Про рекламу» та дотримуватись їх, щоб уникнути порушень та дисциплінарних санкцій. Реклама адвокатських послуг повинна бути інформативною та точною, а також не може створювати помилкові уявлення про спеціаліста чи його послуги.

Якщо розглянути детально питання проблемної реклами, то на просторах Інтернет-мережі можна знайти такі лозунги: «Довірте свою свободу нам!» — цей лозунг може викликати недостатню довіру в клієнтів та використання страху для просування послуг. «Ми переможемо за будь-яку ціну!» — підкреслення «за будь-яку ціну» може бути сприйнято як неетичне та недоречне обіцяння. «Знайомі з кожним суддею!» — цей лозунг може викликати сумніви в об'єктивності адвокатської діяльності та порушувати принципи незалежності суддівства. «Виграємо справу, або повернемо вам гроші!» — такий лозунг може стимулювати подавання недостовірних справ для отримання грошей навіть у випадках, коли вони не мають підстави. Ці приклади показують, як важливо уникати неетичних обіцянок та лозунгів, які можуть викликати недовіру та викликати сумніви в професійному статусі адвоката.

Під час дослідження цієї теми варто звернутись до Правил адвокатської етики, які чітко закріплюють вимоги до рекламування професійних послуг адвоката. Реклама не має містити у собі будь-які судження або оцінки щодо компетентності або якості роботи конкретного адвоката, жодних виразів або заяв, що критикують або порівнюють адвокатів один з одним, обіцянок щодо результатів адвокатської роботи, які можуть викликати надії або очікування клієнтів без належних підстав. А також передавати враження, що певний адвокат представляє всю адвокатуру України або що він є єдино вдалим вибором в цій сфері. Ці обмеження спрямовані на підтримку етичних стандартів та забезпечення правильної інформації для клієнтів. За

будь які порушення цих правил суб'єкт нестиме персональну відповідальність відповідно до законодавства України.

Аналізуючи актуальність реклами адвокатських послуг та проблеми, пов'язані з нею, стає очевидним, що в сучасному українському суспільстві роль адвоката в забезпеченні справедливості та прав і свобод громадян є важливою та необхідною. При цьому, важливою частиною цієї ролі є ефективне та етичне рекламування адвокатської діяльності.

Адвокати повинні бути особливо уважними до вимог закону щодо реклами своїх послуг, оскільки недотримання цих вимог може призвести до порушень, дисциплінарних санкцій та втрати довіри клієнтів. Реклама адвокатських послуг має бути інформативною та точною, а також не повинна створювати помилкові уявлення про спеціаліста чи його послуги і весь адвокатський корпус зокрема.

Зазначені обмеження в рекламі адвокатських послуг спрямовані на збереження професійної етики та забезпечення якості юридичних послуг, і вони є необхідними для збереження довіри суспільства до адвокатури України, як до правового інституту, що виконує важливу суспільну функцію в нашій країні.

Список використаної літератури

1. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 5 липня 2012 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076–17#Text
2. Про рекламу: Закон України від 3 липня 1996 року № 270/96-ВР. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/270/96- %D0 %B2 %D1 %80#Text
3. Правила адвокатської етики, затверджені Звітно-виборним з'їздом адвокатів України 9 червня 2017 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/n0001891–17#Text

Науковий керівник: старший викладач кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія» ***Нестерчук Лілія Петрівна***

Ведькало А. О.
студентка 1-го курсу магістратури факультету
цивільної та господарської юстиції
Національного університету «Одеська юридична академія»

КОНФЛІКТ ІНТЕРЕСІВ АДВОКАТА ПРИ ЗДІЙСНЕННІ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Захист своїх законних прав та інтересів має велике значення у повсякденному житті кожної особи. Це питання особливо постає актуальним, коли виникають конфлікти між певними особами, або порушуються права та інтереси громадянина. У такому разі кожен може звернутися за захистом до особи, яка наділена правами, що дають змогу здійснювати таку юридичну діяльність. За законодавством України кожна особа має право отримати правничу допомогу від компетентних осіб. Клієнт може звернутися до певного органу, місцевого самоврядування, центрів з надання безоплатної правничої допомоги, комітетів та до інших, або безпосередньо до адвоката, укладаючи з ним договір. Особа, яка звертається за допомогою, має бути впевнена, що її права та інтереси будуть захищені та представлені на належному рівні, відповідно до законодавства.

Адвокат у своїй діяльності наділений правами захищати та представляти інтереси особи у суді, дотримуючись принципів верховенства права, законності, незалежності, конфіденційності та уникнення конфлікту інтересів [1].

Дефініція поняття «конфлікт інтересів» визначається Законом України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», а саме, відповідно до п. 8 ч. 1 ст. 1 цього Закону, конфлікт інтересів — суперечність між особистими інтересами адвоката та його професійними правами і обов'язками, наявність якої може вплинути на об'єктивність або неупередженість під час виконання адвокатом його професійних обов'язків, а також на вчинення чи невчинення ним дій під час здійснення адвокатської діяльності [1].

Наприклад, аналізуючи судову практику, зокрема справу № 756/13625/18, необхідно зазначити, що конфлікт інтересів адвоката може виникати у разі захисту клієнтів, інтереси яких є взаємно суперечливими, а саме, якщо адвокат захищає або захищав ОСОБУ_2 в одній справі, а в ОСОБИ_2 та ОСОБИ_1 наявний конфлікт, то у цьому конфлікті адвокат не може представляти інтереси ОСОБИ_1, так як буде наявний конфлікт інтересів. Щодо обставин справи, до суду надійшла позовна заява ОСОБА_1 до Публічного акціонерного товариства «Укрсоцбанк», третя особа: ОСОБА_2, про визнання недійсним правочину, яку ОСОБА_1 подав через свого представника

адвоката ОСОБА_3, який також підписав заяву. У прохальній частині своєї заяви адвокат ОСОБА_3 просить визнати недійсним договір іпотеки, що був укладений між дружиною позивача ОСОБА_2 та ПАТ «Укрсоцбанк», внаслідок якого було передано в іпотеку банку майнові права на будівництво квартири. Разом з цим, у суді перебувала справа за заявою Публічного акціонерного товариства «Укрсоцбанк» про скасування заходів забезпечення позову в справі за позовом ОСОБА_4 до ОСОБА_2 про стягнення боргу. А також, в провадженні суду перебуває позов ОСОБА_4 до ОСОБА_2 про стягнення боргу. Оскільки, у вказаній справі представником ОСОБА_2 був також адвокат ОСОБА_3, який захищав її права та інтереси, то відбувається конфлікт інтересів. У позові ОСОБА_1 про визнання недійсним правочину, ОСОБА_1 має конфлікт інтересів зі своєю дружиною ОСОБА_2 щодо укладення спірного договору іпотеки, а це, відповідно до законодавства унеможливлює одночасне представлення їх інтересів однією особою. Таким чином, зазначивши обставини, що позовна заява ОСОБА_1 подана та підписана адвокатом ОСОБА_3, який по іншій справі є представником ОСОБА_2, тобто особи, з якою у позивача наявний конфлікт інтересів, суд вважає, що правильно буде повернути позивачу позовну заяву разом з додатками. Отже, суд ухвалив: позовну заяву ОСОБА_1 до Публічного акціонерного товариства «Укрсоцбанк», третя особа: ОСОБА_2, про визнання недійсним правочину — повернути позивачу разом з додатками [3]. Таким чином, при вирішенні такої справи, необхідно використовувати наступні норми законодавства. Відповідно до п. 1 ч. 1 ст. 28 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», адвокату, адвокатському бюро або адвокатському об'єднанню забороняється укладати договір про надання правничої допомоги у разі конфлікту інтересів [1]. А також, згідно із п. 1 ч. 4 ст. 185 Цивільного процесуального кодексу України, заява повертається у випадках, коли заяву подано особою, яка не має процесуальної дієздатності, не підписано або підписано особою, яка не має права її підписувати, або особою, посадове становище якої не вказано [4].

Правила адвокатської етики, відповідно до ст. 9, передбачають, що конфліктом інтересів слід вважати суперечність між особистими інтересами адвоката та його професійними правами і обов'язками перед клієнтом, яка може вплинути на об'єктивність або неупередженість під час виконання адвокатом його професійних обов'язків, а також на вчинення, або навпаки не вчинення ним дій під час здійснення адвокатської діяльності. Адвокат без письмової згоди з клієнтами, щодо яких виник конфлікт інтересів, не має право представляти або захищати одночасно двох або більше клієнтів, інтереси яких є взаємно суперечливими або вірогідно можуть стати суперечливими,

а також за таких обставин надавати їм професійну правничу (правову) допомогу. Якщо адвокат отримав конфіденційну інформацію від клієнта, якому він надавав професійну правову допомогу, яка в свою чергу пов'язана з інтересами нового клієнта при наданні правничої допомоги, то адвокат зобов'язаний отримати письмове погодження клієнтів, між якими виник конфлікт інтересів. Адвокат без письмового погодження з клієнтом, щодо якого виник конфлікт інтересів, не може ані представляти, ані захищати клієнта чи надавати йому професійну правничу або правову допомогу, якщо інтереси клієнта суперечать власним інтересам адвоката. Договір має бути розірваний з дотриманням умов, які визначені Правилами адвокатської етики, якщо відсутнє письмове погодження клієнта, в разі виникнення конфлікту інтересів в процесі реалізації адвокатом договору [2].

Також, варто зазначити, що Національна асоціація адвокатів України здійснила переклад Кодексу поведінки європейських адвокатів, що в свою чергу також передбачає інформацію щодо конфлікту інтересів. Таким чином, адвокати повинні дотримуватись законодавства, щоб клієнт міг переконатися в тому, що саме його права та інтереси захищаються висококваліфікованим спеціалістом, який розуміє законодавчі норми і вміє їх застосувати на практиці. Для того, щоб уникнути конфлікту інтересів, адвокату необхідно працювати з дотриманням наступного. По-перше, як вже зазначалось, адвокат повинен не тільки розуміти, дотримуватись та застосовувати норми, які визначені законодавством, але й пояснювати своїм клієнтам, що вони означають, аби запобігти можливим правопорушенням. По-друге, адвокат повинен вміти аналізувати свою роботу та з ким він взаємодіє, щоб уникати можливого конфлікту інтересів. По-третє, уміння наводити аргументи є невід'ємною складовою професійної юридичної діяльності, мати свою думку та вміти правильно висловлювати, та представляти іншим. Конфлікт інтересів може виникати, як у самого адвоката зі своїми особистими інтересами та внутрішніми переконаннями, які можуть вплинути на розгляд справи та на права, інтереси клієнта, які не мають бути порушеними, так і між адвокатом і його клієнтами, інтереси яких є взаємно суперечними.

Отже, при здійсненні своєї адвокатської діяльності, адвокати мають бути компетентні у своїй роботі, ставитися з повагою та розумінням до клієнтів, вчиняти правові дії, а саме захищати та представляти осіб, відповідно до законодавства України. Адвокатом можуть надаватися роз'яснення та консультації особам, які звертаються до нього або до органів. Відповідно до цього розрізняють безоплатну первинну правничу допомогу, коли через органи, які мають договір з адвокатом, клієнт може звернутися за наданням правової допомоги, в цьому випадку адвокат може надати консультації. При здійснен-

ні вторинної правничої допомоги, адвокат вже здійснює захист та представляє особу.

Крім того, клієнт може звертатися безпосередньо до адвоката в приватному порядку, в такому випадку послуги адвоката оплачуються у вигляді гонорару та фактичних витрат на ведення справи. На такі види звернень слід звернути увагу, тому що це також відіграє важливу роль при взаєморозумінні адвоката з клієнтом, при можливості клієнта обрати адвоката, а також, при наявності конфлікту інтересу, або уникненні появи такого конфлікту. Українське законодавство чітко регламентує та дає зрозуміти недопустимість конфлікту інтересів при здійсненні адвокатом своєї професійної правничої діяльності.

Список використаної літератури

1. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 5 липня 2012 року № 5076-VI. *Відомості Верховної Ради*. 2013. № 27. Ст. 282. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076–17#Text (дата звернення 23.10.2023).
2. Правила адвокатської етики від 9 червня 2017 року. *З'їзд адвокатів України*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/n0001891–17#Text (дата звернення 23.10.2023).
3. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: https://reyestr.court.gov.ua/Review/77618642 (дата звернення 23.10.2023).
4. Цивільний процесуальний кодекс України: прийнятий Верховною Радою України від 18 березня 2004 року № 1618-IV. Набув чинності 1 вересня 2005 року. *Відомості Верховної Ради України*. 2004. № 40–41, 42 — Ст. 492. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618–15#Text (дата звернення: 24.10.2023).

Науковий керівник: *доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», кандидат юридичних наук, доцент* ***Кісліцина Ірина Олександрівна***

Годунко В. В.
студентка 1-го курсу магістратури факультету
прокуратури та слідства (кримінальної юстиції)
Національного університету «Одеська юридична академія»

ПРИНЦИП ЧЕСНОСТІ ТА ДОБРОПОРЯДНОЇ РЕПУТАЦІЇ АДВОКАТА

З початку військової агресії проти України професійна діяльність адвоката набула ще більшої актуальності, що підтверджується високою роллю адвокатури у забезпеченні верховенства права під час дії воєнного стану. Принципи адвокатської етики здобули вагомого значення, адже суспільству, як ніколи, потрібен високий рівень захисту.

Під принципами адвокатської етики слід розуміти пріоритетні засади, якими визначається міра належної поведінки адвоката, а також формується його відповідальне ставлення до здійснення діяльності з надання професійної правничої допомоги.

Доцільно звернутися до Хартії основних принципів європейської адвокатської професії, в якій визначені такі керівні принципи, як незалежність й свобода адвоката представляти справу клієнта; право й обов'язок адвоката дотримуватися конфіденційності щодо справ клієнтів та право на повагу до професійної таємниці; уникнення конфліктів інтересів між різними клієнтами або між клієнтом і адвокатом; гідність і честь адвокатської професії, високі моральні якості та добра репутація окремого адвоката; відданість клієнтові; справедливе ставлення до клієнтів стосовно сплати гонорарів; професійна компетентність адвоката; повага до колег по професії; повага до верховенства права й справедливого здійснення правосуддя; саморегулювання адвокатської професії [1].

У Правилах адвокатської етики перелічені провідні засади, на яких повинна формуватися професійна діяльність будь-якого адвоката в Україні.

Рішенням З'їзду адвокатів України 15 лютого 2019 р. розділ ІІ Правил адвокатської етики було доповнено статтею 12–1 «Чесність та добропорядна репутація». Згідно з частиною першою цієї статті, адвокат зобов'язаний бути добропорядним, чесно, гідно виконувати свої професійні обов'язки. У частині другою цієї статті статті вказано, що адвокату заборонено робити завідомо неправдиві заяви стосовно суті доручення, фактичних обставин, що мають до нього відношення, їх правової оцінки, прав і обов'язків адвоката, клієнта, а також обсягу своїх повноважень щодо представництва інтересів клієнта.

Слушною є думка французького адвоката Ф.-Е. Молло, який говорив: «Чесності адвокату мало. Він повинен її довести до скрупу-

льозності. Безумство й безчестя шукати засоби, як обійти закон або виграти неправу справу. Уникайте усяких безчесних засобів у захисті, консультаціях, у всіх ділових стосунках» [2].

На моє переконання, чесність виступає однією з найвищих моральних якостей кожної людини. Для адвокатів вона відіграє особливо вагоме значення, оскільки підтверджує його гідну репутацію. Безсумнівно чесність одного адвоката відіграє певну роль для довіри громадян до адвокатури загалом. Адвокатська чесність, перш за все, базується на його достовірних твердженнях, впевнених діях, точних аргументах. Вважаю, що кожному адвокату можна було б взяти за основу вислів французької новелістки Жорж Санд, яка зазначила, що чесність вмирає, коли продається. Цей глибокий сенс змусить задуматися кожного й зіставити всі моральні цінності та вимоги до професійної діяльності.

Репутація адвоката є результатом його поведінки протягом взаємодії з клієнтами й колегами. Причому важливо, щоб репутація адвоката була бездоганною. Під добропорядною репутацією адвоката можемо розуміти стале уявлення про належну поведінку, гідність, чесність, порядність, непідкупність й зокрема відповідність його діяльності нормам чинного законодавства.

Для дослідження проблеми доброчесності адвокатів варто проаналізувати рішення Європейського суду з прав людини у справі «Лекавічієне проти Литви» від 27 червня 2017 року. Суть справи полягала в тому, що заявницю Лекавічієне було вилучено з переліку адвокатів-практиків; її визнали винною в підробленні документів та шахрайстві. Суд встановив, що під час її професійної було понад 30 випадків неправдивих письмових звітів про нібито надання правової допомоги в рамках відповідної державної програми. Зокрема було наголошено на тому, що Владислава не мала високої, бездоганної моральної репутації. Верховний суд Литви додав, що «адвокат ніколи не повинен дискредитувати професію, присягу, яку він або вона давали, а також ідеал справедливості» [3].

Враховуючи вищезазначені факти, можна зробити висновок, що затверджені у 2019 році зміни до Правил адвокатської етики стали важливим кроком щодо зміцнення авторитету інституту адвокатів, а також вдосконалення етичних вимог до правників і безпосередньо на гідне здійснення ними професійної діяльності.

Список використаної літератури

1. Хартія основних принципів європейської адвокатської професії від 25 листопада 2006 року. URL: https://ips.ligazakon.net/document/MU06301
2. Молло М. Правила адвокатської професії у Франції 1842 р. URL: http://apnl.dnu.in.ua/5_2019/39.pdf

3. Дроздов О., Дроздова О. Підмочена репутація Навіть знята судимість може стати на заваді поверненню в адвокатську професію. *Закон і бізнес*. 2017. № 28 (1326), 15.07—21.07.URL: https://zib.com.ua/ua/print/129501-navit_znyata_sudimist_mozhe_stati_na_zavadi_povernennyu_v_ad.html
4. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 05.07.2012 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076–17#Text

Науковий керівник: *доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», кандидат юридичних наук, доцент* ***Кісліцина Ірина Олександрівна***

Гокунь В. С.
студентка 1-го курсу магістратури
факультету адвокатури та антикорупційної діяльності
Національного університету «Одеська юридична академія»

МІЖНАРОДНІ ТА НАЦІОНАЛЬНІ СТАНДАРТИ ДИСЦИПЛІНАРНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ АДВОКАТІВ

Міжнародні стандарти професійної діяльності адвоката визначають загальні етичні принципи, які мають бути дотримані адвокатами у сфері їх професійної діяльності, незалежно від місця здійснення цієї діяльності, з метою забезпечення законності та громадського порядку у кожній країні.

Саме принципи та норми, які визнані міжнародними стандартами, забезпечують належне виконання адвокатами своїх обов'язків та важливої ролі у суспільстві.

Особливий акцент слід зробити на ідеї високого рівня професійної компетентності в сфері юридичної професії, яка закріплена у Хартії основних принципів Ради адвокатів та адвокатських об'єднань Європейського Союзу а також в Основних принципах ООН, які стосуються ролі юристів.

Несумнівно, адвокат не може ефективно виконувати свої обов'язки, якщо він не пройшов відповідну підготовку, не відстежує зміни в сфері права, не постійно підвищує свою професійну кваліфікацію і т. д.

Для забезпечення належного рівня виконання адвокатських обов'язків, гарантування адвокатам можливості свободно займатися своєю професійною діяльністю, захисту їх професійних прав, підтримки високого професійного стандарту та вирішення питань, пов'язаних із дисциплінарною відповідальністю, в Україні діє система адвокатського самоврядування.

Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» визначає правила і процедури, які стосуються інституту дисциплінарної відповідальності адвокатів, включаючи проведення дисциплінарного розслідування у відношенні адвоката в особливому порядку.

Основна відмінність дисциплінарної відповідальності адвокатів в порівнянні з іншими формами відповідальності полягає у тому, що її законодавчо визначено як окремий вид професійної відповідальності, обумовленої особливим статусом адвоката в демократичному суспільстві.

Враховуючи цю особливість, законодавцем було унормовано спеціальний механізм притягнення адвоката до дисциплінарної відповідальності. Конкретно, рішення про застосування дисциплінарної відповідальності до адвоката приймаються органами адвокатського самоврядування, а саме — кваліфікаційно-дисциплінарними комісіями регіону, в якому знаходиться робоче місце адвоката, вказане в Єдиному реєстрі адвокатів України.

Законом також визначено повний перелік санкцій і порядок їх накладення на адвокатів. Таким чином, дисциплінарне розслідування щодо адвоката представляє собою процедуру, під час якої розглядається письмова скарга, що містить інформацію про наявність ознак дисциплінарного порушення у діях адвоката.

Приклади порушень адвокатської етики, які призводять до настання дисциплінарної відповідальності відповідно до основних міжнародних стандартів і законодавства України, включають такі: 1) недопустиме штучне затягування справи з метою отримання більш великої винагороди; 2) практика адвоката, яка, хоча не суперечить закону, проте є морально неприйнятною за суттю; 3) намагання надмірно вплинути на підзахисного для отримання неправдивих свідчень; 4) використання недостовірних інформації та документів від клієнта; 5) надмірне затягування справи, зрив судових засідань через дії адвоката, запізнення та неадекватне спілкування; 6) укладення незаконних або не передбачених законом угод зі стороною обвинувачення або судом; 7) бездіяльність адвоката під час судового процесу з суб'єктивних мотивів; 8) поширення недостовірних заяв і обман, а також сприяння навмисному конфлікту.

Зараз законодавча база не може ідеально регулювати діяльність адвокатів таким чином, щоб уникнути конфліктів між етичними та юридичними стандартами, а також особистими переконаннями адвокатів. Щоб цього досягти, потрібна постійна модернізація.

На сьогодні, на мою думку, існуючий механізм контролю за виконанням адвокатами норм професійної етики та відповідальність за їх порушення не є досконалим, оскільки більшість рішень, які приймаються кваліфікаційно-дисциплінарною комісією адвокатури, успіш-

но оскаржуються. Це може вказувати на недоречність усталених тлумачень загальних етичних норм у контексті сучасного суспільства, що в свою чергу зачіпає необхідність перегляду позицій щодо етичних та пов'язаних із ними питань для встановлення нових меж і стандартів поведінки адвокатів.

Отже, відповідність нормам професійної етики у професійній діяльності адвокатів лишається актуальним питанням, оскільки випадки порушення існуючих стандартів і потреба у впровадженні нових, що відповідали б сучасним тенденціям розвитку громадянського суспільства, не зменшуються. Важливим залишається застосування дисциплінарних заходів щодо адвокатів, які порушують ці норми, а також розуміння причин і мотиваційних аспектів їх діянь.

Список використаної літератури

1. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 05.07.2012 № 5076-VI. *Відомості Верховної Ради України*. URL: https://zakon. rada.gov.ua/laws/show/5076–17
2. Загальний кодекс правил для адвокатів країн Європейського Співтовари ства від 01.10.1988. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_343
3. Правила адвокатської етики від 9 червня 2017 року. URL: https://zakon. rada.gov.ua/rada/show/n0003418–12/conv
4. Хартія основних принципів європейської адвокатської професії, прийнята Радою адвокатських асоціацій та правничих товариств Європи від 25 листопада 2006 р. URL: http://tomorrowslawyer.org/hartia-osnovnih-principiv-evropeys

Науковий керівник: *доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», доцент, кандидат юридичних наук* ***Кісліцина Ірина Олександрівна***

Горбенко А. М.
студентка 1-го курсу магістратури факультету
адвокатури та антикорупційної діяльності
Національного університету «Одеська юридична академія»

ПРОБЛЕМАТИКА СПІВВІДНОШЕННЯ ПРАВИЛ АДВОКАТСЬКОЇ ЕТИКИ ІЗ ПРАВОМ НА СВОБОДУ ВИРАЖЕННЯ ПОГЛЯДІВ

Ще з давніх часів професія адвоката вважалася досить престижною та авторитетною. В очах більшості людей адвокат — це людина не лише із значним багажем знань у галузі права, а ще й людина із

доволі високими моральними якостями та етичними стандартами. І саме для того щоб зберегти цей усталений лад, адвокатська спільнота постійно вживає ряд різноманітних та важливих заходів, серед яких дуже важливу роль відіграло прийняття нової редакції Правил адвокатської етики (далі — ПАЕ), яка по свої суті є системою орієнтирів для об'єктивного та неупередженого виконання адвокатом своїх професійних прав та обов'язків.

ПАЕ містять доволі розширений та обґрунтований перелік основних принципів адвокатської етики, правильну побудову відносин адвоката зі своїми клієнтами, судом, іншими особами та органами, а також ряд норм, що визначає порядок дотримання адвокатської етики у громадській, науковій, публіцистичній діяльності адвоката та навіть в мережі Інтернет [1]. З одного боку, ці норми беззаперечно є гарантією дотриманням порядку та професіоналізму при здійсненні адвокатської діяльності, проте з іншого боку, деякі із вказаних норм, при наявності відповідних обставин, можуть поставити адвоката у дещо невигідне становище.

Справа в тому, що безумовно слідуючи ПАЕ, у деяких випадках особа може бути обмежена у обсязі та контексті своїх висловлювань навіть при наявності об'єктивних на те підстав. Розглянемо ж таку ситуацію на прикладі, а саме згадаймо доволі цікаву та гучну справу у ЄСПЛ «Чеферін проти Словенії». Заявником у справі виступав практикуючий адвокат Чеферін, який захищав інтереси свого клієнта, обвинуваченого у трьох вбивствах. В ході судового розгляду обвинуваченому було призначено 3 експертизи, які у подальшому захисник повністю розкритикував. Так, Чеферін наполягав на недійсності проведених експертиз, при цьому можливо дещо різко висловившись стосовно роботи самих експертів та прокурора, за що його було оштрафовано як за прояв неповаги до суду. Адвокат не погодився із вказаним рішенням, та навіть звертався до апеляційного суду, обґрунтовуючи свої вислови лише як якнайкращий спосіб захисту свого клієнта, що, по своїй суті є його професійним обов'язком, проте марно. Навіть сам Уряд Словенії визнав, що захисник вийшов за межі прийнятної критики і розцінив його слова як особисту образу щодо експертів та прокурора. Натомість Європейський суд з прав людини вирішив по-іншому і навіть виявив у цій справі ознаки порушення ст. 10 ЄКПЛ — права на свободу вираження поглядів. Саме тому цей прецедент і є таким цікавим, адже у своєму рішенні ЄСПЛ дійшов нового висновку стосовно свободи думки адвоката у судовому засіданні і відзначив, що взагалі свобода вираження думки як оціночного судження може проявлятися як щодо позитивних або нейтральних, так і щодо негативних висловлювань, які навіть можуть образити або шокувати когось. Але при цьому безсумнівно потрібно дотримувати-

ся балансу між допустимою критикою та неприпустимою, зважаючи в першу чергу на сумлінність намірів особи. Конкретно ж в цій справі Суд визначив, що зважаючи на усі наявні обставини, а саме беручи до уваги серйозність обвинувачення клієнта Чеферіна та тривалість терміну його покарання, адвокат мав право вийти за певні межі в інтересах підзахисного [3].

Розглядаючи національне законодавство України, варто підкреслити, що досить важливою гарантією адвокатської діяльності є пункт 15 ст. 23 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», а саме той факт, що «не можуть бути підставою для притягнення адвоката до відповідальності його висловлювання у справі, у тому числі ті, що відображають позицію клієнта, заяви у медіа, якщо при цьому не порушуються професійні обов'язки адвоката». Проте питання чи дійсно забезпечується дана гарантія на практиці залишається відкритим.

Іншим аспектом даної теми виступає дотримання права на свободу вираження поглядів адвоката саме у мережі Інтернет. Відповідно до ст. 59 ПАЕ, адвокати при використанні соціальних мереж, інтернет-форумів та інших форм спілкування в мережі Інтернет повинні дотримуватись високих стандартів чесності та пам'ятати про наслідки їх невиконання для їх професійної репутації та авторитету адвокатури в цілому. Окрім цього, у наступних статтях ще більше розкриваються вимоги адвоката під час використання соціальних мереж, серед яких, наприклад, обов'язок вести себе шанобливо і не допускати образливої поведінки тощо.

Я повністю згодна із наведеними вище нормами, однак певні труднощі можуть виникнути при зловживанні іншими особами своїми процесуальними правами, наприклад у випадках подання до КДКА необґрунтованих та безпідставних скарг щодо нібито недотримання адвокатом зазначених вище вимог, коли в дійсності адвокат просто виклав на свої особистій сторінці на Facebook анекдот із нецензурною лайкою. Така справа дійсно була, і Рішенням № XII-009/2019 в діях останнього виявили дисциплінарний проступок, а саме — порушення правил адвокатської етики, та навіть застосували дисциплінарне стягнення у вигляді попередження [2].

На мою думку, із розвитком технологій, а особливо соціальних мереж, та більшою відкритістю людей до своєї особистості та більшим розкриттям свого особистого життя у мережі Інтернет, притягнення особи до дисциплінарної відповідальності за анекдот є трохи перебільшенням, адже це ніяк не впливає на професійне виконання адвокатом своїх обов'язків та ні в якому разі не підриває авторитет самої адвокатури.

Підсумовуючи усе вищевикладене, слід відзначити той факт, що якою б важливою не була професія адвоката, людина в першу чергу —

людина, яка має свої особисті та невідчужувані права, в тому числі право на свободу вираження поглядів. Як ми знаємо, це право закріплене не лише в Конституції України, а ще й в Європейській конвенції про захист прав людини та основоположних свобод, яка визнана усіма державами-учасницями, і вважається одним із найбільших досягнень Ради Європи, а тому ними не потрібно нехтувати. При цьому безсумнівно, що ПАЕ направлені виключно на підтримку та дотримання усіма адвокатами високих моральних та етичних стандартів, без яких ми просто не можемо уявити сам інститут адвокатури. Отже, зважаючи на певні розбіжності думок у вказані проблематиці, я вважаю, що доцільно було б проаналізувати наявну на сьогодні практику та запровадити відповідні зміни у діючому законодавстві саме в контексті розмежування допустимої та неприпустимої поведінки адвоката при реалізації права особи на свободу думки, а також виокремлення об'єктивних критеріїв для такого розмежування. І лише після внесення необхідних коректив, ми зможемо досягти балансу між реальним співвідношенням норм адвокатської етики із особистим правом людини на свободу вираження поглядів.

Список використаної літератури

1. Правила адвокатської етики України, затверджені звітно-виборчим з'їздом адвокатів України 9 червня 2017 р. (зі змінами від 15 лютого 2019 р.) URL: https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/n0001891–17#n354
2. Узагальнення дисциплінарної практики кваліфікаційно-дисциплінарних комісій адвокатури щодо дотримання адвокатами норм адвокатської етики при використанні мережі Інтернет / Вища кваліфікаційно-дисциплінарна комісія адвокатури. URL: https://vkdka.org/uzagalnennya-distsiplinarnoji-praktiki-kvalifikatsijno-distsiplinarnih-komisij-advokaturi-schodo-dotrimannya-advokatami-norm-advokatskoji-etiki-pri-vikoristanni-merezhi-internet/
3. Шестаков В. ЄСПЛ визнав штраф адвокату за неповагу до суду порушенням свободи вираження думки. URL: https://www.shestakov.in.ua/echr_10svobodaslova_adv_nepovaga_do_sudu_net/

Науковий керівник: *доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», кандидат юридичних наук, доцент* ***Кісліцина Ірина Олександрівна***

Даракчі Г. П.
студент 1-го курсу факультету судового та міжнародного права
Національного університету «Одеська юридична академія»

АНАЛІЗ ДИСЦИПЛІНАРНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ АДВОКАТА

Згідно статті 59 Конституції України, кожен має право на професійну правничу допомогу. Відповідно адвокатура є інститутом, який діє для захисту конституційних прав та свобод громадян. Кожен вид діяльності тягне за собою відповідальність. Адвокатська діяльність не є виключенням [1].

Питання дисциплінарної відповідальності є досить дискусійним, не дивлячись на значні дослідження, більшість науковців не може дійти спільної думки щодо певних аспектів дисциплінарної відповідальності адвокатів.

Дисциплінарна відповідальність адвокатів передбачена як національним законодавством, так і актами міжнародних організацій, які були ратифіковані Верховною Радою України. Якщо до адвоката будуть здійснювати відповідний захід, мають враховуватися положення Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (1950 р.) та інших міжнародних договорів.

В. О. Святоцька підкреслює, що реформування адвокатури України, з поступовим приведенням її у відповідність до європейських стандартів, є необхідною умовою для національної «європеїзації» [7].

Основним Законом передбачено норми щодо притягнення до юридичної відповідальності, і закріплено принцип правової визначеності. Стаття 92 Конституції України визначає, що засади цивільно-правової відповідальності; діяння, які є злочинами, адміністративними або дисциплінарними правопорушеннями, та відповідальність за них визначається виключно законами України [1].

Національним законодавством, а саме Законом України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» визначено, що підставою для притягнення адвоката до дисциплінарної відповідальності є дисциплінарний проступок. Перелік таких дисциплінарних проступків містить: 1) порушення вимог несумісності; 2) порушення присяги адвоката України; 3) порушення правил адвокатської етики; 4) розголошення адвокатської таємниці або вчинення дій, що призвели до її розголошення; 5) невиконання або неналежне виконання своїх професійних обов'язків; 6) невиконання рішень органів адвокатського самоврядування; 7) порушення інших обов'язків адвоката, передбачених законом [2].

Доцільним буде розібрати декілька дисциплінарних проступків та практику застосування законодавства у сфері дисциплінарної відповідальності адвоката.

Несумісна діяльність визначається Законом України «Про запобігання корупції», Законом України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність». У разі, якщо дана несумісність буде порушена, адвокат зобов'язаний у триденний строк з дня виникнення таких обставин подати до ради адвокатів регіону за адресою свого робочого місця заяву про зупинення адвокатської діяльності [2, с. 8].

Щодо порушення присяги адвоката України, то важливо зауважити, що це і є певним елементом дотримання правил адвокатської етики. У веб-ресурсі Національної асоціації адвокатів України знаходиться оголошення про публікацію оновленої версії Правил адвокатської етики, інформація про яку була оприлюднена 17 квітня 2019 року. Інтерпретація деяких причин адвокатської відповідальності, таких як порушення адвокатом присяги чи правил професійної етики, може бути дуже широкою. Ця ситуація може негативно впливати на незалежність адвоката у судовому процесі, оскільки іноді виникають ситуації, коли правоохоронні органи відкривають дисциплінарні справи проти адвокатів, які послідовно захищають права своїх клієнтів. Порушення присяги адвоката автоматично приводить до порушення основних принципів Конституції України [7, с. 4].

Розголошення адвокатської таємниці або вчинення дій, що призвели до її розголошення, включає в себе виявлення конфіденційної інформації адвоката про свого клієнта, яка підпадає під захист адвокатською таємницею, іншим особам або в умовах, які не дозволяють забезпечити конфіденційність такої інформації. Це може бути у вигляді неправильного оброблення чи зберігання інформації, викриття її ненадійним сторонам, незаконного розкриття під час судових процедур або інших дій, що порушують адвокатську етику та правила професійної поведінки. Це може призвести до серйозних наслідків для адвоката, його клієнта і довіри до справедливості і правової системи загалом.

Види дисциплінарної відповідальності та строки її встановлення визначаються ст.35 ЗУ «Про адвокатуру та адвокатську діяльність». Проте в юридичній літературі існують різні пропозиції щодо системи видів такої відповідальності. Наприклад, Т. Б. Вільчик пропонує виокремити догану, як самостійний вид дисциплінарної відповідальності. Проте вбачається, що за змістом, що догана, що попередження практично ідентичні, а саме спосіб впливу на поведінку адвоката [2].

Стаття 62 Конституції Україні зазначає: «Особа вважається невинуватою у вчиненні злочину і не може бути піддана кримінальному покаранню, доки її вину не буде доведено в законному порядку і вста-

новлено обвинувальним вироком суду. Ніхто не зобов'язаний доводити свою невинуватість у вчиненні злочину». Тобто, з даної норми можна зрозуміти, що притягнення адвоката до дисциплінарної відповідальності можливе, лише після доведення його вини в законному порядку на підставі рішення дисциплінарної палати кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури про притягнення адвоката до дисциплінарної відповідальності [1].

Вимоги належного суду та принцип правової визначеності мають важливе значення, адже саме на ними визначається законність та легітимність дисциплінарного скарження. Якщо дані норми порушено, це може стати підставою для оскарження рішення суду, щодо проведення дисциплінарного стягнення [5].

Підводячи підсумки даного аналізу дисциплінарної відповідальності адвокатів, варто зазначити, що дана процедура має відповідати принципам незалежності, прозорості, справедливості, строків розгляду, презумпції невинуватості та іншим конституційним приписам та визначатися безпосередньо законом. Законодавством передбачено адвокатський імунітет; важливу роль в інституті адвокатури також відіграють міжнародні договори, які ратифіковані Верховною Радою України і визначають як основні положення щодо адвокатської діяльності в цілому, так і особливості дисциплінарної відповідальності.

Список використаної літератури

1. Конституція України. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. 1996. № 30. Ст. 141. URL: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80
2. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 05.07.2012 р. № 5076-VI. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/ main/5076–17
3. Вільчик Т. Б. Дисциплінарна відповідальність адвокатів в країнах ЄС та в Україні. *Форум права*. 2015. № 4. С. 38–44.
4. Загальний кодекс правил для адвокатів країн Європейського Співтовариства (1988). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/ show/994_343
5. Заборовський В. В. Дисциплінарна відповідальність адвоката: поняття та види. *Порівняльно-аналітичне право*. 2014. № 4. С. 105.
6. Овчаренко О. М., Ковальова Я. О. Дисциплінарна відповідальність адвоката: дискусійні моменти. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. Сер.: Юриспруденція. 2019. Вип. 40. С. 168–172.
7. Святоцька В. О. Наближення стандартів організації та діяльності адвокатури України до загальноєвропейських. *Актуальні проблеми судового права :* матеріали міжнар. наук.-прак. конф., присвяч. пам'яті проф. І. Є. Марочкіна (Харків, 30 жовт. 2015 р.). Харків : Право, 2015. С. 96.
8. Про запобігання корупції: Закон України від 14.10.2014 р. № 1700-VIII *Відомості Верховної Ради України*. 2014. № 49, Ст. 2056.

Науковий керівник: старший викладач кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія» ***Нестерчук Лілія Петрівна***

Дідова М. А.
студентка 1-го курсу магістратури
факультету судового та міжнародного права
Національного університету «Одеська юридична академія»

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ АДВОКАТА

У роботі адвоката важливу роль відіграє психологічний аспект, навіть не зважаючи на те, що це юридична професія. Адвокати щодня мають справу з людьми і їхніми проблемами. Тому розуміння та застосування психологічних принципів може значно покращити їхню роботу та підвищити ефективність представництва клієнтів.

Формування професійної майстерності адвоката відбувається під впливом різних факторів (соціально-економічних, організаційних, соціально-психологічних тощо)[2, с. 87]. Серед них особливе значення належить саме професійному навчанню і психологічній підготовці. Результатом психологічної підготовки є психологічна готовність, яка складається з загальної психологічної культури (знання психологічних законів і закономірностей, які можуть бути використані адвокатом; розвиток професійно-психологічної орієнтації особистості) та спеціальної психологічної підготовленості (комунікативна майстерність, вміння та навички пошуку та цільового використання психологічної інформації в цілях захисту) [3, с. 246].

Професійна роль адвоката вимагає високого рівня відповідальності не лише у професійному плані, але й у плані особистої, моральної відповідальності за свої рішення та дії. Найчастіше від рішень та дій адвоката залежить не лише виконання законних прав та інтересів, але й життя, здоров'я, гідність та честь клієнта. Це в свою чергу підсилює особисту значущість ситуації для адвоката.

Відповідно до статті 12 Правил адвокатської етики, своєю діяльністю адвокат повинен висувати повагу до адвокатської професії, яку він втілює, її сутності та громадського призначення, сприяти збереженню та підвищенню поваги до неї в суспільстві. Цього принципу адвокат зобов'язаний дотримуватися у всіх сферах діяльності: професійній, громадській, публіцистичній та інших. Адвокат не повинен вчиняти дій, спрямованих на обмеження незалежності адвокатської професії, честі, гідності та ділової репутації своїх колег, підрив престижу адвокатури та адвокатської діяльності [1].

Першою ключовою психологічною рисою адвоката є співчуття. Для того щоб ефективно розуміти потреби та страхи клієнта, адвокат повинен відчувати їхні емоції. Співчуття допомагає побудувати довіру між адвокатом і клієнтом та робить співпрацю більш результативною.

Другою важливою психологічною особливістю є навички управління стресом. Адвокати часто опиняються в стресових ситуаціях, таких як судові процеси, де вирішення справи залежить від їхньої впевненості та спокою. Управління стресом важливе для збереження психічного здоров'я та якості обслуговування клієнтів.

Адвокати також повинні розуміти психологічні аспекти судового процесу. Наприклад, вони повинні бути готові впливати на рішення суддів та журі за допомогою ефективної аргументації та роботи зі свідками. Розуміння того, як емоції впливають на прийняття рішень, може допомогти адвокатам розробляти стратегії для своїх справ.

Для адвоката вкрай важливо заслужувати довіру своїх клієнтів. Це досягається завдяки високим стандартам етики і конфіденційності, а також навичкам побудови довіри з клієнтами на психологічному рівні.

Адвокати можуть використовувати психологічні методи для підготовки своїх клієнтів до судового процесу, допомагаючи їм керувати стресом і емоціями під час судових виступів.

Хочу підкреслити, що розуміння психологічних аспектів відіграє важливу роль в роботі адвоката. Висока емпатія, управління стресом, розуміння психології судового процесу та спільна робота з різними особистостями допомагають адвокатам досягати кращих результатів для своїх клієнтів та підтримувати репутацію висококваліфікованого юриста.

Беручи участь у процесі доказування, адвокат використовує психологічні знання, що значно полегшує оцінку доказів і встановлення їхньої достовірності. Коректний відбір фактів з великої кількості початкового матеріалу і їхню оцінку — це складне мистецтво, особливо у суді, де учасниками є живі люди з власними індивідуально-психологічними особливостями. Проте, відсутність доказів неможливо замінити жодними психологічними знаннями. Цінність психологічного аналізу доказів полягає не в абстрактному застосуванні психології, а в оцінці мотивів, емоцій, упереджень, намірів та дій на основі матеріалів справи. «Закон вимагає, — зазначав А. Ф. Коні, — щоб поблажливість була заснована на обставинах справи... Але з усіх обставин справи найголовніша — сам підсудний. Тому, якщо в його житті, в його особистості, навіть у слабкостях його характеру, що зумовлюються темпераментом і фізичною природою, ви знайдете матеріал для поблажливості, можете до суворого голосу засудження приєднати голос милосердя».

Адвокат захищає не злочин, а саму людину, її законні права й інтереси. Тому кожну свою процесуальну дію він оцінює як з погляду її правомірності, так і з морального погляду. Бути адвокатом — це складне, витончене мистецтво, яке відрізняє його від всіх інших юридичних спеціальностей. Окрім професійних знань, навичок і вмінь, адвокату необхідно також мати покликання, бути рішучою, принциповою, порядною людиною. Кваліфікована, психологічно грамотна діяльність адвоката є гарантією того, що значно зменшаться або зникнуть у судовій практиці випадки, коли невинний відданий суду або коли прийняте судовими органами рішення порушує законні права й інтереси обвинувачуваного.

Список використаної літератури

1. Правила адвокатської етики, затверджені З'їздом адвокатів України 9 червня 2017 року. URL: http://unba.org.ua/assets/uploads/3ae9a115a4069a5bc04Г
2. Терлецька Л. Г. Соціально-психологічні особливості взаємодії адвоката та інших учасників юридичного конфлікту. Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. серія психологічна. 2012. Вип. 2 (2). С. 87–95.
3. Скрябін О. М. Місце навчальної дисципліни «Психологія адвокатської діяльності» у процесі професійно-психологічної підготовки студентів юридичних факультетів. *Право і суспільство*. 2012. № 3. (245–249).

Науковий керівник: старший викладач кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія» ***Нестерчук Лілія Петрівна***

Добровольська О. С.
студентка 1-го курсу магістратури
факультету цивільної та господарської юстиції
Національного університету «Одеська юридична академія»

МОРАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ АДВОКАТА

Мораль адвоката так чи інакше пов'язана з загальнолюдською мораллю. Проте, варто зауважити, що суспільна мораль не охоплює усіх особливостей професійної діяльності адвоката. До того ж, професійна діяльність адвоката з боку моралі є доволі суперечливим питанням, адже законодавство не в змозі описати усіх аспектів діяльності адвоката, саме тому питання моральних проблем професійної етики адвоката є актуальним.

Важливо розрізняти мораль та етику в професійній діяльності адвоката. Так, етика досі зберігає своє арістотелівське значення, від давньогрецького *ethos — вдача, характер*, та позначає в основному науку, а мораль, від латинського *moralis — звичаєвий, моральний,* означає предмет науки етики, що нею вивчається. Втім, коли йде мова про моральні проблеми професійної етики адвокатів найчастіше, за словами О. Діденко, йде мова про принципи та засади на яких ґрунтується їх поведінка [4, с. 18]. Основні принципи адвокатської етики врегульовані в Правилах адвокатської етики. Дані Правила містять наступний перелік принципів: незалежність та свобода адвоката у здійсненні адвокатської діяльності, дотримання законності, пріоритет інтересів клієнта, неприпустимість конфлікту інтересів, конфіденційність, компетентність, добросовісність, повага до адвокатської професії, чесність та добропорядна репутація [2, с. 45].

Попри доволі об'ємний перелік принципів, за якими повинен діяти адвокат у своїй діяльності, дані положення все ж не врегульовують низку моральних проблем, які виникають в адвокатурі.

Першою проблемою виступає складність збереження адвокатами незалежності та об'єктивності. На думку О. І. Русанової, в українському суспільстві склалася тенденція, яка асоціює адвоката зі справою, яку він веде. І у разі, коли справа резонансна та має агресивний характер адвокату шкодить перенесення характеристик обвинуваченого, підсудного на особу адвоката, адже таке перенесення може потягнути за собою адміністративну, цивільну, кримінальну відповідальність адвоката. До того ж, на адвоката можуть здійснювати тиск з боку влади, особливо, якщо адвокат захищає інтереси особи, позбавленої волі. Проте якщо адвокат не порушує своїх професійних обов'язків, його висловлювання у справі, в тому числі висловлювання, що відображають позицію клієнта, і заяви в засобах масової інформації, не можуть бути підставою для притягнення адвоката до відповідальності [7, с. 67–69].

У стандартах Організації економічного співробітництва та розвитку, зокрема, йдеться про те, що багато обов'язків адвоката вимагають від нього повної незалежності від будь-якого іншого впливу, особливо можливого через особисті інтереси чи зовнішній тиск. До того ж адвокат повинен намагатися уникати будь-якої загрози адвокатській незалежності та уважно стежити за тим, щоб не поступатися своїми професійними принципами ні перед клієнтами, ні перед судами [3, с. 90]. Розробити функціональні інструменти, які б допомогли ефективно зберегти незалежність адвокатури є одним з першочергових завдань українського законодавця.

Наступною моральною проблемою професійної етики адвоката, на думку О. І. Косаренка, є існуюча суперечність різних мотивів по-

ведінки адвокатів. У адвоката можуть бути власні бачення на ситуацію чи інтереси, проте для того, щоб уникнути або вирішити ці суперечності адвокати мають: ставити інтереси клієнта на перше місце, зберігати повагу до верховенства права та поважати суд, а також підтримувати стандарти рівня життя [6, с.190].

Конфлікт інтересів є третьою проблемою професійної етики адвоката. Щоб уникнути конфлікту інтересів, адвокати не повинні приймати доручення та надавати консультації клієнту, якщо інтереси цього клієнта суперечать інтересам іншого клієнта, з яким адвокат працює. Адже адвокати з клієнтами пов'язані договором про надання правової допомоги, а конфлікт інтересів часто неявний. Саме тому адвокати повинні розповісти про конфлікт інтересів клієнту. До того ж конфлікт інтересів може бути трьох видів: реальний, потенційний та уявний. Закон України «Про запобігання корупції» законодавчо врегульовує лише реальний та потенційний конфлікт інтересів. Проте уявний конфлікт інтересів — такий конфлікт інтересів де ідентифіковано учасників, у яких можуть виникнути конфлікт інтересів, галузь де в кожного є свої інтереси, хоча вони формально не суперечать один одному, але це створює у зовнішнього спостерігача враження про наявність конфлікту інтересів — існує лише в країнах з дуже високим рівнем стандартів етичної поведінки адвоката, наприклад, у таких як США чи Канада [1, с.78–80].

Згідно зі стандартами Організації економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР), уявним конфліктом інтересів вважається ситуація, за якої здається, що приватні інтереси публічного службовця можуть негативно впливати на виконання ним своїх повноважень, але фактично це не так. Уявний конфлікт інтересів у даному визначенні відрізняється від потенційного конфлікту інтересів, коли все ж приватний інтерес може впливати на виконання службових функцій особою [3, с. 90]. Хоча раніше ОЕСР і звертала увагу України на відсутність цієї категорії у Законі «Про запобігання корупції, однак, надалі не надавала рекомендацій запровадити її у законодавство.

Отже, для того, щоб підвищити довіру суспільства до адвокатів, необхідно внести зміни до Закону України «Про запобігання корупції» для доповнення категорією «уявний конфлікт інтересів» та встановити певні вимоги щодо управління таким конфліктом інтересів.

С. Гусарєв вважає, що однією з найважливіших проблем професійної етики адвоката є збереження конфіденційності під час їх роботи з клієнтами — дотримання адвокатської таємниці. Без цього неможливо побудувати довірчі відносини між адвокатом і клієнтом. Адвокат повинен зберігати в таємниці навіть сам факт звернення до нього особи і зберігати конфіденційність з будь-яким клієнтом, незалежно від обставин, навіть якщо сторонні особи можуть мати ідентичну

інформацію. Усі правила конфіденційності поширюються на помічників адвокатів, стажистів і технічний персонал адвокатських бюро, об'єднань. Більше того адвокати зобов'язані вимагати від них дотримання правил адвокатської таємниці. Принцип конфіденційності є одночасно й етичними, і юридичними тому від його дотримання залежить саме існування професії адвоката [5, с.480].

Отже, зробимо висновок, що моральні проблеми професійної етики адвоката потребують суттєвих доповнень в норми українського законодавства для того, щоб ефективно врегулювати усі наявні проблеми. Звісно, неможливо охопити усі питання, які можуть виникнути протягом адвокатської роботи, проте, запозичивши іноземний досвід та структурувавши наявне законодавство, є можливість побудувати сучасну адвокатуру, яка б відповідала усім європейським стандартам.

Список використаної літератури

1. Про запобігання корупції: Закон України від 14.10.2014 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700–18#Text
2. Правила адвокатської етики, затверджені Звітно-виборним з'їздом адвокатів України 9 червня 2017 р. (зі змінами від 15.02.2019 р.). URL: https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/n0001891–17#Text
3. Стандарти Організації економічного співробітництва та розвитку. URL: https://www.oecd.org/
4. Діденко О. Професійна етика в діяльності адвоката. *Адвокатура: минуле, сучасність та майбутнє:* матер. IX Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 15 листопада 2019 р.) / редкол.: Н. М. Бакаянова (голова) та ін. Одеса : Фенікс, 2019. 628 с. С. 448–450. URL: http://dspace.onua.edu.ua/bitstream/handle/11300/20556/%D0%90%D0%B4%D0%B2%D0%BE%D0%BA%D0%B0%D1%82%D1%83%D1%80%D0%B0%202019%20%281%29.pdf?sequence=1&isAllowed=y
5. Гусарєв С., Тихомиров О. Юридична деонтологія: Основи юридичної діяльності: навчальний посібник. 2-ге вид., перероблене. К.: Знання, 2006. 487 с.
6. Косаренко О. І. Суд і адвокат: проблеми етики взаємовідносин. *Вісник Академії адвокатури України*. 2011. Вип. 3. С. 189–196.
7. Русанова О. І. Підстави притягнення адвоката до дисциплінарної відповідальності за чинним законодавством. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету.* Серія : Юриспруденція. 2014. Вип. 10–1(2). С. 14–16.

Науковий керівник: *доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», кандидат юридичних наук, доцент* ***Кісліцина Ірина Олександрівна***

Долгова В. І.
студентка 1-го курсу магістратури факультету цивільної та господарської юстиції
Національного університету «Одеська юридична академія»

КУЛЬТУРА ПОВЕДІНКИ АДВОКАТА У ВІДНОСИНАХ З ІНШИМИ УЧАСНИКАМИ СУДОВОГО ПРОЦЕСУ

Культура поведінки адвоката відіграє важливу роль в судовому процесі і взаємовідносинах з іншими учасниками, такими як клієнти, прокурори, судді, інші адвокати та свідки. Особливістю адвокатської діяльності є те, що вона здійснюється в конфліктному середовищі, де інтереси всіх учасників переплітаються із інтересами інших учасників. Але саме при цьому на адвоката покладається обов'язок представляти своїх клієнтів у відносинах із судом, правоохоронними органами та іншими адвокатами. На сьогоднішній день бувають випадки, коли адвокат, який намагається сумлінно виконувати свої професійні обов'язки, потрапляє у ситуацію, коли протилежна сторона намагається здійснити психологічний тиск що може призвести до розгубленості адвоката і він втрачає віру у свою стратегію захисту та програшу його підзахисного.

Згідно ч.1 ст. 36 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», всі учасники судового процесу: судді, прокурори, свідки, експерти, спеціалісти та адвокати протилежної сторони, мають право звертатися до КДКА із заявою або скаргою на поведінку адвоката під час судового процесу і це стає підставою для дисциплінарної відповідальності адвоката [1]. Таким чином, можна стверджувати, що судді є одними з найактивніших заявників, які звертаються до КДКА через неналежну процесуальну поведінку адвокатів.

На сьогоднішній день серед адвокатської спільноти існує думка, що Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» є базовим актом, який регулює відносини адвоката між судом та іншими учасниками судового процесу. Проте, як зазначає Голова секретаріату ВКДКА В. Вовнюк, більш детально відносини між судом та адвокатом розкривають Правила адвокатської етики. Зі змісту ст. 42 цих правил, представляючи інтереси свого клієнта в суді, адвокат повинен дотримуватися: знання чинного законодавства, всі нововведення, вимоги закону про судоустрій і статус судів та інші законодавчі акти, які регулюють відносини між учасниками судового процесу [2].

Як зазначено у Висновку Європейської консультативної ради суддів (CJEC) № 16 (2013) про відносини між суддями та адвокатами від 15 листопада 2013 року [3], хоч і у адвоката та суду різні ролі в судовому процесі, однак для досягнення ухвалення законного та справедливого рішення потрібен внесок обох професій. Свою функ-

цію в судовому процесі виконують як судді, так і адвокати, які тим не менше об'єднані однаковими ціннісними орієнтирами, які сприяють утвердження в суспільстві ідеї справедливого суду. Це орієнтири визначити етичні основи їх взаємодії, поведінки та спілкування в процесі здійснення правосуддя.

Згідно Правил адвокатської етики, адвокат повинен вести себе чесно та коректно та не виявляти неповагу до суду: завчасно попереджати суд про те, чи зможе він та його клієнт прибути у судове засідання, не зловживати правами стосовно відтягнення розгляду справи. Якщо суд вбачає, що адвокат порушує процедуру розгляду справи, принижує честь та гідність, ділову репутацію іншої сторони, суддя може подати скаргу до КДКА за власною ініціативою та постановити окрему ухвалу, яка є процесуальною формою реагування на некоректну, нетактовну поведінку адвоката, містить відомості наявності або відсутності у діях адвокату ознак дисциплінарного проступку.

Встановлення та доведення КДКА факту неодноразового пропуску адвокатом судових засідань без поважних причин можна кваліфікувати як вчинення одноразового грубого порушення правил адвокатської етики, яке відповідно до ч. 2 ст. 31 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» є підставою для накладення на адвоката дисциплінарного стягнення у вигляді зупинення права на заняття адвокатською діяльністю.

У відносинах із свідками, потерпілими, підсудними адвокат повинен намагатися бути стриманим, коректним; намагатися реагувати на неправомірні дії інших осіб шляхом подання заяв, клопотань. Під час допиту свідків, потерпілих та підсудних, сторін у цивільному процесі адвокат повинен не задавати питання на підвищених тонах, оскільки це може вплинути на емоційний стан особи, адже вона знаходиться в цей момент у напруженому стані і це може вплинути на дачу недостовірних показань.

Етичні норми відносин адвоката із органами дізнання, досудового слідства зазначені у ст. 60–62 Правил адвокатської етики, а саме, адвокат повинен зберігати таємницю слідства, не перешкоджати здійсненню процесу дізнання, досудового слідства, давати поради своєму клієнту, які можуть перешкоджати здійсненню таких дій, повинен проявляти принциповість у захисті інтересів клієнта, а також за згодою клієнта оскаржувати незаконні дії посадових осіб або органів. що перешкоджають виконанню доручення, у порядку, встановленому чинним законодавством.

Отже, можна зробити висновок, що адвокат відіграє важливу роль у судовому процесі, оскільки на нього покладена важлива місія захисту прав, свобод та інтересів громадянина. Адвокату потрібно дотримуватися нормам етичної поведінки, принципам законності та

верховенства права, бути чесним, порядним, компетентним та принциповим. Для врегулювання вказаного питання були створені Правила адвокатської етики, які визначають основні засади діяльності адвоката, зокрема, як правильно адвокату спілкуватися із судом та іншими учасниками судового процесу. Відповідний рівень правової допомоги адвокатами, пошук нових можливостей вирішення питання, стриманість та професійність є основним завданням адвокатури.

Список використаної літератури

1. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 5 липня 2012 р. № 5076-VI. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076–17#n564
2. Правила адвокатської етики, затверджені Звітно-виборним з'їздом адвокатів України 9.06.2017 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/ rada/show/n0001891–17#n4
3. Висновок Консультативної ради Європейських судів про відносини між суддями та адвокатами № 16 (2013) від 15 листопада 2013 року. URL: https://ips.ligazakon.net/document/MU13116

Науковий керівник: *кандидат юридичних наук, доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія»* ***Кісліцина Ірина Олександрівна***

Зіньковська В. О.
студентка 1-го курсу магістратури факультету
прокуратури та слідства (кримінальної юстиції)
Національного університету «Одеська юридична академія»

ЕТИКА ВЗАЄМОДІЇ АДВОКАТА З СУДОМ

Взаємовідносини між адвокатурою та судом випливають з того, що дані інститути є невід'ємними складовими функціонування держави, яка, в свою чергу, покликана захищати права, свободи та інтереси своїх громадян. Задля якісної реалізації покладених на них функцій, ці інститути повинні діяти у цілковитій взаємоповазі один до одного. Це положення підкріплюється чинними нормативно-правовими актами України, а саме: Конституцією України, Законом України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», Законом «Про судоустрій і статус суддів», Правилами адвокатської етики, а також Кодексом суддівської етики.

Якщо звернутися до доктринального рівня дослідження даного питання, то варто згадати таких вчених, як Н. Бакаянова, В. Заборовський, В. Комаров, О. Косаренко, З. Ромовська, І. Трунов та інших.

При дослідженні проблем взаємодії адвоката з судом, влучною є думка О. Хотинської-Нор: «Взаємодія адвоката та суду у судовому процесі на засадах взаємоповаги передбачає такий режим судового засідання, за якого спілкування реалізується під час судового процесу своїх прав, виконання обов'язків, здійснення будь-яких процесуальних дій відбувається в контексті усвідомлення ними значимості обов'язків один одного, соціальної ролі кожного з них» [1].

У висновку Консультативної ради європейських суддів № 16 від 2013 року про відносини між суддями та адвокатами можна прослідкувати розмежування даних відносин на дві сфери. Перший напрямок, у якому існує взаємодія, походить від процесуальних принципів і правил у кожній країні та прямо впливає на ефективність і якість судочинства. Дана сфера відповідає універсальним принципам судочинства. З іншого боку, знаходяться ті відносини, що виникають із професійної поведінки адвоката та судді, де існує потреба у взаємній повазі до обов'язків один одного та в конструктивному діалозі. В цьому випадку мова йде вже про засади здійснення професійної діяльності на основі вище зазначених етичних кодексів [2].

Повне ототожнення етичних принципів адвоката та судді буде помилковим, проте можна вести мову про деякі подібні принципи в їх діяльності. Це такі, які прослідковуються під час взаємодії даних інститутів в судовому процесі, зокрема, принцип дотримання закону, принцип честі і гідності, взаємоповаги, принцип дотримання професійної таємниці, професіоналізму та справедливості. Аналіз взаємовідносин між адвокатом та судом, врешті-решт, зводиться до такої засади, як повага до честі і гідності один одного. Повага до честі і гідності — це таке ставлення, яке покладає як на адвоката, так і на суддю обов'язок відповідати морально-етичним правилам поведінки, а також шанобливо та гідно поводитися стосовно один одного під час взаємодії у будь-якій сфері діяльності.

Репутація правосуддя багато в чому залежить від взаємодії з іншими учасниками судового процесу, у тому числі з адвокатами, оскільки саме вони відіграють важливу роль у наданні підтримки судовій владі та у формулюванні думки про неї. Значимість ролі адвокатів як певних посередників між судом і суспільством полягає також в тому, що вони зобов'язані з підвищеною увагою ставитися до формулювань своїх публічних коментарів, не применшувати авторитет суду, а навпаки підтримувати його. Особливо доречною є вимога до адвоката бути толерантним, стриманим та коректним; звертати пильну увагу на неправомірні дій когось із учасників, викладаючи свої спостереження у формі заяв, скарг, клопотань; з повагою ставитися до судді (суддів); беззаперечно слідувати загальним правилам етикету поводження осіб у суді.

У залі судового засідання та під час його проведення адвокат повинен дотримуватися встановленого порядку, зокрема, неприпустимими є дії, що полягають у перебиванні судді, також будуть недоречними будь-які сперечання з ним. Адвокат під час здійснення своєї діяльності не повинен посилатися на завідомо неправдиві докази чи такі, що були отримані усупереч нормам процесуального законодавства. Подання адвокатом завідомо неправдивої інформації щодо фактичних обставин справи або предмету розгляду справи також відноситься до заборонених дій. Випадки впливу на рішення суду за допомогою позапроцесуальних засобів можуть стати причиною принижевання честі і гідності як самого судді, так і інших учасників судового процесу, тому адвокату слід уникати цього. Безпідставне затягування розгляду справи адвокатом не допускається у жодному випадку. На адвоката покладається обов'язок не розголошувати відомості, що можуть тим чи іншим чином зневажити суддю в засобах масової інформації.

Зазначені вище вимоги до поведінки адвокатів під час їх взаємодії з судом підкріплються статтею 43 Правил адвокатської етики, де наголошується наступне: «дотримуючись принципу законності адвокат повинен бути наполегливим та принциповим щодо відстоювання інтересів клієнта в суді, бути непорушним у своїй незалежності при захисті й представництві прав та інтересів клієнта, щоб не погіршити стосунків з суддями; при будь-якому тиску суду на адвоката — не йти на компроміси, якщо вони суперечать охоронюваним законом інтересам клієнта; послідовно притримуватися принципу пріоритетності інтересів клієнта перед всіма іншими інтересами й міркуваннями, які пов'язані з відносинами між адвокатом і судом. Адвокат не повинен залишати без уваги порушення закону, нетактовне і зневажливе ставлення суду та інших учасників процесу до свого клієнта, його самого або адвокатури в цілому і повинен реагувати на відповідні дії у формах, передбачених чинним законодавством та/або актами РАУ, НААУ» [3].

На жаль, існують непоодинокі ситуації, коли можна спостерігати за тим, як адвокат свідомо, а у ряді випадків несвідомо, порушує правила адвокатської етики. З метою уникнення вчинення таких неправомірних дій у Законі України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» закріплено заходи дисциплінарної відповідальності. Прийняття рішення про вчинення або не вчинення дисциплінарного проступку адвокатом покладається на кваліфікаційно-дисциплінарні комісії адвокатури. Особа, яка була ініціатором подачі скарги повинна довести обставини, у яких вона звинувачує адвоката. Цей обов'язок існує для того, щоб попередити розгляд скарги, яка базується тільки на припущеннях або, наприклад, щоб інші учасники справи, не мали можливості тиснути на адвоката під час здійснення ним своєї діяльності.

Отже, можна зробити висновок, що етична поведінка адвокатів передбачена низкою нормативних актів, як на національному, так і на міжнародному рівнях. Взаємовідносини між адвокатом та судом у залі судового засідання, в першу чергу, повинні бути побудовані на шанобливому ставленні один до одного, що безперечно призведе до сприятливої професійної атмосфери. Лише за таких умов можливо прийняти справедливе та законне рішення по суті справи, на що і покликана діяльність правосуддя.

Список використаної літератури

1. Хотинська-Нор О. З. Деонтологічні засади взаємодії адвоката та суду в процесі здійснення судочинства. *Науковий вісник Ужгородського національного університету.* Серія ПРАВО. 2018. Випуск 51, том 2. С. 163. URL: https://journals.indexcopernicus. com/api/file/viewByFileId/712743.pdf
2. Висновок КРЄС № 16 (2013) про відносини між суддями та адвокатами. URL: https://www.scourt.gov.ua/vsu.nsf//(documents)/58F4A4DD76AACFD0C2257D87004971A6
3. Правила адвокатської етики, затверджені Звітно-виборним з'їздом адвокатів України 9 червня 2017 р. (зі змінами від 15.02.2019 р.). URL: https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/n0001891–17#Text

Науковий керівник: *доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», доцент, кандидат юридичних наук* ***Кісліцина Ірина Олександрівна***

Канівець А. Д.
студентка 1-го курсу магістратури
факультету адвокатури та антикорупційної діяльності
Національного університету «Одеська юридична академія»

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ВІДНОСИН У СФЕРІ ПРОФЕСІЙНОЇ ЕТИКИ ТА ПОВЕДІНКИ АДВОКАТА

Призначенням адвокатури як правового інституту є захист прав та законних інтересів людини й громадянина. Зазначене обумовлює необхідність дотримання морально-етичних стандартів в професійній діяльності адвоката. Саме законодавчо закріплені правила й принципи поведінки адвокатів, які забезпечують високий рівень довіри та поваги до діяльності адвокатури. Підвищенні моральні вимоги до адвокатів висуваються різними державами світу, зокрема й в Україні, що відображується у спеціалізованих нормативно-пра-

вових актах та рекомендаціях на національному та міжнародному рівні.

Передусім, щоб розкрити важливість та значущість етичних й моральних принципів в роботі адвоката, необхідно відтворити повне та грунтвоне тлумачення самого терміну «адвокатська етика». Науковці у спеціалізованій літературі позначають, що адвокатська етика — це наука про моральні вимоги до адвоката, про моральні відносини, які виникають у ході здійснення адвокатської діяльності, про моральні приписи, якими адвокат керується при здійсненні адвокатської діяльності [4]. В Преамбулі Правил адвокатської етики визначено, що правила адвокатської етики слугують обов'язковою для використання адвокатами системою орієнтирів при збалансуванні, практичному узгодженні ними своїх різноманітних професійних прав, обов'язків відповідно до статусу, основних завдань адвокатури та принципів її діяльності, а також закріплюють єдину систему критеріїв оцінки етичних аспектів поведінки адвоката у дисциплінарному провадженні кваліфікаційно-дисциплінарних комісій адвокатури [3]. Так, можна дійти висновку, що адвокатська етика є різновидом та складовою частиною професійної юридичної етики, яка встановлює засади роботи спеціалістів та забезпечується не тільки правовими, а й моральними нормами, що вступають в дію в ході надання правової допомоги і під час виникнення ситуацій, що породжують соціальну колізію між адвокатом та клієнтом.

Створення та впровадження перших консолідованих та закріплених на єдиному офіційному акті етичних норм поводження адвоката було однією з пріоритетних цілей адвокатської спільноти, що неодноразово розглядалось на засіданнях починаючи з часів проголошення незалежності держави. Так, згодом 9 червня 2017 року на з'їзді адвокатів України були затверджені Правила адвокатської етики. З огляду на положення даного систематизованого зводу настанов можна позначити, що Правила мають на меті уніфіковане закріплення традицій і досвіду української адвокатури в сфері тлумачення норм адвокатської етики, а також загальновизнаних деонтологічних норм і правил, прийнятих у міжнародному адвокатському співтоваристві [3]. В свою чергу, Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», який визначає основні засади організації та функціонування інституту адвокатури на національному рівні, утвердив обов'язок дотримання правником правил адвокатської етики, який він бере на себе під час складання та проголошення присяги.

Як свідчить історія, формування системи етичних норм адвокатської діяльності здійснювалась не тільки на теренах українського суспільства та законодавства, численні міжнародно-правові акти були розроблені задля забезпечення дотримання принципів компе-

тентності та ефективності надання правової допомоги, які є нагальними орієнтирами функціонування інституту адвокатури. Так, були розроблені основні положення про роль адвокатів, прийняті VIII Конгресом ООН по запобіганню злочинам у серпні 1990 року. В даному акті зазначено, що надаючи допомогу клієнтам при здійсненні правосуддя, адвокати повинні додержувати прав людини й основних свобод, визнаних національним і міжнародним правом, діяти вільно і наполегливо відповідно до закону і визнаних професійних стандартів та етичних норм [1]. Таким чином, аналіз зазначеного документу безсумнівно засвідчує вироблений єдиний базис стандартів діяльності правників, що визнані не тільки вітчизняним законодавством, а також прийняті та закріплені міжнародною спільнотою.

Слід підкреслити, що вироблення та формування нових узагальнених методичних засад етичної культури в роботі юристів формується під впливом направлення держави на стратегічний курс європейської інтеграції. В свою чергу, імплементація та адаптація вже стійких міжнародних й європейських стандартів у національне законодавство — є необхідною вимогою для зближення та кооперування України і Європейського Союзу на рівні законів, правил та звичаїв, що існують в суспільстві. Вивчення та узагальнення міжнародних документів у сфері адвокатури та адвокатської діяльності країн ЄС відкриває перспективи розвитку юридичної галузі та удосконалення правової системи Украйни в цілому, що також налагоджує можливість зростання та покращення сфери зовнішніх правових зав'язків.

Визначним законодавчим актом, який окреслює місце адвоката в житті суспільства, сутність правил його професійної етики та головні твердження щодо покладених на нього обов'язків, є Загальний Кодекс для адвокатів країн Європейського співтовариства, прийнятий делегацією країн-учасниць на пленарному засіданні у Страсбурзі 1988 р. Крім того, даний нормативно-правовий акт передбачає вірогідність та змогу співробітництва адвокатів різних держав Співтовариства, так в ньому зазначено, що будь-який адвокат, рівень компетенції якого не досить високий для участі в розгляді будь-якої справи, не повинен приймати вказівки від колеги з вхідного до Співтовариства держави. Він зобов'язаний допомогти колезі одержати необхідні відомості, що дозволяють йому належним чином проінструктувати адвоката, чий професійний рівень дозволяє надати дану послугу [2]. Це положення розкриває значимість етичного принципу компетентності та добросовісності, який має на меті уникнення можливої конфліктної ситуації та непорозуміння у взаєминах між фахівцями різних співтовариств.

Варто зауважити, що наразі існує чимало міжнародних-правових актів, які врегульовують питання уніфікації та реалізації правил про-

фесійної етики правника, в першу чергу, це обумовлено розширенням географічних меж здійснення такої діяльності. Інтернаціональні приписи встановлюють вимоги до кваліфікації адвоката, якості надання послуг, незалежності від сторонніх неправомірних впливів та неухильного дотримання зобов'язання сумлінно виконувати своє призначення в межах закону. Серед таких офіційних документів можна виділити: Основні принципи, що стосуються ролі юристів, прийняті Восьмим Конгресом ООН по запобіганню злочинності та поводження із правопорушниками (1990 р.), Хартія основних принципів європейської адвокатської професії (2006 р.), Рекомендація R(2000)21 Комітету Міністрів державам-учасницям Ради Європи про свободу професійної діяльності адвокатів (2000 р.) тощо.

Таким чином, можна дійти висновку, що правове регулювання та законодавче закріплення правил та стандартів ведення відносин у сфері професійної етики та поведінки адвоката регулюється багатьма офіційними документами, законами, кодексами та рекомендаціями, що розробляються не тільки на рівні окремої країни, а й набувають міжнародного характеру. І з свого боку, дотримання адвокатом даних норм є одним із загальновизнаних орієнтирів та зобов'язань адвокатської діяльності. Також варто відмітити, що впровадження та розвиток моральних нормативів та етичної культури в правовому полі сприяє досягненню основної мети законодавчого процесу даної галузі — укріплення поваги та довіри до інституту адвокатури в усьому світі.

Список використаної літератури

1. Основні положення про роль адвокатів: Положення Організації Об'єднаних Націй від 01.08.1990 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_835#Text
2. Загальний кодекс правил для адвокатів країн Європейського Співтовариства : Кодекс Європ. співтовариства від 01.10.1988 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_343#Text
3. Правила адвокатської етики України, затверджені звітно-виборчим З'їздом адвокатів України 09.06.2017 р., зі змін., затвердженими З'їздом адвокатів України 15.02.2019 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/n0001891–17#Text
4. Адвокатська етика : навчально-методичний посібник (для здобувачів вищої освіти денної форми навчання) / Н. М. Бакаянова, І. О. Кісліцина. Одеса : Фенікс, 2020. 127 с. URL: http://dspace.onua.edu.ua/

Науковий керівник: *доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», кандидат юридичних наук, доцент* ***Кісліцина Ірина Олександрівна***

Каспарова К. О.
студентка 1-го курсу магістратури факультету
цивільної та господарської юстиції Національного університету
«Одеська юридична академія»

ПРИНЦИПИ АДВОКАТСЬКОЇ ЕТИКИ У ПРОФЕСІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ АДВОКАТА

Питання професійної етики адвоката було та завжди буде актуальним. Професійна етика адвоката являє собою моральні установки та принципи, якими адвокат повинен керуватися у своїй діяльності. Вона нерозривно пов'язана з їх діяльністю та має безпосередній вплив на неї.

Здійснюючи свої повноваження, адвокат у своїй діяльності керується Конституцією України, Законом України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» № 5076-VI5 від 5 липня 2012 року та Правилами адвокатської етики, затвердженими Звітно-виборним з'їздом адвокатів України 2017 року 09 червня 2017 року.

Відповідно до абз. 5 Преамбули Правил адвокатської етики Правила адвокатської етики (далі по тексту — Правила) мають на меті уніфіковане закріплення традицій і досвіду української адвокатури в сфері тлумачення норм адвокатської етики, а також загальновизнаних деонтологічних норм і правил, прийнятих у міжнародному адвокатському співтоваристві [2].

Відповідно до абз. 6 Преамбули Правил адвокатської етики «Правила слугують обов'язковою для використання адвокатами системою орієнтирів при збалансуванні, практичному узгодженні своїх багатоманітних, іноді суперечливих професійних прав та обов'язків відповідно до статусу, основних завдань адвокатури і принципів її діяльності, визначених Конституцією України, Законом України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» та іншими законодавчими актами, а також закріплюють єдину систему критеріїв оцінки етичних аспектів поведінки адвоката [2].

Згідно ст.4 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», адвокатська діяльність здійснюється на принципах верховенства права, законності, незалежності, конфіденційності та уникнення конфлікту інтересів [3].

Відповідно до Правил адвокатської етики, основними принципами адвокатської етики є: незалежність та свобода адвоката у здійсненні адвокатської діяльності; дотримання законності; пріоритет інтересів клієнта; неприпустимість конфлікту інтересів; конфіденційність; компетентність та добросовісність, поваги до адвокатської професії, чесності і добропорядної репутації, вимоги до рекламування діяльності адвокатів [2].

Доцільно більш детальніше розглянути зазначені принципи адвокатської етики.

Принцип незалежності та свободи адвоката у здійсненні адвокатської діяльності розкривається у ст. 6 Правил адвокатської етики та означає те, що адвокату гарантується відсутність будь-якого тиску або втручання у професійну діяльність з боку органів державної влади, політичних партій, інших адвокатів тощо. Для того, щоб дотримуватися в своїй діяльності зазначеного принципу, адвокат повинен сумлінно виконувати свої обов'язки, бути принциповим, мужнім та не займатися іншою діяльністю, яка могла б суперечити нормами Закону «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» та Правилам адвокатської етики.

Принцип дотримання законності полягає в полягає в тому, що згідно зі ст.7 Правил адвокатської етики у своїй професійній діяльності адвокат (адвокатське бюро, адвокатське об'єднання) зобов'язаний використовувати всі свої знання та професійну майстерність для належного захисту й представництва прав та законних інтересів клієнта, дотримуючись чинного законодавства України, сприяти утвердженню та практичній реалізації принципів верховенства права та законності. Адвокат не може давати клієнту поради, свідомо спрямовані на полегшення вчинення правопорушень, або іншим чином умисно сприяти їх вчиненню його клієнтом або іншими особами [2].

Пріоритет інтересів клієнта як принцип адвокатської етики означає, що навіть при наданні правничої допомоги клієнту адвокат повинен бути незалежним від свого клієнта, поважати свободу вибору клієнтом захисника своїх прав і не перешкоджати у реалізації цієї свободи.

Принцип неприпустимості конфлікту інтересів розглянуто в ст. 9 Правил адвокатської етики, згідно якої під конфліктом інтересів слід розуміти суперечність між особистими інтересами адвоката та його професійними правами і обов'язками перед клієнтом, наявність якої може вплинути на об'єктивність або неупередженість під час виконання адвокатом його професійних обов'язків, а також на вчинення чи не вчинення ним дій під час здійснення адвокатської діяльності. Адвокат без письмового погодження з клієнтами, щодо яких виник конфлікт інтересів, не може представляти або захищати одночасно двох або більше клієнтів, інтереси яких є взаємно суперечливими або вірогідно можуть стати суперечливими, а також за таких обставин надавати їм професійну правничу (правову) допомогу [2].

Конфіденційність як принцип адвокатської етики є основним. Означає те, що вся відома адвокату інформація щодо його клієнта є конфіденційною та забороняється розголошенню. Відповідно до п. 4 ч. 2 ст. 34 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність»,

розголошення адвокатської таємниці або вчинення дій, що призвели до її розголошення є дисциплінарним проступком адвоката.

Принцип компетентності та добросовісності полягає в тому, що від адвоката вимагається високий рівень професійної підготовки, ґрунтовне знання чинного законодавства, практики його застосування, опанування тактики, методів і прийомів адвокатської діяльності й ораторського мистецтва [4].

Повага до адвокатської професії повинна бути основою діяльності адвоката, він повинен сприяти розвитку інституту адвокатури. Адвокат не повинен підривати престиж іституту адвокатури та адвокатської діяльності.

Міжнародним стандартом здійснення адвокатської діяльності є принцип чесності і добропорядної репутації. Згідно ст. 12–1 Правил адвокатської етики, адвокат повинен бути добропорядним, чесно та гідно виконувати свої професійні обов'язки. Адвокату заборонено робити завідомо неправдиві заяви стосовно суті доручення, фактичних обставин, що мають до нього відношення, їх правової оцінки, прав і обов'язків адвоката, клієнта, а також обсягу своїх повноважень щодо представництва інтересів клієнта [2].

Принцип вимоги до рекламування адвокатської діяльності, згідно з чинним українським законодавством, дозволяє рекламувати адвокатську діяльність, проте з додержанням деяких умов. А саме, рекламні матеріали про діяльність адвоката мають бути об'єктивними, достовірними, чіткими та зрозумілими, не повинні містити натяків, двозначностей або іншим чином утворювати підґрунтя для введення потенційних клієнтів в оману, а також мають відповідати розумним естетичним вимогам. Рекламні матеріали не можуть демонструватись за допомогою способів, які дискредитують інститут адвокатури, створюють умови для його зневаги, принижують професію та статус адвоката України, а також не можуть містити: оціночних характеристик відносно адвоката; критики інших адвокатів; заяв про вірогідність успішного виконання доручень та інших заяв, що можуть викликати безпідставні надії у клієнтів. Якщо адвокату стало відомо про поширену без його відома рекламу його діяльності, що не відповідає зазначеним вимогам, такий адвокат (керівник бюро чи об'єднання) зобов'язаний вжити всіх розумно доступних заходів до спростування і корегування такої рекламної інформації та обов'язково повідомити про це раду адвокатів регіону [4].

Слід зауважити, що дотримання адвокатами принципів адвокатської етики впливає загалом на авторитет інституту адвокатури, підвищуючи його авторитет та забезпечуючи довіру громадян.

Відповідно до статті 21 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність, під час здійснення адвокатської діяльності

адвокат зобов'язаний, зокрема дотримуватися правил адвокатської етикит [3].

Варто зазначити, що дотримання адвокатами основних принципів адвокатської етики підвищує авторитет адвокатури та забезпечує зростання суспільної довіри до цього інституту в цілому [1].

Таким чином, професійна діяльність адвокатів ґрунтується на обов'язковості дотримання правил професійної етики. Одним із найголовніших цінностей адвоката на сучасному етапі та в майбутньому є постійне дотримання правил (принципів) адвокатської етики. Правила адвокатської етики є доповненням та конкретизацією загальних принципів та засад здійснення адвокатської діяльності, визначених у Законі України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність».

Враховуючи вищезазначене, можна дійти висновку, що дотримання принципів професійної етики зміцнює інститут адвокатури, адвокатів зсередини, підтверджує їх роль та авторитет серед суспільства, а також є основою для належного надання професійної правничої допомоги. Отже, ключові цінності професії адвоката на сьогодні вже сформовані, які не тільки регулюють діяльність адвокатів зараз, але й сприяють майбутньому розвитку адвокатури України як незалежного та самоврядного інституту.

Список використаної літератури

1. Адвокатура України. Книга 1 : Організація адвокатури (з практикумом): підручник: у двох книгах / за заг. ред. Бакаянової Н. М. 2-ге вид. доповн. і перероб. К.: Алерта, 2016. 864 с.
2. Правила адвокатської етики, затверджені З'їздом адвокатів України 09.06.2017 р. Дата оновлення: 15.02.2019. URL: https://zakon.rada.gov.ua/go/n0001891–17 (дата звернення: 25.10.2023).
3. Про адвокатуру та адвокатську діяльність : Закон України від 5 липня 2012 р. № 5076-VI. Дата оновлення: 19.07.2021. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076–17#Text (дата звернення: 25.10.2023).
4. Діденко О. Професійна етика в діяльності адвоката. *Адвокатура: минуле, сучасність та майбутнє:* матер. IX Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 15 листопада 2019 р.) / редкол.: Н. М. Бакаянова (голова) та ін. Одеса : Фенікс, 2019. С. 448–451. URL: http://dspace.onua.edu.ua/bitstream/handle/11300/20556/%D0%90%D0%B4%D0%B2%D0%BE%D0%BA%D0%B0%D1%82%D1%83%D1%80%D0%B0%202019%20%281%29.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Науковий керівник: *доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», кандидат юридичних наук, доцент* ***Кісліцина Ірина Олександрівна***

Касьянова Є. М.
студентка 1-го курсу магістратури факультету прокуратури та слідства
(кримінальної юстиції) Національного університету
«Одеська юридична академія»

ЗАСТОСУВАННЯ ПРИНЦИПУ УНИКНЕННЯ КОНФЛІКТУ ІНТЕРЕСІВ МІЖ АДВОКАТОМ ТА КЛІЄНТОМ: ОКРЕМІ АСПЕКТИ

Важливість принципу недопустимості виникнення чи появи ризику виникнення конфлікту інтересів під час здійснення адвокатської діяльності не можливо переоцінити, адже це можна сприймати як механізм забезпечення незалежності та неупередженості адвоката під час взаємодії з клієнтом. Реалізація вказаного принципу розкривається також через недопущення впливу на безпосередні рішення адвоката, обмеження свободи дій адвоката з огляду інтересів інших осіб та самого адвоката.

Правова природа поняття «конфлікту інтересів» полягає у протиставленні інтересів визначених осіб, які захищені правом і у разі порушення чи обмеження підлягають задоволенню. Термін «конфлікт інтересів» не обмежується юридичною сферою, а характерний для усього суспільного життя, у якому бере участь особа. Питання усунення конфлікту інтересів з'являється коли виникають протилежні інтереси, дотриманням одного з яких буде порушення іншого. Найчастіше такі конфліктні ситуації виникають у особистій, професійній сферах [1].

Міжнародна спільнота при застосуванні принципів у сфері адвокатської діяльності з розвитком правовідносин виокремила відповідні міжнародні стандарти. Зокрема, у Рекомендації R (2000) Комітету міністрів Ради Європи йдеться про свободу реалізації повноважень адвоката, про положення того, що здійснюючи обов'язки перед клієнтами адвокати повинні дотримуватися принципу уникнення конфлікту інтересів.

Генеральні принципи етики адвокатів, які були прийняті у 1995 році Міжнародною асоціацією юристів, визначають, що якщо надане адвокатам доручення суперечить інтересам їх клієнтів або самих адвокатів, їх партнерів, то адвокат не має права його реалізувати.

Норми, встановлені Загальним кодексом правил для адвокатів країн ЄС, формулюють положення того, що якщо адвокат при здійсненні адвокатської діяльності встановить ризик або виникнення конфлікту інтересів, він зобов'язаний відмовитися від супроводу обох сторін (клієнтів). Також якщо у майбутньому до такого адвоката звернеться особа, яка має відповідний конфлікт з попередніми клієн-

там, відповідно до якого може стати відома конфіденційна інформація іншим особам, у такому випадку адвокат зобов'язаний відмовитися від супроводу такого нового клієнта. Ці випадки поширюються на індивідуальне або колективне ведення справи [1].

Правове визначення поняття конфлікту інтересів міститься у п. 8 ч. 1 ст. 1 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» (далі — Закон), відповідно до якого конфлікт інтересів визначається як суперечність між особистими інтересами адвоката та його професійними правами і обов'язками, наявність якої може вплинути на об'єктивність або неупередженість під час виконання адвокатом його професійних обов'язків, а також на вчинення чи невчинення ним дій під час здійснення адвокатської діяльності [2]. Подібна норма визначена у ст. 9 Правил адвокатської етики, але ця норма більш деталізована, звернена увага на те, що професійні обов'язки являють собою сферу відповідальності перед клієнтом [3].

Вагоме місце цього етичного принципу виражається у необхідності належного захисту інтересів клієнта адвокатом та забезпечення високого рівня надання правової допомоги. Відсутність конфлікту інтересів у відносинах з клієнтом визначається у сенсі того, що існує довіра у цих правовідносинах, належно дотримується принцип конфіденційності, адже довіра і конфлікт суперечить один одному. Проте, у певному аспекті це видається спірним, адже наявність довіри для клієнта може бути уявним, тому у відносинах адвоката та клієнта потрібно визначати пріоритетними інтереси останнього [4].

Важливим є закріплення положення у ч. 1 ст. 28 Закону, відповідно до якого адвокату, адвокатському бюро або адвокатському об'єднанню забороняється укладати договір про надання правової допомоги у разі конфлікту інтересів. Пунктами 6 та 7 цієї ж частини також визначено заборону укладати договір про надання правової допомоги і зобов'язання відмовитися від виконання договору, укладеного адвокатом, адвокатським бюро або адвокатським об'єднанням, у разі, якщо, зокрема: виконання договору може суперечити інтересам адвоката, членів його сім'ї або близьких родичів, адвокатського бюро або адвокатського об'єднання, засновником (учасником) якого він є, професійним обов'язкам адвоката, а також у разі наявності інших обставин, що можуть призвести до конфлікту інтересів; адвокат надає правову допомогу іншій особі, інтереси якої можуть суперечити інтересам особи, яка звернулася щодо укладення договору про надання правової допомоги [2].

Аналізуючи вказані норми, можна визначити важливість забезпечення інформованості клієнтів, між якими існує ризик виникнення суперечливих інтересів, про неможливість одночасного супроводу обох таких клієнтів. Відповідне реагування у адвоката повинно бути

при отриманні конфіденційної інформації від клієнта при наданні правничої допомоги, яка стосується інтересів іншого клієнта.

У випадку порушення раніше зазначених норм та грубого нехтування принципом недопустимості конфлікту інтересів має наслідком притягнення адвокатів до відповідальності. Актуальним питанням залишається приховування відомого для адвоката конфлікту інтересів, така практика видається небезпечною для належного захисту прав інших осіб.

Отже, принцип уникнення конфлікту інтересів у діяльності адвоката можна визначити як законодавчо закріплений базис відносин адвоката і клієнта, відповідно до якого пріоритетним інтересом визначається інтерес клієнта, а рішення і вчинення дій повинні відповідати цьому інтересу.

Список використаної літератури

1. Бірюкова А. М. Питання цивільного, господарського та трудового права. *Юридичний бюлетень*. 2017. Випуск № 5. С. 48–54.
2. Про адвокатуру та адвокатську діяльність : Закон України від 05.07.2012 р. № 5076-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2013. № 27. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/5076–17/conv
3. Правила адвокатської етики, затверджені Звітно-виборним з'їздом адвокатів України від 9 червня 2017 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/n0001891–17#Text
4. Шандула О. О. Принцип уникнення конфлікту інтересів у адвокатській діяльності при наданні безоплатної правничої допомоги. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2022. № 7. С. 447–450.

Науковий керівник: *доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», кандидат юридичних наук, доцент* ***Кісліцина Ірина Олександрівна***

Клєщенко А. Л.
студентка 1-го курсу магістратури
факультету прокуратури та слідства (кримінальної юстиції)
Національного університету «Одеська юридична академія»

ЕТИКА АДВОКАТА В МЕРЕЖІ ІНТЕРНЕТ

Професія адвоката характеризується підвищеними вимогами до моральних якостей останнього. Оскільки саме через адвоката люди зможуть реалізувати своє законне право на захист, регламентоване Конституцією та законами України, тому особа, яка займається адво-

катською діяльністю має демонструвати повагу до суспільства, держави та законодавства.

Станом на сьогодні неабиякого розвитку сягнули соціальні мережі та, і взагалі, інтернет-простір. Такий розвиток не оминув і адвокатів, які зараз активно ведуть свої соціальні мережі, деякі з них просувають там свій бізнес, деякі просто є постійними користувачами, висвітлюючи як особисту, так і професійну сферу життя.

Безумовно, адвокати і надалі продовжуватимуть «ведення» професійних та особистих блогів, все частіше беручи на себе відповідальність висвітлювати соціально-політичні аспекти життя, проте, як і будь-яка діяльність, активність представників адвокатури в соціальних мережах та в інтернет-середовищі має бути врегульована відповідними правилами поведінки і етичними нормами.

Слід пам'ятати про базові правила функціонування в соціумі, такі як: взаємоповага, ввічливість, розуміння особистих кордонів людини, неконфліктність тощо. Та, окрім загальних правил, професія адвокатів має свою специфіку, що виражена законодавчим регулюванням їхньої поведінки.

Так, непристойна поведінка звичайної людини в мережі «Інтернет» частіше за все не тягне за собою жодної відповідальності, тоді як адвокати «сковані» певним законодавчим регулюванням.

Адвокати України зобов'язані дотримуватися норм Правил адвокатської етики, в тому числі й при використанні мережі Інтернет. Адвокатам важливо обережно здійснювати свою адвокатську практику через соціальні мережі, інтернет-форуми та інші онлайн-платформи, шляхом надання юридичної допомоги, професійних консультацій і правових порад, призначених для широкого кола осіб.

Відповідно до ст. 59 Правил адвокатської етики (надалі — ПАЕ), адвокати в мережі Інтернет повинні дотримуватися високих стандартів чесності та пам'ятати про наслідки їх невиконання для професійної репутації та авторитету адвокатури в цілому. Висловлювання адвоката в соціальних мережах, на інтернет-форумах та інших формах спілкування в мережі Інтернет не повинні мати притаманний правовий нігілізм, будь-який вид агресії, ворожнечі і нетерпимості [1].

Адвокат повинен дотримуватися високих стандартів поведінки та уникати нецензурної лексики, незалежно від того, де він виражає свої думки. Його заяви, коментарі в соціальних мережах, на форумах та в інтернеті загалом, навіть при обговоренні правових питань, судових процедур та дій сторін у справах, мають бути відповідальними та достовірними, і не повинні вводити в оману суспільство.

Проблема також полягає в ідентифікації адвоката в Інтернеті, оскільки наразі не існує чіткого механізму визначення адвоката в онлайн-середовищі. Наразі серед юристів обговорюється ініціатива

щодо включення інформації про акаунти адвокатів у соціальних мережах до Єдиного реєстру адвокатів, але вона так і не набула законодавчого закріплення. Також важко встановити, який саме адвокат був за ідентифікованим пристроєм або сторінкою в соціальній мережі у випадку дисциплінарного порушення [2].

Загалом, ця проблема вимагає уважного вивчення та розробки відповідних механізмів і правил для регулювання діяльності адвокатів в інтернеті з метою забезпечення відповідності їхньої поведінки вимогам професійної етики.

Детальний аналіз норм ПАЕ показує, що при підготовці Розділу VIII ПАЕ були використані Міжнародні принципи поведінки в соціальних мережах для юридичної професії (IBA International Principles on Social Media Conduct for the Legal Profession), прийняті Радою Міжнародної асоціації юристів 24.05.2014 року (далі — Принципи IBA) [3].

Зокрема Принципи IBA визначають шість основних засад, які мають бути орієнтиром для асоціацій адвокатів для подолання можливих проблем у використанні соціальних мереж. Ці принципи включають доброчесність, відповідальність, конфіденційність, підвищення довіри до професії в суспільстві та корпоративну політику. Кожен з цих принципів має чітке визначення в тексті зазначеного документа.

Щодо принципу доброчесності, то його вимога полягає в тому, що від адвокатів очікується дотримання найвищих стандартів доброчесності в усіх їхніх публічних проявах, включаючи поведінку в соціальних мережах. Асоціації адвокатів та регуляторні органи повинні стимулювати юристів приділяти увагу можливим наслідкам непрофесійної поведінки в соціальних мережах для збереження їхнього авторитету та репутації. Також важливо зауважити, що повідомлення та коментарі, які можуть вважатися непрофесійними або неетичними, навіть якщо вони були опубліковані у поза межами виконання професійних обов'язків адвоката.

Принцип відповідального використання соціальних мереж означає, що користувачі повинні бути обізнані з правилами мережі, налаштуваннями конфіденційності та розуміти можливі наслідки своїх дій. При цьому важливо ретельно аналізувати контекст, потенційну аудиторію та можливість неправильного сприйняття опублікованої інформації або коментаря. Крім того, слід дотримуватися законів та нормативних актів, які регулюють рекламу професійних послуг, з дотриманням всіх обмежень і правил як у реальному житті, так і в онлайн-середовищі. Необхідно уникати конфлікту інтересів щодо клієнтів, включаючи світоглядні конфлікти, які можуть призвести до непорозумінь з клієнтами не лише на етичному рівні, але і на політичному чи ідеологічному рівні.

Принцип конфіденційності визначає, що соціальні мережі не є безпечними платформами для роботи з конфіденційними даними клієнтів або іншою конфіденційною інформацією. Важливо розглядати питання конфіденційної інформації клієнта у більш широкому контексті.

Принцип зміцнення довіри до професії в суспільстві передбачає, що необхідно однаково уважно ставитися до своєї поведінки в мережі Інтернет та в реальному житті. Слід використовувати обмеження, які діють на рівні дотримання правил і вимог, аналогічних тим, що діють у реальному житті, для підтримання образу професіонала, якому можна довіряти конфіденційну інформацію та який веде себе незалежно і об'єктивно. Усі опубліковані матеріали повинні бути правдивими, без дезінформації.

Принцип корпоративної політики передбачає, що всі співробітники юридичних компаній мають бути інформовані про чіткі правила та умови користування соціальними мережами у випадку корпоративного використання. Потрібно встановити ефективну корпоративну політику щодо соціальних мереж з метою створення об'єктивного онлайн-образу компанії відповідно до вимог законодавства та інших нормативних актів.

Загалом, дотримання норм і правил адвокатської етики — це дуже важливий чинник формування довіри у суспільства до інституту адвокатури. Проявлячи повагу до соціуму в мережі Інтернет, адвокат не лише виконує правила і норми адвокатської етики, а й демонструє свій рівень розвитку і правової свідомості.

Список використаної літератури

1. Правила адвокатської етики, затверджені З'їздом адвокатів України (в редакції від 15.02.2019 р.). URL: https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/n0001891–17#Text (дата звернення: 28.09.2023).
2. Шевчук О. Потрібно запроваджувати фейсбук-ідентифікацію адвокатів. *Вектор Ньюз «Новини». Політика та право*. 2016. 11.12. URL: https://www.vectornews.net/news/politics/21456-oleksy-shevchuk-potrbno-zaprovadzhuvati-feysbuk-dentifkacyu-advokatv.html
3. IBA International Principles on Social Media Conduct for the Legal Profession Adopted on 24 May 2014. *International Bar Association*. URL: https://www.ibanet.org/MediaHandler?id=27ebac25–0d13–4318-a1c4–6b751aca935f (дата звернення: 28.09.2023).

Науковий керівник: *доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», кандидат юридичних наук, доцент* ***Кісліцина Ірина Олександрівна***

Коваль Б. В.
студентка 1-го курсу магістратури факультету
прокуратури та слідства (кримінальної юстиції)
Національного університету «Одеська юридична академія»

ЕТИЧНІ ЗАСАДИ ВЗАЄМОДІЇ МІЖ АДВОКАТАМИ ТА СУДДЯМИ

Професійні обов'язки адвокатів невід'ємні від етичних засад адвокатської діяльності. Особисті якості та професійна поведінка — дві сторони однієї медалі. Етичні норми можна вважати фундаментом професійних правил, порушення яких стає предметом оцінки дисциплінарного органу та тягне за собою відповідні наслідки. Наприклад, за порушення правил адвокатської етики адвокати притягуються до дисциплінарної відповідальності органами адвокатського самоврядування, зокрема, дисциплінарною палатою відповідної кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури.

Адвокатура та суд є невід'ємними складовими системи правосуддя, які знаходяться в тісному зв'язку та взаємодіють між собою. Кожна правова держава відводить адвокату особливу роль, яка не обмежується лише здійсненням визначених законом повноважень, а є набагато ширшою. Адвокати є важливими учасниками процесу відправлення правосуддя, які спільно з суддями зобов'язані захищати права і свободи людини, суспільства в цілому, а також представляти інтереси держави. Одночасно з приватним інтересом захищається й публічний інтерес всього суспільства, що забезпечує дотримання основних принципів правосуддя, запобігає порушенням прав людини, сприяє встановленню рівноваги між суспільним інтересом та інтересами держави.

В процесі здійснення своєї діяльності адвокат взаємодіє безпосередньо з суддями, прокурорами та, окремо, клієнтами, інтереси яких він представляє. В процесі такого спілкування часто виникають специфічні ситуації, які регулюються не лише правовими нормами, тому питання етичного аспекту в цьому контексті є важливим та вартим уваги. Відповідно, окрім дотримання обов'язкових положень Конституції України, Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», Закону України «Про судоустрій і статус суддів» та інших нормативно-правових актів, суддям та адвокатам також необхідно дотримуватись положень Правил адвокатської етики, а суддям — Кодексу суддівської етики.

Етичні принципи діяльності суддів та адвокатів в своїй сукупності є спільними і ґрунтуються на таких положеннях, як дотримання законності, незалежність, професійна таємниця, справедливість, не-

припустимість втручання однієї сфери в іншу, взаємоповага та повага до сторін.

Про важливість взаємодії учасників правосуддя, зокрема судді та адвоката, наголошується у документах Консультативної ради європейських суддів, де вказується, що дотримання спільних правових принципів та етичних цінностей усіма фахівцями, що беруть участь у судовому процесі, є обов'язковою умовою належного відправлення правосуддя. Рада виокремлює дві сфери відносин між суддями й адвокатами: перша — це відносини між останніми, які походять від процесуальних принципів і правил кожної держави та прямо впливають на ефективність і якість судочинства; друга — взаємодія адвокатів та суддів, яка випливає з професійної етики, де є потреба у взаємній повазі до обов'язків один одного та в конструктивному діалозі [1].

На національному рівні етичні норми закріплені положеннями Кодексу суддівської етики, що затверджений XI черговим з'їздом суддів України 22 лютого 2013 р. та Правил адвокатської етики, що затверджені З'їздом адвокатів України 09 червня 2017 р. Кодекс суддівської етики передбачає обов'язок судді здійснювати судочинство в межах і порядку, визначених процесуальним законом, і виявляти тактовність, ввічливість, витримку та повагу до учасників судового процесу та інших осіб. Суддя не повинен допускати проявів неповаги до людини за будь-якою ознакою (раси, статі, національності, релігії тощо) та дозволяти цього іншим [2].

Правила адвокатської етики закріплюють схожі положення. Вони вимагають, щоб, представляючи інтереси клієнта або виконуючи функцію захисту в суді, адвокат дотримувався вимог чинного процесуального законодавства, законодавства про адвокатуру й адвокатську діяльність, про судоустрій і статус суддів, іншого законодавства, що регламентує поведінку учасників судового процесу, а також вимог цих Правил, не виявляв неповаги до суду (суддів), поводився гідно і коректно. Під час судового розгляду справи адвокат не повинен порушувати порядок у судовому засіданні, припускати сперечань із судом і висловлювань, що принижують честь і гідність суду або інших учасників процесу [3].

Взаємодія адвоката та суддів передбачає такий процес, коли спілкування реалізується через здійснення своїх прав та виконання обов'язків, вчинення процесуальних дій в контексті усвідомлення ними важливості їхньої діяльності та соціальної ролі кожного з них [4].

Наведені принципи є теоретичними та виглядають доволі узагальнено, проте, насправді, вони є надзвичайно важливими та реалізуються на практиці досить просто, і знаходять свій зовнішній вияв у звичайних речах. Їх відображення може виражатися наступним чином: адвокати без поважних причин не пропускають засідання у

справах, судді вчиняють всіх можливих дій для запобігання затягуванню розгляду справ, уникають безпідставних відкладень розгляду справ, надають сторонам всю необхідну інформацію. Дисциплінованість учасників процесу та дотримання розумних строків є найкращим виявом ефективної взаємодії адвокатури та судової гілки влади.

Дотримання інтересів сторін процесу залежить як від діяльності адвокатів — представників сторін, так і від суду, проте дещо більшу роль у цьому відіграють все ж суди.

Отже, проаналізувавши законодавчі положення у їхній сукупності, можна зробити висновок про те, що етичні аспекти взаємодії між адвокатом та суддями під час здійснення судочинства можуть бути різноманітними та полягати у ввічливому зверненні один до одного, шанобливій і спокійній манері спілкування, тактовній і витриманій поведінці, недопущенні зловживання своїми процесуальними правами, уникненні суперечок та некоректних висловлювань на адресу один одного та інше.

Список використаної літератури

1. Висновок КРЄС № 16 (2013) про відносини між суддями та адвокатами. URL: http://www.scourt.gov.ua/clients/vsu/vsu.nsf/(documents)/
2. Кодекс суддівської етики, затверджений XI черговим з'їздом суддів України 22 лютого 2013 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/n0001415–13#Text
3. Правила адвокатської етики, затверджені Звітно-виборним з'їздом адвокатів України від 9 червня 2017 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/n0001891–17#Text
4. Хотинська-Нор О. З. Деонтологічні засади взаємодії адвоката та суду в процесі здійснення судочинства. *Науковий вісник Ужгородського національного університету.* Серія: Право. 2018. Випуск 51, том 2. С. 161–164.

Науковий керівник: *доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», кандидат юридичних наук, доцент* ***Кісліцина Ірина Олександрівна***

Кривінок В. А.
студентка 2-го курсу факультету цивільної та господарської юстиції
Національного університету «Одеська юридична академія»

ЕТИКА АДВОКАТА В ІНТЕРНЕТ ПРОСТОРІ

Розділ VIII Правил адвокатської етики регламентує дотримання норм адвокатської етики при використанні мережі Інтернет. У час швидкого розвитку інформаційних технологій адвокати ведуть блоги, роблять твіти та створюють публікації на різних сайтах, форумах та соціальних мережах, в яких висвітлюють окремі аспекти як особистого, так і професійного життя.

Статтею 57 Правил адвокатської етики встановлено, що участь адвоката у соціальних мережах, Інтернет-форумах та застосування ним інших форм спілкування в мережі Інтернет є допустимими, проте адвокат може розміщувати, коментувати лише ту інформацію, використання якої не завдає шкоди авторитету адвокатів та адвокатури в цілому. Адвокат при користуванні соціальними мережами, Інтернет-форумами та іншими формами спілкування в мережі Інтернет повинен дотримуватись своїх професійних обов'язків, передбачених чинним законодавством України, Правилами, рішеннями З'їзду адвокатів України та Ради адвокатів України. Використання адвокатом соціальних мереж, Інтернет-форумів та інших форм спілкування в мережі Інтернет повинно відповідати наступним принципам: незалежності; професійності; відповідальності; чесності; стриманості та коректності; гідності; недопущення будь-яких проявів дискримінації; толерантності та терпимості; корпоративності та збереження довіри суспільства; конфіденційності.

Важливо підкреслити, що при встановленні адвокатом контактів та спілкування у соціальних мережах, Інтернет-форумах та інших формах спілкування в мережі Інтернет з клієнтами, колегами, суддями, процесуальними опонентами та іншими особами та їх об'єднаннями, він зобов'язаний виключити можливість виникнення конфлікту інтересів.

Адвокати при використанні соціальних мереж, Інтернет-форумів та інших форм спілкування в мережі Інтернет повинні дотримуватись високих стандартів чесності та пам'ятати про наслідки їх невиконання для їх професійної репутації та авторитету адвокатури в цілому. Висловлювання адвоката в соціальних мережах, Інтернет-форумах та інших формах спілкування в мережі Інтернет не повинні мати притаманний правовий нігілізм, будь-який вид агресії, ворожнечі і нетерпимості. Адвокат зобов'язаний вести себе шанобливо і не допускати образливої поведінки. Будь-які заяви, коментарі адвоката в соціаль-

них мережах, Інтернет-форумах та інших формах спілкування в мережі Інтернет, в тому числі під час обговорення і роз'яснення правових норм, особливостей судочинства, дій його учасників, повинні бути відповідальними, достовірними і не вводити в оману.

Адвокату не слід здійснювати заяв в соціальних мережах, Інтернет-форумах та інших формах спілкування в мережі Інтернет від імені адвокатської спільноти і видавати свою думку за її спільну думку, а також враховувати чи відповідають його дії в соціальних мережах іміджу та статусу адвоката. Адвокат зобов'язаний створити умови і вжити всіх можливих заходів для максимального захисту будь-якої інформації, яка отримується та передається ним через соціальні мережі, Інтернет-форуми та інші форми спілкування в мережі Інтернет, в тому числі листування, передачі документів та будь-якої іншої інформації, що становить предмет адвокатської таємниці. Розміщення інформації, пов'язаної із здійсненням адвокатської діяльності, в публічному доступі в соціальних мережах Інтернет-форумах та інших формах спілкування в мережі Інтернет без попередньої письмової згоди клієнта не допускається [1, с. 56–57].

Участь адвоката в Інтернет-просторі з дотримання вимог, визначених ПАЕ, має суттєве й коло переваг, адже забезпечує: 1) економію транспортних видатків (як клієнту, так і адвокату); 2) збереження енергетичних і ресурсних витрат (переважно це стосується адвоката, адже дозволяє йому консультувати клієнта знаходячись в будь-якому місці, а не лише в офісі); 3) мобільність адвоката (свідчить клієнту про те, що адвокат слідує вимогам часу); 4) пришвидшення обміну інформації адвоката з іншими суб'єктами (клієнтом, колегами, органами адвокатського самоврядування, представниками суду тощо) [3].

Як правило, активність адвокатів у мережі Інтернет також можна класифікувати таким чином:

1) створення професійного сайту (адвокатом, адвокатським бюро, адвокатським об'єднанням). Такі сайти мають за мету рекламування своєї діяльності, яке теж необхідно проводити, опираючись на Правила адвокатської етики. Вони наповнені переліком послуг, які вони надають, яскравими лозунгами про свою виключну професійність, ціни на послуги, можливо, перелік нагород. При створенні таких інформативних сайтів адвокатам слід уникати будь-якої неетичної поведінки;

2) ведення блогу (як правило, від імені адвоката). Відповідно до ст. 57 Правил адвокатської етики адвокат може розміщувати, коментувати лише ту інформацію, використання якої не завдає шкоди авторитету адвокатів та адвокатури в цілому. В таких блогах адвокати аналізують новели законодавства, обмірковують проблемні аспекти надання правової допомоги, можливо, інформують осіб, які підпи-

сані на блог, про виграшні справи та про шлях, який необхідно було пройти до перемоги. Ризик є лише один — висока ймовірність розголошення адвокатської таємниці. Тому адвокатам слід бути дуже обережними, публікуючи інформацію про справи, які вони ведуть;

3) створення й ведення професійного або особистого профілю у соціальних мережах. Відповідно до ст. 60 Правил адвокатської етики адвокат у соціальних мережах повинен без агресії сприймати думки, поведінку, форми самовираження та спосіб життя іншої людини або/та опонента, які відрізняються від його власних. Адвокату не слід здійснювати заяв у соціальних мережах від імені адвокатської спільноти і видавати свою думку за її спільну думку, а треба враховувати, чи відповідають його дії в соціальних мережах іміджу та статусу адвоката. Проблемним питанням на практиці є те, що адвокати допускають прояви немотивованої агресії та нестриманості щодо коментарів, які залишають інші користувачі соціальних мереж. Що, звісно, не може не шкодити загальному іміджу адвокатури [2].

Слід звернути увагу на деякі проблеми, пов'язані з використанням адвокатами мережі Інтернет. На жаль, непоодинокими є випадки, коли адвокати нехтують принципом конфіденційності у відносинах із клієнтами і публікують дописи, які певним чином висвітлюють проблему, з якою особа звернулася по правову допомогу або консультацію. Ще одна проблема, що пов'язана із попередньою, є складність ідентифікації власника сторінки. До прикладу, В. Колодницький стосовно Фейсбук вказує, що ця платформа для спілкування є досить знеособленим ресурсом, що дає кожній людині право висловлювати свою думку в будь-якій формі й прояві, однак урегулювати поведінку в соцмережах неможливо в принципі з огляду на неможливість достовірно ідентифікувати власника сторінки.

Крім того, проблема ідентифікації має подвійний характер. Як вказує О. Шевчук, у соціальних мережах неодноразово відкрито принижується честь і гідність не лише окремих адвокатів, а й діяльності української адвокатури загалом. При цьому допускається варіант, що такі публікації в соціальних мережах поширюються не просто учасником мережі, а учасником під чужим іменем діючого адвоката, або й учасником адвокатом, але під чужим іменем адвоката. Так, будь-яка особа може створити Фейсбук-акаунт під вигаданим ім'ям. Це може прослідковуватися й у разі реєстрації фейкового профілю із застосуванням іменні реального адвоката чи адвокатської спільноти. Як наслідок — втрата довіри до акаунта та інформації, що в ньому розміщується, приниження репутації як окремого адвоката, так й адвокатури загалом [4].

Як зазначає О. Мігдаль, мають бути розроблені єдині правила ідентифікації адвоката в Інтернеті. Наприклад, правники можуть подавати відомості щодо своїх акаунтів у соцмережах або Інтернет-

форумах відповідним радам регіонів для внесення таких даних до ЄРАУ. У такому випадку будуть підстави говорити про певний зв'язок адвоката з акаунтом [5].

Така позиція є цілком переконливою, оскільки якщо мова йде про відповідальність адвоката, необхідна чітка регламентація, а не тільки узагальнення щодо переліку соціальних медіа та принципів їх використання.

Ще однією проблемою, пов'язаною зі спілкуванням в мережі Інтернет, є проблема вибору платформи для спілкування. Передусім, ця проблема пов'язана з тим фактом, що перелік соціальних мереж у ПАЕ не є вичерпним, що обумовлюється об'єктивною причиною, а саме — розвитком соціальних мереж та появою нових платформ для спілкування. Варто звернути увагу на той факт, що правничі спільноти й профілі, що існують в українському сегменті, неоднаково популярні в кожній із цих соціальних мереж, що залежить від кількісної аудиторії кожної з них та її інтересів, а також від функціоналу й спрямованості ресурсів [3].

Отже, динаміка розвитку суспільних відносин та технологій спричиняє появу нових форм комунікації, провідним інструментом яких на сьогодні є мережа Інтернет. Якісне ведення соціальних мереж та використання інших форм спілкування в мережі Інтернет надає адвокатові велику кількість переваг у процесі здійснення адвокатської діяльності. Натомість специфіка професії адвоката як різновиду правничої професії, що має специфічні цілі та завдання, повинна відповідати загальним етичним та деонтологічним вимогам й тісно пов'язана з суспільством, часом потребує впровадження істотних обмежень щодо свободи висловлювань адвоката та поширення ним інформації у мережі Інтернет. Метою регламентації правил професійного спілкування адвокатів у мережі Інтернет є спонукання адвокатів до недопущення непрофесійної та неетичної поведінки задля підтримання репутації, іміджу, статусу, авторитету адвокатів та адвокатури в цілому, передбачення можливих наслідків такої поведінки та дотримання традицій української адвокатури.

Список використаної літератури

1. Адвокатська етика: навчально-методичний посібник (для здобувачів вищої освіти денної форми навчання) / Н. М. Бакаянова, І. О. Кісліцина. Одеса: Фенікс, 2020. 127 с.
2. Храпенко О. О. Дотримання адвокатами Правил адвокатської етики на телебаченні та в мережі Інтернет. *Вісник Одеської адвокатури*. Одеса, 2019. URI: https://hdl.handle.net/11300/12438
3. Фляжнікова Я. В. Адвокати у соціальних мережах: проблеми сьогодення. *Європейський вибір України, розвиток науки та національна безпека в*

реаліях масштабної військової агресії та глобальних викликів XXI століття (до 25-річчя Національного університету «Одеська юридична академія» та 175-річчя Одеської школи права): матеріали Міжнар.наук.-практ. конф. (м. Одеса, 17 червня 2022 р.) / за загальною редакцією С. В. Ківалова : у 2 т. Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2022. Т. 2. С. 240–243. URI: https://hdl.handle.net/11300/19695

4. Шевчук О. Потрібно запроваджувати фейсбук-ідентифікацію адвокатів. URL: https://www.vectornews.net/news/politics/21456-oleksy-shevchuk-potrbno-zaprovadzhuvati-feysbuk-dentifkacyu-advokatv.html
5. Відповідальність за дописи в Інтернеті має наставати лише внаслідок заподіяння шкоди іншій особі / Сайт газети «Закон і Бізнес» від 10 жовтня 2017 року. URL:http://zib.com.ua/ua/130309-vidpovidalnist_advokata_za_dopisi_v_i nterneti_mae_nastavati_.html

Науковий керівник**: доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», доцент, кандидат юридичних наук **Храпенко Олена Олегівна

Кривуля Є. О.
студентка 2-го курсу магістратури
факультету цивільної та господарської юстиції
Національного університету «Одеська юридична академія»

КОНФІДЕНЦІЙНІСТЬ У ДІЯЛЬНОСТІ АДВОКАТА

Основоположні принципи, правила та норми, які регулюють професійну діяльність адвокатів України зазначені в Законі України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» (далі — Закон) та в Правилах адвокатської етики. Серед принципів етики адвокатів одним із найважливішим є принцип конфіденційності, який зазначено в ч. 1 ст. 4 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» [1].

Згідно Закону до принципів діяльності адвокатури віднесено такі принципи (засади): верховенства права, конфіденційності, законності, незалежності та уникнення конфлікту інтересів. У науковій літературі ширше зазначено принципи та існує умовний розподіл на загальні та спеціальні принципи адвокатури. Проте, підхід до зазначеного розподілу варіюється у науковців та не становить загальну думку. В той час як одні відносять принцип конфіденційності до спеціальних принципів адвокатури, інші відносять його до загальних принципів законодавства [2]. Попри різносторонні погляди авторів на це питання, вони вбачають цей принцип одним із головних у правовій діяльності адвоката.

Принципи етики адвоката закріплені у Правилах адвокатської етики. У ст. 10 вказаного нормативного акту зазначено, що конфіденційність є необхідною умовою для співпраці адвоката з клієнтом [3]. Без цієї засади неможливе гідне здійснення кваліфікованої правової допомоги адвокатом у представництві, захисті та наданні інших послуг клієнту. Фактично довіра між адвокатам і клієнтом формується в їх першу зустріч завдяки першому враженню адвоката на свого клієнта. Цей аспект ми вважаємо за потрібне віднести до основ конфіденційності, оскільки без довіри особа не зможе в повній мірі розповісти деталі справи, наслідком чого може стати неефективний правовий захист, представництво або консультація особи.

У професійній діяльності адвоката існує певне коло осіб на яких поширюється дія принципу конфіденційності. Зазначимо, що адвокат може здійснювати свою діяльність самостійно, у складі адвокатського бюро або адвокатського об'єднання. У разі якщо у адвоката є помічники, стажисти або інші працівники, обов'язок першого розповісти та пояснити їм все про Правила адвокатської етики та слідкувати за їх дотриманням. Також конфіденційність поширюється на особу яка була працювала з адвокатом, адвокатським бюро або адвокатським об'єднанням та володіє адвокатською таємницею у зв'язку з її минулим місцем роботи. З цього приводу хочемо зазначити, що конфіденційність адвоката та/або його підлеглих у складі підприємств, установ та організацій не зазначена в Правилах адвокатської етики, що є прогалиною в праві. Отже, особи на яких поширюється обов'язок зберігати адвокатську таємницю: адвокат, стажист адвоката, помічник адвоката, інші працівники під підпорядкуванням адвоката, адвокатське бюро, адвокатське об'єднання, особи, які були звільнені але володіють адвокатською таємницею, адвокати адвокатська діяльність яких зупинена або припинена.

Принцип конфіденційності в першу чергу означає дотримання адвокатом та інших осіб адвокатської таємниці. Відповідно до ст. 10 Правил адвокатської етики, адвокатською таємницею є будь-яка інформація яку надала особа адвокату. До цієї інформації належить:

1. факт звернення особи за правовою допомогою,
2. будь-яка інформація, що стала відома адвокату у зв'язку з наданням професійної правничої допомоги або зверненням особи за правовою допомогою,
3. зміст будь-якого спілкування, листування та інших комунікацій,
4. зміст порад, консультацій, роз'яснень, документів, відомостей, матеріалів, речей, інформації, підготовлених, зібраних, одержаних адвокатом.

Важливо зазначити, що будь-яка інформація, речі, документи тощо, які містять державну таємницю не можуть бути розголошені

органам досудового слідства, органам суду або іншим правоохоронним органам. До адвокатської таємниці також відносяться відкриті відомості про особу [4]. Виключення становлять обставини, коли особа має на меті скоїти певний злочин і адвокат може його попередити. Згідно з ч. 6 ст. 22 Закону, «подання адвокатом у встановленому порядку та у випадках, передбачених Законом України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення», інформації до центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення, та держателю Єдиного державного реєстру юридичних осіб, фізичних осіб — підприємців та громадських формувань не є порушенням адвокатської таємниці» [1].

Адвокатська таємниця може бути розголошена тільки при письмові згоді клієнта або особи, яку консультував адвокат. Проте адвокат може розголошувати адвокатську таємницю для захисту своїх прав та інтересів у разі пред'явлення клієнтом вимог до адвоката у зв'язку з адвокатською діяльністю ч. 4 ст. 22 Закону [1]. Не зважаючи на цей дозвіл, адвокат все одно повинен пам'ятати про конфіденційність клієнта та не розголошувати більше ніж потрібно інформації.

Конфіденційність у роботі адвоката є надзвичайно важливою для його кар'єри та репутації. Саме завдяки дотриманню цього принципу адвокатів вважають справжніми захисниками прав та свобод громадян. Законодавство повністю підтримує діяльність конфіденційності адвоката, але також зазначила винятки та спосіб, коли розголошення адвокатської таємниці не буде караним для адвоката. Адвокатську таємницю, крім адвоката, повинно зберігати певне коло суб'єктів.

Отже, принцип конфіденційності закріплений у нормативних актах, що регулюють професійну діяльність адвокатів та забезпечують адвокатську незалежність. Адвокат та особи які перебувають/перебували у трудових відносинах з адвокатом не мають права розголошувати інформацію органам державної влади та несуть відповідальність згідно із законом. Проте певні винятки з цього правила зазначені у ст. 22 Закону України«Про адвокатуру та адвокатську діяльність» [1].

Список використаної літератури

1. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 05.07.2012 № 5076-VI. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076–17#Text
2. Джабурія О. О. Організаційні форми адвокатської діяльності: дис. ... докт. філософ.: 081 «Право». Одеса, 2020. 223 с.

3. Правила адвокатської етики: затверджені Звітно-виборчим з'їздом адвокатів 9 червня 2017 р. / Національна асоціація адвокатів України: офіц. Вебпортал. URL: http://unba.org.ua/assets/uploads/8354a317c5dd15913f18_file.pdf
4. Навіть відкриті відомості можуть становити адвокатську таємницю / Національна асоціація адвокатів України. URL: https://unba.org.ua/news/8238-navit-vidkriti-vidomosti-mozhut-stanoviti-advokats-ku-taemnicyu.html

Науковий керівник: *доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», кандидат юридичних наук, доцент* ***Храпенко Олена Олегівна***

Кукуріка І. О.
студентка 2-го курсу факультету
прокуратури та слідства (кримінальної юстиції)
Національного університету «Одеська юридична академія»

ЗНАЧЕННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ЕТИКИ В ДІЯЛЬНОСТІ АДВОКАТІВ

Адвокатська професія відіграє ключову роль у суспільстві, здійснюючи важливу місію — захист прав і свобод громадян. Конституція України в статті 131–2 закріпила статус адвокатури як незалежного інституту, що надає професійну правничу допомогу.

Завдяки важливості функцій, що виконують адвокати, вони повинні дотримуватися високих етичних стандартів поведінки. Водночас, через специфічність і складність завдань, що покладені на адвокатів, необхідно гармонізувати принципи служіння інтересам окремого клієнта та інтересам суспільства в цілому. Важливо зберігати законність і додержуватись принципів права.

Суспільство має високі очікування від адвокатів, очікуючи, що ті, хто захищає їхні права, будуть чесними, порядними, компетентними і принциповими фахівцями [1, с. 45]. Кожна людина має право на надійного захисника своїх прав. Норми Конституції та законодавства України, що регулюють діяльність адвокатури, конкретизуються у відповідних актах органів адвокатського самоврядування. Важливе значення в цьому контексті мають Правила адвокатської етики.

Розробка моральних та етичних принципів адвокатської діяльності є основою адвокатської етики. Це має величезне значення для функціонування адвокатського інституту в цілому та визначає репутацію окремого адвоката. Поняття адвокатської етики включає аспекти, пов'язані з моральними принципами, а також психологічними

аспектами, оскільки це важливо для ставлення до етичних норм та сприяє покращенню роботи адвокатів.

Крім загальних принципів адвокатської етики, велике значення має корпоративна етика адвоката. Ця частина етики вирішує питання, як адвокати повинні ставитися до внутрішніх корпоративних конфліктів, в які вони можуть потрапити під час виконання своїх обов'язків. Це важливо для вирішення конфліктів та збереження довіри клієнтів до адвокатської професії.

Потреба у визначенні етики для адвоката обумовлена кількома важливими чинниками. По-перше, адвокатура виступає як ключовий інститут у справі захисту прав і свобод людини та громадянина, які гарантовані конституціями більшості сучасних держав [2, с. 449].

По-друге, адвокати виконують цю функцію держави, дотримуючись незалежності від держави. По-третє, репутація адвокатів формується не лише завдяки їхньому професіоналізму та корпоративним традиціям, але й залежить від їхніх моральних якостей як представників правової професії.

По-четверте, далеко не всі аспекти службової поведінки адвоката, включаючи позаслужбовий контекст і взаємодію з іншими, регулюються законом. В цих випадках моральні норми стають важливим додатковим керівником [3, с. 268]. Мораль пронизує всі сфери людської діяльності та супроводжує її протягом усього життя, оскільки в будь-яких обставинах суспільство оцінює моральність та вчинки людей, і люди, в свою чергу, самі оцінюють моральність інших.

Отож, дотримання адвокатської етики є важливим компонентом забезпечення високого стандарту функціонування інституту адвокатури. Знання адвокатської етики визнається обов'язковим як під час проходження кваліфікаційного іспиту, так і під час стажування.

Іншими словами, без розуміння цінностей адвокатської етики, стати адвокатом і отримати право на виконання адвокатської діяльності було б неможливо. Ця важлива роль адвокатської етики також відображена в присязі, яку складає адвокат.

Слід зауважити, що найсерйознішим аргументом у визнанні єдності адвокатів і адвокатської етики є те, що порушення адвокатської етики вважається дисциплінарним проступком, який може призвести до втрати права на заняття адвокатською діяльністю.

Список використаної літератури

1. Адвокатська етика: навчально-методичний посібник (для здобувачів вищої освіти денної форми навчання) / Н. М. Бакаянова, І. О. Кісліцина. Одеса: Фенікс, 2020. 127 с.
2. Діденко О. Професійна етика в діяльності адвоката. *Адвокатура: минуле, сучасність та майбутнє:* матер. IX Міжнар. наук.-практ. конф.: (м. Одеса,

15 листопада 2019 р.) / редкол.: Н. М. Бакаянова (голова) та ін. Одеса : Фенікс, 2019. С. 448–451.
3. Ткаченко О. І. Адвокатська етика та відповідальність за порушення правил адвокатської етики. *Адвокатура: минуле та сучасність*: матеріали 4-ї Міжнар. наук. конф. молодих вчених, аспірантів та студентів (Одеса, 22 листопада 2014 р.). Одеса, 2014. С. 267—269.

Науковий керівник: *старший викладач кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія»* ***Курганський Олександр Валерійович***

Kutserubova P. E.
student of the 1 course of the Faculty of Judicial and International Law
of the National university «Odessa Law Academy»

GENERAL PRINCIPLES OF ATTORNEYS' ETHICS ON THE INTERNET

The Internet's continuous development is seen as one of the areas of change in modern society. It contributes to various branches of life and is also relevant to legal activities. The relevance of the issue of attorneys' ethics on the Internet is, firstly, arising due to the fact that more and more attorneys are turning to the Internet to advertise their services. Secondly, close attention is also paid to the fact that over the past decade, there have been increasing cases of active participation of the legal community in maintaining Internet blogs with recommendations and their vision and solutions to clients' legal problems.

Analysis of the scientific literature leads to the conclusion that the need to establish a section regulating the behavior of attorneys on the Internet was expected and is driven by the growing demand for the development of the legal community in the online environment. The vast majority of attorneys follow digitalization and use the Internet and its resources as an opportunity to inform the public about relevant legal news, which undoubtedly contributes to public education and raises the level of legal awareness in society. Thus, Section VIII of the Rules of Attorneys' Ethics, approved by the Congress of Advocates of Ukraine on June 09, 2017 (as amended on February 15, 2019), states that the use of social networks (such as Facebook, Twitter, Instagram, Pinterest, Telegram, LinkedIn, etc.), participation in online forums and other forms of communication on the Internet are permissible [1]. Still, it also establishes a list of rules and principles of conduct of an attorney on the Internet, compliance with which will help to avoid damage to the authority of an attorney and the practice of law in general. The obliga-

tion to comply with these rules is enshrined in Section 1, Part 1 of Article 21 of the Law of Ukraine «On the Advocacy and Practice of Law» of July 05, 2012 (as amended) [2].

In accordance with part 3 of Art. 57 of the Rules of Professional Conduct, the use of social networks, Internet forums, and other forms of communication on the Internet by an attorney shall be subject to the following principles: independence, professionalism, responsibility, honesty, restraint and accuracy, dignity, prevention of any manifestations of discrimination, tolerance, corporate identity and preservation of public trust, confidentiality [3].

It should also be noted that Articles 58–60 of the Principles of Attorneys' Ethics do not disclose the content of the abovementioned principles, but only define the specifics of their observance in the use of social networks, participation in Internet forums, and other forms of communication on the Internet [4]. Instead, the International Principles on Social Media Conduct for the Legal Profession (which were partially used in the preparation of Section VIII of the Rules of Attorneys' Ethics) define six basic principles that bar associations should use to overcome potential problems in the use of social media [4]. These include independence, integrity, responsibility, confidentiality, and strengthening public confidence in the profession and corporate policy [5]. The content of each of these principles is defined in detail in the text of the document.

In summary, it can be argued that the modern regulation of the principles of attorneys' ethics is carried out by two fundamental documents: The Rules of Attorneys' Ethics and the International Principles on Social Media Conduct for the Legal Profession, which in general create an appropriate system on which the peaceful existence and development of the attorneys' association within the Internet is based.

References

1. Храпенко О. О. Дотримання Правил адвокатської етики на телебаченні та в Інтернеті. *Вісник Одеської адвокатури*. 2019. Спеціальний випуск. Адвокатська етика. С. 53–55. URL: https://kdka.od.gov.ua/wp-content/uploads/2019/06/voa-AE-2019-OBL_.pdf
2. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 5 липня 2012 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076–17
3. Правила адвокатської етики, затверджені рішенням З'їзду адвокатів України від 9 червня 2017 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/n0001891–17#Text
4. Кухнюк Д. В. Адвокатська етика у віртуальній реальності. Спеціальний випуск: Адвокатська етика. Вісник одеської адвокатури. 2019. С. 39–43. URL: https://kdka.od.gov.ua/wp-content/uploads/2019/06/voa-AE-2019-OBL_.pdf

5. Принципи Міжнародної асоціації юристів щодо поведінки в соціальних мережах для юридичних професій. URL: http://tomorrowslawyer.org/wp-content/uploads/2017/10/IBA-International-Principles-media_ukr.pdf

Supervisor: *associate professor of the department of organization of judicial, law enforcement bodies and advocacy of the National University «Odessa Law Academy», candidate of legal sciences* ***Kravchenko Maryna Oleksandrivna***

Кучерук Ю. В.
студентка 1-го курсу магістратури факультету
цивільної та господарської юстиції
Національного університету «Одеська юридична академія»

КОНФІДЕНЦІЙНІСТЬ ЯК ОСНОВОПОЛОЖНИЙ ПРИНЦИП ДІЯЛЬНОСТІ АДВОКАТА

Одним з ключових принципів діяльності адвоката, згідно із Законом України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», на рівні з принципами верховенства права, законності та іншими, є принцип конфіденційності. Важливість даного принципу полягає в тому, що на його основі будуються довірчі стосунки між адвокатом та клієнтом, без яких правник не зможе забезпечити належне надання правової допомоги.

Варто зазначити, що принцип конфіденційності нерозривно пов'язаний із адвокатською таємницею, яка повинна зберігатись не лише під час здійснення адвокатської діяльності щодо певної особи, а й після завершення їх відносин. Під поняттям адвокатської таємниці прийнято розуміти всю інформацію, цінні документи та відомості, отримані від клієнта адвокатом та особами, які знаходяться в трудових відносинах з ним. Важливо, що у разі припинення чи призупинення даного виду діяльності, вся надана клієнтом інформація також підлягає захисту та не може бути оприлюднена.

Для того, щоб запобігти розголошенню адвокатської таємниці, принципу конфіденційності має дотримуватись не лише сам адвокат, а і його помічник, стажист та інші особи, які перебувають у трудових відносинах з адвокатом (адвокатським бюро, адвокатським об'єднанням), у зв'язку з наданням професійної правничої (правової) допомоги або зверненням особи за правовою допомогою.

Щодо можливості розголошення адвокатської таємниці, то в даному питанні погляди науковців розділились. Одна група вчених вважає, що розкриття конфіденційної інформації можливе задля уникнення і запобігання злочину, в той же час двокат може при-

пуститись помилки у виконанні доручення і таким чином правові наслідки можуть бути фатальними для клієнта, що довірив цю інформацію адвокату. В обґрунтуванні такої позиції науковці спираються на Закон України «Про захист персональних даних», де зазначено, що обмеження доступу до персональних даних може бути скасованим у разі, якщо існує загроза національній безпеці, задля захисту прав інших осіб. За такої ситуації адвокату варто взяти до уваги принцип уникнення конфлікту інтересів, тому що в даному випадку прослідковується суперечність між обов'язком дотримання принципу конфіденційності та особистими переконаннями адвоката [1].

Інша група науковців наголошує на тому, що розголошення адвокатської таємниці можливе лише за письмової згоди клієнта, що виключає настання негативних наслідків для правника. У разі, якщо адвокатом порушено цю вимогу, він несе дисциплінарну відповідальність згідно із п. 2 ст. 34 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» [2]. На мою думку, міра покарання повинна бути більшою, адже таке порушення Правил адвокатської етики, як розголошення адвокатської таємниці, може суттєво зашкодити правам особи, яка звернулась за захистом до адвоката, тому доречним є передбачення покарання в рамках Кримінального кодексу України у разі, якщо інтереси особи зазнали значної шкоди.

Для того, щоб не лише інформація, отримана в усній формі, була захищена, а і та, яка міститься в документах, наданих клієнтом, в процесі співпраці, адвокат має створити належні умови зберігання матеріалів та документів, а саме, обмеження доступу них сторонніх осіб. Крім того, цих умов мають дотримуватись безпосередньо помічник, стажист адвоката.

Отже, можна однозначно стверджувати, що принцип конфіденційності включає в себе обов'язок збереження адвокатської таємниці. На даний момент існують протиріччя щодо можливості розголошення адвокатської таємниці, як наслідок порушення принципу конфіденційності, за відсутності письмової згоди клієнта у виключних випадках, коли це може попередити вчинення злочину або ж існує загроза національній безпеці.

Список використаної літератури

1. Князева Н. В. Уникнення конфлікту інтересів як один із найважливіших принципів професійної діяльності адвоката. *Європейські перспективи*. 2017. № 3. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILA=&2_S21STR=evpe_2017_3_15

2. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 05.07.2012 № 5076-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2013. № 27. Ст. 34.
3. Правила адвокатської етики, затверджені Звітно-виборним з'їздом адвокатів України 9 червня 2017 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/n0001891–17#Text

Науковий керівник: *доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», доцент, кандидат юридичних наук* ***Кісліцина Ірина Олександрівна***

Лебедєв А. Ж.
студент 1-го курсу факультету судового та міжнародного права
Національного університету «Одеська юридична академія»

РЕКЛАМУВАННЯ АДВОКАТСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Рекламування діяльності адвоката — тонка матерія. З однієї сторони, адвокат (як і адвокатське бюро чи об'єднання) мають компетенції для рекламування власних послуг, з іншої — грань між «допустимим» та «забороненим» дуже розмита. У цьому аспекті виникає низка запитань, скоріш деонтологічних, ніж практичних в питаннях змісту та контекстах маркетингових ходів, що застосовуються під час реклами послуг адвоката.

Адвокатська діяльність являє собою незалежну професійну діяльність, щодо здійснення захисту прав, представництва або надання інших видів правової допомоги клієнту. Тому рекламування послуг адвоката має відповідати адвокатській етиці та відповідати нормам етики адвоката.

Існують певні вимоги до рекламування адвокатської діяльності Адвокат має право рекламувати свою професійну діяльність з дотриманням чинного законодавства і Правил адвокатської етики. Рекламні матеріали про адвокатську діяльність (та будь-які інші матеріали такі як бланки, візитівки та інше) не можуть містити: оціночних характеристик відносно адвоката; критики адвокатами інших адвокатів; заяв про вірогідність успішного виконання доручень та інших заяв, що можуть викликати безпідставні надії у клієнтів; вказівок, які можуть сформувати уявлення, що діяльність саме цього адвоката характеризується рисами і показниками, притаманними, в дійсності, адвокатурі як такій.

Рекламні матеріали про діяльність адвоката мають бути об'єктивними, достовірними, чіткими та зрозумілими й не повинні містити натяків, двозначностей або іншим чином утворювати підґрунтя для

введення потенційних клієнтів в оману, а також мають відповідати розумним естетичним вимогам. Рекламні матеріали не можуть демонструватись (розміщуватись) за допомогою способів (у способи), які дискредитують інститут адвокатури, створюють умови для його зневаги, принижують професію та статус адвоката України.

Адвокати, що здійснюють адвокатську діяльність індивідуально або через адвокатське бюро чи об'єднання (керівники адвокатського об'єднання) несуть персональну відповідальність за достовірність рекламних матеріалів про них (про адвокатські бюро, об'єднання), а також за їх відповідність чинному законодавству та Правилам адвокатської етики. Якщо адвокату стало відомо про поширену без його відома рекламу його діяльності, що не відповідає зазначеним вимогам, такий адвокат, керівник бюро чи об'єднання зобов'язаний вжити всіх розумно доступних заходів до спростування і корегування такої рекламної інформації та повідомити про це раду адвокатів регіону [1].

Правила адвокатської етики тісно переплітаються із Законом України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» [2]. Отже, майже всі принципи адвокатської діяльності, які містяться в правилах адвокатської етики, також передбачені Законом України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» [1]. Таким чином, в рекламі адвоката не повинно бути будь-якої оманливої інформації або натяки що саме цей адвокат може виконати будь-яку забаганку клієнта. Відповідно до Цивільного законодавства України, інформація, що міститься в рекламних матеріалах є публічною пропозицією до укладання договору, в цьому випадку, це публічна пропозиція до укладання договору про надання правової допомоги. Адвокати, які здійснюють адвокатську діяльність індивідуально чи через адвокатське бюро чи об'єднання несуть персональну відповідальність, щодо рекламних матеріалів, їх достовірність та відповідність Правилам адвокатської етики або чинному законодавству. Якщо адвокат дізнався про поширену рекламу його послуг та діяльності без його відома, яка не відповідає зазначеним вимогам, то в такому випадку, адвокат чи керівник бюро або об'єднання зобов'язаний вжити всіх розумно доступних заходів задля спростування та коригування такої інформації, та повідомити про це Раду адвокатів регіону. Виготовлення, розміщення та демонстрація або будь-який інший спосіб оприлюднення рекламної продукції, яка спрямована на популяризацію особи адвоката, його діяльності та надання ним адвокатських послуг, має здійснюватися відповідно до вимог Конституції України, Цивільного кодексу України, Законів України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», «Про захист прав споживачів», «Про рекламу» та інших норм чинного законодавства України, з урахуванням практики Європейського суду з прав людини, а також з судової практики судів України.

Розміщення реклами на зовнішніх частинах будівлях із зазначенням «Адвокат» повинно відповідати всім вимогам, прописаних в статті 13 Правил адвокатської етики, а також дотримуватися всіх принципів, та естетичних вимог у розумінні чинного законодавства України, з урахуванням Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність». Рада Адвокатів України звертає увагу, що порушення Правил адвокатської етики є підставою для притягнення адвоката до дисциплінарної відповідальності, у порядку дисциплінарного провадження, яке здійснюється кваліфікаційно-дисциплінарною комісією адвокатури за адресою робочого місця адвоката, зазначеною в Єдиному реєстрі адвокатів України, у порядку розгляду письмової скарги, яка містить відомості про наявність у діях адвоката ознак дисциплінарного проступку [1].

Можемо зробити висновки, по-перше, що реклама адвокатської діяльності обмежена «етичним інструментарієм» адвокатської професії, зокрема неможливістю використання оціночних понять, порівняння власних послуг із послугами інших представників професії та видавання характеристик, що притаманні адвокатурі загалом, як своїх власних, надання обіцянок результату тощо; по-друге, дисциплінарна відповідальність за порушення вимог щодо рекламування адвокатської діяльності настає як для адвоката, так і для керівника адвокатського бюро, якими були допущені такі порушення.

Список використаної літератури

1. Правила адвокатської етики від 09.06.2017. URL: https://zakon.rada. gov.ua/rada/show/n0001891–17#Text
2. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 05.07.2012 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076- 17#n217

Науковий керівник: *старший викладач кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія»* ***Нестерчук Лілія Петрівна***

Лисенко А. В.
студентка 2-го курсу магістратури
факультету адвокатури та антикорупційної діяльності
Національного університету «Одеська юридична академія»

ПРОБЛЕМАТИКА ЗАХИСТУ І ПРЕДСТАВНИЦТВА ОСОБИ У ВІЙСЬКОВИХ СПРАВАХ: МОРАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ ДІЯЛЬНОСТІ АДВОКАТА

24 лютого 2022 року Російська Федерація здійснила відкритий воєнний напад на територію України. Ця жахлива подія своїми наслідками назавжди змінила життя українського народу, залишила страшний відбиток у свідомості кожного українця і внесла корективи у функціонування всіх сфер життєдіяльності суспільства.

Діяльність інституту адвокатури не стала винятком і особливої актуальності, вимушеної пріоритетності та затребуваності набула категорія військових і пов'язаних з ними справ.

Важливо підкреслити, що дана сфера є дуже специфічною. Справи цієї категорії умовно, за критерієм емоційного навантаження на адвоката, можна поділити на дві групи: ті, які мають так званий «нейтральний» характер і не наділені особливим емоційним забарвленням (наприклад, справи щодо відпусток військовослужбовців) і ті, які морально та психологічно є дуже складними для адвоката (допомога з отриманням виплат родині загиблого солдата). Перелік останніх є більш ємним і значно переважаючим за кількісною характеристикою.

Адвокат — це фахівець, який завжди стоїть на захисті прав та законних інтересів людини; борець за справедливість; гарант безпеки, який захищає силою слова і буквою закону. Але, перш за все, адвокат — це людина, яка також володіє усім спектром людських проявів: має почуття, відчуває біль, стрес, страх, підвласна емоційним зривам і професійній деформації.

Якісна робота щодо захисту та представництва інтересів особи передбачає повне включення в деталі справи, тісну взаємодію із суб'єктом звернення та навіть своєрідне «проживання» історії клієнта самим адвокатом.

Приймаючи до уваги вищезазначене і враховуючи сучасну військово-політичну ситуацію в країні, військові справи можна назвати найвідповідальнішою і психологічно найважчою категорією справ. Адже адвокат не тільки несе юридичну відповідальність перед своїм клієнтом, а ще й на підсвідомому рівні відчуває морально-етичну відповідальність перед всім українським народом на своєму власному «адвокатському фронті» за захист прав та свобод людини, яка боронить нас і нашу землю.

«Primum non nocere» (з лат. — «Найперше — не нашкодь») — універсальний принцип, який можна застосовувати майже у всіх сферах діяльності. Саме тому, якщо адвокат не відчуває впевненості у своїх професійних силах і має сумніви щодо здатності вирішити справу на користь клієнта, краще відмовитись від прийняття доручення на ведення цієї справи. Вищезазначений принцип має двосторонній характер, дуже важливо не зробити гірше людині, яка потребує допомоги адвоката або родині, яка опинилась в складній ситуації, але не менш важливо і не нашкодити собі.

Стаття 28 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» (далі — Закон) [1] містить перелік підстав для відмови в укладенні договору про надання правничої допомоги, але в цьому переліку відсутня підстава морально — психологічної неготовності адвоката до відповідальності за ведення справи. Проте, в статті 17 Правил адвокатської етики (далі — Правила) зазначено, що адвокат має право відмовитись від прийняття доручення клієнта, виходячи з будь-яких причин та без їх пояснення. Приймаючи доручення про надання професійної правничої (правової) допомоги, адвокат повинен зважити на свої можливості щодо його виконання [2].

В статті 28 Закону прослідковується латентний прояв дискримінації щодо адвоката стосовно вільного волевиявлення та реалізації права вибору клієнтів. Натомість, відповідно до висновку Конституційного Суду України від 20.01.2016 № 1-в/2016, кожна особа є вільною у виборі захисника своїх прав серед адвокатів [3]. Тобто особа, в цьому аспекті, наділена більшим обсягом прав і свобод у порівнянні з адвокатом. В свою чергу, положення статті 17 Правил дещо нейтралізують вищеназваний прояв дискримінації, адже надають адвокату право відмовитись від доручення за власним бажанням і з будь-яких причин.

Підтримуючи положення та ідею даної норми права, пропонуємо віднести причину морально — психологічної неготовності адвоката до відповідальності за ведення справи до числа вагомих підстав для відмови від прийняття доручення, за умови належного обґрунтування вищезазначеного. Подібне рішення забезпечить підвищення якості надання послуг, надасть адвокату можливість займатися виключно тими справами, в яких він почуває себе впевнено і комфортно, а також убезпечить його від психоемоційних потрясінь, стресів, професійного вигорання та різних проявів деформації.

Підсумовуючи вищенаведене, хочемо ще раз наголосити, що категорія військових справ є дуже специфічною і потребує не тільки високого рівня професійних знань, навичок та досвіду, а ще й неабиякої сили характеру і духа.

Якщо адвокат відчуває в собі симбіоз таких необхідних факторів, як: професіоналізм, морально-психологічна та емоційна витрива-

лість, досвід, впевненість у своїй здатності завершити справу на користь клієнта, то, безумовно, слід зробити все можливе для надання кваліфікованої допомоги. Але, якщо наявні сумніви, вагання, страх перед відповідальністю і можливими несприятливими наслідками, то найвірнішим варіантом буде не нашкодити особі і порадити їй звернутися до іншого фахівця, який зможе надати більш якісну правничу допомогу.

Важливо розуміти, що допомагати своїй країні і своєму народу можна по-різному. Поповнення державного бюджету за рахунок сплати адвокатом податків за здійснення своєї професійної діяльності та підтримка честі і гідності інституту адвокатури України — це також вагома допомога і значний внесок у перемогу нашої держави.

Список використаної літератури

1. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 05.07.2012 р. № 5076-VI. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/ show/5076–17
2. Правила адвокатської етики, затверджені Звітно-виборним з'їздом адвокатів України 9 червня 2017 року, зі змінами, затвердженими З'їздом адвокатів України 15 лютого 2019 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/n0001891–17#Text
3. Висновок Конституційного Суду України від 20 січня 2016 року № 1-в/2016. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v001v710–16#Text

Науковий керівник**: доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», кандидат юридичних наук, доцент **Храпенко Олена Олегівна

Лобова І. В., Мамашова М. Ю.
студентки 1-го курсу магістратури
факультету судового та міжнародного права
Національного університету «Одеська юридична академія»

ЕТИКА ВІДНОСИН АДВОКАТА В СУДОВОМУ ПРОЦЕСІ

Так як ми живемо в правовій державі, то професія адвоката в нашій країні є затребуваною. Зазвичай виникають суперечки, які необхідно вирішити справедливо та по закону. Адвокат є самозайнятою особою, що провадить незалежну професійну (адвокатську) діяльність.

Представляючи інтереси клієнта або виконуючи функцію захисника в суді, адвокат зобов'язаний дотримуватися вимог чинного процесуального законодавства, законодавства про адвокатуру та адвокатську діяльність, про судоустрій і статус суддів, іншого законодавства,

що регламентує поведінку учасників судового процесу, а також вимог Правил.

Дотримуючись принципу законності, адвокат водночас має:

– бути наполегливим і принциповим у відстоюванні інтересів клієнта в суді;

–не поступатися своєю незалежністю у захисті й представництві прав та інтересів клієнта з метою не погіршити стосунків з суддями;

– у випадку вчинення судом тиску на адвоката — не йти на компроміси, що суперечать охоронюваним законом інтересам клієнта;

– послідовно дотримуватися принципу пріоритетності інтересів клієнта перед всіма іншими інтересами й міркуваннями, що пов'язані з відносинами адвоката з судом.

Адвокат не повинен залишати без уваги порушення закону, нетактовне і зневажливе ставлення суду та інших учасників процесу до свого клієнта, його самого, або адвокатури в цілому і повинен реагувати на відповідні дії у формах, передбачених чинним законодавством. Адвокат повинен поважати процесуальні права адвоката, який представляє іншу сторону, і не вдаватись до дій, що грубо порушують останні.

Адвокат не повинен вчиняти дій, спрямованих на невиправдане затягування судового розгляду справи.

У відносинах з іншими учасниками судового провадження адвокат повинен:

– бути стриманим і коректним;

– реагувати на неправильні дії або вислови цих осіб у формах, передбачених законом, зокрема у формі заяв, клопотань, скарг тощо;

– бути тактовним при допиті підсудних, потерпілих, сторін у цивільному процесі, свідків та інших осіб.

Основний етичний обов'язок адвоката полягає в безумовному захисті інтересів свого клієнта. Адвокат має зобов'язання підтримувати та захищати права та свободи своїх клієнтів, незалежно від характеру звинувачення чи важкості справи.

Адвокат повинен строго дотримуватися принципу конфіденційності. Всі інформація, отримана в процесі співпраці з клієнтом, повинна бути додержана в таємниці. Адвокат не повинен розголошувати законну та конфіденційну інформацію про свого клієнта, за винятком випадків, коли це дозволяє або вимагає закон.

Адвокат повинен діяти з високою мірою чесності та інтегритету. Він має представляти свої аргументи та докази порядно та правдиво, утримуючись від будь-яких маніпуляцій, приховування інформації або спотворення фактів. Чесність іноді може вимагати навіть відмову від певних легальних стратегій, які можуть бути неетичними або морально сумнівними.

Адвокату слід діяти таким чином, щоб зберегти довіру громадськості до професії адвоката. Це означає дотримання високих стандартів поведінки та етики, високий рівень професіоналізму, а також виконання всіх професійних обов'язків із сумлінням та компетентністю.

Адвокат уникає будь-якого конфлікту інтересів, який може вплинути на його здатність надати об'єктивний та незалежний захист своєму клієнту. Це означає, що адвокат не повинен мати особисту заінтересованість у випадку, який може негативно вплинути на його незалежність або обов'язок захищати інтереси свого клієнта.

Адвокат демонструє повну повагу до суду, суддів, прокурорів, своїх колег та інших учасників судового процесу. Він повинен вести себе відповідно до етичних норм, звертаючись з повагою та професіоналізмом.

На практиці дотримання етичних принципів може виявлятися складним завданням, оскільки в судових справах часто зустрічаються складні етичні дилеми Правила адвокатської етики закріплюють традиції і досвід української адвокатури в сфері тлумачення норм адвокатської етики, а також загальновизнаних деонтологічних норм і правил, прийнятих у міжнародному адвокатському співтоваристві.

У своїй професійній діяльності адвокат зобов'язаний дотримуватися законодавства України, сприяти утвердженню та практичній реалізації принципів верховенства права та законності. Адвокат не може давати клієнту поради, свідомо спрямовані на полегшення скоєння правопорушень.

Правила адвокатської етики слугують обов'язковою для використання адвокатами системою орієнтирів при збалансуванні, практичному узгодженні своїх багатоманітних, іноді суперечливих професійних прав та обов'язків відповідно до статусу, основних завдань адвокатури і принципів її діяльності, визначених Конституцією України, Законом України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» та іншими законодавчими актами, а також закріплюють єдину систему критеріїв оцінки етичних аспектів поведінки адвоката.

Список використаної літератури

1. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 5.07.2012 року. *Відомості Верховної Ради (ВВР)*. 2013. № 27. Ст. 282.
2. Кодекс професійної етики адвоката, затверджено Звітно-виборним з'їздом адвокатів України 9 червня 2017 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/n0001891–17#Text
3. Шевченко О. В. Етика адвоката: теорія та практика. К.: Юрінком Інтер, 2015. 262 с.

4. Горбачук О. І. Етика та професійна поведінка адвоката в судовому процесі. К.: Право, 2017. С. 45–46.
5. Ковальчук О. М. Етика адвоката: проблеми та перспективи. К.: Юридична думка, 2018. С. 123–125.

Науковий керівник: *старший викладач кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія»* ***Нестерчук Лілія Петрівна***

Логвінов М. М.
студент 1-го курсу магістратури
факультету судового та міжнародного права
Національного університету «Одеська юридична академія»

ДІЛОВА РЕПУТАЦІЯ АДВОКАТА

Ділова репутація адвоката — це загальна оцінка суспільства щодо його професійної компетентності, етичної поведінки, надійності в його сфері діяльності.

Поняття ділової репутації в загальному та ділової репутації адвоката доволі схожі та мають, на мою думку, однакові аспекти щодо змісту даного поняття.

Розглядаючи явище ділової репутації в загальному розумінні, необхідно передусім навести визначення цього поняття. Зокрема словник іноземних мов визначає: «слово «репутація», походить від латинського слова «reputatio», в латинському мовленні означає «переосмислення», «внутрішнє розглядання», «оцінка» [1]. У юридичному довіднику підприємця Макарова О. А. зазначає: «сучасному сенсі, термін «репутація» можна розглядати як загальну думку, яка формується серед оточуючих щодо переваг і недоліків конкретної особи чи чогось, іншими словами, це загальна оцінка громадської думки про конкретний об'єкт або суб'єкта, в той час як «ділова репутація» визначається як нематеріальний ресурс, який представляє собою оцінку діяльності особи, як фізичної чи юридичної, з точки зору її професійних якостей» [2].

Навіть не дивлячись на те, що в термінологію «ділова репутація» була введена нещодавно у науці, античні римські юристи вже розрізняли і описували низку термінів, які можна вважати синонімами для поняття репутації. Ці терміни включають: «existimatio,» що означає добре ім'я члена громади, «turpitude,» що вказує на погану репутацію, і «infamis,» який стосується особи з поганою славою. Таким чином, ще в епоху античного Риму розрізняли позитивну і негативну репу-

тації. Крім цього, вони використовували інші поняття для опису репутації загалом, такі як «honor» — що позначав честь, повагу та шану, «dignitas» — що означало гідність та прояв поваги, і «pides» — яке вказувало на власну чесність та довіру до честі інших, а також дотримання даного слова [3].

Після ретельного аналізу міжнародних стандартів у сфері адвокатської діяльності, вивчення історичного розвитку української адвокатури та вивчення практики інших країн стає зрозумілим, що принцип чесності та бездоганної репутації є фундаментальним і базовим у адвокатській етиці. Цей принцип має бути застосованим до всіх аспектів професійної діяльності адвоката і є важливою характеристикою особистості адвоката. Саме тому важливо закріпити цей принцип серед основних принципів адвокатської етики, що визначені у Розділі II Правил адвокатської етики.

Н. М. Бакаянова зазначає, що у Хартії основних принципів європейської адвокатської професії, що була прийнята 24 листопада 2006 року вказано: «честь та гідність адвокатської професії, доброчесність і бездоганна репутація окремого адвоката (пункт d) є одним із десяти основних принципів цієї професії» [4].

Розглядаючи ділову репутацію адвоката можна виділити основні аспекти, які мають вирішальний вплив на формування репутації.

По-перше, виділимо професійну компетентність адвоката, що виражається у знаннях законів, навичок аналізу справ, уміння розробляти стратегії та надавати клієнтам ефективні поради задля вирішення юридичних питань та спорів. Професійну компетентність адвоката, зокрема, можна перевірити шляхом аналізу справ, якими займався адвокат та їх кінцевий результат. Хочу зазначити, що виграш будь-якої справи не є безумовним показником професійної компетенції адвоката, адже справи бувають різними, а головна мета адвокатської діяльності є захист прав та законних інтересів осіб, тобто навіть якщо адвокат захищає винну особу його задача не допустити порушень з боку органів обвинувачення, а не виправдати винного.

По-друге, виділимо етику та професійну поведінку адвоката. Це означає, що адвокат повинен рятувати високі стандарти професійної етики, включаючи принципи незалежності та свободи у виконанні своїх обов'язків, дотримання законності, підкреслення пріоритету інтересів свого клієнта, відсутність конфлікту інтересів, збереження конфіденційності, демонстрацію компетентності та добросовісності, повагу до самої адвокатської професії, чесність та бездоганну репутацію, а також дотримання правил щодо рекламування своєї адвокатської практики.

По-третє, виділимо аспект надійності та довіри, що визначається у тому, що громадськість та клієнти повинні вірити адвокату, довіря-

ти йому представляти свої інтереси з високою відданістю. Надійність та довіра адвокату є важливою складовою у формуванні його ділової репутації.

По-четверте, вагомою складовою формування ділової репутації є комунікативні навички адвоката. Це означає здатність адвоката зрозуміло та лаконічно спілкуватися з клієнтами, колегами, суддею, здатність чітко та зрозуміло доносити свою думку та позицію.

По-п'яте, на репутацію також впливає досвід та рекомендації. Безумовно кожного адвоката характеризують його попередні результати справ, а також відгуки та рекомендації від попередніх клієнтів.

Крім того, необхідно звернути увагу на те, що приватне життя адвоката є важливою складовою для формування для його ділової репутації. Кожен адвокат повинен бути уважним до того, як його рішення та дії в особистому житті можуть впливати на його професійний образ і статус в громадськості та серед колег.

Майже всі адвокати використовують соціальні мережі. Те, що вони публікують може мати велике значення для їхньої репутації. Негативні коментарі, образливі висловлювання або недоцільна інформація можуть вразити професійну репутацію.

Зокрема, наразі адвокати користуються прямими трансляціями у соціальній мережі «Тік Ток» надаючи на цій платформі консультації та свої позиції щодо певних правових питань, однак багато з них забуває, що відеотрансляція є публічним виступом і безумовно потребує дотримання етичних норм, аби не втратити репутацію.

Приймаючи присягу адвоката, особа бере на себе зобов'язання строго дотримуватися правил адвокатської етики. Ці правила, в свою чергу, встановлюють підвищені вимоги до її поведінки не лише під час виконання професійних обов'язків, але й в особистому житті. Вимоги ці є більш жорсткими, ніж ті, які ставляться до звичайних громадян. Такого висновку дійшла колегія суддів Касаційного адміністративного суду ВС у постанові від 04.09.2019 у справі № 826/1520/15. Верховний Суд погодився з висновками судів попередніх інстанцій про правомірність рішень Вища кваліфікаційно-дисциплінарна комісія адвокатури та Кваліфікаційно-дисциплінарна комісія адвокатури Київської області прийняли рішення про притягнення адвоката до дисциплінарної відповідальності через наявність відповідних правових підстав.

Протягом значного періоду, з 2006 по 2014 рік, адвокат вчинив дії, які завдали завдано шкоди іншій особі — власнику житла, порушуючи його права на власність. Адвокат діяв самостійно, без згоди співвласника, проводячи реконструкцію житла та розпоряджуючись майном, що перебувало в цьому житлі. Під час розгляду скарги в регіональній Кваліфікаційно-дисциплінарній комісії адвокат публічно

висловлював свою навмисність не допускати скаржника до квартири, вважаючи це своєю правовою позицією. Враховуючи обмежену площу однокімнатної квартири та санітарні норми, проживання двох сімей в одному приміщенні було фактично неможливим. У листопаді 2013 року дисциплінарна палата кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури Київської області надала адвокату попередження. Проте Вища кваліфікаційно-дисциплінарна комісія адвокатури скасувала це рішення та відсторонила адвоката від права займатися адвокатською діяльністю [5].

Отже, порушення норм адвокатської етики у приватному житті також впливає на репутацію адвоката.

Таким чином, маючи бездоганну ділову репутацію, адвокат може залучати більше клієнтів, мати більше можливостей для співпраці з іншими юристами та компаніями, а також будувати власну індивідуальну професійну практику. Зважаючи на важливість довіри та професійності у правовій сфері, ділова репутація є ключовим аспектом для успіху адвоката.

Список використаної літератури

1. Словник іноземних слів / під ред. І. В. Лехина, С. М. Локшиної, Ф. Н. Петрова, Л. С. Шаумяна. 6 вид. 1994. 784 с.
2. Макарова О. А. Юридичний довідник підприємця, 2003. 480 с.
3. Бартюк М. Римське право / пер. з чеськ. К.: Література, 1999. 448 с.
4. Бакаянова Н. М. Чесність та добропорядна репутація адвоката. *Вісник Одеської адвокатури*. 2019. Спеціальний випуск: Адвокатська етика. С. 5–10.
5. Постанова касаційного адміністративного суду Верховного Суду від 04.09.2019 у справі 826/1520/15. URL: https://reyestr.court.gov.ua/Review/84040824.

Науковий керівник: *старший викладач кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія»* ***Нестерчук Лілія Петрівна***

Marushchak S. P.
student of the 1 course of the Faculty of Judicial and International Law
of the National university «Odessa Law Academy»

GENERAL CHARACTERISTICS OF THE TYPES OF ADVOCATES' DISCIPLINARY LIABILITY

In today's world, the legal profession plays an important role in ensuring rights and the rule of law in society. Advocates play a key role in the exercise of human rights and legal functions, which contributes to legal stability and development of society. However, in the context of performing their duties, advocates are also subject to disciplinary liability for possible violations of professional norms and rules.

The relevance of the topic of disciplinary liability of advocates becomes apparent in the context of the constant development of society and the legal environment. Ensuring the quality and reliability of legal aid provided by advocates is crucial for citizens and the state. Disciplinary liability creates the necessary system of control and compliance with professional standards, which helps to maintain public confidence in the legal profession.

The Bar of Ukraine is a non-governmental self-governing institution that provides defense, representation and other types of legal assistance on a professional basis, and independently decides on the organization and activities of the Bar [1]. The activities of the Bar are regulated by the Law «On the Bar and Practice of Law», which sets out the grounds and types of disciplinary liability of an attorney. Such control is primarily ensured by the norms of the institution of disciplinary responsibility of the advocate. Thus, the legal activity of an advocate cannot be based only on the desire to provide qualified legal assistance to a person, it must also be ensured by disciplinary liability for failure to perform or improper performance of his or her duties. Disciplinary proceedings may be initiated against advocates in cases of violation of professional norms and ethics, as well as in other situations provided for by this law.

To further elaborate on the topic, it is necessary to define the concept of advocates' disciplinary liability. The disciplinary liability of an advocates' is a type of legal liability which is provided for committing a disciplinary offense which is manifested in the failure to perform or improper performance of the advocates' duties.

For a better understanding of the topic, it is necessary to note the grounds for bringing an advocate to disciplinary responsibility, such a ground being a disciplinary offense. The advocate's disciplinary offenses are: violation of the requirements of incompatibility; violation of the oath of the advocate of Ukraine; violation of the rules of professional conduct; disclosure of the professional secrecy or commission of actions that led to its disclosure; fail-

ure to perform or improper performance of his or her professional duties; failure to comply with the decisions of the bar self-government bodies; violation of other duties of the advocate provided for by law.

Article 35 of the Law of Ukraine «On the Bar and Practice of Law» specifies the types of disciplinary sanctions: 1) a warning; 2. suspension of the right to practice law for a period of one month to one year; 3. for advocates of Ukraine — deprivation of the right to practice law with subsequent exclusion from the Unified Register of Advocates of Ukraine, and for advocates of foreign states — exclusion from the Unified Register of Advocates of Ukraine.

This list is exhaustive and contains three types of sanctions that may be applied to the advocate. Such a list is not perfect, as it establishes a rather limited range of sanctions, which in turn may lead to unfair punishment that does not correspond to the severity of the act committed by the advocate. This, in turn, violates the principle of proportionality in determining sanctions for disciplinary offenses.

However, if we analyze the legislation of other countries, in particular the EU countries, we can find other types of sanctions. For example, German law, namely paragraph 114 of the German Federal Lawyers' Regulation [3], establishes the following types of disciplinary liability: warning, reprimand, fine, prohibition to act as a representative or representative of a party in certain areas of law for up to five years and expulsion from the bar.

French legislation is also characterized by a wide range of sanctions that can be applied to lawyers, namely: warnings, reprimands, temporary prohibition to practice law for a period not exceeding three years, as a last resort, a lawyer may be expelled from the bar association.

According to the Czech Law on the Bar, a lawyer also has more types of disciplinary sanctions. An advocate may be subject to one of the following disciplinary measures for a disciplinary offense: 1) awarning; 2) a public warning; 3) a fine in the amount of up to one hundred times the minimum monthly wage established by a special law;4) temporary prohibition to practice law for a period of six months to three years; 5) exclusion from the list of advocates [4].

In view of the above, it can be concluded that Ukrainian legislation regulating the disciplinary liability of advocates is imperfect. The disciplinary liability of advocates is important to ensure that advocates comply with professional principles and norms of professional etiquette, since advocates play an important role in protecting the rights and freedoms of citizens, and the reliability of their activities is fundamental to the legal system. To this end, there is a need for a well-developed legislation regulating the disciplinary responsibility of lawyers. Comparing the Ukrainian system with foreign legislation, namely the laws governing the bar in Germany, the Czech Re-

public, and France, it can be noted that Ukrainian legislation is less flexible and limited in the range of sanctions available for use in case of disciplinary violations by advocates.

References

1. Constitution of Ukraine. Bulletin of the Verkhovna Rada of Ukraine (VRU). 1996. № 30. C. 141. URL: http://zakon5.rada.gov.ua/laws /show/254k/96-vr#Text
2. On the Bar and Practice of Law: Law of Ukraine of 05.07.2012 № 5076-VI. URL: https:// zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076 -17#Text
3. Bundesrechtsanwaltsordnung aus 01.08.1959. URL: http://www.gesetze-im-internet.de/brao/index.html.
4. Zákon o advokacii od 22.04.1996. URL: https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1996–85.

Supervisor: *associate professor of the department of organization of judicial, law enforcement bodies and advocacy of the National University «Odessa Law Academy», candidate of legal sciences* ***Kravchenko Maryna Oleksandrivna***

Новікова Д. В.
студентка 1-го курсу магістратури факультету
прокуратури та слідства (кримінальної юстиції)
Національного університету «Одеська юридична академія»

ІНТЕРНЕТ І СОЦІАЛЬНІ МЕРЕЖІ: НОВІ ВИКЛИКИ ДЛЯ АДВОКАТСЬКОЇ ЕТИКИ

В сучасному світі інтернет та соціальні мережі стали неодмінною частиною життя суспільства, впливаючи на різні аспекти нашої діяльності та комунікації. Ці інновації розширюють можливості доступу до інформації, зв'язку та розваг, проте, водночас, вони породжують численні нові виклики та проблеми. У контексті професійної діяльності адвокатів, інтернет та соціальні мережі відкривають перед ними не тільки нові можливості, але й нові вимоги щодо дотримання професійної етики. Їхні обов'язки включають у себе збереження конфіденційності інформації про клієнтів, збереження нейтралітету та об'єктивності у вирішенні справ. На жаль, можемо спостерігати тенденції порушення межі особистого і професійного у поведінці деяких представників адвокатури, тож маємо розібратись: як воно відповідно до закону і де зараз наявні прогалини?

Згідно зі статтею 57 Правил адвокатської етики (далі — ПАЕ), адвокатам дозволяється бути активними у соціальних мережах (Facebook,

Twitter, LinkedIn) та на інших платформах в Інтернеті, використовувати їх для комунікації з клієнтами, колегами та громадськістю [1]. Закріплення права адвокатів на активну присутність в соціальних мережах свідчить про розуміння важливості цього аспекту сучасної адвокатської діяльності. Важливо відзначити, що ця стаття ПАЕ також містить обмеження, які стосуються розміщення інформації, яка не може завдавати шкоди авторитету адвокатів та адвокатури загалом. Згідно з вимогами частини 3 статті 57 ПАЕ, використання адвокатами соціальних мереж, Інтернет-форумів та інших засобів віртуального спілкування має відповідати низці принципів. Серед них варто виділити незалежність, професійність, відповідальність, чесність, стриманість та коректність, гідність, недопущення дискримінації, толерантність, терпимість, корпоративність і збереження довіри суспільства, а також конфіденційність. Порівняння цих принципів з основними принципами адвокатської етики (зазначеними в статтях 6–13 ПАЕ) підтверджує, що з усіх цих принципів тільки два співпадають, а саме незалежність і конфіденційність. Однак, частина 2 статті 57 ПАЕ визначає, що поведінка адвоката в мережі Інтернет повинна відповідати тим же засадам та принципам, що і поведінка адвоката в реальному житті.

Варто погодитись з позицією В. Коломійчука, який вказує на двозначність критеріїв визначення поняття авторитету адвокатів та адвокатури, критеріїв і обсягу завданої шкоди [2, с.1]. Відсутність законодавчого визначення понять «авторитет адвокатури» та «авторитет адвоката» дозволяє органам, які мають право на офіційне тлумачення, визначити їх у конкретних випадках, і тому ця норма потребує подальшого вдосконалення. Одним з можливих вирішень цієї невизначеності є офіційне закріплення дефініції авторитету адвокатури (адвоката) в ПАЕ окремою статтею з іншими важливими термінами, що вживаються в положеннях Правил; або приміткою у ст. 57.

На нашу думку, цей авторитет ґрунтується на кількох ключових аспектах, включаючи професійну етику, незалежність, здатність до захисту прав і інтересів клієнтів перед законом, а також на важливій ролі адвокатів у забезпеченні справедливості та правопорядку в суспільстві. Авторитет адвокатури є важливим елементом довіри до правової системи загалом. Важливою складовою авторитету адвокатури є також здатність дотримуватися етичних норм і стандартів, зокрема збереження конфіденційності та чесності в їхній роботі. Це допомагає адвокатам виконувати свої обов'язки та сприяє довірі до їхньої професійної діяльності в суспільстві.

Збереження конфіденційної інформації про клієнтів в соціальних мережах вимагає особливої уваги та дотримання певних підходів. Адвокатам рекомендується налаштовувати параметри конфіденційності

на платформах соціальних мереж, щоб контролювати доступ до свого профілю та інформації. Також важливо уникати розміщення конфіденційної інформації на публічних сторінках чи в загальнодоступних документах. Для обміну конфіденційною інформацією адвокатам рекомендується використовувати приватні комунікації та шифрування даних, де це можливо.

Відповідно до вищезазначеного, можемо зрозуміти, що будь-які заяви, коментарі адвоката в соціальних мережах, Інтернет-форумах та інших формах спілкування в мережі Інтернет, включаючи обговорення і роз'яснення правових норм, особливостей судочинства, дій його учасників, повинні бути відповідальними, достовірними і не вводити в оману. Дотримання цих принципів має важливе значення для забезпечення якості та об'єктивності інформаційної діяльності адвоката. Крім того, адвокату не слід робити заяви в соціальних мережах, Інтернет-форумах та інших формах спілкування в мережі від імені адвокатської спільноти і видавати свою думку за спільну думку. Адвокат повинен ретельно враховувати, чи відповідають його дії в соціальних мережах його статусу.

На практиці вже існує рішення палати КДКА Чернівецької області № 134 від 17.05.2022 року, відповідно до якого адвоката було притягнуто до дисциплінарної відповідальності за скоєння дисциплінарного проступку. Було встановлено, що адвокат у своїх постах та коментарях в Facebook застосовував нецензурні, образливі вислови та вчинив дії, спрямовані на обмеження незалежності адвокатської професії, честі, гідності та ділової репутації своїх колег. Це порушило престиж адвокатури та адвокатської діяльності, завдаючи шкоди авторитету адвокатської спільноти в очах суспільства. Такі дії адвоката при використанні Інтернету свідчать про грубе порушення Правил адвокатської етики, Присяги адвоката України, Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», а саме ч. 1. ст.11, ч.1 п.1 ст. 21, ст. 57 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», ст.ст.12,57,59 Правил адвокатської етики. Порушення такого роду є дисциплінарним проступком, передбаченим пунктами 2 та 3 частини 1 статті 34 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», і може призвести до накладення на адвоката дисциплінарного стягнення у вигляді зупинення права на заняття адвокатською діяльністю. Доцільно також зазначити, що адвокат оскаржував дане рішення до ВКДКА. Відповідно до рішення ВКДКА № VI-013/2022 від 27 червня 2022 року, в зупинені прийнятого раніше рішення за скаргою адвоката було відмовлено [3].

Отже, можна зробити висновок, що законодавчо закріплений дозвіл на активність адвокатів у соціальних мережах визнає важливість цього аспекту сучасної адвокатської діяльності та відзначає бажання

збалансувати свободу слова та етичні норми. Розуміння та дотримання професійних стандартів є ключовими для успішного використання соціальних мереж адвокатами. Законодавство, зокрема Правила адвокатської етики, визначає обов'язки та обмеження адвокатів у використанні соціальних мереж, зокрема дотримання конфіденційності, чесності та гідності. Це сприяє збереженню професійної етики та довіри до адвокатів в «цифрову епоху». Важливо враховувати, що адвокати мають бути свідомі відповідальності за свої дії в соціальних мережах, дотримуватися законодавчих приписів та професійних стандартів.

Список використаної літератури

1. Правила адвокатської етики, затверджені З'їздом адвокатів України (в редакції від 15.02.2019 р.). URL: https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/n0001891–17#Text
2. Коломійчук В. Адвокатська етика в мережі Інтернет: проблемні питання. URL: https://www.pressreader.com/ukraine/yurydychna-gazeta/20180703/282132112204654
3. Рішення ВКДКА № VI-013/2022 від 27 червня 2022 року. URL: https://vkdka.org/rishennya-vkdka-vi-013–2022-vid-27–06–2022-za-klopotannyam-advokata-schodo-zupinennya-diji-rishennya-kvalifikatsijno-distsiplinarnoji-komisiji-advokaturi-chernivetskoji-oblasti-u-skladi-distsiplinar/

Науковий керівник: *доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», кандидат юридичних наук, доцент* ***Кісліцина Ірина Олександрівна***

Ратинський Д. В.
студент 3-го курсу ОС «Бакалавр»
Навчально-наукового інституту права
Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ПИТАННЯ КІЛЬКОСТІ ВИДІВ ДИСЦИПЛІНАРНИХ СТЯГНЕНЬ ЩОДО АДВОКАТІВ В УКРАЇНІ

Проблематика дисциплінарної відповідальності адвокатів в Україні повсякчас є релевантною й дуже дискусійною і для юристів практиків, і для науковців, і представників органу законодавчої влади, оскільки вона впливає не лише на самих адвокатів, а й на забезпечення функціонування правосуддя в цілому. Одним з найбільш вагомих і фундаментальних аспектів зазначеної проблематики є питання видів

дисциплінарних стягнень щодо адвокатів, проблему якого породжує їх кількість.

Положення стосовно дисциплінарної відповідальності в національному законодавстві встановлені Законом України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність». Для аналізу зазначеного вище проблемного питання потрібно звернутись до статті 35 даного Закону, яка встановлює, що за вчинення дисциплінарного проступку до адвоката може бути застосовано одне з таких дисциплінарних стягнень: 1) попередження; 2) зупинення права на заняття адвокатською діяльністю на строк від одного місяця до одного року; 3) для адвокатів України — позбавлення права на заняття адвокатською діяльністю з наступним виключенням з Єдиного реєстру адвокатів України, а для адвокатів іноземних держав — виключення з Єдиного реєстру адвокатів України [1, с. 35]. Для виявлення проблеми кількості видів дисциплінарних санкцій, що застосовуються до адвокатів звернемось до Закону України «Про судоустрій і статус суддів», який постановляє, щодо суддів може застосовуватися дисциплінарне стягнення у виді: 1) попередження; 2) догани — з позбавленням права на отримання доплат до посадового окладу судді протягом одного місяця; 3) суворої догани — з позбавленням права на отримання доплат до посадового окладу судді протягом трьох місяців; 4) подання про тимчасове (від одного до шести місяців) відсторонення від здійснення правосуддя — з позбавленням права на отримання доплат до посадового окладу судді та обов'язковим направленням судді до Національної школи суддів України для проходження курсу підвищення кваліфікації, визначеного органом, що здійснює дисциплінарне провадження щодо суддів, та подальшим кваліфікаційним оцінюванням для підтвердження здатності судді здійснювати правосуддя у відповідному суді; 5) подання про переведення судді до суду нижчого рівня; 6) подання про звільнення судді з посади [2, с. 109]. Одразу можна зробити висновок, що стосовно суддів існує більша кількість видів дисциплінарних стягнень ніж щодо адвокатів. Однак для останніх це означає, що принцип пропорційності санкції дисциплінарному проступку не може бути на сто відсотків реалізованим відносно них через занадто малу кількість самих видів стягнень та велику різницю між їх тяжкістю.

Для знаходження способів вирішення даної проблеми слід звернути увагу на міжнародну практику. Зокрема розглянемо види дисциплінарних санкцій щодо адвокатів в США, що встановлені в Типових правилах притягнення до дисциплінарної відповідальності адвоката, прийнятими Палатою делегатів Американської асоціації юристів 8 серпня 1989 року. В пункті А. 1 Правила № 10 прописані такі санкції: 1) позбавлення судом права здійснювати адвокатську діяльність; 2) відсторонення судом на відповідний фіксований період часу, що

не перевищує трьох років; 3) встановлення судом випробувального строку, який не може перевищувати двох років, а також випробувальний термін не більше двох років, встановлений комітетом або радою за згодою відповідача; 4) винесення догани судом чи комітетом. Винесена судом догана публікується в протоколах для ознайомлення інших адвокатів. Догана, накладена комітетом, публікується в журналі адвокатури штату та в газеті загального розповсюдження в кожному районі, в якому адвокат мав офіс для адвокатської діяльності; 5) догана, що виноситься комітетом, який займається дисциплінарними питаннями за згодою відповідача та схвалення головою комітету зі слухання. Догана може бути використана в наступних провадженнях, у яких відповідач був визнаний винним у неналежній поведінці, як доказ попередньої неналежної поведінки, що має значення для вирішення питання про санкцію, яка буде застосована в наступному провадженні; 6) за рішенням суду чи комітету, на адвоката чи юридичну фірму може бути накладено фінансове зобов'язання перед особами, що зазнали фінансових збитків, повернути весь обсяг або частину незаконно привласнених коштів, а також відшкодовувати майнову шкоду клієнтові; 7) за рішенням суду чи комітету на адвоката може бути покладено зобов'язання відшкодувати постраждалим від його дій особам, витрати на судочинство, включаючи вартість розслідувань, обслуговування процесу, відшкодування витрат на свідка, послуг судового секретаря, у будь-якому випадку, коли на адвоката накладено дисциплінарні санкції; 8) Обмеження судом характеру або обсягу майбутньої практики відповідача [3].

Аналізуючи Правила дисциплінарної відповідальності, можна віднайти декілька нових видів санкцій, які можуть бути застосовані до адвокатів. Їх впровадження в українське законодавство натомість зробить вагомий внесок у вирішення проблеми пропорційності стягнення й порушення у контексті нестачі видів дисциплінарних санкцій щодо адвоката в Україні. По-перше, це може бути догана. Однак така догана може бути двох видів: 1) та, яка буде впливати на репутацію адвоката шляхом її розповсюдження в газетах районів, де дана особа здійснює свою професійну діяльність; 2) та, яка впливатиме на обрання санкції при наступному дисциплінарному проступку. Обидві догани повинні бути доволі дієвими способами щодо попередження порушень, але перша, на нашу думку, є більш жорсткою, оскільки репутація є однією з найвизначніших аспектів над яким працює адвокат. По-друге, новелою у сфері видів дисциплінарних санкцій в українському законодавстві може стати обмеження обсягу діяльності чи характеру майбутньої практичної діяльності адвоката. При аналізі даного стягнення необхідно зазначити види адвокатської діяльності, які визначаються у Законі України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», але їх

перелік не є вичерпним [1, с. 19]. Якраз новизною буде можливість забороняти попередньо згаданою санкцією проводити адвокату одного чи декількох видів його професійної діяльності. При цьому дане стягнення можна розглянути як зі сторони пожиттєвої заборони, так і заборони протягом певної кількості часу. Другий підвид став би дещо слабшою санкцією для відповідно більш незначних проступків у порівнянні з зупиненням права на заняття адвокатською діяльністю на строк від одного місяця до одного року і вирішив питання неможливості ніяк професійно працювати адвокату протягом даного терміну. Третім ж новим для законодавства України могло б стати дисциплінарне стягнення для адвоката у вигляді штрафу, що слід впроваджувати за аналогією з Кримінальним Кодексом України, який в визначає штраф, як основне, так і додаткове покарання [4, с. 53].

Отже, підбиваючи підсумки можна сказати, що видів дисциплінарних санкцій стосовно адвокатів, регламентованих українським законодавством налічується три, що є занадто малою кількістю для слідування принципу пропорційності у відношенні дисциплінарного проступку зі стягненням. Тому розглянувши міжнародну практику з цього питання, зокрема практику США, та норми Кримінального Кодексу України нами були виявлені такі нові для впровадження дисциплінарні санкції, як: 1) догана, спрямована на погіршення репутації адвоката; 2) догана, як обтяжуюча обставина при наступних дисциплінарних проступках; 3) зупинення або 4) позбавлення права проводити адвокату одного чи декількох видів його професійної діяльності; 5) штраф, як основне або додаткове покарання.

Список використаної літератури

1. Про адвокатуру та адвокатську діяльність : Закон України від 05.07.2012 р. № 5076-VI : станом на 3 серп. 2023 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076–17#Text (дата звернення: 07.11.2023).
2. Про судоустрій і статус суддів : Закон України від 02.06.2016 р. № 1402-VIII : станом на 19 жовт. 2023 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402–19#Text (дата звернення: 07.11.2023).
3. The Model Rules for Lawyer Disciplinary Enforcement: were adopted by the American Bar Association House of Delegates on August 8, 1989, and were subsequesntly amended on August 12, 2002.
4. Кримінальний кодекс України : Кодекс України від 05.04.2001 р. № 2341-III : станом на 5 жовт. 2023 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341–14#Text (дата звернення: 07.11.2023).

Науковий керівник: *доцент кафедри нотаріального, виконавчого процесу та адвокатури, прокуратури, судоустрою ННІ права Київського національного університету імені Тараса Шевченка, кандидат юридичних наук, доцент* ***Кухнюк Дмитро Володимирович***

Рубан К. О.
студентка 1-го курсу магістратури факультету цивільної
та господарської юстиції
Національного університету«Одеська юридична академія»

КОНФЛІКТ ІНТЕРЕСІВ В КОНТЕКСТІ АДВОКАТСЬКОЇ ЕТИКИ

Професійна діяльність адвоката здійснюється згідно законодавчо встановлених принципів таких як: незалежність, неупередженість, професіоналізм, справедливість, доброчесність тощо. Одну з найважливіших ролей грає саме складова неупередженості, що виявляється в запобіганні конфлікту інтересів.

Дану проблематику досліджували у своїх наукових працях такі вчені як Н. М. Бакаянова, Т. В. Варфоломєєва, Т. Б. Вільчик, В. В. Заборовський, С. О. Іваницький. Однак з огляду на існування в сучасній адвокатурі ситуацій конфлікту інтересів, ця тема і сьогодні є актуальною та потребує уваги.

Існує формалізоване та легальне визначення даного поняття, що підтверджує високий рівень уваги законодавця до такого явища з метою можливості ефективного впливу на нього в рамках правового поля. Отже, згідно пункту 8 частини 1 статті 1 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» та частини 1 статті 9 Правил адвокатської етики, конфлікт інтересів — суперечність між особистими інтересами адвоката та його професійними правами і обов'язками, наявність якої може вплинути на об'єктивність або неупередженість під час виконання адвокатом його професійних обов'язків, а також на вчинення чи невчинення ним дій під час здійснення адвокатської діяльності [1; 2]. Варто звернути увагу на формулювання статті 9 Правил адвокатської етики, яка вказує на необхідність письмового погодження відсутності між адвокатом та клієнтом конфлікту інтересів. Така формалізована узгодженість, яка виявляється в письмовому закріпленні, є ніби своєрідною гарантією для обох сторін в разі існування конфлікту інтересів і необхідності його доведення чи спростування. Існує думка, що відсутність конфлікту інтересів, як визначальна складова наявності довіри, є основоположним моментом взаємовідносин між адвокатом і його клієнтом [4, с. 448].

Принцип уникнення конфлікту інтересів має на меті досягнення ряду завдань, таких як: налагодження довірливого зв'язку між адвокатом та клієнтом, неупереджене та справедливе виконання адвокатом своїх професійних обов'язків, збереження конфіденційної інформації, пріоритетність інтересів клієнта в рамках процесуальної співпраці з адвокатом тощо.

Через те, що в різних практичних ситуаціях конфлікт інтересів може мати різний вияв, суб'єктний склад, зміст тощо, то в юридичній науковій літературі та і в практичних кейсах сформувалась своєрідна класифікація цих конфліктів. Зокрема можна виділяти реальний і потенційний конфлікти, первісні та опосередковані, особисті конфлікти інтересів, конфлікти клієнтів.

Повідомити клієнта про існування конфлікту інтересів є прямим обов'язком адвоката, який повинен здійснювати це невідкладно. Це закріплено в п. 3 ч. 1 ст. 21 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» [1].

Важливо не ототожнювати поняття конфлікту інтересів та нерозголошення конфіденційної інформації. Так як ці принципи мають спільні точки дотику і можуть перетинатись, але вони не є взаємозамінними, адже наявність згоди клієнта на розголошення адвокатом конфіденційної інформації не дає адвокату право без письмової згоди клієнта вступати у справу при наявності конфлікту інтересів.

Слід звернути увагу та не, що правовим підґрунтям надання адвокатом професійних послуг клієнтові на правових засадах є договір про надання правничої допомоги, а в разі безоплатної правничої допомоги — доручення відповідного органу уповноваженого законом на надання безоплатної правничої допомоги. За загальним правилом відсутність письмового погодження клієнта, в разі виникнення конфлікту інтересів тягне за собою такий правовий наслідок як розірвання договору. Як справедливо відзначають адвокати Шандула О. О. та Богдан В. О. правові наслідки аналогічної ситуації в разі надання адвокатом безоплатної правничої допомоги будуть відрізнятися певними специфічними особливостями. Зокрема розірвати договір буде неможливо так як він не укладався. Тому в даному випадку необхідно буде відмовлятися від виконання доручення (дії передбачаються з боку адвоката) або відкликати доручення (дії з боку органу уповноваженого законом на надання безоплатної правничої допомоги) [4, с. 449].

Адвокатське самоврядування, зокрема Рада адвокатів України сприяє утвердженню етичних принципів в діяльності адвокатів шляхом створення кейсів, які в подальшому можуть слугувати прикладом регулювання спірних ситуацій. Зокрема розглянувши звернення адвоката щодо надання роз'яснення про наявність або відсутність конфлікту інтересів під час здійснення ним з захисту у якості адвоката в кримінальній справі та надання правової допомоги адвоката двом іншим особам, що були понятими у процесуальних діях органу слідства під час проведення досудового слідства і є свідками обвинувачення у кримінальній справі, Рада адвокатів України дійшла висновку про відсутність в діях адвоката порушення правил адвокатської етики.

В даній ситуації досліджувалось чи є конфлікт інтересів саме між клієнтами адвоката, які були проінформовані про надання правової допомоги їм за вказаних обставин і не заперечували проти цього [3].

Як висновок варто підкреслити, що правове регулювання явища конфлікту інтересів в профільному законі «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» та детальніша його регламентація в Правилах адвокатської етики свідчать про високий рівень уваги з боку законодавця та адвокатської спільноти до контролю подібних ситуацій, їх зменшення та запобігання їм. Включення такого діяння як свідоме допущення адвокатом конфлікту інтересів до переліку дисциплінарних проступків має на меті виховний характер, а також утвердження серед адвокатів етичних принципів. Через різноманітність практичних ситуацій можливих сценаріїв прояву конфлікту інтересів може бути багато в залежності від таких факторів як характер співпраці, суб'єктний склад, часові рамки тощо. Поряд з такими принципами як доброчесність, справедливість, незалежність тощо, принцип недопущення конфлікту інтересів доповнює єдину злагоджену систему «етичних законів», які забезпечують успішне функціонування інституту адвокатури.

Список використаної літератури

1. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 5 липня 2012 р. № 5076-VI. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076–17#n564
2. Правила адвокатської етики, затверджені Звітно-виборним з'їздом Адвокатів України 9 червня 2017 р. URL: https://vkdka.org/wpcontent/uploads/2017/07/PAE-2019.pdf
3. Про затвердження роз'яснення щодо наявності конфлікту інтересів при наданні правової допомоги клієнтам з різним процесуальним статусом в кримінальних провадженнях: Рішення Ради адвокатів України № 120 вд 15.11.2019 р. URL: https://unba.org.ua/assets/uploads/legislation/rishennya/2019- 11–15-r-shennya-rau-120_5def734362b20.pdf
4. Шандула О. О., Богдан В. О. Принцип уникнення конфлікту інтересів у адвокатській діяльності при наданні безоплатної правничої допомоги: *Юридичний науковий електронний журнал*. 2022. № 7. С. 447–450.

Науковий керівник: *доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», кандидат юридичних наук, доцент* ***Кісліцина Ірина Олександрівна***

Севастьянова М. О.
студентка 1-го курсу
факультету судового та міжнародного права
Національного університету «Одеська юридична академія»

ПРАВИЛА АДВОКАТСЬКОЇ ЕТИКИ ТА ЇХ ЗНАЧЕННЯ ДЛЯ АДВОКАТІВ

Згідно зі статтею 1 Конституції України, Україна є країною, яка має суверенітет, незалежність, режим демократії, соціальної справедливості та правової держави [1].

Влада в Україні розділяється на три гілки: законодавчу, виконавчу та судову.

Серед основних засад судочинства можна виділити наступні: право сторін змагатися одна з одною, вільно представляти свої докази перед судом, а також можливість переконливо аргументувати їх, забезпечуючи обвинуваченому права на захист [1].

З метою втілення в життя вказаних принципів в Україні для надання професійної правничої допомоги діє адвокатура [1].

Діяльність адвокатури регулює Конституція України, Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», Правила адвокатської етики та інші законодавчі акти.

Адвокатура України — недержавний самоврядний інститут, головною метою якого є здійснення захисту, представництва та надання інших видів професійної правничої (правової) допомоги на професійній основі, а також самостійно вирішує питання організації та функціонування адвокатського самоврядування [3].

Відповідно до Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» адвокат зобов'язаний дотримуватися правил адвокатської етики під час здійснення адвокатської діяльності [2].

З визначення «Адвокатура України» ми можемо зробити, в першу чергу, наступні висновки щодо основних принципів діяльності адвокатів України:

1. Законність;
2. Незалежність;
3. Самоврядність;
4. Професійність.

Однак, адвокати України керуються не тільки діючим законодавством України, але і власними внутрішніми нормативними документами. Дані документи запобігають виникненню конфліктів, як серед адвокатів, так і між адвокатом та клієнтом, адвокатом та правоохоронним органом, адвокатом та судовими органами, регламентують поведінку адвокатів в суспільстві та встановлюють правила поведінки в соціальних мережах тощо.

Правила адвокатської етики регулюють правила поведінки адвоката, а також відповідальність адвоката за порушення правил адвокатської етики. Тобто реальним професійним правам адвоката при здійсненні правничої допомоги кореспондується й посилена відповідальність. Відповідальність встановлена з метою запобіганню порушень та збереженню репутації кожного окремого адвоката під час здійснення ним представництва та захисту інтересів клієнтів та «Адвокатури України» в цілому.

Так, згідно Правил адвокатської етики, адвокат повинен проявляти повагу до своєї професії, її сутності та громадського призначення через всі аспекти своєї роботи та у всіх сферах діяльності, включаючи професійну, громадську, публіцистичну та інших. Адвокат повинен виконувати законні рішення адвокатських органів самоврядування, які приймаються в межах їх компетенції, і, при необхідності, можуть бути оскаржені у встановленому законом порядку. Важливо, щоб адвокати утримувалися від дій, спрямованих на обмеження незалежності адвокатської професії, порушення честі, гідності та ділової репутації колег, підрив престижу адвокатури та адвокатської діяльності в цілому. Під час виконання професійної діяльності адвокати зобов'язані дотримуватись загальноприйнятих норм ділового етикету, включаючи ті, що стосуються зовнішнього вигляду.

Вивчення Правил адвокатської етики займає важливу частину в професійній підготовці молодих адвокатів та щорічному підвищенні кваліфікації адвокатської спільноти, сприяє підвищенню іміджу професії юриста в цілому, та адвокатури зокрема. Так, підвищення професійної етики адвокатів зобов'язує інших учасників правовідносин (клієнтів, слідчих, суддів, прокурорів, представників державних органів та установ тощо) дотримуватись певних правил спілкування, поведінці тощо.

Таким чином, ми бачимо, що професійна репутація, імідж займає не останнє місце в діяльності кожного адвоката та загалом сприяє підвищенню культурного рівня не тільки адвокатури, а й суспільства в цілому. Саме шляхом ухвалення такого внутрішнього для адвокатури документа як Правила адвокатської етики, у суспільстві поступово впроваджуються принципи взаємоповаги, дотримання прав інших осіб, що додатково свідчить про те, що немає «неважливих» нормативно-правових актів.

Список використаної літератури

1. Конституція України / Офіційний веб-сайт Верховної Ради України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text

2. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 5 липня 2012 року № 5076-VI / Офіційний веб-сайт Верховної Ради України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/5076–17#Text
3. Правила адвокатської етики: затверджені Звітно-виборним з'їздом адвокатів України 9 червня 2017 року / Офіційний веб-сайт Верховної Ради України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/n0001891–17#Text.

Науковий керівник: *старший викладач кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія»* ***Нестерчук Лілія Петрівна***

Сорочан А. В.
студентка 1-го курсу
факультету судового та міжнародного права
Національного університету «Одеська юридична академія»

АДВОКАТСЬКА ТАЄМНИЦЯ ТА ЇЇ РОЛЬ

Актуальність дослідження полягає у важливості забезпечення конфіденційності інформації клієнтів для ефективного функціонування судової системи і забезпечення прав людини на справедливий судовий процес. Дослідження адвокатської таємниці є важливим, оскільки воно допомагає розуміти, які права і обов'язки адвокатів та їхні клієнти мають у сфері конфіденційності і як це впливає на довіру до правосуддя.

Основною метою дослідження є аналіз адвокатської таємниці як ключового елемента правової системи України та її впливу на справедливий судовий процес та права людини.

Для розкриття теми дослідження і для виконання його мети потрібно розібратися в визначенні терміну: «Адвокатською таємницею є будь-яка інформація, що стала відома адвокату, помічнику адвоката, стажисту адвоката, особі, яка перебуває у трудових відносинах з адвокатом, про клієнта, а також питання, з яких клієнт (особа, якій відмовлено в укладенні договору про надання правничої допомоги з передбачених цим Законом підстав) звертався до адвоката, адвокатського бюро, адвокатського об'єднання, зміст порад, консультацій, роз'яснень адвоката, складені ним документи, інформація, що зберігається на електронних носіях, та інші документи і відомості, одержані адвокатом під час здійснення адвокатської діяльності» [3].

Також для розкриття теми потрібно заглибитись в історію. Під час імперського періоду адвокати в Україні здебільшого відділялися від загальноімперської адвокатської спільноти, оскільки захищали осо-

бливі інтереси українських громадян. На цьому етапі вже існувала практика конфіденційного спілкування адвоката із своїми клієнтами, але це явище залежало від політичної кон'юнктури. У період УНР та Держави Скоропадського адвокати активно виступали за відновлення української державності та важливість забезпечення правових гарантій для громадян. Адвокати стали невід'ємною частиною правової системи цих держав, забезпечуючи конфіденційність та правовий захист своїх клієнтів. З приходом радянського режиму, правовий статус адвокатів та конфіденційність їхньої роботи були суттєво обмежені. У таких умовах адвокати стикалися з викликами щодо збереження адвокатської таємниці та незалежності у своїй професійній діяльності. Після здобуття незалежності в 1991 році, Україна розпочала процес реформування правової системи. Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» визначає права і обов'язки адвокатів, зокрема, право на адвокатську таємницю та конфіденційність спілкування з клієнтами. Сучасні українські адвокати активно захищають права і інтереси своїх клієнтів та допомагають забезпечити їхню конфіденційність.

Правове регулювання адвокатської таємниці в Україні ґрунтується на законі «Про адвокатуру та адвокатську діяльність». Основні положення, які визначають правовий статус адвокатської таємниці, закріплені у статті 22 цього закону. Дана стаття встановлює наступні норми та правила, які регулюють адвокатську таємницю:

1. **Законний об'єкт адвокатської таємниці**: Стаття 22 закону чітко визначає, що об'єктом адвокатської таємниці є інформація, отримана адвокатом в ході надання юридичної допомоги своїм клієнтам або іншим особам, які звертаються до адвоката з проханням надати правовий супровід.

2. **Обов'язок збереження конфіденційності**: Закон встановлює обов'язок адвоката зберігати конфіденційність інформації, яку він отримав від клієнтів або інших осіб. Цей обов'язок є фундаментальним принципом адвокатської діяльності.

3. **Обмеження доступу до інформації**: Закон забороняє надавати доступ до інформації, захищеної адвокатською таємницею, третім особам без згоди клієнта або санкції суду.

4. **Виключення заслуховування адвокатської таємниці**: Суди мають право виключити заслуховування адвокатської таємниці як доказу в судовому процесі.

5. **Відмова від свідчень**: Адвокати мають право відмовити у наданні свідчень щодо інформації, яка захищена адвокатською таємницею, навіть у судових процедурах.

6. **Відповідальність за порушення адвокатської таємниці**: Закон передбачає відповідальність за порушення адвокатської таємниці та

можливість застосування дисциплінарних санкцій до адвокатів у разі невиконання обов'язків щодо збереження конфіденційності.

Не тільки Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» регулює адвокатську діяльність, в тому числі адвокатську таємницю, а й міжнародні договори.

Міжнародний пакт про громадянські і політичні права містить такі норми: «держава повинна забезпечити всякій особі, права і свободи якої, визнані в цьому Пакті, порушено, ефективний засіб правового захисту, навіть коли це порушення було вчинене особами, що діяли як офіційні; забезпечити, щоб право на правовий захист для будь-якої особи, яка потребує такого захисту, встановлювалось компетентними судовими, адміністративними чи законодавчими властями або будь-яким іншим компетентним органом, передбаченим правовою системою держави, і розвивати можливості судового захисту; забезпечити застосування компетентними властями засобів правового захисту, коли вони надаються» [2].

Рекомендація № R(2000)21 Комітету міністрів Ради Європи «Про свободу професійної діяльності адвокатів», містить норму: «слід вжити всіх необхідних заходів для забезпечення додержання конфіденційності відносин між адвокатом і його клієнтом. Винятки з цього принципу можна дозволяти, лише якщо вони сумісні з принципом верховенства права» [4].

У заключній частині необхідно вказати на роль адвокатської таємниці. Вона відіграє важливу роль у правосудді України, забезпечуючи незалежний та ефективний захист прав і інтересів клієнтів. Вона дає можливість клієнтам спілкуватися зі своїми адвокатами вільно та відверто, не боячись розголошення конфіденційної інформації. Це сприяє формуванню довіри до судової системи та зміцненню правової держави. Адвокати виступають гарантами справедливості в судових процедурах, надаючи об'єктивні поради та захищаючи права клієнтів незалежно від характеру справи. Їхній обов'язок збереження конфіденційності дозволяє їм вести справи відкрито та ефективно. Адвокатська таємниця також сприяє свободі спілкування між адвокатом і клієнтом, створюючи умови для відкритого обговорення ситуації та кращого розуміння правових аспектів справи. Це важливо для забезпечення справедливого судочинства та захисту прав громадян. Усе це робить адвокатську таємницю невід'ємною частиною правосуддя та сприяє вищим стандартам справедливості, що є ключовими для будь-якої правової держави.

Список використаної літератури

1. Конституція України. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*.1996. № 30. С. 141. URL: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text
2. Міжнародний пакт про громадянські і політичні права: Пакт Організації Об'єднаних Націй від 16.12.1966 р.: станом на 19 жовт. 1973 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_043#Text
3. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 05.07.2012 р. № 5076-VI. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076–17#Text
4. Про свободу професій діяльності адвокатів : Рекомендація № R (2000) 21 Комітету міністрів Ради Європи від 25.10.2000 р., ухвалена Комітетом Міністрів Ради Європи на 727 засіданні заступників міністрів 25 жовтня 2000 року. URL: https://supreme.court.gov.ua/userfiles/R_2000_21_2000_10_25.pdf

Науковий керівник: *старший викладач кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія»* ***Нестерчук Лілія Петрівна***

Стерпул Н. О., Ткачук І. І.
студентки 1-го курсу магістратури
факультету судового та міжнародного права
Національного університету «Одеська юридична академія»

ДИСЦИПЛІНАРНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ АДВОКАТА ЯК ПЕРЕДУМОВА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВИЩИХ СТАНДАРТІВ ПОВЕДІНКИ АДВОКАТА

Можливість притягнення адвокатів до дисциплінарної відповідальності є важливим засобом забезпечення виконання ними присяги та дотримання основних принципів адвокатської діяльності.

Під дисциплінарним провадженням розуміється процес розгляду письмової скарги, у якій вказано, що в діях адвоката можна виявити ознаки дисциплінарного порушення.

У правовій науці дане поняття розглядається як спеціальний вид юридичної відповідальності, який застосовується до особливого суб'єкта у даних правовідносинах за вчинення дисциплінарного проступку, що проявляється насамперед у разі невиконання або неналежного виконання адвокатом своїх професійних обов'язків. Цей вид відповідальності передбачає застосування відповідних заходів дисциплінарного впливу відповідно до закону та норм адвокатської етики у встановленому порядку [1, с. 401].

Відповідно до частини 2 ст. 34 Закону України «Про адвокатуру і адвокатську діяльність» адвокат може бути притягнутий до дисциплінарної відповідальності за такі вчинки:

1) порушення вимог несумісності;

2) порушення присяги адвоката України;

3) порушення правил адвокатської етики;

4) розголошення адвокатської таємниці або вчинення дій, що призвели до її розголошення;

5) невиконання або неналежне виконання своїх професійних обов'язків;

6) невиконання рішень органів адвокатського самоврядування;

7) порушення інших обов'язків адвоката, передбачених законом [2, ст. 34].

У відповідності до статті 35 Закону України «Про адвокатуру і адвокатську діяльність», при вчиненні одного із таких вчинків, адвоката можна притягнути до певних видів дисциплінарних стягнень, це може включати в себе попередження, тимчасову або постійну відстороненість від адвокатської діяльності або виключення з адвокатської палати. До відповідальності можуть бути притягнені адвокати за непрофесійну поведінку, конфлікт інтересів, порушення конфіденційності клієнтської інформації та інші порушення професійних стандартів.

Адвоката можуть притягнути до такої відповідальності упродовж року з дня вчинення даного проступку [2, ст. 35].

Будь-яка особа, яка володіє інформацією про неправомірні дії адвоката, котрі можуть призвести до порушення професійних стандартів, може ініціювати процес дисциплінарної відповідальності проти адвоката звернувшись до кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури.

Щоб ініціювати процедуру притягнення адвоката до дисциплінарної відповідальності, потрібно:

1. Знайти адресу робочого місця адвоката у Єдиному реєстрі адвокатів України.

2. Підготувати заяву на ім'я голови кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури регіону, де розташована адреса робочого місця адвоката. Заява повинна відповідати вимогам Положення про порядок прийняття та розгляду скарг щодо неналежної поведінки адвоката, що може призвести до його дисциплінарної відповідальності.

3. Надіслати заяву (скаргу) до КДКА за вказаними контактами на веб-сайті [3].

На аналізі наведеної інформації можна зробити такий висновок, що дисциплінарна відповідальність відіграє дуже важливу роль в про-

фесійній діяльності в сфері юриспруденції. Процес ініціації дисциплінарної відповідальності може бути запропонований будь-якою особою, що має інформацію про порушення адвокатом встановлених норм. Дисциплінарна відповідальність включає в себе різноманітні санкції, котрі застосовуються виключно з метою забезпечення вищих стандартів поведінки в адвокатурі та збереження довіри суспільства до адвокатської професії.

Список використаної літератури

1. Дейнега А. В. Дисциплінарна відповідальність адвоката. *Сучасні напрями розвитку економіки, підприємництва, технологій та їх правового забезпечення:* матеріали Наукової конференції студентів / [відп. за вип. : Семак Б. Б.]. Львів : вид-во Львівського торговельно-економічного університету, 2022. 443 с.
2. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 05.07.2012 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076–17#Text
3. Національна асоціація адвокатів України. URL: https://unba.org.ua

Науковий керівник: *старший викладач кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія»* ***Нестерчук Лілія Петрівна***

Сурєв Я. В.
студент 2-го курсу факультету
прокуратури та слідства (кримінальної юстиції)
Національного університету «Одеська юридична академія»

ВИДИ ЮРИДИЧНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ АДВОКАТА

Юридична відповідальність адвоката одна зі складових правової системи, оскільки адвокати відіграють важливу роль у захисті прав та інтересів громадян. Юридична відповідальність адвоката — важливе питання яке містить у собі не тільки аспекти професійної поведінки адвокатів, а й зобов'язання перед клієнтами.

У чинному законодавстві України відсутні офіційно закріплені види юридичної відповідальності адвокатів. Саме тому у наш час це питання й досі є дискусійним.

Беручи до уваги теорію права можемо зазначити, що види юридичної відповідальності прийнято поділяти на такі: конституційна, адміністративна, кримінальна, дисциплінарна, цивільно-правова відповідальність. Однак такий вид як конституційна відповідальність має в собі політико-правовий характер та не може застосовуватися до

адвокатів, оскільки немає механізму, який би міг притягнути даний суб'єкт до цього виду відповідальності.

Дисциплінарна відповідальність адвоката. Це поняття розкривається на доктринальному рівні, а в чинному законодавстві України це визначення не міститься. Поняття «дисциплінарна відповідальність» розуміється, як вид юридичної відповідальності, який застосовують до спеціальних суб'єктів дисциплінарних правовідносин за вчинення проступків, які можуть виникнути при неналежному виконанні своїх обов'язків. У наш час умови дисциплінарної відповідальності адвоката, а також порядок здійснення дисциплінарного провадження, регулюють такими нормативно-правовими актами: Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» від 03 серпня 2023 року № 5076-VI [1] та Правила адвокатської етики від 15 лютого 2019 року [2].

Адвокати можуть бути притягнуті до дисциплінарної відповідальності лише відповідно до чинного законодавства України, а дисциплінарне провадження здійснює кваліфікаційно-дисциплінарна комісія адвокатури, а саме за адресою де працює адвокат, яка зазначена в Єдиному реєстрі адвокатів України.

Підставами для притягнення адвоката до відповідальності може стати: порушення присяги адвоката України, неналежне виконання своїх професійних обов'язків, розголошення або вчинення дій, що призвели до розголошення адвокатської таємниці, порушення обов'язків адвоката, які передбаченні законом

Цивільно-правова відповідальність адвоката. Цивільно-правова відповідальність виникає внаслідок невиконання договірних зобов'язань, які мають майновий або немайновий характер. Настанням цивільної відповідальності є шкідливе, протиправне, винне діяння особи яка завдала шкоди [3. с. 896].

Згідно зі ст. 23 п. 14 ч. 1 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», забороняється застосовувати заходи для притягнення адвоката (особи, право на заняття адвокатською діяльністю якої зупинено або припинено) до кримінальної чи іншої відповідальності, а також погрожувати притягненням до відповідальності у зв'язку зі здійсненням ним адвокатської діяльності відповідно до закону, тобто це унеможливлює притягнення адвокатів до цивільно-правової відповідальності, у випадку коли необхідно відшкодувати збитки, які були завданні клієнту адвокатом під час порушення своїх зобов'язань.

На думку Т. Б. Вільчик це: «1) відхилення від принципу рівності; 2) створення проблем щодо вибору стягнень та заміни їх лише дисциплінарними; 3) не дає можливості застосувати правові наслідки, які передбачені главою 51 ЦК України у якій йдеться про відповідальність за порушення зобов'язань» [4, с. 119]. Тобто думка, що ад-

вокат може бути суб'єктом цивільно-правових відносин, є загальноприйнятою.

Рішення про встановлення цивільно-правової відповідальності адвоката приймається судовим органом.

Адміністративна та кримінальна відповідальність адвоката. Кримінальний кодекс України та Кодекс України про адміністративні правопорушення не містять в собі положень про злочинні дії адвокатів. Адвокати можуть стати об'єктом кримінального або адміністративного переслідування в процесі виконання своїх професійних обов'язків. Ці види відповідальності закріпленні в діючому законодавстві України, прикладом може бути ст. 185–3 КУпАП України [5]. Розголошення відомості про заходи безпеки щодо певної особи, яка була взята під захист та інші; стаття 232 ККУ [6]. Розголошення банківської чи комерційної таємниці; стаття 232–1 ККУ [6].

Вищезазначені положення встановлюють адміністративну та кримінальну відповідальність. Вони можуть мати прояв, коли адвокат виконує свої функції, за неналежне виконання яких настає кримінальна відповідальність

Отже, можемо зробити висновок, що чинне законодавство України не є досконалим у питанні юридичної відповідальності адвоката. Означено, це питання потребує ґрунтовного наукового дослідження, а саме формування наукової проблематики, пов'язаної з практичними та теоретичними аспектами.

Список використаної літератури

1. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 03.08.2023 5076-VI -IX URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076–17#Text
2. Правила адвокатської етики: Закон України від 15.09.2019. URL: https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/n0001891–17#Text
3. Науково-практичний коментар Цивільного кодексу України: у 2 т. / за ред. О. В. Дзери (кер. авт. кол.), Н. С. Кузнєцової, В. В. Луця. 3-тє вид., перероб. і доп. К.: Юрінком Інтер, 2008. Т. ІІ. 1088 с.
4. Вільчик Т. Б. Дисциплінарна та цивільно-правова відповідальність адвокатів. І*нформація і право*. 2015. № 3 (15). С. 115–122.
5. Кодекс України про адміністративні правопорушення: Закон України від 4.10.2023 № 8073[1]-X. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731–10#Tex
6. Кримінальний Кодекс України: Закон України від 05.10.2023 № 2341-III. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341–14#Text

Науковий керівник: старший викладач кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія» ***Курганський Олександр Валерійович***

Ткаченко В. В.
студент 1-го курсу магістратури факультету прокуратури та слідства
(кримінальної юстиції) Національного університету
«Одеська юридична академія»

ЗАСТОСУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ЕТИКИ У ПРИВАТНОМУ СПІЛКУВАННІ АДВОКАТА

Сучасний світ дуже швидко і невпинно рухається вперед на крилах науково-технічного прогресу, що зумовлює нам необхідність не уклінно рухатися за ним. Оскільки професія адвоката є однією із найдавніших професій, то вона всю свою історію невгомонно рухається нога в ногу з прогресом та бореться з новими і новими викликами сучасності, які постають перед нею. Одним з таких викликів для адвокатури є питання застосування професійної етики у приватному спілкуванні адвоката, а саме у його спілкуванні в соціальних мережах та мессенджерах.

Сучасна законодавча доктрина передбачає у ст.34 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» дисциплінарну відповідальність адвоката за порушення правил адвокатської етики [1]. Тобто, аналізуючи дані положення ми можемо розуміти, що оскільки не вказано «під час здійснення своєї адвокатської діяльності», то це положення поширюється і на приватне життя адвоката у зв'язку з положенням ст. 2 Правил адвокатської етики від 9 червня 2017 року затверджених на З'їзді адвокатів України (Далі — Правила) яка передбачає, що: «Дія Правил поширюється на іншу діяльність (дії) адвоката, в тому числі соціально-публічну діяльність адвоката, яка може вступити в суперечність з професійними обов'язками адвоката або підірвати престиж адвокатської професії» [3].

Про це також більш детально зазначено в ст. 57 Правил: «Участь адвоката у соціальних мережах (наприклад, але не обмежуючись: Facebook, Twitter, LinkedIn, Pinterest, Google Plus+, Tumblr, Instagram, Flickr, MySpace та інших), інтернет-форумах та застосування ним інших форм спілкування в мережі Інтернет є допустимими, проте адвокат може розміщувати, коментувати лише ту інформацію, використання якої не завдає шкоди авторитету адвокатів та адвокатури в цілому. Адвокат при користуванні соціальними мережами, інтернет-форумами та іншими формами спілкування в мережі Інтернет повинен дотримуватись своїх професійних обов'язків, передбачених чинним законодавством України, цими Правилами, рішеннями З'їзду адвокатів України та Ради адвокатів України. Використання адвокатом соціальних мереж, інтернет-форумів та інших форм спілкування в мережі Інтернет повинно відповідати наступним принципам: неза-

лежності; професійності; відповідальності; чесності; стриманості та коректності; гідності; недопущення будь-яких проявів дискримінації; толерантності та терпимості; корпоративності та збереження довіри суспільства; конфіденційності» [3].

Відповідно ж до ч.5 ст.58 Правил: «адвокати повинні оцінити чи є обраний ними засіб спілкування у мережі Інтернет належним для отримання бажаного результату. При користуванні мережею Інтернет адвокатам необхідно враховувати контекст, потенційну аудиторію та забезпечити чіткість та однозначність коментарів» [3].

І з позицією в вищенаведених документах неможливо не погодитися, оскільки в професії адвоката дуже важко розмежувати приватне життя і роботу у зв'язку з тим, що професійне майбутнє адвоката і його успішність прямо залежить від навичок комунікації з людьми, його позиціонування у медійній сфері та його репутації. А репутація адвоката не обмежується лише його професійною сферою, адже в першу чергу людина купує послуги у іншої людини і завжди дивиться не тільки на робочі характеристики особистості адвоката, а й на загальнолюдські, які проявляються в приватному житті адвоката.

В цьому питанні дуже показовою є Постанова Верховного Суду у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду у справі № 815/1830/18 від 24 червня 2020 року (далі — Постанова ВС КАС у справі № 815/1830/18), фактичні обставини якої полягають у тому, що адвокатеса, використовуючи соціальні мережі, а саме Вайбер-групу «6-а класс», публікувала висловлювання, які носять образливий та агресивний характер, а інколи відверті погрози розправи завдяки своїм зв'язкам, у зв'язку з чим особи, яких вона образила звернулися до Кваліфікаційної-дисциплінароної комісії адвокатів Одеської області з проханням притягнути адвокатесу до дисциплінарної відповідальності за порушення правил адвокатської етики.

В цьому аспекті цікавими є висновки, до яких прийшов Суд у Постанові ВС КАС у справі № 815/1830/18, оскільки там зазначається, що: «З огляду на мету дисциплінарного провадження та правовий статус КДКА Одеської області у цих правовідносинах, з'ясувати чи дійсно є підстави для притягнення адвоката до відповідальності є обов'язком останньої, адже йдеться про соціально-публічну діяльність адвоката, яка, на думку особи, що звернулася зі скаргою, має підстави вважати, що розміщення адвокатом ОСОБА_1 під час спілкування в мережі Інтернет повідомлення завдає шкоди авторитету адвокатів та адвокатури в цілому. За таких обставин та правового врегулювання Верховний Суд погоджується з висновками судів першої та апеляційної інстанцій, що оскаржуване позивачем рішення про порушення дисциплінарної справи містить попередні висновки щодо наявності в її діях як адвоката ознак дисциплінарного проступку та

не встановлює факт вчинення позивачем конкретного проступку, оскільки порушення дисциплінарної справи свідчить лише про те, що викладені у скарзі обставини потребують більш ретельного дослідження задля подальшого підтвердження або спростування певних юридичних фактів. Доводи ж касаційної скарги не спростовують висновки судів першої та апеляційної інстанцій і зводяться до переоцінки встановлених судами обставин справи» у зв'язку з чим оскаржувані судові рішення було залишено без змін [2].

З вищевикладеного можна зробити висновок, що адвокатська етика поширюється не тільки на професійну діяльність, а й на приватне життя, включаючи й приватне спілкування адвоката у соціальних мережах та мессенджерах, що на мою думку є правильним.

Список використаної літератури

1. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 05.07.2012 року № 5076-VI. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076–17#Text
2. Постанова Верховного Суду у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду у справі № 815/1830/18 від 24 червня 2020 року. URL: https://reyestr.court.gov.ua/Review/90029760
3. Правила адвокатської етики затверджені на Звітно-виборному з'їзді адвокатів України 9 червня 2017 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/n0001891–17#n613

Науковий керівник: *доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», кандидат юридичних наук, доцент* ***Кісліцина Ірина Олександрівна***

Трачук К. А.
студентка 1-го курсу факультету судового та міжнародного права
Національного університету «Одеська юридична академія»

АДВОКАТСЬКА ТАЄМНИЦЯ ТА ЇЇ ЗНАЧЕННЯ

Концепція адвокатської таємниці завжди була темою обговорень і суперечок, як серед теоретиків, так і серед практикуючих адвокатів.

Як вказував В. А. Мисливий та Н. С. Басараба, це «одне з ключових аспектів адвокатської діяльності, що привертає значну увагу і викликає інтенсивні дискусії, і навколо якого було та і продовжується публікуватися багато матеріалів. В науковій літературі існує різноманітні підходи до визначення адвокатської таємниці» [4].

С. М. Логінова пропонує «розглядати адвокатську таємницю як інформацію, яку адвокат отримує в процесі виконання своїх профе-

сійних обов'язків і розголошення якої може завдати шкоди фізичній або юридичній особі (клієнту)». Автор розглядає «адвокатську таємницю у двох аспектах: як конфіденційну інформацію клієнта, яка включає дані про факти та мотиви звернення, особисте життя і інше, що не може бути розкрито без згоди клієнта, і як конфіденційну інформацію адвоката, яка охоплює умови угоди, суть консультацій, порад, роз'яснень, вміст юридичних документів, складених адвокатом, та інформацію з справи та інше [2].

Слід відзначити, що кожен адвокат у разі звернення до нього клієнта, гарантує йому збереження в таємниці і у повній секретності інформації, що надав клієнт, тому що цього вимагає законодавство, що регулює організацію та діяльність адвокатури України. Наприклад, стаття 10 Правил адвокатської етики зазначає «збереження адвокатської таємниці є щонайважливішою передумовою довірчих відносин між адвокатом і клієнтом» [3].

Відзначається, що конфіденційність клієнта є визначальною, оскільки в широкому розумінні конфіденційність адвоката є частиною конфіденційності клієнта. Захист і забезпечення конфіденційності адвокатської таємниці є однією з найважливіших обов'язків адвоката» [2]. Загальною нормою є обов'язок адвоката дотримувати конфіденційність інформації, яка стосується обставин, що змусили фізичну особу або юридичну особу звернутися до адвоката, а також інформації, отриманої адвокатом під час виконання його професійних обов'язків, включаючи консультації, поради, пояснення та інші відомості.

За розголошення адвокатської таємниці, як зазначає Л. Волошина, «адвокат несе відповідальність за розкриття адвокатської таємниці, і особи, які допустили доступ сторонніх осіб до цієї таємниці або розголосили її, підлягають відповідним санкціям згідно з законом. Зокрема, якщо адвокат розголошує інформацію, яка є адвокатською таємницею, або використовує її в особистих чи третіх осіб інтересах, його може очікувати дисциплінарна відповідальність, включаючи можливість позбавлення права на адвокатську діяльність.

Відносини між адвокатом і його клієнтом будуються на недоторканності конфіденційності, що закріплена в Законі України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» [1]. Адвокат не може надати ефективну професійну допомогу клієнту без повного розуміння між ними. З іншого боку, клієнт повинен бути впевнений, що інформація, якою він ділиться з адвокатом, залишиться конфіденційною, незалежно від будь-яких вимог або умов.

Важливо відзначити, що взаємини між адвокатом і клієнтом формуються вже з першої їхньої зустрічі та спілкування. Психологічний контакт дозволяє адвокатові дізнатися деякі деталі щодо клієнта,

такі як обставини його звернення, рекомендації інших осіб і так далі. Клієнт може ділитися іменами, прізвищами та подіями. Але важливо враховувати, що розголошення цих даних може вплинути на особу клієнта, і їх конфіденційність повинна бути забезпечена.

Законодавство України гарантує захист адвокатської таємниці на високому рівні. Тому слід звертати увагу на всі обставини, що можуть цьому завадити.

Таким чином, незалежно від обставин, адвокат, який продовжує здійснювати адвокатську практику, має завжди пам'ятати, що у випадку, коли розкриття конфіденційної інформації стає необхідним згідно з законом або відповідно до законної вимоги суду, він повинен враховувати необхідність надавати лише обов'язковий обсяг інформації, не перевищуючи необхідного.

Список використаної літератури

1. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 05.07.2012 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076–17#Text
2. Логінова С. М. Адвокатське об'єднання «Рух»: доповідь з Youtube каналу. URL: http://ruh.kh.ua/uk/
3. Правила адвокатської етики: затвебрджені звітно-виборним з'їздом адвокатів України 9 червня 2017 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/n0001891–17#Text
4. Мисливий В. А., Басараба Н. С. Адвокатська таємниця: теорія і практика теорія та практика: навчальний посібник з теми адвокатська таємниця. URL: https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/6857/1/%D0%90%D0%94%D0%92%D0%9E%D0%9A%D0%90%D0%A2%D0%A1%D0%AC%D0%9A%D0%90%20%D0%A2%D0%90%D0%84%D0%9C%D0%9D%D0%98%D0% A6%D0%AF. pdf
5. Волошина Л. Розголошення адвокатської таємниці як підстава юридичної відповідальності адвоката. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi- bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILA=&2_S21STR=Pgip_2016_6_43

Науковий керівник: *старший викладач кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія»* ***Нестерчук Лілія Петрівна***

Тютюн О. В.
студентка 1-го курсу магістратури
факультету прокуратури та слідства (кримінальної юстиції)
Національного університету «Одеська юридична академія»

ДО ПИТАННЯ ПРО МЕЖІ АДВОКАТСЬКОЇ ТАЄМНИЦІ

Адвокатська таємниця є фундаментальним принципом правової системи, спрямованим на забезпечення довіри між адвокатами та їх клієнтами. Однак сучасні технології та зміни в суспільстві створюють нові виклики стосовно обсягу та меж цієї таємниці. Адвокатська таємниця є невід'ємною частиною професійної етики та довіри до адвокатів. Цей принцип передбачає, що адвокати не повинні розголошувати інформацію, отриману від своїх клієнтів, навіть під тиском чи загрозою.

У ч. 1 ст. 22 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» чітко визначено, що охоплюється поняттям адвокатської таємниці. На думку законодавця адвокатською таємницею є будь-яка інформація, що стала відома адвокату, помічнику адвоката, стажисту адвоката, особі, яка перебуває у трудових відносинах з адвокатом, про клієнта, а також питання, з яких клієнт (особа, якій відмовлено в укладенні договору про надання правничої допомоги з передбачених цим Законом підстав) звертався до адвоката, адвокатського бюро, адвокатського об'єднання, зміст порад, консультацій, роз'яснень адвоката, складені ним документи, інформація, що зберігається на електронних носіях, та інші документи і відомості, одержані адвокатом під час здійснення адвокатської діяльності [1]. Варто зауважити, що дане визначення є досить розгорнутим та зрозумілим, однак все ж є певні аспекти, які потребують уточнень.

У сучасному світі, де обмін інформацією став надзвичайно легким завдяки інтернету та цифровим технологіям, виникають нові питання стосовно збереження адвокатської таємниці. Комунікація з клієнтами через електронну пошту, облікові записи у соціальних мережах та збереження даних в хмарних сховищах можуть стати місцем потенційних порушень конфіденційності.

Адвокати повинні бути особливо обережними, коли використовують технології для обміну інформацією з клієнтами та збереження даних. Криптографічні методи захисту даних та шифрування електронної пошти можуть стати важливими інструментами для збереження конфіденційності інформації клієнтів. Зміни в суспільних цінностях та очікуваннях також ставлять під сумнів деякі аспекти адвокатської таємниці. Суспільство стає все більш відкритим та прагне більшої прозорості в діяльності публічних осіб, включаючи адвокатів. Це

може породжувати конфлікти між вимогами конфіденційності та суспільним інтересом.

Проблемними аспектами є питання дотримання адвокатської таємниці при проведені обшуку адвоката або ж при дотриманні конфіденційності, зокрема телефонних розмов чи іншої кореспонденції, зокрема й Європейський суд з прав людини (далі — ЄСПЛ) неодноразово у своїх справах окреслював межі адвокатської таємниці, до прикладу у справі «Särgava proti Estonsku» (№ 698/19), заявник скаржився на незаконне вилучення його ноутбука та мобільного телефону і подальше їх дослідження правоохоронними органами. Водночас відсутність процесуальних гарантій стосовно захисту адвокатської таємниці вже не відповідає вимогам критерію, за яким втручання має здійснюватися «згідно із законом». А тому ЄСПЛ визнав вилучення носіїв інформації заявника та їх подальше дослідження порушенням статті 8 (право на приватне і сімейне життя) [2].

У справі «Клаус Мюллер проти Німеччини» (№ 24173/18), адвоката викликали як свідка по справі, де кримінальні провадження були відкриті на його клієнтів в минулому, і, хоча, клієнти відмовились від гарантій адвокатської таємниці, але адвокат, незважаючи на це, не став давати свідчення й звернувся до ЄСПЛ про порушення адвокатської таємниці в рамках статті 8 (право на приватне і сімейне життя) Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод. ЄСПЛ відмовив у задоволені його позову і не побачив порушення в даній ситуації [3]. Ці справи демонструють індивідуальність адвокатської таємниці, тобто, кожна ситуація повинна оцінюватися окремо, незважаючи на те, що на законодавчому рівні чітко врегульоване дане питання.

Не можна не погодитися з думкою науковців, які пишуть, що адвокатська таємниця неабсолютна, вона виникла в інтересах суспільства, і межі її охорони повинні співвідноситися з тими ж інтересами суспільства. Захисник повинен «оцінити суспільну небезпеку», тобто оцінити можливість самого факту вчинення злочину і його небезпеку. Вважаємо, що навпаки, адвокати повинні прагнути до збереження адвокатської таємниці за будь-яких обаствин.

Отже, спільна робота адвокатів, професійних організацій, технічних експертів і суспільства загалом є ключем до збереження адвокатської таємниці в сучасному світі. Тільки спільними зусиллями можемо забезпечити право на конфіденційність для всіх громадян та зберегти довіру до справедливості.

Список використаної літератури

1. Про адвокатуру та адвокатську діяльність : Закон України від 5.07.2012 р. № 5076-VI. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076–17

2. Огляд рішень Європейського суду з прав людини (листопад 2020 року). URL: https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/supreme/Oglyad_ESPL_nov_2020.pdf
3. Огляд рішень Європейського суду з прав людини (листопад–грудень 2022 року). URL: https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/supreme/2022_02_04_Oglyad_YESPL_November-December_2021.pdf

Науковий керівник: *доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», кандидат юридичних наук, доцент* ***Кісліцина Ірина Олександрівна***

Царук Н. С.
студентка 1-го курсу магістратури факультету прокуратури та слідства
(кримінальної юстиції) Національного університету
«Одеська юридична академія»

ЕТИЧНІ АСПЕКТИ ЗДІЙСНЕННЯ АДВОКАТСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В МЕРЕЖІ ІНТЕРНЕТ

На сьогодні уявити життя без Інтернету неможливо, адже розвиток сучасних технологій зробив соціальні мережі невід'ємною частиною життя кожної людини. Сьогодні профіль у соціальних мережах це не тільки спілкування з друзями та розваги, а й своєрідна «візитна картка», де кожен може продемонструвати свої знання, вміння та навички, знаходити нових клієнтів, обмінюватися інформацією та виражати свою думку з будь-якого питання.

Адвокати теж йдуть у ногу з часом та широко використовують цей вид комунікації. Якісне ведення соціальних мереж, створення власного сайту надає адвокату багато переваг у його професійній діяльності Але в цій ситуації варто не забувати про Правила адвокатської етики, а саме як повинен поводити себе адвокат у соціальних мережах, не порушуючи положень нормативних актів.

9 червня 2017 року Звітно-виборним з'їздом адвокатів України було затверджено оновлені Правила адвокатської етики (ПАЕ), до яких був включений розділ «Дотримання норм адвокатської етики при використанні мережі Інтернет», що складається із чотирьох статей, а саме 57, 58, 59 та 60 [1].

Відповідно до статті 57, адвокат має право брати участь у різних соціальних мережах, таких як Facebook, Instagram, Twitter та інші, але при цьому розміщувати та коментувати лише ту інформацію, яка не несе шкоди його авторитету та адвокатурі в цілому та обов'язково до-

тримуватися своїх професійних обов'язків, передбачених за чинним законодавством.

Використання адвокатом соціальних мереж, інтернет-форумів та інших форм спілкування в мережі Інтернет постатейно поділено у вищезазначеному розділі ПАЕ на три групи:

– незалежність, професійність, відповідальність;

– чесність, стриманість, коректність, гідність;

– толерантність та терпимість, корпоративність та збереження довіри суспільства, конфіденційність, недопущення будь-яких проявів дискримінації [1].

Адвокат може вільно надавати правову допомогу професійні поради та юридичні консультації учасникам соціальних мереж, а також публікувати актуальну інформацію, але при цьому не забувати про наслідки, які можуть нашкодити його професійній діяльності та брати до уваги обмеження, які встановлені для адвокатської діяльності.

Перед тим як публікувати будь-яку інформацію або надавати юридичну консультацію адвокат повинен бути впевнений у правдивості своїх слів та у тому, чи є ця інформація актуальна щодо законодавства України. У разі виявлення помилок або невідповідностей конфіденційності інформація повинна бути негайно виправлена або видалена.

При спілкуванні в соціальних мережах адвокат повинен дотримуватися високих стандартів чесності та пам'ятати про наслідки їх невиконання, проявляти стриманість, коректність та обережність, критично ставитися до змісту інформації та коментаря, який опубліковує. Будь-які використання нецензурної лексики є забороненими.

Адвокат — це захисник законних інтересів людини, яка потребує правової допомоги, тому він повинен поводити себе толерантно, професійно та не допускати будь-яких проявів дискримінації при взаємодії з клієнтами, а також свого опонента, шанобливо ставитися до їх думки, способу життя та уникати ситуацій, коли може виникнути конфлікт інтересів між їхніми клієнтами або між їхніми професійними обов'язками та іншими інтересами.

Для адвоката захист особистих даних і конфіденційної інформації клієнтів є обов'язковим завданням. Важливо використовувати безпечні та конфіденційні засоби для спілкування з клієнтами в Інтернеті, такі як шифрована електронна пошта або безпечні платформи для відеозв'язку.

Отже, етичні аспекти адвокатської діяльності в Інтернеті спираються на ті ж загальні принципи, які стосуються й адвокатської практики в будь-якому іншому контексті. Попри засоби комунікації, адвокати повинні завжди діяти відповідно до Правил адвокатської етики. Варто пам'ятати, що будь-яке порушення етичних норм порушення є дисциплінарним проступком адвоката і підставою для притягнення його до дисциплінарної відповідальності.

Список використаної літератури

1. Правила адвокатської етики, затверджені Звітно-виборним з'їздом адвокатів України 9.06.2017 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/n0003418–12#Text
2. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 05.06.2012 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076–17#Text

Науковий керівник: *доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», кандидат юридичних наук, доцент* ***Кісліцина Ірина Олександрівна***

Чабаненко В. М.
студент 2-го курсу магістратури
факультету адвокатури та антикорупційної діяльності
Національного університету «Одеська юридична академія»

ПОРУШЕННЯ ПРИНЦИПУ КОНФІДЕНЦІЙНОСТІ ПОМІЧНИКОМ АДВОКАТА: НАСЛІДКИ ДЛЯ АДВОКАТА

Українське законодавство надає велике значення принципу конфіденційності в сфері юриспруденції. Цей принцип є однією з основних складових етики та довіри у відносинах між адвокатами та їх клієнтами. Порушення принципу конфіденційності помічником адвоката може мати важливі наслідки для самого адвоката і, як наслідок, вплинути на його професійну діяльність та статус. Давайте детальніше розглянемо ці можливі наслідки.

Ситуація, коли помічник адвоката порушує принцип конфіденційності, є серйозною проблемою в сфері адвокатської практики в Україні. Це може мати наступні наслідки для адвоката:

1) Порушення етичних норм. Порушення конфіденційності є серйозним етичним порушенням і може спричинити втрату довіри спільноти адвокатів та клієнтів.

2) Дисциплінарні заходи. Законодавство передбачає можливість застосування дисциплінарних заходів проти адвоката.

3) Збитки для клієнтів. Клієнти можуть поскаржитись на адвоката через порушення конфіденційності та вимагати відшкодування збитків, які вони зазнали через розкриття їхньої конфіденційної інформації.

4) Психологічний тиск. Адвокат може стикнутися із психологічним тиском та стресом унаслідок подібної ситуації, що може вплинути на його професійну діяльність та репутацію;

5) Анулювання свідоцтва про право на заняття адвокатською діяльністю. У найгірших випадках, адвокат може втратити своє свідоцтво про право на заняття адвокатською діяльністю як наслідок серйозного порушення етичних та юридичних стандартів.

Для того, щоб запобігти ситуаціям, коли помічник адвоката може порушити принцип конфіденційності, важливо вжити наступні заходи:

1. Забезпечення високого рівня професійної підготовки помічників адвокатів щодо етичних норм і правил збереження конфіденційності допоможе їм усвідомити важливість цього принципу;

2. Встановлення чітких і обов'язкових правил внутрішнього контролю та нагляду за дотриманням конфіденційності;

3. Надання помічникам адвоката практичних рекомендацій щодо захисту конфіденційної інформації, включаючи обмеження доступу до даних та зашифрування документів;

4. Регулярне нагадування про важливість конфіденційності при навчанні помічників адвоката;

5. Запровадження системи дисциплінарної відповідальності за порушення конфіденційності, включаючи можливість звільнення помічника адвоката в разі серйозного порушення.

Ці заходи спрямовані на забезпечення дотримання принципу конфіденційності та запобігання його порушенню помічником адвоката, що можуть зберегти довіру клієнтів та забезпечити високий професійний статус адвоката відповідно до законодавства України.

Порушення принципу конфіденційності в адвокатській практиці є серйозною проблемою, яка має важливі правові та етичні наслідки. Конфіденційність є одним із основних принципів адвокатської діяльності, порушення цього принципу помічником адвоката може вплинути на віру в правосуддя та довіру до адвокатської професії. Наслідки можуть бути різними, включаючи втрату довіри спільноти, юридичну відповідальність, вимоги на збитки для клієнтів та інше.

Список використаної літератури

1. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 05.07.2012 р. № 5076-VI. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/ show/5076–17
2. Положення про помічника адвоката (із змінами, внесеними рішенням Ради адвокатів України від 25 липня 2018 року № 109). URL: https://unba.org.ua/assets/uploads/legislation/pologennya/2018–07–25-polozhennya-109_5b597bee364e2.pdf
3. Правила адвокатської етики (зі змінами, затвердженими З'їздом адвокатів України 15 лютого 2019 року). URL: https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/n0001891–17#Text

Науковий керівник**: доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», кандидат юридичних наук, доцент **Храпенко Олена Олегівна

Чербаджи А. В.
студентка 1-го курсу магістратури факультету
адвокатури та антикорупційної діяльності
Національного університету «Одеська юридична академія»

ЕТИКА ПОВЕДІНКИ АДВОКАТА У МЕРЕЖІ ІНТЕРНЕТ

Використання Інтернету стало необхідною та невід'ємною частиною сучасного суспільства. Мережа надає безліч можливостей, зокрема і для адвокатів. Вони активно використовують соціальні мережі, ведуть блоги, створюють сторінки в Instagram, TikTok та канали на YouTube, де проводять юридичні консультації і діляться своєю експертною думкою на різні теми. Це дозволяє їм популяризувати себе, будувати свій імідж і залучати нових клієнтів. Але одночасно вони зобов'язані дотримуватися високих стандартів професійної етики, які залишаються незмінними в онлайн і офлайн середовищах. Тому дослідження питань етичної поведінки адвокатів в Інтернеті є актуальним і важливим завданням, оскільки воно сприяє забезпеченню якості юридичних послуг та довіри громадян до адвокатської професії в цифрову епоху.

9 червня 2017 року Звітно-виборчий з'їзд адвокатів України затвердив нову редакцію Правил адвокатської етики. У цих правилах був доданий новий розділ, який регулює питання дотримання адвокатами норм етики при використанні Інтернету [2]. Запровадження нових норм було досить актуальним, враховуючи активну участь адвокатської спільноти в онлайн-середовищі. Адвокати активно створюють та публікують контент, роблять коментарі та публікації з метою залучення нових клієнтів та формування правової обізнаності в суспільстві.

Відповідно до ст. 57 Правил, участь адвоката у мережі Інтернет допускається, проте адвокат повинен розміщувати та коментувати інформацію таким чином, щоб не завдати шкоди авторитету адвокатів та адвокатури. Адвокат при користуванні мережею повинен дотримуватись своїх професійних обов'язків, передбачених чинним законодавством України, цими Правилами, рішеннями З'їзду адвокатів України та Ради адвокатів України. Використання адвокатом соціальних мереж, Інтернет-форумів та інших форм спілкування в мережі Інтернет повинно відповідати наступним принципам: неза-

лежності; професійності; відповідальності; чесності; стриманості та коректності; гідності; недопущення будь-яких проявів дискримінації; толерантності та терпимості; корпоративності та збереження довіри суспільства; конфіденційності [2].

Необхідність дотримання цих принципів є важливим не лише у професійній сфері, але й за її межами, коли адвокат, наприклад, веде особистий блог з юридичними порадами.

Д. Кухнюк вказує на важливий аспект того, що принципи адвокатської етики, які визначені в Правилах, збігаються з принципами поведінки адвокатів у соціальних мережах лише у двох аспектах — незалежності та конфіденційності. Він наголошує, що інші етичні принципи мають дотримуватися адвокатами, навіть у «віртуальному житті» [4]. Тобто адвокати повинні відповідати вищим етичним стандартам, незалежно від того, де і як вони здійснюють спілкування та професійну діяльність, включаючи віртуальний простір соціальних мереж.

Згідно зі статтею 58 Правил, адвокат, коли взаємодіє з іншими учасниками соціальних мереж, Інтернет-форумів та інших онлайн-платформ, включаючи розміщення коментарів та контенту, повинен усвідомлювати можливі наслідки цієї взаємодії для своєї професійної незалежності в майбутньому, коли він виконує адвокатську діяльність. Крім того, адвокат повинен дотримуватись обмежень, які застосовуються до адвокатської діяльності щодо прийняття, збереження та забезпечення конфіденційності інформації [2, ст. 58].

Отже, дана стаття підкреслює важливість обережного і обдуманого спілкування адвокатів у соціальних мережах та інтернет-форумах. Адвокат має розуміти, що будь-який коментар чи контент, який він розміщає в мережі, може вплинути на його майбутню професійну діяльність. Наприклад, публікація неприйнятних чи образливих висловлювань може підірвати довіру клієнтів або створити конфлікти з іншими учасниками адвокатської спільноти.

Стаття 59 Правил наголошує на важливість того, що адвокати в мережі Інтернет мають дотримуватись високих стандартів чесності і завжди пам'ятати про можливі наслідки для їхньої професійної репутації та авторитету адвокатської спільноти. У своїх висловлюваннях та діях в мережі адвокати повинні уникати правового нігілізму, агресії, ворожнечі і нетерпимості. Будь-які заяви чи коментарі, що адвокат робить в Інтернеті, включаючи обговорення та пояснення правових норм і процедур, повинні бути точними та недвозначними, не вводячи в оману користувачів мережі. [2, ст. 59]. Це важливо для збереження довіри громадськості та професійного авторитету адвокатів. Наприклад, адвокат, який розміщує неточну чи недостовірну інформацію в інтернеті, може порушити довіру клієнтів та колег, і це

може вплинути на його репутацію та здатність залучати нових клієнтів. Також важливо враховувати й те, що законодавство постійно зазнає змін і інформація розміщена на сторінці адвоката може втрачати свою актуальність і це може створювати ризики неправильного розуміння для нових підписників або відвідувачів, оскільки вони дивляться на пости чи статті через певний проміжок часу.

Згідно ст. 60 Правил, адвокат, коли взаємодіє у мережі Інтернет, має проявляти повагу до інших осіб, дотримуватися загальних норм моралі та відноситися до думок і поведінки інших користувачів без виявлення агресії, навіть у випадку, коли їхні погляди відрізняються від власних [2, ст. 60].

На жаль, аналіз мережі свідчить про повторні порушення вищенаведених стандартів, що включають некоректне, агресивне і нечесне написання публікацій, постів, твітів та коментарів. Також часті випадки образливої поведінки та агресії в мережі є поширеним явищем [3].

Переходячи до висновків, можна зазначити, що прийняття таких нововведень є позитивним кроком, оскільки вони регулює діяльність адвокатів у мережі Інтернет. Однак, попри це існують певні проблемні питання, насамперед однією із проблем є те, що в Інтернеті важко відстежити реальну особу, яка стоїть за певним обліковим записом або IP-адресою.

Як приклад, рішення Ради адвокатів України від 22.08.2022 «Про затвердження Порядку ведення Єдиного реєстру адвокатів України в новій редакції» в пункті 3.1.8. передбачає, що адреса офіційних сторінок адвокатів соціальних мережах може бути внесена до Єдиного реєстру адвокатів України за заявою самого адвоката [1]. В результаті аналізу реєстру адвокатів можна прийти до висновку, що адвокати дуже рідко вказують посилання на свої офіційні сторінки у соціальних мережах у відповідних розділах реєстру адвокатів. Це створює складнощі у визначенні особи, від імені якої було здійснено публікацію або залишено коментар, що не відповідає Правилам адвокатської етики. Внаслідок цього, в разі порушення етичних норм в соціальних мережах адвокати можуть заперечувати свою причетність до відповідних дій, і встановлення конкретного винуватця стає фактично неможливим. Саме тому вважається за доцільне зобов'язати адвокатів надавати інформацію про свої особисті сторінки в Інтернеті, якщо вони мають такі сторінки.

Виходячи з вищевикладеного, можна зазначити, що прийняття розглянутих норм є логічним кроком для підвищення рівня правової культури в адвокатській професії. Етика поведінки адвоката у мережі Інтернет є важливою складовою сучасної адвокатської професії, перехід до цифрового середовища відкриває нові можливості для адвокатів, одночасно поставляючи перед ними нові етичні виклики.

На сьогоднішній день, Правила адвокатської етики, що стосуються використання мережі Інтернет, потребують додаткового вдосконалення. Інтернет постійно еволюціонує, і існуючі норми можуть бути неякісними або недостатньо гнучкими для вирішення сучасних питань та ситуацій, які виникають в онлайн-середовищі. Тому потребується постійне вдосконалення цих правил, щоб вони були більш ефективними та відповідали поточним реаліям цифрового світу.

Список використаної літератури

1. Про затвердження Порядку ведення Єдиного реєстру адвокатів України: Рішення Національної асоціації адвокатів України в новій редакції від 22.08.2022 № 74 URL: https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0074871–22#Text
2. Правила адвокатської етики, затверджені Звітно-виборним з'їздом адвокатів України 9 червня 2017 р. № 0001891–17. URL: https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/n0001891–17#n264
3. Коломійчук В. Адвокатська етика в мережі Інтернет: проблемні питання. URL: https://blog.liga.net/user/vkolomiychuk/article/30605
4. Кухнюк Д. Професійна етика у віртуальному просторі. *Юридична газета Online*. 2019. 27.04. № 17–18. URL: https://yur-gazeta.com/publications/practice/inshe/profesiyna-etika-u-virtualnomu-prostori.html

Науковий керівник: *доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», доцент, кандидат юридичних наук* ***Кісліцина Ірина Олександрівна***

Шевель Ю. О.
студентка 3-го курсу
Київського національного університету імені Т. Г. Шевченка

НЕДОПУЩЕННЯ КОНФЛІКТУ ІНТЕРЕСІВ ЯК ПРИНЦИП ПРОФЕСІЙНОЇ ЕТИКИ АДВОКАТА

У своїй професійній етиці адвокати часто стикаються із питанням етичності. Адвокат це та професія, яка покликана захищати права та інтереси будь-якої особи, в незалежності від того чи є особа злочинцем чи ні. В цьому і полягає питання етичності та доброчесності адвокатури.

Дослідженням етичних аспектів в роботі адвоката займалися багато вчених, проте наразі для вітчизняної юридичної науки питання переосмислення адвокатської етики є доктринально необхідним.

У відповідності до визначених Конституцією України і Законом України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» [1] положень, адвокат при здійсненні своїх повноважень повинен дотримуватися правил адвокатської етики, які закріплюють єдину систему критеріїв оцінки етичних аспектів поведінки адвоката.

Правила адвокатської етики, відповідно до затверджених з'їздом адвокатів України від 09.06.2017 року Правил адвокатської етики, «мають на меті уніфіковане закріплення традицій і досвіду української адвокатури в сфері тлумачення норм адвокатської етики, а також загальновизнаних деонтологічних норм і правил, прийнятих у міжнародному адвокатському співтоваристві» [2]. При цьому дія цих правил поширюється не тільки на професійну справу адвоката, а й «на іншу діяльність (дії) адвоката, в тому числі соціально-публічну діяльність адвоката, яка може вступити в суперечність з професійними обов'язками адвоката або підірвати престиж адвокатської професії» (ст. 2 Правил).

Самі аспекти професійної етики адвоката є такими, які регулюють відносини між клієнтом та адвокатом, відносини адвоката із судом, з іншими учасниками судового процесу, відносини між адвокатом та органами дізнання, слідчими органами, з іншими державними органами, з іншими особами, яким видає доручення, відносини між адвокатами, ухвалення поваги до адвокатської діяльності, професії в суспільстві.

Розділ ІІ Правил адвокатської етики «Основні принципи адвокатської етики» визначає, що адвокатська діяльність базується на принципах незалежності, дотримання законності, пріоритетність інтересів клієнта, неприпустимість конфлікту інтересів, конфіденційність [2]. Тож на таких принципах і будується адвокатська етика, яка покликана врегульовувати відносини між усім соціумом з яким співпрацює адвокат і з яким зустрічається у своїй професійній діяльності.

Зокрема, ст.9 Правил серед інших чітко вказує на неприпустимість конфлікту інтересів як базового принципу адвокатської діяльності. Під конфліктом інтересів в цьому контексті визнається «суперечність між особистими інтересами адвоката та його професійними правами і обов'язками перед клієнтом, наявність якої може вплинути на об'єктивність або неупередженість під час виконання адвокатом його професійних обов'язків, а також на вчинення чи невчинення ним дій під час здійснення адвокатської діяльності».

Правила чітко регламентують особливості проявів конфлікту інтересів у взаєминах з клієнтами, які є фізичними та /або юридичними особами. Щодо взаємин з індивідуальними клієнтами, то до них застосовується Ст.20 Правил, яка чітко прописує ряд обмежень, які ідентифікуються як прояв потенційного або реального конфлікту

інтересів. Зокрема, адвокат не має права прийняти доручення, якщо інтереси клієнта об'єктивно суперечать інтересам іншого клієнта, з яким адвокат пов'язаний договором про надання правової допомоги.

Адвокат не має права прийняти доручення також, якщо конфлікт інтересів пов'язаний з тим, що адвокат отримав від іншого клієнта конфіденційну інформацію, що охоплюється предметом адвокатської таємниці або захищається законодавством в інший спосіб, яка має перспективу бути використаною при наданні правової допомоги новому клієнту [2].

Особливості застосування правил щодо конфлікту інтересів у відносинах з клієнтом — юридичною особою визначені ст. 39 Правил адвокатської етики. На відносини щодо надання професійної правничої (правової) допомоги клієнту — юридичній особі в повному обсязі поширюються норми Правил, що регламентують поведінку адвоката в ситуаціях наявності або наступного виникнення конфлікту інтересів.

Якщо у спілкуванні з посадовими особами, службовцями та іншими працівниками клієнта — юридичної особи, пов'язаному з наданням професійної правничої (правової) допомоги цьому клієнту, стає очевидним, що виникає ситуація конфлікту інтересів, адвокат повинен повідомити, що він представляє клієнта — юридичну особу і пояснити свої обов'язки, пов'язані з конфліктом інтересів.

У період дії договору про надання правової допомоги клієнту — юридичній особі адвокат не повинен укладати договорів про надання правової допомоги з особами, які перебувають у трудових, цивільно-правових та інших правовідносинах з клієнтом, якщо це може суперечити інтересам клієнта — юридичній особі. Також адвокат не повинен укладати договори про надання правової допомоги із вищезазначеними особами, якщо він є носієм конфіденційної інформації, отриманої при наданні правової допомоги юридичній особі.

Адвокат не може приймати доручення від клієнта, якщо суть доручення зводиться до необхідності вчинення дій в інтересах такого клієнта, спрямованих на захист його прав, які перебувають в конфлікті інтересів з юридичною особою, в якій адвокат раніше працював або надавав професійну правничу (правову) допомогу, якщо адвокат володіє інформацією, що може бути використана проти такої юридичної особи.

Правові наслідки за порушення вимог, встановлених Правилами адвокатської етики, визначені в ст. 66, а саме: до адвоката можуть бути застосовані заходи дисциплінарної відповідальності в порядку, передбаченому чинним законодавством про адвокатуру та адвокатську діяльність, а також рішеннями З'їзду, актами Ради адвокатів України, Національної асоціації адвокатів України.

Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» закріплює: «За систематичне або грубе одноразове порушення правил адвокатської етики на адвоката може бути накладено дисциплінарне стягнення у вигляді зупинення права на заняття адвокатською діяльністю, а в разі, якщо таке порушення підриває авторитет адвокатури України — дисциплінарне стягнення у вигляді позбавлення права на заняття адвокатською діяльністю» [1].

Особливу увагу, на думку М. Денисовського та Г. Сівіцької, варто приділити судовій практиці щодо притягнення адвоката до дисциплінарної відповідальності та накладення стягнення за порушення Правил адвокатської етики. Верховний Суд у справі № 826/1520/15 від 4 вересня 2019 р. дійшов такого висновку: «Особа, приймаючи присягу адвоката, бере на себе зобов'язання неухильно дотримуватися Правил адвокатської етики, які, у свою чергу, регламентують підвищені, порівняно з пересічним громадянином, вимоги до її поведінки не тільки під час виконання безпосередньо професійних обов'язків, а й у приватному житті. Таким чином, порушення Правил адвокатської етики та, відповідно, і присяги адвоката є правовою підставою для притягнення адвоката до дисциплінарної відповідальності» [3, с. 20].

Верховний Суд у постанові від 26 листопада 2020 р. у справі № 818/1718/17 зробив висновок: «Порушенням правил адвокатської етики є, у тому числі, не лише дії чи бездіяльність, що призвели до настання конкретних негативних наслідків для особи внаслідок наявного конфлікту інтересів, а й сама ймовірність такого настання, виходячи з обставин справи, навіть більше, розумні підстави вважати, що розвиток інтересів у майбутньому призведе до виникнення такого конфлікту» (Цит. за: [3, с. 20]).

Також варто зазначити, що процедура дисциплінарної відповідальності адвоката має відповідати стандартам незалежності, неупередженості, прозорості, справедливості, розумності строків розгляду, презумпції невинуватості й іншим гарантіям належного судочинства.

Отже, адвокат, який за визначенням та покликанням має діяти в інтересах тих осіб, яких він захищає, при цьому має дотримуватися й вимог щодо недопущення конфлікту інтересів. Дотримання адвокатом Правил адвокатської етики є необхідною передумовою повноцінного функціонування адвокатури, виконання нею її важливої соціальної ролі в демократичному суспільстві.

Список використаної літератури

1. Про адвокатуру та адвокатську діяльність : Закон України від 5 липня 2012 р. № 5076-VI. Дата оновлення: 19.07.2021. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076–17#Text

2. Правила адвокатської етики, затверджені з'їздом адвокатів України 09.06.2017 року (зі змінами від 15.12.2019 р.). URL: https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/n0001891–17#Text
3. Денисовський М. Д., Сівіцька Г. Є. Професійна етика адвоката. *Галицькі студії.* 2023. № 2. С. 17–21. URL: http://surl.li/myulw

Науковий керівник: *доцент кафедри нотаріального, виконавчого процесу та адвокатури, прокуратури, судоустрою Київського національного університету ім. Т. Г. Шевченка, кандидат юридичних наук, доцент* ***Кухнюк Дмитро Володимирович***

Чечельницька В. С.
студентка 1-го курсу магістратури
факультету адвокатури та антикорупційної діяльності
Національного університету «Одеська юридична академія»

ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ ЗАСТОСУВАННЯ ПРАВИЛ АДВОКАТСЬКОЇ ЕТИКИ У СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖАХ

У зв'язку з прогресивним розвитком технологічного прогресу все більше зростає популярність соціальних мереж в сучасному інформаційному суспільстві. Простежується тенденція активного залучення адвокатської спільноти до ведення інтернет-сторінок, блогів в яких висвітлюють як особисте так і професійне життя.

Це стало головною причиною вдосконалення та розширення норм в законодавстві, що регулює діяльність адвоката, а саме дотримання норм адвокатської етики у соціальних мережах. Тому, 09.06.2017 З'їзд адвокатів України вніс зміни в Правила адвокатської етики, додавши розділ VIII, що регулює дотримання норм адвокатської етики при використанні мережі Інтернет [1]. Проаналізувавши ці зміни, можна виділити основний позитивний аспект, а саме, ці відносини почали регулюватися на законодавчому рівні. Проте існує низка проблемних питань застосування цих норм на практиці

Однією з головних проблем є випадки, коли адвокати не дотримуються принципу конфіденційності у відносинах з клієнтом в соціальних мережах, а саме розміщують дописи, які відображають питання з якими звернулася особа для надання їй правової допомоги або консультації.

Ще одним дискусійним питанням є труднощі ідентифікації власника сторінок у мережі Інтернет. Згідно з п. 3.1.8. Порядку ведення єдиного реєстру адвокатів України, який був затверджений Рішенням Ради адвокатів України № 74 від 22.08.2022, адвокат може подати кло-

потання для внесення електронної адреси офіційної сторінки у соціальних мережах [2]. Однак проаналізувавши цей реєстр, більшість адвокатів не вносять такі відомості, тим самим довести, що саме цей адвокат порушив Правила адвокатської етики, опублікувавши запис або залишивши коментар, фактично неможливо.

Тому О. Мігдаль справедливо зазначає, що треба доопрацювати ці норми, щоб кожен адвокат був зобов'язаний вносити відповідні дання для ідентифікації його сторінки в Інтернеті, задля забезпечення належних умов доведеності протиправних діянь [3, с.242]. Крім цього, проблема ідентифікації має подвійний аспект. Як зауважує О. Шевчук, в соціальних мережах неодноразово відбувається публічне приниження честі та гідності загалом всієї адвокатури України. Варто враховувати можливість, що такі публікації в соціальних мережах розповсюджуються фейковими профілями з використанням імені реального адвоката або адвокатської громади. У результаті може виникнути втрата довіри до облікового запису та інформації, яку він містить, а також порушення репутації як окремого адвоката, так і всієї адвокатської спільноти [4].

В статті 60 Правил адвокатської етики зазначається, що адвокату не бажано робити заяв від спільноти адвокатів та видавати власну думку за думку адвокатури України. Проте на практиці деякі адвокати нехтують ці норми, формуючи негативну думку у суспільстві про інститут адвокатури, що шкодить його авторитету. На прикладі поняття «авторитет адвоката» можемо побачити наступний проблемний аспект, невизначеність та відсутність тлумачення понять у законодавстві, що регулює етику адвоката. Зазначене спричиняє суб'єктивізм в ході тлумачення і зводить до мінімалізації системність у притягнені осіб до відповідальності за порушення Правил.

Підсумувавши вище сказане, можна зазначити, що доповнення Правил адвокатської етики щодо регулювання участі адвоката у соціальних мережах, є позитивним кроком через неминуче зростання популярності використання Інтернету у професійній сфері. Існує потреба запровадити зобов'язання до адвокатів, щодо внесення до реєстру відомостей про їх офіційні сторінки у соціальних мережах, для вирішення проблеми ідентифікації. Також, потребує додаткового моніторингу інформацію, яку висвітлюють адвокати, задля збереження принципу конфіденційності та адвокатської таємниці під час користування Інтернетом. Ще необхідно вирішення питання щодо чіткого визначення термінів у Правилах Адвокатської етики, що сприятиме уникненню суб'єктивних оцінок при застосуванні юридичних понять у практиці. Тому всі зазначені зміни, на мою думку, сприятимуть підвищенню як громадської довіри до інституту адвокатури в цілому, так і професійної компетентності адвокатів.

Список використаної літератури

1. Правила адвокатської етики України, затверджені звітно-виборчим з'їздом адвокатів України 9 червня 2017 р., зміни до них, затверджені з'їздом адвокатів України 15 лютого 2019 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/n0001891–17#Text
2. Порядок ведення єдиного державного реєстру адвокатів від 22.08.2022. URL: https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0074871–22#n133
3. Фляжнікова Я. Адвокати в соціальних мережах. Етико-деонтологічний аспект. *Visegrad Journal on Human Rights.* 2017. № 1. С. 240–243
4. Правдін І. Олексій Шевчук: потрібно запроваджувати фейсбук-ідентифікацію адвокатів. *Вектор Ньюз «Новини». Політика та право*. 2016. 11.12. URL: https://www.vectornews.net/news/politics/21456-oleksy-shevchuk-potrbno-zaprovadzhuvati-feysbuk-dentifkacyu-advokatv.html

Науковий керівник: *доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», доцент, кандидат юридичних наук* ***Кісліцина Ірина Олександрівна***

Янковська М.-А. В.
студентка 2-го курсу
факультету адвокатури та антикорупційної діяльності
Національного університету «Одеська юридична академія»

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ АДВОКАТСЬКОЇ ЕТИКИ В МЕРЕЖІ ІНТЕРНЕТ

Проблема адвокатської етики в мережі Інтернет набуває все більшого значення в епоху цифрової трансформації. З поширенням інтернет-комунікацій, адвокати зіштовхуються з новими моральними та професійними викликами, які ставлять під сумнів традиційні етичні стандарти та вимоги до збереження довіри клієнтів та суспільства загалом. Багато адвокатів ведуть свій блог, сторінку чи канал, проводять юридичні консультації. Так вони популяризують себе та свої послуги, створюють свій імідж, надають більше шансів аудиторії отримувати юридичні консультації, у більш сучасній формі, що і приваблює потенційних клієнтів. Адвокат користується особливим статусом у нашому суспільстві, тому дотримання ним специфічних правил під час використання мережі Інтернет є дійсно важливим.

Згідно ст. 57 Правил адвокатської етики, користуючись Інтернетом, адвокат має дотримуватись принципів: незалежності, професійності, чесності, стриманості та коректності, гідності, толерантності, конфіденційності, корпоративності, недопущення дискримінації [3].

Опираючись на вище сказане, варто сказати, що будь яке висловлення або відгук адвоката у соціальних мережах, повинен трактуватись однозначно, бути достовірними, і стосуватися його самого, а не всіх адвокатів країни. Звичайно, так має бути в ідеалі. Проте, в реальності, трапляється безліч випадків неправдивих постів, нестриманості та некоректних коментарів, що можуть чинити негативний вплив не лише на окремого адвоката, а й на імідж адвокатського статусу в цілому.

Однією з головних проблем є неможливість ідентифікації конкретних людей в Інтернеті. Наприклад, у статті 3.1.7 чинного порядку ведення Єдиного реєстру адвокатів України сказано, що за заявою адвоката, адреси його офіційних сторінок в Інтернеті, можуть бути зазначеними у Єдиному реєстрі адвокатів України.

Але провівши невеликий аналіз даних реєстру, можна відзначити, що адвокати, можна сказати, ігнорують розділ реєстру, де треба зазначити свою офіційну сторінку. Це є великою проблемою, адже якщо в соціальній мережі від імені адвоката був опублікований матеріал, який не відповідає Правилам адвокатської етики, проте адвокат не визнає своєї вини, зрозуміти хто саме здійснив відповідну публікацію є досить проблематично. Опираючись на вимоги ст. 70 Правил адвокатської етики, адвокат не має необхідності доводити свою невинуватість, а всі сумніви щодо доведеності вини, будуть тлумачитись на його користь, і саме через відсутність ідентифікації, притягнення до можливої дисциплінарної відповідальності стає неможливим [2].

Отже можна сказати, що найбільш проблемним постає питання притягнення адвокатів до дисциплінарної відповідальності за неетичну поведінку. При чому це стосується не лише ведення блогів чи каналів, а й виступів на ТВ та іншого роду публічності в медіа [6].

Ще однією важливою проблемою є невизначеність понять у Правилах адвокатської етики. У ст. 58 Правил вказано, що коли адвокат встановлює різні контакти для спілкування у соціальних мережах зі своїми клієнтами, колегами або навіть опонентами, він повинен забезпечити відсутність конфлікту інтересів [3]. Але не вказано які саме ситуації буде охоплювати ця норма та як її потрібно застосовувати [1].

Викликає питання також відсутність закріплених у Правилах адвокатської етики вимог до ведення акаунтів, відсутність алгоритму перевірки належності допису в Internet тій чи іншій особі, доведення фальшивості (фейковості) акаунтів [5]. Це дійсно ускладнює діяльність адвокатів у медіапросторі, адже по суті, вони залишені самі собі, і може виникнути враження, наче Інтернет — вседозволеність, як наслідок довіра до представників адвокатури буде знижуватись.

Також варто підняти питання конфіденційності адвокатів, що включає в собі різні аспекти, такі як:

1. Захист конфіденційної інформації: в інтернет-середовищі, де дані легко передаються та зберігаються, адвокатам потрібно гарантувати безпеку конфіденційних даних клієнтів. Це стає складнішим завданням через можливість витоку інформації через хакерські атаки або недостатній кіберзахист.

2. Соціальні мережі та особиста конфіденційність: багато адвокатів використовують соціальні мережі для особистих і професійних цілей, і це може призвести до небажаного розголошення інформації про справи або клієнтів.

3. Збереження переписки: збереження історії спілкування з клієнтами в електронному вигляді створює виклик для забезпечення доступу та захисту цих даних.

Як можемо бачити, проблеми є і вони потребують подальшого дослідження та вирішення. І звичайно, слід сказати, що проблема забезпечення рівня довіри до адвокатури, пов'язується не лише з професійною діяльністю, а й з позапрофесійною сферою активності адвоката [4]. Тому так важливо продовжувати досліджувати проблематику етики адвоката у різних аспектах його діяльності, та знаходити нові шляхи вирішення тих чи інших актуальних питань. Ми маємо йти в ногу з прогресом, аби підтримувати солідність та престиж професії адвоката.

Список використаної літератури:

1. Бакаянова Н. М., Деменчук М. О. Актуальні проблеми правового регулювання адвокатської діяльності : навчально-методичний посібник. м. Одеса, Фенікс, 2020. 126 с.
2. Бойко Г. В. Деякі проблемні питання застосування дисциплінарною палатою Правил адвокатської етики при використанні адвокатом мережі Інтернет. *Вісник Одеської адвокатури*. 2019. Спеціальний випуск: Адвокатська етика. С. 14–16.
3. Правила адвокатської етики, затверджені З'їздом адвокатів України від 09.06.2019 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/n0001891–17#Text
4. Свида О. Г. Окремі аспекти додержання адвокатами етичних правил поведінки *Вісник Одеської адвокатури*. 2019. Спеціальний випуск: Адвокатська етика. С. 46–47.
5. Стародубцев А. А. Практичне застосування поняття адвокатської етики на сучасному етапі: зміст та значення. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна*. Серія: Право. 2020. Випуск 29. С. 206–212.
6. Храпенко О. О. Дотримання Правил адвокатської етики на телебаченні та в Інтернеті. В*існик Одеської адвокатури*. 2019. Спеціальний випуск: Адвокатська етика. С. 53–55.

Науковий керівник: *старший викладач кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія»* ***Курганський Олексій Валерійович***

Яцута Я. М.
студентка 1-го курсу магістратури факультету цивільної та господарської юстиції
Національного університету «Одеська юридична академія»

ОСОБЛИВОСТІ АДВОКАТСЬКОЇ ЕТИКИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Сьогодні адвокати не лише захищають права та інтереси громадян, але також активно сприяють проведенню реформ у правовій системі нашої держави. У роботі адвоката виникають складні морально-етичні ситуації, вирішення яких потребує не лише дотримання закону, але й відповідності Правилам адвокатської етики під час формування свого стандарту поведінки.

Адвокатам, які надають правову допомогу захисникам країни та їхнім родинам, включаючи консультації «pro bono» та участь у системі безкоштовної юридичної допомоги, слід дотримуватися визначених стандартів якості та бездоганно регулювати свою поведінку відповідно до Правил адвокатської етики.

Кожному забезпечується право на професійну юридичну допомогу, яке залишається недоторканим навіть в умовах воєнного стану, з можливістю безкоштовного надання цієї допомоги у визначених випадках [1]. Отже, в контексті поточних викликів, важливим завданням сучасних адвокатів є гарантування правового захисту та надання допомоги тим громадянам, які несуть відповідальність за майбутнє нашої країни. Це стосується військовослужбовців, які відстоюють державу від зовнішньої агресії, і важливо, щоб вони відчували юридичну та соціальну підтримку, як для себе, так і для своїх родин. Таким чином, забезпечення якості правової допомоги для Збройних Сил України та відповідальний підхід до її надання є обов'язковим стандартом, якого має дотримуватися кожен адвокат сьогодні.

Аспекти професійної етики, згідно з Правилами адвокатської етики, включають в себе відносини адвоката з клієнтами, відносини адвоката з судом, з іншими учасниками судового процесу, відносини адвоката під час співробітництва з органами дізнання, попереднього слідства та адміністративною юрисдикцією, відносини адвоката під час професійної діяльності з іншими державними органами, відносини з будь-якими особами, з якими адвокат взаємодіє в проце-

сі виконання доручень клієнта, відносини між адвокатами, а також сприяння повазі до адвокатської професії в суспільстві в усіх сферах діяльності, включаючи професійну, громадську, публіцистичну та інші.

Історичний досвід свідчить, що етичні проблеми не можна вирішити адміністративними засобами, оскільки будь-яке негативне явище в суспільстві (включаючи некоректну та неетичну поведінку юристів) має безсумнівний зв'язок з самим суспільством і умовами життя в цьому суспільстві. Формування морально-етичних якостей юриста є складною проблемою, яка охоплює всі соціальні групи, починаючи з родини і закінчуючи вищою професійною підготовкою. Моральна культура юриста є відображенням його загального рівня культури та сформованості основних життєвих цінностей.

У європейській спільноті існує вимога до юристів мати високий рівень моральної культури, який формується завдяки впливу сімейного виховання, впливу суспільства та постійному самовдосконаленню, спрямованому на підвищення моральних стандартів.

В суспільстві постає вимога до юристів володіти високою моральною культурою, яка вказує на рівень їхнього морального розвитку та зрілості. Ця культура виявляється на трьох рівнях: співчуття, переживання та милосердя, що відображають культуру моральних почуттів; етичного мислення, яке включає в себе знання моральних стандартів та цінностей суспільства, а також здатність обґрунтовувати моральний вибір; та культури поведінки, що проявляється в діях, які відповідають етичним нормам соціуму та спрямовані на досягнення моральних цілей [2].

В умовах сьогодення, на фоні війни і загального суспільного хвилювання адвокатам треба розуміти важливість чемного й професійного поводження зі своїми клієнтами. Психологічний стрес, посттравматичний синдром та інші негативні чинники прямо впливають не тільки на безпосередніх учасників бойових дій, але і їх родичів і просто цивільних людей.

На фоні збільшення кількості внутрішньо переміщених осіб, яким вочевидь в першу чергу може знадобитися допомога, адвокат має розуміти в якому стані і від яких почуттів може потерпати його підзахисний. Усі ми переживаємо стрес, і його виявлення може проявлятися через тривожність, страх, дратівливість, апатію, різноманітні симптоми виснаження організму, порушення сну, болі у голові та інші прояви. Такі реакції можуть бути адекватними в умовах воєнного стану і часто стають звичними, але вимагають контролю для того, щоб запобігти психологічним і фізіологічним порушенням організму.

Звісно, знання, які стосуються психології під час війни та вміння роботи з подібними випадками можуть поширюватися тільки за ак-

тивної участі самих адвокатів та їх об'єднань. Втім, не можна забувати, що й адвокати, зазнавши неабиякого стресу прямо підпадають під вплив негативних наслідків війни. Так наприклад, певні ініціативи НААУ допомагають самим адвокатам долати психологічні проблеми, випрацьовувати стресостійкість.

Так, наприклад Д. Фіолевський висловлює думку про об'єднання навчальних курсів етики для юристів і юридичної деонтології, стверджуючи, що ці дві галузі є відгалуженнями загального вчення про етику [3].

Мораль завжди служить важливою опорою для права, пронизуючи всі аспекти людської діяльності і супроводжуючи її протягом усього життя. Це тому, що існує небагато ситуацій, коли людина не піддається моральному оцінюванню свого оточення, і немає майже жодного становища, коли вона не сама оцінює морально інших людей.

Мораль завжди виступає ключовою опорою для правового порядку, пронизуючи усі сфери людської діяльності і супроводжуючи її протягом всього життя. Для адвоката високий рівень моральної культури є важливим, особливо це проявляється в умовах воєнного стану, оскільки адвокат повинен проявити розуміння і співчуття до осіб, які постраждали від військової агресії, а також надати їм кваліфіковану юридичну допомогу.

Список використаної літератури

1. Конституція України, прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр
2. Діденко О. Професійна етика в діяльності адвоката. *Адвокатура: минуле, сучасність та майбутнє*. 2019. С. 448–451.
3. Фіолевський Д. П. Про місце і роль професійної етики у юридичний освіті. *Тези доповідей та наукових повідомлень науково-методологічної конференції*. Харків, 18–19 грудня 2001. Х. : Нац. юр. акад. України, 2002. 204 с.

Науковий керівник: *доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», кандидат юридичних наук, доцент* ***Кісліцина Ірина Олександрівна***

Секція 5

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ОРГАНІЗАЦІЇ ТА ДІЯЛЬНОСТІ АДВОКАТУРИ

Москвич Л. М.
доктор юридичних наук, професор,
доцент кафедри кримінального процесу
Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого,
заслужений юрист України

ГАРАНТІЇ НЕЗАЛЕЖНОСТІ АДВОКАТІВ В ПРАВІ ЄС

Укладення Угоди про асоціацію між Україною з однієї сторони, та Європейським Союзом і їхніми державами-членами, з іншої сторони створило передумови для поступової інтеграції України до внутрішнього ринку ЄС. Запорукою успішного здійснення євроінтеграційних реформ та ефективної взаємодії з ЄС є належно організований процес внутрішньої організації та координації виконання зобов'язань, що випливають з Угоди про асоціацію, зокрема, і гармонізації внутрішнього національного законодавства зі стандартами ЄС.

Адвокатура за стандартами ЄС є ключовим учасником формування довіри до судової влади — незалежність якої є одним із індикаторів рівня демократії та верховенства права в країні. Разом з тим, природа адвокатури як самоврядної організації, обумовлює підхід до формування стандартів її діяльності самим професійним співтоваривством. Попри досить значну розгалуженість національних самоврядних систем адвокатури, Ради адвокатів і юридичних товариств Європи є єдиним органом, який формулює найзагальніші стандарти організації та функціонування адвокатури, яким має слідувати професійні товариства окремих країн-членів ЄС. Зокрема, Рада адвокатів і юридичних товариств Європи представилаи своїм членам узгоджений набір деонтологічних правил, які найкраще відповідають поточним концепціям мети адвокатської діяльності, продиктовані інтересами клієнта та відповідає Європейському праву — Модельний кодекс поведінки для європейських адвокатів, який став третьою частиною документів, присвячених деонтологічним засадам діяльності адвокатури в Європі. Зокрема, першим документом стала Хартія основних принципів європейської адвокатури, яка містить перелік із десяти основних принципів які виражають спільну основу, яка лежить в основі всіх національних і міжнародних правил, які регулюють поведінку

європейських адвокатів. Наступним став *Кодекс поведінки європейських адвокатів*, який містить загальні правила, які застосовуються до всіх адвокатів з Європейського Союзу, Європейської економічної зони, Швейцарської Конфедерації та Сполученого Королівства, а також асоційованих країни та країни-спостерігачів, незалежно від того, до якого адвокатського товариства належать їх транскордонна практика. Зокрема, він має на меті визначення застосовних правил деонтології: правила більш ніж однієї країни-члена застосовуються відповідно до їхніх умов. І нарешті Модельний кодекс поведінки для європейських адвокатів дозволив Раді адвокатів і юридичних товариств Європи представити своїм членам узгоджений набір деонтологічних правил. Статті Модельного кодексу поведінки грунтуються на Хартії основних принципів. Однак вони не мають на меті забезпечити комплексний набір нормативних приписів про адвокатську професію. Наприклад, Модельний кодекс поведінки не стосується відносин адвокатів із дисциплінарними органами. Системний аналіз вищезгаданих документів дозволяє сформулювати гарантії незалежності адвокатури як її стандарт в праві ЄС:

1. *Незалежна адвокатська професія є необхідною умовою верховенства права*, адже представляючи інтереси клієнтів, адвокати сприяють сприйняттю громадськістю законності та легітимності влади.

Хартія основних принципів європейської адвокатури від 25 листопада 2006 року передбачає, що принцип «незалежність адвоката та свобода адвоката вести справу клієнта»: розкривається через такі положення «Адвокат повинен бути вільним — політично, економічно та інтелектуально — у здійсненні своєї діяльності консультування та представництво клієнта. Це означає, що адвокат має бути незалежним від держави і інших впливових інтересів і не повинен дозволяти, щоб його незалежність була скомпрометована неналежним тиском з боку ділових партнерів. Адвокат також повинен залишатися незалежним від свого клієнта, якщо адвокат повинен користуватися довірою третіх осіб і судів. Дійсно, без цієї незалежності від клієнта не може бути гарантії якості роботи адвоката. Адвокатське членство — вільна професія та авторитет, що випливає з цього членства, допомагає підтримувати незалежність, і асоціації адвокатів повинні відігравати важливу роль у допомозі гарантувати незалежність адвокатів. Саморегуляція Професії розглядається як життєво важлива для підтримки незалежності окремого адвоката». З цих положень випливає, що суспільству потрібна справедлива система здійснення правосуддя, яка гарантує незалежність адвокатів при виконанні ними своїх професійних обов'язків без будь-яких неправомірного обмеження, впливу, тиску, погрози або втручання, прямого чи непрямого, з будь-якої причини.

Отже, незалежність адвокатури необхідна для:

– належного захисту клієнтів від держави;

– захисту адвокатів від ідентифікації з клієнтами,

– для побудови довіри між адвокатами та їхніми клієнтами;

– для збереження верховенства права.

2. *У здійсненні своєї професійної діяльності адвокат є незалежним, вільним від впливу, включаючи вплив, який може виникати з його особистих інтересів*.

Але що означає ця вимога щодо незалежності адвоката? Стандарт незалежності адвокатури вимагає, щоб адвокат уникав будь-яких дій, що загрожують незалежності його діяльності і не повинен поступатися професійним стандартами у своїй діяльності, відносинами з клієнтами, судом, третіми особами та державними органами. У випадку наявних загроз незалежної діяльності (наприклад, за наявності потенційного чи реального конфлікту інтересів) адвокат не має приймати мандат або, якщо вже зіткнувся з впливом, повинен вжити дій для його виключення або припинити існуючий мандат.

Отже, незалежність означає, що адвокати:

– здатні виконувати всі свої професійні функції без залякувань, перешкод, утисків або неналежного втручання; і

– можуть вільно подорожувати та консультуватися зі своїми клієнтами як у своїй країні, так і в країні за кордоном; і

– не повинні зазнавати чи загрожувати судовим чи адміністративним, господарським чи іншим переслідуванням чи санкціям за будь-які дії, вжиті відповідно до визнаних професійних обов'язків, стандартів і етики; і

– має бути вільним від зовнішнього тиску; і

– протистояти будь-якому впливу, що випливає з його власних особистих інтересів; і

– не поступаються своїми професійними стандартами на догоду клієнту, суду, третім особам або органи державної влади.

Питання незалежності адвоката тісно пов'язане іншим ключовим принципам юридичної професії, таким як конфлікт інтересів та конфіденційність, яким в вищезгаданих документах приділяється чимала увага.

Zhang Shuibao
practicing attorney, senior partner at the Beijing Zhongming Law Firm and the President of the Ukrainian Alumni Association of the China, Europe and America Alumni Association (International Student Association),

Serafimov V. V.
attorney, partner of the Beijing Zhongming Law Firm, member of the Committee on Attorney Ethics of the Bar Council of Odesa region

PRINCIPLES AND ANALYSIS OF THE PROFESSIONAL ETHICS OF LAWYERS IN THE PEOPLE REPUBLIC OF CHINA

1. Principles of the Professional Ethics for Chinese Lawyers. There are six principles and guidelines for the professional ethics of Chinese lawyers, including: 1. Lawyers should firmly adhere to China's ideals and beliefs. We should always regard practicing for the people as our fundamental purpose is to firmly believe in the rule of law, establish a sense of the rule of law, and abide by the Constitution and laws; 2. We should regard maintaining fairness and justice as our core value and provide diligent, responsible, high-quality, and efficient legal services to the involved parties; 3. We should establish a sense of honesty and conscientiously abide by the norms of professional conduct, abide by our duties, be honest and trustworthy, diligent and responsible, and strictly self-discipline in our practice. We should love the legal profession and cherish the honor of lawyers.

2. Analysis of the moral status of practicing lawyers in China. Their behavior is paid, that is, when the client requests a commission, the lawyer sets a price; It is a commercial behavior using the law as a tool. After the emergence of the political concept of democracy in human society, under the name of «representative», an agreement called «agreed upon» was adopted, a drafting organization was elected to promulgate it into law. This law is not fully understood by ordinary people in society, and there is a group of so-called «expert» lawyers, judges, prosecutors, police officers, and legal researchers. In modern society, property is divided into public and private assets, which arise from the protection of one's own interests entrusted by lawyers. Once a group of people engage in an industry, the laws and ethics that regulate the industry are formed.

(1) Lawyers adhere to the principle of «taking the law as the criterion»in their practice activities, rather than «taking social morality as the criterion». The professional ethics of lawyers must be highly consistent with the provisions of the law, at least with the principles of the law. The requirements of this professional ethics are certainly higher than the requirements of the law, but they must not conflict with the law. Although some socially ethical behaviors may be illegal, behaviors that conform to the professional ethics of lawyers are never illegal. The foundation of law is the reflection of reli-

gion, morality, emotions, and habitual thoughts, and the law is the lowest moral level. An excellent lawyer is often a person of high moral character. To be a good lawyer, one must first be a good person. This statement is very reasonable.

In the practice activities of lawyers, there are often certain contradictions and conflicts between the moral concepts of general society and the provisions of the law, and people's behavior is correspondingly inconsistent with the law, especially in daily life. This opposition itself is not necessarily a bad thing. Maintaining a certain distance between morality and law is beneficial for people to evaluate and criticize the law based on moral standards, serving as a driving force for legal development and promoting legal progress; On the other hand, people can also measure morality against standards and promote the transformation of traditional moral concepts. However, the professional ethics of lawyers must be highly consistent with the provisions of the law, at least unconditionally with the principles of the law.

The requirements of this professional ethics are certainly higher than the requirements of the law, but they must not conflict with the law. Although some socially ethical behaviors may be illegal, behaviors that conform to the professional ethics of lawyers are never illegal. If having good social ethics is considered as having a sense of social justice, then undoubtedly the requirements of lawyer professional ethics have to some extent suppressed this sense of justice among lawyers.

(2) Emotion cannot replace or surpass reason; Compassion for someone do not necessarily exempt them from legal responsibility; Correspondingly, hatred towards someone cannot exceed the limits of legal punishment. People can prosecute legal crimes, but they cannot prosecute extralegal crimes; People can enforce legal rights, but they cannot enforce abstract justice. Lawyers are unable to conduct professional activities based on their own moral preferences or emotions. In fact, they can only try to exclude their own likes and dislikes as well as subjective value judgments. In reality, placing equal emphasis on «emotion, reason, and law» is a social ideal demand, but if a lawyer only focuses on one point — abiding by the law, inferior to the rest, you will have no food to eat.

Disputes during court proceedings and non litigation cases where lawyers do not have all the property disposal rights of the client, unlike lawyers in some countries, turn the dispute between the parties into a «lawyer to lawyer dispute». The lawyer obtains all property rights from the client — the subject matter of the dispute, and the lawyer benefits from these disputed subjects.

In China, the authorization of lawyers regarding the amount of property rights and debts cannot be understood as complete and sufficient authorization in disputes.

According to the Laws in the People's Republic of China, lawyers are prohibited: act simultaneously in more than two law firms; act as a repre-

sentative of both parties in litigation; attempt to secure employment by resorting to unfair methods of competition, such as defamation of other lawyers or payment of commissions for attracting clients; refuse without good reason to protect or represent the interests of the client after accepting the client's offer to conduct the case; fail to appear in court at the appointed time to participate in litigation or arbitration; disclose of trade secrets or secrets of the principal's personal life; privately accept a client's proposal for the prosecution of a case, or privately accept a fee from a client who has entrusted the lawyer with a case, or accept the client's money and personal property, or attempt to appropriate rights and interests disputed by two parties involved in the litigation, thereby use the advantage of being able to provide legal services or accept money or personal property from an opposing party to a lawsuit; meet with a judge, public prosecutor or arbitrator in violation of applicable regulations, or invite a judge or public prosecutor, or arbitrator, or other responsible person to dinner, or give them gifts or bribes; provide false evidence, conceal facts, or, by intimidation or promise of personal gain, induce others to provide false evidence or conceal facts, or interfere with the lawful collection of evidence by an adverse party to the proceeding; violate the order in court or arbitration court or obstruction of the normal conduct of court or arbitration and others. These actions are punishable by suspension from the practice of law for a period of no less than 3 months and no more than one year, and up to and including revocation of a lawyer's license and criminal prosecution. The illegal income they received is subject to confiscation.

In the civil agency activities of lawyers in China, it is natural for them to accept the traditional moral concept that «peace is precious», and lawyers often participate in mediation and reconciliation. Participating in third party mediation and reconciliation is a major part of the work.

(3) During the process of handling cases, lawyers found that it was impossible for the involved parties to obtain evidence and that the other party's agent wanted to purchase the evidence, in accordance with the requirements of lawyers, law, and professional ethics, they were not influenced by interests.

In a proxy lawsuit, two of our lawyers represented one party, who changed their agents five times. The sixth time was for us, but we obtained a winning evidence. After submitting it to the court, during the recess, the other party's agent invited us to have a meal. During this period, the other party's agent exchanged a price of 13 million RMB (8 times the price, 1 $=7.6 Г) for the evidence we revoked. The other agent and I unanimously agreed that the value of our lawyer should be higher than this number, which is priceless. We refused!

Lawyers must safeguard the legitimate rights and interests of the parties involved, emphasize more on adhering to social ethics, and become role

models for ordinary people. In reality, helping the parties to understand the law, implement the law, and utilize the right to legal remedies should be based on the moral principles that are important rules of conduct in daily life, and their words and actions should be consistent.

The part of lawyer's professional ethics that is higher or lower than social ethics often corresponds to social ethics that are difficult to reach consensus in society. For example, lawyers strictly keep the secrets of the involved parties, regardless of the scope or extent, as well as the time and content of the confidentiality, whether it is for family members, friends, colleagues, or even state officials, whether it is general privacy, personal data unrelated to others, or the circumstances of the crime, etc. These are more than the usual moral requirements of keeping secrets. Lawyers shall not go beyond the scope of authorization and protection of interests of the involved parties, and shall preside over justice, plead for the other party's grievances based on the evidence obtained from their own parties, and shall not exclude the substantial illegal benefits obtained by the parties in accordance with legal procedures. These requirements are lower than the usual moral requirements for maintaining justice. Generally speaking, although not absolute, the moral requirements for ensuring that lawyers actively protect the legitimate rights and interests of their clients are higher than social moral requirements, while the moral requirements for ensuring that lawyers passively protect the interests of the other party and the official are lower than social moral requirements. In the final analysis, it is up to lawyers to protect the rights and interests of their own unilateral parties, and they are not neutral.

(4) Currently, being a lawyer is difficult, and being a good lawyer is even more difficult. In China, this situation has seriously affected the growth in the number of lawyers in recent years. At present, the so-called «28 laws» are popular, with 80 % of the lawyer service market concentrated in the hands of 20 % of lawyers. The remaining 20 % of the lawyer service market is contested by nearly 80 % of lawyers. This situation has caused a survival crisis for new lawyers and interns. I believe that as an experienced lawyer, one should guide the career planning of new lawyers, otherwise they will have to be passive and get difficulties to become lawyers in the future. Similarly, if veteran lawyers cannot keep up with the times, do not improve their own qualities, and do not adapt to the development of new situations, they will still be refreshed and eliminated by ruthless competition. The competition in the market also often applies to the competition between lawyers and between law firms. Only through competition can we seek gold in the sand, and better motivate lawyers to improve their own quality, serve the parties, and promote the realization of social fairness and justice.

Lawyers' services are paid, but they should also participate more in public welfare activities related to their own profession, appropriately promote and educate relevant media on legal issues, actively provide assistance to

vulnerable groups who meet the conditions for legal aid, enhance their sense of social responsibility, and pay attention to the social effects of lawyers handling cases; On the other hand, one should also be good at avoiding risks, adhere to principles, handle things flexibly, be good at avoiding risks, and learn to protect oneself. Strictly adhering to the professional ethics and discipline of lawyers is a learning and inheritance that can represent Chinese cultural traditions.

Курганський О. В.
старший викладач кафедри організації судових, правоохоронних органів
та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія»

ОСОБЛИВОСТІ НАБУТТЯ СТАТУСУ АДВОКАТА В ОКРЕМИХ КРАЇНАХ ЄВРОПИ

Розвиток інституту адвокатури є процесом безперервним та цілеспрямованим. Даний процес знаходить відклик у діяльності як органів державної влади, органів адвокатського самоврядування та у наукових колах. Одним з найактуальніших в даній сфері документів є «Стратегія розвитку Національної асоціації адвокатів України на 2021–2025 роки», прийнята Радою адвокатів України 02.07. 2021 року. Серед стратегічних цілей цієї програми вбачається удосконалення процедури професійної підготовки та розвитку адвокатів, дисциплінарних та кваліфікаційних процедур. Розділ шостий серед завдань, в пункті 6.6 серед нагальних завдань визначається удосконалення процедури доступу до професії адвоката [1]. Методичним забезпеченням поліпшення процедури доступу до адвокатської професії слід вважати наукові дослідження вітчизняної наукової спільноти, історичний досвід, вивчення практики країн Європи.

Вивчення особливостей реалізації доступу до адвокатської професії в країнах європейського співтовариства свідчить про відсутність єдиного підходу в країнах ЄС до визначення процедур та порядку їх проходження в країнах континентальної Європи, не кажучи про Великобританію.

Розбіжності вбачаються в різних елементах, вимогах до претендента, проходженні теоретичного навчання, практичної підготовки, суб'єктів проведення цих етапів та безпосередньо допуску до професії.

Французький законодавець встановив додаткові вимоги, порівняно з українським варіантом, до осіб що бажають долучитися до адвокатської професії, серед яких є обмеження допуску для осіб, які піддавалися особистому банкрутству чи іншим санкціям відповідно

до розділу VI Закону № 85–98 від 25 січня 1985 року щодо судового відновлення та ліквідації компаній або, у режимі, що діяв до цього закону, у застосуванні Розділ II Закону № 67–563 від 13 липня 1967 року про судове врегулювання, ліквідацію майна, банкрутство фізичних осіб та банкрутства

Особливою вимогою для набувачів адвокатської професії у Франції є обов'язкове проходження півторарічного навчання у регіональних центрах професійної підготовки, та включає теоретичну та практичну підготовку, підтверджену свідоцтвом про кваліфікацію адвоката. Це навчання може проводитися в рамках договору про навчання, передбаченого розділом I книги I Кодексу законів про працю. Але для проходження такого навчання необхідне складання вступного іспиту до вищеназваного закладу. Особи, що мають докторську ступінь в галузі права (PhD та вище) мають безпосередній доступ до теоретичної та практичної підготовки, передбаченої статтею без складання вступного іспиту до регіонального центру професійної підготовки. Курс навчання в регіональному центрі складається з трьох етапів що тривають 6 місяців: перший етап присвячено базовим дисциплінам (вивчення професійної етики, складання юридичних документів, мистецтво виступу в суді та судових дебатів, судочинство, керівництво кабінетами адвокатів, вивчення іноземної мови), другий етап призначений для індивідуальної роботи з кандидатом, а третій — для проходження стажування в одного з адвокатів. Етапи мають слідувати безперервно, проте у виняткових випадках можливе їх проходження з перервами. Керує стажуванням адвокат, з дати складання присяги яким минуло не менше чотирьох років і який внесений до списку адвокатів, які мають право мати стажистів [2]. Керівний орган регіонального центру професійної освіти — рада — встановлює порядок, відповідно до якого етапи навчання вважаються успішно завершеними. Завершується навчання у регіональному центрі складанням іспиту, який організується центром, на отримання сертифіката про відповідність професії адвоката. Іспит складається з двох частин — усної та письмової — і приймається комісією в тому ж складі, в якому приймається вступний іспит. За загальним правилом існує можливість скласти повторно комплекс іспитів(письмового та усних). Після прийняття присяги адвокату потрібно пройти ще спеціалізацію, що набувається шляхом безперервної професійної практики протягом періоду, встановленого указом Державної ради, який не може бути менше двох років, підтверджене журі, яке перевіряє професійні навички за спеціальністю, та засвідчене сертифікатом, виданим Національною радою адвокатів.

В Німеччині процедура набуття статусу адвоката певним чином відрізняється. Це пов'язано перехресним використанням в даній процедурі одночасно закону про адвокатуру Bundesrechtsanwaltsordnung

(BRAO) та про статус суддів Deutsches Richtergesetz (DRiG), де визначено, що за загальним правилом в адвокатуру допускаються особи, які отримали кваліфікацію для зайняття суддівської посади [3]. Відповідно до вимог профільного закону отримання кваліфікації, яка надає можливість зайняти посаду судді, передбачає отримання вищої юридичної освіти за чотирирічною програмою навчання з визначеним мінімальним набором начальних дисциплін, успішним складанням іспитів на першому етапі. Другий етап на шляху отримання допуску до адвокатської професії- проходження підготовчої служби Vorbereitungsdienst протягом двох років, яка передбачає проходження практичного навчання в чотирьох обов'язкових установах: звичайний суд у цивільних справах, прокуратура або суд у кримінальних справах, адміністративний орган, адвокатура [4]. Законами окремих федеральних земель може бути передбачено, що навчання відповідно може проходити протягом періоду до трьох місяців у нотаріуса, компанії, асоціації або в іншому навчальному закладі, де гарантується відповідна підготовка юридичних консультацій. Завершується таке навчання складання державного іспиту, що складається з письмової завдання та усного іспиту, з урахуванням того, що частка усних іспитів у загальній оцінці не повинна перевищувати 40 відсотків. За законодавством передбачено лише одну спробу перескладання такого іспиту.

Досить цікавим є визначення, що міститься в параграфі 7 Deutsches Richtergesetz (DRiG), де визначено, що кожен повний професор права в університеті в рамках цього закону має право служити суддею [4]. Логічним висновком з цього є визнання можливості допуску вказаної категорії осіб за кваліфікаційним рівнем до адвокатської професії.

Незважаючи на те, що французький та німецький законодавці фактично використовують різні способи доступу особи до адвокатської професії, однак їх об'єднує єдина мета проведення вищезазначених перших іспитів — перевірка знань (з основних професійних дисциплін) претендентів на отримання статусу адвоката для визначення їх здатності до зайняття адвокатською діяльністю [5, с. 109]. Проведення ж практичного навчання передбачає формування у особи професійних навичок практичної роботи адвоката та закріплення етичних основ адвокатської діяльності. В обох випадках спостерігається значна роль неадвокатських органів (центри професійної підготовки у Франції чи рефендатури в Німеччині) стосовно як проміжного етапу визначення кваліфікації претендента на вступ до адвокатури, та фінального визначення придатності особи до адвокатської діяльності.

Список використаної літератури

1. Про затвердження Стратегії розвитку Національної асоціації адвокатів України на 2021–2025 роки: Рішення Ради адвокатів України № 38 від 02.07.2021 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/vr038871–21#Text
2. Loi n° 71–1130 du 31 décembre 1971 portant réforme de certaines professions judiciaires et juridiques. URL: https://www.legifrance.gouv.fr/loda/id/LEGIARTI000039280609/2023–11–15/?isSuggest=true
3. Bundesrechtsanwaltsordnung Ausfertigungsdatum 1 August 1959. URL: https://www.gesetze-im-internet.de/brao/internet.de/drig/index.html#BJNR016650961BJNE002506125
4. Deutsches Richtergesetz Ausfertigungsdatum 19. April 1972. URL: https://www.gesetze-im-internet.de/drig/BJNR016650961.html#BJNR016650961BJNG000101125
5. Заборовський В. В. Деякі проблемні аспекти складання кваліфікаційного іспиту на набуття статусу адвоката за законодавством України та зарубіжних країн. *Право.* 2017. № 2 (46). С. 107–112

Нестерчук Л. П.
старший викладач кафедри організації судових,
правоохоронних органів та адвокатури
Національного університету «Одеська юридична академія»

СПЕЦІАЛІЗАЦІЯ АДВОКАТУРИ: ДОСВІД ФРАНЦІЇ

Наразі в Україні активно обговорюються питання нормативного закріплення функціональної спеціалізації в адвокатурі. Адвокатська спільнота України висловлюється «за» упровадження спеціалізації як професійного стандарту, аргументуючи це тим, що «якщо ми займаємось всім, то ми не займаємось нічим, і здобути своє ім'я можна лише у своїй спеціалізації, оскільки знати все й одразу просто неможливо» [1]. Пропонується при унормуванні спеціалізації адвокатури прийняти відповідне положення, затверджене Радою Адвокатів України, в якому має бути зазначено, що адвокат може спеціалізуватися не більше, ні ж у трьох галузях права, і що відповідні відомості вносяться до Єдиного реєстру адвокатів України [2, с. 90]. Спеціалізація, яка найближчим часом буде чи найзатребуванішою — це військова адвокація, коли «адвокати — фахівці з військового права та військової справи спеціалізуватимуться на наданні професійної правничої допомоги військовослужбовцям, військовозобов'язаним та членам їх сімей» [3, с. 99].

Очевидно, що виправданим є розгляд зарубіжного досвіду впровадження адвокатської спеціалізації. Слід зазначити, що така практика

є поширеною, що відповідає європейським стандартам адвокатської діяльності. На думку О. Хотинської-Нор, «попит на спеціалізацію, на «профільних» або навіть «вузько профільних» адвокатів, значною мірою визначається та коригується особливостями ринку й економічного розвитку конкретної держави» [4, с. 90]. Розглянемо досвід Франції, яка понад п'ятдесяти років розвиває практику спеціалізації адвокатів.

Початок цього процесу був запроваджений Законом № 71–1130 від 31 грудня 1971 року, у якому зазначалося, що спеціалізація набувається на підставі безперервної професійної практики тривалістю чотири роки та підтверджується журі, яке перевіряє професійні навички за спеціальністю на основі досьє, складеного адвокатом. Журі ухвалює рішення за результатами співбесіди, в якій розглядається професійна ситуація. Спеціалізація, згідно зі ст. 12–1, підтверджується сертифікатом, виданим Національною радою адвокатів Франції. Закон від 31 грудня 1990 року «Про об'єднання професій юриста та юридичних консультацій» запропонував більш зрозумілі критерії відбору для отримання адвокатами спеціалізації.

Перелік адвокатських спеціалізацій у Франції розширювався і нині, відповідно до Постанови від 21 жовтня 2021 року, налічує 28 галузевих спеціалізацій, серед яких арбітражне право, страхове право, банківське та фондове право, сімейне право, екологічне право, кредитне та споживче право, міграційне право, трудове право, податкове та митне право, кримінальне право, спортивне право, інтелектуальне право тощо. Останні зміни у цьому переліку стосувалися спеціалізації, пов'язаної з новими технологіями, IT та комунікаційним правом.

Адвокат у Франції може отримати свідоцтво на право здійснювати професійну діяльність не більше, ніж двох галузях права, що надається Комісією з професійного навчання (CNB). У випадку, якщо адвокат вказує на кваліфікацію спеціаліста у сфері діяльності, не маючи відповідного сертифіката, це може бути розцінене як неправдива реклама, що вводить в оману. Національна рада адвокатів Франції категорично забороняє це у національних внутрішніх правилах адвокатури (RIN).

Адвокат, який має свідоцтво про спеціалізацію, може посилатися на це у своїй професійній рекламі, на своєму веб-сайті, у спеціалізованих каталогах або будь-яких інших засобах зв'язку, призначених для інформування громадськості про свої навички. Однак важливо, щоб це твердження про спеціалізацію було точним і не могло вважатися таким, що вводить громадськість в оману. Також важливо зазначити, що посилання адвоката на спеціалізацію підлягає контролю з боку професійної адвокатської спільноти чи колегії, до якої належить адвокат. Вони можуть перевірити обґрунтованість заявленої адвока-

том спеціалізації та вжити відповідних заходів у разі недотримання чи порушення етичних правил.

Підсумовуючи викладене, необхідно зазначити, що професія адвоката у Франції зазнає численних змін, обумовлених новими ринковими правилами, вимогами Європейського Союзу, інноваційними вимогами, реформою освіти та тощо. Адвокатура України, що сповідує професіоналізм як основу функціонування адвокатури в Україні, не може не враховувати загальносвітові тенденції розвитку цієї сфери, і при реформуванні дослухатися до досвіду країн, які пройшли значно довший, у порівнянні із вітчизняною адвокатурою, шлях унормування адвокатської галузевої спеціалізації

Список використаної літератури

1. Власюк К. Спеціалізація не для всіх: інтерв'ю / бесіду вів В. Федорів. *Бізнес і закон*. 2022. Вересень. URL: https://zib.com.ua/ua/print/152849.html
2. Щербанюк О. Сучасні виклики вдосконалення інституту адвокатури. *Адвокатура України: сучасний стан та перспективи розвитку* : матеріали III міжнар. наук.-практ. конф. (м. Харків, 16 груд. 2021 р.) / Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого [та ін.]. Харків : Право, 2021. С. 88–90.
3. Хотинська-Нор О., Денисюк Р. Спеціалізація адвокатів України в умовах війни: стан і перспективи розвитку. *Вісник Київського національного університету ім. Т. Шевченка*. Сер.: Юридичні науки. 2022. № 5. С. 97–101. URL: https://legal.bulletin.knu.ua/article/view/541/515
4. Хотинська-Нор О. Спеціалізація як перспектива розвитку адвокатури України. *Право України*. 2019. № 12. С. 84–96. DOI:10.33498/louu-2019–12–084

Храпенко О. О.
доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури
Національного університету «Одеська юридична академія»,
кандидат юридичних наук, доцент, адвокат

ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ ВИКОРИСТАННЯ АДВОКАТАМИ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ: АКТУАЛЬНИЙ ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД

Використання штучного інтелекту (далі — ШІ) у адвокатській діяльності викликає жвавий інтерес у адвокатів всього світу. З'явились такі інструменти ШІ як ChatGPT від OpenAI, Bard відGoogle та Bing від Microsoft, які вже стали помічниками адвокатів при написанні процесуальних документів, побудові правової позиції та навіть при проведення консультації з клієнтами.

Серед беззаперечних переваг використання ШІ у адвокатській діяльності є:

1. *Підвищення продуктивності адвокатів*. ШІ допомагає обробляти великий обсяг інформації, економлячи час на необхідну роботу і дозволяє адвокатам зосередитись на більш складних аспектах їхньої роботи. В. Власюк зазначає, що «програмне забезпечення з ШІ може аналізувати юридичні документи, замість помічників юристів» [5];

2. *Покращення комунікації між адвокатом і клієнтом*. ШІ в подальшому може підняти на новий рівень комунікацію між адвокатами та клієнтами, наприклад, через «використання чат-ботів для відповідей на поширені запитання» [5];

3. *Зменшення витрат*. Впровадження ШІ може зменшити витрати на папір, друк та інші матеріальні ресурси, допомагаючи зберігати довкілля, а також сприяти оптимізації процесів, що може бути позитивно оцінено і клієнтами, які й оплачують ці додаткові витрати;

4. *Віддзеркалення сучасних тенденцій*. Використання ШІ демонструє сучасний підхід та підвищує імідж адвокатів, адвокатських бюро та адвокатських об'єднань, що може бути привабливим для клієнтів.

Попри всі позитивні можливості інструментів ШІ, трапляються і неочікувані ситуації, які здатні дискредитувати адвокатів із багаторічним досвідом і бездоганною репутацію та поставити під сумнів «користь» від використання новітніх технологій.

Адвокат із Нью-Йорка Стівен Шварц використовував ChatGPT для підготовки документів у справі. В результаті він надав суду посилання на вигадані нейромережею подібні випадки судових процесів. Така поведінка нейронної мережі називається «галюцинацією штучного інтелекту». Як повідомляє The New York Times, тепер суд розглядає «потенційні заходи покарання» для самого адвоката [3].

Історія спочатку з'явилась у Twitter, а потім у New York Times [1].

«ChatGPT generates realistic responses by making guesses about which fragments of text should follow other sequences, based on a statistical model that has ingested billions of examples of text pulled from all over the internet» [2].

Адвокат Шварц надав скріншоти чата з ШІ, де він питав бота про реальність перерахованих справ. ChatGPT відповів, що ці прецеденти можна знайти у «поважних юридичних базах даних», таких як Westlaw и LexisNexis.

Після гучного інциденту, коли адвокати з Нью-Йорка використали прецеденти, створені штучним інтелектом у ChatGPT, деякі судді висловили думку, що адвокати мають обов'язок розкривати використання таких технологій у своїй роботі. Колегія адвокатів Флориди готує консультативний висновок щодо використання штучного інтелекту у адвокатській діяльності.

Комітет з професійної етики Колегії в свою чергу готує Правила використання штучного інтелекту. Це може зробити Флориду першим штатом, який встановить правила для адвокатів, що користуються ШІ.

Протягом останніх місяців кілька юридичних компаній представили нові продукти зі штучним інтелектом, які допомагають вирішувати різноманітні завдання — від генерації правових досліджень до створення юридичних документів.

Цікавими є питання, на які планується відповісти в Правилах:

– чи мають адвокати попереджати клієнтів про використання ШІ та отримувати згоду на це?;

– чи підлягає ШІ такому ж контролю з боку адвокатів, як і їхні помічники, які не є адвокатами?;

– чи має гонорар адвоката бути нижчим у разі використання ним ШІ?;

– чи можна дозволити юридичним фірмам рекламувати власні продукти із використанням ШІ?;

– чи можуть адвокати рекомендувати клієнтам покладатися на документи і юридичну аналітику, створені ШІ? [4].

Спробуємо відповісти на ці запитання, перед засіданням Комітету і отриманням компетентних висновків:

– *Згода на використання ШІ від клієнта*. Доречним вбачаєтеся внесення у договір про надання професійної правничої допомоги пункту, щодо використання адвокатом ШІ. Це, в першу чергу, забезпечить професійну безпеку самого адвоката і допоможе уникнути претензій від клієнтів у майбутньому;

– *Контроль за ШІ з боку адвокатів*. Контроль повинен бути присутній протягом всього часу здійснення адвокатської діяльності. Адвокат контролює та відповідає за якість своєї роботи, роботи помічників та стажистів, а також обирає необхідні для якісної праці інструменти (в тому числі й інструменти ШІ);

– *Залежність розміру гонорару адвоката від використання ШІ*. Розмір гонорару адвоката не може залежати від використання ШІ при роботі по справам і спілкуванні з клієнтами. Це лише «інструмент допомоги», який у руках непрофесійного та безграмотного адвоката стане лише віддзеркаленням відсутності його знань та умінь. Напрошується справедливий висновок, що критикують і нехтують використанням ШІ люди, які не знають і не розуміють, як саме ним користувались, а найгірше, що і не хочуть це зрозуміти, тому що це виходить за межі їх «усталеного світу»;

– *Рекламування за допомогою ШІ*. Велику користь і економію коштів потенційно може принести створення реклами за допомогою ШІ. Це дуже вірний крок на шляху цифрової трансформації адвокатури України;

– Рекомендування клієнтам довіряти ШІ у створенні документів і юридичної аналітики. В першу чергу клієнт повинен довіряти своєму адвокату. Саме так і будуються надійні відносини між адвокатом і його довірителем. Якщо адвокат впевнений у тих інструментах, які він використовує, то і клієнт не має підстав йому не довіряти.

Члени колегії адвокатів Флориди мають час до 1 грудня 2023 року, щоб подати свої пропозиції щодо консультативного висновку з питань використання ШІ в адвокатській практиці. Засідання Комітету, який готує висновок, заплановане на 30 листопада 2023 року [4].

Зрозумілим є те, що таке рішення буде цікаво всьому юридичному світу, а адвокатській спільноті особливо, тому з зацікавленням очікуємо врегулювання цього питання, як на міжнародному, так і на національному рівнях.

Список використаної літератури

1. ChatGPT згенерував недійсні судові справи для юриста з США. URL: https://speka.media/chatgpt-nageneruvav-neisnuyuchi-sudovi-spravi-dlya-yurista-z-sshan8189–9go88p
2. Here's What Happens When Your Lawyer Uses ChatGPT. URL: https://www.nytimes.com/2023/05/27/nyregion/avianca-airline-lawsuit-chatgpt.html
3. Юрист використав ChatGPT для роботи і через це сам постане перед судом. URL: https://ain.ua/2023/05/29/yuryst-vykorystav-chatgpt/
4. Використання штучного інтелекту адвокатами врегулюють у США — готуються Правила. URL: http://surl.li/mtbks
5. Власюк В. Штучному інтелекту потрібні юристи. URL: https://forklog.com/news/ai/yuristu-grozit-nakazanie-za-primenenie-chatgpt-v-dele-klienta

Аріапур Л. А.
студентка 2-го курсу магістратури
факультету адвокатури та антикорупційної діяльності
Національного університету «Одеська юридична академія»

БЕЗОПЛАТНА ПРАВНИЧА ДОПОМОГА В УКРАЇНІ ТА КРАЇНАХ ЄС: ПОРІВНЯЛЬНО-ПРАВОВИЙ АНАЛІЗ

Право на правничу допомогу гарантовано Основним Законом України. Відповідно до статті 59 Конституції України, кожен має право на професійну правничу допомогу. У випадках, передбачених законом, ця допомога надається безоплатно.

Відповідно до положень частини 1 статті 1 Закону України «Про безоплатну правничу допомогу», безоплатна правнича допомога (БПД) — правнича допомога, що гарантується державою та повністю

або частково надається за рахунок коштів Державного бюджету України, місцевих бюджетів та інших джерел.

У більшості зарубіжних країн, у тому числі у країнах Європейського Союзу (ЄС), право особи на отримання правової допомоги закріплено в конституціях відповідних країн, а можливість його реалізації конкретизована у профільних законах.

Перш ніж звернутися до досвіду країн-членів ЄС, необхідно зазначити, що кожна держава визначає критерії потреби особи у безоплатних юридичних послугах на власний розсуд. На перше місце зазвичай ставиться рівень матеріального достатку. Так, для країн Європи характерним є встановлення шкали доходів особи, яка претендує на отримання безоплатної правничої допомоги. Наприклад, у Німеччині мінімальний заробіток особи повинен становити менше ніж 150 євро на тиждень. Хорватській підхід передбачає індивідуальну оцінку майнових активів особи, а також її можливості оплатити правничу допомогу. У Данії особа має право на безоплатну правничу допомогу, якщо її річний заробіток становить менше ніж 50 тисяч євро. Що стосується кримінальних справ, то отримувач правничої допомоги у Королівстві Данія має сплачувати послуги адвоката лише у випадку, якщо у нього є «значний фіксований дохід». Правова допомога в Італії регулюється статтею 24 Конституції цієї країни, яка гарантує доступ до правничої допомоги та захисту (в цивільних, адміністративних і кримінальних справах) особам, які не в змозі самостійно оплатити послуги адвоката через нестачу їхнього доходу (він є меншим за прожитковий мінімум) [1].

Аналіз міжнародно-правових актів у сфері надання безоплатної правничої допомоги дозволяє виділити наступні три її форми за галузевою ознакою.

Першою формою є представницька, відповідно до якої послуги адвокатів із представництва громадян у суді оплачуються у рамках державної системи субсидованої правничої допомоги. Наступною формою є консультативна, яка здійснюється у вигляді консультацій з метою забезпечення доступу громадян до правової інформації. Останньою формою є змішана, характерною рисою якої є симбіоз із усного консультування громадян та їх представництва у суді.

Загальна норма, яка передбачає можливість надання безоплатної правничої допомоги особам, отримала розвиток у Міжнародному пакті «Про громадянські та політичні права» від 16 грудня 1966 року у статті 14, де проголошується, що кожен має право при розгляді будь-якого пред'явленого йому кримінального обвинувачення бути суджеником в його присутності і захищати себе особисто або за посередництвом обраного ним захисника; якщо він не має захисника, бути повідомленим про це право і мати призначеного йому захисника в

будь-якому разі, коли інтереси правосуддя того вимагають, безоплатно для нього в усякому такому випадку, коли у нього немає достатньо коштів для оплати цього захисника.

Що стосується консультативної форми надання безоплатної правничої допомоги, то вона отримала своє закріплення в «Основних принципах щодо ролі адвокатів», прийнятих Восьмим Конгресом ООН щодо запобігання злочинності та поводженню з правопорушниками та схвалених 45-ю сесією Генеральної Асамблеї ООН.

Саме ця модель надання безоплатної правничої допомоги є характерною для Франції, де вона надається в основному в галузі l'access au droit — у вигляді консультацій з метою забезпечення доступу громадян до правової інформації та щоб громадяни могли приймати зважені з юридичної точки зору рішення. Таким чином, послуги безоплатної правничої допомогине надаються з питань, пов'язаних, наприклад, із судовим представництвом або представництвом у кримінальних справах, тобто в тих сферах, де послуги адвокатів оплачуються в рамках державної системи субсидованої правничої допомоги [2, с. 21–23].

Що стосується змішаної форми безоплатної правничої допомоги, то вона характерна насамперед для правової системи Сполучених Штатів Америки. Практика безоплатної правничої допомоги у США зародилася наприкінці XIX століття у вигляді «pro bono», коли приватні юридичні фірми у містах почали надавати безоплатну правничу допомогу особам із низькими доходами. Вперше робота pro bono як форма професійної відповідальності юриста була згадана в Кодексі етики Американської асоціації юристів ще у 1969 році.

Моделі надання безоплатної правничої допомоги у змішаній формі зазвичай поділяються на три категорії: 1) judicare, 2) модель державних захисників, 3) приватно-державна модель.

Модель judicare передбачає залучення приватно-практикуючих юристів з якими щоразу спеціально укладається угода на ведення кожної окремої справи. Ця модель також застосовується у Сполученому Королівстві, Норвегії та Швеції. Модель judicare залежно від методів виплати гонорарів приватно-практикуючим адвокатам поділяють на pure judicare (пер. у чистому вигляді) та duty counsel (пер. черговий адвокат) [2]. Pure judicare передбачає, що юристи отримують виплати одразу після надання ними правничої допомоги громадянам у кожній справі.Компенсація адвокатам як правило надається за кошти місцевої адміністрації або регіональної колегії адвокатів. Модель «черговий адвокат» натомість передбачає виплати адвокатам за кожен день присутності та представництва у суді. Зазвичай чергові адвокати надаються клієнтам, які не мають адвоката в день їхньої першої появи в суді.

Модель державних захисників або штатних юристів відрізняється від системи judicare тим, що держава організує мережу спеціалізованих установ для надання правничої допомоги малозабезпеченим громадянам. Як правило, такі установи орієнтовані на надання таких найпростіших послуг як базові консультації та роз'яснення [3]. Вимоги до кваліфікації таких співробітників можуть бути істотно нижчими, ніж вимоги, що пред'являються до приватно-практикуючих адвокатів. Наприклад, у Нідерландах до роботи у «вікнах юридичної допомоги» часто залучаються особи, які мають лише ступінь бакалавра права.

Приватно-державна модель змішаної форми безоплатної правничої допомоги полягає у поєднанні переваг двох вищезгаданих моделей. Практика надання послуг за такою системою широко використовується у розвинених країнах ЄС великими юридичними фірмами, які розглядають роботу pro bono як частину своїх зобов'язань перед суспільством, а також як можливість для фірм та адвокатів займатися благодійністю, а молодим юристам — отримати досвід роботи [4, с. 112–114].

Що стосується нашої країни, то можна стверджувати, що Україна також відноситься до змішаної моделі надання безоплатної правничої допомоги, оскільки в нас наявна розгалужена система надання безоплатної правничої допомоги, що передбачає мережу точок доступу до правничої допомоги по всій Україні, а також дистанційні сервіси, де усі громадяни України та особи, які перебувають під юрисдикцією України, можуть отримати безоплатну первинну правничу допомогу з будь-яких правових питань у спеціальних центрах, де їм нададуть правову інформацію, консультацію чи роз'яснення, а також для окремих категорій осіб, що визначені статтею 14 Закону України «Про безоплатну правничу допомогу», надається безоплатна вторинна правнича допомога, що включає представництво інтересів даних осіб у судах.

Під час воєнного стану право на безоплатну правничу допомогу не зазнало обмежень. Центри з надання безоплатної правничої допомоги продовжують надавати її громадянам, які цього потребують. Особлива увага приділяється питанням забезпечення доступу до правових послуг внутрішньо переміщеним особам та іншим вразливим верствам населення. Найбільш актуальними для таких осіб є питання соціального забезпечення, оформлення соціальних виплат, дотримання трудових гарантій, доступ до медичної допомоги, відновлення втрачених документів тощо. В умовах війни найзручнішим способом отримання правової консультації є використання таких інформаційно-дистанційних сервісів та каналів комунікації як спеціальний мобільний застосунок «Безоплатна правнича допомога», офіційні сайти

системи безоплатної правничої допомоги, довідково-інформаційна платформа правових консультацій WikiLegalAid, месенджери Вайбер або Телеграм, офіційні сторінки у мережі Фейсбук тощо.

Отже, у країнах ЄС безоплатна правнича допомога вже давно є традицією, нормою співіснування адвокатів і суспільства, натомість в Україні вона все ще активно розвивається. З огляду на це, одним із першочергових завдань є децентралізація системи БПД у цивільних та адміністративних справах, запровадження офісів громадського захисту у кримінальних провадженнях за досвідом зарубіжних країн, а також впровадження інших новітніх інформаційних технологій з метою підтримки розвитку системи БПД, оскільки вона є гарантом забезпечення рівного доступу до правосуддя, правової інформації та підвищення правової культури громадян.

Список використаної літератури

1. Колесник Г., Свєтлічний І., Бурчак Л. Огляд систем безоплатної правової допомоги у країнах Європейського Союзу. URL: https://www.hsa.org.ua/blog/oglyad-system-bezoplatnoyi-pravovoyi-dopomogy-u-krayinah-yevropejskogo-soyuzu
2. Рябцева Є. В. Форми безкоштовної юридичної допомоги у міжнародному праві та практиці розвинених країн. *Європейська адвокатура*. 2014. № 6. С. 20–25.
3. Rhudy R. Description and Analysis of Legal Aid Models / Legal Aid Models for Latin America. URL: http://www.gsdrc.org/go/display/document/legacyid/452
4. Outsourcing legal aid in the Nordic welfare states /eds. O. H. Rшnning, O. Hammerslev. London: Palgrave Macmillan, 2018. 354 p.

Науковий керівник**: доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», кандидат юридичних наук, доцент **Храпенко Олена Олегівна

Коваленко К. О.
студентка 1-го курсу магістратури
факультету адвокатури та антикорупційної діяльності
Національного університету «Одеська юридична академія»

ДИСЦИПЛІНАРНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ АДВОКАТА В КРАЇНАХ ЄС ТА В УКРАЇНІ

Однією з умов приєднання України до Європейського союзу є побудова законодавства таким чином, щоб можна було відтворити модель демократичного правового інституту адвокатури. Завдяки цьому, можливий розвиток верховенства права та демократії, а це в свою чергу є головним критерієм набуття Україною членства в Європейському Союзі.

Наше законодавство перемінливе, воно постійно вдосконалюється. На даний момент часу обговорюється низка законів щодо внесення змін до Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність». Однією з норм, яка потребує удосконалення, це питання притягнення адвокатів до дисциплінарної відповідальності.

Міжнародні норми та стандарти передбачають забезпечення неприпустимість несправедливого та довільного застосування дисциплінарних санкцій або інших заходів за вчинення дій під час виконання професійних обов'язків. Міжнародна комісія адвокатів зазначає, що система кожної держави повинна бути спрямована на дотримання професійних гарантій адвоката та підтвердження факту того, що адвокат діє в інтересах свого клієнта [1].

Загалом, питання дисциплінарних стягнень адвокатів в країнах ЄС можна викласти у вигляді чотирьох основних правил:

– у тому випадку, коли адвокати не дотримуються правил, які викладені в етичних Кодексах, в такому випадку до адвоката будуть застосовані необхідні дії, в тому числі і дисциплінарні;

– професійні асоціації адвокатів беруть участь у дисциплінарному розгляді справи щодо адвоката, у випадках порушення принципів законності, справедливості та правильності його ведення;

– дисциплінарний розгляд повинен проводитись з дотриманням вимог, які передбачені в Європейській конвенції з прав людини, включаючи право адвоката розгляду і оскаржити рішення, яке прийняте в суді, щодо дисциплінарної відповідальності адвоката;

– санкції, які будуть застосовані до адвоката повинні відповідати тяжкості проступку, який він вчинив.

Вищезгадані правила передбачають певну пропорційність санкцій. На думку європейський дослідників та експертів принципи, які зазначались вище, слід закріпити в законодавствах всіх країн Європи.

В Австрії дисциплінарна відповідальність адвокатів має свої особливості. Адвокат несе відповідальність перед адвокатською палатою, за вчинені протиправні діяння. Порядок дисциплінарної відповідальності закріплений у законі Австрії «Про дисциплінарну відповідальність адвоката та адвокатів-стажистів». Можливе застосування таких основних санкцій: письмова догана; штраф (до сорока п'яти тисяч євро); тимчасова заборона на здійснення адвокатом його діяльності на термін до одного року; постійна заборона на зайняття адвокатом адвокатською діяльністю. Можливе застосування додаткових санкцій: моніторинг діяльності адвоката дисциплінарною та адвокатською палатою; тимчасова заборона на адвокатську практику; заборона тимчасова на навчання адвокатів-стажистів [1].

У Швейцарії Федеральним законом про адвокатуру передбачено такі дисциплінарні стягнення: догана; штраф (до двадцяти тисяч франків); тимчасова заборона на зайняття адвокатом його діяльністю (на термін до 2 років); постійна заборона на зайняття адвокатом адвокатською діяльністю.

У Франції адвокат буде нести дисциплінарну відповідальність за будь-яке порушення закону та підзаконних актів, норми професійної діяльності адвоката, а також норми поведінки, яка може порушити честь та гідність, навіть у випадках, якщо така поведінка була здійснена поза його професійною діяльністю. Адвокат може нести відповідальність у вигляді таких стягнень: штраф, догана (у випадках коли він адвокат-стажист) [3].

У Німеччині адвокат несе дисциплінарну відповідальність за протиправні діяння та порушення правових норм. Законодавством Німеччини передбачені такі види дисциплінарної відповідальності як: попередження, догана, грошовий штраф у розмірі двадцяти п'яти тисяч євро, тимчасова заборона або повне виключення адвоката з адвокатури. При цьому деякі види зазначених вище стягнень можуть накладатись одночасно [4].

Враховуючи вищесказане, можна проаналізувати законодавство України щодо дисциплінарної відповідальності адвокатів. Доцільним було би в якійсь мірі розшити види дисциплінарної відповідальності адвокатів з урахуванням досвіду країн Європи. В Україні на даний час існують такі види дисциплінарної відповідальності адвокатів: попередження; зупинення права на заняття адвокатською діяльністю на строк від одного місяця до одного року; позбавлення адвоката права на зайняття адвокатської діяльності (із виключенням відомостей про адвоката з ЄРАУ), а для адвокатів іноземних держав, що здійснюють в Україні адвокатську діяльність в цьому випадку буде застосовано виключення їх з Єдиного державного реєстру адвокатів [2].

Розглядаючи питання розширення переліку дисциплінарних стягнень, можна запропонувати додати такі стягнення за вчинення адвокатом дисциплінарного проступку:

– заборона навчання адвокатів-стажистів;

– заборона здійснення адвокатської діяльності до трьох років;

– заслуховування пояснень адвоката, який вчинив певне дисциплінарне порушення, на засіданнях органів адвокатського самоврядування;

– штраф.

Можна зробити висновок, що законодавство України, в тому числі те, яке регулює адвокатську діяльність, все більше та більше удосконалюється та змінюється, проте потрібно додати ще зусиль на удосконалення чинних законів та наближення їх до Європейських стандартів. Одним із кроків може стати розширення переліку дисциплінарних стягнень, що застосовуються до адвокатів. Це буде сприяти більший диференціації покарання та можливості обрання такого стягнення, яке буде співрозмірне вчиненому проступку.

Список використаної літератури

1. Вільчик Т. Б. Дисциплінарна відповідальність адвокатів в країнах ЄС та в Україні. *Форум права.* 2015. № 4. С. 38–44. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/FP_index.htm_2015_4_8 2015 р. ст.2–9
2. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 5 липня 2012 р. № 5076-VI. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076–17#n564
3. Кирлась В. Ю. Зарубіжний досвід щодо страхування професійної відповідальності адвокатів. *Адвокатура: минуле, сучасність та майбутнє* : матер. X Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 6 листоп., 2020 р.) / редкол.: Н. М. Бакаянова (голова) та ін. Одеса : Фенікс, 2020. С. 659–663.
4. Ткачук А. С. Адвокатура в Німеччині та Україні: порівняльно-правовий аспект. *Альманах права.* Київ, 2015. Вип. 6. С. 527–533.

Науковий керівник: *доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», кандидат юридичних наук, доцент* ***Кісліцина Ірина Олександрівна***

Любін Д. В.
студентка 2-го курсу магістратури
факультету адвокатури та антикорупційної діяльності
Національного університету «Одеська юридична академія»

СТРАХУВАННЯ АДВОКАТСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ: ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД КРАЇН ЄС ТА ДОЦІЛЬНІСТЬ ЗАПРОВАДЖЕННЯ СТРАХУВАННЯ В УКРАЇНІ

Навіть при невтомній праці юристів, іноді клієнти можуть бути незадоволені їхньою роботою, адже професійні недоліки є досить поширеним явищем. Іншими словами, страхування адвокатської діяльності відоме як страхування від помилок та упущень. Це суттєвий механізм захисту інтересів клієнтів від можливих адвокатських похибок, викликаних невиконанням або ж неналежним виконанням адвокатом своїх обов'язків.

Страхування адвокатської діяльності необхідно як для самого адвоката, так і для його клієнтів, оскільки воно захищає клієнтів від ризику отримання неналежних та неякісних послуг, а адвокатів — від зайвих витрат у разі вчинення ними професійних похибок. Отже, даний вид страхування має подвійний характер, адже його можна розглядати як гарантію адвокатської діяльності, так і захисту прав клієнта.

Загальним кодексом правил для адвокатів країн Європейського Співтовариства визначено, що адвокати завжди повинні бути застраховані від висунення позовів, пов'язаних із недостатньою професійною компетентністю [1, п.п. 3.9.1]. Даної позиції притримується також ЄСПЛ, де у рішенні по справі «Граціані-Вейс проти Австрії» визначено, що адвокати повинні укладати договори про страхування на випадок висунення вимог щодо відшкодування завданих збитків, які були заподіяні під час виконання професійної діяльності адвоката [2, п. 62].

Т. Б. Вільчик справедливо акцентує увагу на тому, що «страхування адвокатської відповідальності є обов'язковим для більшості європейських країн, до прикладу: Італії, Австрії, Данії, Бельгії, Естонії, Нідерландів, Німеччини та багатьох інших держав» [3, с. 303–304]. Тому, вважаємо за потрібне окремо ознайомитись з досвідом певних країн.

Вартим уваги є досвід Німеччини, так, німецьким законодавством передбачено, що адвокати мають обов'язок відшкодовувати збитки, спричинені необережністю іншим особам, насамперед, своїм довірителям, які були допущені під час виконання професійних обов'язків. Окрім цього, адвокат несе необмежену відповідальність своїм майном, проте розмір може підлягати обмеженню (за договором) [4, с. 81]. Це пояснюється тим, що статистичні дані свідчать про зростаючу кіль-

кість помилок, які допускають адвокати, адже вони все частіше порушують вимоги професійної сумлінності: запізнюються з поданням скарг, допускають технічні помилки тощо. Виходячи з цього, суди ФРН регулярно підвищують професійні стандарти до адвокатів, так що навіть найменше порушення може призвести до значних фінансових втрат для них у вигляді відшкодування завданої шкоди клієнтам.

Відповідно до французького законодавства, обов'язкове страхування відповідальності адвоката можливе як через укладання цього договору з адвокатською організацією чи групою адвокатів, так і індивідуально з адвокатом. Адвокатам також надається можливість страхування від ризику втрати цінностей, майна та документів, що належать їх клієнтам і опинилися у їх володінні через виконання професійних обов'язків. Виплата страхового відшкодування стає можливою, якщо адвокат стає неплатоспроможним і не виконує вимоги клієнта щодо повернення цінностей або компенсації збитків протягом місяця з моменту сповіщення. Цілком важливо враховувати, що згідно зі статтею 206 Основного закону Франції «Про статус адвокатів», адвокат не може приймати грошові кошти та цінні папери в сумі, що перевищує гарантійний ліміт, встановлений страховиком [5].

У країнах, таких як Федеративна Республіка Німеччина і Французька Республіка, існують альтернативні способи пом'якшення юридичної відповідальності адвокатів, такі як страхування цивільної відповідальності адвоката, створення спеціальних фондів адвокатськими об'єднаннями та обмеження відповідальності адвоката в договорі про надання юридичної допомоги.

Цікавим є також досвід країн, де поширене самострахування, тобто коли адвокати об'єднуються в товариства взаємного страхування. Наприклад, в Угорській Республіці практично всі адвокати застраховані через організацію, створену Асоціацією адвокатів Угорщини. Аналогічна практика існує в Королівстві Бельгії, де адвокати застраховані завдяки членству в Бельгійській асоціації адвокатів

Враховуючи вищесказане та досвід країн ЄС, можна зробити висновок про важливість та необхідність введення на законодавчому рівні в Україні інституту страхування відповідальності адвоката.

Думку про доцільність введення інституту страхування професійної відповідальності в Україні підкреслили провідні науковці, такі як С. В. Ківалов, Н. М. Бакаянова та Ю. Є. Полянський. Вони вказують на необхідність включення у подальші реформи удосконалення правового регулювання професійних прав та обов'язків адвокатів, розвитку соціально-економічних та фінансових аспектів їхньої діяльності, а також введення системи страхування професійної відповідальності для адвокатів, що надасть їм можливість користуватися спрощеною системою оподаткування, обліку та звітності [6, с. 22].

Наразі в Україні страхування професійної відповідальності адвокатів визначається загальними положеннями Цивільного кодексу України і Закону України «Про страхування». На сьогодні, адвокати можуть страхувати свою професійну відповідальність добровільно за загальними правилами страхування, що дає їм право визначати, чи потрібно їм це робити. Ця ситуація призводить до того, що страхові договори для адвокатів укладаються на загальних умовах, створених страховими компаніями, і не враховують особливості їхньої діяльності.

Вважаємо, що для отримання повноцінного членства у Європейському Союзі, Україні необхідно внести зміни до законодавчих актів, які регулюють адвокатську діяльність, включаючи обов'язкове страхування адвокатської діяльності. У завершенні важливо відзначити, що впровадження цього інституту може позитивно позначитися як на розвитку адвокатської професії, так і на поліпшенні дотримання прав, свобод і законних інтересів їх клієнтів — як фізичних, так і юридичних осіб.

Список використаної літератури

1. Загальний кодекс правил для адвокатів країн Європейського Співтовариства: Міжнародний документ від 01.10.1988. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/994_343
2. Judgment of the European Court of Human Rights in the case «Graziani-Weiss v. Austria» on October 18, 2011 (Application No 31950/06). URL: http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001–10702
3. Вільчик Т. Б. Конституційне право на правову допомогу адвоката у країнах Європейського Союзу та в Україні: монографія / Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. Харків: Право, 2015.
4. Кратенко М. В. Страхування професійної відповідальності адвоката. *Право і економіка*. 2004. № 10. С. 81.
5. Про статус адвокатів: Основний закон Франції № 71–1130 від 31 грудня 1990 р. URL: https://cnb.avocat.fr/sites/default/files/documents/textes 1990 de la profession en_russe_-_bd.pdf
6. Ківалов С. В., Полянський Ю. Є., Долежан В. В. та ін. Реформування судової влади та суміжних інститутів в Україні. *Наукові праці Національного університету «Одеська юридична академія»*. Одеса: Юрид. л-ра, 2015. Т. 16. С. 22.

Науковий керівник: *доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», кандидат юридичних наук, доцент* ***Храпенко Олена Олегівна***

Молчанова М. В.
студентка 1-го курсу факультету судового та міжнародного права
Національного університету «Одеська юридична академія»

МІЖНАРОДНІ ЕТИЧНІ ЗАСАДИ АДВОКАТСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Кожен юрист наділений низкою прав і обов'язків, яких він зобов'язаний дотримуватись під час здійснення професійної діяльності. До обов'язків юриста входять морально-етичні зобов'язання. Професійна етика адвоката фактично визначає моральні норми адвокатської діяльності, тобто низку професійних та особистих вимог, пов'язаних із професією адвоката [2, с. 174]. Багатовіковий практичний досвід адвокатури, а також звичаї та традиції її діяльності сформували спільну для всього міжнародного правничого співтовариства модель адвокатської діяльності (юриста, правника) [2, с. 174].

Професійна етика бере на себе важливе завдання соціального управління, забезпечуючи реалізацію вимог загальних моральних принципів в умовах професійної діяльності, допомагаючи фахівцям правильно обирати правила поведінки в різних трудових ситуаціях. Основною соціальною функцією професійної етики, в тому числі й юридичної, є сприяння правильному виконанню професійних завдань, усунення або подолання інших шкідливих наслідків професійних помилок і професійних деформацій. Це також важливий інструмент для розвитку професійних якостей співробітників і підвищення їх професійних стандартів [1, с. 6].

Основним джерелом етичних вимог до професійної діяльності адвокатів є Правила адвокатської етики (кодекс). Але задовго до ухвалення цього корпоративного документа необхідність набору етичних правил не ставилася під сумнів. Сформульовані ще у XIX ст. відомим французьким адвокатом М. Молло правила адвокатської професії у Франції стали настільною книгою адвокатів і не втратили й до сьогодні своєї актуальності. Основними принципами, на яких ґрунтується честь адвокатури, М. Молло називав поміркованість, безкорисливість, чесність, а незалежність адвоката він вважав одночасно і його правом, і обов'язком. [3, с. 26]

У сучасній юриспруденції домінуючим поглядом на предмет адвокатської етики є поведінка представника професії, співробітника відповідної фірми, переважно в ситуаціях, коли він діє як професіонал або від імені своєї професії або сприймається іншими. Інші виступають як представники юридичних фірм. Професійна етика адвоката є самостійною, вона визначає стандарти професійної поведінки юриста. Конкретний зміст професійних стандартів адвокатури визначаєть-

ся конкретними обставинами здійснення адвокатської функції. Тому кодекс адвокатської етики слід розуміти як кодекс поведінки адвокатів. Кодекс визначає гуманітарні цілі адвокатури як правозахисного інституту, закріплені в різних соціальних нормах і сформульовані самими представниками адвокатської професії. Вона реалізується за допомогою правового примусу з боку держави [1, с. 6].

Адвокати в усіх країнах повинні прагнути задовольнити інтереси кожного клієнта і суспільства в цілому, дотримуючись при цьому високих етичних стандартів і принципів верховенства права і законності. Надання професійної правничої допомоги та забезпечення права на захист від обвинувачення є основними цілями розвитку та функціонування адвокатури. Кожна держава по-різному трактує поняття адвокатської етики та застосовує різні правила щодо кодексу поведінки адвокатів. У країнах романо-германської правової системи це, як правило, правила адвокатської етики. У Франції це так звані Французькі національні правила в рамках професії адвоката, а в Німеччині правила поведінки адвокатів трактуються окремим законодавчим актом: у Німеччині кодекс поведінки адвокатів трактується окремим законодавчим актом — Федеральними правилами адвокатів. В англосаксонських країнах адвокатської професії встановлені модельні правила поведінки адвокатів. Наприклад, у США діють Типові правила професійної поведінки, затверджені Американською асоціацією адвокатів, а у Великій Британії — Книга стандартів для баристерів (Book of Standards for Barristers) [4, с. 22].

Єдиним корпоративним актом в Україні, який містить етичні норми діяльності адвокатів, є Правила адвокатської етики, що є обов'язковою системою орієнтирів у практичні діяльності адвокатів. [4, с. 22]

Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» передбачає дотримання Правил адвокатської стики як одного з основних професійних обов'язків адвоката. Дія цього Кодексу поширюється на всі види адвокатської діяльності та в межах, передбачених цим Кодексом, на іншу діяльність (поведінку) адвоката, яка може суперечити його професійним обов'язкам або підривати престиж адвокатської професії. Це положення поширюється на всіх адвокатів України та іноземних адвокатів, які здійснюють адвокатську діяльність в Україні, а також на членів об'єднань органів адвокатського самоврядування, помічників та стажистів адвокатів, працівників адвокатських бюро та адвокатських об'єднань в частині, що стосується їх діяльності, незалежно від її форми (індивідуальної, адвокатського бюро чи адвокатського об'єднання). Це застосовується незалежно від форми (фізична особа, адвокатське бюро чи адвокатське об'єднання) [5, с. 19].

Міжнародними актами у сфері адвокатської етики є: Основні положення про роль адвокатів, прийняті Восьмим Конгресом ООН по запобіганню злочинам (1990 р.), Основні принципи, що стосуються ролі юристів, прийняті Восьмим Конгресом ООН по запобіганню злочинності та поводження із правопорушниками (1990 р.), Загальний Кодекс для адвокатів країн Європейського співтовариства, прийнятий делегацією країн-учасниць на пленарному засіданні у Страсбурзі (1988 р.), Хартія основних принципів європейської адвокатської професії (2006 р.), Рекомендація R(2000)21 Комітету Міністрів державам-учасницям Ради Європи про свободу професійної діяльності адвокатів (2000 р.) та інші [5, с. 20].

Список використаної літератури

1. Таварткіладзе Н. М. Етичні основи діяльності адвоката-захисника: автореф. дис. ... кандидата юридичних наук. Одеса, 2003. URL: http://dspace.onua.edu.ua/bitstream/handle/sequence=1
2. Святоцька В. О. Етичні (деонтологічні) засади професійної діяльності адвокатів Україні та країнах ЄС. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2016. № 3. URL: http://www.lsej.org.ua/3_2016/53.pdf
3. Вільчик Т. Б. Деонтологічні засади діяльності адвокатів: міжнародні стандарти та вітчизняне законодавство. *Вісник Одеської адвокатури*. 2019. Спеціальний випуск: Адвокатська етика. URL: https://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/18760/3/26–29-Odessa.pdf
4. Вегнер Т. Міжнародні та вітчизняні аспекти адвокатської етики: порівняльний аналіз. URL: http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/40565/1/21.pdf
5. Бакаянова Н. М., Кісліцина І. О. Адвокатська етика : навчально-методичний посібник (для здобувачів вищої освіти денної форми навчання). Одеса : Фенікс, 2020. 127 с. URL: https://hdl.handle.net/11300/14725

Науковий керівник: *старший викладач кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія»* ***Нестерчук Лілія Петрівна***

Мондер М. С. Д.
студентка 2-го курсу магістратури
факультету адвокатури та антикорупційної діяльності
Національного університету «Одеська юридична академія»

РЕФОРМУВАННЯ ІНСТИТУТУ АДВОКАТУРИ В УКРАЇНІ: ВПЛИВ СУЧАСНОГО ЗАРУБІЖНОГО ДОСВІДУ

Потреба у реформуванні інституту адвокатури в Україні залишається актуальною і на сьогодні. Сучасний розвиток адвокатури в Україні в основному визначається аналізом та впровадженням зарубіжного досвіду. Аналізуючи виведені у «Стратегії розвитку системи правосуддя та конституційного судочинства на 2021–2023 роки» основні завдання щодо адвокатури найбільш чітко прослідкуються вплив інститутів адвокатури Сполучених Штатів Америки, Великої Британії та Німеччини [6].

Результати зазначених у Стратегії заходів відобразились у змінах з яких можна виділити три найбільш актуальні, у рамках модернізації адвокатури, а саме: впровадження електронного документообігу в адвокатській діяльності, впровадження системи надання послуг адвоката дистанційно, та вдосконалення системи безоплатної правничої допомоги [1].

18 жовтня 2023 року було введено в дію Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо обов'язкової реєстрації та використання електронних кабінетів в Єдиній судовій інформаційно-телекомунікаційній системі або її окремій підсистемі (модулі), що забезпечує обмін документами» від 29 червня 2023 року № 3200-IX [2]. Він передбачає обов'язкову наявність електронного кабінету в Єдиній судовій інформаційно-телекомунікаційній системі з 18 жовтня 2023 року для:

- адвокатів;
- нотаріусів;
- державних та приватних виконавців;
- арбітражних керуючих;
- судових експертів;
- органів державної влади та інших державних органів;
- органів місцевого самоврядування;
- інших юридичних осіб.

Наразі впровадження електронного документообігу в адвокатській діяльності в Україні перебуває на початковому етапі, слід зазначити, що при його розробці було взято до уваги досвід таких держав, як США, Велика Британія та Німеччина. У цих країнах електронний документообіг в адвокатській діяльності широко використовується вже багато років. Адвокати можуть створювати, підписувати, збері-

гати та надсилати електронні документи, які мають таку ж юридичну силу, як і паперові документи, використовувати електронні документи для створення та підписання процесуальних документів, обміну інформацією з клієнтами та взаємодії з судами та іншими учасниками судового процесу. В результаті зміни, які були внесені до цього Закону, передбачають створення єдиної системи електронного документообігу для адвокатури, яка буде відповідати міжнародним стандартам [8].

У сучасних умовах люди все більше цінують збереження часу та доступність послуг. Саме тому, Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо обов'язкової реєстрації та використання електронних кабінетів в Єдиній судовій інформаційно-телекомунікаційній системі або її окремій підсистемі (модулі), що забезпечує обмін документами» від 29 червня 2023 року № 3200-IX [2], відіграє важливу роль у підвищення ефективності та якості адвокатської діяльності. Згідно з цими змінами, адвокати мають право надавати послуги дистанційно, використовуючи відповідні технічні засоби. Для цього адвокати повинні знаходитись в Єдиному реєстрі адвокатів України та мати електронний підпис. З огляду на позитивний досвід США, Великої Британії та Німеччини, в Україні розробляється ряд онлайн-платформ для надання юридичних послуг. Зокрема, створено платформу «Юридична допомога онлайн», яка дозволяє клієнтам отримати юридичну допомогу дистанційно [5].

Вдосконалення системи безоплатної правничої допомоги є одним із пріоритетних напрямків реформи адвокатури в Україні. З серпня 2012 р. набрав чинності Закон № 3022-IX «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення доступу до безоплатної правничої допомоги» [3].

Мета документа — приведення термінології у відповідність із Конституцією України, забезпечення ефективної реалізації в умовах воєнного стану права на отримання безоплатної правничої допомоги широкого кола осіб через обов'язкову участь адвоката у справах, зокрема що стосуються прав дітей, осіб з інвалідністю, осіб, які постраждали від торгівлі людьми, осіб, визнаних судом недієздатними чи дієздатність яких обмежена, шляхом спрощення механізму організації надання такої допомоги [7].

При розробці цих змін було враховано досвід США, Великої Британії та Німеччини. У США система безоплатної адвокатської допомоги є досить розвиненою. Вона забезпечує доступ до правосуддя для малозабезпечених осіб у всіх сферах права, включаючи кримінальні, цивільні та адміністративні справи. Система безоплатної адвокатської допомоги в США фінансується за кошти федерального бюджету, а також за кошти внесків адвокатів. У Великій Британії сис-

тема безоплатної адвокатської допомоги також є досить розвиненою. Вона забезпечує доступ до правосуддя для малозабезпечених осіб у всіх сферах права, включаючи кримінальні, цивільні та адміністративні справи. Система безоплатної адвокатської допомоги в Великій Британії фінансується за кошти державного бюджету. У Німеччині система безоплатної адвокатської допомоги забезпечує доступ до правосуддя для малозабезпечених осіб у кримінальних та цивільних справах. Система безоплатної адвокатської допомоги в Німеччині фінансується за кошти федерального бюджету та за кошти внесків адвокатів. У цих країнах існують різні системи безоплатної адвокатської допомоги, але всі вони спрямовані на забезпечення доступу до правосуддя для малозабезпечених осіб [4].

Україна активно реформує інститут адвокатури, вдосконалюючи його відповідно до міжнародного досвіду. Ці зміни сприяють підвищенню якості та доступності адвокатських послуг у сучасному світі.

Список використаної літератури

1. Про Стратегію розвитку системи правосуддя та конституційного судочинства на 2021–2023 роки: Указ Президента України від 11 червня 2021 року No 231/2021. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/231/2021#Text
2. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо обов'язкової реєстрації та використання електронних кабінетів в Єдиній судовій інформаційно-телекомунікаційній системі або її окремій підсистемі (модулі), що забезпечує обмін документами: Закон України від 29 червня 2023 року № 3200-IX. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/3200–20
3. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення доступу до безоплатної правничої допомоги: Закон України від 10.04.2023 № 3022-IX. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3022–20#doc_info
4. Безоплатна правова допомога в Європі та Америці. Чи варто запозичувати найкраще? Ліга.net. URL: https://blog.liga.net/user/isvetlichnyiy/article/38619
5. Вітичук М. Е. Діджиталізація адвокатури в Україні. *Адвокатура: минуле, сучасність та майбутнє* : матер. X Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 6 листопада 2020 р.) / редкол.: Н. М. Бакаянова (голова) та ін. Одеса, 2020. С. 121–123.
6. Личенко І. Загальні засади організації та функціонування адвокатури зарубіжних країн. Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Серія: Юридичні науки. 2020. Т. 7. URL: https://science.lpnu.ua/21534/26.pdf
7. Набрав чинності Закон щодо спрощення доступу до безоплатної правничої допомоги. URL: https://jurliga.ligazakon.net/news/221350_nabrav-chinnost-zakon-shchodo-sproshchennya-dostupu-do-bezoplatno-pravnicho-dopomogi

8. Шарапова О. В., Зленко О. О. Розвиток електронного документообігу в Сполучених Штатах Америки. *Молодий вчений*. 2021. № 6. URL: https://molodyivchenyi.ua/index.php/journal/article/727/701

Науковий керівник: *доцент, кандидат юридичних наук, доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія»* ***Храпенко Олена Олегівна***

Наумов А. С.
студент 1-го курсу магістратури
факультету цивільної та господарської юстиції
Національного університету «Одеська юридична академія»

ІНСТРУМЕНТИ ЗАХИСТУ ПРОФЕСІЙНИХ ПРАВ АДВОКАТІВ У ЗАРУБІЖНИХ КРАЇНАХ: ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ

Стаття 59 Конституції України гарантує кожній особі право на правничу допомогу. Відповідно до статті 131–2 Конституції України для надання професійної правничої допомоги в нашій державі діє адвокатура [1]. Згадані положення доводять важливість дослідження питання функціонування адвокатури в Україні, зокрема інструментів захисту їхніх професійних прав. Однак, для кращого розуміння самої правової сутності інституту захисту професійних прав адвокатів необхідним є дослідження не тільки вітчизняних, але й зарубіжних інструментів захисту професійних прав адвокатів, що дозволить сформувати цілісне розуміння того яким чином здійснюється захист професійних прав адвокатів у світі.

Для початку пропонуємо оглядово проаналізувати стан чинного національного законодавства у сфері захисту професійних прав адвокатів. Перш за все при розгляді цього питання необхідно звернутися до положень Закону України «Про адвокатуру і адвокатську діяльність», де як раз таки містяться відповідні гарантії захисту адвокатів. Ст. 22 Закону містить положення, що стосуються адвокатської таємниці, які врегульовують право адвоката не розголошувати інформацію, яку адвокат отримав у результаті виконання своєї професійної діяльності. Ст. 24 Закону надає право адвокату здійснювати адвокатський запит, тобто здійснювати письмове звернення до органу державної влади, органу місцевого самоврядування для отримання відомостей необхідних адвокату, які необхідні йому для здійснення правничої допомоги клієнту. Ст. 23 Закону містить систематизовані гарантії адвоката, які необхідні йому для здійснення його професій-

ної діяльності до яких відносять такі: заборона здійснення будь-яких втручань у здійснення адвокатської діяльності; рівність прав адвоката з іншими учасниками провадження; право на забезпечення безпеки під час участі у кримінальному судочинстві в порядку, встановленому законом; тощо [2].

Заслуговує на увагу і аналіз зарубіжного законодавства у сфері захисту професійних прав адвокатів. Так, Закон Сербської Республіки «Про адвокатуру» 2012 р. передбачає наступні права і гарантії адвокатів на здійснення їхньої професійної діяльності: 1) Право адвоката самостійно вирішувати надавати клієнту правову допомогу чи ні, крім випадків передбачених законом (ст. 18); право на винагороду і відшкодування витрат за свою роботу (ст. 23); 3) право на недоторканність юридичної фірми (ст. 34) та інші [3]. Слід зазначити, що у порівнянні з вітчизняним Закон Сербської Республіки «Про адвокатуру» 2012 р. не містить положень, які б врегульовували питання гарантій професійної діяльності адвокатів, що є перевагою вітчизняного законодавства.

Закон Румунії «Про адвокатуру» також містить спеціальні норми стосовно захисту професійних прав адвокатів. Так ст. 6 Закону «Про адвокатуру» передбачає, що будь-який адвокат має право укладати угоди про співробітництво з експертами та іншими фахівцями. Відповідно до ст. 33 Закону з метою забезпечення таємниці актів і професійного характеру діяльності адвокатів житло або робоче приміщення адвокатів вважається недоторканним. [4, с. 145]. При цьому характер цих норм має фрагментарний характер і не є системним.

Закон Литовської Республіки «Про адвокатуру» як і український Закон «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» містить окрему статтю, яка врегульовує питання гарантій здійснення професійної діяльності адвоката, а саме ст. 46 Закону, де до гарантій діяльності адвоката відноситься наступне: 1) Адвокат не може бути викликаний як свідок або давати пояснення у зв'язку з обставинами, які стали йому відомі під час виконання професійних обов'язків; 2) Виконуючи свої професійні обов'язки, адвокати можуть не ототожнювати себе зі своїми клієнтами та їхніми справами; 3) Про причетність адвоката як підозрюваного чи обвинуваченого, а також про вчинені процесуальні дії необхідно повідомити Асоціацію адвокатів Литви та інші гарантії [5]. Порівнюючи положення ст. 23 ЗУ «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» та ст. 46 Закону Литовської Республіки «Про адвокатуру», перш за все необхідно звернути увагу на те, що положення вітчизняного Закону в цьому питанні є більш розширеними та деталізованими, порівняно з відповідним іноземним законодавством, в той час як литовський Закон передбачає меншу кількість відповідних гарантій здійснення професійної діяльності адвокатів.

Цікавим моментом є те, що, до прикладу, Кримінальний кодекс Франції (стаття 434–8) [6], Кримінальний кодекс Нідерландів (ст. 285) [7], Кримінальний кодекс Іспанії (ст. 464) містять склади кримінальних правопорушень, які посягають на порядок вчинення правосуддя, у тому числі проти професійних прав адвокатів під час судового процесу.

Правове регулювання питання впровадження інструментів захисту професійних прав адвокатів в Україні та зарубіжних країнах має свої особливості. Країни приділяють різну увагу цьому питанню, і це відображається у їхньому законодавстві. Деякі країни, такі як Україна та Литовська Республіка, передбачають чіткий перелік гарантій для адвокатів в своїх спеціальних законах, що сприяє зміцненню їхніх професійних прав. У той час як інші країни, зокрема Сербія та Румунія, не надають подібних гарантій у своєму законодавстві.

Крім того, деякі європейські країни включили положення про кримінальну відповідальність за перешкоджання адвокатам у виконанні їхньої професійної діяльності у своїх кримінальних кодексах. Це стосується країн, таких як Франція, Нідерланди та Іспанія.

Аналіз результатів цього дослідження дозволяє зрозуміти, що різні країни приділяють окрему увагу та важливість захисту професійних прав адвокатів у своєму законодавстві. Цей висновок є важливим для подальших досліджень та може служити основою для подальшого вдосконалення законодавства в Україні з метою покращення стану захисту професійних прав адвокатів в країні.

Список використаної літератури

1. Конституція України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254 %D0 %BA/96- %D0 %B2 %D1 %80 (дата звернення: 22.10.2023).
2. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 05.07.2012 № 5076-VI. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076–17#Text (дата звернення: 12.10.2023).
3. Zakon o advokaturi «Sl. glasnik RS», br. 31/2011 i 24/2012 — odluka US URL: Zakon o advokaturi (paragraf.rs)
4. Вільчик Т. Б. Професійні права адвоката і гарантії адвокатської діяльності у країнах Європейського Союзу. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія: Право. 2018. Т. 2. Вип. 50. С. 143–147.
5. Про адвокатуру: Закон Литовської Республіки від 18 березня 2004 р. № IX-2066 Вільнюс. URL: e-seimas.lrs.lt/rs/legalact/TAD/TAIS. 445415/
6. Code penal Derniure mise a jour des données de ce code : 29 juillet 2023 URL: Code pénal — Légifrance (legifrance.gouv.fr)
7. Wetboek van Strafrecht Geraadpleegd op 08–10–2023. URL: wetten.nl — Regeling — Wetboek van Strafrecht — BWBR0001854 (overheid.nl)

8. Ley Orgánica 10/1995, de 23 de noviembre, del Cydigo Penal. «BOE» núm. 281, de 24/11/1995. URL: BOE-A-1995–25444 Ley Orgánica 10/1995, de 23 de noviembre, del Cydigo Penal.

Науковий керівник**: доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», доцент, кандидат юридичних наук **Кубаєнко Андрій Володимирович

Сорока А. О.
студентка 4-го курсу
факультету адвокатури та антикорупційної діяльності
Національного університету «Одеська юридична академія»

ПРАВОВІ ЗАСАДИ ТА ДОСВІД ДІЯЛЬНОСТІ АДВОКАТУРИ В ПОЛЬЩІ

Адвокатура в Польщі відіграє важливу роль у забезпеченні правового захисту громадян та бізнесу. Польща розглядається як одна із країн, де адвокатура має важливе значення в системі правосуддя, і її роль та функції регулюються спеціальними законами і нормативно-правовими актами. Польська адвокатура має свою довгу історію і традиції, які сформувалися впродовж багатьох років. Актуальність вивчення правових засад та досвіду діяльності адвокатури в Польщі полягає в тому, що ця країна є частиною Європейського Союзу та має вплив на розвиток європейського права та юридичних стандартів.

Основні засади та організація адвокатури регламентується Законом від 26 травня 1982 року «Про адвокатуру». Польська адвокатура покликана надавати юридичну допомогу, співпрацювати у захисті прав і свобод громадян, а також співпрацювати у формуванні та застосуванні закону [1].

Відповідно до закону, адвокат у виконанні професійних обов'язків є незалежним та підкоряється лише законам. Адвокати та стажери адвокатів несуть дисциплінарну відповідальність за поведінку, що суперечить закону, етиці або професійній діяльності, а також за порушення здійснення їх професійних обов'язків та за не оформлення обов'язкового цивільно-правового страхування. При цьому слід зазначити, що наявність офісу — невід'ємна умова адвокатської діяльності.

Структура адвокатури складається з адвокатів та їх стажистів (апліканти), які включені до списків окружних адвокатських рад.

Адвокатом може бути особа, у якої: 1) бездоганна репутація та належна поведінка для здійснення адвокатської діяльності; 2) наявна

повна правоздатність; 3) вища юридична освіта здобута у Республіці Польщі та ступінь магістра або правнича освіта, яка визнається у Республіці Польщі; 4) є підтвердження пройденого строку адвокатської аплікації (стажування) у Республіці Польщі і складеного адвокатського іспиту [2, с. 269].

Позитивним досвідом Польщі можна вважати традиційний вид надання правової допомоги, яка здійснюється через реалізацію професії адвоката та правового радника. Основною відмінністю тут виступає обсяг правової допомоги, яка ними надається. Правовий радник має повноваження надавати всі види правової допомоги, як і сам адвокат, але виступати у кримінальних справах він не може. Зокрема, існують юридичні консультанти, які в своїй діяльності, керуються законом «Про свободу господарської діяльності» та надають правові послуги.

Позитивним у досвіді адвокатури Польщі є засади, закріплені на законодавчому рівні Республіки Польщі, а саме у законі «Про адвокатуру», які регулюють та регламентують діяльність органів адвокатури Республіки Польщі. Такими органами є:

Національний з'їзд адвокатів;

Вища адвокатська рада;

Вищий дисциплінарний суд;

Дисциплінарний омбудсмен;

Вища ревізійна комісія.

Національний з'їзд адвокатів створюється через обрання Асамблеєю адвокатських палат делегатів. З'їзд проводиться раз на чотири роки та скликається Верховною радою адвокатів.

Національний з'їзд адвокатів відбувається щодо вирішення певних питань, а саме:

– перегляд та схвалення рішень Вищої адвокатської ради, Вищого дисциплінарного суду та Вищої ревізійної комісії, а також прийняття бухгалтерських запитів після перегляду пропозицій Вищої ревізійної комісії та видачі посад Вищої адвокатської ради;

– встановлення руху діяльності місцевого самоврядування,

– прийняття певних правил та регламенту щодо створення фондів та керування майном адвокатури [3].

Польська рада адвокатів доглядає за адвокатською діяльністю — в межах не тільки її інтересів, але і суспільних, задля захисту. Рада складається з президента адвокатури, адвокатів і деканів окружних рад адвокатів.

Вищий дисциплінарний суд, як апеляційний суд, розглядає справи, рішення яких, були ухвалені в першій інстанції дисциплінарними судами. Вищий дисциплінарний суд складається з членів та їх заступників, які обираються на Національному з'їзді адвокатів [3].

Діяльність дисциплінарного омбудсмена адвокатури містить в собі дисциплінарні дії, регламентовані законом та нормативними актами. Дисциплінарний омбудсмен адвокатури може делегувати свої обов'язки своїм заступникам.

Вища ревізійна комісія має повноваження контролювати фінанси та всю економічну діяльністю Головної ради адвокатів, а також здійснювати нагляд за виконанням рішень Національного з'їзду адвокатів. Вища ревізійна комісія складається з голови, заступника голови, чотирьох членів та двох заступників.

Таким чином, система та організація адвокатури Польщі сконструйована на засадах професійного самоврядування, який має на меті здійснення нагляду за дотриманням основних принципів законодавства у сфері діяльності адвокатів, а також введення правил адвокатської етики та здійснення контролю за їх додержанням.

Властивість адвокатури Польщі, як інституту полягає в його залежності від держави. Міністр юстиції має такі повноваження, а саме: здійснює нагляд за діяльністю органів адвокатського самоврядування; встановлює особливу форму одягу для адвокатів, які здійснюють функції представництва в суді; ревізує діяльність обласних адвокатських рад; звертається до Верховного Суду щодо питань недійсності ухвал органів адвокатури й органів адвокатських палат; звертається до З'їзду адвокатів або Вищої ради адвокатів щодо питань ухвалення рішення у справі, яке належить до їхніх повноважень; встановлює мінімальний розмір оплати послуг адвоката і тощо. Залежність адвокатури виявляється у наданні щорічних звітів про свою діяльність та полягає у викладі інформації щодо проблем самоврядування адвокатури Вищою радою Президентові Республіки.

Адвокат та стажист наділений особливою деліктоздатністю, а саме здатністю нести дисциплінарну відповідальність, у разі здійснення адвокатської діяльності всупереч нормам закону та правилам адвокатської етики. Види такої дисциплінарної відповідальності можуть бути різними: від попередження до позбавлення дозволу на зайняття адвокатською діяльністю на певний строк.

Справи пов'язані з відповідальністю членів самоврядування адвокатури Польщі, вирішується Дисциплінарним судом палати адвокатів та Вищим Дисциплінарним судом.

Ще однією особливістю адвокатури є вирішення спорів, які виникають між адвокатом та його клієнтом. У разі виникнення такого спору, він вирішується поза межами дисциплінарного провадження.

Республіка Польща є однією з держав-членів Європейського Союзу, що передбачає собою впровадження та закріплення в її національному законодавстві частини норм ЄС. Так, регламент адвокатської діяльності і самого інституту адвокатури, міститься не тільки

на законодавчому рівні країни, але і в нормах міжнародних актів та в єдиних, універсальних стандартах ЄС. Польща та сама країна в якій норми міжнародного права, мають примат над нормами національного права. Хоча і в державі існують свої законодавчі норми, своя побудова системи і регламент всіх сфер діяльності, необхідно все ж таки враховувати європейські стандарти та підтримувати баланс внутрішнього та зовнішнього впливу на сферу адвокатури.

В Польщі існує практика праці іноземних осіб, як юристів. Їхня діяльність регламентується національним законодавства, а саме Законом «Про надання правової допомоги іноземними правниками у Республіці Польщі». У даному нормативно-правовому акті існує визначення іноземний правник — це особа-правник, яка є громадянином однієї із країн яка входить в ЄС, та має юридичну освіту [2, с. 275]

Іноземні правники наділені певними повноваженнями у рамках національного законодавства Польщі. Здійснювати свою діяльність вони можуть тільки після внесення відповідної інформації до відповідного реєстру. Правникам надається свідоцтво із дозволом на здійснення адвокатської діяльності. Як і звичайний адвокат країни, іноземний правник несе дисциплінарну відповідальність за порушення законодавства. Головним видом такої відповідальності є зупинення введення адвокатської діяльності саме на території Польщі. Також спільним між адвокатом і правником є обов'язкове страхування від відповідальності що стосується завданням шкоди, яка істотно може вплинути під час надання правової допомоги.

Отже, адвокатура Республіки Польщі має багато спільних рис з адвокатурою інших країн Європейського Союзу, проте вона має своєрідні особливості, які характеризуються своїм історичним досвідом. Основні засади базуються на принципах професійної етики та на принципах національного законодавства, базові з яких містяться у прийнятому 26 травня 1982 року Законі «Про адвокатуру». Ці принципи сприяють забезпеченню справедливості та захисту прав громадян у судових процесах Польщі.

Список використаної літератури

1. Ustawa z dnia 26 maja 1982 r. Prawo o adwokaturze. URL: https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU19820160124/U/D19820124Lj.pdf
2. Multidimensionality of Ukrainian-Polish cooperation: genesis, particularities and prospects : Scientific monograph / [science eds. T. Astramovich-Leik, Ya. Turchyn, O. Horbach]. Riga, Latvia : Baltija Publishing, 2022. P. 275–278.
3. Косенко М. С. Досвід зарубіжних країн щодо організаційно-правових засад діяльності дисциплінарних органів адвокатури. *Вісник Академії адвокатури України*. 2011. Ч. 2. С. 151–158.

Науковий керівник**: доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», доцент, кандидат юридичних наук **Кубаєнко Андрій Володимирович

Темник Є. С., Сінькевич А. А.
студентки 1-го курсу магістратури факультету цивільної та господарської юстиції
Національного університету «Одеська юридична академія»

ОРГАНІЗАЦІЯ ТА ДІЯЛЬНОСТЬ АДВОКАТУРИ У ЗАРУБІЖНИХ КРАЇНАХ

Захист прав та законних інтересів громадян є однією з найважливіших складових сучасного правового устрою. Рівень захищеності прав людини визначається численними факторами, але одним із найсуттєвіших є стан правозахисних інституцій та їхня здатність реагувати на виклики та загрози в сучасному суспільстві. Це особливо важливо в контексті розвитку адвокатури, яка відіграє ключову роль у забезпеченні правового захисту громадян.

Адвокатура, як недержавний самоврядний інститут, відіграє найвагомішу роль в сфері захисту прав та законних інтересів громадян. Її діяльність базується на принципах незалежності, конфіденційності та можливості усунення конфлікту інтересів. Ці принципи визначають якість та ефективність адвокатської діяльності. Забезпечення високого рівня захищеності прав і законних інтересів громадян залежить безпосередньо від того, наскільки ефективно ці принципи реалізуються. При цьому слід враховувати кращі іноземні практики у регулюванні цієї сфери. Модель адвокатури, яка найкраще відповідає потребам українського суспільства, повинна бути знайдена через аналіз прогресивних наукових досліджень та стандартів професійної діяльності адвокатів [1].

Однак, реформування адвокатури повинно враховувати не лише сучасні суспільно-політичні та економічні реалії, але й міжнародні стандарти інституту адвокатури. Це забезпечить гармонізацію української системи з міжнародними нормами і сприятиме покращенню захисту прав громадян, особливо в контексті різних міжнародних викликів та загроз.

Загострення ситуації через вторгнення Російської Федерації та введення воєнного стану в Україні мало значний вплив на діяльність адвокатів. Багато з них втратили роботу через складні обставини і були змушені шукати можливості за кордоном. Водночас Польща виявила готовність прийняти українських адвокатів та надати їм можливість працевлаштування.

Питання доступу іноземних адвокатів до польського адвокатського корпусу важливе і потребує чіткого регулювання. Польща встановила процедури, за якими іноземні адвокати можуть вступити в ряди польських адвокатів, з урахуванням довідок та документів, підтверджуючих їхню компетентність та право на здійснення адвокатської діяльності.

Вивчення досвіду Польщі стосовно реєстрації та працевлаштування українських адвокатів є актуальним завданням, оскільки цей досвід може бути корисним для розвитку адвокатури в Україні. Стратегічне планування та аналіз можливостей застосування європейських практик українським адвокатам може сприяти покращенню якості надання правової допомоги та зміцненню правової системи в Україні [2].

Також, адвокатська саморегуляція є важливою складовою правової системи, і, наприклад, Сполучені Штати можуть похвалитися однією з найстаріших та найбільш розвинених систем саморегулювання адвокатів. У кожному штаті, місті або великому населеному пункті адвокати на добровільних засадах створюють професійні об'єднання та асоціації, які виконують різні функції у галузі адвокатської практики.

Система адвокатських асоціацій і об'єднань в Сполучених Штатах включає в себе різноманітні підходи до регулювання та управління цими організаціями. Деякі об'єднання діють на основі статутів, які затверджуються членами асоціацій на загальних зборах, тоді як інші базуються на спеціальних законах штату або судових правилах. Ця гнучкість у регулюванні дозволяє різним асоціаціям адаптуватися до особливостей свого регіону та специфіки професії.

Американська асоціація адвокатів виступає національною організацією адвокатів, яка координує та об'єднує роботу асоціацій штатів і спеціалізованих професійних організацій юристів. Її завдання включають розробку законопроектів, створення єдиних стандартів для адвокатської практики та акредитацію вишів. Проте, важливо відзначити, що Американську асоціацію адвокатів критикують за недотримання власних принципів діяльності, таких як рівність та справедливість. Зокрема, адвокатам-жінкам все ще платять не так, як чоловікам, і різноманітні інші виклики, такі як рівноправ'я для осіб з числа національних меншин та фінансове навантаження на студентів юридичних шкіл, залишаються невирішеними проблемами.

В цілому, американська система адвокатської саморегуляції має свої переваги та недоліки, і ця система є предметом постійного обговорення та реформування. Вона відображає складну природу адвокатської професії та виклики, які виникають в контексті сучасного суспільства. Тим не менше, важливо пам'ятати, що саморегуляція

адвокатів є важливою складовою правової системи, яка забезпечує ефективну роботу правосуддя та захищає права та інтереси громадян.

Доповняючи прикладом організації адвокатської діяльності в Німеччині, треба зазначити, що вона складається з регіональних адвокатських палат, в яких членство є обов'язковим для адвокатів. Ці палати виконують різноманітні функції, такі як допуск до адвокатської діяльності, контроль за виконанням професійних обов'язків і санкціонування порушень, консультування адвокатів щодо професійної відповідальності та вирішення суперечок між ними.

До добровільних професійних об'єднань в Німеччині належить Німецький союз адвокатів, який об'єднує більше 65 000 членів. Це об'єднання не є обов'язковим для адвокатів і функціонує як добровільна професійна організація.

Основна мета створення системи саморегулювання в сфері адвокатури в Німеччині полягає в делегуванні частини функцій держави приватним некомерційним структурам, які можуть самостійно регулювати та контролювати професійну діяльність своїх учасників. Це робить систему більш гнучкою та спроможною встановлювати високі стандарти для практикуючих адвокатів [3].

Незважаючи на внутрішні відмінності в системах саморегулювання в різних країнах, їхня спільна мета полягає в забезпеченні якості та ефективності професійної діяльності та забезпеченні вищих стандартів для адвокатів. Різноманітність цих систем відображає різні шляхи до досягнення цієї мети та відкриває можливості для дискусії та обміну досвідом між країнами.

Стратегічне планування та аналіз можливостей застосування європейських практик українським адвокатам може сприяти покращенню якості надання правової допомоги та зміцненню правової системи в Україні.

У підсумку, адвокатура в Україні має ключове значення для забезпечення прав і свобод громадян, особливо в умовах геополітичних викликів. Вивчення європейського досвіду та його застосування може сприяти покращенню функціонування адвокатури в Україні і підвищити рівень захищеності прав громадян в країні.

Список використаної літератури

1. Вільчик Т. Б., Назаров І. В. Організація адвокатури та адвокатська діяльність: навч. посіб. для підгот. до комплекс. іспиту. Харків. Право, 2021. 448 с.
2. Оніщик Ю. В. Правові засади діяльності адвокатури: досвід Польщі та перспективи України. *Multidimensionality of Ukrainian-Polish cooperation: genesis, particularities and prospects*: scientific monograph. Riga, Latvia : Baltija Publishing, 2022. P. 267–278.

3. Руденко М. В. Організаційні форми адвокатської діяльності у країнах Європи (Німеччина, Швеція, Австрія). *Форум права*. 2016. № 2. С. 168–174.

Науковий керівник: *доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», кандидат юридичних наук, доцент* ***Кісліцина Ірина Олександрівна***

Чечельницька В. С.
студентка 1-го курсу магістратури
факультету адвокатури та антикорупційної діяльності
Національного університету «Одеська юридична академія»

ВИДИ ДИСЦИПЛІНАРНИХ СТЯГНЕНЬ ДО АДВОКАТІВ: ДОСВІД УКРАЇНИ ТА КРАЇН-ЧЛЕНІВ ЄС

Однією з головних вимог, які висуваються до всіх представників адвокатури є належне виконання своїх професійних обов'язків, проте у зв'язку з різними обставинами, виконання цієї вимоги може не відбуватися. Тому законодавцем було запроваджено механізм дисциплінарної відповідальності, який повинен відповідати міжнародним принципам задля уникнення несправедливого і довільного застосування дисциплінарних санкцій.

Під дисциплінарною відповідальністю слід розуміти застосування заходів впливу до адвоката, що вчинив дисциплінарне правопорушення. Відповідно до частини 1 статті 35 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» чітко визначено перелік дисциплінарних стягнень: 1) попередження; 2) зупинення права на заняття адвокатською діяльністю на строк від одного місяця до одного року; 3) позбавлення права на заняття адвокатською діяльність діяльністю для адвокатів України з наступним виключенням з Єдиного реєстру адвокатів України, а для адвокатів іноземних держав — виключення з Єдиного реєстру адвокатів України [1].

У юридичній літературі, зокрема Т. Б. Вільчік, зазначалось, що існує проблема законсервованості, усталеності арсеналу засобів покарання, тому важливим у даному випадку є дослідження шляхів вдосконалення різновидів дисциплінарних стягнень, що дасть змогу дотримуватись принципу пропорційності санкцій [3, с. 38]. Цей принцип передбачає, що стягнення має відповідати професійний стандартам і застосовуватись з урахуванням вчиненого дисциплінарного проступку та обставин справи.

Для вирішення цього питання необхідно проаналізувати відповідну практику європейських держав, які мають розширений перелік захо-

дів відповідальності адвокатів. Законодавство Швейцарії передбачає такі різновиди дисциплінарних стягнень: 1) попередження; 2) догана; 3) штраф до 20 тисяч швейцарських франків; 4) тимчасову заборону на заняття адвокатською діяльністю на строк до 2 років; 5) постійну заборону на заняття адвокатською діяльністю [2]. Схожою є практика Австрії, яка розмежовує систему дисциплінарних стягнень на основні та додаткові. До перших відноситься: 1) письмова догана; 2) штраф на суму до 45 тисяч євро; 3) призупинення адвокатської діяльності до одного року; 4) позбавлення права на зайняття адвокатською діяльністю. З-поміж додаткових, які можуть застосовуватися разом з основними, можна зазначити: моніторинг діяльності адвоката, тимчасова заборона надавати правову допомогу в окремих видах судочинства та заборона на навчання адвокатів-стажистів [3, с. 39].

Аналізуючи Федеральне положення про адвокатуру Німеччини можна виділити наступні заходи впливу до адвоката за вчинення дисциплінарного проступку застосовуються: 1) попередження; 2) догана; 3) штраф у розмірі 25 тис. євро; 4) заборона займатися професійною діяльністю на строк від 1 до 5 років,; 5) виключення з адвокатури. Крім того, можуть бути застосовані цивільно-правові санкції у разі недобросовісного виконання своїх обов'язків перед клієнтом, відсутності у діяннях адвоката належної обережності [4, с. 4]. Така відповідальність простежується також в законодавстві Іспанії, Франції.

Можна зазначити, що вище зазначені різновиди стягнень в той чи іншій тривалості чи розміні передбачені у практиці багатьох країн-членів ЄС. При цьому вкрай важливим є запозичення досвіду притягнення адвокатів до відповідальності цих держав з метою вдосконалення діяльності й подальшого розвитку системи адвокатури України.

Підсумувавши проведений аналіз, вважаю доцільним внести певні зміни у чинне законодавство України, яке регулює дисциплінарну відповідальність адвокатів. На мою думку, першим кроком має бути запровадження штрафу як дисциплінарне стягнення, оскільки буде стимулювання адвоката до додержання своїх обов'язків, бо майнові наслідки є найменш бажаними. Наступною зміною над якою повинен замислитись законодавець, виокремлення системи основних та додаткових стягнень, що сприяє розмежуванню в залежності від проступку адвоката, оскільки відмінність між різними видами стягнень є великою і можуть виникати ситуації, коли застосування певних стягнення не будуть відповідати міжнародного принципу пропорційності щодо вчиненого порушення. Отже, подальше вдосконалення законодавства щодо притягнення до дисциплінарної відповідальності адвокатів на основі досвіду країн-членів ЄС є одним з важливих кроків до наближення європейської моделі адвокатури.

Список використаної літератури

1. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 5 липня 2012 р. № 5076-VI. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076–17#n564
2. Троянов Т. І. Міжнародні стандарти адвокатської діяльності, організація адвокатури Швейцарії. URL: https://mcca.narod.ru/sem.html
3. Вільчик Т. Б. Дисциплінарна відповідальність адвокатів в країнах ЄС та в Україні. *Форум права*. 2015. № 4. С. 38–44.
4. Федеральне Положення про адвокатуру Німеччини. URL: https://unba.org.ua/assets/uploads/legislations/pologennya/bundesrechtsanwaltsordnung-ukr.pdf

Науковий керівник**: доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», кандидат юридичних наук, доцент* ***Свида Олексій Георгійович

Щербина К. О.
студентка 1-го курсу факультету судового та міжнародного права
Національного університету «Одеська юридична академія»

ДО АНАЛІЗУ ДОСВІДУ ОРГАНІЗАЦІЇ ТА ДІЯЛЬНОСТІ АДВОКАТУРИ В ЗАРУБІЖНИХ КРАЇНАХ

Стандарти організації та діяльності адвокатури в зарубіжних країнах дуже часто цікавлять українських фахівців, науковців у зв'язку із можливістю їхньої імплементації до національного законодавства, що регулює функціонування адвокатури України.

У контексті реформи і кримінального процесуального права в цілому важко переоцінити пріоритет захисту як правового інституту, особливо для всебічного розвитку демократії, заохочення прав і свобод особистості, рівності, конкурентоспроможності, справедливого правосуддя і забезпечення дотримання закону. Сьогодні триває процес створення правової та організаційної підтримки для забезпечення права на захист, яке є пріоритетним напрямком державної політики України.

Україна є молодою державою на світовій арені, і тому питання вдосконалення внутрішнього законодавства в галузі комунікації, пропаганди, яке могло б допомогти на шляху до визнання в якості багатообіцяючої країни європейського зразка, набуває особливої ваги саме в контексті прискорення європейської інтеграції. Перегляд позиції адвоката пов'язаний з перетворенням інституту адвокатури. Таким чином, з точки зору правових норм і звичаїв важливий аналіз досвіду

європейських країн, часто схожого з українським, оскільки вони можуть вносити зміни в організацію правової практики в Україні.

Наприклад, розглянемо правове регулювання адвокатури у Федеративній Республіці Німеччина (ФРН). Доступ до адвокатської професії у ФРН значно відрізняється від української моделі.

Щоб отримати право на юридичну практику, особа повинна скласти 2 державні іспити, які є загальними для суддів, прокурорів, юристів та нотаріусів. Перший іспит фактично завершує вищу освіту, яка триває 10 семестрів. Іспит складається з 2 частин: усні та письмові іспити з обов'язкових предметів, а також іспити зі спеціальності, обраної майбутнім юристом. Після цього сертифікований юрист повинен пройти дворічне навчання в одному із земельних судів Німеччини. Після цього навчання проводиться іспит. У разі успіху регіональна торгова палата дозволить його допуск до адвокатської діяльності.

Що стосується діяльності колегій адвокатів в Україні, особлива увага приділяється досвіду організації та діяльності колегій адвокатів у Німеччині як провінції, близькій до України як з географічної, так і з геополітичної точки зору, а також з юридичної точки зору. Це виражається, перш за все, в схожості структури права, в розумінні правових норм, в системі правових ресурсів. Крім того, Німеччина є державою-членом Європейського Союзу, до якого Україна також прагне приєднатися, і це визначатиме розгляд міжнародних прикладів функцій органів захисту.

Варто вказати, що в Україні, відповідно до Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», основним критерієм оплати адвокату є договір. Насправді всі правові держави, в тому числі і Україна, прагнуть вийти на високий європейський рівень, але зобов'язані враховувати німецький досвід — для встановлення та затвердження єдиного мінімального тарифу працюватимуть як юридичні асоціації, юридичні фірми, так і окремі юристи, які надають професійну юридичну допомогу на індивідуальній основі.

Американські юристи, на відміну від українських, не мають єдиної централізованої та нормативно-правової системи регулювання. Координація діяльності професійних адвокатів здійснюється за допомогою низки прецедентів.

Навряд чи відомо, що англійська адвокатура є однією з найбільш передових у світі. У Великобританії адвокати історично поділяються на «баристерів» та «соліситорів». Соліситор (англ.solicitor) — категорія адвокатів у Великій Британії, що ведуть підготовку судових матеріалів для ведення справ баристерами — адвокатами вищого рангу. Вони можуть виступати юрисконсультами та виступати від імені клієнтів у кримінальних справах. Баристери виступають з промовами в англійських судах і виступають захисниками у найсерйозніших

справах. Цікаво, що до 2004 року баристерам було заборонено безпосередньо контактувати з клієнтами, яких вони представляли. Участь адвокатів була обов'язковою. Таким чином, відсторонений від клієнта баристер, безумовно, зможе зробити більш об'єктивні висновки у справі, працюючи на основі доказів, визнаних в суді. До баристерів пред'являються високі вимоги, тому їм необхідно постійно підвищувати свою кваліфікацію.

На мою думку, не всі стандарти можуть бути імплементовані до законодавства України. Процес затвердження може зайняти досить багато часу. Страхування юристів в європейських країнах є звичною практикою вже більше 10 років, але в Україні цей інститут тільки починає розвиватися, він ще недостатньо вивчений і не отримав інтеграції нормативних актів. Інститут страхування професійної відповідальності юристів — це ефективний спосіб захисту майнових прав як адвоката, так і його клієнта.

Тому уряду нашої держави слід враховувати досвід інших країн для реформування законодавства, створити інтегровану систему надання юридичної допомоги, щоб юристи могли вільно здійснювати свої права. Вивчення норм внутрішнього і зовнішнього права у сфері організаційно-правової діяльності адвокатів у ході досудових розслідувань потребує внесення суттєвих змін до чинних правових норм України, на мій погляд, доцільно перейняти закордонний досвід з урахуванням особливостей вітчизняної правової системи. Слід приділяти увагу особливостям, структурі, змісту документів, застосуванню їхньої практики, а також підвищенню ефективності організаційно-правової діяльності адвокатів у досудових розслідуваннях. Виправляючи відмінності в регулюванні правового статусу адвокатів в ході досудових розслідувань, юристи будуть наближати внутрішнє законодавство до міжнародних стандартів і принципів.

Список використаної літератури

1. Зарубіжний досвід регламентації кримінальної процесуальної діяльності адвоката-представника потерпілого. *Наше право*. 2020. № 3. URL: http://nashe-pravo.unesco-socio.in.ua/wp-content/uploads/119-_YEmelyanov-2.pdf
2. Вовнюк В. Адвокатура у ФРН. *Закон і бізнес*. URL: https://zib.com.ua/ua/141634.html
3. Солістори та баристери. *Вікіпедія*. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Соліситор

Науковий керівник: *старший викладач кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія»* ***Нестерчук Лілія Петрівна***

ЗМІСТ

Ківалов С. В. Вітальне слово президента Національного університету «Одеська юридична академія» 3
Ізовітова Л. Вітальне слово голови Національної асоціації адвокатів України, Ради адвокатів України 5

ЧИТАННЯ «ПИТАННЯ АДВОКАТСЬКОЇ ЕТИКИ», ПРИСВЯЧЕНІ ПАМ'ЯТІ ВИДАТНОГО АДВОКАТА ЙОСИПА БРОНЗА

Бакаянова Н. М.
Система принципів адвокатської етики за правилами адвокатської етики 7

Джабурія О. О.
Мирне врегулювання конфліктів між адвокатами 12

Тарасова А. М.
Відносини адвоката з клієнтом в аспекті дисциплінарної практики 16

Delignieres P., Khouili M.
La Deontologie Des Avocats En France 20

Master Khalid EL Fataoui
The Deontology of Advocates in Morocco 34

Mihaela Perepelitsa
Professional Ethic of the Lawyer and Disciplinary Sanctions in the Republic of Moldova 37

Секція 1
СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ ЗДІЙСНЕННЯ АДВОКАТСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Вільчик Т. Б.
Незалежність адвокатури vs регулювання судової влади 48

Безега Т. М.
Значення публічного управління та адміністрування в розвитку інституту адвокатури України 55

Борщевська О. М.
Психолого-правові аспекти діяльності адвоката під час війни 59

Городовенко В. В.
Взаєморозуміння та взаємоповага до ролі суддів та адвокатів 62

Ковальчук І. С.
Підстави для здійснення адвокатської діяльності: організаційно-правовий аспект 65

Крижановська О. В.
Адвокат як гарант дотримання прав людини при адміністративному затриманні 68

Кубаєнко А. В.
Цифрова трансформація та майбутнє адвокатури 71

Саінчин С. О.
Проблеми взаємодії адвокатів 75

Свида О. І.
Окремі проблеми здійснення адвокатської діяльності під час воєнного стану 77

Стефанчук М. М.
Участь адвокатури у формуванні державних функціонерів системи правосуддя як стратегічний напрям розвитку 79

Хотинська-Нор О. З.
Представництво адвокатом судді у дисциплінарному провадженні 84

Сокалюк В.
Запровадження електронного суду та використання адвокатами електронних доказів у судових процесах 88

Тіпрова О. М.
Маркетинг в адвокатурі: можливості та загрози 93

Мозгальов В. Ю.
Окремі питання забезпечення та реалізації прав адвокатів у сфері обігу травматичної зброї 96

Адубецький А. В.
Адвокати та медіація: спільний шлях до розв'язання спорів 100

Андрусів В. М.
Гарантії адвокатської діяльності 103

Афонькіна В. Я.
Роль адвокатури в суспільстві 107

Баринова Є. О.
Присяга адвоката як момент набуття статусу адвоката 109

Басай А. О.
Дотримання адвокатської таємниці під час оцінювання якості надання безоплатної правової допомоги та peer review 111

Бень А. О.
Взаємовідносини адвокатів із засобами масової інформації 113

Бурдукова В. Д.
Іноземна мова як перевага на ринку юридичних послуг 116

Веліев Р. Е.
Особливості застосування альтернативних способів врегулювання правових спорів під час воєнного стану 120

Віхрова М. А.
Набуття права на заняття адвокатською діяльністю 122

Vovk S. K.
Execution of Advocate Activities in Ukraine by Advocate of a Foreign State: General Characteristics 124

Волгіна В. І.
Професійні права адвоката в сучасному юридичному середовищі 128

Горбенко А. М.
Проблеми запровадження передових інформаційних технологій в діяльності адвокатури 131

Горбоконь К. С.
Зміст та особливості надання безоплатної правничої допомоги 135

Горовий В. С.
Адвокатура України в умовах євроінтеграції 138

Демченко А. А.
Адвокати та вплив технологій штучного інтелекту на сферу юридичних послуг 140

Дмітрієва В. С.
Особливості участі адвоката в медіації 144

Доможирська Н. О.
Тактика здійснення адвокатом захисту в судовому процесі 147

Драмарецька Д. Є.
Сучасний стан та перспективи реформування адвокатури України 150

Дороніна В. С.
Принципи та засади здійснення адвокатської діяльності 152

Дрига Є. В.
Мобілізація адвокатів: проблемні аспекти 154

Дрикін Д. М.
Гарантії професійної недоторканності адвокатів 157

Духневич А. А.
Вплив воєнного стану на діяльність адвокатури в Україні 160

Zagorets R. G.
The Advocate of a Child in Ukraine 163

Канівець А. Д.
Особливості адвокатської діяльності в умовах воєнного стану . . . 165

Карманчук В. О.
Відмова в наданні інформації на адвокатський запит як перешкода в ефективній діяльності адвоката 167

Карповець А. В.
Адвокат як спеціальний суб'єкт кримінального провадження щодо колабораційної діяльності 171

Ковальчук А. С.
Індивідуальна та колективна форми організації діяльності адвоката 174

Колодій Н. А.
Проблематика правового статусу адвоката під час здійснення діяльності в інтересах клієнта у справах про військові пенсії 176

Конончук М. В.
Адвокат як суб'єкт фінансового моніторингу: ризики для незалежності 180

Контарь М. О.
Поєднання адвокатської діяльності із діяльністю медіатора: проблемні аспекти 181

Конченко Н. М.
Сучасні проблеми дотримання гарантій адвокатської діяльності 184

Криворука О. С.
Окремі питання надання безоплатної правничої допомоги 186

Кулинич В. М.
Монополія адвокатури в Україні: переваги та недоліки 190

Кучанська І. В.
Правова грамотність як ключова компетенція адвоката 193

Кушнір А. А.
Дотримання адвокатом принципу законності в адвокатській діяльності 195

Лесик В. І.
Адвокатура в умовах воєнного стану 199

Лисенко О. Ю.
Відшкодування витрат на правову допомогу 201

Макутіна С. О.
Засади адвокатської діяльності 203

Мерзлюк Є. С.
До питання електронного документообігу у сучасній адвокатурі 207

Михальчук А. М.
Особливості надання правових послуг адвокатами у сфері військового права 209

Мялківська Я. Ю.
Адвокатура України: деякі характеристики 212

Овчіннікова В. О.
Деякі аспекти функціонування інституту адвокатури в умовах воєнного стану 214

Одорошенко Є. І.
Адвокати як гаранти юридичної стабільності: аналіз інституційних взаємодій 217

Петрова Д.
Роль інституту адвокатури у сучасному суспільстві 220

Прокопенко А. О.
Гарантії адвокатської діяльності 222

Реброва А. Є.
Перспективи залучення штучного інтелекту в адвокатській діяльності 225

Рязанцева О. В.
До питання про гонорар адвоката 228

Самойленко С. А.
Актуальність адвокатської монополії 231

Санченко А. М.
Цифрова автоматизація юридичних послуг: вплив
на доступність та якість правозахисту 233

Сєбова Ю. М.
Гарантії адвокатської діяльності: сучасний погляд 236

Сєрова А. В.
Цифрова революція в адвокатурі: проблеми захисту
персональних даних клієнтів 238

Смілянець Я. О.
Особливості здійснення адвокатської діяльності в умовах
війни 241

Сучкова І. В.
Проблемні аспекти на початку професійного шляху адвоката . . . 243

Стефанчук О. Р.
Адвокатура в Україні: актуальні питання розвитку 245

Тимина А. О.
Гарантії адвокатської діяльності: проблемні аспекти 248

Тимків В. Б.
Актуальні проблеми незалежності адвокатів під час воєнного
стану в Україні 251

Тодощак В. О.
Конфіденційність як основоположний принцип організації
та діяльності адвокатури 253

Фуртат Д. Г.
До питання про незалежність адвокатури від держави 257

Хачибабян Р.
Проблемні аспекти участі адвоката у проведенні слідчих
(розшукових) дій 259

Чибукова О. В.
Конфлікт інтересів в адвокатській діяльності 261

Шевченко Є. Д.
Проблема збереження адвокатської таємниці 265

Секція 2
РЕАЛІЗАЦІЯ ЗАВДАНЬ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ АДВОКАТСЬКОГО САМОВРЯДУВАННЯ

Вилков С. В.
Діяльність ВКДКА та КДКА в умовах воєнного стану 268

Кравченко М. О.
Міжнародне співробітництво як один з напрямків діяльності органів адвокатського самоврядування 273

Личко В. С.
Члени органів адвокатського самоврядування як суб'єкти декларування 275

Щербатий Р. Р.
Проблемні аспекти набуття правового статусу помічника адвоката в Україні 279

Білоус К. В.
Стажування як процес формування та закріплення практичних навичок у майбутніх адвокатів 283

Єремєєва О. А.
Правовий статус стажиста адвоката 285

М'якішева А. Д.
Роль органів адвокатського самоврядування у разі порушення гарантій адвокатської діяльності 288

Паскаль В. В.
Актуальні проблеми правового регулювання статусу помічника адвоката: теорія і практика 292

Щербина О. В.
Адвокатське самоврядування: реформування в умовах сьогодення 295

Секція 3
ІСТОРИКО-ПРАВОВІ ПИТАННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ ТА ДІЯЛЬНОСТІ АДВОКАТУРИ

Буряченко Ю. А.
Генезис ролі жінок у формуванні сучасного інституту адвокатури 298

Галупа А. О.
Роль жінок у розвитку інституту адвокатури 300

Петраш А. В.
Підвищення кваліфікації адвокатів: ретроспектива питання 302

Sevastianova M. O.
Obstacles for Women in Legal Professions 304

Сірошенко В. В.
Адвокатура України: поняття та сучасний стан 308

Секція 4
ПРОФЕСІЙНА ЕТИКА ТА ЮРИДИЧНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ АДВОКАТА

Зубрицький О. О.
Спрощене дисциплінарне провадження щодо адвоката: шлях до ефективності 311

Кісліцина І. О.
Принцип конфіденційності в діяльності адвокатів 314

Остафійчук Л. А.
Професійні етичні якості адвоката очима студентів: п'ять років потому 317

Фурса С. Я.
Дисциплінарне провадження проти адвоката: доцільність створення третейского суду адвокатів 320

Адубецький А. В.
Аналіз впливу рекламних матеріалів на репутацію адвоката 329

Анисимова О. А.
Особливості адвокатської етики у публічному просторі 332

Барта Л. А.
Особливості дотримання правил адвокатської етики в умовах воєнного стану 335

Басюк Ю. М.
Етичні межі діяльності адвоката на стадії підготовчого провадження у цивільному процесі 338

Борисенко А. О.
Принцип уникнення конфлікту інтересів в адвокатській діяльності 342

Боровиков В. О.
Моральність у повсякденному житті адвоката 346

Бугор В. С.
Правила адвокатської етики як джерело адвокатської етики 348

Булацевська Я. В.
Етичні аспекти комунікації адвоката з дітьми-жертвами домашнього насильства 351

Бурдо Ю. Ю.
Питання рекламування професійної діяльності адвоката в Україні: актуальність і проблеми 353

Ведькало А. О.
Конфлікт інтересів адвоката при здійсненні професійної діяльності 356

Годунко В. В.
Принцип чесності та добропорядної репутації адвоката 360

Гокунь В. С.
Міжнародні та національні стандарти дисциплінарної відповідальності адвокатів 362

Горбенко А. М.
Проблематика співвідношення правил адвокатської етики із правом на свободу вираження поглядів 364

Даракчі І. П.
Аналіз дисциплінарної відповідальності адвоката 368

Дідова М. А.
Психологічні особливості діяльності адвоката 371

Добровольська О. С.
Моральні проблеми професійної діяльності адвоката 373

Долгова В. І.
Культура поведінки адвоката у відносинах з іншими учасниками судового процесу 377

Зіньковська В. О.
Етика взаємодії адвоката з судом 379

Канівець А. Д.
Правове регулювання відносин у сфері професійної етики та поведінки адвоката 382

Каспарова К. О.
Принципи адвокатської етики у професійній діяльності адвоката 386

Касьянова Є. М.
Застосування принципу уникнення конфлікту інтересів між адвокатом та клієнтом: окремі аспекти 390

Клєщенко А. Л.
Етика адвоката в мережі Інтернет 392

Коваль Б. В.
Етичні засади взаємодії між адвокатами та суддями 396

Кривінок В. А.
Етика адвоката в Інтернет просторі 399

Кривуля Є. О.
Конфіденційність у діяльності адвоката 403

Кукуріка І. О.
Значення професійної етики в діяльності адвокатів 406

Kutserubova P. E.
General Principles of Attorneys' Ethics on the Internet 408

Кучерук Ю. В.
Конфіденційність як основоположний принцип діяльності адвоката 410

Лебедєв А. Ж.
Рекламування адвокатської діяльності 412

Лисенко А. В.
Проблематика захисту і представництва особи у військових справах: морально-психологічний аспект діяльності адвоката . . . 415

Лобова І. В., Мамашова М. Ю.
Етика відносин адвоката в судовому процесі 417

Логвінов М. М.
Ділова репутація адвоката 420

Marushchak S. P.
General Characteristics of the Types of Advocates' Disciplinary Liability 424

Новікова Д. В.
Інтернет і соціальні мережі: нові виклики для адвокатської етики 426

Ратинський Д. В.
Питання кількості видів дисциплінарних стягнень щодо адвокатів в Україні 429

Рубан К. О.
Конфлікт інтересів в контексті адвокатської етики 433

Севастьянова М. О.
Правила адвокатської етики та їх значення для адвокатів 436

Сорочан А. В.
Адвокатська таємниця та її роль 438

Стерпул Н. О., Ткачук І. І.
Дисциплінарна відповідальність адвоката як передумова забезпечення вищих стандартів поведінки адвоката 441

Сурєв Я. В.
Види юридичної відповідальності адвоката 443

Ткаченко В. В.
Застосування професійної етики у приватному спілкуванні адвоката 446

Трачук К. А.
Адвокатська таємниця та її значення 448

Тютюн О. В.
До питання про межі адвокатської таємниці 451

Царук Н. С.
Етичні аспекти здійснення адвокатської діяльності в мережі Інтернет 453

Чабаненко В. М.
Порушення принципу конфіденційності помічником адвоката: наслідки для адвоката 455

Чербаджи А. В.
Етика поведінки адвоката у мережі Інтернет 457

Шевель Ю. О.
Недопущення конфлікту інтересів як принцип професійної етики адвоката 460

Чечельницька В. С.
Проблемні аспекти застосування правил адвокатської етики у соціальних мережах 464

Янковська М.-А. В.
Актуальні проблеми адвокатської етики в мережі Інтернет 466

Яцута Я. М.
Особливості адвокатської етики в умовах воєнного стану 469

Секція 5
ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ОРГАНІЗАЦІЇ ТА ДІЯЛЬНОСТІ АДВОКАТУРИ

Москвич Л. М.
Гарантії незалежності адвокатів в праві ЄС 472

Zhang Shuibao, Serafimov V. V.
Principles and Analysis of the Professional Ethics of Lawyers in the People Republic of China 475

Курганський О. В.
Особливості набуття статусу адвоката в окремих країнах Європи 479

Нестерчук Л. П.
Спеціалізація адвокатури: досвід Франції 482

Храпенко О. О.
Проблемні аспекти використання адвокатами штучного інтелекту: актуальний зарубіжний досвід 484

Аріапур Л. А.
Безоплатна правнича допомога в Україні та країнах ЄС: порівняльно-правовий аналіз 487

Коваленко К. О.
Дисциплінарна відповідальність адвоката в країнах ЄС та в Україні 492

Любін Д. В.
Страхування адвокатської діяльності: зарубіжний досвід країн ЄС та доцільність запровадження страхування в Україні 495

Молчанова М. В.
Міжнародні етичні засади адвокатської діяльності 498

Мондер М. С. Д.
Реформування інституту адвокатури в Україні: вплив сучасного зарубіжного досвіду 501

Наумов А. С.
Інструменти захисту професійних прав адвокатів у зарубіжних країнах: порівняльний аналіз 504

Сорока А. О.
Правові засади та досвід діяльності адвокатури в Польщі 507

Темник Є. С., Сінькевич А. А.
Організація та діяльность адвокатури у зарубіжних країнах 511

Чечельницька В. С.
Види дисциплінарних стягнень до адвокатів: досвід України
та країн-членів ЄС 514

Щербина К. О.
До аналізу досвіду організації та діяльності адвокатури
в зарубіжних країнах 516

Наукове видання

АДВОКАТУРА: МИНУЛЕ ТА СУЧАСНІСТЬ

МАТЕРІАЛИ
XIII Міжнародної науково-практичної конференції

10 листопада 2023 року,
м. Одеса

Українською, англійською та французькою мовами

Завідувачка редакції *Т. М. Забанова*

Формат 60х84/16. Ум. друк. арк. 30,92.
Тираж 100 прим. Зам. № 113 (19).

Видавництво і друкарня «Юридична література»
65009, м. Одеса, вул. Піонерська, 7
Тел.: (048) 777-48-79, 728-75-45
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 4284 від 23.03.2012 р.